

HOMER

1116(41)
4185

İLİADA

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kıtəbxanası

“ÖNDƏR NƏŞRİYYAT”
BAKİ-2004

*Bu kitab "Homer. İliada" (Bakı, Azərnaşr, 1978)
nəşri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır*

Tərcümə edən: **Mikayıl Rzaquluzadə**

Ön sözün müəllifi: **Qorxmaz Quliyev**

883.01 - dc 21

AZE

Homer. İliada. Bakı, "Öndər nəşriyyat", 2004, 528 səh.

Əfsanəvi yunan şairi, qocaman kor ozan Homerin "İliada" əsəri insan zəkasının yaratdığı əski sənət örnəyi kimi, dərin məzmun və yüksək sənətkarlıq nümunəsi kimi indi də yaşamaqdadır. Dünya ədəbiyyatının ümumbəşəri şöhrət qazanmış ən qədim əsərlərindən biri sayılan bu möhtəşəm epik poema milli yunan əsəri olmaqla yanaşı eyni zamanda bəşəriyyətin malıdır. Bütün əsrlərə və bütün xalqlara eyni dərəcədə aid olan "İliada" yunanların həyatını tam zənginliyi və bütövlüyü ilə göstərir.

Xalqın bütün daxili qüvvələrini gərginləşdirib zahirə çıxaran, onun tarixində yeni bir dövr açaraq sonrakı həyatına təsir göstərən ümumxalq ölçüsündə bir müharibə – Troya müharibəsi "İliada"nın məzmununu təşkil edir. Homer özü Troya müharibələrinin müasiri olmadığı halda, İlionun dağıdılmasının gurultusunu bütün varlığı ilə duymuşdur. Odur ki, müəllif təsvir və tərənnüm etdiyi hadisələrin iştirakçısı kimi görünür.

"İliada" qəhrəmanları müəyyən şəraitdə öləcəklərini qəti surətdə yəqin etdikləri halda qarşılarına qoyduqları məqsəd yolunda, azadlıq yolunda cəsarətlə meydana atılır, mərd-mərdanə vuruşur, ləyaqətlə həlak olurlar. Buna görədir ki, əsər dünya poeziyasında qəhrəmanlıq və qəhrəmanlar dastanı kimi əbədi ad qazanmışdır.

ISBN 9952-416-33-3

© "ÖNDƏR NƏŞRİYYAT", 2004

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN

**"Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında"**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

ƏSRLƏRİN SINAĞINDAN ÇIXMIŞ SÖZ

Ən vacib, ən önəmli, ən başlıca söz lap başlanğıcda deyilib. Görünür, xristianlar metaforik müstəvidə Sözü ilahiləşdirəndə, müəyyən mənada, haqlıdırlar: ilk söz Allaha, təbiətə, onun əşya və hadisələrinə çox yaxın olduğuna, demək olar ki, onunla eynilik təşkil etdiyinə görə ecazkar güvvəyə malikdir. “Gilqamış”da, “Kitabi-Dədə Qorqud”da, “İliada” və “Odisseyə”da olduğu kimi.

Lakin sonralar söz ilkin qaynaqdan uzaqlaşdıqca, təkrar olunub sürtüldükcə – Allahla təması itirdikcə! – öz ecazkar qüvvəsindən məhrum olmuşdur.

Başlanğıcda deyilən sözün XXI əsrin insanı üçün çox qərribə, heç cür izah olunmayan bir xüsusiyyəti mövcuddur: bu söz öz zamanəsi ilə bağlı olmaqla, onun problemlərini ifadə etməklə yanaşı, daha doğrusu, bu problemləri ifadə etməsi vasitəsilə ən azı aid olduğu, üz-üzə gələcəyi bütün köklü-əsası cətinlikləri – məruz qalacağı bütün məşəqqətləri, tarix yolunda təsadüf edəcəyi eniş və yoxuşları ehtiva edir, xalqı öncədən bədrəyə biləcəyi dövəmlər, ayağının ilişməyi ehtimal olunan daşlar-kəsəklər haqqında xəbərdar edir.

Bu da azdır: başlanğıcda deyilən sözün bir xüsusiyyəti də var; sözdə onu ilk dəfə tələffüz edən xalqdan ayrılıb məkanın və zamanın hədudlarını aşmaq, universallaşmaq, qloballaşmaq qüdrəti var. “Kitabi-Dədə Qorqud” kimi, “İliada” və “Odisseyə” kimi.

“İliada” və “Odisseyə” ilə bağlı “başlanğıc söz” ifadəsi gəlişigözəl söz deyil. Düzdür, yunanların yaratdığı bu qəhrəmanlıq eposlarından xeyli əvvəl şumerlər öz mifologiyalarının əsasını qoymuş, Gilqamış haqqında rəvayət deyilmiş və qələmə alınmış, qədimi Misir ədəbiyyatının nümunələri yaradılmışdı. Lakin belə bir həqiqəti də yaddan çıxarmaq olmaz ki, “başlanğıc söz” qlobal fəvqəlxalq ilkinlik demək deyil. Hər bir xalq başlanğıc sözünü təşəkkül tapdığı, birliyini,

yaxud birlik əzmini nümayiş etdirdiyi məqamda deyir. Yunanlar üçün belə bir məqam yetişmişdi. Məhz bu dövrdə fərqli dialektlərdə danışan, bir-birilə, yumşaq desək, soyuq münasibətdə olan yunanlı tayfalar birləşib xalqa çevrilməyə başladılar. Bu mərkəzəqaçma prosesində mifologiya son dərəcə güclü birləşdirici mədəni-ideoloji amil rolunu oynadı.

Mifologiya sayəsində yunanlar həqiqətən normal uşaqlıq dönməni yaşamış nadir xalqlardan birinə çevrildilər. O dövrdə yunanlar dünyanın yeganə xalqı idi ki, ətraf mühitin, ən konkretindən tutmuş ən mürəkkəbinə qədər bütün hadisələrini ehtiva edib onu özünəməxsus şəkildə izah etməyə çalışan, bir-birilə üzvi şəkildə birləşib bir-birini tamamlayan elementlər sistemindən təşkil olunmuş intellektual alətə – mifologiyaya malik idi. Bu elə bir dövr idi ki, yunan mifologiyası öz sinkretizmini, yəni ilkin dünyaduyum vəhdətini qoruyub saxlaya bilmişdi. Lakin eyni zamanda bu – artıq dinə, fəlsəfəyə, dəqiq və humanitar elmlərə, incəsənət növlərinə, nəhayət, bədii sözə parçalanmaq üçün yetişmiş mifologiya idi. İntəhası, Homerin yaradıcılığında bədii söz – bu sinkretik vəhdətin parçalanması prosesində bədii söz qabağa düşdü; eramızdan əvvəl VIII əsrdə Homer xalq dühasının məhsulu olan mifologiyanın bütün potensial imkanlarını səfərbər edib, bütün zənginliyindən bəhrələnilib antik yunan ədəbiyyatının əsasını qoydu.

Bu, ibtidai icma quruluşundan quldarlıq dövrünə, icma dünya-görüşü prinsiplərinə söykənən üsul idarə sistemindən aristokratik respublikaya keçid dönməsi idi. Bu elə bir dövr idi ki, cəmiyyətin sayılan seçilən üzvünün (quldarın) tam tutumlu söz deyə bilməsi üçün onun digər üzvünün (qulun) bütün qalan hüquqları ilə yanaşı söz demək hüququ da əlindən alınırdu. Ucsuz-bucaqsız bəşər tarixi fonunda məhdud dövr üçün quldarlıq formasıyasının bu amansızlığı zəruri bir addım idi və dialektik inkişaf zəminində əslində gələcəkdə cəmiyyətin bütün üzvlərinin azad və tutumlu söz demək hüququnun əsasını qoyurdu. Cəmiyyətin yalnız Axill, Aqamemnon, Hektor kimi sayılıb seçilən tək-tük üzvünün sözünü bizə çatdıran, qullara isə danışmaq imkanı verməyən Homer yaradıcılığının əhəmiyyəti ilk növbədə bununla bağlıdır.

“İliada” əsərində eramızdan əvvəl 2-ci minillikdən Fessaliyada və Peloponnesdə yaşamış aparıcı yunan tayfalarından olan axeylilərin Kiçik Asiyada yerləşən Troya şəhər-dövləti ilə apardıqları müharibənin gedişi təsvir olunur. Lakin Homer dinləyicinin (oxucunun) diqqətini gözlənilməz bədii gedişlə cəlb etmək məqsədilə onu təəccübləndirmək, əgər mümkünsə, sarsıtmaq üçün bu on illik müharibənin gedişini xronoloji ardıcılıqla təsvir etməmişdir: müəllif əsərin başlanğıcında orduların, yaxud qəhrəmanların üz-üzə gəlib çarpışması kimi qəhrəmanlıq eposu üçün səciyyəvi olan hadisələrin təsvirindən imtina etmiş, insanlararası münasibətlərə işıq salan, insan hiss və heyəcanlarını, emosiyalarını əyani şəkildə üzə çıxaran bir epizodu təsvir etmişdir. Artıq uzun müddətdir ki, axey qoşunları Troyanı mühasirəyə almışdır. Lakin bu illər boyu davam edən mühasirə heç bir müsbət nəticə vermir: ərzaq və su ilə kifayət qədər təmin olunmuş və şəhərin aşılmaz divarları arxasında gizlənmiş troyalılar tabe olmaq fikrindən çox uzaqdırlar. Onda troyalılardan qat-qat daha artıq əziyyətlərə düşər olan naəlac axeylilər, Troyanın ətrafında yerləşən yaşayış məntəqələrinə, məbədlərə basqın edirlər...

Məzmunun ifadəsi baxımından “İliada” əsərinin forması, xüsusilə onun “gözlənilməz” başlanğıcı böyük maraq doğurur: bir tərəfdən əsərdə əlbəttə ki, axeylilər və troyalılar arasında gedən on illik müharibənin yalnız kiçik bir fraqmenti təsvir olunur; burada birbaşa xronoloji ardıcılıqla nə müharibənin səbəbləri, nə ona hazırlıq, nə müharibənin ilk illəri öz əksini tapmamışdır.

Digər tərəfdən, bu kiçik fraqmentdə nəinki bütövlükdə on illik Troya müharibəsi, eyni zamanda bəzi məqamlar kənara çıxmaqla bütün ucsuz-bucaqsız Yunan mifologiyası öz bədii ifadəsini tapmışdır. Yalnız birçə məqama toxunaq: eposda birbaşa ifadə olunmasa da, kontekstdən məlum olur ki, Troya çarı Priamin oğlu dəcəl və başıbəlalı Paris Sparta çarı Menelayın arvadı gözəl Yelenanı oğurlamış və bütün axeyli qəhrəmanların qəzəbinə tuş gəlmişdir. Onlar Menelayın qardaşı Arqos çarı Aqamemnonun başçılığı ilə Troyaya hücum edirlər.

Yeri gəlmişkən, faktlar inandırıcı şəkildə sübut edir ki, əslində axeylilərin məqsədi heç də Menelayın namus məsələsi, yaxud gözəl

Yelenanı azad etməsi yox, sadəcə olaraq zəngin Troyanı qarət etmək idi. Homerin özü əsərin elə ilk epizodlarında axeylilərin Troyanın ətrafında qarətçiliklə məşğul olmasını təsvir etməklə bu faktı etiraf etməyə məcbur olmuşdur.

Məhz bu məqamda mifin əsas funksiyalarından biri – gerçəkliyin bayağı hadisələrini nəcibləşdirmək funksiyası özünü büruzə vermişdir.

Əsərdə həmçinin Troya müharibəsinin əsas hadisələrindən biri – baş qəhrəman Axillin qətlə yetirilməsi və onillik müharibədən sonra yalnız hiylə vasitəsilə şəhərin fəth edilməsi, onun demək olar ki, bütün sakinlərinin məhv olması öz birbaşa təcəssümünü tapmamışdır.

“İliada” yalnız forma etibarilə Troya müharibəsinin gedişinin təsviridir, əslində bu əsər “Odisseyə” ilə yanaşı, yunan mifologiyasının ensiklopediyasıdır. Homerdən sonra ədəbiyyatda müxtəlif janrlarda yazıb-yaratmış antik yunan sənətkarlarından heç biri onun müəyyən etdiyi mifoloji hədudlardan kənara çıxıb bilməmişlər. Heç təsadüfi deyil ki, böyük sənətkar yunan faciəsinin atası Esxil də etiraf etmişdir ki, Homerdən sonra yaranmış sənətkarlar, o cümlədən onun özü, Homerin süfrəsindən qalmış qırıntıları yığıb istifadə etməklə kifayətlənməli olmuşlar. Halbuki, Esxil antik yunan faciəsində Homerin müəyyən etdiyi cızıqdan bir qədər kənara çıxmağa cürət etmiş yeganə sənətkardır; Prometey haqqında mif çox nadir hadisələrdəndir ki, Homerin yaradıcılığında təsadüf olmur və yalnız onun böyük səlfi Hesiod tərəfindən qələmə alınmışdır ki, Esxil məşhur trilogiyasında məhz Hesiod irsinə müraciət etmişdir...

Axeylilərin basqılarından biri nəticəsində Apollon məbədinin kahini Xrisin qızı əsir götürülür. Qız qoşun başçısı Aqamemnona qismət olur. Xris axeylilərin düşərgəsinə gəlir və böyük var-dövlət hesabına qızının geri qaytarılmasını xahiş edir. Dikbaş Aqamemnon rədd cavabı verir. Onda Xris illər boyu qulluğunda durduğu Apollondan xahiş edir ki, axeyliləri layiqincə cəzalandırsın. Kahini incitməyə cürət etmiş axeylilərin özbaşmalığından qəzəblənən Apollon axey ordusuna sağalmaz azar göndərir. Doqquz gün ərzində axey əsgərləri bir ucdan qırılırlar. Son dərəcə ağır bir vəziyyət yaranır. Onuncu gün belə bir şəraitdə Troyanın mühasirəsinin davam etdirilib-etdirilməməyinin zəruriliyini və mümkünliyünü araşdırmaq üçün Axill döyüş-

çülərin ümumi yığıncağını çağırır. Kahin Kalkant allahların axeyli-
lərdən üz döndərməsinin səbəbini açıqlayır və çıxış yolunun Xrise
qızının qaytarılmasında olduğunu bildirir.

Aydın məsələdir ki, Aqamemnon allahların iradəsi əleyhinə gedə
bilməzdi. Lakin o Xrisin qızının əvəzinə nə az, nə çox – Axillin qəni-
məti olan Briseidanı tələb edir. İki dikbaş sərkərdə arasında mübahisə
qızışır. Axırda ikisi də silaha əl atmaq, zor gücünə məsələni həll
etmək istəyirlər. Bu isə axey ordusunun dağılması demək idi. Axey-
lilərə rəğbət bəsləyən, onların troyalıları üzərində qələbəsinə arzulayan
Afinanın müdaxiləsi açıq münaqişəyə son qoyur. Afinanın iradəsinə
tabe olan Axill Aqamemnonun xeyrinə Briseidadan imtina edir. Lakin
eyni zamanda Arqos çarı tərəfindən təhqir olunduğu üçün o, gələcək
döyüşlərdə iştirak etməkdən imtina edir. Yalnız axeylilərin ağır vəziy-
yətə düşməsi və Aqamemnonun Axilldən üzr istəməsi onun döyüş
meydanına qayıtmasını təmin edə bilər.

Axillin döyüşlərdə iştirakdan imtina etməsi digər axey qəhrəman-
larına öz güclərini və bacarıqlarını nümayiş etdirmək üçün meydan
açır: Menelay arvadı Yelenanı oğurlanmış və bu qədər faciələrə səbəb
olmuş Parislə, Ayaks Hektorla savaş meydanında üz-üzə gəlirlər və
güclərini sınaqlırlar.

Axillin döyüşdə iştirak etməsi baş allah Zevsi axeylilər üçün son
dərəcə acınacaqlı bir qərar qəbul etməyə məcbur edir: baş qəhrə-
mansız qalmış axeylilər məğlubiyətə məhkumdurlar, troyalıları qalib
gölməlidirlər. Oğlu Axillə edilmiş haqsızlıqdan hiddətlənmiş dəniz
ilahəsi Fetidanın da tələbi belədir.

Qeyd edək ki, Troya müharibəsi ilə bağlı hadisələr eposda əvvəl-
dən axıra kimi iki müstəvidə – insanlarla allahlar arasında və allah-
ların öz arasında, buna uyğun olaraq da iki məkanda – axeylilərin
mühasirəyə aldığı Troya ətrafında və allahların məskən saldıqları
Olimp dağında cərəyan edir. İnsanlar çox vaxt öz iradələri xilafına
hərəkət edir və daha çox allahların əzminə tabe olaraq bir növ gəlin-
cik teatrının, ipi dartılarda fəaliyyətə keçən personajları təsirini
bağışlayırlar. Dinləyicidə (oxucuda) belə bir təsəvvür hasil olur ki,
Homerin əsərində təsvir olunan insanlar yalnız savaşda iştirak edib
digər insanları öldürmək hissi üzərində köklənmiş, allahların əlinde
oyuncaq olan, allahların istədikləri istiqamətlərə sürüklədikləri, ira-

dədən, dünyagörüşündən məhrum bəşər övladlarından başqa bir şey
deyillər.

Lakin Axillin savaşda iştirakdan imtinası ilə bağlı yaranan fasilə
bir növ sənətkara imkan verir ki, insanın intim-emosional və fərdi-
özünəməxsus cəhətlərini təsvir etsin. Bu baxımdan bu gün də dünya
ədəbiyyatının ən təsirli səhnələrindən hesab olunan Hektorun arvadı
Andromaxa ilə görüşü epizodu xüsusilə diqqəti cəlb edir. Nə Hektor,
nə də Andromaxa bu görüş zamanı öz hisslərini birbaşa büruzə ver-
mirlər.

İlk baxımdan sadə, hətta birözlü və tutumsuz təsir bağışlayan bu
epizodda əslində ziddiyyətli hisslər, mürəkkəb psixoloji məqamlar
çulğalashır. Savaşda axeyli qəhrəman Ayaks üzərində qələbə çalmış,
fiziki qüdrətini döyüşçü əzmini və ləyaqətini nümayiş etdirməyə nail
olmuş Hektor ruh yüksəkliyi simvoludur. Lakin sevimli arvadı və
istəkli körpə oğlu ilə görüş bu kobud döyüşçü ovqatını yumşaldır,
intimləşdirir; bir qəhrəman, əyilməz, qorxmaz Hektorun “gözlənil-
məz”, qəhrəmanlıq eposunun ideya məzmunu və poetikası çərçivə-
lərindən kənara çıxan tərəfi ilə – onun insani keyfiyyətləri ilə üz-üzə
gəlirik. Hektorun bu iki cəhəti eyni zamanda bir-birini inkar və təsdiq
edir, bir-birini şərtləndirir və bəlkə də dünya ədəbiyyatında ilk hərtə-
rəfli, canlı insan obrazına çevrilməsinə əsas yaradır.

Andromaxa da bu səhnədə varlığında rəngarəng hisslərin müxtəlif
çalarlarının çulğalaşdığı obraz kimi təqdim olunmuşdur. Qadın, əlbəttə
ki, ilk növbədə qalib, əyilməzəri üçün qürur hissi keçirir. Lakin eyni
zamanda o, canından çox istədiyi, daim ölüm təhlükəsi ilə üz-üzə dur-
mağa məhkum olunmuş Hektorun, balalarının taleyindən ötrü nigə-
randır.

Qəhrəmanların bütün bu mürəkkəb və zərif bəşəri hissləri onların
gələcək faciəli taleyindən, bir müddət sonra bu gözəl və isti ocağın
dağılıb tarmar olacağından xəbərdar olan müəllifin hüznə dolu əhval-
ruhiyyəsində birləşir.

Müəllif də, sövq-təbii ilə qəhrəmanların özləri də, bu görüşün
sonuncu olduğunu bilirlər. Bu faciəvi bilgi ilə qəhrəmanlıq eposunun
poetikasına xas hisslərin ifadəsində, emosiyaların təcəssümündə
xəsislik son dərəcə güclü bir gərginlik sahəsi yaradır: burada hər bir
işarə, ən xırda detal tarıma çəkilmiş əsəblərdən, gələcəkdə qəhrə-

manları gözləyən və yalnız kiçik bir hissəsi eposun hüdudlarında gerçəkləşmiş, nəsil-nəsil davam edəcək ucsuz-bucaqsız bir bədbəxtlikdən xəbər verir. Mənə elə gəlir ki, XX əsr ədəbi fikrinin ən böyük kəşflərindən hesab olunan, nədənsə E.Heminqueyin adına çıxarılan aysberq prinsipi özünün ilk əyani-bədii ifadəsini məhz “İliada”da tapmışdır. İstər-istəməz adamda belə bir qənaət hasil olur ki, Homer ilk bədii sözü deməmişdir; eyni zamanda onun sözü sonralar ədəbi fikrin dediyi sözlərin bütün bədii çalarlarını ehtiva etmişdir.

Bu səhnə Homer eposunun pafosunun yalnız müharibə ilə bağlı olması haqqında stereotip təsəvvürləri alt-üst edir. Bu səhnə və bir də əsərin lap finalında oğlu Hektoru itirmiş Priamın Axillilə görüşü epizodu eposda həcm etibarilə az yer tutsa da, xüsusi bədii-etik çəki etibarilə əlahiddə əhəmiyyətə malikdir. Məhz savaş səhnələrinin möhtəşəmliyi və əzəməti ilə müqayisədə insan hissələrinə önəm verilməsi əsərin ideya məzmununu müəyyənləşdirir: Homer bəşər övladının minbir məşəqqətinə, məhvine səbəb olan, Troya kimi çiçəklənən insan məskəninin xarabazara çevrilməsinə səbəb olan müharibələrin qəti əleyhdarıdır.

Troyalıların get-gedə artan təzyiqinin qabağını almaqda aciz olan axeylilər baş komandan Aqamemnon Axillilə barışmağa, onun savaşlarda iştirakını təmin etməyə və beləliklə, müharibənin gedişində dönüş yaratmağa çağırırlar: Axillin döyüş meydanına çıxması Zevsi və Fetidamı öz qərarlarını dəyişməyə məcbur edirdi. Labüd məğlubiyyət təhlükəsi Aqamemnonu öz dikbaşlığından əl çəkməyə vadar edir. Lakin nə zəngin hədiyyələr, nə də Briseidanın əlavə yeddi kənzilə geri qaytarılması vədi, Axillin qəzəbini söndürə bilmir.

Bu arada axeylilərin vəziyyəti pisləşməkdə davam edir; onlar dalbada ağır məğlubiyyətlərə düçar olurlar. Yalnız axeylilərə rəğbət bəsləyən baş allahın arvadı Heranın məsələyə müdaxiləsi bir müddət axeylilərin məğlubiyyətini ləngidir. Hera Zevsin yuxuya getməsinə nail olur. Bu vaxt ərzində axeylilərin əsas qəhrəmanlarından biri olan Ayaks Troya çarının oğlu Hektoru yaralayır. Bu işə troyalıların təzyiqinin bir müddət səngiməsinə səbəb olur.

Rəhbərləri yaralanmış troyalılar qaçmağa üz qoyurlar. Lakin Zevsin yuxudan oyanması Heranın bütün planlarını pozur və onun fitnə-fəsadlarına son qoyur. Apollon da öz növbəsində Hektorun yaralarını

sağaldır. Hektor savaş meydanına qayıdır və axeylilərin daha bir gəmisini yandıрмаğa nail olur. Axeylilər qaçıb canlarını qurtarmağa çalışırlar. Onların vəziyyəti son dərəcə ağırlaşır. Lakin tərs Axill qərarından dönmür. Axill başa düşür ki, axeylilər məğlubiyyətə düçar ola bilərlər. Odur ki, dostu Patroklu savaş meydanına göndərməyə razılıq verir. Patrokl troyalıları qorxutmaq üçün Axillin yaraqlarını alır. Axill Patrokla troyalıları yalnız gəmilərin yanından uzaqlaşdırmağı və heç vaxtla Troyaya hücum etməməyi məsləhət görür. Lakin müvəffəqiyyətdən başı gicəllənən Patrokl, Troyanı fəth etmək qərarına gəlir. Hektor onunla döyüşə girir və Axillin ən yaxın dostunu qətlə yetirir. Apollon bu dəfə də troyalı qəhrəmanın köməyinə gəlir.

Patroklun cəsədi ətrafında qızgın döyüşlər gedir. Axeylilər Axillin dostunun cəsədini troyalıların əlindən ala bilərlər. Lakin Hektor Axillin qılınc-qalxanını hərbi qənimət kimi ələ keçirə bilir.

Patroklun ölümü Axilli sarsıdır. İndi o ancaq bir hisslə, bir arzusuyla yaşayır: Hektoru məhv edib dostunun intiqamını almaq! Bu güclü, bütün vücuduna hakim olan hiss onun bir qədər əvvəl Aqamemnonla olan mübahisəsinə də son qoyur. Düzdür, Aqamemnon vədinə sadıq çıxıb Briseidani geri qaytarır. Lakin, indi Axill Briseida haqqında düşünmək iqtidarında deyil. Axill mümkün qədər tez savaş meydanına atılmaq və Patroklun intiqamını almaq arzusu ilə alışıb-yanır...

Bu arada yeni bir problem meydana çıxır: Hektor Axillin qılınc-qalxanını ələ keçirdiyinə görə yunan qəhrəmanı yaraqsız qalmışdır. Oğlunun hər bir nazı ilə oynayan ilahə Fetida Gefestə – od və demirçilik allahına oğlu üçün yeni yaraq düzəltməyi sifariş edir. Axillə və onun anasına dərin rəğbət bəsləyən Gefest bütün ilahi bacarığını səfərbər edərək axeyli sərkdə üçün misli görünməmiş ecazkar yaraq hazırlayır. Axill təkbətək döyüşdə Hektorla üz-üzə gəlir. Troyalıları rəğbət bəsləyən Zevs bu savaşın qalibini müəyyən etməkdə uzun müddət tərəddüd edir. Lakin son nəticədə Hektorun qətlə yetirilməsinə hökm vermək məcburiyyətində qalır. Axill Hektoru qətlə yetirir. Hektor tezliklə onun da həlak olacağını xəbər verib dünyasını dəyişir. Kin-küdüretə soyumamış Axill Hektorun cəsədini öz döyüş arabasının arxasına bağlayır və onu yerlə sürüyür. Bu işə o dövrdə Yunanıstanda və Kiçik Asiyada insan cəsədinə edilən ən böyük təhqir hesab olunurdu.

Patroklun intiqamını alandan sonra Axill böyük tontənə ilə dostunun cəsədini torpağa tapşırır.

Troyanın atası Priam böyük var-dövlət hesabına oğlu Hektorun cəsədini Axilldən almaq və el qaydası ilə onu basdırmaq istəyir. Allahların köməyi ilə Priam axey qoşununun və gözetçilərin gözüne görünmədən Axillin çadırı yanında peyda olur. Dərdə batmış, taqətdən düşmüş qoca çarın zəlil görünüşü Axilli mütəəssir edir. Axillin qəzəbi soyuyur; o, Hektorun cəsədini Priama qaytarır.

“İliada” troyalı qəhrəmanın ölümü ilə bağlı təşkil olunmuş ənənəvi ağı mərasimi və Hektorun torpağa tapşırılmasının təsviri ilə başa çatır.

***

Uzun müddət antikşünashqda belə bir təsəvvür kök salmışdı ki, “İliada” əsərində təsvir olunan hadisələr tamamilə Homer təxəyyülünün məhsuludur və gerçəkliklə onların heç bir əlaqəsi yoxdur: nə Paris, nə gözəl Yelena olmuşdur, nə Aqamemnon axeyliləri başına yığıb Troyaya hücum çəkmişdir. Kiçik Asiyada “Troya” adlı bir şəhərin özü də mövcud olmamışdır.

Yeri gəlmişkən, bu cür təsəvvürlər antik dövrün özündə mifoloji dünyaduyum və dünyagörüşdən sonra elmi dünyagörüş dönəmində formalaşmışdır. Artıq Platonun və Aristotelin əsərlərində biz miflə bağlı məlumatların bir ucdan uydurma, yalan, gerçəkliklə heç bir əlaqəsi olmayan təxəyyül məhsulu olması haqqında mülahizələrə təsadüf edirik. Aydın məsələdir ki, elmi dünyadək formalarının təsbit olunması ilə bu cür mülahizələr qəti inama çevrilmişdi.

Məsələyə bu cür münasibət bir də onunla bağlı idi ki, Troya şəhəri və onunla aparılan müharibə haqqında Homerin əsərindən başqa heç bir digər mənbədə məlumat verilmirdi.

Ümumiyyətlə, mifə, konkret olaraq “İliada”da öz təcəssümünü tapmış miflərə belə münasibət bir də onunla bağlı idi ki, Homerin əsərindən başqa heç bir digər mənbə onlar haqqında məlumat vermir. Bu təsəvvürlər sisteminin tilsimini antik mədəniyyətin adlı-sanlı mütəxəssisləri deyil, həvəskar arxeoloq H.Şliman qırdı. XIX əsrin sonralarına yaxın o, Homer poemasının mətnindəki məlumatlardan çıxış

edərək Dardanel boğazından cənubda yerləşən bir təpədə son dərəcə qədim şəhərin izlərini tapdı. Bu, Homerin “İliada”da təsvir etdiyi Troyanın xarabalıqları idi. Həmin şəhərin ərazisində bir neçə min qızıl oşyadan ibarət son dərəcə zəngin bir xəzinə tapdı. Arxeoloqun özü onu Priamın xəzinəsi hesab edirdi.

Lakin antik mədəniyyətlə bağlı ciddi elm H.Şlimanın kəşfini təsadüf hesab edir, onun Homer poeması ilə heç bir əlaqəsi olmadığını iddia etməkdə davam edirdi. Onda həvəskar arxeoloq növbəti addımını atdı, yenə də Homer poemasındakı məlumatlara əsaslanaraq, Miken və Tirinf şəhərlərinin xarabalıqlarını üzə çıxardı. Məhz bu kəşflər sayəsində antik yunan mədəniyyətindən xeyli əvvəl Kiçik Asiyada və Krit adasında təşəkkül tapmış “Krit-Miken” sivilizasiyasının mövcud olması faktı üzə çıxdı.

Krit-Miken sivilizasiyasının kəşfi bu vaxta qədərki bir sıra izah olunmaz və qaranlıq məsələlər üzərinə də işıq saldı. XX əsrin əvvəllərində elmdə belə bir təsəvvür mövcud idi ki, antik yunan mədəniyyəti tamamilə mifdəki şəkildə təşəkkül tapmışdır. Şlimanın kəşfi inandırıcı şəkildə sübuta yetirdi ki, Krit-Miken mədəniyyəti Yaxın Şərqi, o cümlədən Misir və Babilistan və Yunan mədəniyyətləri arasında birləşdirici halqa rolunu oynayırmış. Bu, avropasentrizm konsepsiyasının əsas dəlilinə – çağdaş Qərb mədəniyyətinin sələfi hesab olunan antik yunan mədəniyyətinin heç bir kənar təsir olmadan formalaşması nəzəriyyəsinə öldürücü zərbə vurdu. Məlum oldu ki, sivilizasiyalar yalnız əl-ələ verərək, qarşılıqlı şəkildə bir-birinə təsir göstərərək inkişaf edə bilər.

Qədim dünya sivilizasiyalarının qarşılıqlı təsiri kontekstində izah olunan “İliada” mədəniyyətin inkişafının əsas qanunauyğunluqlarından birini üzə çıxartdı: bu və ya digər xalqın mədəniyyəti nə qədər başqa mədəniyyətlərə açılsa və bu əsasda universal, ümumbəşəri dəyərlərə söykənsə, bir o qədər öz kökünə qayıdır.

Qorxmaz Quliyev

BİRİNCİ NƏGMƏ

Qırğın. Qəzəb

Söylə, söylə, ey ilahə, Peleyoğlu Axillesin
Axeyləri min bəlaya düçar edən qəzəbindən,
Çox igidin mərd ruhunu atdı Aid aləminə,
Bədənini yem elədi qurda-quşa həmin qəzəb.
5 O gündən ki, Axilleslə hökmürevan Atreyoğlu
Bəhsə girib, ayrıldılar, düşmən olub bir-birinə,
Ulu Zevsin qəzəbi də qənim oldu fanilərə.

Allahlardan hanstı idi bu nifaqa bais olan?
– Leto ilə Zevsin oğlu!.. Qəzəblənib hökmdara,
10 Axeylilər ordusuna dəhşətli bir azar salıb,
Qırıb-tökür adamları... Cəza verir, çünki Atrid
Nahaq yerə təhqir edib qoca kahin pak Xrisi.
Öz qızını qurtarmaqçın çoxlu qızıl gətirərək,
Gəmilərin qarşısına gəlib qoca, əlində də –
15 Apollonun sarğısıyla qızıl əsa, – minnət ilə –
Çox yalvardı yığıncığa, başçıları Atridlərə:
“Siz, ey Atrey oğulları, siz, ey şanlı axeylilər!
Görüm, sizə kömək olsun Olimpdəki o allahlar,
Priama qalib gəlib sağ-salamat dönəsiniz,
20 Zevsin oğlu uzaqvuran Feb eşqinə, rəhm eləyin,
Qızılımlı alıb, mənə öz qızımı qaytarın siz!”

Axeylilər razılaşdı, – qızılımları qəbul edib,
O kahinə hörmət ilə qaytarsınlar övladını.
Yalnız birçə Aqamemnon bəyənəməyib bu qərarı.

25 Təkəbbürlə o kahini qovub belə təhqir etdi:
"Rədd ol, qoca, bir də səni buralarda görməyim mən!
Nahaq yere veyllənmə, ayaq basma bir də bura!
Nə Apollon sargısı, nə qızıl əsla kömək etməz!
Qızından da əl çək daha! O, vətəndən, səndən uzaq,
30 Bizim Arqos diyarında, – ya toxucu dəzgahında,
Ya da mənim yatağında əsaretə qarıyacaq!
Daha məni hirsəndirmə, itil burdan salamatkən!"

Yazıq qoca qorxusundan baş əyərək bu fərmana,
Düşdü yola guruldayan sahil boyu, kor-peşman.
35 Gəmilərdən uzaqlaşıb, dərddi-dərddi etdi dua,
Qıvrım saçlı Leto oğlu ulu hakim Apollona:
"Sən, ey gümüş oxlu allah, dinlə məni, imdad elə,
Sən Xristə Kille hami, Tenedosda hökmransan!
Ey Sminfey, vaxtilə mən məbədinə bəzəmişəm,
40 Hüzurunda yağlı keçi, dana budu yandırmışam,
İndi sən də dinlə mənim diləyimi: oxlarımla,
Göz yaşlarım əvəzinə, intiqam al danaylardan!"

Gümüş oxlu Apollon da qəbul edib niyazını,
Hiddət ilə düşdü yola tez Olimpın zirvəsindən,
45 Çiyində yay, sadağında iti oxlar, yol gedəndə,
Bir-birine toxunaraq səslənirdi perli oxlar.
Yerişində qorxunc gecə vahiməsi vardı onun.
Gəmilərdən uzaq durub oxlarını yağdıranda,
Dəhşət ilə guruldadı gümüş yayı Apollonun.
50 Oxlar əvvəl qatırları, köpəkləri vurub yıxdı,
Sonra bir-bir qırıb tökdü qoşundakı adamları,
Düşərgədə tonqal yandı qalaq-qalaq cəsədlərdən.

Düz doqquz gün ox yağdırdı düşərgəyə qəzəbli Feb.
Onuncu gün camaatı yığdı Pelid yığıncağa.
55 Bunu ona pak ilahə Hera özü təlqin etdi.
Ağır əzab çəkirdi o, qırıldıqca danaylılar.
Hamı gəlib toplaşanda, yığıncağın hüzurunda

Yeyinayaq mərd Axilles durub belə xitab etdi:
"Ey Atrid, biz bu qırğından ölməyib sağ qalsaq əgər,
60 Uzun sürən bu səfərdən tez vətənə dönməliyik.
Yoxsa döyüş və bu qırğın bizi tamam tələf eder.
Ancaq gəlin bir soruşaq bir kahindən, bir falçıdan
Ya da yuxu yozanlardan, – yuxular da Zevsdəndir, –
Qoy desinlər, bəlkə bilək səbəb nədir bu qəzəbə?
65 Əhdə vəfa etməmişik, yoxsa qurban verməmişik?
Bəlkə allah bu qırğından bizi xilas etmək üçün
Yağlı qoyun, seçmə keçi qurbanları tələb edir?"

Oturdu o. Tez ayağa qalxdı Festor oğlu Kalxas
Quşlar ilə fala baxan çox bilici falçıydı o.
70 Apollonun bəxş etdiyi bir qüdrətlə yanılmadan
Olacağı yaxşı bilir. İlionə getmək üçün
Uzaq əngin dənizlərdə gəmiləri yönəldərdi.
Belə dedi qoca Kalxas yığıncağa xoş niyyətlə:
"Ey Axilles! Ey Zevesin sevimlisi, buyurursan
75 Uzaqvruran Apollonun qəzəbinə səbəb nədir?
Deyim, ancaq and iç əvvəl, məni bütün qərəzlərdən
Sözlə-işlə qoruyacaq, havadarım olacaqsan.
Bəlkə də o hökmürevan böyük Arqos hökmdarı
Tədbirimdən qəzəblənib mənə düşmənlə olacaqdır.
80 Reiiyyətə qəzəblənən hökmdar çox qorxunc olur...
İlk zamanlar qəzəbini gizlətsə də, ancaq yenə
Ürəyində qalan kini söndürməsə, rahat olmaz.
İndi özün hökmünü ver: qoruyarsan məni ondan?"

Yeyinayaq Axilles də belə cavab verdi ona:
85 "Sən allahın fərmanını cürət ilə söylə bizə,
Kalxas, inan, məbədlərdə daim dua eylədiyin
Ulu Zevesin sevimlisi Apollona and içirəm:
Nə qədər ki, ölməmişəm bu gəmilər qarşısında
Uc-bucaqsız danaylılar ordusunda, bil ki, heç kəs
90 Hətta hökmürevan olan Aqamemnon özü belə
Əsla cürət eyləyərək əl qaldıra bilməz sənə!"

234459
M. V. Avramov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Saf ürəkli kahin bundan cürətlənib cavab verdi:
“Nə and pozmaq, nə də qurban verməməkdə deyil səbəb.
Feb bizlərə kahin Xris üstündə bərk qəzəblənib:
95 Aqamemnon qızını həqarətlə rədd edərək,
Qızını da verməmişdir, qəlbinə dağ çəkmiş onun.
Allah bizə, bax, bununçün cəza verir, verəcəkdir!
Qızı gərək atasına təmənnəsiz qaytaraq biz,
Həm də bol-bol qurban verək o pak Xris məbədinə.
100 Biz bunları etməyincə, Feb də bizi qıracaqdır...
Bəli, ancaq bu yol ilə aman verər Allah bizə.”

Festoroğlu belə deyib oturantək qalxdı Atrid, –
Bütün danay ölkəsində hökmürəvan Aqamemnon.
Qəzəbindən od saçırdı, kinli qəlbi dəhşət dolu,
105 Gözlərindən od yağırdı. Hələ cavab verməmişdən,
Kalxasa bir kəc nəzərlə baxıb, sonra belə dedi:
“Ey fəlakət xəbərçisi! Səndən xoş söz eşitmədim.
Zövq alırsan daim bizə qara xəbər gətirməkdən.
Bir dəfə də səndən xoş söz eşitmədik ömrümüzdə...
110 İndi də ki, Allahın bir hökmü kimi etdin elan.
Guya Febin göndərdiyi bu fəlakət ondandır ki,
Qızıl alıb, qaytarmadım gözəl qızı atasına.
Düzdür! Qızı gözüm tutub! O qız gərək mənim olsun!
Öz arvadım Klitemnestra heç də ondan gözəl deyil:
115 Qədd-qamət, şəkil-sima, rəftar-əda... hər şey gözəl!..
Ancaq yenə işimizin xatirinə qaytararam,
Çünki xoşdur fəlakətdən mənəcə xalqın salaməti!
Amma mənə bir mükafat hazırlayın! Eyb olmazmı
Axeylilər arasında mən əliboş qalım təkçə?
120 Görürsünüz, var-yox bircə qənimətim gedir əldən!”

Yeyinayaq mərd Axilles ona belə verdi cavab:
“Ey şöhrətli Atreyoğlu, ey hamıdan acgöz insan!
Axeylilər hardan tapsın sənə yeni bir qənimət?
Heç bir yerdə yoxdur bizim gizlədilmiş xəzinəmiz,
125 Aldığımız şəhərlərdə nə tapdıqsa, bölüşmüşük.

Bəxş edilmiş qəniməti geri almaq çox eyb olar.
Gəl, sən Allah rızasına indi qaytar öz payını,
Sonra, əgər Zeves bizə kömək etsə, Troyanı
Fəth edəndə üç qat-dörd qat ödəyirik əvəzini”.

130 Hökmürəvan Aqamemnon Axillesə verdi cavab:
“Ey Axilles, ölməzlərə bərabərsən, ancaq yetər,
Mənə kələk, hiylə gəlmə, heç özünü yorma nahaq.
Sən qənimət qazanasan, mən əliboş – damaq qalım?
Deyirsən ki, boş-boşuna əldən verim qızı getsin?
135 Axeylilər mənə gərək bir qənimət versinlər ki,
O qiymətdə – o nisbətdə ürəkəçən, gözəl olsun!
Verməsələr, – onda sənin, ya Ayaks, ya Odisseyin, –
Kimin olsa, payını mən gəlib zorla alacağam!
Vah halına o kəsin ki, onda mənə mane ola!
140 Ancaq bütün bu işləri biz sonra da həll edərək.
İndi gəlin gəlimizi pak dənizə buraxaraq,
Bolca qurban yığaq ona, minsin güclü avarçılar,
Pak Xrisin alyanaqlı qızını da alıb gedək.
Qoy başçılıq etsin bizə ən tədbirli kişi olan
145 İdomeney, ya Odissey, ya qəhrəman igid Ayaks,
Ya da ki, ey qoçaq Pelid, elə özün,
Qurban verib Apollonun kərəminə nail olaq”.

Yeyinayaq Axilles serti bir baxışla ona dedi:
“Ey bihəya, sən bütün fikrin-zikrin qənimətdir!
150 Bundan sonra axeylərdən kim sözüne baxar sənin?
Kim savaşa gedər, söylə, düşmənlərlə kim vuruşar?
Bu Troya savaşına öz xeyrimə gəldimmi mən?
Troyanlar mənə əsla bir yamanlıq etməyiblər.
Onlar məndən nə bir inək, nə də bir at aparıblar.
155 Mənim xoşbəxt, bol meyvəli Ftıyamda onlar əsla
Əkinimi tapdamayıb; aramızda sıx meşələr,
Uca dağlar, dərin-əngin, gur dalğalı dənizlər var.
Yox, yox, əsla!.. Ey bihəya, sən bir də Menelayın
Şərəfini qorumağa gəlmişik biz, ey itsifət!

160 Sən də bunun əvəzində bizə nifrət bəsləyirsən!
Hələ mənə hədələyir, qəhrəmanlıq göstərərək –
Qazandığım qənimətə yiyələnmək istəyirsən.
Mərd axeylər hər şəhəri fəth edəndə, heç bir zaman
Sənin qədər olmamışdır əsla mənim qənimətim.
165 Bütün ağır savaqlarda sizə zəfər qazandıran,
Bax, mənim bu əllərimdir!.. Ancaq bölgü başlananda,
Böl qənimət sənə çatır, mənə aza qane olub,
Döyüşməkdən yorğun-argın, düşərgəyə qayıtmışam.
Daha bəsdir, günü bu gün gedirəm öz Ftiyama!
170 Sənə dövlət qazanaraq, burda təhqir olmaqdan,sa,
Yeyingedən gəmilərlə yurda dönmək qat-qat xoşdur!”

Hökmürevan Aqamemnon belə dedi cavabında:
“Kefinə bax, qaçırsan qaç! Mən ki, sənə yalvarmıram!
Yolun açıq...Gedirsən get!.. Çoxdur sənsiz burda qalan.
175 Çoxdur mənim havadarım, ən böyüyü – qadir Zeves!
Sərkərdələr arasında ən çox səndən zəhləm gedir.
Fikrin-zikrin döyüşməkdir, çekişməkdir sənin ancaq!
Düzdür, qoldan çox zorlusan, bu da allah vergisidir.
Get, dəstənlə gəmilərə minib, rədd, ol öz evinə.
180 Get, ölkəndə hökmünü sür...Qəm çəkmərəm səndən ötrü.
Qəzəbindən qorxum yoxdur... İndi eşit mən deyəni:
Qənimətim gözəl qızı alır-alsın Feb-Apollon!
Mən o qızı öz gəmində, öz dəstəmlə göndərərəm.
Ancaq səndən Briseida adlı qızı alacağam!
185 Onda yaxşı bilərsən ki, zorla səndən üstünəm mən, –
Bir də mənə tay tutmasın özünü hər “mənam” deyən.
İbrət alıb qoy mənimlə çekişməkdən qorxsun hamı!”

Bu sözlərdən Axillesin qəlbi sanki alovlandı,
Çaşıb qaldı o, qərarızsız iki qərar arasında:
190 Ya böyründən asılmış o qılıncını çəkib gərək
Bircə anda şığıyaraq öldürəydi Atreidi,
Ya da gərək ələ alıb yumşaldaydı öz qəlbini.
Bu fikirlər arasında, qılıncına əl atanda,

Birdən göydən nazil oldu Zevsin qızı pak Afina.
195 Onu Hera göndərmişdi, əliyumşaq o ilahə.
O, hər iki qəhrəmanı çox sevirdi, qoruyurdu.
Axillesin arxasında durub, gözə görünmədən,
Pak Afina onun qumral saçlarını sıgalladı.
Pelid dönüb heyran qaldı tanıyanda Afinanı.
200 İlahənin saf gözləri dəhşət ilə parlayırdı.
Gur səsilə ilahəyə belə dedi mərd Axilles:
“Ey Zevesin qızı, söylə, sən Olimpden niyə gəldin?
Aqamemnon Atreidin hünərini görməyəmi?
Ancaq sənə deyirəm bil, bunu mütləq edəcəyəm.
205 Bir gün mənim əlimdə o, qurban olar qüruruna!”

Bayquşgözlü pak Afina ona belə cavab verdi:
“Sənin coşqun qəzəbini yumşaltmağa gəlmişəm mən,
Qolları ağ pak ilahə Hera məni göndərmişdir.
O həm səni, həm də onu sevir, çəkir qayğınızı.
210 Bəsdir, əl çək bu qovğadan, qılıncına əl atma sən!
Ancaq sözlə istədiyən qədər söyüş, sözlə vuruş!
Mən deyəni yaxşı dinlə, bil ki, onlar olacaqdır:
Bu həqarət əvəzində burda sənə qat-qat artıq
Mükafatlar veriləcək... təmkinli ol, itaət et!”

215 Yeyinayaq Axilles də belə cavab verdi ona:
“Ürəyimi qəzəb odu yandırsa da, ey ilahə,
Neyləyim ki, sözünüzden əsla çıxmaq istəmirəm.
Allahları dinləyəne allahlar da lütf eləyər!”

Afinanın sözlərinə qulaq asıb mərd Axilles,
220 Sıxıb gümüş dəstəyini, basdı qına qılıncını.
İlahə də qayıdaraq getdi yenə pak Olimpe –
Zeves ilə ölməzlərin o əbədi məskəninə.
Pelid yenə üz tutaraq Atreidə, çəkinmədən
Ürəyini boşaldaraq, çox qəzəbli sözlər dedi:
225 “Ey itgözlü, maral qəlbli, acgöz, paxıl, miskin əyyaş!
Sən ki, heç vaxt xalqla birgə qanlı savaş meydanında
Rəşadətli igidlərlə pusqu qurub, vuruşmağa

Əsla cürət etməyibsən, qorxubsan öz ölümündən.
Gəzib geniş düşərgəni sənə qarşı duranları
230 Qarət etmək, əlbəttə ki, həm yaxşıdır, həm də asan.
Ey xalq malı yeyən hakim, sən həqirlər padşahsan!
Bu gün sənin axırncı kobudluğun olacaqdır!..
Ancaq... Bil ki, bu müqəddəs əsaya da and içirəm, –
Bu əsa ki, dağlardakı bir ağacdan kəsilmişdir,
235 Mis baltayla ayrılmışdır gövdəsindən, rüşesindən,
Bir də əsla nə bir budaq, nə bir yarpaq verməyəcək,
İndi Zevsə xidmət edən hakimlərin əsasıdır. –
Qoy bu əsa mənim sənə bu andıma şahid olsun:
Vaxt gələcək, hamı məni həsrət ilə yad edəcək!
240 Bərk savaşda mərd Hektorun zərbəsindən qoşunların
Dəstə-dəstə qırılanda, yana-yana qalacaqsan,
Ən qəhrəman axeylini belə təhqir etdiyinə
Peşman olub, təəssüflə öz qəlbini didəcəksən!”

Axill ona belə deyib, qızıl mıxla naxışlanmış
245 O əsanı çırpdı yerə... Oturdu öz kürsüsündə.
Qarşısında oturaraq Atrid zəncir çeynəyirdi.
Xoş avazlı natiq Nestor qalxdı onda öz yerindən, –
Baldan şirin dili vardı bu piloslu dilavərin.
Allahların qoruduğu Pilosdakı yaşlıların
250 İki nəslə bu dünyadan çoxdan köçüb yox olmuşdu, –
Qoca indi üçüncü nəsil olanlara hökmrandı.
Ən xeyirxah duyğularla belə xitab etdi Nestor:
“Əfsus! Axey torpağına böyük bəla nazil olmuş!
Aranızda baş verən bu çəkişməni eşitsələr,
255 Priamla övladları böyük bayram edəcəklər...
Siz ki, məşhur adamsınız həm məclisdə, həm savaşda!
Sözlərimə qulaq asın: siz məndən çox cavansınız.
Sizdən xeyli güclü, cəsur çox igidlər görmüşəm mən,
Onlar mənim öyüdümlü rədd etməyib heç bir zaman.
260 Yox, yox, elə igidləri görmək bir də qismət olmaz:
O Pirofoy, o xalqlara rəhbər olan Driant hanı!
Ya Eskadi, Keney və ya allahlara tay Polifem,

Ya da ulu ölməzlərə bənzər Egeyoğlu Tezey
Onlar qadir insanlardı, faniyərin iftixarı!..
265 Qadırdilər, girərdilər qadirlərlə savaqlara,
Dağlardakı nəhəngləri dəhşətlə məhv edərdir.
Mən onlarla dost olmuşam, onlar məni çağırmişlar,
Pilosu tərk eyləyərok, yanlarına getmişəm mən.
Mən o nəhəng igidlərlə bəhsə girib udmuşam da...
270 İndikilər arasından heç kəs buna cürət etməz!..
Onlar mənim sözlərimə daim əməl edərdir.
Siz də qəbul eyləseniz, əlbəttə ki, yaxşı olar.
Aqamemnon, inad etmə, alma qızı Axillesdən!
Axeylilər qızı ona səndən əvvəl bəxş etmişlər.
275 Ey Peleid, bəsdir, sən də bəhs eləmə hökmdarla:
Zevsin şöhrət bəxş etdiyi hökmdarlar arasında
Heç kəs hələ onun qədər şan-şövkətə çatmamışdır,
Sən ilahə oğlu, həm də çox güclüsen, düzdür, ancaq
Atrid səndən yüksəkdədir, çox insana hökmü çatır.
280 Aqamemnon, yalvarıram, sən də yumşalt ürəyini,
Axillesə qəzəblənmə: bu uğursuz savaşmada
Hamımıza ən qüvvətli arxadır o mərd qəhrəman”.

Hökmürəvan Aqamemnon belə dedi cavabında:
“Çox ağıllı, çox da haqlı sözlər dedin sən, ey qoca!
285 Ancaq Axill istəyir ki, böyük ola üstümüzdə.
İstəyir ki, başçı olub hamımıza hökm eyləyə,
Yol göstərə... Ancaq çətin tabe ola hamı ona...
Yoxsa, ölməz allahlar da onu igid yaratmış ki,
Hər yetəni pis, nalayiq söyüşlərlə təhqir etsin?”

Şan-şövkətli Axilles də ona belə cavab verdi:
290 “Əgər sən hər sözünə bir qul kimi baş əysəm mən,
Hamı mənə lap yerində – aciz, qorxaq deyə bilər.
Sən get bunu başqasından tələb elə... Mənə əsla
Əmr eləmə: sənə heç vaxt tabe olan deyiləm mən!
295 İndi sənə bir söz deyim, yaxşı-yaxşı düşün özün:
Bir qız üçün nə sənənlə, nə heç kəslə vuruşmaram.

Verdiyiniz mükafatı özünü də alırsınız...
Amma mənim qara gədim duran yerdən, icazəsiz,
Heç bir şeyi aparmağa haqqın yoxdur, gücün çatmaz!..
300 Hünərin var, buyur sına, qoy bunlar da görsün hamı
Onda senin qara qanın mizrağını necə boyar!..”

İkişə də bir-birilə sözdə belə vuruşaraq,
Qalxıb sonra yığıncaqda olanları buraxdılar.
Allahsifət Pelid ilə igid Patrokl dəstəsilə
305 Gəmilərin yanındakı düşərgəyə yönəldilər.
Atrid də öz gəmisinə iyirmi cəld avarçəkən,
Apollona bollu qurban yığıb, qızı mindirərək,
Müdrək kişi Odisseyi rəhbər qoyub yola saldı.

Onlar mindi, göy dənizdə yola düşüb getdi gəmi.
310 Atrid isə, hamıya əmr elədi ki, pak olsunlar.
Hamı suda çimib bütün çirkələrini təmiz yudu.
Sonra coşqun göy dənizin sahilində Feb yolunda
Təkələrdən, cöngələrdən bollu qurban yandırdılar.
Yanan piyin dumanları qalxdı göyün bir qatına...

Düşərgədə onlar belə əlləşərkən, Aqamemnon
Axillesdən əl çəkməyib təhdidini icra etdi.
Sədaqətli qasidləri – qoçaq, zirək yoldaşları
Talfibini, Yevribatı çağıraraq belə dedi:
“Tez yönəlin Peley oğlu Axillesin çadırına,
320 Briseida adlı gözəl əsir qızı alıb gəlin!
Əgər sizə mane olsa, Axillesin vay halına!
Qoşun çəkib o gözəli onda zorla alacağam!”

Belə deyib tapşırıraq, yola saldı qasidləri.
Daim coşqun gur dənizin sahiliylə getdi onlar,
325 Axır gəlib düşərgədə tapdılar mərd Axillesi,
Böyrüqara gəmisinin qarşısında oturmuşdu.
Pelid görüb gələnləri, bir xoş sifət göstərmədi,
Onlar da çox tutuldular, Axillesdən utanaraq.

Nə bir kəlmə danışdılar, nə də bir şey soruşdular.
330 Bunu duyub Peleyoğlu belə dedi qasidlərə:
“Siz, ey dostlar, siz ey Zevsin, insanların qasidləri!
Yaxın gəlin, bütün taqsır sizdə deyil, Atriddədir.
Qızı alıb aparmağa o göndərib sizi bura.
Get, ey Patrokl getir qızı, ver onlara aparsınlar.
335 Ancaq o pak allahlarmın, yer övladı insanların,
Bir də ki, o on insafsız hökmdarların hüzurunda
Hər ikiniz şahid olun, – yerdə qalan axeyləri
Bu qurğundan qurtarmağa ona lazım olacağam!
Bəd niyyətə uyaraq o, ağlasığmaz işlər görür.
340 Əvvəl axır bilmir, ancaq sahilə son vuruşmada
Axeyləri qurtarmağa çarə tapa bilməyəcək!”

Belə dedi: Patrokl onun dediyinə etdi əməl,
Gedib qızı götürərək, təslim etdi qasidlərə.
Onlar qızı apardılar sahiləki düşərgəyə.
345 Qız da naçar qasidlərə qoşularaq birgə getdi.
Axilles də, gözü yaşlı ayrılaraq dostlarından,
Uzaqlaşdı sahilə bir tənha yerdə tək oturdu.
Gur sulara baxa-baxa yalvardı öz anasına:
“Əziz anam! Sən ki, məni doğubsan çox ömrüqısa,
350 Şimşəksaçan olimpli Zevs mənə şərəf verməliydi.
İndi, bir bax, məhrum oldum ən cüzi bir nemətdən də.
Hökmürəvan Aqamemnon nə qəddar bir ədavətlə
Mənə çatan qəniməti alıb məğmun etdi məni!”

Belə dedi: Dərinlərdə öz atası Nerey ilə
355 Oturmuş pak Nereida eşitdi bu yalvarışı.
İncə şəffaf bulud kimi ayrılaraq boz sulardan,
Gözüyaşlı övladının yanındaca oturaraq,
Əllərilə mehribanca tumarlayıb belə dedi:
“Nəçin belə ağlayırsan, əziz balam, dərdin nədir?
360 Heç gizlətmə, danış ki, biz ikimiz də bilək bunu!”

Dərindən bir ah çəkərək yeyinayaq Pelid dedi:
“Sən hər şeydən xəbərdarsan, niyə təkrar eləyim mən?”

Pak Fivada biz Getion şəhərinə hücum etdik,
Talan edib qəniməti təhvil verdik düşərgəyə.
365 Hamısını axeylilər yaxşı-yaxşı bölüşdülər.
Aqamemnon Atreida çatdı gözəl Xriseida.
Serrastvuran Feb kahini Xris bundan tutub xəbər,
Əvəzində qızıl verib öz qızını qurtarmaqçın
Gəlib çıxdı axeylərin gəmiləri duran yerə.
370 Əlində də Apollonun sarğısıyla qızıl əsa.
Çox yalvardı yığıncağa, başçılara – Atridlərə.
Axeylilər razılaşdı: qızılları qəbul edib,
O kahinə hörmət ilə qaytarsınlar öz qızını.
Yalnız birçə Aqamemnon bəyənmedi bu qərarı,
375 Təkəbbürlə o kahini qovub yaman təhqir etdi.
Qəzəblənmiş kahin getdi. Uzaqvuran Apollon da
Sevir onu, onun acı qarğışını qəbul etdi.
Oxlar yağdı, axeylilər qırıldılar yığın-yığın.
O allahın uzaqlardan yağdırdığı iti oxlar,
380 Bütün geniş düşərgədə səpilirdi hər tərəfə.
Oxyağdıran Febin bütün rəftarını yaxşı bilən
Falçı bizə bu qəzəbin səbəbini açıq dedi.
Allahdan lütf istəməkçin mən söylədim ilk tədbiri,
Atrid bundan qəzəbləndi. Tez yerindən sıçrayaraq
385 Məni yaman hədələdi... Dediyni elədi də!
İndi şəhla gözlü qızı axeylilər bol qurbanla
Bir gəmidə aparırlar o pak Xris məbədinə.
Mənə çatmış Briseida adlı qızı bir az əvvəl,
Atreidin qasidləri məndən alıb apardılar.
390 Ana, sən də mümkün isə, öz oğluna kömək elə!
Əgər Zevsə işlə, sözlə bir xidmətin olmuş isə,
Get Olimpə, ona yalvar, qoy havadar olsun mənə.
Mən uşaqkən öz atamın sarayında eşitmişdim,
Deyirdin ki, Poseydonla qız Afina, bir də Hera
395 Əlbir olub Zevsi bir gün zəncirləmək istəyəndə,
Yalnız sənin köməyinlə xilas olmuş fəlakətdən.
Sən yetişib yüzqollunu Olimp sarı səsləyərək,
Əli-qolu bağlanmaqdan ələyibsen Zevsi xilas.

Allahlarda – Briarey, insanlarda – Egeondur
400 Onun adı, – atasından çox güclüdür o pəhləvan.
Durub Zevsin yanında o, öz gücünə güvənərək,
Allahlar da ondan qorxub Zevsə yaxın düşməyiblər...
Bunu onun yadına sal, dizlərini qucub yalvar.
405 Qoy Troya qoşununa kömək etsin, qüvvət versin,
Qırıb axey qoşununu sahilədek qovlasınlar.
Qoy yaxşıca tanısınlar o hünərsiz hökmdarı,
Qoy o azğın hökmürevan Aqamemnon anlasın ki,
Ən cürətli axeylini incitməkdə səhv etmişdir”.

Göz yaşları axa-axa dedi ona Nereida:
410 “Ah, ey oğul! Səni əzab çəkməyə mən niyə doğdum?
Barı burda, bu sahilə qəm-qüssəsiz, sağ qalaydın!
Axı ömrün çox qısadır, az qalmışdır ölümünə!
Sən hamıdan ömrügödək, baxtıqara yaranıbsan.
Mən sarayda səni xoşbəxt yaşamaqçın doğmamışam!
415 İndi gedib Olimpə mən Zevsə bunu danışaram...
Bəlkə onu yalvar-yaxar inandırmaq mümkün oldu.
Sən hələlik yeyingedən gəmilərin yanında qal,
Axeylərə nifrət bəslə, döyüslərə heç qarışma.
Zevs dünəndən Okeana – Efiopa qonaq gedib,
420 Qalan bütün ölməzlər də hamı onu təqib etdi.
On ikinci gün yenə də qayıdacaq pak Olimpə.
Onda mən də Kronidin sarayına gedib onun
Dizlərini qucub yola gətirməyə çalışaram”.

Belə deyib getdi ana. Axilles də qaldı orda,
425 İtirdiyi gözəl qızın həsrətilə yana-yana.
Odisseyə, bol qurbanla çatdı Xris sahilinə.
Axeylilər dərin Xris limanına daxil olub,
Yelkənləri endirərək yerlərinə qaladılar.
Dorları da yığıb, sonra güc verdilər avarlara.
430 Sahilə yan alan kimi buraxdılar daş lövbəri.
Borazlarla gəmini bərk bağlayaraq direklərə,
Çıxdılar tez aşib-daşan ləpə döyən dik sahilə.
Boşaltdılar Apollona göndərilən qurbanları,

Sonra kahin qızı çıxdı əziz vətən sahilinə.
435 Odissey də qızı birbaş qurbangaha apararaq,
Atasına təhvil verib, belə xitam etdi ona:
“Müdrük Xris! Məni bura hökmürevan Aqamemnon
Göndərib ki, qızı sənə qaytararaq, danaylardan
Apollona qurban verək, o da bizə lütf eləsin,
440 O bir zaman bizə hədsiz fəlakətlər göndərmişdir”.

Qızı verdi atasına. Qoca ata sevinərək
Öz qızını qucaqladı. Gətirilən qurbanları
Tez düzdülər səliqəylə qurbangahın dövrəsinə,
Əllərini yuyub, arpa səpdi hamı ovuc-ovuc.
445 Sonra kahin əl qaldırıb dua etdi uca səslə:
“Ey Xrisin, qüdsi Killin gümüşyaylı mühafizi!
Ey Tenedos adasında hökmürevan qadir Allah!
Sən duamı qəbul edib danayları qırdırmaqla
Məni böyük lütfün ilə başıuca eləyib-sən.
450 İndi yenə yalvarıram: qəbul elə niyazımı,
Danaylardan bu eybəcər fəlakəti kənar elə!”

Belə dedi. Uzaqvuran Feb dinlədi duasını.
Axeylilər qurbanlara bol-bol arpa yedirdilər.
Sonra bir-bir boğazlayıb, tez soydular dəriləri.
455 Budlarını doğrayaraq piy qatına bürüdülər,
Parça-parça ət düzdülər hər birinin üzərinə.
Tünd al şərab səpib qoca yandırdı bu qurbanları,
Cavanlar da, öldə beşdiş, dayandılar ətrafında.
Qurbanların budlarını yandıraraq, içəlatı
460 Yeyib onlar, qalanını doğrayaraq çəkdi şişə.
Oda qoyub bişirdilər, sonra şişdən çıxardılar.
İşi başa vurub böyük bir qonaqlıq düzəldilər.
Hamı bol-bol yeyib-içdi, ac qalmadı heç bir nəfər.
Sonra gənclər kraterləri şərab ilə doldurdular,
465 Əvvəl nəzir səpib, sonra doldurdular qədəhləri,
Bütün günü nəğmə deyib, Allaha çox yalvardılar,
Apollonun şərəfinə pean deyib mödh etdilər.
Uzaqvuran Apollon da dinləyərək xoşallandı.

Günəş batıb hər tərəfə alatoran çökən zaman,
470 Gəmilərə yaxın yerdə yatdı bütün axeylilər.
Ancaq erkən doğan Eos şəfəqini saçan kimi,
Geniş Axey düşərgəsi olan yerə qayıtdılar.
Uzaqvuran Apollonsa, əsdirdi səmt küleyini,
Dorları dik qaldıraraq yelkənləri açdı onlar.
475 Külək doldu yelkənlərə, gəminin yan-yörəsində
Göy dənizin büllur suyu qaynaşaraq köpükləndi.
Gəmi getdi sürət ilə dalğaları yara-yara,
Gəlib geniş düşərgəyə çatan kimi, tez gəmini
Çıxardılar, sahildən bir xeyli uzaq çəkib, orda
480 Qumlar üstə ucalan dik dirəklərə bənd etdilər.
Özləri də düşərgədə yerlərinə dağıtdılar.

Allah oğlu yeyinayaq mərd Axilles, qəlbi kinli,
İtigidən gəmilərin qarşısında qalmışdı tək.
Adlı-sanlı igidlərin yığnağına yaxın getmir,
485 Qorxunc qanlı savaqlara qoşulmayıb boş dururdu.
Ancaq yaman darıxırdı döyüş-savaş həsrətilə.

On iki gün gəlib keçdi... Şəfəqlə bir allahlar da, –
Başda Zeves, – məskənləri pak Olimpə qayıtdılar.
Fetida da öz oğlunun xahişini unutmayıb,
490 Dənizin gur sinəsindən qalxıb gəldi düz Olimpə.
Çoxtəpəli Olimpın dik zirvəsində Şimşəksaçan
Tək-tənhaca oturmuşdu, yanında heç kimsə yoxdu.
Ulu Zevsin qarşısında oturaraq, dizlərini
Qucaqlayıb sağ əlilə çənəsini oxşayaraq,
495 O başladı Kron oğlu Zevsə belə yalvarmağa:
“Ey Zevs ata! Keçmişdə mən öz sözümlə, ya işimlə
Sənə xidmət etmişəmsə, xahişimə əməl elə,
Oğluma rəhm elə mənim, onun ömrü çox qısadır.
Hökmürevan Aqamemnon onu təhqir etmiş yaman,
500 Mükafatı alıb, özü sahib olub gözəl qıza.
Sən, ey müdrük Zevs, oğlumun qisasını yerdə qoyma.
Axeylilər mərd oğluma hörmət-izzət etməyincə,
Troyanın qoşununa qalibiyyət qüdrəti ver!”

Bele dedi. Kronion dillənməyib xeyli susdu...
505 Fetidasa Zevsin necə qucmuşdusa dizlərini,
Elə qucub, ona bir də belə dedi yalvararaq:
“Başınlasa işarə et, razılığını bildir, söz ver,
Ya redd et... Sən ki, qorxu bilməyirsən, – aydın söylə,
Bilim yoxdur allahlardan arasında haqqı-sayım”.

510 Buludların hökmranı bərk hirsənib ona dedi:
“Bu pis işdir! Hera ilə aramızı vurursan sən.
Acı-acı deyilərək məni təngə gətirərək.
Onsuz da o, allahlardan hüzurunda deyir ki, mən –
Guya kömək eyləyirəm troyalı qoşunlara.
515 İndi çıx get, yoxsa Hera gəlib burda görər səni...
Yaxşı, sənini dediyini düzəltməyə çalışsana.
Budur, əydim başımı ki, inanasan bu əhdimə.
Bu işarə əhdə əməl etməyimin bir rəhmdir.
Mən başımı əydimmə, – bil, verdiyim söz, necə olsa,
520 Dəyişməyib əvvəl-axır öz yerinə yetəcəkdir!”

Kronion belə deyib çatdı qara qaşlarını.
Şimşəksaçan ulu Zevsin dalğalanan gur saçları
Çiyini üstə töküləndə, nəhəng Olimp lərzələndi...

525 Bu qərara gəlib onlar, bir-birindən ayrıldılar.
Pak Fetida tez Olimpdən cumdu dərin gur sulara.
Zeves gətirdi öz evinə. Allahlar da onu görəcək,
Tez ayağa qalxıb ona böyük hörmət göstərdilər.
Hüzurunda oturmağa kimə cürət eləməzdə.

530 Zevs oturdu kürsüsündə. Əli düməğ Hera isə,
Onu bir az bundan əvvəl gümüşayaq Fetidayla
Danışanda gördüyündən, işi başa düşmüş idi.
Həmin saat acı-acı sözlər ilə Zevsə dedi:
“Ey hiyləgər, yenə kimdi orda sənə söhbət edən?
Yaman xoşun vardır sənini məndən gizli iş görməyə.

535 Heç bir zaman görəcəyiniz işlərdən mənimlə sən
Açıq-aydın danışmağa əsla cürət etməyirsən”.

Ölməzlərin atası Zevs belə dedi arvadına:
“Hera, mənim işlərimə gəl bu qədər qarışma sən.
Arvadım da olsan, bil ki, bunlar sənə əzab verər.
O işi ki, əvvəlcədən bilmək olar, – yaqin bil ki,
540 Nə ölməzlər, nə fanilər səndən əvvəl bilməyəcək.
O işi ki, allahlarsız həll eləmək istəyirəm, –
Sən də ona baş qoşma gəl, sorğu-sual etmə nahaq”.

İnəkgözlü Hera ona belə verdi sonra cavab:
545 “Ey daşqəlblə Kronoğlu, bu nə sözdür söyləyirsən?
Sorğu-sual ilə məgər səni təngə gətirmişəm?
Yaxşı, özün bundan sonra nə istəsən, elə də et!
Ancaq yaman qorxuram ki, Poseydonun dəcəl qızı –
Gümüşayaq Fetidanın hiyləsinə aldanasan...
550 Özüm gördüm, qucmuşdu o, səhər sənini dizlərini,
Sən də əyib öz başını yaqin ona söz verdin ki,
Axilləyə kömək edib, axeyləri qıracaqsan”.

Buludyağan Zeves isə belə cavab verdi ona:
555 “Hera, sənə heyranam mən! Heç nə qaçmır gözlərindən...
Ancaq bundan bir şey çıxmaz: məni nahaq küsdürərsən.
Bundan sənini özünə də, bil ki, ancaq ziyan dəyər.
Kefim necə istəyirsə, mən elə də edəcəyəm!
Sən gəl, dinməz – sakit otur, əməl elə mən deyənə.
Əgər sənə əl qaldırısam, onu bil ki, bu Olimpdə
560 Allahlardan heç birisi sənə kömək edə bilməz!”

İnəkgözlü ilahənin qorxu düşdü ürəyinə,
Öz məhrəban ürəyini yumşaldaraq sakit oldu.
Qalan bütün allahlardan da hiddətlənib susmuşdular.
Mahir usta Hefest isə, öz məhrəban anasını
565 Sakit etmək məqsədilə, söylədi hər ikisinə:

“Əgər siz bu fanilərin işlərinə baş qoşaraq,
Allahların arasında bəhs etməyə başlasanız,
Bu işlərin nəticəsi, əlbəttə ki, çox pis olar.
Şər hökmran olsa, onda şən ziyafət baş tutarmı?
570 Ana, özün çox bilsən də, yenə sənə yalvarıram,
Gəl, atamla xoş rəftar et, hirsəndirmə onu nahaq,
Bais olma, pozulmasın bizim gözəl şən ziyafət, –
Şimşəksaçan ulu Zeves arzu etsə, bircə anda
Hamımızı qovar burdan, bizdən qat-qat güclüdür o.
575 Ana, çalış xoş sözlərlə könlünü al atamızın,
Qoy yumşalıb əvvəlkitək, mehribanlıq etsin bizə”.

Belə deyib o qalxaraq, ikiqulplu piyaləni
Anasına təqdim edib, belə dedi yenə ona:
“Əziz anam, hər nə qədər acı olsa, təhəmmül et,
580 Ta ki, atam Zevsin səni döyməsini görməyim mən.
Mənə ağır gəlsə də bu, bir köməyim deyməz sənə.
Çünki ulu qadir Zevsə qarşı durmaq asan deyil!
Bir dəfə mən belə işə qarışanda, ayağımdan –
Tutub uca dərğahundan yer üzünə tullamışdı.
585 Bütün günü başısağı gedə-gedə, yalnız axşam
Mən Lemnosa yıxılmışdım, bir təhərlə sağ qalmışam,
Orda məni sintiyalı mərdlər xilas etmişdilər”.

Cavabında gülümseyib yumşaqqəlblə Hera, onun
Doldurduğu piyaləni razılıqla qəbul etdi.
590 Sonra Hefest sağ tərəfdən başlayaraq, allahların
Qədəhinə kraterdən dadlı nektar töküüb verdi.
Onun belə, əldə qədəh, tövşüyərək qaçmasını
Seyr etdikcə xoşhal olan allahlar bərk gülüşdülər.

Bütün günü axşamədək şən ziyafət məclisində
595 Hamı bol-bol yeyib-içdi olmadı heç gözü qalan.
Febin gözəl forminqi də səsəndikcə şirin-şirin,
Növbə ilə ötən xoşsəs Muzaları dinlədilər.

Günün parlaq nuru sönüb axşam olcaq, allahlar da
Hərə getdi öz evinə rahat yatıb dincəlməyə
600 Orda məşhur axsaq usta Hefest böyük məhərrətlə
Hər allaha gözəl, abad bir imarət yaratmışdı.
Şimşəksaçan Zeves daim şirin yuxu gələn zaman,
Rahat yatıb dincəldiyi yatağına sarı getdi:
Orda yatdı, yanında da qızıl taxtlı gözəl Hera.

İKİNCİ NƏĞMƏ

Yuxu. Sınaq. Beotiya və ya gəmilərin adları.

Olimpdəki allahlar da, ordugahda insanlar da
Rahat yatdı, birçə Zeves oyaq qaldı həmin gecə.
Düşünürdü nə yol ilə kömək etsin Axillesə;
Gəmilərin qarşısında çox qırılsın axeylilər...
5 Axır buna ən münasib, ən yaxşı bir çarə tapdı:
Saxta Yuxu göndərməli Aqamemnon Atreidə.
Tez Yuxunu çağıraraq, Zeves ona belə dedi:
“Ey Yuxu! Get axeylərin gəmiləri qarşısında,
Düşərgədə səssizcə gir Aqamemnon yatan yerə.
10 Tapşıracağım bu sözləri eynən yetir ona bütün.
De ki, bütün axeyləri tez savaşa hazırlasın,
De ki, indi Troyanı asanlıqla ala bilər,
Ölməzlərin arasında bir ixtilaf yoxdur daha,
Hera xahiş-minnət ilə yumşaltmışdır hamısını,
15 Fəlakətlər bürümüşdür Troyanın üzərini”.

Belə dedi. Yuxu getdi əmrə əməl eləməyə.
Uçdu getdi axeylərin gəmiləri duran yerdə
Aqamemnon Atreidin yanına yol tapıb girdi.
Şirin-şirin yatırdı o, ətir saçan yatağında.
20 Durub başı üstə, onun ən çox hörmət bəslədiyi
Mərd Nestorun surətində saxta yuxu belə dedi:
“Ey atları ram eləyən Atrey oğlu nə yatıbsan!
Rahat yatmaq yaraşarmı sənə kimi bir rəhbərə?
Xalqın bəxti əlindədir, qayğıların çoxdur sənə.
25 Sözlərimi yaxşı dinlə mən Zevesin qasidiyəm.
Səndən uzaq olsa da o, daim sənə havadardır.
Deyir, bütün Axeyləri tez savaşa hazırlasın,

Deyir indi Troyanı asanlıqla ala bilər,
Ölməzlərin arasında bir ixtilaf yoxdur daha,
30 Hera xahiş–minnət ilə yumşaltmışdır hamısını.
Fəlakətlər bürümüşdür Troyanın üzərini...
Bu sözləri yadda saxla, sən yuxudan ayılında,
Cəhd elə ki, Zevsin əmri xatirindən silinməsin!”

Belə deyib yoxa çıxdı. Atreyoğlu qaldı heyran
35 Baş tutmayan şirin–şirin boş xəyallar aləmində.
Zənn etdi ki, bircə gündə alacaqdır Troyanı,
Axmaq əsla bilmirdi ki, Zeves ona hiylə gəlir.
Zeves isə savaşlarda həm Axeya, həm də Danay
40 Oğulları arasına qırğın salmaq istəyirdi.
Yuxu getmiş, ancaq hələ duyulurdu ilahi səs.
Aqamemnon oturaraq yumşaq xiton geydi əvvəl,
Üstündən də yeni gözəl, gen ətəkli rida saldı.
Ayağına qəşəng, möhkəm çarıqları bənd elədi,
45 Çiyinə də gümüşqadaq qılıncını salıb, sonra
Atasından qalmış gözəl əsanı da alıb ələ,
Gəmilərin önündəki düşərgəyə çıxdı belə.

Bu vaxt Eos ilahə də dik Olimpden uçaraq,
Zevsə, başqa ölməzlərə nurlu müjdə gətirirdi.
50 Uca səslə carçılara əmr elədi Aqamemnon –
Saçı uzun axeyləri çağırırlar yığıncağa.
Carçılar car çəkən kimi axeylər tez toplaşdılar.
Başılardan mərd Nelidin gəmisinin qarşısında
Əvvəlcədən qocaları toplamışdı məsləhətə.
55 Hamısını yığıb belə ağıllı bir təklif etdi:
“Əziz dostlar, bu gecə mən ilahi bir yuxu gördüm,
O Yuxunun təhər–tövrü, boy–buxunu, xasiyyəti
Hamıdan çox Neley oğlu mərd Nestora bənzəyirdi”.
Yuxu başım üstə durub, mənə belə xitab etdi:
60 “Ey atları rameyləyən Atrey oğlu nə yatıbsan!
Rahat yatmaq yaraşarmı sənə kimi bir rəhbərə?
Xalqın bəxti əlindədir, qayğıların çoxdur sənə.
Dinlə mənim sözlərimi, mən Zevesin qasidiyəm.
Səndən uzaq olsa da o, daim sənə havadardır.

65 Deyir, bütün axeyləri tez savaşa hazırlasın,
Deyir, indi Troyanı asanlıqla ala bilər.
Ölməzlərin arasında bir ixtilaf yoxdur daha.
Hera xahiş–minnət ilə yumşaltmışdır hamısını,
70 Fəlakətlər bürümüşdür Troyanın üzərini.
Bu sözləri yadda saxla, sən yuxudan ayılında,
Cəhd elə ki, Zevsin əmri xatirindən silinməsin!”
Belə deyib yox olantək şirin yuxum qaçdı mənim...
Deyin görüm, axeyləri hərbe necə qızıqsıdıraq?
Adət üzrə, hamısını əvvəl sözlə bir sınaqım,
75 Qoy deyim ki, – gəlin burdan gəmilərə minib qaçaq, –
Sizsə, hərə bir dil ilə saxlamağa cəhd eləyin”.

Belə dedi. Sonra qalxdı yığıncağın hüzurunda –
Qumlu Pilos ölkəsinin hökmdarı qoca Nestor.
Xoş niyyətlə qəlbi dolu, söz alaraq belə dedi:
80 “Siz, ey igid axeylərin əziz müdrik rəhbərləri!
Bu yuxunu bir qeyrisi danışsaydı, inanmazdıq,
Deyərdik ki, yuxuda bir mənə yoxdur, boş xəyaldır.
Ancaq bunu gören bizim rəhbərimiz, fəxrimizdir,
Gəlin daha gedib hərbe təhrik edək axeyləri!”

85 Belə deyib tərk elədi ağsaqqallar məclisini.
Sonra bütün hökmdarlar hökmürəvan Atrid ilə
Razılaşıb dağıldılar. Qoşunlar da toplaşmışdı.
Dağlardakı kahalardan yığın–yığın uçub gələn,
Yazda üzüm tənəkləri üzərində vızıldaşan,
90 Ordan–burdan tökülüşən arıartək, hər bir yandan:
Dərin, gömgöy liman boyu gəmilərdən, düşərgədən
Say–hesabsız qəbilələr dəstələrlə, axın–axın
Axışırdı camaatın yığıncağı olan yerə.
Zevs elçisi şən Şaylə coşdurmuşdu qəlblərini.
95 Hamı gəlib yığılmışdı, qaynayırdı gur yığıncaq.
Adamların altında yer inləyirdi ağırliqdan,
Yeri–göyü titrədirdi coşub–daşan çığır–bağır.
Doqquz nəfər gursəs carçı çıxırırdı camaata:
100 Susub Zevsin yetirməsi hakimləri dinləsinlər.
Axır onlar sakit olub yerlərində oturdular.

Aqamemnon qalxdı bu dəm, əlində də zərli sa
Hefest xeyli zəhmət ilə qayırımıdı bu sanı.
Ulu hakim Zevs təqdim elmidı əvvəl onu,
105 Zevs sanı arqovuran Hermesə lütf elmidı,
Hermes vermiş mərd Pelopsa, Pelop Atrey hökmdara.
O da vermiş Fiyest adlı varlı maldar bir dostuna,
Fiyest isə, Arqos ilə adalara hökm etmkn
Bu sanı Aqamemnon Atreidə bəxş etmidı.

110 Aqamemnon, eldə sa, xitab etdi yıgınca:
“Siz ey, igid – mərd danaylar, ey Aresin xadimləri!
imksaan Zevs məni salmış böyük fəlakətə:
vvl mənə iaryl gizlin xəbər vermidı ki,
Dik qalalı Troyanı tez fəth edib dönəcəyəm, –
115 Vdxilaf çıxıb indi, deyir burdan zqara
Rüsvay olub qaçıb gedək yenə Arqos diyarına!
Qadir Zevs birdən–birə indi belə əmr eləyir.
Kronion çox–ox möhkəm şəhərləri dađıtmıdır.
Əlbət, yenə dađıdacađ: yoxdur həddi qüdrətinin.
120 Bizim bütün nəsillərə çox eyb olar bilsələr ki,
Axeylrtk böyük, sur bir xalq uzun illər boyu
Az bir düşmən qunuyla boş–boşuna hərb edərək.
ii başa tdirmmi, bir nəticə görməmişdir!
Əgər birdən həm Axeya, həm Troya xalqı bu gün
125 And içərək barısalar, hesablasaq bu xalqları,
Troyanın bütün xalqı toplansa da bir araya,
Axeylərsə on–on olub blnslr dəstə–dəstə,
On nəfərə birə nəfər troyalı sađi olsa,
Yenə bizim onluqların bir çoxuna sađi tmaz!
130 İndi grn, sayca necə stndrlr axeylilər!
Ancađ burda Troyanın bir çox başqa ölkələrdən
Müttəfiqi olan xeyli nizəvuran qun da var.
Onlar mənim hesabımı ba edib qoymurlar ki,
Hər nə qədər lısam da, Troyanı alt–st edəm.
135 Ulu Zevsin vdsindn dz doqquz il keçir indi.
Gəmilərin dirəkləri, borazları rmkd,
Evimizdə gz yolda həsrət çəkir arvad–uşaq.
Bizcə, burda boş, namid lngiyirik nahaq yerə.

140 Bizi bura sövq eyleyn işdən yoxdur heç bir əsər.
İndi gəlin, mən bu saat deyim sizə n eləyək:
Gəlin dođma ölkəmizə dnk əsla yubanmadan!
Gen kli Troyanı almaq bizə qismət deyil!”

Bele dedi. Ađsaqqallar məclisindən bixbrlr
Cua gəldi, çox ürəklər qanadlandı sinlrd.
145 Xalq İkar–Pont denizind dalđalartk adı–daşdı.
Zevsin qara buludundan qopan güney klyindn
Bu dənizin dalđaları daim belə oub qaynar, –
Ya da Zefir qopan zaman uca taxıl zmisind
Dalđalanan sünbülləri necə cua gtirrs, –
150 Axeylərin yıgıncađı, bax, bu sayaq dalđalandı.
Gəmilərə sarı cumdu hamı hay–ky qopararaq,
Qaçanların ayađından tozlar qopdu bulud–bulud.
Gəmiləri tez dənizə salmaq üçün bir–birinə
Dəyib hamı hay–ky ilə đırırđı–bađırırđı.
155 Arxları tez təmizləyir, dirəkləri skrdlr.
Evə dönmək həsrətilə oanların hay–harayı
Bir–birinə qarışaraq ucalırđı göy zn...

Bxt xilaf ordan evə dnckd argivlilr, –
Əgər Hera Afinaya deməsəydi bu sözləri:
160 “lr pisdirdi, bil, ey Zevsin sevimlii Atritona!
Dođrudanmı argivlilr qaçıb gedir ana yurda?
Dođrudanmı qoyacaqlar burda gözəl Yelenanı, –
Troyanın sakinləri baxıb ləzzət alsın ondan?
Axı onu aparmaqım axeyalı bu qədər gənc
165 Tələf olmuş yurddan uzaq – eldən uzaq bu torpaqda!..
Tez ol, get o mis yaraqlı axeylilər arasına,
irin dille hər igidin knln al, – qoyma onlar
İki yanlı avar vuran gəmiləri salsın suya.”

Bayqugzli Afina da qulaq asdı bu sözlərə.
170 İlahə tez dik Olimpədən aıb endi yer zn,
Gəlib tdı axeylərin gəmiləri duran yerə.
Mdrilikd Zevs tan Odisseyi tapdı orda.
Qəmgin–qəmgin durmuşdu o, gəmisinin qarşısında.

175 Heç gəmiyə yaxın düşmür, heç bir şeyə əl vurmurdu.
Bayquşgözlü qız Afina ona belə etdi xitab:
“Ey allahın yetirməsi, Laert oğlu mərd Odissey!
Doğrudanmı indi hamı birbaş evə qaçırsınız?
Hər bir şeyi burda atıb, dolursunuz gəmilərə?
Doğrudanmı qoyursunuz burda gözəl Yelenanı
180 Ki, Troya sakinləri baxıb ləzzət alsın ondan?
Axı onu aparmaqçın axeyalı bu qədər gənc
Tələf olmuş yurddan uzaq – eldən uzaq bu torpaqda!
Tez ol, get o mis yaraqlı axeylilər arasına,
Şirin dilə hər igidin könlünü al, – qoyma onlar
185 İkiyanlı avar vuran gəmiləri salsın suya”.

Odissey də eşitdi o ilahənin gur səsinə,
Ridasını tullayaraq, qaça-qaça çıxıb getdi.
Carçılardan Yevribat tez aldı yerdən ridasını.
Odisseyə yolda görüb Aqamemnon Atreidi,
190 Aldı ondan atasının hökmrənlik əsasını,
Sonra getdi axeylərin gəmiləri duran yerə.

Rast gəldikcə bir əyana, hökmdara, tez dayanıb.
Şirin dilə onu yoldan saxlamağa cəhd edirdi:
“Nə olub ki? Məgər sənə bu qorxaqlıq yaraşarmı?
195 Qal yerində, camaatdan kimi görsən, çalış, saxla!
Nə bilirsən Atrid bizə nə məqsədlə xitab etdi?
Sınayırdı... Qaçaqlara sonra ceza verəcəkdir.
Yığıncaqda dediyini tamam-kamal bilmirik biz.
Qorxuram ki, qəzəblənib divan tuta axeylərə!
Zevs nəslindən – hökmdarın qəzəbi çox yaman olar
200 Ulu hakim Zevs onu sevir, ona rəğbəti var”.

Camaatdan küy salana rast gələndə mərd Odissey,
Əsa ilə vurub, yaman söyə-söyə danlayırdı:
Sus, ey bədbəxt! Otur dinlə, gör nə deyir ağıllılar.
205 Sən ki, aciz bir adamsan, nə savaşda, nə məclisdə
Heç bir zaman zərre qədər bir xidmətin yoxdur sənin.
Biz axeylər heç vaxt birgə hökmrənlik eləmərik, –
Əgər çoxluq hökm sürsə, bunun heç bir xeyri olmaz.

210 Yalnız bircə hakim var ki, aqıl Kron oğlu ona
Həm əsa, həm qanun vermiş ki, hökm etsin bütün ilə”.

Beləliklə, gözə-gözə əmr edirdi o hər kəsə.
Camaat da gəmilərdən gen meydana qayıdaraq,
Dik qayalıq sahillərə çarpıb daim guruldayan
Coşqun dəniz kimi bərkdən haray salıb axışırdı.

215 Çox keçmədən hamı gəlib qərar tutdu öz yerində,
Yalnız bircə yaşmaq Fersit hərzə-hərzə deyiniirdi.
Mərifətsiz, çərən-pərən sözlər boldu sinəsində, –
Hakimlərə pis sözlərlə lağ etməyə xoşu vardı,
Təki bundan ləzzət alıb hırıldaşsın eşidənlər...
220 Qoşunların arasında yoxdu ondan kifir adam:
Gözləri çöp, özü axsaq, beli donqar, sinəsi dar,
Başı yastı, kəlləsi daz, qulaqları palaz-palaz.
Həm Odissey, həm Pelidlə qanlıbıçaq düşməni idi;
Onları hey pisləyirdi, – indi isə bağıraraq,
225 Baş hökmdar Atreidə hücum edib deyiniirdi.
Axeylilər özləri də narazıydı Atreiddən,
Fersit isə, onu söyüb-yamanlayıb bağırırdı:
“Sən, ey Atrid, yenə nədən narazısan, qəsdin nədir?
Düşərgəndə misin bol-bol, gözəl-göyçək qadımlar var.
230 Şəhərləri talayanda, ən əvvəl sən ayırırsan
Əsir qızlar arasından bütün seçmə gözəlləri.
Yenə qızıl istəyirsən? Mən, ya başqa bir qəhrəman
Troyalı bir nəfərin qolu bağlı versin sənə,
Sən də onun əvəzində atasından pul alasan?
235 Yoxsa yeni gözəl qadın istəyirsən kef çəkməyə?
Yaraşarmı sərkərdəyə məğmun ola igidləri?
Siz, ey qorxaq zavallılar! Siz kişi yox, arvadınız!
Gəlin minib gəmilərə çıxıb gedək! Qoy tək qalsın!
Qoy burda tək ötürsün o qəsb etdiyi qəniməti.
240 Qoy görsün ki, bizim ona köməyimiz deyir, ya yox!
İndi budur, ondan qat-qat yaxşı olan Axillesi
Təhqir ilə qəniməti alıb ondan mənimsəyib.
Axilles çox dözümlüdür, həddən artıq təvazökar!
Yoxsa bir də, sən ey Atrid, belə qələt eləməzdin! ”

245 Belə deyib dəli Fersit Atreidi təhqir etdi.
 Ancaq birdən mərd Odissey cumdu birbaş ona sarı.
 Qəzəblə bir nəzər salıb, sərt bir səsle açıqlandı:
 “Ey Fersit, bu nə hay-küydür! Sən axmaq bir çərənçisən!
 Kəs səsini! Böhtan atma hökmürevan hakimlərə!
 250 Atridlərlə bura gəlmiş axeylilər arasında.
 Məncə, səndən pisi yoxdur... Çərənləmə, yum ağzını!
 Əl çək hər bir yığıncaqda çərən-pərən danışmaqdan,
 Əl çək lağ-lağ söylənərək, qayıtmaqdan dam vurmaqdan!
 Axı yaqin kim bilir ki, nə olacaq işin sonu, –
 255 Qismətdirmi bizə gedib sağ-salamat evə çatmaq.
 Sən oturub Atreidi burda rüsvay edirsən ki,
 Guya danay qəhrəmanlar ona həddən çox pay verir.
 Buna görə sən də onu təhqir edib pisləyirsən.
 Ancaq sənə deyirəm mən, bil ki, mənim sözüm sözdür:
 260 Əgər səni bir də belə sarsaqlayan görsem burda,
 Yaxalayıb, paltarını parça-parça eləməsəm,
 Plaşını, xitonunu, tumanını çıxararaq,
 Özünü də rüsvay edib, döyə-döyə qovlamasam,
 Zırıldaya-zırıldaya gəmilərin qarşısına göndərməsəm, –
 265 Qoy bu başım daşa dönsün, bir də mənə heç bir zaman
 Nə Telemax atası, nə mərd Odissey deməsinlər!”

Belə deyib çəkdi onun kürəyinə, yanbızına.
 Fersit döndü bir yumağa, seltək axdı göz yaşları.
 Qızıl əsa zərbəsindən beli gömgöy, zolaq-zolaq, –
 270 Ağrısından büzüşərək, gözüyaşlı küt-küt baxdı.
 Qəmgin-qəmgin duranlar da ona baxıb gülüşdülər.
 Onu belə görənlərin bir çoxları belə dedi:
 “Mərd Odissey daim gözəl məsləhətlə, xoş niyyətlə,
 Rəşadətlə, şücaətlə xalqa xidmət eləmişdir.
 275 Ancaq bu gün göstərdiyi bu şücaət misilsizdir:
 Deyingən bir çərənçinin nəhs ağzını yumdu bu gün!
 Bundan sonra Fersitin o ağzın qəlbi coşub-daşmaz,
 Hökmürevan hakimləri təhqir edib boş danışmaz!”

280 Çıxıb getdi qalayıxan mərd Odissey, əldə əsa,
 Yanında da adi qasid surətində – pak Afina

Xalqı sakit edirdi ki, uzaq-yaxın, bütün qoşun
 Odisseyin sözlərini eşitsinlər, dərk etsinlər.
 Xoş niyyətlə qəlbi dolu mərd Odissey belə dedi:
 “Ey hökmdar Aqamemnon! Bütün dünya qarşısında
 285 Səni rüsvay edəcəklər yaxında bu axeylilər.
 At bəsləyən məşhur Arqos diyarından ayrılında,
 Söz vermişdi hamı, möhkəm İlionu dağıtmamış
 Evlərinə dönməsinlər... İndi dönük çıxıb hamı,
 Ağlıkəsməz körpələrtək, dözümsüz dul arvadlartək
 290 Piçiltiyə hamı evə qayıtmaqdan söhbət açır.
 Əlbəttə ki, çox məşəqqət çəkən evi arzulayar,
 Arvadından birçə ay da ayrı düşən – tufanlarda,
 Boranlarda, körpülərdə bağlı duran gəmilərə
 Həsret dolu, hicran dolu nəzərlərlə baxıb yanar.
 295 İndi isə, düz doqquz il tamamdır ki, burdayıq biz.
 Dikçanaqlı gəmilərin yanındaca həsrət çəkən
 Bu axeyli igidlərdə heç bir taqsır görmürəm mən,
 Ancaq burdan qələbəsiz qayıtmaq da çox eyb olar!
 Yox, a dostlar, bir az dözüün, gözləyin bir nəticəni,
 300 Görək bizə falçı Kalxas düz deyibmiş, yoxsa yalan?
 Onun fəli ölümün sərt Kerlərindən can qurtarmış
 Bütün burda olanların yaqin yaxşı yadındadır.
 Priamla Troyanı məhv eləmək məqsədilə
 Axeyanın gəmiləri Avlidada toplaşanda,
 305 Dibindən bir bulaq axan bir çınarın kölgəsində
 Biz müqəddəs qurbangahda ölməzlərə qurban verdik, –
 Onda orda əlamətdar bir möcüzə əyan oldu.
 Zevsin özü göndərdiyi bir qırmızı nəhəng ilan,
 Çıxıb daşın arasından tez dırmaşdı dik çınara.
 310 Orda, uca bir budaqda, yarpaqların arasında
 Bir sərçənin yuvasında vardı səkkiz ətçəbala.
 Doqquzuncu ana sərçə özü idi. Həmin ilan
 Yazıq-yazıq çivildəşən balaları uddu bir-bir
 Ana sərçə hey cumurdu balaları qurtarmağa.
 315 İlan birdən dik qalxaraq, tutub yedi ananı da.
 Balalarla ananı da udan kimi həmin ilan,
 Allah bunun mənasını elə orda əyan etdi:
 Qadir Zevsin fərmanı ilə ilan birdən döndü daşa.

320 Biz hamımız mat qalmışdıq bu qeribə əhvalata.
Axı belə qorxunc bir iş qurban vaxtı baş vermişdi.
Kalxas onda fal açaraq, belə dedi axeylərə:
“Ey uzunsaç axeylilər, niyə belə susursunuz?
Bizə qadir Zevs olacaq hadisəni xəbər verir,
325 Çox sürəcək bu hadisə, ancaq şöhrət qazanacaq:
İlan səkkiz bala ilə ananı da tutub yedi, –
Axeylər də Troyada bu qədər il vuruşacaq,
Gen küçəli bu şəhəri onuncu il alacaqlar”.
Onda belə dedi Kalxas. Doğru çıxır indi bu fal:
Deyin görək, ey axeylər indi qalaq, ya qalmayaq?
330 Adlı-sanlı Troyanı, deyin, alaq, ya almayaq?!”

Belə dedi; arqivlilər nəre çəkib bağırdılar.
Cavabında gəmilərdən qopdu coşqun əksi-səda.
Heyran etdi öz nitqinə axeyləri mərd Odissey.
At çapmaqda məşhur olan igid Nestor belə dedi:
335 “Əfsus! Siz bu yığıncaqda hərbdən heç nə anlamayan
Ağlıkəsməz uşaqlartək boşuna bəhs edirsiniz!
Hanı bizim peymanımız, andlarımız nə oldu bəs?
Yoxsa bizim saf şərəblə əhd-peyman etdiyimiz
O qərarlar, o iqrarlar odda yanıb kül olacaq?
340 Burda boş-boş bəhs edirik, budur, neçə vaxtdan bəri.
Heç bir qərar verməmişik, aydın bir yol tapmamışıq!
Sən, ey Atrid Aqamemnon, əvvəlkitək qərarlısan,
Yenə qanlı savaşlarda sərkərdə ol axeylərə.
Başqa fikrə düşən varsa aramızda tək-tük əgər,
345 Qoy məhv olub getsin onlar, heç nə gəlməz əllərindən!
Ulu Zevsin vədinin düz, yoxsa yalan olduğunu
Tamam yəqin etməyincə, biz Arqosa qayıtmırıq!
Bizim Arqiv qoşunları itigedən gəmilərdə
Troyanı fəth etməyə əzm eləyib çıxdığı gün
350 O qüdrətli Kronion vəd etmişdi bizə zəfər.
Sağdan şimşək saçıb bizə göstərmişdi uğurlu yol.
Troyalı arvadlarla bir yataqda yatmayınca,
Yelenanın əzabının əvəzini almayınca,
Bir nəfər də öz evinə qayıtmağa tələsməsin.
355 Evə dönmək həvəsilə qəlbi yanan varsa əgər,

Qoy gedib öz çoxavarlı gəmisini salsın suya,
Qoy hamıdan əvvəl batıb həlak olsun dənizlərdə!
Ey hökmdar, özün düşün, məsləhət də eşit ancaq.
Bil ki, mənim bu sözlərim rədd etməli sözlər deyil:
360 Əşirətlər, qəbilələr üzrə böl sən qoşunları,
Bir-birinə kömək olsun hər əşirət, hər qəbilə.
Belə etsən, axeylilər tabe olsa əgər sənə,
Onda özün görərsən ki, rəhbərlərdən ya xalqlardan
365 Elbir olub vuruşmaqda qoçaq kimdir, qorxaq kimdir.
Bilirsən ki, İlionu almamağa səbəb nədir:
Qorxaqlıqımı, naşılıqımı ya allahlar mane olur”.

Hökmürəvan Aqamemnon cavab verdi mərd Nestora:
“Ey qoca, sən ağıllı söz söyləməkdə birincisən!
Ey atamız ulu Zeves, ey Apollon, ey Afina,
370 Onca nəfər belə aqıl məsləhətçi versəydiniz,
Priamın şəhərini çoxdan alıb dağıtmışdıq,
Onu çoxdan talayaraq eləmişdik yerlə yeksan!
Ancaq mənə Kroneid bədbəxtliklər qismət edir:
Bizi bəhsə girişdirib, nifaq salır aramıza.
375 Bir əsir qız üstündə biz bərk söyüşdük Pelid ilə,
Təəssüf ki, mən hirsələnib acı sözlər dedim ona.
Əgər xoş bir fürsət düşsə, Axilleslə barışsaq biz
Troyanı fəth etməkdə ləngimərik bircə an da!
Yaxşı, gedin nahar edin. Sonra hər bə başlayırıq.
380 Mizraqları itiləyin, hazırlayın qalxanları,
Yeyin atlar bol yemlənsin, möhkəmlənsin gərdunələr.
Hamımızın fikri-zikri yalnız şanlı döyüş olsun!
Yaxşı bilin, əsla dinclik olmayacaq bu döyüşdə!
Bəlkə yalnız gecə çöküb döyüşlərə ara verə...
385 Tər yuyacaq kəmərinə sinəsində nizədarın,
Keyikəcək nizə vuran, qalxan tutan əllər-qollar
Yərdunəni sürən atlar köpüklənib tərleyəcək!
Əgər görsəm bir nəfəri döyüşlərdən uzaqlaşan,
Dikburunlu gəmilərin arxasında daldalanan, –
390 Yəqin bilsən, – ac itlərə, qurda-quşa yem olacaq!”

Belə dedi. Cavabında arqivlilər çığırdılar.
Yalnız güclü küləklərdə aşib-daşan boz dalğalar

Sahillərə axışaraq, qayalarla çarpışaraq,
Fasiləsiz gurlar belə şiddət ilə, dəhşət ilə...
395 Hamı qalxıb dağılışdı həmilərin arasına.
Düşərgəni üstü basdı, nahar etdi axeylilər.
Döyüşlərdə sağ-salamat qalmaq üçün edib dua,
Hərə qurban nəzir elədi öz əbədi allahına.

Qadir Zevsə hökmürəvan Aqamemnon nəzir ələyib
400 Beşyaşar bir buğa kəsdi, əl buğası, – ətli-canlı,
Dəvət etdi ziyafətə adlı-sanlı axeyləri:
Ən əvvəl mərd Nestor ilə İdomeney hökmdarı,
Sonra qoşa Ayakları, Tideyoğlu Diomed.
Altıncısı – müdriklikdə Zevsə bənzər Odisseydi.
405 Uca səslə mərd Menelay çağrılmamış gəlib çıxdı.
Özü yaxşı bilirdi ki, qardaşının çoxdur işi.
O buğanın dövrəsinə arpa səpdi əvvəl onlar.
Sonra belə dua etdi hökmürəvan Aqamemnon:
“Ey ulu Zevs, ey fəzanın, buludların hökmdarı!
410 Mən hökmdar Priamin sarayını uçurmamış,
Qapısını çulğamamış qızıl alov, qara duman,
Qılıncımla Hektorun o xitonunu dağıtmamış,
Troyanlar diz çökərək dişlə torpaq gəmirməmiş, –
Əmr elə ki, gün batmasın, yərə zülmət yayılsın!”

Ancaq onun duasını Zeves qəbul eləmədi.
Qurbanları aldı ancaq, əzab verdi əvəzində.
Qəhrəmanlar dua edib qurbanlara dən səpdilər.
Sonra bir-bir boğazlayıb tez soydular hamısını.
Budlarını doğrıtaraq piy qatına bürüdülər,
420 Parça-parça ət düzdülər hər birinin üzərinə.
Quru çırpı tonqalında budlarını yandırdılar.
İçaladı şişə çəkib bişirdilər od üstündə.
Budlarını yandıraraq içaladı yeyib, sonra
Qalan əti doğrıtaraq şişə çəkdi bir-bir onlar.
425 Oda qoyub bişirdilər, sonra şişədən çıxardılar.
İşi başa vurub, böyük bir qonaqlıq düzəldilər.
Hamı bol-bol yedi-içdi, ac qalmadı heç bir nəfər.
Qonaqlıqdan sonra məşhur atoyndan igid Nestor

Aqamemnon Atreidə müraciət edib dedi:
430 “Ey şövkətli Atreyoğlu, hökmürəvan Aqamemnon!
Daha burda çox qalmayaq, allahın əmr elədiyi
İşləri biz nəhaq yərə ləngitməyək burda durub.
Əmr elə ki, misyaraq axeylərin carçıları
Yığsın bütün camaatı gəmilərin qarşısına.
435 Biz də gedək qarış-qarış gözək geniş düşərgəni,
Təhrik edək, qızıqdaraq ruhu qızgın qoç Aresi”.

Belə dedi. Bu sözləri qəbul etdi Aqamemnon.
Həmin saat əmr elədi uca səslə carçılara,
Savaşmağa səsləsinlər saçınız axeyləri
440 Carçılar car çəkdi. Axey igidləri yığışdılar.
Atreidin yanındakı Zevs övladı hökmdarlar
Saysız axey qoşununu ayırdılar hissələrə.
Afina da Zevsin parlaq qalxanıyla oldu əyan, –
Bu misilsiz, bu köhnəlməz qalxanın dörd övrəsindən
445 Asılmışdı saf qızıldan incə-hörmə çoxlu qotaz,
Hər qotazın qiyməti də misilsiz bir hekatomba.
Parıldayan bu qalxanla gəzdi bütün düşərgəni.
Axeyləri savaşmağa təhrik etdi o ilahə.
Hər igidin ürəyində savaş eşqi alovlandı.
450 Bircə anda hamısına düşmənlərlə qanlı savaş
Gəmilərlə ana yurda qayıtmaqdan xoş göründü.
Necə uca dağ başında ulu Zevs od qalayanda,
Uzaqlarda qalın orman al şəfəqdə parlayarsa,
Eləcə də axın-axın qoşunların yaraqları
455 Parıldıyıb səmələrə əks elədi şəfəqləri.
Necə saysız uçan quşlar: vətəni qazlar, ya durnalar,
Boynu uzun qu quşları Kaistra sahilində
Geniş Asi vadisində qatarlaşıb uçuşarsa,
Qaqqıldısa-qaqqıldısa qonarsa gen çəmənlərə, –
460 Eləcə də arqıvlılar düşərgədən ayrılaraq,
Skamandr vadisinə dalğa-dalğa axışdılar.
Yer titrədi igidlərlə at ayağı zərbəsindən.
Gəlib durdu saysız qoşun Skamandr çəməninə,
Sanki düzlər çiçəkləndi, yarpaqlandı bahar çağı...

465 Bahar çağı çobanların düşərgəsi olan yerdə
 Süd sağlıb səmniclərdə düzüləndə cərgə-cərgə,
 Necə milçək sürüləri uçarsa yığın-yığın, –
 Troyanın qoşununu məhv eləmək məqsədilə
 Axeylər də, bax, eləcə bürümüşdü düzənliyi...

470 Otlaplarda yem axtaran sürü-sürü keçiləri
 Necə asan ayırırsa usta çoban məhərətlə, –
 Başçılar da axeyləri ayırdılar alay-alay,
 Hamısından seçilirdi Atreyoğlu Aqamemnon:
 Onun başı, baxışları şimşəksaçan ulu Zevsə,
 475 Boyu Ares, köksü nəhəng Poseydona bənzəyirdi.
 Saysız böyük bir sürüdə öküz necə seçilərsə,
 İneklərin arasında buğa necə görünərsə lap uzaqdan, –
 Aqamemnon Atreidə qadir Zevs də bu gün belə
 Rövnəq verib, ucaltmışdı qəhrəmanlar arasında...

480 Siz, ey Olimp pəriləri, siz söyləyin indi mənə, –
 Siz hər yerdə olursunuz, hər şey sizə apaşkardır.
 Axı heç nə bilmirik biz, yalnız soraq eşidirik, –
 Danayların rəhbərləri, Hakimləri kimlər idi?
 Ürəyim tunc, səsim sonsuz, dilim-ağzım on olsa da, –
 485 Yənə adi əsgərləri saymaq əsla mümkün olmaz.
 Troyaya gəlmiş bütün axeylərin miqdarını
 Zevs qızları, sizdən başqa heç kəs mənə deyə bilməz.
 Mənsə yalnız gəmilərlə rəhbərləri göstərəm.

Beotiya qoşununun beş nəfərli rəhbərləri:
 490 Arkesilay, Leit, Kloni, Peneleyle Profoenor,
 Bunlar Girya, dağlıq Avlid diyarında, meşəlikli Eteonda
 Sxen, Skol, Fespiada, Kreyada, Mikalesin düzlərində,
 İesyada, Qarm, Yerifra, Eleonda, Gila ilə Peteonda
 Güzəl şəhər Medeonda, Evtrezində, göyərçinli Fisbiyada,
 495 Kop, Qaliart, Koroneya, Okaleyə, Plateya, Glisantda,
 Mənzərəli Gipofiva, göy Poseydon meşəsində, Onxestada,
 Mideyada, üzümlüyü bol Arnada, Anfedonom kənarında,
 Pak Nissada məskən salmış əhalinin rəhbəriydi.

500 Bunlar əlli gəmi idi, hər gəmidə yüz iyirmi qoçaq əsgər,
 Beotiya torpağında yaşa dolmuş mərd igidlər.

Aspledondan, Minidəki Orxomendən gələnləri
 Askalafeda öz qardaşı igid Yalmen gətirmişdi.
 İki də Astioxa adlı gözəl bir anadan
 505 Azey oğlu Akturun öz evində doğulmuşdu.
 Həyalı qız xəlvət gəlmiş, allah Ares ilə gizlin
 Bir yataqda görüşərək qazanmışdı oğlanları.
 Otuz gəmi gətirmişdi bu qoşunu Troyaya.

Fokeylilər qoşununa Navbol oğlu mərd İfitin
 oğlanları

510 Sxedi ilə Epistrof sərkərdəlik eləyirdi.
 Bu tayfalar Kiparisslə dağlıq Pifon diyarında,
 Pak Krisa, Anemorey, Panopeyle Davlidada,
 Qiampolun civarında, pak Kefisin sahilində,
 Ona yaxın Lileyada məskən sahib yaşardılar.
 515 Bütün bunlar qırx gəmidə gəlmişdilər Troyaya.
 İki rəhbər fokeylilər qoşununu düzmüşdülər, –
 Beotiya qoşunuyla bir sırada, sol cinahda
 Lokrlular sərkərdəsi Oil oğlu Ayaks idi,
 Telamonid mərd Ayaksdan boyda xeyli kiçiksə də,
 520 Ancaq nizə tullamaqda çox üstündü axeylərdən.
 Ona tabe qəbilələr: Kinos, Bessa, Skarfa, Kalliyar,
 Opunt, gözəl Avgey, Tarfu, bir də Froni ellərində
 Boaqrinin saf suları axan yerdə yaşardılar.
 Efbeyaya yaxın olan lokrlular qoşunları
 525 Qaraçanaq qırx gəmidə gəlmişdilər Troyaya.

Evbeyada, Xalkidada, bol tənəkli Gistiyada,
 Uca Diya şəhərində, sahiləki Kreinfda,
 Karistidə, Stiraxla Efretridə məskən salan,
 Qüvvətləri aşib-daşan qolu güclü abantlara
 530 Aresin mərd yetirməsi, Xalkodontun oğlu olan
 Elefenor sərkərdəlik eləyirdi bu səfərdə.
 Saçı yalnız peysərində olan Abant igidləri
 Yeyinayaq, coşqun-daşqın döyüşçülər, əldən zirək,

535 Əlbəyaxa döyüşmədə nizələrlə dələrdilər zirehləri, –
Qırx gəmidə gəlmişdilər bu qoşunlar Troyaya.
Xeyli qoşun vardı burda, gəlmişdilər Afinadan.
Zevsin qızı pak ilahə Afinanın yetirməsi,
Adlı-sanlı mərd qəhrəman Erexfeyin ölkəsindən, –
Onu gözəl məbədində pak Afina böyütmüşdü.
540 İl uğurlu keçən zaman gənclər ona nəzir eləyib,
Öküz, qoyun qurban verər o məbəddə – qurbangahda.
Afinalı qoşunların sərkdəsi Menesfeydi.
Döyüşlərdə atlıları, qalxan tutan əsgərləri
Sövk eləmək sənətində bərabəri yoxdu onun,
545 Bircə qoca Nestor ona tay olardı məharətdə, –
Əlli gəmi gətirmişdi bu qoşunu Troyaya.
Telamonid qadir Ayaks Salamidən düz on iki gəmi ilə
Gəlib həmin afinalı qoşunların mövqeyində dayanmışdı.

Arqosdakı möhkəm Tirinf, sahildəki Germionda,
550 Asinada bol üzümlü Epidavr, Trezenda, Eyonada,
Egin, Maset ellərində məskən salmış igidlərin
Gur səli mərd Diomeddi bu səfərdə sərkdəsi,
Bir də şanlı Kapaneyin necib oğlu qoç Sfenel,
Üçüncü bir sərkdə də – Talay oğlu Mekisteyin
555 Oğlu, həm də allah kimi mətanətli qoç Evrial, –
Ancaq əsl başçıları gursəsli mərd Diomeddi, –
Onlar səksən gəmi ilə gəlmişdilər Troyaya.

Gözəl şəhər Mikenadan, Korinf ilə Kleondan,
Xoş görkəmli Arefira, Orneide, əvvəl Adrast hakim olan
560 Sekiondan, Giperesiya, Qonoessdən, Pellenadan,
Egiyadan, Egiala mahalından, gen Gelika ətrafından
İgidləri yüz gəmidə Aqamemnon gətirmişdi.
Hamısından çoxdu bunlar. Axeyanın igidləri
Atreyin bu mərd oğluna tabe idi. Hökmürəvan
565 Aqamemnon rütbesilə, qoşununun miqdarilə
Rəhbərlərdən fərqlənərək, vüqar ilə gəzinirdi.

Dağlar qoynu – Lakedemon ölkəsindən, Spartadan,
Faris ilə bol göyərçin olan Messdən, Briseyadan,

570 Avgeyadan, sahil şəhri – Gelols ilə Amikladan,
Oytiladan və Layadan qoşunları Atrey oğlu –
Aqamemnon ilə qardaş, ucasəsli mərd Menelay
Tamam altmış gəmi ilə gətirmişdi bu savaşa.
Qoşununu ayırıb o, öz gücünə güvənərək,
575 Hər bə təhrik edib, özü aparırdı döyüşlərə.
Yelenanın əzabları əvəzinə Troyadan
Ən dəhşətli bir intiqam almağa çox cəhd edirdi.

Piols ilə Arenadan, Alfeydəki Friosdan,
Gözəl Epi, Kiparissa, Pteleon, Amfigeney və Gelosdan
Bir də məşhur Doriondan, – (o yerdən ki, – Exalyadan
Yefrilgildən
580 Qayıdan o Famir adlı xanəndəni pak Muzalar
Səsdən məhrum etmişdilər. – Lovğalanıb deyirmiş ki,
Zevs övladı Muzalar da çata bilməz əsla mənə, –
Muzalar da qəzəblənib gözələrini kor etmişlər,
585 Səsi batmış, kifaranı çalmağı da unutmuşdu), –
Gələn qoşun atoyndan mərd Nestorun hökmündöydi.
Doxsan gəmi gətirmişdi bu qoşunu Troyaya.

Arkadidən, Epit qəbri yanındakı Kilenadan
Əlbəyaxa vuruşmada mahir olan igidləri,
Feneosdan, Orxomendən, Stratiyadan, Yenispadan,
590 Ripa, Tegey, Mantineya, Stamfila, Parrasiyadan
Gələnləri Ankey oğlu Aqapenor gətirmişdi.
Altmış gəmi, hər gəmidə döyüşməkdə məharətli
Xeyli igid arkadyalı mərd döyüşçü oturmuşdu.
Gur dalğalı dənizləri aşıb bura yetişməyə
595 Gəmiləri Aqamemnon bəxş etmişdi bu qoşuna, –
Çünki onlar dənizçilik işinə baş qoşmazdılar.

Buprasiyada, pak Elida, Girminiya mahalında,
Mirzin, Olen, bir də Alis civarında yaşayanlar
Dörd rəhbərlə gəlmişdilər, – hər rəhbərin on gəmişi,
560 Hər gəmidə xeyli Yepəy igidləri oturmuşdu.
Rəhbərləri Kteatid Amfimaxla Yevritoğlu Falpi idi, –
Hər ikisi mərd Aktorun nəslindəndi. Bir də – Dior,

605 Amarinqin igid oğlu, – dördüncü də adlı-sanlı
Avgeyoğlu mərd hökmdar Aqasfenin igid oğlu,
Allahlartək xoş görkəmli, vüqarlı mərd Polikmendi.

Dulixiya, Elidaya yaxın Exin adaları
Qoşununu Ares kimi qadir Meges gətirmişdi.
Allahların dost tutduğu mərd Fileyin oğluydu o.
610 Filey özü bir zamanlar atasından küsdüyündən,
Köçüb gedib Dulixiya ölkəsində yaşayırdı.
Qırx gəmidə gəlmişdilər bu qoşunlar Troyaya.

Kefallılar mərd hökmdar Odisseyin əmrindəydi.
Bu qoşunlar İtakadan, Nerit ilə sərt Egilip,
615 Krokileya, Zakinf ilə Zam adlanan adalardan,
Bir də qarşı sahillərdən toplaşaraq gəlmişdilər, –
Rəhbərləri müdriklikdə Zevsə bənzər Odisseydi.
Düz on iki gəmi ilə gəlmişdilər onlar bura.

Etoliya qoşununu Andremon oğlu Fuant gətirmişdi.
620 Bu qoşunlar Plevrondan, Olenadan, Pilenadan,
Kalidonyadan, sahiləki Xalkidadan gəlmişdilər.
İgid İney oğulları artıq yoxdu bu dünyada,
O, özü də, Meleaqr da çoxdan ölüb getmişdilər.
Etoliya diyarında Fuant idi hökmürəvan,
Bu qoşunlar qırx gəmidə gəlmişdilər Troyaya.

625 Kritlilər qoşununa İdomeney sərkərdəydi.
Bu qoşunlar Qortinada, Knosda, Likt şəhərində,
Milet ilə gözəl Likast, Festos, Riti, – başqa bir çox
Şəhərləri olan Krit diyarında yaşardılar.
Məşhur igid İdomeney sərkərdəydi bu qoşuna,
630 Bir də qoçaq İeronla qolu zorlu Eniali, –
Səksən gəmi gətirmişdi bu qoşunu Troyaya.

Herakl oğlu Tlepolem qorxmaz Rodas ərlərindən
Doqquz gəmi igid əsgər gətirmişdi bu savaşa.
Düz üç nəsle ayrılaraq onlar Rodos adasında –
635 Lind, İelis və ağ daşlı Kamirdə ömür edərdilər.

Rəhbərləri nizəatan məşhur igid Tlepolem
Antioxa adlı gözəl bir anadan doğulmuşdu.
Bu gözəli igid Herakl almış idi bir zamanlar
Selleyenta sahilində çətin qaalı vuruşmada, –
640 Çox şəhərlər fəth edərkən Efir adlı bir məkanda.
Tlepolem kaşanədə boya-başa çatar-çatmaz,
Atasının əmisini Likimmini öldürmüşdü,
Həmin kişi atasının dostu, Ares nəslindəndi.
Sonra zorlu əqrəbanın intiqamı qorxusundan
645 Adam yığıb, bir gəmiylə qaçmışdı çox uzaqlara.
Axır gəlib Rodosda bir məskən salıb, yerləşmişdi:
Üç qəbilə olub orda yaşayırdı bu gələnlər.
İnsanların – allahların hökmdarı ulu Zeves
Onlara da lütf eləyib xeyli sərvət bəxş etmişdi.

650 Simasdansa üç gəmidə gəlmiş idi bura Nirey.
Mərd hökmdar Xirop ilə Aqlayanın oğluydu o.
İliona gələn igid axeylilər arasında
Axillesdən sonra bütün cavanlardan gözəl idi.
Ancaq bərkə əli yoxdu. Çox deyildi qoşunu da.

655 Nisiridən, Yevripilin yurdu Kosdan, Kalidnidən, –
adalardan,
Krapafdan, bir də Kasdan gələnlərin rəhbərləri
Feydipp ilə Antif idi, hər ikisi Herakl oğlu, –
Bu ölkəyə hakim olan mərd Xessalın övladları, –
Onlar otuz gəmi ilə gəlmişdilər bu savaşa.

660 İndi də biz Pelas ilə, Arqosdakı igidlərdən söhbət açaq,
Onlar Alop, Alos, Trexin, Ftiyada məskən salıb,
Gözəl-gözəl qadınlara vətən olan Elladada yaşardılar.
Adları da – axeyalı, ellin, bir də mirmidonlu.
Onlar əlli gəmi ilə yeyinayaq Axilleslə gəlmişdilər.
665 Ancaq onlar biganəydi qarşıdakı savaşa,
Yoxdu elə bir igid ki, sərkərdəlik eləyəydi.
Axilles öz gəmisinin qarşısında uzanmışdı.
O, Fivani dağıdaraq, böyük çətin savaşlardan
Qəniməttək gətirdiyi qıvrım saçlı o gözəlin

670 Briseidanın həsrətilə hələ də bərk qəzəbliydi.
O savaşda Yeven adlı hökmdarın iki oğlu
Nizədarlar – Minet ilə Epistrofu öldürmüşdü.
İndi qəmgin uzanmışdı... Ancaq yaqın qalxacaqdı!

675 Filak ilə Demetranın civarında İtoneya,
Gül-çiçəkli Piros ilə sahilədeki Antronda
Göy otlaqlı Pleteydə məskən salmış igidlərə
Mərd savaşçı, adlı-sanlı Protesilay sərkərdəydi.
Ancaq indi qara torpaq altındaydı onun yeri.
Ev natamam, arvadının üzü-gözü cırmaq-cırmaq.
680 Argivlərdən ilk olaraq o, sahilə atlanda,
Bir dardanlı ilk həmlədə onu vurub öldürmüşdü.
Qoşun başsız qalmamışdı, ancaq ona həsrətliydi.
İndi daha ulu Ares övladlarından, – sürücü bol
İfikl oğlu mərd qəhrəman Protesilayın gənc qardaşı
685 Podark idi başsız qalmış bu qoşunun sərkərdəsi.
Ancaq qoşun sərkərdəsiz qalmasa da, yenə hər an
Qəhrəmanı yad edərək, ah çəkirdi həsrət ilə, –
Qırx gəmidə gəlmişdilər bu qoşunlar Troyaya.

690 Beba gölü civarında Feri, Beba, Qlafirada,
Gözəl Yaolk diyarında məskən salmış igidləri
Admet oğlu Yevmel on bir gəmi ilə gətirmişdi.
O, Peleyin qızlarından ən gözəli, ən göyçəyi
Qadınlara ilahəsi – Alkestadan doğulmuşdu.

695 Mefon ilə Favmakiya, Melibeya diyarında
Qayalıqlı Olizonda sakin olan igidlərə
Ox atmaqda mahir olan mərd Filoktet sərkərdəydi.
Yeddi gəmi, hər gəmidə ox atmaqda mahir olan
Əlli nəfər qolugüclü, boy-buxunlu avar çəkən...
700 Filoktetsə, ağır əzab çəkə-çəkə uzaqlarda,
Qüdsi Lemnos adasında yatağında, uzanmışdı.
Axeylilər orda qoyub gəlmişdilər, – çünki onu
Suilanı sancdığından, yaman ağır xəstə idi.
Ancaq hələ çox keçmədən argivlilər Filokteti
Qaraçanaq gəmilərin yanında yad elədilər!

705 Qoşun başsız deyilsə də, ancaq ona həsrətliydi.
Oileyin oğulluğu Medon ona sərkərdəydi.
O, hökmdar Oileylə gənc Renadan doğulmuşdu.

Trikkadan, dağlar qoynu İfomadan, Exalyadan, –
Exalyalı Yefritin öz şəhərindən olanları
710 Asklepin müdrik-aqıl oğulları – məşhur hakim
Podaliri və Maxaon öz ardınca gətirmişdi, –
Otuz iki gəmi ilə gəlmişdilər onlar bura.

Ormeniyadan, Gipereya bulağının yaxınından,
Asteriyadan,

715 Titanın ağ təpəsindən olanları öz ardınca
Yevomonun gözəl oğlu mərd Yevripil gətirmişdi.
Qırx gəmidə gəlmişdilər bu qoşunlar Troyaya.
Argissada, Girtan ilə gözəl şəhər Olossonda
Yelon ilə Orfadaki qoşunları öz ardınca
720 Qorxu bilməz cəsur fəteh mərd Polipet gətirmişdi,
Ölməz Zevsin övladından Prifoyun oğluydu o.
Bu qəhrəman nəhəng qılı azmanlara cəza verib,
Peliondan Efikadək qovduğu gün öz arvadı
Eldə məşhur Hippodamya həml etmişdi bu oğlanı.
725 Bu sərkərdə tək deyildi şerik idi burda ona
Kəney oğlu qorxmaz igid Koron oğlu Leontey də, –
Qırx gəmidə gəlmişdilər bu qoşunlar Troyaya.

Düz iyirmi iki gəmi gətirmişdi Kifosdan da bura Quney
O eniyenli və qəhrəman pəreblərin rəhbəriydi.
730 Bəziləri sis-dumanlı Dodonada məskən salıb,
Bəziləri xoşbəhəli Titaresiya sahilində yaşadılar,
Peney adlı çaya axır onun büllur saf suları.
Ancaq əsla qarışmayıb çayın gülmüş girdabına,
Yalnız suyun üzü ilə sakit-sakit axır yağtək,
Mənbəyi də ən dəhşətli tilsim olan Stiksin pak sularındır.

735 Tenfredon oğlu Profoy maqnetlərə sərkərdəydi
Peney ilə Pelionun ətrafında yaşar onlar.

Qoçaq-zirək Profoydu bu qoşunun sərkərdəsi.
Qırx gəmidə gəlmişdiilər bu qoşunlar Troyaya.

Danayların rəhbərləri, hakimləri bunlar idi.
Sən, ey Muza, indi söylə Atridlərlə gələnlərdən
740 Kimdi atı və ya özü hamıdan çox gözə çarpan?
Atlardan ən yaxşılari Yevmelin qoç atlarıydı,
Onlar çapıb vaz atanda, sanki quştək uçardılar,
Hamısının rəngləri bir, yaşları bir, boyları bir.
745 Gümüşoxlu Feb-Apollon savaşılarında dəhşət saçan
İki atdan peryələrdə yetirmişdi bu atları.
Nə qədər ki, Axill hələ çəkilmişdi bir kənara,
Savaşlarda Telamonid böyük Ayaks fərqlənirdi.
Ancaq Peley oğlu Axill ondan qat-qat qüdrətliydi,
750 Yelqanadlı köhlənlərdi onun savaş atları da.
Ancaq Axill Aqamemnon Atreidə kin bəsləyir,
Hələ də öz gəmiləri qarşısında dincəlirdi.
Qoşunları disk tullamaq, ox süzdürmək, nizə atmaq,
Başqa bu cür oyunlarla əylənirdi səhər-axşam,
755 Atları da gərdunələr ətrafında gəzişərək,
Bataqlıqda bitən hər cür ot-ələfdən otlayırdı.
Gərdunəyə lazım olan alətlər də çadırlarda
Möhkəm-möhkəm sınıraq yatmaqdaydı bir guşədə.
Mirmidonlar o qəhrəman sərkərdənin həsrət ilə
760 Veyil-veyil gözirdilər: nə bir döyüş, nə bir savaş..

Axeylərin qoşunları yeridikcə, yer yanırıdı, –
O ulu Zevs bir vaxt Tifey məskənində Arimada
Qəzəbindən şimşək saçıb yeri-göyü sarsıdanda
Torpaq necə inlərdisə, yenə elə inləyirdi.
765 Yürüş edən axeylərin ayaqları altında da
Torpaq fəryad eləyirdi... Belə keçib getdi onlar.

Şimşəksaçan ulu Zevsin elçisitək Troyaya
Qara xəbər gətirdi o yelayaqlı pak İrida...
Priamın qapısında hay-küy vardı yığıncaqda;

770 Yığılmışdı hamı ora, cavanlar da, qocalar da.
Yerayaqlı pak İrida yığıncağa yaxınlaşıb,
Priamid mərd Politin səsi ilə xitab etdi.
Polit isə, Esietin uca məzar təpəsində
Cəldliyinə güvənərək durub keşik çəkməkdəydi, –
775 Gözləyirdi axeylərin hücumunu xəbər versin.
Pak İrida yaxınlaşıb belə dedi Priama:
“Ah, ey qoca, ən asudə zamarlarıtək yenə də sən
Xoşlayırsan boş, mənasız, uzun-uzun söhbətləri.
Ancaq indi hər b vaxtıdır, özü də ən dəhşətli hər b!
780 Mən çox qorxunc hər b görmüşəm, ancaq hələ bu cür dəhşət,
Azgün seltək axıb gələn belə qoşun görməmişəm.
Məşədəki yarpaqlartək, narın qumtək yoxdur sayı!
Düzü keçib, hücum edir indi onlar bu şəhərə...
Hektor, sənə məsləhətim budur, belə hərəkət et:
785 Priamın paytaxtında çoxdur bizim müttəfiqlər,
Burda çoxdur qəbilələr, hərənin də öz dili var.
Qoy sərkərdə olsun ancaq öz elinə hər hökmdar,
Qoy hərə öz eli ilə getsin döyüş meydanına”.

İlahənin xoş səsini tanıdı o igid Hektor,
790 Yığıncağı tez bağladı. Silahlandı troyanlar.
Darvazadan dəstə-dəstə süvarilər, piyadalar
Axışdılar. Məsiltsiz bir hay-küy qopdu hər tərəfdən.

Troyanın qarşısında xeyli uzaq bir düzəndə
Xeyli uca bir təpə var, dörd bir yanı rahat yoldur.
795 Fani insan bu təpəyə Bati adı vermiş, ancaq
Ölümsüzlər, – qoçaq-zirək Mirinanın qəbri deyir.
Troyalı müttəfiqlər ora yaydı qoşunları.

Troyanın sərkərdəsi – Priamın böyük oğlu
Parlaqsərpüş Hektor idi. Çoxdu onun qoşunları,
800 Hamısı da igid, nizə savaşında qoçaq, zirək.

Dardaniyalı qoşunlara qadir Eney sərkərdəydi.
Pak ilahə Afrodita fani insan Anxizidən

Həml etmişdi onu bir vaxt, uca İda zirvəsində...
Tək deyildi Eney, ona Antenoronun iki oğlu –
805 Bacarıqlı Arxeloxla Akamant da köməkçiydi.

İdanın lap ətəyində Zeleyada varlı–karlı,
Qara Essep suyu içən troyalı qəbiləyə
Likaonun fərli oğlu igid Pandar sərkərdəydi.
Apollon bəxş eləmişdi ona bir vaxt oxu–yayı.

810 Adrasteya ilə Apess diyarından, Ptiyadan,
Başı uca Terey dağı civarından gələnlərə
Perekoslu merok adlı bir falçının oğlanları
Adrast ilə katan zireh geyən Amfi sərkərdəydi.
Ataları burda qanlı savaşlara qoşulmağa
815 Heç icazə verməmişdi, ancaq onlar dinləməmiş.
Kerlər ölüm girdabına göndərmişdi bədbəxtləri.

Sestdən, Perkot, Praktiya diyarından,
İlahi pak Arisbadan, Abidosdan gələnlərin
Girtaqağlı mərd hökmdar Asi idi sərkərdəsi.
820 Onu bura Arisbadan, Selleyentin sahilindən
Atəş rəngli nəhəng atlar gətirmişdi çapa–çapa.

Nizə–mizraq döyüşündə mahir olan pelaskların,
Bol məhsuldar–bərəkətli Larisadan gələnlərin
Pelaskiya hökmdarı Lefin igid oğlanları
825 Gippofoyla döyüşlərdə mahir olan Piley idi rəhbərləri.

İtiaxan Hellespontun sahilindən, Frakiyadan gələnləri
İgid Peyros Akamantla əlbir olub gətirmişdi.

Qorxubilməz nizəvuran kikonların sərkərdəsi
Zevsin əziz yetirməsi Trezen oğlu Yefem idi.

830 Geniş, dərin Aksi çayı saf sularla axan yerdə,
Amidonda məskən salmış əyri yaylı peonları
Pirexm adlı rəhbərləri gətirmişdi Troyaya.

835 Qatırları vəhşi olan geniş Yenet diyarından,
Kitor, Sesam ellərindən, Parfeniya sahilindən,
Gözəl abad binaları məskən etmiş igidləri
Yerifina dağlarından, Eqialla, Kromnadan
Paflaqonlar qoşununu Pilemena gətirmişdi.

Torpağında gülmüş olan uzaq Alib diyarından
Qalidzonlu qoşunları Odi ilə Epistrof gətirmişdi.

840 Mislərin də sərkərdəsi quş falçısı Ennom idi.
Ancaq quşlar qurtarmadı onu məşum fəlakətdən.
Eakidin əlində o həlak oldu coşqun çayda, –
Başqa bir çox troyalı yoldaşıyla bir savaşa.

845 Uzaq diyar Askanyadan frikyalı qoşunları
İki başçı – Foriks ilə mərd Aksani gətirmişdi.

Antif ilə Mesfi Meon qoşununa rəhbər idi.
İkisi də Gigeş gölü övladları, Talemenin oğulları.
Tmol adlı bir diyarda doğulmuşdu bu Meonlar.

850 Barbar dilli Karların da sərkərdəsi mərd Nast idi.
Onlar Milet şəhərində dik Mendra sahilində,
Bol meşəli Ftirosla qarlı Mikal dağlarında yaşardılar.
Rəhbərləri mərd igidlər – Amfimaxla nəcib Nastdı, –
Adlı–sanlı Nomionun igid şanlı oğulları.
855 Nast döyüşə gedəndə də qıztek qızıl bəzənərdi, –
Ancaq burda qurtarmadı qızıl onu fəlakətdən:
Yeyinayaq mərd Eakid çayda həlak etdi onu,
Soyub bütün qızilları, sahib oldu qənimətə.

Coşqun axan pak Ksanfin sahilindən – Ligiyan
Qoşunları Sarpedonla qorxmaz Qlavk gətirmişdi.

ÜÇÜNCÜ NƏĞMƏ

Andlar. Bürcdən Axey qoşununun seyri.
Parislə Menelayın təkbətək vuruşu.

Sərkərdələr qoşunları habelə hazır düzər-düzməz,
Troyanlar hay-küy ilə cumdu uçan quşlar kitmi:
Durnalar da qorxunc qışdan, yağışlardan qaçan zaman
Belə hay-küy qopararaq uçar uca səmalarda.
5 Qaqqıldaşib uçar onlar uzaqlara – Okeana,
Xırda-xuruş piqmeyləri qırıb həlak etmək üçün,
Səhər şəfəq sökər-sökməz başlayarlar savaşağa.

Axeylərsə, gelirdilər tamam sakit, aram-aram,
Güclərinə güvənərək, qəlblərində möhkəm inam.
10 Not da uca zirvələrə belə yayar qalın duman,
Çobanlara bu, əl verməz, oğrulara xoş görünər, –
Bu dumanda seçmək olmaz daş mənzili məsafəni.
Bu sayaqdı qoşunların ayağından qopan tozlar, –
Sürət ilə keçdi onlar aradakı gen düzəni.

15 İki qoşun yaxınlaşib lap üz-üzə dayananda,
Troyalı qoşunlardan Paris çıxdı meydana tək, –
Əynində bir xal-xal dəri, çiyində yay, bəldə qılınc,
Əlində də ucu tuncdan iki nizə oynadaraq,
Axeylərdən vuruşmağa çağırırdı bir qoçaq hərif.

20 Mərd Menelay Parisin bu lovğahıqla, bu qürurla
Çıxdığını görəndə kimi sevincindən coşdu-daşdı.
Sanki aslan qarşısında çox ləzzətli bir qənimət –

25 Buynuzlu bir yekə maral ya vəhşi bir keçi gördü.
Dövrəsində ovçuları, köpekleri heç saymadan,
Parçalayar öz ovunu acgözlüklə belə aslan.
Menelay da gənc Parisi görcək, belə coşdu-daşdı.
Arvadını aldadandan sərt intiqam almaq üçün,
Əldə silah, gördünədən tez atılıb düşdü yerə.

30 Allahsifət Paris onu qarşısında gören kimi,
Qorxusundan sinəsində qəlbi vurdu yeyin-yeyin.
Bir dərədə bir əjdaha gören adam qorxusundan
Necə tir-tir əsə-əsə, bənizi solar, bərk qaçarsa,
Ölümdən can qurtarmaqçın o da qaçdı, döndü geri.
35 Allahsifət Paris igid Menelayın qarşısından
Dəhşət ilə qaçıb getdi, tez qarışdı qürur ilə –
Səf-səf durmuş troyalı qoşunların arasına.

Hektor onu təhqir etdi belə acı sözlər ilə:
“Ar olsun, ey arvadpərəst, sən ki, sözdə qoçaqsanmış!
40 Kaş dünyaya gəlməyəydin, ya öləydin evlənməmiş!
Bütün ellər qarşısında belə rüsvay olmaqdan,sa,
Bu qarğışım sənincün, bil, bundan qat-qat yaxşı idi!
Eşitmirsən axeylərin acı-acı gülüşünü?
Vüqarım görüb onlar mərd bir igid sandı səni,
Ancaq səndə zərrə qədər əsər yoxmuş cəsarətdən.
45 Bəs nə üzle dostlarınla minib nəheng gəmilərə,
Dəniz aşıb, özgələrin diyarına soxularaq,
Mərd ərlerin gəlinini qaçırmağa cürət etdin?
Atanı da, ölkəni də saldım böyük bəlalara,
Düşmənləri sevindirib, rüsvay etdin özünü də!..
50 Niyə qaçdın Ares dostu Menelayın qarşısından?
Görərdin ki, necə mərdin arvadını qaçırıbsan!
Onda sənə kifara da, Afrodita bəzəyi də kömək etməz,
O qıvırcıq gur saçların, bil, olardı yerlə yeksan!
Troyanlar çox qorxaqdır, yoxsa gərək səni çoxdan
55 Bu bəlalər əvəzində daşqalağı edəydilər!”

Allahsifət Paris isə, mərd Hektora cavab verdi:
“Hektor, sözün haqdır sənin, mənə haqlı danlayırsan.
Sən qəlbin bir baltadır, daim güclü, daim möhkəm, –
Gəmilərə məharətlə dirək yonan usta əllər
60 Hər zərbəni sərrast vurur qüvvət ilə, sürət ilə.
Eləcə də sən qəlbin möhkəm vurur, sərrast vurur,
Ancaq mənə bəxş edilən nemətləri pisləmə sən.
Allahların nemətinə daim hörmət-izzət gərək:
Allahların lütfüdür bu, heç kəs bunu ala bilməz.
65 Yaxşı, əgər istəyirsən özüm gedim savaşa mən,
Qoy otursun yerə bütün axeylilər, troyanlar
Həm Yelena, həm də talan elədiyim sərvətlərçin
Aresin o sevimlisi Menelayla vuruşum mən,
Bu təkbətək vuruşmada hər kim tamam qalib gəlsə,
70 Onun olsun Yelena da, gətirdiyim sərvətlər də.
Sonra möhkəm and içərək, dost olunuz sədaqətlə
Sizlər burda, Troyada dinc yaşayın, onlar isə,
Yeyinayaq atlarıyla fəxr eləyən Arqos ilə
Qadınları gözəllikdə şöhrət tapmış Axeyada”.

75 Belə dedi. Hektor onun sözlərinə oldu heyran.
Nizəsinin ortasından yapışaraq çıxdı önə,
Troyalı qoşunları dayandırdı, durdu hamı.
Bircə anda axeylilər əl atdılar oxa-yaya,
80 İri daşlar, iri oxlar yağdı onun üzərinə.
Aqamemnon bərk çığırdı axeylilər qoşununa:
“Durun, siz ey arqivlilər! Atmayın, ey axeylilər!
Parlaqsərpuş Hektor bizə yəqin nəse deyəcəkdir”.

Belə dedi: Axeylilər həmin saat dayandılar.
İki qoşun arasında durub Hektor belə dedi:
85 “Dinləyin ey troyanlar, dinləyin, ey axeylilər!
Bu savaşa bais olan Paris görün nə söyləyir:
Deyir: – Bütün troyanlar, tunc silahlı axeylilər
Hamı qoysun silahını bizə məhsul verən yerə.

90 Özü isə, həm Yelena, həm talanmış sərvət üçün
Ares dostu Menelayla bu meydanda tək vuruşsun.
Bu təkbətək vuruşmada hər kim tamam qalib gəlsə,
Onun olsun Yelena da, gətirdiyi sərvətlər də
Bizlər isə, sədaqətlə and içərək dostluq edək”.

Bele dedi. Hamı susub sakit oldu birçə anda.
95 Uca səslə Menelay da onda belə xitab etdi:
“Mənə də bir qulaq asın! Dərd çulğayıb ürəyimi.
Çoxdan arzu edirəm ki, troyanlar, axeylilər
Bir-birilə barışaraq, dinc-asudə yaşasınlar.
Paris bu cinayəti, mənim qızgın ədavətim
100 İllər boyu çox cəfalar verdi bizə, artıq yetər, –
Qoy taleyin hökmü ilə ikimizdən biri ölsün,
Sizlər isə, bir-birilə barışaraq, ülfət edin.
Göndərin, bir ağ qoyunla bir qara qoç gətirsinlər,
Göyə-yerə qurban verək. Zevsin payı ayrıcadır.
105 Priamı da dəvət edin, andı təsdiq etsin özü,
(Oğlanları həm dikbaşdır, həm də dönük-etibarsız),
Qoy pozmasın bir də heç kəs Zevs adına olan əhdi.
Cavanların fikri-zikri qərarlıdır, külək kimi,
Qocalarsa, həm dünəni, həm sabahı düşünəndir, –
110 Qoy hər iki tərəf üçün bu iş düzgün həll edilsin!”
Həm Troya, həm Axeya qoşunları sevindilər.
Dedilər ki, artıq bitər bu uğursuz qanlı savaş.
Atlarını cərgə düzüb hamı düşdü gərdunədən,
Silahları qoydu hamı düşmənlərə yaxın yerdə.
115 İki qoşun arasında ensiz dar bir zolaq qaldı.
Hektor tezçə İliona iki qasid göndərdi ki,
Priamı dəvət edib qurbanları gətirsinlər.
Hökmürəvan Aqamemnon Talfibiyyə əmr etdi ki,
Gəmiləri duran yerə getsin quzu gətirməyə.
120 Hökmdarın əmrinə o, əməl edib düşdü yola.

Bu arada İrida tez Laodika surətində
Əli dumağ Yelenaya gəlib dedi bu xəbəri.

Laodika Priamın qızlarının ən gözəli, –
Antenorun məşhur oğlu Gelikaonun arvadıydı.
125 Yelenanı evdə gördü. O, gen qumaş toxuyurdu.
Tünd-qırmızı, üstündə də nəqş edirdi bir mənərə:
Troyanlarla misgeyimli axeylərin vuruşması.
Nə əzablar çəkirdilər Yelenanın üstə onlar.
Yeyinayaq İrida tez yaxınlaşıb ona dedi:
130 “Bir çıx, gör, ey gözəl qadın, nə möcüzə baş vermişdir.
Troyalı qoşunlarla axeylilər arasında!
Qanlı Ares bu günədək qızıışdırmış qoşunları,
Bir-birini məhv etməyə cəhd edirdi iki tərəf, –
Ancaq indi hər bə qurtardı. Söykənərək qalxanlara,
135 Döyüşçülər dincəlirlər, nizələri sancıb yerə.
Priamın oğlu Paris Ares dostu Menelayla
Uzun iti nizələrlə bu meydanda vuruşacaq,
Üstün gələn səni alıb özünə yar edəcəkdir!”

Yelenanın ürəyində ilk ərini, öz yurdunu,
140 Əziz ata-anasını görmək eşqi çuşa goldi.
İncə, zərif ağ örtüyə bürünərək, tez-tələsik
Göz yaşları axa-axa çıxıb getdi otağından.
Tək deyildi, iki qız da getdi onun arxasınca:
Pitfey qızı Efra ilə öküzgözlü Klimena.
145 Onlar gəlib çıxdı Skey darvazası olan yerə.

Darvazanın qülləsində ağsaqqallar oturmuşdu:
Priam, Panfoy, Fimetlə Lamp, Ares nəslə – Giketaon,
Kliti ilə iki müdrik – Ukaleqon və Antenor.
Bunlar xalqın ən hörmətli böyükləri – qocalardı.
150 Onlar hər bə qoşulmurdu, ancaq hamısı dilavərdi
Ağacın budağında meşələrə rəvnəq verən
Circırəmə kimi onlar xoşavazdı, şirinsöhbət.
Qüllədəki troyalı ağsaqqallar beləydilər!
Ora gələn Yelenanı görən kimi, o qocalar
155 Bir-birilə xısın-xısın pıçıldayıb dedilər ki:

“Bax, belə bir gözəl üstdə əzablara qatlanmaqda,
Yox, qınamaq olmaz əsla nə Axeyi, nə Troyanı!
Qadın deyil, gözəllikdə sanki ölməz ilahədir...
Ancaq hər nə olur-olsun, bircə çıxıb gedəydi ki,
160 Qurtaraydıq bu bələdan, həm özümüz, həm nəslimiz!”

Priam tez uca səsle dəvət etdi Yelenanı:
“Əziz qızım, bir yaxın gəl, otur burda, qabağında!
İndi burdan ilk ərini, əqrəbanı görəcəksən.
Səndə heç bir təqsir yoxdur, allahlardır bunu edən.
165 Fəlakətli hərbə onlar göndərmişlər axeyləri.
Otur burda, söylə görüm axeylilər arasında
O yekəpər, ucaqamət, o qüdrətli kişi kimdir?
Axeylərdən boyda ondan ucalar var, ancaq hələ
Belə qabil, ləyaqətli, gözəl kişi görməmişəm.
170 Yerişindən-duruşundan görünür ki, hökmdardır”.

Qadınların ilahəsi Yelena da cavab verdi:
“Ey qayınatam, sənə hörmət edirəm də, qorxuram da.
Kaş öləydim mən o zaman öz gəlinlik otağımı,
Körpə qızım, əqrəbamı, gözəl-göyçək tay-tuşumu
175 Atıb, sənin oğlun ilə gəlməyəydim Troyaya!
Ancaq, heyhat, təəssüflə ağlayıram indi buna...
İndi deyim kimdir sənin soruşduğun həmin adam:
O gördüyün – hökmürəvan Aqamemnon Atreiddir, –
Həm qüdrətli nizəvuran, həm də şanlı hökmdardır.
180 O mən itin qaynı idi! Qaynım idi o bir zaman!”

Qoca isə, Atreide heyran olub xitab etdi:
“Ah, ey necib Aqamemnon! Xoş taleylə doğuldun sən!
Qulluğunda bu meydanda gör nə qədər axeyli var!
Bir zamanlar bol tənəkli Frikyada olmuşam mən,
185 Görmüşəm mən Frikyanın saysız atlı qoşununu,
Şanlı Otrey xalqlarını, allahsifət Miqdonu da;
Sanqariya sahilində bir düşərgə qurmuşdular,
Mərd Amazon qoşunları qovulan gün mən də vardım.

O vuruşda müttəfiqdim o qəhrəman Miqdonia mən.
190 Ancaq burda axeylilər çoxdur o qoşundan”.

Sonra görüb Odisseyi yenə sual etdi qoca:
“Yaxşı, indi söylə görüm, əziz qızım, bəs o kimdir?
Aqamemnon Atreiddən boyda kiçik görünsə də,
Kürəkləri, köksü ondan xeyli gendir, diqqət etsən,
195 Bərəkətli yero qoyub bütün döyüş silahını,
Bir qoç kimi gəzir axey qoşunları arasında?
Sanki qıvrım yunlu zərif ağ qoyunlar sürüsündə
Yekəbuynuz, ətli-canlı, qıvrım yunlu bir qoç gəzir”.

Zevsin qızı Yelena da cavab verdi Priama:
200 “Soruşduğun həmin adam Laert oğlu Odisseydir.
O qayalı bir adada – İtakada boy atmışdır,
Hər bir fənddə məhirdir o, hər qərarda ağıllıdır”.

Çox zəkali Antenorsa belə sual verdi ona:
“Ey qadın, bu dediklərin düzdür tamam başdan-başa:
205 Bir zamanlar mərd Odissey Ares dostu Menelayla
Sənin üçün qasid kimi gəlmişdilər Troyaya.
Mən onları qəbul edib, burda qonaq saxlamışdım,
Bu müddətdə öyrənmişdim xasiyyət və zəkasını,
Troyada məclislərə gələn zaman hor ikisi,
210 Ayaq üstə dayananda, Menelay çox seçilərdi,
Oturanda, fərqlənərdi çox ağıllı mərd Odissey.
Yığıncaqda sözlər ilə fikrə naxış vuran zaman
Atrey oğlu Menelay çox sürət ilə danışardı.
Sözləri də qısa, aydın, – çoxdanışan deyildi o,
215 Gənc də olsa, öz yerində söz tapmağı bacarırdı.
Çox ağıllı Odisseyse, danışmağa qalxan zaman,
Sakit durub gözlərini zilləyərdi daim yerə,
Skiperti sağa-sola tərپətmədən, bir əlində
Tutub, naşı adam kimi sıxardı o möhkəm-möhkəm.
220 Deyərdin bir çərəncidir, özü də ki, ağıldan kəm.
Ancaq birdən sinəsindən ucalanda o gur səsi,

Qasırgalı boran kimi yayılardı dörd bir yana.
Heç bir insan bacarmazdı Odisseylə yarışmağı,
Onda hamı unudardı onun o ilk görkəmini”.

225   Sonra qoca mərd Ayaksı görüb sordu Yelenadan:
“O qəmətli, o qüdrətli axeyalı kimdir gören?
Həm qəmətli, həm də enli kürəkləri çox seçilir...”.

          Uzunpaltar Yelena da Priama belə dedi:
“Axeylərin qorucusu, nəhəng, igid Ayaksdır o.
230   Yanında da allah kimi tanınmış mərd İdomeney,
Odur, başqa rəhbərlər də yığışmışlar dövrəsinə.
Allah dostu Menelaya uzaq Krit adasından
Tez-tez qonaq gələrdi o bir zamanlar bizim evə.
Orda bütün oynaqqözlü axeyləri görürəm mən,
235   Hamısının adını da söyləyəyəm lazım gəlsə.
Sərkərdələr arasında iki nəfər yoxdur ancaq:
At ram edən Kastor ilə, yumruqvuran mərd Polidevk.
Hər ikisi onlar mənim anadan bir qardaşımdır.
Bəlkə gözəl Spartadan gəlməyiblər Troyaya,
240   Bəlkə yeyin gəmilərdə bura gəlmiş olsalar da,
Məndən ötrü çəkdikləri xəcalətdən sızılaraq,
Başqaları ilə birgə görünməkdən çəkinirlər”.

          Belə dedi. Ancaq onlar Lakedemon diyarında
Bərəkətli ana vətən torpağına gömülmüşdü...
245   Bu arada qasidlər də and qurbanı quzularla
Ürəkaçan şərəbı da aparırdı küçə ilə.
Carçı İdey gözəl qədəhlərlə par-par yanan
Yekə sənic – krateri aparırdı o meydana, –
Gəlib qoca Priamın hüzurunda belə dedi:
250   “Dur, ey Laomedont oğlu, Troyanın, Axeyanın
Adlı-sanlı adamları çağırırlar səni düzə.
Sən müqəddəs andı gərək orda təsdiq eləsəyən.
Çünkü oğlun Paris ilə Ares dostu mərd Menelay

255   Qadın üstə nizələrlə meydanda bərk vuruşacaq.
Bu təkbətək vuruşmada onlardan kim qalib gəlsə,
Ona çatır Yelena da, gətirilmiş sərvətlər də.
Sonra möhkəm and içərək dost oluruq sədaqətlə,
Bizlər burda dinc-asudə yaşayırıq, onlar isə,
Öz yurdları – atlarıyla fəxr eyləyən Arqos ilə
260   Qadınları gözəllikdə şöhrət tapmış Axeyada”.

          Belə dedi. Priam da əmr elədi dostlarına
Atlarını qoşsun onlar, əmri yetdi tez yerinə.
Qoca mindi, ələ alıb tutdu möhkəm cilovları,
Yanında da mərd Antenor mindi gözəl gərdunəyə,
265   Yeyin gedən atlarını çapdı onlar düzənliyə.
Yctışdilər Axeylərlə Troyanın qoşunları duran yero.
Düşüb gözəl gərdunədən bərəkətli torpaq üstə,
Yeridilər axeylərlə Troyanın qoşunları arasından.

          Hökmürəvan Aqamemnon yanında da mərd Odissey,
270   Qalxıb gəldi. Qasidlər də qurbanları gətirdilər.
Şərəbləri boşaltdılar par-par yanan kraterə,
Su tökdülər hər ikisi əllərini təmiz yudu.
Aqamemnon qılıncının yanındakı qında olan
Bıçağıyla quzuların başlarından yunu qırxdı.
275   Qasidlər də həmin yunu axeyalı, troyalı böyüklərə
Payladılar... Aqamemnon allahlara dua etdi:
“Ey atamız, ey İdada hakim olan ulu Zeves!
Sən, ey bütün kainatda hər bir şeyə şahid Günəş,
Ey nəhrlər, ey hiyləylə andlarını pozanlara
280   Ən dəhşətli cəza verən yer altının allahları!
Şahid olun, qoruyun siz bu müqəddəs andımızı!
Vuruşmada əgər Paris Menelayı öldürərsə,
Yelena da onun olsun, gətirdiyi sərvətlər də...
Biz də minib gəmilərə qayıdar öz yurdumuza.
285   Yox, qumralsaç mərd Menelay üstün gəlsə, onda gərək,
Troyanlar qaytarsınlar Yelenayla sərvətləri.

Bir də gərək onlar bizə ləyaqətli bac versinlər,
Elə bac ki, nəsillərdən-nəsillərə yad olunsun!
Əgər Paris öldürülüb, Priamla övladları
290 Ödəməsə bu and ilə şərt qoyduğum bac-xəracı,
Onda zorla almaq üçün zərbə davam edəcəyəm,
Hərbi başa vuranadək qalacağam bu ölkədə!”

Belə deyib bıçağıyla quzuları boğazladı.
Çapalaya-çapalaya atdı yerə heyvanları,
295 Tunc bıçaqla kəsmişdi o, qurbanların nəfəsini.
Sonra iri kraterdən qədəh-qədəh al şərabı
Səpə-səpə allahlara dua etdi orda hamı.
Axeylərlə troyanlar dua edib deyirdilər:
“Ey ulu Zevs, ey allahlar, qəbul edin duamızı!
300 Hər kim andı ilk pozarsa, kim ədavət eyləyirsə,
Qoy onların özlərinin, övladının beyinləri
Bu şərabtək qətrə-qətrə səpələnsin torpaqlara,
Qoy onların arvadları özgələrə qismət olsun!”

Ancaq qəbul eləmədi ulu Zeves bu duanı,
305 Pir Priam yığıncağa bu sözlərlə etdi xitab:
“Dinləyin, ey troyanlar, ey xoşgeyim axeylilər!
Mən yenə də o yeldöyən İliona qayıdıram.
Oğlum ilə Menelayın ölüm-dirim vuruşunu
Seyr etməyə daha yoxdur ürəyimdə mənim taqət.
310 Bircə Zevsə, bir də başqa allahlara məlumdur ki,
Bu amansız vuruşmada kim oləcək, kim qalacaq”.

Qoca sonra quzuları gərdunəyə qoyub mindi,
Cilovları geri çəkib, möhkəm tutdu əllərində, –
Yanına da mərd Antenor mindi gözəl gərdunəyə.
315 Hər ikisi qayıtdılar doğma şəhər İliona.

Bu arada Hektor ilə allahsifət Odissey də
Əvvəl-əvvəl döyüş üçün yer ölçdülər, ondan sonra

Tunc sərpuşa qürə salıb çalxadılar, bilinsin ki,
Əvvəl iti tunc nizəni rəqibinə kim atacaq.
320 Hər iki xalq əl qaldırıb dua etdi allahlara.
Axeylərlə troyanlar belə niyaz elədilər:
“Ey atamız, ey İdada hakim olan ulu Zeves!
Elə et ki, ədavətə bais olan hanst isə,
Qətlə yetib qoy tez Aid aləminə vasil olsun, –
325 Biz də bu pak andımıza əməl edib, dost yaşayaq!”

Parlaqsərpuş Hektor dönüb arxasına baxa-baxa
Sərpuşu bərk çalxaladı, qürə düşdü mərd Parisə.
Sonra hamı atlarıyla silahları olan yerdə
Cərgə-cərgə düzülərək rahat-rahat oturdular.
330 Gursaç, gözəl Yelenanın əri igid Paris isə,
Gözəl döyüş libasını geyinirdi ağır-ağır.
Əvvəl parlaq dizlikləri taxdı bir-bir dizlərinə,
Hər dizliyi gümüş telli bağlar ilə bərk sarıdı.
Sonra möhkəm döşlük taxdı... öz sevimli qardaşının –
335 Likaonun bu döşlüyü əyninə düz gəldi onun.
Gümüşqadaq, tunc tiyəli qılıncını qurşayaraq,
Çox davamlı nəhəng qalın qalxanını aldı ələ,
Başına da qoydu möhkəm qılınckəsməz sərpuşunu,
Üzərində at yalından qorxunc qotaz yellənirdi.
340 Öz əlinə yaxşı yatan nizəsini seçib aldı...
Menelay da onun kimi silahlanıb geyinmişdi.

Hər ikisi belə möhkəm geyinərək-gecinərək,
Gözləri od saça-saçı çıxdı döyüş meydanına.
İgidləri belə gören yaxşı atbaz troyanlar,
345 Xoşgeyimli axeylilər, hamı düşdü bərk qorxuya.
Meydançada hər ikisi dəhşət ilə baxa-baxa,
Bir-birinə yaxınlaşıb nizələri oynatdılar.
Əvvəl-əvvəl Paris atdı uzun iti nizəsini
Menelayın hər tərəfi möhkəm, qalın qalxanına, –
350 Ancaq dələ bilmədi o, mis qalxanı, sındı ucu.

Sonra igid Menelay da qaldırıb öz nizəsini
Öz atası ulu Zevsə dua etdi bu sözlərlə:
“Ey hökmdar, xəyanətkar düşmənimdən öc almağa
Kömək elə, qoy mehv olsun Paris mənim bu zərbəmlə.
355 Bir də heç kəs mehmannəvaz dosta qarşı xəyanətə,
Yaxşılığın qarşısında yamanlığa qurşanmasın!”

Belə deyib qolayladı atdı uzun nizəsini
Düşməninin hər tərəfi möhkəm yekə qalxanına.
Parisin o olvan parlaq qalxanını dəldi nizə,
360 Ötüb keçdi işıldayan naxış-naxış zirehi də,
Qasığının qabağında xitonunu parçaladı, –
Gəld burulub sıçramaqla qurtuldu o həlakətdən.
Atrey oğlu çəkib qından gümüşqadaq qılıncını
Var gücüylə çaldı onun sərpüşünün təpəsindən, –
365 Ancaq qılınc bu zərbənin şiddətindən parçalandı.
Onda göyə əl qaldırıb foryad etdi mərd Menclay:
“Ey Zevs, yoxdur allahlardan sənin kimi fitnəkarı!
Mən Parisi xəyanətçin öldürürdüm, – nə oldu bəs?
Qılıncını parçaladın, nizəm də ki, boşa çıxdı!
370 Heyhat! Əfsus! Əfsuslar ki, öldürmədim o xaini!”

Cumub tutdu Parisin o qotazlı mis sərpüşundan,
Çəkdi onu arxasınca axeylərə sarı birbaş,
Sərpüşünün naxışlanmış alt qayıışı dartılaraq
Yaman sıxdı Parisin o incə, zərif boğazını...
375 Pak ilahə Afrodita oğər dada çatmasaydı,
Mərd Menclay üstün gəlib, çatacaqdı şan-şöhrətə.
Afrodita qırdı onun sərpüşünün qayıışını,
Təkcə sərpüş qaldı ancaq Menelayın sağ əlində.
Mərd Menclay o sərpüşü silkələyib başı üstə,
380 Axeylərə sarı atdı... Qaldırdılar yerdən onu...
Bir də cumdu tunc nizəylə vursun yenə o Parisi,
Ancaq onu qalın qara buludların arxasından
Bircə anda asanlıqla alıb getdi Afrodita.
Onu qoyub öz ətirli-tağlı yataq otağında,

385 Ləngimədən gedib tapdı dik qüllədə Yelenanı, –
Dövrəsində troyalı qadınlarla oturmuşdu.
Afrodita Yelenanın Spartada olduğu vaxt
Ona gözəl yun əyirən, həm də onu çox-çox sevən
Bir qarının surətində çəkdi onun paltarından.
390 Həmin qarı surətində belə dedi Yelenaya:
“Nə durubsan, dur get evə, tez çağırır Paris səni.
Özü göyçək, xoş geyimli, oturmuşdur çarpayıda.
Heç deməzsən indi döyüş meydanından qayıtmışdır, –
Elə bil ki, lap indicə əyləncədən-kefdən gəlib,
395 Ya da elə əylənməyə – kefə gedir bu saatca”.

Belə deyib od yandırdı Yelenanın ürəyində,
İlahənin gərdənini, dolğun, yumru döşlərini,
Parıldayan gözlərini gören kimi, tanıyaraq,
Bərk qəzəblə ona dönüb belə dedi acı-acı:
400 “Ey amansız ilahə, de, bu hiylədən qəsdin nədir!
Yoxsa məni yenə başqa dəbdəbəli bir şəhərə:
Frikiyaya, Meoniyaya sürükləmək istəyirsən?
Bəlkə orda yenə başqa bir kişiylə vurulubsan?
Allahsifət Atrid artıq qalib gəlib o Parisə,
405 Mən alçağı burdan yenə alıb aparacaq öz evinə...
Bax bununçün hiylə işlətməyə gəlibsən sən!
Yox, özün get! Paris sənini! Əl çək daha allahlıqdan,
Bir də ayaq basma artıq pak Olimpın zirvəsinə.
Get, Parisi daim qoru, döz nazına, inadına, –
410 Əvəzində arvadı ol, lap istəsən oynası ol!
Yox, getmərəm, – onun kimi bir adamla bir yastığa
Baş qoymaram... Gülər mənə Troyanın qadınları!
Bu vaxtadək ondan bütün çəkdiklərim bəsdir mənə!”

Pak ilahə Afrodita qəzəblənib ona dedi:
415 “Sus, həyasız! Yoxsa bil ki, sənə olan məhəbbətim
Dönər qorxunc bir nifrətə, – ürəklərdə sənə qarşı
Elə bir kin salaram ki, nifrət edər səndən hamı,
Ən şərəfsiz bir ölümlə murdar olub gəbərərsən!”

420 Belə dedi. Zevsin qızı Yelena da qorxdı yaman.
Parlaq, gümüş işləməli paltar geyib sakit-sakit
Qadınlardan xəlvət getdi ilahənin arxasınca.

Yetişdilər Parisin öz gözəl, abad sarayına,
Evdə xidmət edən qızlar düşdü yenə əl-ayağa.
425 Gözəl-göyçək Yelena da getdi yataq otağına.
Gülümsünən Afrodita tez bir kürsü getirərək
Qoydu onu öz əlilə Parisin lap yaxınında.
Zevsin qızı Yelena da o kürsüdə oturaraq,
Gözlərini yan çevirib gileyləndi öz ərinə:
“Döyüşdənmi qaçıdıbsan? Kaş heç geri dönməyəydin!
430 Öləydin o ərım olmuş qəhrəmanın əlində sən!
Əvvəllər çox öyünürdün, guya nizə vuruşunda
Ares dostu Menelaydan üstünmüşsən, – nə oldu bəs?
Nə durubsan? Qayıt geri! Di get, çağır Menelayı,
Çıx, təkbətək vuruş bir də!.. Ancaq budur məsləhətim:
435 Ares dostu Menelaya bir də yaxın düşmə əsla,
Savaşlarda – döyüşlərdə daim ondan kənar dolan,
Yoxsa iti nizesilə o səni tez ram eləyər!”

Bu sözlərin cavabında Paris ona belə dedi:
“Belə acı sözlər ilə təlx eləmə ovqatımı!
440 Afınanın köməyilə üstün gəldi, bil Menelay,
Sabah görər! Allahlardan bizim də var köməkçimiz!
İndi isə, gəl yataqda məhəbbətdən ləzzət alağ!
Heç ömrümdə indikitək coşmamışdır ehtirasım, –
Hətta gözəl Lakedemon sahilindən ayrılaraq,
445 Bir adada səninlə ilk birləşdiyim günlərdə də
Belə coşqun olmamışdı ehtirasım, məhəbbətim,
Heç onda da səni belə coşqun-daşqın sevməmişdim!”
Belə deyib arvadıyla gedib girdi yatağına,
Qucaqlaşib dəlmə-deşik çarpayıda uzandılar.

450 Atrey oğlu Menelaysa, qızıb coşmuş bir heyvantək
Ora-bura vurnuxaraq, Parisi bərk axtarırdı.

Ancaq nə bir troyalı, nə də başqa bir müttəfiq
Parisdən bir xəbər-əətər vermədi o qəhrəmana.
Əgər görənlə olsa idi, xətir qoyub gizlətməzdi,
460 Çünki ondan hamı nifrət eləyirdi ölüm kimi...

Aqamemnon belə dedi troyalı qoşunlara:
“Dinləyin, ey troyalı – dardaniyalı müttəfiqlər!
Hamı gördü Menelayın ona üstün gəldiyini.
İndi gəlin təslim edin sərvət ilə Yelenanı.
465 Üstəlik də ləyaqətli ələ xərac ödəyin ki,
Bir yadigar kimi qalsın nəsillərdən-nəsillərə!”

Bu sözləri təsdiq etdi bütün qalan axeylilər.

DÖRDÜNCÜ NƏĞMƏ

Andların pozulması.
Aqamemnonun yoxlama gəzintisi.

Ulu Zevsin hüzurunda, yeri qızıl bir sarayda
Pak allahlar oturaraq müşavirə edirdilər.
Heba qızıl qədəhlərdə nektar verir allahlara,
İço-içə seyr edirdi hamı ordan Troyanı.
5 Hökmdar Zevs Heraya bərk toxunmaçqın birdən-birə
İstehzal bir gülüşlə ona dönüb belə dedi:
“Allahlardan Menelaya ancaq iki havadar var,
Biri Hera, biri də ki, Afinadır, – hər ikisi
Burda rahat oturaraq, seyr edirlər biganətək.
10 Amma gözəl Afrodita başqa cürə rəftar edir:
O daima Parislədir, ölümdən hifz edir onu.
Bax, bu gün də xilas etdi onu labüd, nəqd ölümdən.
Ancaq yenə Menelaya qismət oldu qalibiyyət.
İndi gərək həll edək ki, necə olsun işin sonu:
15 Bu dəhşətli qanlı savaş yenə davam eləsinmi,
Yoxsa onlar barışsınlar, dost olsunlar sədaqətlə?
Əgər mənim rəyim sizin hamınıza xoş gəlersə,
Qoy hökmdar Priamın yurdu qalsın sağ-salamat,
Menelay da Yelenanı alıb getsin öz yurduna”.

20 Hera ilə Afinaya bərk toxundu onun sözü.
Troyaya bəd aqibət düzəltmişdi çünki onlar.
Afina öz qəzəbini gizlədərək dinmədi heç,
Ancaq Zevsə ürəyində kin və qəzəb bəsləyirdi,
Hera isə buna davam getirməyib Zevsə dedi:

25 “Ey daşqolbli Kronion, bu nə sözdür danışsın?
Deyirsən ki, mənim bütün özablarım-əziyyətim,
Qan-tər töküüb düzəltdiyim o tədbirlər hədəd getsin?
Mən atları əldən salıb axeyləri yığdım bura
Ki, məhv edim yerli-dibli Priamın övladını...
30 Sən özün bil, ancaq başqa allahlar heç razı deyil...”

Zevs yamanca qəzəblənib belə cavab verdi ona:
“Qoribəsən!.. Priamın nəslə sənə neyləyib ki,
Fikrin-zikrin gözəl, abad İlionu dağıtmaqdır?
Troyanın möhkəm, uca bürclərini aşa bilsən,
35 Priamı, övladını, orda olan sakinləri
Diri-diri uda bilsən, bəlkə onda gözün doya!..
Nə istəsən – elə, ancaq baş verən bu mübahisə
Gərək bizim aramızda böyük nifaq törətməyə.
İndi sənə bir söz deyim, bunu yaxşı bir fikirləş:
40 Əgər mən də sənə üçün əziz olan bir şəhəri
Dağıdacaq olsam, onda sən də mənə bir söz demə.
Qəlbən razı olmasam da, verdim sənə Troyanı...
Günəş ilə ulduzların altındakı gen dünyada
İnsanların yaşadığı şəhərlərin hamısından
45 Ürəyimdə İlionu ən müqəddəs sayıram mən;
Priam da, əhali də hamısından xoşdur mənə.
Orda mənim qurbangahım insanların nəzir etdiyi
Qurbanlardan, şərablardan boş qalmayıb əslə bir an”..

Öküz gözlü Hera isə, belə dedi cavabında:
50 “Bu dünyada mənim üçün əziz olan üç şəhər var:
Böyük Arqos, gen Migena, bir də məşhur Spartadır.
Əgər sənə xoş gəlməsə, vur, dağıt bu üç şəhəri.
Əsla sənə söz demərəm, qorumaram onları mən,
Ürəyimdə incisəm də, mane olmaq istəsəm də,
55 Əlimdən heç bir iş gəlməz... Çünki məndən çox güclüsen.
Ancaq mənim zəhmətim də, razı olma, getsin hədəd.
Mən də sənə bir allaham, birdir bizim əcdadımız,
Aqıl Kron səndən əvvəl yaratmışdır məni, demək --
Üstünlüyüm iki qatdır: həm də sənə arvadınam...

60 Ancaq sən də burda bütün allahlara hökmransan.
Gəl burda bir-birimizə, – həm mən sənə, həm sən mənə
Güzəşt edək, – başqa bütün allahlar da bizə baxıb,
İbrət alsın hər bir işdə onlar bizdən, hər bir zaman.
65 İndi isə, Afinaya əmr elə ki, yubanmadan
Axeylərlə Troyanın qoşunları olan yerə
Gedib orda troyalı qoşunları dilə tutsun,
Qoy yenicə əhd-peyman etdikləri andı pozub,
Əl atsınlar şan-şöhrətli axeylərə xəyanətə”.

70 İnsanların, allahların atası Zevs bu sözlərə
Əməl edib Afinaya üz tutaraq belə dedi:
“Axeylərlə Troyanın qoşunları olan yerə
Gedib orda troyalı qoşunları dilə tut sən,
Qoy yenicə əhd-peyman etdikləri andı pozub,
75 Əl atsınlar şan-şöhrətli axeylərə xəyanətə”.

Afinanın özünün də ürəyindən idi bu iş,
Uçub Olimp zirvəsindən sürət ilə düşdü yola.
Sanki Zevsin dənizçilər və ya saysız qoşunlara
Əlaməttək göndərdiyi on parlaq bil ulduz uçdu,
80 Bir ulduz ki, ətrafına saçır saysız qılgıncılar;
Afina da bu ulduzətk şığıdı yer üzərinə,
Gəldi düşdü alay-alay qoşunların ortasına.
Bu möcüzə görə bütün qoşunları heyrət aldı.
Bir-birinə baxa-baxa belə dedi bəziləri:
85 “Yəqin yenə qan-qadalı vuruşmalar başlanacaq!
Ya da bəlkə insanların savaşına öncəm çəkən
Zevs – Egiox iki xalqı bir-birinə dost edəcək”...

Belə dedi bir-birinə troyanlar, axeylilər.
Zevsin qızı Afinasa, Antenorid Laodokun
90 Sürətində tez qarışdı troyalı qoşunlara:
Allahsifət mərd Pandarı gedib tapdı düşərgədə.
Bir kənardə Likaonun şanlı oğlu igid Pandar
Özü Esep sahilindən Troyaya gətirdiyi
Qoşunların sıx cərgəsi arasında dayanmışdı.

95 Afina tez yaxınlaşdı ona belə xitab etdi:
“Likaonun aqıl oğlu, bir eşit, gör nə deyirəm!
Cürət edib Menelayı iti oxla vursan əgər,
Troyada yəqin böyük hörmət-izzət qazanarsan.
Hamıdan çox Priamın oğlu Paris sevər səni;
100 Menelayın sən atdığı oxdan həlak olduğunu
Görsə, yəqin hamıdan tez alqışlayar hünərini,
Sənə bol-bol ən qiymətli hədiyyələr təqdim edər.
Di, yubanma, əvvəl-əvvəl Apollona əhd elə ki,
Zeleyanın o müqəddəs torpağına qayıdantək
105 İlk doğulmuş quzulardan ona qurban verəcəksən,
Sonra isə Menelaya tuşlayaraq oxunu at!”

Belə dedi. Onun ağı üstün gəldi qəhrəmana.
Aldı ələ dağ təkəsi buynuzundan kamanını.
O təkəni vaxtı ilə pusqu qurub dağ döşündə,
110 Bir qayanın tepəsindən hoppananda iti oxla
Sinostən vurub dağdan aşırırmışdı bir dərəyə.
Təkə yaman təkə idi, hər buynuzu on beş qarış.
Bir sənətkar usta həmin buynuzları bitişdirib,
Yay qayırmış, ortasına qızıl halqa taxmış idi.
115 Pandar yayı yerə əyib, girişini çəkə-çəkə
Yoldaşların qalxanları arxasına əyildi ki,
Ares dostu Menelaya o hələ ox atmamışdan
Axeylilər onu görüb yerlərindən qalxmasınlar.
Sonra açıb sadağının qapağını, ordan təzə,
120 Lələkli bir ox götürdü – qara ölüm xəbərçisi.
Yaya qoyub, əvvəl-əvvəl Apollona əhd etdi ki,
Zeleyanın o müqəddəs torpağına qayıdantək
İlk doğulmuş quzulardan ona qurban verəcəkdir.
Sonra yaydan yapışaraq çəkdi oxun ucunadək,
125 Yekə yayı gərilərək bir dairə olan kimi,
Uğuldadı, qanadlı ox qijiltıyla uçub getdi
Düşmənlərin arasında qurbanını axtarmağa...

Allahlarsa, ey Menelay, unutmamış əsla səni,
Hamıdan çox Zevsin qızı pak Afina keşikdəydi.

130 Bərk istidə mışıl-mışıl yatan körpə bir balanı
Qarayaxa milçəklərdən ana necə qoruyarsa,
O da oxu kənar etdi, – ox yönəldi o yerə ki,
Orda qızıl toqqaların bir-birinin üstə gəlib
Kömər-zirh birləşərək, iki qatla möhkəmləşir.
135 Ox zirehi bərk-bərk sıxan sərt kəməre dəydi ancaq.
Məharətlə naxışlanmış o kəməri dəlib, sonra
Zirehi də keçdi, altdan bədəninə nizələrdən
Qorumaqçın bağladığı qurşağına çatdı onun,
Bu qurşağı ötüb sonra dərisini dəlib keçdi,
140 Həmin saat qapqara qan axdı onun yarasından.

Meonyalı qız-gəlinlər at üzünü bəzəməkdən
Fıl sümüyü parçasını al-qırmızı boyayarlardı.
At bəsləyən həvəskarlar həsrət çəkər bu üzünü;
Bunlar ancaq padşahlara layiq olan bəzəklərdir.
145 Atçın bəzək, sürücüyə iftixardır, şan-şöhrətdir...
Ey Menelay, sənin qanın, bax, bu sayaq baldırna,
Dizlərinə, topuğuna al-qırmızı bəzək vurdu.
Qardaşının yarasından axıb gedən qara qanı
Görən kimi qəzəbləndi hökmürevan Aqamemnon.
150 Menelay da yaman qorxdı, ancaq oxun bir ucunun
Bədəninədən kənar çıxıb ötdüyünü görən kimi,
Qəlbi bir az sakitləşdi, gümrahlaşdı əvvəlkitək.
Aqamemnon qardaşını qucaqladı, ah-vay etdi;
155 Yanındakı qoşunlar da fəryad etdi... Atrid dedi:
“Əziz qardaş, bu meydana sənin təkə çıxmağına
Nahaq yerə razı oldum, məndən öldü bu fəlakət.
Onlar səni yaraladı o pak andı tapdadılar!
Ancaq hədə getməyəcək o qurbanlar, o pak andlar,
160 Yerə şərab səpilməsi, o əl-ələ əhd-peyman...
Cəzasını əgər indi verməsə də o ulu Zevs,
Yəqin sonra çəkəcəklər xoyanətin cəzasını,
Arvad-uşaq, özləri də buna qurban olacaqlar!..
Bunu yaxşı bilirim mən, qəlbən-ruhən əminəm ki,

165 Bir gün yəqin o müqəddəs Troya məhv olacaqdır,
Həlak olub gedəcəkdir Priam da, təbəəsi də.
Fezaların hökmdarı, şimşəksaçan ulu Zeves
Xəyanətə qəzəblənib troyanlar üzərində
Silkəyəcək odyaqduran o dəhşətli qalxanını.

170 Bunlar mütləq olacaqdır!.. Ancaq bil ki, ey Menelay,
Əgər bu gün ölüb getsən, mənə böyük dərd olacaq!
Yaman rüsvay olub burdan mən Arqosa dönməyə gərək;
Çünki hamı məyus olub yurda dönmək istəyəcək.
Argiv qızı Yelenanı burda qoyub getsək əgər,

175 Priamla troyanlar öyünəcək bu ricətdən.
Troyanın düzlərində çürüyəcək sümüklərin,
İş natamam qalacaqdır... Mərd qəhrəman Menelayın
Məzarına həyasız bir troyalı dırmaşaraq,
İstehzayla gülə-gülə onda belə deyəcəkdir:

180 “Qəzəbini daim belə soyutsun qoy Aqamemnon!
Nahaq yerə qoşununu yeritdi o İlionə,
O qəhrəman Menelayı bu torpaqda qoyub getdi,
Gəmiləri kor-peşman boş qayıtdı vətəninə...”
Onda gərək yer ayrılın, üzüqara girim yer!”

185 Qumralsaçlı Menelaysa belə dedi cavabında:
“Qardaş, mərd ol, qorxu salma axeylərin arasına!
Ox zərərsiz yerə dəyib, əvvəl kəmərlər tutub onu,
Sonra da ki, mis qurşağım saxlamışdır qabağını,
Dəmirçilər zəhmət çəkib onu möhkəm qayırtmış”.

190 Hökmürəvan Aqamemnon qardaşına cavab verdi:
“Ah, ey əziz, qardaşım, ah, sən deyən tək olsun təkisi!
İndi həkim gəlib yoxlar, hər nə dərman lazım olsa,
Tapıb əlac edər sənə, ağrıtməsən səni yara”.

Yeyin qasid Talfibini çağırırdı ona dedi:
195 “Ey Talfibi, mümkün qədər tez get çağır Maxaonu,
Yaxşı həkim Asklepinin oğludur o, əlac edər,
Gəlib baxsın Ares dostu o qəhrəman Menelaya,
Düşmənlərin qoşunundan məharətli bir oxatan
Özünə ad qazanaraq yaralayıb bu gün onu...”

200 Belə dedi. Qasid əməl etdi onun sözlərinə.
Axeylərin arasından Maxaonu axtararaq,
Sürət ilə keçib getdi. At bəsləyən Trikkadan
Öz ardınca İlionə getirdiyi qoşunların
Arasında gördü onu, yaxınlaşıb belə dedi:

205 “Yubanma, ey Asklepiad! Tez çağırır Aqamemnon,
Gərək gedib Atreyoğlu Menelayı yoxlayasan.
Düşmənlərin qoşunundan məharətli bir oxatan
Özünə ad qazanaraq, yaralayıb bu gün onu!”

Belə deyib Maxaonun ürəyini dərde saldı.
210 Səzsiz Axey qoşunları arasından keçdi onlar.
Yetişdilər Menelayın uzandığı həmin yerə.
Adlı-sanlı axeylilər toplanmışdı bütün ora.
Allahsifət Maxaon tez yaralıya yaxınlaşıb,
Menelayın qurşağından oxu çəkmək istəyəndə

215 İkihaça oxun ucu mane oldu çıxarmağa.
Onda açdı kəmərlərini, sonra da mis qurşağını,
Dəmirçilər zəhmət çəkib, onu möhkəm qayırtmışdı, –
Gördü oxun yarasını qarşısında açıq-aşkar...
Qanı sordu, atasına həkim Xiron öyrətdiyi

220 Ən şəfah dərmanlardan səpdi onun yarasına...

Onlar belə vurnuxurdu Menelayın dövrəsində.
Bu arada troyanlar hücum edib axışdı.
Bunu duyub axeylər də silahlara qurşandılar.
Belə halda Atreyoğlu Aqamemnon sakit-sakit,
225 Laqeyd-laqeyd hərbdən kənar, hərəkətsiz qalarmı heç?
Bütün qəlbi, varlığıyla igidlərə qoşuldu o.
Parıldayan gərdunəsi dayanmışdı bir kənarında,
Sürücüsü Ptolomeid Evrimedont saxlamışdı
Fıxıraraq yeri eşən, bərk kişnəşən atlarını, –

230 Aqamemnon əmr etmişdi ona yaxın olsun müdam.
Sərəncamlar verə-verə yorulursa, onda minər.
Özü isə pay-piyada gəzib axey qoşununu
Hərbe gedən yeyin atlı danayları ruhlandırır,
Bu sözlərlə xitab edib, çağırırdı şücaətə:

235 “Siz, ey Arqos igidləri, aslanlartək coşun-daşın!
Zeus atamız andlarını xəyanətlə tapdalayan
Alçaqlara həyan olmaz, aman verməz heç bir zaman.
Onlar bütün yem olacaq bu düzlərdə quzğunlara,
Gözəl-göyçək arvadları, yetim qalan uşaqları
240 Bizə əsir olacaqdır, alacağıq Troyanı,
Gəmilərdə əsirlərlə dönəcəyik yurdumuza!”

Herbdən boyun qaçırmağa cəhd eləyən qorxaqları
Görən zaman Aqamemnon danlayırdı acı-acı:
“Siz, ey qorxaq boşboğazlar! Utanın ey axeylilər!
245 Niyə qorxaq ceyranlartək qaçıb bura dolubsunuz?
Ceyran-cüyür çöldə-düzdə qaçıb-qaçıb yorulanda
Yığışarlar sürü-sürü, qorxa-qorxa mələşərək.
Siz də qorxaq sürü kimi durub hərbə getmirsiniz!
Gözleyirsiniz, troyanlar yarıb bizim qoşunları,
250 Axışsınlar gəmilərin durduğu bu sahillərə?
Yoxsa güman edirsiniz ki, sizi Zeves qoruyacaq?”

Belə ömr verə-verə, yoxlayırdı qoşunları...
Gəzə-gəzə gəlib çatdı kritlilər qoşununa.
Onlar hərbə hazırdılar, başda igid İdomeney, –
255 Qorxubilməz qaban kimi o, hamıdan öndə idi.
Digər başçı - Merion da sövq edirdi dal cərgəni.
Bunu görüb, çox sevindi Atreyoğlu Aqamemnon.
İdomeney sarı dönüb belə dedi nəvazişlə:
“Ey mərd igid İdomeney, səni mən də, danaylar da
260 Hamımız çox bəyənirik həm döyüşdə, həm də işdə:
Bizim o şən məclislərdə adlı-sanlı argivülər
Kraterdə tünd şəraba su qataraq nuş edəndə...
Çünki orda bütün başqa uzun saçlı axeylilər
Ölçü ilə töküüb içir... Sən də məntək heç bir zaman
265 Qədəhini boş qoymazsan dolduraraq-boşaldaraq,
Öz ürəyin istədikcə nuş edərsən ləzzət ilə...
Haydı!.. Yene döyüşlərdə hünər göstər, ad-san qazan!”

Kritlilər sərkərdəsi İdomeney ona dedi:
“Sən, ey nişanlı Atreyoğlu, vaxtilə əhd etdiyimlə,
270 Yəqin bil ki, hər bir zaman sənın sədiq dostunam mən.
Ancaq indi sən get başqa axeylərə əmr elə ki,
Tez döyüşə başlasınlar. Andı pozub troyanlar!
Xainlər qara ölüm, min fəlakət üz verəcək:
Çünki əhdi onlar pozub, tapdadılar o pak andı!”

275 Sevinərək uzaqlaşdı getdi ordan Aqamemnon,
Gəzə-gəzə gəlib çatdı mərd Ayaksın qoşununa.
Bulud kimi sıx piyada qoşun hərbə hazır idi.
Sürü-sürü keçiləri otaranda dağda çoban,
Göy denizdən nəhəng bulud gəldiyini görən zaman
280 Bilər ki o, qatran kimi qara bulud arxasınca
Yəqin tufan qopacaqdır, – onda düşüb bərk qorxuya,
Sürüsünü qova-qova aparar bir mağaraya.
Həmin qara bulud kimi Ayaksın da arxasınca
Zevsin harın cavanları əllərində nizə, qalxan,
285 Axışdı alay-alay qızgın döyüş meydanına.
Bunu görüb çox sevindi Atreyoğlu Aqamemnon.
İki igid sərkərdəyə uca səsle xitab etdi:
Tunc zirehli arqivlərin ey qəhrəman rəhbərləri!
Təhrik-təşviq nə lazımdır? Heç bir sözüm yoxdur sizə.
290 Çox gözəl sövq edirsiniz qoşunları vuruşmağa.
Ey atamız, ulu Zeves, ey Afina, ey Apollon,
Əgər hər bir döyüşçüdə belə mərdlik olsa idi,
Biz hökmdar Priamin şəhərini çoxdan alıb,
Darmadağın dağıdaraq, yerlə yeksan elmişdik!”

295 Belə deyib onlardan da uzaqlaşdı Aqamemnon.
Sonra çıxdı qarşısına uca səslə natiq Nestor, –
Qoşunları düzə-düzə hərbə təhrik eləyirdi.
Yanında da Pelaqontla, Alastorla mərd Xromi,
Adlı-sanlı Gemon ilə el rəhbəri Biant vardı.
300 Nestor öndən gərdunəsi yeyin atlı qoşunları,
Ən arxada cəsarətli piyadaları, ortadansa,

Qorxaqları düzmüşdü ki, bərk ayaqda qorxsalar da,
Cəsurlara qarışaraq, məcbur qalıb vuruşsunlar.
Əvvəlcədən atlılara möhkəm-möhkəm əmr etmişdi,
305 İntizamı pozmayaraq sıx cərgəylə dayansınlar:
“Heç kəs əsla hünərinə güvənərək, özbaşına
Ayrılıqda önə çıxıb təkbaşına vuruşmasın.
Belə olsa, pozularaq zəifləyər bütün qoşun!
Gərdunədə hücum edən nizəni dik tutsan gərək,
310 Onlar üçün bu, ən düzgün bir üsuldur vuruşmada.
Əcdadımız bu sayaqla qalaları dağıtmışlar,
İradəylə əqli gərək əsla əldən verməyəsen!”

Qoca əsgər belə təhrik eləyirdi qoşunları.
Onu belə görə kimi sevindi Atreyoğlu,
315 Yaxınlaşıb uca səslə belə dedi mərd Nestora:
“Ah, ey qoca, kaş ki, sən o yenilməz ruhun kimi
Ayaqların, qolların da əsla gücdən düşməyəydi!
Qocalığın üzünə qara!.. Bağlamışdır əl-qolunu...
Kaş özgələr qocalaydı, sən hələ də gənc qalaydın!”
320 At çapmaqda mahir olan Nestor belə verdi cavab:
“Ah, ey Atrid, əfsus, əfsus! O mərd Yerevfalionu
Öldürəndə olan gücüm kaş ki, indi olaydı, ah!
Ancaq bizə allahların lütfü budur, çarə nədir?
Bir zamanlar şux cavandım, qocalıqdır indi payım.
325 Anma yenə sözlə kömək edəcəyəm atlılara, –
Qocalara qismət olan şərəf indi budur ancaq!
Nizə ilə, bu dünyaya məndən sonra gələn gənclər
Vuruşarlar bu meydanda rəşadətlə, cəsərdətlə”.

Atreyoğlu Aqamemnon sevinərək getdi ordan.
330 Mərd atçı Petey oğlu Menesfeylə qarşılaşdı, –
Afinalı qoşunların arasında dayanmışdı.
Menesfeyin yanında müdrik, igid Odissey də.
Yaxındaca kefallılar boş-boşuna durmuşdular.
Onlar hələ tələsmirdi qanlı döyüş meydanına:
335 Troyanlar axeylərlə hər bə yeni girişmişdi,
Onlar isə hələ durub yaxşı fürsət güdüdü ki,

Əvvəl başqa axeylilər hücum etsin düşmənlərə,
Bundan sonra əlverişli fürsət düşsə, vuruşsunlar.
Aqamemnon bunu görcək uca səslə çıxıraraq,
340 Danladı hər ikisini, qəzəblənib belə dedi:
“Sən, ey Zevsin yetirməsi, ey hökmdar oğlu Petey,
Sən də, daim məkr işlədib, kələk quran ey hiyləbaz!
Niyə burda qorxaq kimi durub fürsət güdürsünü?
Sizlər gərək ilk cərgədə qızğın herbə ilk başlayıb,
345 Qalanları arxanızca savaşağa aparasız.
Axı daim axeylərin ziyafəti olanda mən
Başçıların məclisinə sizi ilkin çağırmışam!
Bəs o zaman xirtdəyəcən yağlı tikə ətdən yeyib,
Qədəh-qədəh dadlı şərab içmək sizə xoş gəlirdi?
350 İndi isə, sizdən əvvəl dəstə-dəstə axeylərin
Düşmənlərlə vuruşunu seyr eləyib zövq alırsız!”

Müdrük igid Odisseyə, qəzəblənib belə dedi:
“Bu nə sözdür çıxır sənə dişlərinin arasından!..
Deyirsən ki, biz döyüşdən çəkinirik? Qoy axeylər
355 Coşqun Ares qəzəbilə düşmənlərə hücum etsin,
Onda baxıb görərsən ki, Telemaxın mərd atası
Troyanın cəsərdətlə atlıları üzərinə
Necə hücum edəcəkdir!.. Vaxtsız-yersiz boş danışma!”

Onu belə qızmış görüb gülümsündü Aqamemnon,
360 Sözlərini geri alıb Odisseyə belə dedi:
“Ey allahın yetirməsi Laert oğlu mərd Odissey!
Mən səni nə danlayıram, nə də sənə əmr edirəm.
Bilirəm ki, sədaqətli bir dostumsan ürəkdən sən,
Saf niyyətlə həm fikirsən mənimlə sən hər bərədə.
365 İndi əgər aramızda bir inciklik baş verdisə,
Keçib gedər, qoy allahlar bunu bizə bağışlasın!”

Belə deyib ayrılaraq getdi başqa bir tərəfə,
Tidey oğlu mərd ürəkli Diomedlə qarşılaşdı, –
At qoşulmuş möhkəmcə bir gərdunədə dayanmışdı,

370 Yanında da Kapaneyin oğlu igid, mərd Sfenel.
Aqamemnon ona da bərk qəzəbləndi, çıxıraraq
Uca səsle danlayaraq belə-belə sözlər dedi:
“Sən, ey məşhur at ram edən Tidey oğlu mərd Diomed,
Niyə belə qorxaq-qorxaq seyr edirsən vuruşmanı?
375 Qorxu-hürkü bilməzdi heç sənin atan igid Tidey.
Alayların lap önündə vuruşardı düşmənlərlə.
Hərçənd özüm görməsəm də, onu gören belə deyir,
Ona heç rast gəlməsəm də, hamı deyir mərd igidmiş.
Bir zaman o, herb üçün yox, qoşun yığmaq niyyətilə
380 Allahsifət Poliniklə Mikenaya gedibləmiş:
Orda qoşun yığmışlar pak Fivanı fəth etməyə,
Mikenadan müttəfiqtək onlar qoşun istəyibmiş.
Onlar buna razıymışlar, ancaq birdən ulu Zeves
Dəhşətli bir əlamətlə mane olmuş Tideygilə.
385 Onlar çıxıb Mikenadan yola davam cüləyərək
Asopanın otlu-cilli sahilinə yetirmişlər.
Axeylilər mərd Tideyi yenə başqa bil ölkəyə
Elçi kim göndərmişlər. O, Fivaya yetişərək,
Eteoklun sarayında ziyafətdə kef eləyən
390 Bir xeyli Kadm övladını gören zaman, təkbaşına
Hamısını yarışmağa çağırmaqdan çəkinməmiş, –
Asanlıqla məğlub etmiş Afinanın köməyilə.
Onda Kadımın atlıları bundan yaman qəzəblənib,
Qayıdanda, gizlin pusqu qurublanmış mərd Tideyə.
395 Başlarında allahsifət Gemon oğlu Meon ilə
Avtofonun oğlu qoçaq Polifont da əlbir olub,
Əlli nəfər igid cavan gizlin onu güdürlərmiş.
Ancaq Tidey onları da həlak etmiş, amansızca
Hamısını qırıb bircə nəfərini sağ buraxmış, –
400 Allahların hökmü ilə tək Meonu etmiş azad.
Tidey belə bir igidmiş! Amma oğlu məclislərdə
Üstünse də, savaşımaqda bənzəməmiş atasına!”

Belə dedi. Diomedse, ona cavab qaytarmadı.
Ehtiramla qəbul etdi hökmdarın töhmətini.

405 Kaponeid Sfenelse, cavab verdi Atreido:
“Yalan demə, Aqamemnon! Həqiqəti bilirsən ki,
Biz haqlı fəxr edirik ki, atamızdan qəhrəmanıq.
Allahların hökmü, bir də ulu Zevsin köməyilə
Biz o yeddi darvazalı Fivanı fəth edə bildik.
410 Atalarsa rezaletlə məhv etdilər özlərini.
Ey Atrid, sən atalarla bizi nahaq tutuşdurma!”

Şücaətli Diomedse, qəzəblənib ona dedi:
“Ay əmi, sus, bir qulaq as yaxşı-yaxşı mən deyənə!
Mis zirehli axeyləri hər bə təhrik etdiyindən
415 Hökmürəvan Atriddən mən zərre qədər incimirəm:
Troyanlar məğlub olub, biz şəhəri fəth eləsək,
Aqamemnon, əlbəttə ki, şərəf-şövkət qazanacaq,
Axeylilər məğlub olsa, onda onun vay halına!
Di gəl, işdə göstərək biz əsl coşqun şücaəti...”

420 Belə deyib atılara gördünədən düşdü yerə,
Əynindəki mis zirehlər dəhşət ilə cingildədi,
Fanilərdən kim eşitsə bunu qorxub titrəyirdi.

Zefirin bərk küləyilə dənizin dik dalğaları
Sahillərə necə qorxunc gurultuyla çırpılırsa,
425 Dənizdə dik qalxa-qalxa, bir-birini qova-qova,
Qayalardan aşıb necə gurultuyla qaynaşarsa,
Necə köpük saça-saçə hər tərəfi bürüyərsə, –
Axeylərin qoşunu da belə coşqun bir dəhşətlə
Axışırdı alay-alay troyanlar üzərinə.
430 Sərkərdələr əmr edirdi hər biri öz qoşununa.
Qalanları susurdular, bu axışan orduların
Sanki dili-ağzı, nə də səs-səmiri yoxmuş əsla.
Hamı dinməz yeriyirdi başçıların qorxusundan,
Yalnız misdən zirehləri, silahları parlayırdı.

435 Amma böyük bir ağılda sürü-sürü qoyunları
Sağan zaman quzuların səslərinə səs verərək

Sürü necə küy qoparıb fasiləsiz mələşərsə,
Troyanın qoşunu da eynən belə bağrışdı.
Ancaq hərə başqa cürə çığrışaraq danışırdı:
440 Qarışmışdı bir-birinə başqa-başqa xalqın dili...

Troyanların qanlı Ares, danayları pak Afina
Qızışdırır, bir yandan da Qorxu, Dəhşət, insanqıran
Aresin həm yaxın dostu, həm bacısı acgöz Fitnə,
Ereida əlbir olub qatmışdılar bərk aranı.
445 Fimə əvvəl kiçik olur, sonra artıb böyüyərək,
Ayaqları yerdə gəzir, başı göydə tüğyan edir, –
Düşmənlərin arasına soxularaq, hər tərəfi
Eyni kinli qızışdırıb bais olur qırğınlara...

Axır gəlib bir meydanda qarşılaşdı iki qoşun,
450 Mis geyimli igidlərin qalxanları, nizələri
Birce anda bərk toqquşdu şaraq-şaraq, taraq-taraq...
Hər tərəfi fasiləsiz bir uğultu çulğaladı,
Öldürənin nərəsilə, ölənlərin fəryadları
Bir-birinə qarışdıqca, qanlar axdı sellər kimi...
455 Dolub-daşan dağ çayları daş-qayalı yatağından,
Aşıb sonra gurultuyla gen dərədə birləşəndə.
Bir-birilə toqquşaraq nərildəyər, uğuldayar,
Bu gurultu uzaqlarda gedib çatar çobanlara, –
Bax, beləydi qoşunların dəhşət saçan uğultusu!..

İlk olaraq, mərd Antilox troyalı igidlərdən,
460 Falisinin nəslindən mərd Exepolu həlak etdi.
Nizəsini vurdu onun sərpuşunun təpəsindən.
Alını dəlib keçdi, beyni parçaladı iti nizə,
Dəhşətli bir zülmət çökdü Exepolun gözlərinə,
465 Vuruşmanın ortasında bir qüllətək çökdü yere.
Cəsədini yüksək ruhlu abantların sərkərdəsi
Xalkodontid Elefenor tutub çəkdi ayağından,
Apardı ki, tez-tələsik zirehini soysun onun.
Ancaq onun bu cəhdi də boşa çıxdı, onu görcək

470 Möhkəm ruhlu Aqenor cəld tərənərək nizəsini –
Vurdu onun, – əyiləndə qalxan altda açıq qalan
Boş böyrünə, vücudunun əzaları düşdü gücdən.
O, canını verən kimi axeylərlə troyanlar
475 Arasında hərə qızışdı... Mərd igidlər canavartək
Bir-birinə şığıyaraq, əlbəyaxa vuruşdular.

Amfemion oğlu, cavan allahsifət Simoyesi
Telamonid mərd Ayaksın zərbəsindən həlak oldu.
Bir zamanlar ata-ana, sürüləri yoxlamağa
Dağdan enib Simoyentin sahilinə yetişəndə
480 O sahildə doğulmuşdu həmin oğlan, – buna görə
Adını da Simoyesi qoymuşdular... Ancaq, əfsus,
Ata-ana qayğısının əvəzini ödəmədən,
Mərd Ayaksın nizəsindən həlak oldu gənc yaşında.
O hamıdan öndə idi, nizə dəydi sinəsindən,
485 İti ucu sağ döşünü dəlib çıxdı arxasından.
Gen düzəndə ucalaraq, şaxələnməmiş, budaqlanmış

Nəhəng qovaq baltalanıb sərilməndə torpaqlara,
Mahir usta doğrayaraq gərdünəyə çarx qayırar,
490 Düzər çayın sahilinə qurumağa, bərkiməyə...
Simoyesi bu qovaqtək sərilməmişdi torpaqlara...
Allah oğlu Ayaks onun soymuşdu mis zirehini.
Ayaksa da Priamın oğlu Antif mizraq atdı,
Ancaq mizraq Ayaksa yox, Odisseyin dostu Levkin
495 Qasığından dəydi, – o da bir meyiti sürüyürdü.
Levk meyiti buraxaraq, oradaca düşüb qaldı.
Öz dostunu belə görcək, qəzəbləndi mərd Odissey, –
Əynində mis parlaq geyim, irəliyə atılaraq,
Yaxınlaşıb cəsədlərə birdən atdı nizəsini.
500 Bunu görcək troyanlar başladılar çəkilməyə, –
Nizə dəydi Priamın oğulluğu Demokonta.
O, saysız at ilxıları bəslədiyi Abidosdan
Gəlmişdi bu qanlı savaş meydanına vuruşmağa.
Qəzəblənmiş Odisseyin mis nizəsi o cavanın

505 Gicgahından dəyib çıxdı birçə anda o tərəfdən.
Demokontun gözlərinə dəhşətli bir zülmət çökdü.
Sərildi o torpaqlara, cingildədi zirehləri.
Şan-şövkətli Hektor ilə ön cərgələr gerilədi.
Axeylilər ölənləri geri çəkib şığıdılar.
510 Uzaqvuran Apollon da Perqamanın zirvəsindən
Bunu görüb qəzəbləndi, bərk çıxırdı qaçanlara:
“Ey Troya athları! Yol verməyin axeylərə,
Onların da dəriləri nə daşdandır, nə dəmirdən!
Onlar davam edə bilməz mis silahın zərbəsinə!
515 Yeyinayaq Axilles də bu gün yoxdur meydanda;
Gəmilərin qarşısında var-gəl edir qəzəbindən...”

Qorxunc allah belə dedi troyalı qoşunlara.
Axeyləri Zevsin qızı Tritogeneya təhrik edir,
Ləng tərənən hər dəstəyə yaxınlaşıb, coşdururdu.

520 Bu arada Amarinkin oğlu Dior bədbəxt oldu,
Birdən-birə iti bir daş qırdı onun topuğunu.
O bədbəxti Endən gəlmiş frakyalı sərkərdənin --
İmbras oğlu mərd Peyrosun atdığı daş yaraladı.
Sümükləri, bəndi qırıb dağıtmışdı insafsız daş.
525 Dior bihal, üzüqoylu sərələndi torpaq üstə.
Əllərini uzadıb öz dostlarına yalvaranda,
Peyros cumub nizəsini yortdu onun göbəyinə, --
İçəlatı səpələndi, zülmət çökdü gözlərinə...

Etolyalı Foant cumub Peyrosun düz sinəsindən
530 Vurdu iti nizəsini, parçaladı ciyərini...
Sonra onun sinəsindən çıxarıb öz nizəsini
Xəncər ilə düz qarnından vurub onu etdi holak,
Zirehini soymağa o, vaxt tapmadı... Frakyalılar
Cumub uzun nizələrlə qorudular o cəsədi.
535 Foant nəhəng, qəviheykəl olmasına baxmayaraq,
Qorxub qaçdı Frakyalı igidlərin qabağından.
Beləliklə həm Frakya, həm də Epey sərkərdəsi,

Bir-birinin yanındaca həlak olub qaldı orda.
Ətrafda da həm Troya, həm Danaydan çoxdu ölən...

540 Əgər həmin vuruşmadan Afinanın qoruyaraq,
Sağ-salamat gəzdirdiyi bir nəfər də qalsa idi,
Bu işləri pisləməyə əsla cürət eləməzdi.
Həmin o gün həm Troya, həm də igid axeylərdən
Bir çoxları həlak olub, başlarını qoydu yerə.
545 Yan-yanaca sərildilər qanlı tozlu torpaqlara.

BEŞİNCİ NƏĞMƏ

Diomedin şücaətləri

Bu arada pak Afina Tidey oğlu Diomedə
Cürot verdi, güc verdi ki, axeylilər arasında
Şöhrətlənsin, ən şərəfli, ən hörmətli ad qazansın.
Sərpuşunun qalxanının dövrəsində heç sönməyən
5 Elə alov yandırdı ki, Okeanda yuyunaraq
Göy üzündə şəfəq saçan ulduz kimi parlayırdı.
Diomedə, – başı-çıyni şəfoqlənə-şəfoqlənə, –
Meydanda ən qızgın döyüş gedən yerə sövq elədi.

Troyanlar arasında Dares adlı biri vardı,
10 Hefestin baş kahiniydi. İki oğlu vardı onun:
Feges, İdey – hər ikisi döyüşməkdə meharətli.
İkisi bir gərdunədə Diomedə sarı çapdı, –
Diomedə, pay-piyada hücum etdi gərdunəyə.
Bir-birinə sarı cumub yaxınlaşan kimi, əvvəl
15 Troyalı Feges atdı ona uzun nizəsini,
Sol çiyininin üstdən keçib dəymədi o qəhrəmana.
Onda cəsur Diomed də qolaylanıb var gücüylə
Atdı daim sərrast vuran uzun iti nizəsini,
Fegesin düz sinəsindən vurub yıxdı gərdunədən.
20 İdey gözəl gərdunəni atıb qaçdı pay-piyada,
Qardaşının nəşini də qorumağa cəhd etmədi.
O özü də fəlakətli ölümdən can qurtarmazdı, –
Ancaq Hefest qaranlığa bürüyərək onu alıb,
Qaçırdı ki, qoca, iki oğluna da yas tutmasın.
25 Şanlı igid Diomedə, tutub verdi atları da
Yoldaşları aparsınlar gəmiləri duran yerə.

Troyanlar pak Daresin iki cavan övladından
Biri həlak olduğunu, birinin də qaçdığını
Görüb ruhdan düşdü tamam... Bayquşgözlü Afinasa
30 Tez qolundan tutub, belə xitab etdi sərt Aresə:
“Bura bax, ey insanqıran, qalayıxan, qanlı Ares,
Troyanlar, axeylilər nə edirlər – qoy etsinlər,
Zcvş atamız özü bilər kimo verər qələbəni:
Gəl biz burdan gedək, yoxsa ata bizə qəzəblənər”.

35 Belə deyib sərt allahı apardı herb meydanından,
Skamandr sahilində əyləşdirdi bir qayada.
Axeylilər qalib gəldi troyalı qoşunlara.
Hər sərkərdə bir mərd igid həlak etdi bu meydanda.
Ən əvvəlcə Aqamemnon qalizonlar sərkərdəsi
40 Qolu zorlu mərd Odini vurub yıxdı gərdunədən.
O qaçanda atdı birdən iti uzun nizəsini,
Kürəyinin ortasından dəyib çıxdı sinəsindən,
Sərələndi üzü üstə, cingildədi zirehləri.

İdomeney bərəkətli yurd Tarnadan herbə gəlmiş
45 Meonyalı Borun oğlu Festi vurub həlak etdi,
Gərdunəyə minən zaman nəhəng iti nizəsini
Var gücüylə sərrast atıb, sağ çiyindən vurdu onun,
Gərdunədən yıxıldı o, zülmət çökdü gözlərinə,
Qəhrəmanın yoldaşları soydu onun zirehini.

50 Atrey oğlu Menelay da iti uzun nizəsilə
Məşhur ovçu Strofid Skamandrini həlak etdi.
Artemida öyrətmişdi ona sərrast ox atmağı,
Dağda-daşda, meşələrdə ov etməkdə mahir idi.
Ancaq burda nə ilahə, nə də mahir ovçuluğu
55 Ona kömək eləmədi, – o qaçmağa üz qoyanda,
Adlı-sanlı nizəatan mərd Menelay arxasından
Atıb iti nizəsini, vurub yerə sərdi onu.
Kürəyindən dəyən nizə dəlib çıxdı sinəsindən.
Troyalı yıxılarda cingildədi zirehləri..

60 Merion da Tekton oğlu gənc Ferekli etdi həlak.

Pak Afina o cavana hər cür sənət öyrətmişdi,
Hər sənətdə mahir idi, adlı-sanlı sənətkardı.
Parisə də bir zaman o, xeyli gəmi qayırmışdı,
– Troyaya, həm də ona bəla oldu bu gəmilər, –
65 Ferekli qadın allahların hökmünü dərk etməmişdi.
Mərd Merion qova-qova çatıb ona arxasından
Yambızının sağ yanına çaldı iti nizəsini,
Dəlib keçdi çanağını, zarıyaraq çökdü yerə,
Qara ölüm birçə anda basmarladı o cavanı.

70 Meges isə, Antenorid gənc Pedeyi etdi həlak.
Öz ərinə xoş gəlməkçin Feano bu oğulluğu,
Əziz doğma övlad kimi nəvazişlə böyütmüşdü.
Adlı-sanlı nizəatan Meges ona çatan kimi,
Uzun iti nizəsilə vurdu dümdüz peysərindən,
75 Dişlərini söküb nizə, dilini də parçaladı,
Yıxılaraq dişlərilə sıxdı soyuq tunc nizəni...

Yevmon oğlu Yevripilə Dolopionid Gipsenoru
Həlak etdi... Dolopion Skamandrın kahiniydi,
Özünə də xalq allahətk böyük hörmət bəsləyirdi.
80 Mərd Yevripil qova-qova arxasından çatıb ona,
Qaç-qaç, qılınc ilə sağ qolunu vurub saldı.
Gipsenoron qanlı qolu düşdü yerə, – birçə anda
Nəhs qədəmli qanlı ölüm çökdü onun üzərinə...

Argivli mərd sərkərdələr belə hünər göstərdilər!..
85 Diomeddi görsəydin sən, heç bilməzdin kimdəndir o, –
Atbəsləyən Troyadan, yoxsa igid axeylərdən...
Daşqın çaytək düzənlikdə hər tərəfə şığıyırdı.
Yağışlardan daşan çay da coşub yıxar bənd-bərəni,
Nə bənd, nə sədd ala bilməz qarşısını onun əsla.
90 Şimşəksaçan yağışını yağdıranda birdən daşar,
Hasarları dağıdaraq basar üzüm bağlarını.
Gözəl-gözəl sarayları, binaları vurub yıxar, –
Tididdən də belə qorxub qaçırdılar troyanlar,
Nə qədər çox olsalar da dözüm dura bilmirdilər...

95 Yalnız birçə Likaonid Pandar onun qarşısından
Alayların qaçdığını görən kimi, oxu yaya
Qoyub atdı birçə anda Tidey oğlu Diomeda.
Hücum edən qəhrəmanın sağ çiyindən zirehinə
Dəyərək ox, o qabarıq misi deşib Diomedin
100 Çiyinini də dəlib keçdi, qan bürüdü üst-başını.
Bunu görcək igid Pandar qıy vurdu öz qoşununa:
“Gümrah olun, siz ey yeyin atyetirən troyanlar!
Qoçaq axey yaralandı, əgər məni Likiyadan
Doğrudan da Şimşəksaçan göndəribse, əminəm ki,
105 Bu iti ox o qoçağın öhdəsindən gələcəkdir!”

Belə dedi lovğa-lovğa... Ancaq Tidid sarsılmadı.
Öz bəzəkli gərdunəsi duran yerə qayıdaraq,
Kapaneyin igid oğlu Sfenele belə dedi:
“Ey əzizim, mərd Sfenele, gərdunədən düş, gəl bəri,
110 Çiyindəki iti oxu çəkib çıxar ləngimədən”.

Belə dedi. Sfenele də gərdunədən düşüb yerə,
Arxasında durub, çəkdi oxu onun sağ çiyindən.
Diomedin zirehindən seltək axdı qızıl qanı.
Onda belə niyaz etdi o qəhrəman Tideyoğlu:
115 “Sən, ey Zevsin yenilməyən gözəl qızı, dinlə məni:
Sən ki, mənim atama da, özümə də havadarsan, –
Gəl indi də öz lütfünü əsirgəmə, ey Afina!
Elə et ki, məni qəfil yaralayıb lovğalanan, –
Bir də günəş görməz, – deyə ölümümü xəbər verən
120 O qoçağı nizəmə tuş gətir, onu həlak edim!”

Belə dedi. Afina da qəbul etdi duasını,
Tez sağaldıb yarasını qüvvət verdi əl-qoluna
Ona tamam yaxınlaşıb bu sözlərlə xitab etdi:
“Ey Diomed, get cürətlə savaşı indi düşmənlərlə!
125 Mən sinəyə öz atanın ürəyini qoydum sənə.
Bu ürəklə igid Tidey fərqlənərdi savaşlarda.
Gözlərinə çökən qara zülməti də kənar etdim,

İndi yaxşı tanıyırsan allahı da, insanı da...
Qarşına bir allah çıxsın, – hansı allah olur-olsun, –
130 Heç onunla vuruşmağa cəhd etmə nəhaq yerə.
Zevsin qızı Afrodita qoşulsun bu vuruşmaya,
Qorxma əsla, qılıncınla, mizrağınla cürətlə vur!”

Belə deyib bayquşgözlü Afina tez yoxa çıxdı.
Tidid isə, həmin saat şığıdı ön cərgələrə.
135 Əvvəldən də Troyaya qarşı yaman vuruşurdu,
İndi coşmuş aslan kimi qat-qat artdı cəsarəti.
Bir aslan ki, kənddə qoyun sürüsünə cuman zaman,
Çoban onu qoyunların arasında yaralayır,
Onda güclü qat-qat artır, çoban cürət etməyərək,
140 Sürüsünü qoyub qaçır, daldalanır komasında, –
Parçalanmış qoyunlarsa səpələnib qalır yerdə,
Qızmış aslan dik çəpərdən hoppanaraq çıxıb gedir.
Qızmış Tidid belə cumdu troyalı qoşunlara

Astenoy və el başçısı Gipeyronu etdi həlak,
145 Bircini uzun iti nizəsilə sinəsindən,
İkincini nəhəng iti qılıncıyla vurub yıxdı,
Boğazından vurub, üzdü başını da bədənindən.
Sonra qoca yuxuyozan Yevridamant oğlanları
Abant ilə Poliudin üstə cumdu ləngimədən.
150 Yuxu yoza bilməmişdi ata onlar gələndə zaman, –
Tidid yıxıb onları da soydu sonra zirehləri.
Feniopidlər – Ksanf ilə Foonoma hücum etdi.
Ataları çox sevirdi bu gəncləri... O qocanın
Başqa oğlu yox idi ki, varis ola var-yoxuna.
155 Onların da canlarını aldı igid, mərd Diomed,
Qoca ata tənha qaldı, dərdi-qəmi aşdı başdan.
Bir də əziz oğulları sağ-salamat görmədi o,
Var-dövləti qaldı onun uzaq qohum-əqrəbaya.

Tidid sonra Priamın oğlanları Xromilə
160 Exemona cumdu, – onlar gərdunədə durmuşdular.
Bir çəməndə ot otlayan inək-dana sürüsünə

Hücum edən aslan necə bir-bir yıxıb parçalarsa,
Diomed də onların cəhd etməsinə baxmayaraq,
Bir-bir vurub yıxdı, soydu zirehini onların da,
165 Atlarını dostlarına verdi, sürüb aparsınlar.

Eney görüb Diomedin troyanları qırdığını,
Qılıncların, nizələrin arasından keçib getdi
Sürət ilə allahsifət mərd Pandarı axtarmağa.
Çox keçmədən axır tapdı Likaonun mərd oğlunu, –
170 Qarşısında dayanaraq belə xitab etdi ona:
“Pandar, söylə hanı sənin güclü yayın, iti oxun?
Hanı sənin adın-sanın? Axı bütün Likiyada
Sənin ilə ox atmaqda heç kəs bəhsə girə bilməz...
Əl qaldırıb ulu Zevsə, at oxunu o igitə,
175 O, hər kimsə, zor adamdır, çox mərdləri səmiş yerə,
Troyanın qoşunundan çoxlarını etmiş həlak...
Bəlkə də o, Troyaya qəzəblənmiş bir allahdır?
Allahların qəzəbiysə, bizimçin çox dəhşətlidir!”

Likaonun igit oğlu cavab verdi mərd Eneyə:
180 “Sən, ey şanlı Troyanın müşaviri nəcib Eney!
Həmin adam çox bənzəyir mənə Tidid Diomedə,
Qalxanı da, sərpüşü da, atları da tanış gəlir.
Allah olub-olmadığı ancaq mənə yəqin deyil...
Əgər Tidey oğludursa – mənim güman etdiyimtək, –
185 Yəqin yenə allahların əli vardır bu hünərdə.
Ölməzlərdən hansı isə, Diomedə havadardır,
Bulud gərib üzərinə hifz eləyir daim onu,
Serrast gedən oxları da yayındırır bədənindən.
Mən ki, ona ox ataraq, sağ çiyindən yaraladım.
190 Özüüm gördüm zirehini necə dəldi atdığım ox,
Dedim, yəqin artıq Aid aləminə vasil oldu,
Amma oxum boşa çıxmış!.. Yəqin allah kəsüb bizdən!
Burda mənim döyüşməkçin nə atım var, nə gərdunəm.
Likaonun evindəsə on bir yeni gərdunə var,
195 Hamısının üstündə də qorumaqçın örtükləri, –
Hərəsinin yanında da bir cüt qıvraq, əsil cins at.

Bu atları pərinç ilə, ağ arpayla yemləyirik...
Mən buraya gələn zaman qoca igit mərd Likaon
Öz evində mənə belə tapşıraraq yola saldı:
200 “Troyalı qoşunlara düşmənlərlə savaflarda
Sərkərdəlik eləyəndə, gərdunədə get meydana”.
Mən atamı dinləsəydim, yəqin xeyri çox olardı.
Heyfim gəldi atlara ki, burda sizin şəhərlilər
O atlara yaxşı baxıb bizim kimi yemləməzlər...
205 Mən oxuma güvənərək, atlarımı evdə qoyub,
İliona, bu meydana pay-piyada gəldim nahaq.
Serrastvuran yayımla mən burda iki sərkərdəyə, –
Tidid ilə Atreidə ox atmışam, vurmuşam da,
İkisi də yaralamb, ancaq daha bərk qızıblar!..”
210 Mən Hektoru sevindirmək məqsədilə qoşun çəkib
Troyaya gəldiyim gün sanki məşum qara bəxtim
Buyurdu ki, gərdunəsiz, yalnız yayla-oxla gəlim.
Əgər burdan evə dönüb öz gözümle ana yurdu,
Arvadımı, uca abad evimizi görə bilsəm,
215 Həmin yayı parçalayıb yanar oda tullamasam,
Qoy başımı bədənimdən düşmənlərim kəsib atsın:
Çünki mənə bu səfərdə onun xeyri döyməmişdir”.
Troyalı rəhbər Eney mərd Pandara belə dedi:
“Elə demə, başqa cürə olmaz, gərək hər ikimiz
220 Gərdunəyə minib çapaq, o igitlə qarşılaşaq,
Bir sinayaq gücümüzü o herifin üzərində.
Gəl min mənim gərdunəmə, onda özün görərsən ki,
Tros atı necə atdır, necə çapır düzənlikdə,
Necə böyük hünəri var, həm qovmaqda, həm qaçmaqda...
225 Əgər Zevs bu dəfə də Tidey oğlu Diomedə
Kömək etsə, atlar bizi qaçırdaraq xilas edər.
Tez ol, götür qançımı, tut yaraşlıq cilovları,
Gərdunəni sən sur, mən də Diomedlə vuruşaram,
İstəyirsən mən at sürüm özün vuruş Diomedlə”.

230 Likaonun igit oğlu belə dedi Anxizidə:
“Eney, yaxşı olardı ki, cilovları sən tutasan!
Əgər igit Diomedin qarşısından qaçar olsaq,

235 Onda atlar tanış səsi eşidəndə, yeyin gedər.
Onlar mənə qulaq asmaz, tərslik edib o meydanda
Tanış səsi eşitməyib, ləngidərlər bizi yaman,
Onda çatıb arxamızdan Tidey oğlu mərd Diomed
Bizi orda həlak edər, atları da alıb gedər.
Gərdunəni, atları sən gəl özün sür o meydana,
Diomedini mən öz iti nizəm ilə qarşılamam”.

240 Onlar belə razılaşıb tez mindilər gərdunəyə,
Bərk çapdılar atlarını Diomedin üzərinə.
Kapaneyin igid oğlu mərd Sfenel bunu görcək,
Tidey oğlu Diomedə tez-tələsik verdi xəbər:
“Sən ey igid Tideyoğlu, əziz dostum, ey Diomed!
245 Görürəm ki, iki igid gəlir bura vuruşmağa!
Onlar yaman güclüdürlər. Biri məşhur oxatandır,
Qorxu bilməz Likaonun şücaətli oğlu Pandar,
Yanımda da Eneydir ki, məşhur Anxiz – atasıdır,
Anası da ölməzlərdən pak ilahə – Afrodita...
250 Tez ol, gəl min gərdunəyə, çıxıb gedək bu meydandan,
Nəyə lazım bu sərt vuruş? Heyfən gəlsin öz canına!”

Qəzəblə bir ona baxıb belə dedi mərd Diomed:
“Mənə getmək sözü demə, yol vermərəm buna əsla!
Bizim nəslə yaraşmayıb döyüşməkdən qorxub qaçmaq.
255 Hələ mənim qüdrətim var, qüvvətim var vuruşmağa...
Gərdunəsiz, piyadaca girəcəyəm bu meydana.
Pak Afina yasaq etmiş mənə qorxub-çəkinməyi,
Onlar burdan sağ-salamat dönməyəcək bir də geri.
İkisi də məhv olacaq, – bəlkə də sağ qaldı biri.
260 Sənə başqa bir söz deyim, yaxşı düşün bu barədə:
Pak Afina qalib gəlib, şərəf-şöhrət qazanmağı
Mənə qismət etsə əgər, onda bizim atları sən
Kənara çək, möhkəm bağla cilovları, qoy dursunlar.
Özün get, o atları tut! – Bunu möhkəm yadda saxla!
265 O atları sürüb apar birbaş bizim düşərgəyə.
Bunlar əsil cins atlardır, – Şimşəksaçan Zevs bir zaman
Trosa bəxş eləmişdi Qanimedin əvəzinə.

Yer üzündə bu atlardan yaxşı atlar ola bilməz.
Bir zamanlar hakim Anxiz, – Laomedont heç bilmədən, –
270 Madyanları göndərərək, o cins ilə cütləşdirmiş,
Anxizin də altı atı doğulmuşdu həmin cinsdən.
Dördünü öz tövləsində saxlayaraq, ikisini
Döyüslərdə ad qazanmış Eneyə bəxş eləmişdi, –
Bu atları ala bilsək, böyük şöhrət qazanarıq!”

275 Sfenellə mərd Diomed belə söhbət elədilər.
Atlarını çapa-çapa gəldi Eney ilə Pandar.
Likaonun igid oğlu belə dedi Diomedə:
“Ey qəhrəman Tideyoğlu, ey qorxusuz qoçaq igid!
Mənim iti oxumla ram olmayıbsan hələ ki, sən, –
280 İndi bir gəl mənim iti mis nizəmin dadına bax!”

Belə deyib atdı ona uzun, iti nizəsini,
Vurdu möhkəm qalxanından, dəlib keçdi o qalxanı,
İti ucu zirehinə dəyib, bərkdən cingildədi.
Likaonun igid oğlu çığırdı Deomedə:
285 “Vurdum, vurdum!.. İti nizəm qasığını dəlib keçdi!..
İndi daha işin bitdi. Meydanda mən ad qazandım!”

Mərd Diomed heç kefini pozmayaraq, cavab verdi:
“Yox, dəymədi! Heç öyünmə! Ancaq güman edirəm ki,
Möhkəm qalxan mərd Aresi qanınızla doyurmamış
290 Bu meydandan heç biriniz sağ-salamat dönməyəcək!”

Belə deyib atdı... O an pak Afina nizəsini
Sövq elədi məharətlə mərd Pandarın düz burnuna.
Dişlərini qırıb nizə, dilini də dıbdən kəsdi,
Ağzını da dəlib keçdi, pərçimləndi çənəsində.
295 Gərdunədən yıxıldı o, cingildədi zirehləri.
Atlar hürküb bircə anda dəhşət ilə qaçdı yana,
Beləliklə o meydanda Pandarın da çıxdı canı...

Mərd Pandarın cəsədini axeylilər alar deyə,
Qorxub Eney, əldə qalxan-nizə, düşdü gərdunədən.

300 O cəsədin yanında bir aslan kimi gəzə-gəzə,
Nizəsilə qalxanını hərleyərək dövrəsinə,
Qorxunc səslə çığırdı ki, heç kəs ona yanaşmasın.
Ancaq igid, mərd Diomed yerdən nəhəng bir daş qapdı,
Elə daş ki, iki adam heç yerindən tərpətməzdi, –
305 Həmin daşı neçə dəfə başı üstə hərleyərək,
Atıb vurdu birçə anda Eneyin düz ombasından, –
Daş çanağı sındıraraq bəndləri də parçaladı.
Dizi üstə yığılaraq dirsəyini verdi yerə,
Çox keçmədən zülmət çökdü Eneyin də gözlərinə...

310 Yəqin burda məhv olardı el hakimi igid Eney,
Əgər bir vaxt malotaran mərd Anxizdən həml edərək,
Onu doğan Afrodita buna diqqət etməsəydi.
Qayğı ilə öz oğlunu qucaqlayıb, peplosunu
Pərdə kimi açıb sərdi üstünə ki, danaylardan
315 Bir süvari uzun nizə və ya iti ox ataraq,
Vurub orda yaralını tamam həlak eləməsin.

Pak ilahə xilas etdi Eneyi o mərəkədən.
Kapaneyin igid oğlu Sfenelsə, Diomedin
Bir az əvvəl tapşırığı sözləri də unutmadı:
320 Gərdunəylə atlarını mərəkədən kənar çəkib,
Cilovları gərdunənin həlqəsinə bərk bağladı.
Eneyin o ipək yalılı atlarına sarı cumub,
Troyanlar arasından axeylərə sarı qovdu.
Həm yaşadı, həm də yaxın ürək dostu qoçaq igid
325 Deipilə təhvil verib tapşırdı ki, tez çatdırırsın
Axeylərin gəmiləri dayandığı düşərgəyə.
Özü isə, gərdunəyə minərək, tez cilovları
Ələ alıb onu birbaş Diomedə sarı sürdü.

330 Diomedə, əldə nizə, Kipridanı toqib edir,
Bilirdi ki, o ilahə insanların hərbi işinə
Qarışmağa qadir olan hökmürəvan allah deyil,
Nə qalalar yıxıb yaxan Eniodur, nə Afina.

Tideyin o qadir oğlu qoşunları yara-yara,
Gəlib çatdı ilahəyə, nizəsinə atdı ona.
335 Nizə onun Xaritalar toxuduğu peplosunu
Dəlib keçdi, bir qolunun biləyinə yaxın yerdən
Dərisini yaraladı. Seltək axdı ölməz qanı, –
Allahların damarında axan maye başqa qandır:
Allahlar ki, çörək yeməz, şərab içməz, – buna görə
340 Qanları da başqa cürdür, qanları da ölümsüzdür.
İlahə bərk çığıraraq, saldı yerə öz oğlunu,
Uzaqvuran Apollonsa, tez qaldırdı onu yerdən.
Qapqara bir bulud çəkdi üstünə ki, danaylardan
Bir süvari uzun nizə və ya iti ox ataraq,
345 Vurub orda yaralını tamam həlak eləməsin.

Uca səslə Tideyoğlu bərk çığırdı ilahəyə:
“Rədd ol döyüş meydanından, ey Zevesin qızı rədd ol!
Bəs deyilmi bizim yazıq qadınları azdırırsan?
İstəyirsən savaşa da əl qatasan? Onu bil ki,
350 Uzaqdan da döyüş səsi sənə dəhşət verər ancaq!”

Belə dedi. Afrodita inləyərək çıxıb getdi.
Onu döyüş meydanından ufuldaya-ufuldaya,
Pak İrida bir qolundan tuta-tuta kənar etdi.
İlahənin gözəl tənisi qandan tamam qaralmışdı.
355 Sol cinahda gedib tapdı coşqun allah sərt Aresi,
Nizəsinə bir buluda dirəyərək oturmuşdu.
Afrodita diz çökərək qardaşının hüzurunda,
Yalvardı ki, zər bəzəkli atlarını versin ona:
“Əziz qardaş, atlarını mənə verib kömək et ki,
360 Tez yetişim o allahlar məskəninə, pak Olimpə.
Zevs ilə də vuruşmağa qadir olan fani insan –
Tideyoğlu bir az əvvəl mənə yaman yaraladı”.

Belə dedi. Zər bəzəkli atlarını verdi Ares.
Afrodita qəmli-qəmli mindi həmin gərdunəyə.
365 İrida da minib aldı cilovları öz əlinə.
Qamçılanan atlar cumub quştək uçdu, – birçə anda

Yetişdilər allahların Olimpdəki məskəninə.
Ulu Zevsin yelayaqlı elçisi tez yetişərək,
Atlarını açıb, sonra rahatlayıb, yem də verdi.
370 Afrodita gərdunədən düşən kimi, gedib birbaşa
Diz çökdü öz anasının – Dionanın hüzurunda.
Diona da mehriban bir ana kimi öz qızını
Qucaqlayıb oxşayaraq, yana-yana dedi ona:
“Əziz qızım, söylə, Uran övladından kimdir belə
375 Səninlə bəd rəftar edən, sən nə günah eləmişən?”

Xoştəbəssüm Afrodita cavab verdi anasına:
“O dikbaşlı arqoslular sərkərdəsi Tideyoğlu
Yaraladı məni, çünki bu dünyada ən əzizim –
Öz oğlumu – Eneyimi xilas etmək istəyirdim...
380 İndi daha bu danaylar Troyaya qarşı deyil,
Həm də azıb, azğınlaşıb allahlarla vuruşurlar!”

İlahələr ilahəsi ona belə verdi cavab:
“Əziz qızım, dərdin böyük olsa da, sən dözməlisən!
Olimpdəki allahlar da bir-birilə çəkişirlər,
385 Odur ki, biz çox çəkirik indi fani insanlardan.
Aloyenin övladları – Ot, Efialt fitnə ilə
Aresi də əsir edib möhkəm tora salmışdılar.
Düz on üç ay mis çəlləyin içində o boğulurdu.
Əgər ögey anaları Yeribeya əl altından
390 Xəbər verə bilməsəydi Hermesə, o qanlı Ares
Çoxdan həlak olacaqdı... Hermes artıq zəncirlənmiş,
Əldən düşmüş o allahı oğurlayıb qaçırmışdı.
Amfitrionun qadir oğlu üçaçalı oxu ilə
Heranın düz sinəsindən vuran zaman, bu yaradan
395 O ilahə nə cəfalar, nə əzablar çəkmiş idi!..
Hətta bütün allahların dəhşətlisi olan Aid
Zevsin həmin bəd oğlunun atdığı bir iti oxla –
Darvazanın qarşısında ölümlərin arasında –
Yaralanıb nə əzablar çəkmiş idi bir zamanlar...
400 Bu yaranın ağrısından min əziyyət çəkə-çəkə
Getmişdi o qadir Zevsin Olimpdəki məskəninə.

O məşum ox Aidin gen sinəsində pərçimlənib
Onun qadir ürəyinə min əziyyət verməkdəydi.
Pak Peyeon ağrıkəsən dərman səpib yarasına,
405 Onun ölməz heyatını qurtarmışdı fəlakətdən.
O bədəfkar, o bihəya qorxu-hürkü bilməyərək,
Öz yayıyla Olimpdəki allahları bezar etmiş.
Afinanın təhrikilə sənə hücum etmiş Tidid.
Gic Diomed anlamır ki, allahlarla bəhsə giren
410 Bütün fani insanların ömrü uzun ola bilməz!
Bu dəhşətli meydandan o sağ-salamat çıxmayacaq,
Ona ata deməyəcək dizi üstə övladları.
Qoy bilsin o Tideyoğlu, necə güclü olur-olsun,
Bir gün döyüş meydanında rast gələcək bir güclüyə,
415 Adrastın o gözəl qızı Egyaleva fəryad edib
Bir gün evdə yatanları oyadacaq gecə yarı,
Öz qanuni igid əri axeylərin qəhrəmanı –
At ram edən Diomedin ölümünə ağlayacaq”.

Belə deyib ölməzlərə məxsus qanı sildi təmiz.
420 Bircə anda ağır kəsdi, tamamilə sağaldı qol.
Hera ilə Afina da bunu görüb qızısdılar,
İstehzal sözlər ilə coşdurdular Zevsə belə.
Bayquşgözlü pak Afina ilk başlayıb belə dedi:
“Əziz ata, ey ulu Zevs, inciməzsən bir söz desəm?
425 Afrodita xoşladığı troyalı cavanlara
Yəqin yenə göndərmişdir axeyalı bir gözəli, –
Bəlkə onu nəvazişlə oxşayanda, zərif əli
Onun qızıl sancağına ilişərək qanamışdır?”

İnsanların, allahların atası Zevs gülümsündü,
430 Kipridanı tez yanına çağıraraq belə dedi:
“Gözəl qızım, müharibə əsla sənin işin deyil.
Sən evlənmək işinə bax, bu ən xoşagələn işdir!
Hərbi işiylə qoy Areslə pak Afina məşğul olsun”.

Allahlar öz arasında belə söhbət elədilər.
435 Bu arada Diomed bərk şığıyırdı Eney sarı,

Bilirdi ki, Febin özü hişz eləyir onu, ancaq
O heç böyük allahdan da qorxu-hörkü bilməyirdi,
Cumurdu ki, həlak edib soysun onun zirehini.
Üç yol cumdu Tidey oğlu Eneyi məhv eləməyə,
440 Üç yol onun qalxanına zərbə vurdu sərt Apollon.
Dördüncü yol allahsifət Diomed bərk şığıyanda,
Uzaqvuran Apollon sərt, gur səsilə nərilədi:
“Bir düşün, ey Tidey oğlu! Allahlarla bəhsə girmə!
Heç bir zaman yerdə gəzən insanlarla allahların
445 Ölmək bilməz ulu nəslə bir olmamış, olmayacaq!”
Belə dedi. Diomed də Uzaqvuran ulu Febin
Qəzəbindən çəkinərək durub, azca gerilədi.
Feb-Apollon qanlı döyüş meydanından çıxararaq
Eneyi öz məbədində Perqamada rahatladı.
450 Pak məbəddə Leto ilə Artemida gənc Eneyi
Tamam-kamal sağaldaraq qana-cana gətirdilər.
Gümüşyaylı Apollonsa, o şəkildə, o geyimdə
Gənc Eneyin bir xəyalı bənzərini xəlq elədi.
Bu xəyalın qarşısında axeylərlə troyanlar
455 Alay-alay bir-birilə çarpışdılar-vuruşdular.
Mal gönündən qalxanlarla yüngülqanad qalxanları
Bir-birinə çırpa-çırpa parçalayıb dağıtdılar.
Feb-Apollon hər bə allahı sərt Aresə belə dedi:
“Ey Ares, ey adamqıran, qalayıxan, qanlı Ares!
460 Zevs ilə də vuruşmaqdan çəkinməyən o igidi –
Tideyoğlu Diomedə rədd etsənə, bu meydandan!
Əvvəl bizim Kipridanı qolundan bərk yaraladı,
Sonra da ki, lovgalanıb hücum etdi mənə də bir”.

Feb-Apollon Perqamanın dik dağında tutdu qərar.
465 Sərt Ares də troyanları təhrik üçün getdi ora;
Frakyalı igidlərin Sərkərdəsi Akamantın
Sürətinə girib, orda Priamın övladları,
Zevsin igid yetirməsi olanlara xitab etdi:
“Ey Priam övladları, ulu Zevsin əzizləri!
470 Nə vaxtadək qıracaqdır sizi dikbaş axeylilər?”

Gözləyirsiz darvazanın ağzınadək gəlsin onlar?
Bizim üçün Hektor qədər əziz olan bir qəhrəman –
Anxiz oğlu məşhur Eney yaralanıb yıxılmışdır!
Haydı! Hücum! Xilas edək onu düşmən pəncəsindən!”

475 Belə deyib o hamıya qüvvət verdi cürət verdi.
Sarpedon da acı-acı belə dedi mərd Hektora:
“Hektor, hanı, nə oldu bəs sənə keçmiş şücaətin?
Deyirdin ki, müttəfiqsiz, kömək-filan gözləmədən,
Təkbaşına, qardaşların, yeznələrin əlbir olub
480 Qoruyarsan bu şəhəri... hanı sənə qardaşların?
Mən ki, burda bir nəfər də görməyirəm, nə oldu bəs?
Aslan görmüş itlər kimi hamı qorxub tir-tir əsir.
Biz ki, ancaq müttəfiqik, burda möhkəm vuruşuruq.
Mən də bura uzaqlardan gəlmiş adi müttəfiqəm, –
485 Çünki Likiya mənim yurdum Ksanfdan çox uzaqdadır.
Orda arvad-uşağımı, yoxsulların göz dikdiyi
Dövlətimi-sərvətimi qoyub bura gəlmişəm mən.
Hərçənd mənim bu yerlərdə arxivlərə mal olacaq
Heç bir şeyim yoxdursa da, yenə də mən qoşunumla,
490 Hətta özüm təkbaşına vuruşuram düşmənlərlə.
Sənsə, sakit dayanıbsan, qoşuna da demirsən ki,
Cəsarətlə qorusunlar arvadları-uşaqları.
Qorxuram ki, beləliklə siz hamınız dara düşüb,
Olasınız o amansız düşmənlərin qəniməti!
495 Onda sizin abad şəhər dağılaraq, bərbad olar!
Gecə-gündüz bu bərədə düşünməkdir sənə borcun,
Gərək şanlı müttəfiqlər ordusunun köməyilə
Mənim bu sərt töhmətimi işdə təkzib eləyəsən!”

Sarpedonun bu sözləri yaman tutdu mərd Hektoru.
500 Möhkəm zireh geyimində tez atıldı gərdunədən,
Nizəsini hərledərək gəzib qoşun arasında,
Hamısını qızıqdırdı, təhrik etdi bərk savaşa.
Qoşun birdən geri döndü, axeylərə sarı cumdu.
Axeylər də möhkəm durub, gözlədilər düşmənləri.

505 Berəkətli pak Demetra əsən sərın küləklərlə
Saf, müqəddəs xırmanlarda qızıl dəni ayıranda,
Samanları sovuranda külək necə hər tərəfə
Saman tozu səpələyib, ağardarsa dörd bir yanı, –
510 Eləcə də bir-birinə qarışaraq bərk-bərk çapan
Atlıların göy üzünə qaldırdığı toz-torpaqdan
Axeylərin qoşunu da ağappaqdı o meydanda.
Onların da atlıları şığıdılar çapa-çapa,
Hər döyüşçü göstərirdi düşməninə öz gücünü.
515 Qızıl qılınc Feb-Apollon danaylara kömək edən
Afinanın meydanı tərک etdiyini görən kimi,
Sərt Aresə əmr etmişdi troyalı qoşunlara
Tezlik ilə kömək etsin. İndi o da bircə anda
Qapqaranlıq eləmişdi bu meydanın üzərini.
520 Apollonsa, mərd Eneyi pak məbəddən çıxararaq,
Onun bütün qüdrətini yenə bərpa eləmişdi.
Eney gəldi, onu görüb dostlar yaman sevindilər:
Gördülər ki, dipdiridir canı-başı sağ-salamat,
Ancaq bir şey soruşmağa əsla macal tapmadılar.
525 Çünki yenə adamqıran Ares ilə Şər – Erida
Hamısını dayanmadan döyüşməyə çağırırdı.

Bu arada iki Ayaks, Odisseylə mərd Diomed
Danayları qızıxdırıb hərbe təhrik edləyirdi.
Danaylarsa qorxmurdular düşmənlərin hücumundan.
Göydə qara buludları öz tufanlı nəfəsilə
530 Küy qoparıb sürükləyən Borey sakit yatan zaman
Şimşəksaçan ulu Zevsin belə vaxtda dağ başında
Sakit-sakit saxladığı ağır qalın buludlartək
Danaylar da hərəkətsiz gözləyirdi düşmənləri.
Əsla qorxub çəkinmədən durmuşdular sakit-sabit.
535 Atreyoğlu gəzə-gəzə əmr edirdi qoşunlara:
“Mərd olun, ey igid dostlar, yüksək tutun ruhunuzu!
Vuruşanda bir-birindən həya edin, bu meydanda
Həya bilən cəngavərlər qorxaqlardan az qırılar,
Qorxub qaçan döyüşçünün nə adı, nə canı qalar!”

540 Belə deyib nizəsini atdı öndə hücum edən
Eneyin ən yaxın dostu Perqasoğlu Deikonta.
Priamın oğlu kimi ona hörmət edərtilər,
Ön cərgədə vuruşmağa qadir zirək bir igiddir.
545 Aqamemnon nizəsilə qalxanından vurdu onun.
Qalxan davam gətirmədi, nizə onu dəlib keçdi.
Kəməri də parçalayıb, batdı onun düz qarnına, –
Tappılıyla yıxıldı o, cingildədi zirehləri...

Eney isə, danaylardan Diokleyin oğlanları –
Krefonla Orsiloxu həlak etdi bu həmlədə.
550 Ataları gözəl Feri diyarında yaşayırdı.
Pilosların diyarından axan Alfey adlı çayda
Almışdı o nesil adını, dövlət-sərvət sahibiydi.
Alfey oğlu mərd Orsilox hökmrandı çoxlarına.
Orsilox da geniş qəlbli Diokleyin atasıydı.
555 Həmin məşhur Diokleyin iki əkiz oğlu vardı.
Krefonla mərd Orsilox mahirdilər hər döyüşdə.
Hər ikisi böyüyərək yeyingedən gəmilərdə
Atreyin mərd oğulları Aqamemnon və Menclay
Şərəfini qorumaqçın axeylərə qoşularaq
560 Atları bol Troyaya vuruşmağa gəlmişdilər.
Ancaq burda hər ikisi həlak oldu bircə anda.
Sanki dağlar ağışında ana aslan südü ilə
Boya-başa çatmış olan ən heybətli iki aslan
Sürülərdən kök qoyunlar, sərt öküzlər ovlayaraq
565 Bir zamanlar talan edib həyətləri, ağılları,
Sonra insan nizəsinə rast gələrək həlak oldu, –
Beləcə də iki qardaş mərd Eneyin zərbəsilə
Qamətli şam ağacitək sərildi boz torpaqlara.

570 Ares dostu Menclayın heyfi gəldi önlərə.
Əynində mis parlaq zireh, nizəsini oynadaraq,
Cərgələri yara-yara gəlib çıxdı ön cərgəyə.
Ares onu mərd Eneyin əli ilə həlak etmək
Niyətilə qızıxdırdı. Ancaq necib Nestoroğlu

575 Bunu görcək düşündü ki, mærd hökmdar həlak olar,
Z hm tl ri h d r geder... Tez yeridi  n cərgəyə,
Menelay da, mərd Eney də nizələri qaldıraraq,
Bir-birinə hücum etmək at şil  yanurdılar.
Mərd Antilox bu an gəlib Menelaya yaxın durdu.
Vuruşmaqda hər nə qədər cəld olsa da igid Eney,
580 Ancaq iki mərdi belə elbir görcək döndü geri.
Onlar isə, ölənlərin cəsədini yerden alıb
 t rd l r arxadakı dostlarına, –  zl ri də
Qayudaraq yerlərinə  z cərgədə vuruşdular.

Qorxubilməz pafraqonlu qoşunların sərkərdəsi,
585 Aressifət Pilemeni vurub həlak elədilər.
Onu nizə savaşımda məharətli mərd Menelay
Nizosil  sinəsindən vurub sordı orda yerə.
Pilemenin silahdaşı Antimoğlu Midonu da
Atlarını qaytaranda, mərd Antilox həlak etdi.
590 Daşla vurdu dirseyindən, qolu gücdən d ş n kimi,
Fil s m kl  cilovlar da düşdü yerə: Antilox da
Cəld cumaraq qılmc ilə vurdu onun gicgahından.
Midon bərkdən zariyaraq o bəzəkli gərdunədən
Bircə anda başı  st  sərələndi torpaqlara.
595  vv l quma batıb qaldı, sonra atlar s r kl di,
 kib saldı cəsədini toz-torpağın üzərinə.
Antilox da atlarını axeylərə sarı qovdu...

Hektor görüb onları bərk  ğıraraq cumdu birdən.
Troyalı igidlər də  pdi onun arxasınca.
600 Sərt Aresl  Enioydu başı həmin qoşunlara,
Enio bərk qorxu yayır qoşunların arasına,
Ares isə, nizəsini oynadaraq yeriyirdi
Gah Hektorun qarşısında, gah da onun arxasında...

Sərt Aresi g r n kimi dəhşət aldı Diomedini.
605 Gen d z nd  qarşısına itiaxan bir çay çıxan,
Köpüklənən gur suları g r n kimi qorxusundan,
Mat qalaraq geri d n n s rg rd n bir yolcu kimi,

Diomed də geri dönüb xitab etdi qoşunlara:
“Mərd Hektorun nizə ilə savaşımda hünərinə,
610 Döyüşlərdə cürətinə daha nə söz ola bilər?
Allahlardan biri onu hifz eləyir hər bir anda...
İndi də, bax, – Ares insan sifətində – yanındadır!
Düşmənlərə əsla arxa  virm d n tez qayıdın,
Girişm y n onlar ilə daha qanlı savaşımlara!”

615 Belə dedi. Troyanlar çox yaxına g lmışdilər.
Hektor o an ikisi bir gərdünədə öndə gedən
Menesf ilə Anxialı vurub yıxdı bir həmlədə.
Telamonun oğlu Ayaks yandı ölən igidlərə, –
Tez onlara sarı cumub, qaldıraraq nizəsini,
620 Selaqoğlu gənc Amfini bir vuruşda etdi həlak.
Pezada çox malı-mülkü vardı onun, ancaq q za
Gətirmişdi Priamin xatirinə vuruşmağa.
Qadir Ayaks qurşağından vurdu onu nizəsilə,
Qarnının alt tərəfində batıb qaldı iti nizə.
625 Tappılıyla dəydi yerə, Ayaks cumdu ona sarı –
Soysun bütün zirehini, – ancaq bu vaxt troyanlar
Ox yağırdı hər tərəfdən, oxlar dəydi qalxanına.
Ayağını basaraq o, düşməninin sinəsinə,
Nizəsini  ekdi, ancaq zirehind n, geyimind n,
630 Başqa bir şey götürməyə əsla imkan qalmamışdı.
Ox yağırdı üzərinə qıjhaqıjla hər tərəfdən.
Qorxdı onu mühasirə el y l r troyanlar.
Nizələri dik tutaraq xeyli düşmən g lm kd ydi.
Hər nə qədər nəhəng, zorlu, adlı-sanlı olsa belə,
635 Onu ordan qovladılar... Qorxub geri döndü Ayaks...

Belə hünər göstərdilər igid arqiv rəhbərləri.
Allahsifət, b xtia ıq mərd Sarpedon həlak etdi
Rəhbərlərdən nəhəng-zorlu Tlepolem Heraklidi,
640 Bir-birinə yaxınlaşıb qabaq-qənşər duran zaman,
İlk olaraq ulu Zevsin adlı-sanlı mərd n v si,
Tlepolem belə dedi mərd hökmdar Sarpedona:
“Ey müşavir, ey Sarpedon, bax, qorxudan titr yirs n!

Sənin burda nə işin var? De, sən hara, meydan hara?
645 Kim deyir, sən Qalxantutan ulu Zevsin nəslindənsən?
Yox, yox, inan bu cəhətdən ulu Zevsin səndən əvvəl.
Olan bütün övladından ən zəifi sənsən, bəli!
Hamı bilir, hamı deyir, mənim atam ulu Herakl
Aslan kimi cəsarətli, qorxu bilməz cəngavərdir.
650 Bir zamanlar Laomedontun atlarını almaq üçün
Vur-tut altı gəmi ilə, azacıq da bir qoşunla
Bura gəlib İlionu darmadağın eləmişdi.
Sən qoşunu nahaq yerə aparırsan fəlakətə, –
Troyaya səndən əsla birçə zərrə kömək olmaz.
655 Nahaq gəldin, Kikiyadan, qat-qat güclü olsan da bil,
Bu nizəmlə səni birbaşa düz Aidə göndərəm!”

Likiyalı Sarpedon da belə dedi Heraklidə:
“Tlepolem, sənin atan bu müqəddəs Troyanı
Laomedontun sarsaqlığı sayəsində dağıtmışdı.
660 Herakl ona çox yaxşılıq eləmişdi, ancaq ki, o
Herakli pis qarşılayıb atları da verməmişdi.
Sənə isə, bil ki, burda qismət olar ancaq ölüm,
İndi səni bu nizəmlə həlak edib, ad qazanar,
Ruhunu da ulu allah Aidə pay göndərəm!”

665 Belə dedi. Tlepolem qaldırdı öz nizəsini.
Nəhəng, iti nizələri hər ikisi birdən atdı.
Düşməni boğazından vurdu igid, mərd Sarpedon
Əzab verən iti nizə boğazını dəlib keçdi,
Qara zülmət çulğaladı Tlepolemin gözlərini...
670 Tlepolemin nizəsi də deydi onun baldırından.
Dəlib keçdi qalın əti, pərçimləndi sümüyündə,
Ancaq hələ qadir ata hişz elədi öz oğlunu...

Allahsifət Sarpedonu çıxardılar basırıqdan.
Yekə nizə sürünərək ağrıdırdı onu yaman.
675 Heç birinin ağlına da gəlmirdi ki, o nizəni
Çəkib ordan çıxarsınlar, ayağıyla getsin özü,
Çünki hamı tələsirdi, macal yoxdu düşünməyə...

O yandasa axeylilər Tlepolemin cəsədini
Basırıqdan aparırdı... Mərd Odissey görçək bunu,
680 Bərk toxundu ürəyinə, coşub yaman qəzəbləndi.
İki fikir arasında çaşıb qaldı hiddətindən:
Əvvəl cumub şimşəksaçan Zevs oğlunu yaxalasin,
Yoxsa Likiya qoşunundan bacardıqca çox-çox qırsın?
Ancaq Zevsin mərd oğlunu nizə ilə məhv etməyi
685 O qəhrəman Odisseyə tale qismət etməyibmiş.
Likiyalılar üzərinə çəkdi onu pak Afina:
Həlak etdi o dalbadal Alastoru, Alkandri,
Xromini, Qali, bir də Neomonu, Pritanisi.
Allahsifət mərd Odissey hələ çox-çox qıracaqdı,
690 Ancaq onu parlaqsərpuş Hektor gördü uzaqlardan.
Danayları dəhşət ilə yara-yara keçib cumdu.
Yaxınlaşan görüb onu sevinərək mərd Sarpedon
Dərdli-dərdli həzin səsle ona belə xitab etdi:
“Aman, Hektor qurtar məni axeylərin pəncəsindən!
695 Qoy mən sizin pak şəhərdə təslim edim öz canımı.
Görürəm ki, ümid yoxdur bir də burdan geri dönəm,
Əziz ata torpağına qayıdaraq sevindirəm
Öz sevimli arvadımla, o körpəcə övladımla”.

Belə dedi. Ancaq Hektor ona cavab verməyərək,
700 Cumub keçdi sürət ilə tez qovlasın axeyləri,
Nizəsilə mümkün qədər çoxlarını etsin həlak.
Allahsifət Sarpedonu öz dostları o düzəndə
Zevs bitirmiş bir palıdın kölgəsində oturdular.
Əziz dostu qolu zorlu mərd Pelaqon birçə anda,
705 Mis nizəni çəkdi onun yaralanmış baldırından.
Ruhu çıxdı bədənindən, zülmət çökdü gözlərinə.
Ancaq sərin küləyilə şəfa verdi ona Borey,
Ağır-ağır, dərin-dərin nəfəs alıb gəldi cana...

Ares ilə tunc silahlı mərd Hektorun qarşısından
710 Qaçmadılar axeylilər, irəli də getmədilər.
Sert Aresi troyanlar arasında görüb onlar,
Daim ricət edə-edə yavaş-yavaş gedirdilər.

Bəs Hektorla tunc Aresin orda həlak etdikləri
Axeylərdən ilkin və son döyüşçülər kimlər idi:
715 Allahsifət Tefrant ilə at ram edən igid Orest,
Etolyalı Trex ilə Enopoğlu cavan Gelen,
Enomayla, parıldayan kəmər taxmış gənc Oresbi, –
O, Gildə ömür eləyərdi, çox hərisdi var-dövlətə,
Kefis gölü sahilində mülkü vardı, orda başqa –
720 Bərəkətli torpaqlara malik olan varlı çoxdu.

Ancaq igid arqıvləri qanlı döyüş meydanında
Onların məhv eləməsi Heranın da nizərindən
Qaçmamışdı... Tez-tələsik Afinaya belə dedi:
725 “Ah, ey Zevsin dönməz qızı, ah vay bizim halımıza!
Nahaq yerə ümid verib biz hökmdar Menelaya,
Vəd etdik ki, Troyadan mütləq qalib qayıdacaq...
Bəs niyə yol veririk ki, Ares belə tüğyan etsin?
Di gəl, indi biz də qanlı döyüşlərə bir əl qataq!”

Belə dedi. Afina da razılaşdı bu təkliflə.
730 Ulu Kron qızı Hera həmin saat cumdu özü
Qızıl bəzək atlarını qoşmaq üçün gərdunəyə.
Heba isə, demir oxlu, dəyirmi mis təkərləri
Gərdunənin yanlarına taxıb, möhkəm bənd elədi.
735 Sağnaqları çürüməyən, soluxmayan qızıldandı,
Üstündən də möhkəm misdən çənbər vardı, gözəl-göyçək.
Təkərtopu iki yandan gümüş ilə həşyələnmiş,
Minik yeri bərkidilmiş qızıl-gümüş şeridlərlə,
Dəstəklərin iki qövsü ucalmışdı iki yandan,
740 Çilləsi də gümüşdəndi. Ucuna da saf qızıldan
Boyunduruq taxdı Hera, gərdubəndi xalis qızıl.
Hera ölüm, qan, ədavət həvəsinə qapılaraq,
Yeyin gedən atlarını çəkib qoşdu gərdunəyə.

Bu arada Zevsin qızı atasının sarayında
İncə, zərif peplosunu çıxararaq saldı yerə.
745 Onu əlvən naxışlarla özü qəşəng toxumuşdu.
Əvəzində ulu Zevsin xitonunu geyərək o,

Üstündən də, qanlı savaş həvəsilə zirehləndi;
Hər çiyinə üstü qorxunc qotaz dolu qalxan taxdı, –
750 Hər tərəfdən dəhşət saçan çələngləri vardı onun.
Qandonduran, vahiməli naxışlarla bəzənmişdi,
Görkəmilə bağı yaran Qorqonanın qorxunc başı,
Zevsin məşum möcüzəsi nəşx edilmiş üzərində.
Qoydu üstü cüt daraqlı, dörd qotazlı sərpüşünü, –
755 Qızıl sərpüş yüz cəngavər sürətilə bəzənmişdi.
Yaraşığı, nəhəng, ağır gərdunədə dik duraraq,
Aldı ələ ilahənin qəzəbinə bais olan
Yüz igidi bir vuruşda həlak edən nizəsinə...

Yelqanadlı atlarını qamçılıyıb sürdü Hera.
Səmaların darvazası tez açıldı qarşısında,
760 Pak Olimpi qorumaqçın darvazada keşik çəkmək,
Qalın qara buludlarla ulu Zevsin fərmanilə
Açıb-örtmək ixtiyarı sərt Orlara verilmişdi.
İlahələr çapa-çapa keçdilər bu darvazadan.
765 Ulu Zevs tez tapdılar... Ölməzlərdən uzaqlarda
Olimpin dik zirvəsində o, tək-tənha oturmuşdu.
Hera orda saxlayaraq gərdunənin atlarını,
Kronion ulu Zevsə xitab edib belə dedi:
“Aresin bu fitnələri toxunurmu sənə, ey Zevs?
770 Axeylərdən gör nə qədər igidləri həlak etdi!..
Həm də tamam nahaq yerə... Mən lap yanb tökülürəm.
Ancaq xəbis Apollonla Afrodita qanunpozan
Bir axmağı qırğınlara təhrik edib zövq alırlar.
Ey atamız! Söylə görüm, mən Aresi o meydandan
Həqarətlə qamçılıyıb qovsam, sənə toxunmaz ki?”

775 Buludyığan Kronion ona belə cavab verdi:
“Yaxşı olar bu işi sən Afinaya tapşırısan:
Ona əzab verməyi o çoxdan adət eləmişdir”.

Dümağ əlli Hera onun sözlərinə əməl etdi.
Qamçılıq atlarını, yerlə göyün arasında
780 Süzə-süzə, sürət ilə, çapa-çapa getdi atlar.
Bir qüllənin üzərindən göy dənizi seyr eyləyən

Bir insanın gözlərinin işlədiyi məsafəni
Allahların harın atı bir addımda keçib gedər.
Onlar gəlib yetişdilər İlionun yaxınında
785 Simoyentlə Skamandr çaylarının qovşağına.
Dümağ əlli Hera burda saxlayaraq atlarını,
Açıb, qalın sis-dumanla çulğaladı dövrəsini.
Bu sahilə ətirli yem göyərmişdi bu atlara...
Arqivlərə tezəcə kömək eləməyə tələsərək,
790 İlahələr göyərçintək səkə-səkə yeridilər.
Yetişdilər adlı-sanlı igidlərin yığnağına.
Coşqun aslan, qızmış qaban görkəmli o cəngavərlər
At ram edən Diomedin dövrəsində durmuşdular.
Dümağ əlli Hera gursəs Stentorun surətində, –
795 Əlli adam birdən-birə çıxıranda çıxan səslə –
Orda olan igidlərə çağıraraq belə dedi:
“Eyb olsun, ey axeylilər! Görkəminiz varmış ancaq!
Bir zamanlar nəcib Axill savaşlara qatışanda,
Troyanlar darvazadan əsla kənar çıxmazdılar, –
800 Çəkinərdi hamı onun canlar alan nizəsindən.
İndi isə, gəmilərin qarşısında vuruşurlar!”

Belə deyib cürət verdi, qüvvət verdi hər birinə.
Bayquşgözlü Afina da yaxın getdi Diomedə,
Gərdunənin qarşısında dayanaraq o, Pandarın
805 Vurduğu ox yarasını ovutmağa çalışırdı.
Onun qalxan qayışının altından tər süzülürdü, –
Tərləməkdən bitab olmuş, kəmərinin altından da
Sızıb gələn qara qanı silməkdən bərk yorulmuşdu.
Gərdunəyə söykənərək belə dedi pak ilahə:
810 “Tideyoğlu o qədər də bənzəmir öz atasına.
Tidey boyca kiçikdisə, amma yaman cəngavərdir.
Hətta ona vuruşmağı mən qadağan edəndə də,
Fivada o, kadmlılar arasında elçi kimi
Təkbaşına olanda da... Mən sarayda ona sakit
815 Oturmağı tapşırırdım... – Ancaq yenə əvvəlkitək
Öz gücünü, hünərini göstərməkdən çəkinmədi.
Kadmın igid ərnlərini yarışmağa çağıraraq,
Asanlıqla qalib gəldi... Özüm ona etdim kömək...

İndi səni qoruyaraq, sidq ürəklə deyirəm ki,
820 Troyanlar üzərinə cəsarətlə get savaşa!..
Yoxsa çətin zəhmətlərdən, döyüşlərdən yorulubsan?
Yoxsa namərd qorxu sənə qalib gənc yaşında?
Bəs nə üzle sən qəhrəman Tideyoğlu adlanırsan?”

Cəsarətli mərd Diomed belə cavab verdi ona:
825 “Son, ey ulu Zevsin, qızı tanımışam səni yəqin.
Bil ki, heç nə gizlətməyib, hər bir şeyi söyləyəyəm:
Yox, yox mənə nə yorğunluq, nə qorxudur mane olan, –
Ancaq sənin fərmanına əməl edib gözləyirəm.
Buyurmuşdun allahlardan heç birilə vuruşmayım,
830 Bircə ulu Zevsin qızı vuruşmaya qarışarsa, –
Təkcə ona qarşı silah işlətməyi əmr etmişdin...
Buna görə düşmənlərin qarşısından çəkilirəm,
Əmr etmişəm qoşunlar da gəlib bura yığışsınlar, –
Çünki Ares sərkərdədir troyalı qoşunlara”.

Bayquşgözlü Afinasa, ona yenə belə dedi:
835 “Ey Tidid, mən hamıdan çox xoşlayıram bil ki, səni!
Qorxma daha nə Aresdən, nə də başqa bir allahdan,
Bu gün sənin ən mötəbər köməkçin mən olacağam!
Düz Aresin üstünə sür atlarını çapa-çapa,
840 Cürətli ol, qorxma əsla, nə Fitnədən, nə də Şərdən.
Yaxından vur, çəkinmə heç sərəməlməmiş o allahdan!
Ares özü mənə, həm də pak Heraya bu yaxında
Söz vermişdi arqivlərə kömək etsin bu savaşda, –
İndi bunu unudaraq, Troyaya edir kömək”!
845 Belə deyib Sfenelin bir əlindən qaldıraraq.
Gərdunədən çəkdi onu, o atılıb düşdü yerə.
Özü savaş həvəsilə qızışaraq bircə anda
Diomedlə çiyin-çiyinə durdu həmin gərdunədə.
Bu dəhşətli ilahəylə mərd igidin siqlətindən
850 İnləyərək feryad etdi, gərdunənin pəhd oxu.
Qamçı ilə cilovları alıb ələ pak Afina
Çapdı harın atlarını düz Aresin üzərinə.
Ares isə, Etolyanın adlı-sanlı ərnlərindən
Oxezinin igid oğlu Perifantın qana batmış

855 Cəsədindən zirehini soymaqdaydı həmin anda.
Ares onu tanımasın deyə ulu Zevsin qızı
Tez Aidin sərpuşuyla gizlətdi öz vücudunu...

Adamqıran Ares isə, Diomedi gören kimi,
Perifantın iri, nəhəng cəsədini o meydanda,
860 Elə həmin ölən yerdə qoyub qalxdı bircə anda.
Cumdu birbaş Tideyoğlu Diomedin üzərinə.
Bir-birinə qarşı cumub yaxınlaşan kimi onlar,
Əvvəl Ares Diomedi öldürməyə cəhd edərək,
Atdı iti nizəsini düz cilovun üzərindən.
865 Ancaq onu əllərilə kənar etdi tez Afina,
Nizə dönüb, təkərlərin arasından ötüb keçdi.
Sonra gursəs Diomed də atdı öz tunc nizəsini
Pak Afina o nizəni yönəltdi düz sərt Aresin
Mis bəndlərlə kəmərlənmiş qarnının alt tərəfinə
870 Nizə ora sancılantək döldü onun bədənini;
Çəkib atdı o nizəni, Ares ilə bağırırdı ki,
Guya on min nəhəng igid birdən hər bə girişərək,
Var səs ilə çağıraraq nərə çəkdi hamı birdən.
Qana həris allah – Ares belə bərkdən bağıranda,
875 Meydandakı qoşunların ürəyini dəhşət aldı.

Bürkülü yay günlərində boğucu yel əsən zaman
Buludlanmış hava necə bomboz, tutqun görünərsə,
Buludlara bürünərək göyə qalxan sərt Ares də
Diomedin nəzərindən elə itib yoxa çıxdı.
880 Tez uçaraq dik Olimpə – allahların məskəninə,
Qəzəblənmiş Ares gəlib ulu Zevsin hüzuruna,
Yarasını, ordan axan qüdsi qanı göstərərək,
Acı-acı şikayətlə belə xitab etdi ona:
“Belə ağır, cinayətə nə deyirsən, sən ey ata?
885 Biz allahlar bir-birilə nahaq yerə çəkişərək,
İnsanları sevindirib, özümüzə dərd veririk.
Hamı səndən bərk inciyir, qızın yaman örköyündür,
Fikri-zikri yamanlıqdır, məhv etməkdir hamımızı...
Olimpdəki allahların hamısına sən hakimsən,

890 Hamı sənin əmrindədir, hamı hazır itaətə...
Bircə onu ram etmirsən, nə bir sözlə, nə də işlə.
O bədəfkar ilahəyə hər ixtiyar veribsən sən.
Bu gün gedib Tideyoğlu o yekəbaş Diomedi
Qızıdırıb, o da hücum edib ölməz allahlara.
895 Əvvəlcə pak Kipridanı bir qolundan yaralayıb,
Sonra da ki, allahsifət qoçaq i ücum edib mənə.
Yalnız yeyin ayaqlarım xilas etdi məni, yoxsa
O dəhşətli cəsədlərin arasında düşüb qalar,
Ölməsəm də, özifərdim silahların zərbəsindən...”

900 Buludyağan Kronion qəzəblənib ona dedi:
“Bəsdir, boş-boş sızıldama, sıtqıma, ey hərdəmxəyal!
Olimpdəki allahlardan ən çox səndən zəhləm gədir.
Fitnə-fasad, müharibə, qan-qadadır, işin-gücün,
Sən də anan Hera kimi azgın-coşqun, bədnəyyətsən...
905 Onu da mən çətinliklə dilə tutub ram edirəm.
Yəqin onun məsləhəti salıb səni bu cəncələ.
Ancaq səni daha belə sızlar görmək istəmirəm.
Necə olsa öz oğlumsan, anan səni bədqur doğub,
Əgər başqa allahlardan doğulsaydım, indi çoxdan
910 Uranidlər kimi dərin torpaqların altındaydım!”

Tez omr etdi Peyeona gəlib əlac etsin ona,
Peyeon da ağrıkəsən dərman səpib yarasına,
Onun ölməz vücuduna şəfa verib, tez sağaltdı.
Əgər incir şiresini sıxıb azca südə qatsan,
915 Mayalanıb həmin saat süd çürüyüb bərkiyəcək,
Sərt Aresin yarası da, bax bu sayaq tez sağaldı.
Heba yuyub yarasını gözəl paltar geyindirirdi,
O da yenə, damağı çağ, gəldi Zevsin hüzuruna...

Adamqıran sərt Aresin qırğınına ara verib
920 Arqivli pak Hera ilə Afina da həmin yerdən
Qayıtdılar yenə birbaş ulu Zevsin məskəninə...

ALTINCI NƏĞMƏ

Hektorun Andromaxa ilə görüşü

Altahlar tərkləditər qanlı döyüş meydanını.
Ancaq hələ Simoyentlə Ksanf çayı arasında,
Düzənlikdə bir-birinə nizələrlə hücum edən
Cəngavərlər orda-burda bir-birilə vuruşurdu...

5 Ən əvvəlcə axeylərdən igid Ayaks Telamoni
Yarıb düşmən cərgəsini yol açdı öz qoşununa.
Frakyalı mərd qəhrəman uca boylu, qolu zorlu
Yevsoroğlu Akamantı həlak etdi o meydanda.
Vurdu iti nizəsini sərpuşunun günlüyündən,
10 Düz alını dəlib keçdi kəlləsinə Akamantın.
Zülmət çökdü gözlərinə, həlak oldu birçə anda.

Gursəs igid Diomedse, Tevfranoğlu mərd Aksili
Həlak etdi... O Aksil ki, yaşayardı şad-firavan
Gözəl Aribə diyarında hörmət ilə, izzət ilə.
15 Yol ağzında öz evində çox-çox qonaq saxlamışdı,
Ancaq heç kəs qurtarmadı burda onu fəlakətdən.
O özü də, gərdunənin atlarını yeyin sürən
Sürücüsü Kalesi də qurtarmadı həlakətdən,
Hər ikisi həlak olub gömüldülər torpaqlara.
20 Yevrial da Dres ilə Ofeltini həlak edib,
Cumdu birbaş Esep ilə gənc Pedasın üzərinə,
Bunları da doğmuş idi çay pərisi Abarbara –
Adlı-sanlı Laomedontoğlu igid Bukolyondan,
O özü də qanunlardan kənar, gizlin doğulmuşdu...

25 Çobanlıqda bir otlaqda görüşmüşdü bir pərillə,
O da bir cüt əkiz oğul bəxş elədi Bukolyona.
İkisini bir həmlədə həlak edib mərd Yevrial,
Soyub aldı üstlərindən zirehləri, silahları.

30 Mətanətli mərd Polipet vurub yıxdı Astialı,
Odissey də nizə ilə perkotili mərd Piditi.
Tevkr isə allahsifət Aretaonu həlak etdi.
Nestoroğlu Antiloxsa vurub yıxdı gənc Alberi.
Hökmürəvan Aqamemnon Yelat adlı cəngavəri, –
35 O Yelat ki, Satnioyent sahilində ömür edirdi.
Qorxub qaçan Filakasa igid Leit çatıb vurdu,
Yevrial da Melanfini həlak etdi o savaşa.

Qorxunc səslə mərd Menelay diri tutdu gənc Adrastı,
Atları bərk hürküb qaçdı gen düzəndə çapa-çapa,
Gərdunəsi girdi onun qalın ilğın kollığına,
40 Çillə sındı, atları da açılaraq gərdunədən,
Qaçdı başqa atlar ilə düz şəhərə üz tutaraq,
Adrast özü təkər üstə yığılaraq bircə anda
Üzüqoylu səreləndi toz-torpağın üzərinə.
Mərd Menelay qonub üstə tez qaldırdı nizəsini.
45 Adrast onun dizlərini qucaqlayıb yalvardı ki,
“Ey Menelay, vurma, aman!.. Əvəzimdə bol xərac al!
Yaxşı dövlət, bol xəzinə sahibidir atam mənim.
Qızıl-gümüş, mis, bol dəmir, nə istəsən vardır onda.
Mənim burda sağ-salamat olduğumu bilsə əgər,
50 Əvəzində minnət ilə sənə bol-bol xərac verər”.

Belə deyib Menelayın ürəyini yumşaltdı o.
Menelay da istədi ki, qoşub onu yoldaşına,
Tez göndərsin axeylərin gəmiləri duran yerə.
Aqamemnon birdən gəlib bunu görcək acıqlandı:
55 “Ey Menelay, nədir, yoxsa rəhmin gəlir troyana?
Evinde çox yaxşı işlər görüb məgər bu alçaqlar?

Onlardan heç bir nəfər də sağ çıxmasın əlimizdən!
Anaların bətnindəki uşaqlar da qoy məhv olsun!
Qoy onların yer üzündə qalmasın heç izi-tozu.
60 Nə bir məzar, nə əlamət!.. Yox olsunlar qoy tərtemiz!”

Belə deyib Aqamemnon tamam haqlı davranaraq,
Qardaşını öz fikrindən daşındırdı. Menelay da
Əli ilə itələdi gənc Adrastı bir kənara,
Aqamemnon nizəsilə vurub onu yıxdı yerə,
65 Ayağını sinəsinə basıb çəkdi nizəsini.

Nestor belə xitab etdi axeylərə gur səs ilə:
“Ey qohrəman danaylılar, ey Aresin xadimləri!
Qənimətə aldanmayın bərk vuruşun düşmənlərlə,
Bol qənimət yığmaq üçün ləngiməyin arxalarda!
70 Gəlin qıraq düşmənləri! Sonra isə, rahat-rahat
Cəsədlərin zirehini, silahını yığarsınız”.

Belə deyib, o hamıya qüvvət verdi, cürət verdi.
Troyanlar Ares dostu axeylərin qarşısından
Qorxa-qorxa, ruhdan düşüb İliona qaçırdılar,
75 Ancaq birdən Priamin falabaxan oğlu Helen
Hektor ilə Eneyin düz qarşısında durub dedi:
“Siz, ey adlı cəngavərlər, Hektor, Eney!.. İndi gərək”
Siz qeydinə qalassınız troyalı qoşunların:
Axı hərbdə, məsləhətdə hamı sizə bel bağlayır!
80 Durun burda, dayandırın troyalı qoşunları.
Onlar qaçıb arvadların qucağına sığınaraq,
Güldürməsin özlərinə axeyli düşmənləri!
Troyalı qoşunlara ürək-dirək verin ki, biz
Burda möhkəm vuruşaraq, danayların hücumunu
85 Dayandıraq, bundan başqa çarə yoxdur fəlakətə!
Ey Hektor, sən durma yetir tez özünü İliona,
Anamıza söylə ki, o, necabətli qadımları
Tez toplansın Akropolda Afinanın məbədinə,

90 Açıb onun qapısını saraydakı peplosların
Böyüyünü, onun üçün ən qiymətli olanını
Diz çökərək sərsin gözəl Afinanın hüzuruna.
Qurban desin düz on iki işləməmiş bir yaş dana,
İlahə də bizim arvad-uşaqlara rəhm eləsin,
Hifz eləsin İlionu axeylərin arasında
95 Ən amansız, ən qüvvətli, ən qorxulu igid olan
Tideyoğlu Diomedin o dəhşətli qəzəbindən.
İgidlərin arasında ən birinci, ən cəngavər
İgid olan Axilles də heç bir zaman aramızda
Belə qorxu, belə dəhşət salmamışdı bizim əsla,
100 O ilahə oğlusa da, Diomedin gücü ondan
Çox üstündür, dəhşətlidir, misli yoxdur şücaətdə!”

Mərd Hektor da əməl etdi qardaşının sözlərinə.
Əldə silah, birçə anda düşdü yerə gərdunədən.
Nizəsini yellədərək qoşunları gəzə-gəzə,
105 Ürək-dirək verdi, – yenə şiddətləndi, qızdı savaş.
Geri dönüb cumdu onlar axeylərin üzərinə,
Arqivlilər qırğından əl çəkib, geri qayıtdılar.
Troyanın qoşunları elə hücum edirdi ki,
Ölməzlərdən biri sanki əlbir idi onlar ilə...

110 Qoşunlara gur səsilə xitab etdi igid Hektor:
“Ey qəhrəman troyanlar, siz, ey şanlı müttəfiqlər!
Mərd olun, ey əziz dostlar, tükənməzdir qüdrətiniz.
Mən tezliklə İlionu gəlib yenə qayıdıram, –
Qocalara, həm də əziz arvadlara tapşırım ki,
115 Dua edib allahlara bol-bol nəzir vəd etsinlər”.

Belə deyib parlaqserpuş Hektor getdi İlionu.
Qalxanının dövrəsinə çəkilməmiş sərt qara qayıq
Peysərinə, dabanına çırpılırdı o qaçdıqca...

120 Bu arada Gippoloxun oğlu Qlavk cəsarətlə
Çıxdı savaşı meydanına Diomedlə döyüşməyə.

Bir-birinə qarşı gəlib yaxınlaşan kimi onlar,
Əvvəl gursəs Tidid belə dedi igid-mərd Qlavka:
“Ey meydana ölmək üçün gəlmiş qoçaq, söylə, kimsən?
Mən ki, səni görməmişəm hələ bu ər meydanında.
125 Ancaq indi mənim nizəm qarşısına çıxmağından
Görürəm ki, sən onların hamısından cürətlisən,
Mənə qarşı çıxanların ataları bədbəxt olurlar..
Əgər göydən enib gəlmiş allahlardan birisənsə,
Bil ki, mənim allahlarla vuruşmağa qəsdim yoxdur!
130 Çünki ulu allahlarla vuruşmağa cürət edən
Driantin qəddar oğlu Likurq da çox ömür etmədi.
Dionisə mürəbbilik edənlərə, pak Nisada
Hücum edib adamqıran Likurq iti nizəsilə.
Vurub yıxdı, əsaları düşdü yerə əllərindən,
135 Dionis də qorxusundan atılaraq gur dənizə,
Düşdü bir baş pak ilahə Fetidanın ağuşuna,
Bərk qorxmışdu o, Likurqun bu dəhşətli nərəsindən.
Likurqun bu əməlindən allahlar bərk qəzəbləndi.
Zevs də onu kor elədi... Bundan sonra allahların
140 Nifrətinə bais olan Likurq uzun yaşamadı...
Yox, yox, əsla allahlarla mən vuruşmaq istəmirəm!
Əgər adi məhsulyeyən adi fani bir insansan.
Yaxın gəl ki, tez göndərim səni ölüm diyarına!”
Gippoloxun igid oğlu cavab verdi Diomedə:
145 “Sən, ey məğrur Tideyoğlu həsəb-nəsəb nəyə lazım?
İnsanların əsli-nəsli yarpaqlara bənzər mənçə:
Bir qismini xəzan yeli torpaqlara sovrursa da,
Bir qismi də bahar olcaq ağacları bəzər yenə.
İnsanlar da buna bənzər: kimi doğar, kimi ölər...
150 Əgər yenə bu barədə təkid etsən, onda bil ki,
Bizim nəsli bu dünyada tanıyanlar az deyildir.
Məşhur Arqos diyarında gözəl şəhər Efira var.
İnsanların çoxbilmiş Sizif orda yaşamışdır,
Atasının adı Eol, oğlu isə Qlavk idi.
155 Qlavkdan bu dünyaya gəldi məsum Bellerofont,

Ona kişi gözəlliği bəxş etmişdi pak tanrılar.
 Proyt isə, ona qarşı bəd niyyətlər bəsləyirdi,
 Zeves onu Pyoytun bir rəiyyəti eləmişdi, –
 Hökmü ondan üstün idi, – qovdu doğma diyarından.
 160 Hökmdarın arvadının – gözəl, dilbər Anteyanın
 Gözü düşüb, gizlin sevmiş onu, ancaq nifrət ilə
 Nəcəbətli Bellerofont rədd etmişdi bu sevgini.
 Arvad ona böhtan atıb hökmdara demişdi ki:
 “Proyt! Gərək ya öləsən, ya da onu öldürəsən!
 165 Bellerofont zorla mənə yiyələnmək istəyirdi”.
 Bu sözləri eşidəndə hökmdar bərk qəzəblənmiş,
 Həyasından özü onu öldürməyə ol atmayıb,
 Likiyaya göndərərək əlinə də ölüm hökmü
 Nəqş olunmuş iki lövhə vermiş onun, hiylə ilə
 170 Göndərmiş ki, qayınatası onu həlak etsin orda.
 Allahların köməyiylə o da yola düşüb, birbaş
 Gəlib çatmış gözəl Ksanf sahilində Likiyaya,
 Likiyanın hökmdarı yaxşı qəbul etmiş onu;
 Doqquz öküz kəsib, onu düz doqquz gün qonaq etmiş.
 175 Onuncu gün alyanaqlı Eos göydə nur saçanda,
 Qonağını dindirərək, kürekəni göndərdiyi
 O nəqşəli lövhələri görməyə meyl eyləyibmiş.
 Bu bədxəbər lövhələri alan kimi, əvvəl ona
 Allahların yaratdığı ən dəhşətli məxluq olan
 180 O yenilməz Ximeranı öldürməyi əmr edibmiş.
 Bu məxluqun başı – aslan, quyruğu da – əjdahaymış,
 Bədənisə – nəhəng keçi bədəniymiş, ağzından da –
 Hər tərəfi yaxıb-yıxan dəhşətli od püskürürmüş...
 Allahların köməyiylə həlak edib Ximeranı,
 185 Sonra Solim xalqı ilə bərk vuruşub mərd-mərdana.
 Özü deyən – belə savaşı görməyibmiş heç ömründə...
 Sonra da ki, mərd Amazon qoşununu qırıb tökmüş.
 Qayıdanda ona yenə hiylə gəlmiş o hökmdar:
 Likiyalı qoçaqlardan ona gizlin pusqu qurmuş...
 190 Bir nəfər də sağ qoymamış o, pusquda duranlardan,

O cəngəvər Bellerofont bir-bir qırılmış hamısını...
 Onda artıq bu qonağın ilahi pak bir nəsilədən
 Olduğuna inanaraq, öz yanında saxlayıbmuş.
 Öz qızını verib ona bölüşübmüş səltənəti...
 195 Likiyalılar özləri də ona gözəl bağ-bağçalı,
 Bərəkətli torpaqlardan mülkiyyət də ayırmışlar...
 Bellerofontun həmin qızdan üç övladı doğulmuşdu:
 İsandra, Gippolox və gözəl qızı Laodamya.
 Laodamya ulu Zevsdən bəhrələnilib oğul doğmuş, –
 200 Tunc geyimli Sarpedondu allahsifət oğlu onun.
 Sonralarsa, allahların qəzəbindən Bellerofont
 Geniş Aley vadisində tənha qalıb, insanlardan
 Uzaqlaşmış, mərdumgiriz ömr eləmiş məşəqqətlə.
 Qırğınlara həris olan Ares məşhur solimlərlə
 205 Savaşlarda həlak etmiş onun oğlu İsandrı.
 Qızını da qəzəblənmiş Artemida öldürmüşdür.
 Gippoloxdur atam mənim... – Bu da mənim əslim-nəslim!
 Troyaya göndərəndə atam mənə tapşırılmışdı
 Mərd vuruşum döyüşlərdə, üstün olum hər düşməne,
 210 Geniş Likya ölkəsində, Efirada mərdliyiylə
 Ad qazanmış nəslimizi gərək rüsvay eləməyim.
 Budur mənim əslim-nəslim, – fəxr edirəm mən bununla!”

Belə dedi. Gur səslə mərd Diomedə həyəcənla
 Öz iti tunc nizəsinə sancıb yerə birçə anda
 215 Hökmdara xoş sözlərlə xitab edib belə dedi:
 “Deməli, sən mənim köhnə dədə-baba qonağımsan!
 Bir zamanlar Bellerofont mənim babam mərd İneyin
 Sarayında iyirmi gün əziz qonaq kimi qalmış.
 Bir-birinə onlar gözəl hədiyyələr bəxş etmişlər:
 220 Babam ona par-par yanan, şofəq saçan qızıl kəmə, r
 Bellerofont ona qızıl bir piyalə bağışlamış.
 O piyalə indiyədək qalır məndə yadigartək.
 Atam Tidey heç yadımda qalmamışdır, – mən uşaqlıq
 Həlak olmuş pak Fivada axeylilər qırılarda.

225 İndən belə mən Arqosda senin yaxın bir dostunam,
Sən də mənim Likiyada ən mehriban bir dostum ol.
İndisə, gəl, nizə əldə, bir-birindən ayrılacaq biz.
Burda çoxdur mənim üçün vuruşmağa düşmən herif.
Allahların köməyilə rast gələni vuracağam.
230 Sən də bizim axeylərdən rast gələni həlak elə.
Gəl səninlə silahları dəyişdirək, bilsin hamı –
Dədə-baba dostluğuyla fəxr edirik hər ikimiz”.

Onlar belə danışaraq, tez düşdülər gərdunədən,
Bir-birinə əl verərək, dost olmağa and içdilər.
235 Ancaq burda Kronion Qlavki bərk məğmun etdi:
Diomedin mis zirehi əvəzinə verdi ona
Yüz-yüz öküz qiymətində olan qızıl şeylərini,
Onun ucuz libasına dəyişdi öz geyimini...

Bu arada Hektor çatdı məşhur Skey qapısına.
240 Toplaşaraq troyalı qız-gəlinlər dövrəsinə
Xəbər sordu öz ərindən, qardaşından, övladından.
Hektor isə dedi hamı dua etsin allahlara,
Çünki, yəqin, çoxlarına qara xəbər gələcəkdir.

Hektor sonra sürət ilə yaxınlaşdı Priamin
245 Uca mermər sütunlarla bəzənmiş şux sarayına.
Orda hamar, möhkəm daşdan bir-birinə yaxın, gözəl
Əlliyəyək yataqxana vardı, – burda oğulları
Öz qanuni arvadları ilə rahat yatardılar.
Üzbəüzdə yeno yekə, bir-birinə yaxın, gözəl,
250 Bir dam altı düz on iki yataqxana vardı, – orda
Damadları yatardılar, yanlarında arvadları...
Həssas ana gözəl qızı Laodika ilə birgə
Gəlib burda öz oğlunu məhəbbətlə qarşıladı.
Tutub onun əllərindən belə dedi nəvazişlə:
255 “Oğlum, savaş meydanını tərk eləyib niyə gəldin?
Yəqin bədnam axeylilər sizi yaman sıxışdırıb, –

Gəlmişsən ki, Akropolda əl qaldırıb ulu Zevsə,
Dua edib, ondan kömək diləyəsən, – elədimi?
Bir az gözle, bir qədəhdə baltək şərab gətirim mən.
260 Əvvəl Zevsə və o biri allahlara şərabdən sən.
Sonra isə, özün də iç, bunun xeyri olar yəqin.
Yorğunlara şirin şərab ləzzət verər, qüvvət verər,
Sən də əlbət vuruşmadan əldən düşüb-yorulubsan!”

Parlaqsorpuş Hektor isə, belə dedi anasına:
265 “Əziz ana, yox sən mənə şirin şərab vermə hələ.
Şərab məni sərməst edər, cürətini alar əldən.
Belə kirli əllərimlə Zevsə şərab səpmərəm mən.
Qanlı-tozlu əllər ilə buludyığan ulu Zevsə
Dua etmək, əziz ana, bilirsən ki, layiq deyil.
270 Sən yığ necib arvadları tez apar o qurbansevən
Afinanın məbədinə, ətir saçan buxurdanla.
Saraydakı peplosların ən böyük, ən gözəlini,
Özünə ən xoş gələni götür, apar o məbədə.
Sal o gursaq Afinanın dizlərinin üzərinə,
275 Nəzir elə ki, hələ işə qoşulmamış on iki baş –
Cöngə qurban verəcəksən, qoy o bizə rəhm eləsin,
Arvadları, körpələri, bizim gözəl İlionu,
Dəhşət saçan, qorxu bilməz, güclü-zorlu, azgın, vəhşi
Tideyoğlu Diomedin pəncəsindən hifz eləsin.
280 Tez ol, daha ləngimə, get Afinanın məbədinə.
Mən də gedim, əgər sözə qulaq assa, o Parisi
Dəvət edim, çıxsın o da qanlı savaş meydanına.
Ah, görüm o, yerə girsin! Zeves onu Troyaya
Priama, hamımıza bir gözdağı yaratmışdır!
285 Bircə onu Aid alıb aparsaydı, bu dünyada
Çəkdiyimiz bəlalardan hamısını unudardım!”

Hekuba tez evə dönüb əmr elədi kənzilərə.
Onlar getdi nəcabətli qadınları çağırmağa,
Ana isə, yönəldi öz xoş ətirli otağına.

290 Çoxdu orda məharətlə naxışlanmış incə peplos,
Allahsifət gözəl Paris zərif, gözəl Yelenanı
Qaçırmaqçın dənizləri aşıb səfər edən zaman
Həmin gözəl peplosları düz Sidondan gətirmişdi.
Hekuba bu peploslardan ayırdı ən gözəlini,
295 Hamısından böyüyünü, – naxışları incə-zərif,
Rəngi əlvan, ulduz kimi parıldayıb nur saçırdı...
Xeyli necib qadınlarla birgə çıxıb düşdü yola..

Onlar gəldi Akropolda Afinanın məbədinə,
Qapıları açdı məbəd xidmətçisi şux Feano,
300 Antenorun arvadıydı Kiseyin o gözəl qızı.
Afinanın məbədində xidmətkardı Troyada.
Qadınlarsa, fəryad edib əl qaldırdı Afinaya;
Gətirilən peplosu da alıb gözəl pak Feano
Sərdi gözəl qıvrımsaçlı Afinanın dizlərinə,
305 Zevsin qızı Afinaya dua edib belə dedi:
“Ey şəhərin qorucusu, ey ilahə pak Afina!
Qır o zalım Diomedin nizəsinə, elə et ki,
O özü də həlak olsun Troyanın qapısında!
Nəzir edirik: hələ işə qoşulmamış on iki baş
310 Cöngə qurban verəcəyik, – əgər bizə rəhmin gəlib,
Arvadları, körpələri, Troyanı hifz eləsən”.

Belə dedi. Hamı ona dua etdi o məbəddə.
Ancaq qəbul eləmədi bu duanı pak ilahə...

Bu arada Hektor çatdı Parisin öz sarayına.
315 Bu möhtəşəm imarəti Troyanın adlı-sanlı
Memarları köməyiylə Paris özü bir zamanlar
Akropolda qardaşına yaxın yerdə tikdirmişdi.
Kişilərə məxsus salon, heyot, yataq... hər şey vardı...
Hektor girdi içəriyə, əlində də uzun nizə,
320 Nizəsinin tuncdan ucu parıldayıb, par-par yanır,
Dövrəsində işıldayıb yaraşlıq qızıl halqa.

Qardaşını gördü yataq otağında – zirehlərlə,
Yaraşlıq silahlarla boş-boşuna oynayırdı,
Arqivli qız Yelena da, – ətrafında kənziləri, –
325 Orda idi, – qadınlara əl işləri tapşırırdı.
Hektor acı sözlər ilə bərk danladı qardaşını:
“Ey bədboxt, heç qəzəblənib küsmək sənə yaraşarmı?
Troyanın qarşısında xalq qırılır savaşlarda.
Bu qırğınlar, bu mərəkə ancaq sənün üstündədir.
330 Bir başqası sənün kimi savaşlardan kənar qalıb
Burda boş-boş əylənsəydi, özün onu danlayardım...
Nə qədər ki, şəhər hələ dağılmayıb, tez qalx, gedək!”

Allahsifət Paris isə, qardaşına belə dedi:
“Hektor, mənə danlamağa haqqın vardır, düz deyirsən!
335 Mən də sənə cavab verim, sonra özün ver hökmünü.
Mən ki, xalqa qəzəblənib küsdüyümçün qalmamışam.
Yalnız burda öz-özümü dərdləşməkdir qəsdim mənim.
Bu gün mənə arvadım da söylədi ki, herbə gedim,
Mən özüm də fikirləşib bu qərara gəlmişəm ki,
340 Belə etsəm yaxşı olar... Baxtabaxtdır qalibiyyət...
Bir az dayan, qoy geyinim, silahlanım; ya istəsən,
İndi sən get, mən də gəlib tez arxandan yetişərəm!”

Belə dedi. Parlaqsərpuş Hektor daha danışmadı.
Onda gözəl Yelena da nəvazişlə dedi ona:
345 “Ey həyasız, ittək murdar bir qadının qayını, eşit:
Anam mənə doğan gündə qopsaydı bir güclü tufan,
Aparsaydı mənə uca sıldırımlı dik dağlara,
Ya atsaydı dənizlərdə qaynaşan gur dalğalara,
Onda yəqin baş verməzdi bu qırğınlar, bu döhşətlər...
350 İndi ki, bu dərdi mənə rəva görmüş allahlarım.
Barı yenə elə necib bir ər qismət olaydı ki,
Həya, qeyrət, ar biləydi, insanlardan utanaydı!
Ancaq bu, bir arsızdır ki, daim arsız qalacaqdır:
O bunların cəzasını çəkəcəkdir bir gün yəqin...

355 Astanada nə durursan, gəl bir otur bu kürsüdə.
Əziz qaynım! Mən qancığın, bir də ki, bu biqeyrətin
Ucbatından sənün başın çox belələr çəkir yəqin
Bizə yaman uğursuz bəxt qismət edib Kronion,
Ölsək belə bir şərəfsiz ad qalacaq nəsillərə...”

360 Parlaqsərpuş Hektor isə, ona belə cavab verdi
“Nəvazişin xoşdur, ancaq oturmağa yoxdur macal
Mən döyüşə tələsirəm, gərək mənə həsrət çəkən
Dostlarımın köməyinə tez yetişəm mümkün qədər
Sən, bax, bunu tələsdir ki, mən şəhərdən ayrılmamış.
365 Gəlib mənə tez yetişsin... mən bir gedim evə deyim.
Əziz arvad-uşağımla bir görüşüm ayaqüstü,
Kim bilir o savaشلardan dönəcəyəm bir də geri,
Ya allahlar axeylərə mənə həlak etdirəcək...”

Belə deyib parlaqsərpuş Hektor ordan çıxıb getdi.
370 Gəlib çatdı öz qiymətli-səliqəli sarayına.
Ancaq gözəl, əli dūmağ Andromaxa yoxdu evdə.
Körpə oğlu qucağında, yanında da dayəsilə
Dik qüllədə durub fəryad edə-edə ağlayırdı.
Öz vəfalı arvadını görməyəndə, durub Hektor
375 Astanadan belə dedi evindəki kənizlərə:
“Ey kənizlər, tez bir mənə doğrusunu deyın görüm,
Eydən çıxıb hara gedib xanımızın Andromaxa?
Baldızlarıgile, yoxsa gəlinlərin evlərinə,
Ya da başqa troyalı qadınlara qoşularaq
380 Afinanın məbədinə gedib dua eləməyə?”

Evin zirek açardı ona belə cavab verdi:
“Hektor, əgər doğrusunu soruşursan deyim, eşit:
Nə baldızlar, nə gəlinlərgilə gedib Andromaxa,
Nə də başqa troyalı qadınlara qoşularaq,
385 Afinanın məbədinə gedib dua eləməyə...
Axeylərin hücumunu, Troyanın ricətini

Eşidəndə, dəli kimi coşub birdən, dayanmadan
İlionun uca möhkəm qülləsinə cumdu birbaş,
Uşaq ilə dayəsi də getdi onun arxasınca”.

390 Belə dedi. Hektor çıxıb evdən yenə sürət ilə
Troyanın gözəl, geniş küçəsilə yola düşdü.
İndi artıq çatırdı o Troyanı dövr edərək,
Skey adlı darvazaya, burdan düzə çıxacaqdı.
Burda onu qarşıladı gənc arvadı Andromaxa –
395 Cəsarətli Getionun gözəl qızı, bir zamanlar
Mərd Getion Plak dağı ətəyində yaşayırdı.
Hökmdardı Plakiya Fivasında – Kilikyada.
Tunc zirehli mərd Hektora vermişdi o öz qızını.
Andromaxa yaxınlaşdı, – yanında da dayəsinin
400 Qucağında məsum-məsum gülümsünən körpə uşaq, –
Bu onların balasıydı, birçə bala, gözəl-göyçək.
Hektor ona Skamandr ad qoymuşdu, ancaq hamı.
Astianakt çağırırdı atasının şərəfinə.
Ata gəndən öz oğluna baxa-baxa gülümsədi.
405 Andromaxa yaxın gəldi ağlayaraq həzin-həzin
Mərd ərinin sərt əlini sıxa-sıxa belə dedi:
“Ay insafsız! Bu cürətin məhv edəcək səni yəqin!
Nə oğluna, nə də mənə rəhmin gəlmir zərrə qədər.
Çox keçməz ki, mən yazığı bədbəxt edib dul qoyarsan.
410 Axeylilər əlbir olub səni yəqin öldürəcək.
Səndən sonra kimim vardır? Onda mən də ölüm gərək!
Sənsiz mən də bu dünyadan zövq almaram, gün görmərəm.
Nə atam var, nə də anam... tək-tənhayam bu dünyada.
Yeyinayaq o Axilles Kilikyanı dağıdanda,
415 Yazıq qoca atamı da həlak etdi bir həmlədə.
Öldürdüsə, ancaq onun yarağını, zirehini
Yığışdırıb aparmağa daha cürət eləmədi.
Görünür ki, rüsvay olmaq qorxusu güc gəldi ona:
Gözəl yaraq-geyimilə yandıraraq həmin yerdə.
420 Uca məzar tepəsi də qaladırdı mərd Axilles.

Qalxantutan ulu Zevsin qızları – dağ pəriləri
 Dövrəsində bol qarağac əkdə həmin pak tərənün.
 Yeddi doğma qardaşım da vardı mənim bir zamanlar,
 Hamısı da birçə gündə girdi qara torpaqlara.
 425 İneklərin, ipək yunlu qoyunların yanındaca
 Yeyinayaq o Axilles hamısını qırdı birdən.
 Sıx meşəli gözəl Plak diyarına hökm eləyən
 Anamı da əsir edib aparmışdı düşərgəyə, –
 Ancaq sonra xeyli qızıl alıb azad etdi onu.
 430 Sonra evdə Artemida həlak etdi anamı da.
 Hektor, indi sən mənimçün həm atasın, həm də ana,
 Mənim təkçə qardaşımın, həm də gözəl əziz ərim...
 İnsaf elə, gəl bizimlə burda möhkəm qalada qal!
 Yetim qoyma uşağını, dul qalmasın arvadın da...
 435 Qoşununu əncirliyin yanına yığ, düşmən ordan
 Şəhrə asan girə bilər, qala ordan möhkəm deyil, –
 İki Ayaks, igid Atrey oğulları, İdomeney.
 Cəsur Tidid – üç dəfədir, qoşunlarla ancaq ordan
 Şiddət ilə hücum edib şəhrə girmək istəmişlər...
 440 Onlara bu məxfi sirri bəlkə də bir falçı deyib,
 Bəlkə də öz bəsirətli ürəkləri bildirmişdir.”

Parlaqsərpuş igid Hektor ona belə verdi cavab:
 “Bütün bunlar, əziz yarım, məni də çox düşündürür,
 Ancaq burda qorxaq kimi hərbdən kənar qalsam əgər,
 445 Troyalı arvad-kəşi, hamı mənə tənə edər...
 Qəlbim buna yol verməyir daim qorxmaz bir igid tək
 Troyanlar arasında ön səflərdə vuruşaraq,
 Həm özümə, həm atama şərəf-şöhrət qazanmışam.
 Bundan özüm xəbərdaram, özüm də hiss etmişəm ki,
 450 Bu müqəddəs Troyamız bu gün-sabah dağılacaq,
 Nizəvuran Priam da məhv olacaq, tərəsi də...
 Ancaq yenə ən sevimli Troyanın fəlakəti,
 Nə də düşmən pəncəsində əziz atam Priamın,
 Əldən düşmüş qoca anam Hekubanın fəlakəti,

455 Bütün qocaq igidlərin, dostlarımin, əqrəbamin
 Dərdi mənə təsir etmir, inan, sən dərdin qədr!
 Tuncgeyimli bir axeyli sənə burdan əsir alıb,
 Göz yaşların axa-axa aparacaq, qul edəcək,
 Yad qadına iplik-qumaş hörəcəksən Arqosda sən,
 460 Kəniz kimi Messeida, Giperəya bulağından
 Yadlara su daşıyacaq, min məşəqqət çəkəcəksən.
 Ehtiyacdan hər əzaba dözəcəksən əsarətdə.
 Orda sənə ağlar görüb deyəcəklər: “Bax bu qadın
 İlionda igidlərin arasında ad qazanmış
 465 Ən qəhrəman mərd Hektorun arvadıdır – bu pis gündə!”
 Bu sözləri eşitdikdə sənə yaran qövr edəcək,
 Bu əzabdan qurtulmaqçın salacaqsan məni yada... –
 Sənə belə əsir görmək, fəryadını duymaqdansa,
 Ölüb qara yerə girmək mənə qat-qat xoşdur, inan!”

470 Belə deyib Hektor gəldi qucaqlasın öz oğlunu,
 Ancaq uşaq çığıraraq sığındı öz dayəsinə,
 Öz mehriban atasının parıldayan geyimindən,
 Sərpuşundan yırgalanan at yalından qorxdu uşaq.
 Atasını tanımadı yazıq uşaq...Bunu görüb, –
 475 Ata-ana hər ikisi gülümsündü həzin-həzin
 Hektor onda götürərək parıldayan sərpuşunu
 Qoydu yerə. Sonra alıb qucağına balasını,
 Oxşayaraq əzizlədi, öpdü, öpdü, atıb-tutdu...
 Sonra Zevsə və o biri ölməzlərə etdi xitab:
 480 “Ey ulu Zevs, ey allahlar! Qəbul edin bu arzumu:
 Kömək edin, əziz oğlum el içində özüm kimi
 İgid, məşhur, qüdrətli bir hakim olsun İlionda,
 O döyüşdən qayıdanda, hər görün yad edib məni,
 Desin: “Ötdü atasını!” – Qalib gəlsin düşmənlərə,
 485 Daim qanlı qənimətlə sevindirsin anasını!”

Belə deyib körpəsini anasına verdi yenə.
 Ana qucdu balasını gözü yaşlı tərəssümlə.

Hektor bundan həyəcanlandı, coşdu, qəlbi qəhərləndi.
Arvadını oxşayaraq belə dedi nəvazişlə:
490 "Mehribanım, sən bu qədər ürəyini üzmə nahaq!
Kim öldürə bilər məni, – taleyimdə yoxsa ölüm?
Yox, taledə ölüm varsa, bu dünyada, cəsur-qorxaq, –
Heç bir kimsə əvvəl-axır ondan xilas ola bilməz.
Get əzizim, evimizdə işində ol, toxu, əyir,
495 Kənzlərə nəzarət et... Müharibə kişilərə, –
Troyada hamıdan çox mənə aid olan işdir. "

Belə deyib parıldayan sərpüşunu aldı Hektor.
Andromaxa qəmgin-qəmgin, tez-tez dönüb ona sarı
Baxa-baxa, göz yaşları axa-axa döndü evə...
500 Bir az sonra mərd Hektorun gözəl-abad sarayına
Gəlib çatdı. Yığıb evdə o xidmətçi qadınları.
Hamı birgə başladılar oxşamağa-ağlamağa...

Diri-diri yas tutdular. Onlar igid mərd Hektora:
Heç kəs ümid etmirdi ki, axeylərin pəncəsindən
505 Can qurtarıb o, savaştan sağ-salamat qayıdacaq...

Allahsifət Paris də çox ləngimədi sarayında,
Naxışlı mis zirehini geyib o da çıxdı evdən.
İtişdən ayağına güvənərək düşdü yola...
Axurunda bol-bol yeyib harınlaşmış, qızmış bir at
510 Noxtasını qırıb necə baş alaraq düzənlikdə
Lovğa-lovğa, başı dimdik, uzun yalı dalğa-dalğa.
Öz hüsnünə-vüqarına heyran-heyran baxa-baxa,
Büllur suda çimib sonra ya axura, ya otlağa
Çapa-çapa yeriyərsə, kişnəyərək fərəhindən,
515 Bax, bu sayaq qoç Paris də Priamın sarayından
Çıxıb çapdı zirehləri parıldaya-parıldaya.
Şən-şən gülür yeyin-yeyin yeriyirdi lovğa-lovğa...
İgid Hektor arvadıyla görüşdüyü həmin yerden
Tərpenəndə, Paris gəlib yaxınlaşdı qardaşına.

520 Allahsifət Paris ona əvvəl belə xitab etdi:
"Əziz qardaş, deyəsən mən çox saxladım səni yoldan?
Söylədiyim vaxtda gəldim, yoxsa bəlkə ləngimişəm?"

Parlaqsərpüş Hektor isə, belə dedi qardaşına:
"Əzizim, bil, haqdanışan insanlardan heç bir nəfər
525 Sənin döyüş hünərini rədd eleyib dana bilməz.
Sən igidsən, ancaq çox tez soyuyursan, inadsızsan.
Səninçin çox zəhmət çəkmiş troyalı vətəndaşlar
Səndən giley eyləyəndə, mən ürəkdən inciyirəm.
Tez ol gedək! Ulu Zeves yar olarsa bizə əgər,
530 Axeyləri Troyadan qovub, azad ölkəmizdə
Ölməz qadir allahların şərəfinə azadətlik
Qədəhləri qaldıranda hər bir şeyi həll edərək".

YEDDİNCİ NƏĞMƏ

Hektorla Ayaxın tək-bətək vuruşması.
Ölənlerin dəfni.

Belə deyib darvazadan çıxdı Hektor Paris ilə,
İkisi də alovlanan coşqun döyüş həvəsilə
Tələsirdi düşmənlərlə amansızca vuruşmağa.
Dinc dənizdə avar çəkib əldən düşmüş dənizçilər
5 Allah külək göndərəndə, buna necə sevinərsə,
Həsret çəkən qoşunlar da qardaşların gəlişini
Görən kimi ürəklənib sevindilər, şad oldular.

Vuruşmada igid Paris aralıq mərd toppuzvuran
Areiflə öküzgözlü Filomedusanın oğlu
10 Menesfini ilk həmlədə məharətlə həlak etdi.
Hektor isə nizəsilə Eyoneyin sərpuşunun
Altındanca boğazından vurub sərdi onu yerə.
Likyalılar sərkərdəsi mərd Gippoloğlu Qlavk
Diksioğlu İfinoyu gərdunəyə minən zaman
15 Nişan alıb nizəsilə çiyindən bərk vuran kimi
Gərdunədən yığılıb o, bircə anda həlak.

Bayquşgözlü qız Afina misgeyimli axeylərin
Belə həlak olduğunu görən kimi, pak Olimpədən
Enib gəldi sürət ilə Troyanın qarşısına.
20 Perqamadan ilahəni görən zaman Apollon da
Gəldi ona qarşı, – o da Troyaya tərəfdardı.
İki ilah nəhəng palıd kölgəsində qarşılaşdı.
Zevsin oğlu Feb-Apollon belə dedi Afınaya:

25 “Ulu Zevsin gözəl qızı, niyə endin pak Olimpden?
Arzun nədir? Nədən belə narahatsan, nigaransan?”

İstəyirsən arqivlərə bəxş edəsən qələbəni?
Rəhmin gəlmiş həlak olan troyalı igidlərə?
Mən deyənə etsək əgər, hamıya çox xeyri dəyər:
Gəl bugünlük bu davanı, bu qırğını dayandıraraq.
30 İndi ki, siz ilahələr Troyanı dağıtmağı
Möhkəm arzu edirsiniz, – qoy sonralar bir-birilə
Sona qədər lap doyunca, məhv olunca vuruşsunlar”.

Bayquşgözlü qız Afina Febə belə cavab verdi:
35 “Qoy olsun, ey Uzaqvuran! Mən də elə bu niyyətlə
Gəldim bura – axeylərlə troyanlar arasına.
Bəs de görüm, indi necə dayandıraraq vuruşmanı?”

Zevsin oğlu Feb–Apollon belə cavab verdi ona:
Gəl atçapan Hektora biz ürək verək, cürət verək,
O danaylı igidlərə cəsarətlə xitab edib,
40 Qoy təkbətək vuruşmağa çağırırsın mərd olanları.
Misgeyimli axeylərə bərk toxunar bu cəsarət,
Bir qəhrəman göndərərlər Hektor ilə vuruşmağa”.

Belə dedi. Bayquşgözlü Afina da razılaşdı,
Priamin oğlu falçı Helen həmin allahların
45 Verdikləri bu qərarı hiss eləyib duyan kimi,
Mərd Hektora yaxınlaşıb ona belə xitab etdi:
“Ey Priamoğlu Hektor, ey Zevstək aqıl igid!
Mən ki, sənə qardaşınam, gəl əməl et mən deyənə!
Qoy axeylər, troyanlar otursunlar hamı yerə,
50 Sən də çağır axeylərdən ən qəhrəman igidləri
Bu meydanda gəlib sənə qoy təkbətək vuruşsunlar.
Bu gün sənə taleyində ölüm yoxdur, arxayın ol!
Mən əbədi allahlardan bunu özüm eşitmişəm”.

55 Hektor böyük bir sevincə qəbul etdi bu sözləri.
Tez irəli çıxıb tutdu ortasından nizəsini,

Troyalı qoşunları dayandırdı. Durdu hamı.
Həmin saat Aqamemnon axeyləri dayandırdı.
Allahların hər ikisi – Afina da, Apollon da
60 Çalağana dönüb qondu ulu Zevsin yaratdığı
Nəhəng palıd ağacına, seyr etməyə qoşunları.
Sərpuşları, nizələri, qalxanları parıladaşan
İki qoşun oturmuşdu o meydanda cərgə–cərgə.
Birdən–birə qopan külək göy dənizi ürpərdərək
65 Parıladaşan saf suları necə birdən qaraldarsa, –
Yerə çökən qoşunlar da qaraltmışdı düzənliyi...
Hektor isə, iki qoşun arasında durub dedi:
“Eşidin, ey troyanlar, ey xoşgeyim axeylilər!
Eşidin, qoy ürəyimdən keçənləri deyim sizə!
70 Ulu hakim Kronion pozdu bizim andımızı,
Bəd niyyətlə aramıza dava saldı; indi gərək
Ya siz bizim möhkəm bürclü Troyanı alalım,
Ya da həlak olasınız gəmilərin qarşısında...”
Burdadırlar axeylərin ən qəhrəman igidləri,
75 Mən – ilahi Hektor ilə cürət edib vuruşmağa,
Kimdə hüner – təpər varsa, gəlsin çıxsın bu meydana!
Mən deyirəm, şimşəksaçan Zevs özü də şahid olsun.
Rəqib məni uzun, iti nizəsilə həlak etsə,
Soyub yaraq–yasağımı aparsın öz gəmisinə.
80 Cəsədimi qaytarsın ki, həmvətənim troyanlar
Ođ qalayıb yandırsınlar dədə–baba qaydasilə.
Yox, ulu Feb kömək etsə, mən rəqibə qalib gəlsəm,
Onun yaraq–yasağını apararaq, Troyada
Oxyağdıran Apollonun məbədində asacağam,
85 Cəsədini göndərəm gəmilərin qarşısına...
Saçı üzün axeylilər Hellespontun sahilində
Dəfn eləyib üzərində yekə təpə qalasınlar.
Sonra gələn nəsillərdən gəmi ilə burdan keçən
Bu mozarı görüb, məni yad edərək desinlər ki:
90 “Çoxdan ölmüş bir igidin məzarıdır həmin təpə,
Vuruşmada igid Hektor onu həlak eləmişdir!”
Bəli, onda adım–sanım əbədilik yaşar mənim”.

Belə dedi. Axeylilər dinməz, sakit oturdular.
“Yox” – deməyə həyə edir, “hə” – deməyə qorxurdular.
95 Axır qalxıb mərd Menelay bərk danladı hamısını,
Odlanaraq qəzəbindən, belə dedi axeylərə:
“Vay halıma! A yassarlar! Siz kişi yox, arvadınız!
Bir nəfər də Hektor ilə indi çıxıb vuruşmasa,
Onda gerək bu dünyada rüsvay olaq biz danaylar!
100 Sizi görüm suya dönüb, yerə girib, yox olasız!
Sizdə ürək yoxdur əsla, şərəfdən də yoxdur əsər!
Özüm gedib vuruşaram!.. Bilirəm ki, qalibiyyət
Ulu qadın allahların hökmü ilə olur ancaq!”

Belə deyib başladı o yaraqlanıb geyinməyə...
105 Ey Menelay, əgər bütün qəhrəmanlar yerbəyerdən
Tökülüşüb səni möhkəm tutmasaydı, onu bil ki,
Qat-qat güclü Hektor səni çoxdan həlak eləmişdi.
Hökmürəvan Aqamemnon özü gəlib qardaşının
Sağ qolundan yapışaraq belə xitab etdi ona:
110 “Ey Zevesin yetirməsi mərd Menelay, aqlın azıb?
Belə olmaz, çox qızıqma, hiddətini yumşalt bir az!
Hirsənərək Hektor kimi yenilməz bir qəhrəmanla
Vuruşmağa can atma sən! Ondan yaman qorxur hamı.
Hətta səndən qat-qat güclü, savaşlarda ad qazanmış
115 Axilles də ona qarşı vuruşanda tir-tir əsir.
Sən get otur öz vəfali dostlarının arasında.
Hektor ilə vuruşmağa adam çıxar axeylərdən.
O nə qədər qoçaq olsa, qan tökməyə can atsa da,
İnan ki, bu qanlı savaş meydanından sağ qurtarsa,
120 Sevinəcək, diz çökərək allahlara yalvaracaq”.

Aqamemnon qardaşını öz fikrindən daşındırdı.
O da buna razı oldu. Yoldaşları sevinərək,
Yarağını-yasağını soyundurub oturdular.
Nestor qalxıb başçılara bu sözlərlə xitab etdi:
125 “Ax, nə yaman matəm çöküb bizim Axey torpağına!
Ah, Mirmidon ellərinin qocalmış mərd atçapanı,
Məşhur natiq, müdrik Peley hönkür-hönkür ağlayacaq!

Evdə məndən hər axeyli bəresində sevinirdi...
130 Əgər indi eşitsə ki, hamı qorxur bu Hektordan,
Yəqin göyü əl qaldırıb allahlara yalvarar ki,
Onu vasil eləsinlər tutqun Aid aləminə!
Ey ulu Zevs, ey Appolon, ey Afina, ah, əgər mən
Gənc olsaydım... o zaman ki, Keladontun sahilində
135 Fey qalası qarşısında, İordana yaxın yerdə
Arkadlarla piloslular bir-birilə vuruşurdu, –
Arkadların sərkərdəsi Yerevfalyon bu savaşda
Mərd hökmdar Areyfonun zirehini geyinmişdi, –
Ona igid kişilər də, gözəl-göyçək qadınlar da
140 Toppuzvuran ad qoymuşdu, – çünki savaş meydanında
Nə yay, nə də nizəylə yox, daim düşmən səflərini
Qorxunc dəmir toppuz ilə darmadağın eləyərdi.
Onu Likurq həlak etdi, zor ilə yox, hiylə ilə, –
145 Toppuzla əl atmaq mümkün olmayan bir dar cığırdə
Likurq onu qarşılıq, uzun iti nizəsilə
Vurub dəlmiş bədənini, yıxmış onu üzüqoylu,
Aresin bəxş elədiyi silahı da aparmışdı.
Döyüşlərdə o həmişə bu silahla vuruşardı.
Likurq özü qocalanda, həmin qorxunc silahını
150 Əziz dostu Yerevfalyona bəxş etmişdi... – Bax, bununda
Silahlanıb o da hərif çağırırdı vuruşmağa.
Hamı qorxub tir-tir əsir, kimse cürət etməyirdi.
Onda hələ mən hamıdan gəncdimsə də, ürəkləndim,
Dedim ki, qoy bu lovgaya bir göstərim hünərimi.
155 Pak Afina mənə zəfər bəxş elədi bu vuruşda.
Nəhəng, güclü düşmənimə həlak etdim bir həmlədə!
Yekə hərif çapalayıb təslim etdi öz canımı.
Əgər yenə əvvəlkitək gənc olsaydım, bu meydanda
Parlaqsərpüş Hektor hərif görərdi öz qarşısında!
160 Amma sizin qoşunlarda bu qədər mərd ola-ola,
Kimse cürət etmir çıxsa Hektor ilə vuruşmağa”.

Qoca belə danlayanda doqquz nəfər qalxdı birdən:
İlk olaraq hökmürəvan Aqamemnon özü qalxdı.
165 Sonra adlı-sanlı igid Tideyoğlu mərd Diomed.

Sonra coşqun-daşqın güclü iki igid – iki Ayaks.
Ayaksların ardınca da – İdomeney, onun dostu
Qoşunqıran Eniyalı bərabəri – mərd Merion,
Ondan sonra Yevemonun igid oğlu mərd Yevripil,
Andremon oğlu Foant, allahsifət mərd Odissey...
170 Hektor ilə vuruşmağa meyl edənlər bunlar oldu.
Qoca Nestor yenə qalxıb belə dedi hamısına:
“İndi gəlin, qürə atın. Kimə düşsə həmin qürə,
Qanlı döyüş meydanında, ölüm-dirim savaşında
Qalib gəlib sağ-salamat dönsə əgər, əlbəttə ki,
175 Axeylərin şərəfini, öz adını ucaldacaq!”

Belə dedi. Sonra hərə nişanladı qürəsini,
Aqamemnon Atreidin sərpuşuna saldı hamı.
Qoşun isə, əllərini səmalara qaldıraraq,
Allahlara yalvarırdı, hamı belə söyləyirdi:
180 “Ey atamız ulu Zeves! Qoy bu qürə ya Ayaksa,
Ya Mikena hökmdarı Diomedə nəşib olsun!”

Hamı belə diləyirdi. Nestor sərpuş içindəki
Qürələri çalxaladı... hamı arzu edən kimi,
Ayaks atan qürə birdən sıçrayaraq düşdü yerə.
185 Carçı alıb onu yerdən, sağdan-sola gezdirərək,
Axeyli mərd igidlərə nişan verdi, – ancaq heç kəs
O qürəyə sahib durub nişanını tanımadı.
Carçı bütün cərgələri dolaşaraq, gəlib çatdı
Bu qürəni o sərpuşa atan şoxsə – mərd Ayaksa.
190 O carçıya əl uzatdı, carçı təqdim etdi ona.
O qürəni görəni kimi, nişanını tanıyaraq,
Fərəhlənib atdı yerə, belə dedi axeylərə:
“Qürə mən düşdü, dostlar! Mən ürəkdon şadam buna!
Yəqin qalib gələcəyəm parlaqsərpuş Hektora mən...
195 Ancaq yenə arzum budur, – mən geyinib-gecinincə,
Siz yavaşdan, troyanlar eşitmədən, ulu Zevsə
Dua edin, bu savaşda havadarım olsun mənim...
Yox, ucadan edin! Niyə qorxaq gerek biz onlardan?
Bu savaşda nə gücdə, nə bacarıqda, məharətdə

200 Kimsə mənə bu meydandan boş dönməyə vadar etməz.
Özüm də ki, Salamində hər bir fəndi öyrənmişəm!”

Belə dedi. Sonra hamı dua etdi ulu Zevsə.
Uca göyə əl qaldırıb hamı belə söyləyirdi:
“Ey İdada hakim olan, ey atamız ulu Zeves!
205 Sən Ayaksa zəfər bəxş et, şərəf-şöhrət lütf et ona!
Hektoru da sevirənsə, meylin varsa ona əgər,
Onda iki qəhrəmana eyni şərəf-şöhrət bəxş et!”

Belə dedi onlar. Ayaks parlaq tuncdan zireh geydi.
Bədəninə möhkəm-möhkəm zirehlərlə örtüb, sonra,
210 Kronion bir-birinə düşməni edib çarpışdırın
Düşməni üstə yürüş edən nəhəng qorxunc Ares kimi,
Axeylərin qəhrəmanı ucaboş mərd Ayaks da
Vüqar ilə addımladı düşməninə üzərinə.
Qorxunc üzü istehzayla gülümsünə-gülümsünə,
215 Addımlayıb oynadırdı əldə uzun nizəsini.
Arqivlilər ona baxıb vüqarlanır, fəxr edirdi,
Troyanlar onu görüb əsim-əsim əsirdilər.
Hektorun da cəsur qəlbi çırpınırdı sinəsində...
Ancaq qaçıb ordusuna sığına da bilməzdi o, –
220 Çünki əvvəl özü hərif çağırmışdı döyüşməyə.
Yeddi qatlı gönle tuncdan qalxanını qələ kimi
Öndə tutub yeriyirdi Ayaks... Ona bu qalxanı
Gil sakini Emin adlı mahir sərrac qayırmışdı,
Yeddi baş ən kök öküzün dərisini yığıb qat-qat,
225 Üstünə də möhkəm tuncdan bir qat parlaq üz çəkmişdi.
Ayaks həmin bu qalxanı möhkəm tutub öz önündə,
Mərd Hektora yaxınlaşıb, qorxunc səslə belə dedi:
“Hektor, indi bu meydanda biz təkbətək vuruşarıq,
Onda özün görərsən ki, aramızda səfdağıdan,
230 Şirürekli Pelid kimi qəhrəmanlar var, ya yoxdur!
Hökmürevan Aqamemnon Atreiddən küsüb Axill,
Gəmilərin qarşısında işsiz-gücsüz dincəlsə də,
Ancaq bizdə onun kimi igidlərin sayı çoxdur,
Səndən qorxan deyilik biz... Gəl vuruşaq, başla görək!”

235 Parlaqsərpuş igid Hektor həmin saat verdi cavab:
“Sən, ey ellər hökmdarı, Telamoni nəcib Ayaks!
Yeter artıq mənimlə bir uşaq kimi danışdığın,
Savaşa yad arvadlartək bu söz-söhbət artıq yetər!
Döyüş-savaş işlərində təcrübəm var, hünərim var,
240 Gön qalxanı sağa-sola oynatmağı bacarıram,
Cürətım var, qüdrətım var qanlı savaş meydanında,
Gərdunəmi atlıların meydanında çapdıraram,
Əlbəyaxa vuruşmada Ares rəqsi oynaram mən...
Ancaq səntək bir qoçağı fürsət güdüb mən qəfildən
245 Öldürmərəm, açıq-aşkar vuruşaram, de, al gəldi!”

Belə deyib qolaylayıb atdı uzun nizəsini.
Yeddi qatlı gön qalxanın üstündəki tunc qatına
Güclü qorxunc bir zərbəylə düz hədəfə dəydi nizə.
Altı qatlı dəlib keçdi, pərçim oldu yeddincidə...
250 Onda allah yetirməsi Ayaks da cəld tərponərək,
Qolaylayıb atdı nəhəng nizəsini mərd Hektora.
Ancaq dəydi qorxunc nizə qəhrəmanın qalxanına,
Dəlib keçdi parpar yanan qalxanını, bircə anda,
Deşib onun naxış-naxış gözəl zərif zirehini,
255 Qasığının qabağından xitonunu parçaladı.
Hektor yana sıçramaqla xilas oldu həlakətdən.
Hər ikisi nizələri atıb, onda bir kənara,
Azğın-coşqun aslanlartək, vəhşi-qızğın qabanlartək
Nərə çəkib, bir-birinin üzərinə şığıdılar.
260 Hektor vurdu mizrağıyla mərd Ayaksın qalxanına,
Ancaq mizraq mis qatına dəyən kimi, sındı ucu.
Ayaks isə, mizrağıyla dəldi onun qalxanını,
Cuman Hektor birdən-birə sıçrayaraq döndü geri.
Mizraq cızmış boğazını, yarasından qan sızdı,
265 Allahsifət Hektor ancaq əl çəkmədi vuruşmadan.
Bir az geri çəkilərək, o, meydanın ortasından
Yekə, ağır, iti diş-diş bir daş alıb tolazladı,
Atıb vurdu Ayaksın gen qalxanının ortasından.
Qalxanın mis qatı bundan guruhurla guruldadı.

270 Ayaks birdən qapdı yerdən həmin iti, ağır daşı,
Var gücüylə atıb vurdu mərd Hektorun qalxanından,
Dəlib keçdi qalxanını, dizini də yaraladı.
Hektor tutub öz dizini, geriledi, ancaq yenə
Apollonun köməyilə möhkəm durdu öz yerində.
275 İndi onlar bir-birini qılıncıla məhv edəcəkdilər...
Ancaq birdən Kronidin, bir də fəni insanların
Carçıları gəldi, – biri troyalı, biri axey:
Talfib ilə İdey, – bunlar ikisi də ağıllıydı.
İgidləri əsalarla ayırdılar... Müdrik carçı
280 Troyalı İdey belə xitab etdi rəqiblərə:
“Bəsdir daha, ay igidlər, yetər, daha vuruşmayın!
Buluduyğan Zeves sizi cənən sevdir, əzizləyir.
İkiniz də qoçaqsınız, təsdiq edir bunu hamı.
Artıq gecə yaxınlaşır, ona tabe olmaq gərək”.

285 İdeya tez cavab verdi Telamonun oğlu Ayaks:
“Sən deyəni indi gərək Hektor özü təkrar edə.
Axı əvvəl o çağırıb axeyləri bu meydana,
O başlayıb – o qurtarsın, o söyləsə, mən razıyam”.

Parlaq sərpuş Hektor isə, ona belə cavab verdi:
290 “Düzdür, Ayaks, allah sənə boy da verib, güc də verib,
Ağıldan da bol bəxş edib, – mizraqda da çox mahirsən.
Gəl bugünlük müvəqqəti dayandıraq vuruşmanı,
Sonra yenə bu meydanda görüşərik-vuruşarıq,
Görək allah qələbəni hansımıza qismət edər.
295 Artıq gecə yaxınlaşır, – ona tabe olmaq gərək...
İndi igid axeylərin gəmiləri duran yerə
Qayıdaraq, şad edərsən bütün yaxın dostlarını.
Mən də böyük Priamın şəhərinə qayıdaraq,
Şad edərdəm məbədlərdə şərəfimə dua edən
300 Troyalı kişiləri, uzunpaltar qadınları.
Ey Telamid, bir-birinə gəl hədiyyə bəxş eləyək,
Bunu görəndə axeylərlə troyanlar desinlər ki:
“Qəhrəmanlar ölüm-dirim savaşıyla vuruşdular,
Ancaq yenə ayrıldılar bir-birinə dost olaraq”.

305 Belə deyib gümüşqadaq xəncərini öz qınında,
Naxış-naxış kəmərilə mərd Ayaksa bağısladı.
Əvəzində Ayaks ona verdi zərli kəmərinə.
Ayrıldılar, – biri getdi arqivlilər arasına,
O biri də troyalı qoşunların arasına,
310 Troyanlar mərd Ayaksın vurub-yıxan əllərindən
Sağ-salamat çıxıb gələn Hektoru seyr elədikcə,
Hamı qəlbən sevinirdi işin belə bitməsinə.
Naümidkən, indi onu ötürdülər şəhərdək.
O tərəf də mərd Ayaksın hünərinə heyran olub,
315 Ötürdülər onu qadir Atreidin hüzuruna.

Onlar gəlib hökmdarın hüzuruna çatan kimi,
Hökmürəvan Aqamemnon beşyaşar bir öküz kəsib.
Ulu Zevsə qurban etdi, gələnlərin şərəfinə.
Dərisini soyub, onu doğradılar xırda-xırda.
320 Bircə-bircə çəkib şişə bişirdilər aram ilə.
Ehtiyatla sonra yenə bir-bir şişdən çıxardılar.
Bu işləri başa vurub, oturdular ziyafətə.
Hamı yedi bir ölçüdə, qalmadı ac bir nəfər də.
Hökmürəvan Aqamemnon mərd Ayaksa lütf eləyib,
325 Can ətindən uzun-yekə bir tikəni verdi ona.
Yeyib-içib doydu hamı... Sonra Hektor ilk olaraq,
Toplaşanlar arasında başladı nitq eləməyə;
Məclislərdə o hamıya ustad idi məsləhətdə
Xoş niyyətlə dilə gəlib belə dedi axeylərə:
330 “Ey Atreid! Dinləyin, ey axeylərin başçıları!
Saçıuzun axeylərdən bu davada çox qırılmış,
Azğın Ares bu sahili boyamış al qanlarına,
Ruhlarını tutqun Aid aləminə göndərmişdir.
Səhər şəfəq sökən kimi, kəsilsin bu müharibə.
335 Biz də burdan cəsədləri öküzlərlə, qatırlarla
Daşıyaraq, gəmilərin qarşısında yandıraq ki,
Ana yurdu qayıdanlar bu davadan övladlara –
Ataların sümüyündən bir yadigar aparsınlar.
Tonqalların yerində də bir ümumi mezar – təpə

340 Qalayaraq dövrəsinə uca hasar çəkdirərik,
Bu həm bizə, həm də bizim gəmilərçin qala olar.
Bu hasara möhkəm qapı qayırırıq, gərdunələr
Ordan rahat girib-çıxar, o hasarın kənarından
Dərin, geniş, keçilməyən bir xəndək də qazıtırıq.
345 Əgər məğrur troyanlar bir vaxt bizə hücum etsə,
Bu hasarla xəndək kəsər düşmənlərin qarşısını”.

Belə dedi. Hökmdarlar razılaşdı bu təklifə.
Şəhərdə də Priamın sarayının önündəki
Akropolda haylı-küylü bir yığıncaq toplaşmışdı.
350 Orda belə söyləyirdi Antenor – o müdrik qoca:
“Ey Troya övladları, eşidin, ey müttəfiqlər!
Qəlbim sizə bu sözləri söyləməyə vadar edir.
Qərar verin! Yelenanı, gəlin bütün qənimətlə
Menelaya qaytaraq biz, – andı pozan biz olmuşuq!
355 İnanın ki, savaşımaqdan heç bir fayda yoxdur bizə.
Mən deyəni etmədikcə, asudəlik olmayacaq”.

Belə deyib oturdu o. Həmin saat dik qalxaraq
İpək saçlı Yelenanın allahsifətəri Paris
O qocaya cavab verib, belə dedi saymazyana:
360 “Ey Antenor, dediklərin heç xoşuma gəlmir mənim!
Əgər yaxşı düşünsəydin, başqa cürə danışardın!
Əgər indi dediklərin əsil ürək sözüdürsə,
Onda yəqin pak allahlar oğurlayıb dərrakəni!
Troyalı igidlərə budur mənim son sözlərim:
365 Açıq-aşkar deyirəm ki, arvadımdan əl çəkmərəm!
Gətirdiyim sərvətləri üstünə də artıraraq,
Hamısını axeylərə qaytarmağa hazırım mən”.

Belə deyib oturdu o... həmin saat allahsifət,
Müdrik qoca mərd Priam qalxıb durdu vüqar ilə.
370 O məclisə niyyətlə xitab edib belə dedi:
“Ey Troya övladları, eşidin, ey müttəfiqlər!
Sinəmdəki ürək mənə, bir eşidin, nələr deyir:

Siz bu gün də əvvəlkiyək şəhərdə şam edərsiniz,
Gecə keşik çəksin hamı, sayıq durun növbənizdə.
375 Səhər tezdən İdey getsin o gəmilər duran yerə,
Bu davaya bais olan Parisin bu sözlərini
Çatdırsın o Menelayla Aqamemnon hökmüdarə.
Qoy üstəlik bu ağıllı təklifi də eşitdirsin:
Müvəqqəti dayandıraq qan-qadalı vuruşmanı,
380 Ölüləri yandıрмаğa macal verək bir-birinə.
Sonra yenə vuruşarıq, görək axır pak allahlər
Qələbəni ya onlara qismət edər, ya da bizə”.

Priamı dinləyərək bütün məclis razılaşdı.
Hərə getdi dəstəsinə, – şam elədi bütün qoşun.
385 Səhər tezdən İdey getdi o gəmilər duran yerə.
Sərt Aresin xadimləri danaylar da toplamışdı.
Aqamemnon Atreidin gəmisində məşvərətə.
Gursəs İdey ortalıqda durub belə nitq elədi:
“Ey hökmdar Aqamemnon! Ey axeyli sərkdərlər!
390 Priamla bütün başqa adlı-sanlı troyanlar
Tapşırıblar deyim sizə bu davaya bais olan
Gənc Parisini təklifini, – bəlkə qəbul edəsiniz:
Gəmilərlə Troyaya gətirdiyi sərvətləri, –
(Ah, onları gətirəndə, onun başı bataydı kaş!)
395 Üstünə də artıraraq, qaytarmağa razıdır o.
O ki, qaldı Menelayın öz qanuni arvadına,
Troyanlar razısa da, o deyir ki, qaytarmaram.
Bir də mənə tapşırıblar, deyim sizə bu sözləri:
Müvəqqəti dayandıraq qan-qadalı vuruşmanı,
400 Ölüləri yandıрмаğa macal verək bir-birinə.
Sonra yenə vuruşarıq, axırdasa pak allahlər
Qələbəni ya sizlərə qismət edər, ya bizlərə”.

Belə dedi. Axeylilər sakit-sakit dinlədilər.
Ucasəsli mərəd Diomed onda qalxıb belə dedi:
405 “Yox, daha biz nə Parisin sərvətini, nə də hətta
Yelcnamı istəmirik!.. Axmaqlar da bilir daha

Troyanlar ən yaxında tamam həlak olacaqlar!”
Belə dedi. Axeylilər həyəcanla coşdu, birdən,
Heyran oldu hamı igid Diomedin sözlərinə.
410 Hökmürəvan Aqamemnon mərəd İdeyə cavab verdi:
“İdey, özün eşitdin ki, axeylərin cavabını!
Mən özüm də onların bu cavabına tərəfdaram.
Ölüləri yandıрмаğa etirazım yoxdur mənim.
Hamımıza borcudur bizim hörmət etmək ölənlərə.
415 Onları tez yandıraraq borcumuzu ədə edək.
Şimşəksaçan ulu Zeves şahid olsun sözlərimə!”

Belə deyib əsasını qaldırdı o dik yuxarı.
Troyanın ölçisi də qayıtdı pak İlionə.
Dardanlarla troyanlar gen meydanda oturaraq,
420 İdeyin tez gəlməsini gözləyirdi həyəcanla.
O qayıdıb tən ortada dayanaraq, axeylərin
Cavabını xəbər verdi. Hamı işə bərk girişdi:
Kimi yığır cəsədləri, kimi odun daşıyırdı.
Axeylər də gəmilərdən ayrıldılar tez-tələsik,
425 Kimi yığır cəsədləri, kimi odun daşıyırdı.

Okeanın ağır-ağır ləngər vuran sinəsindən
Baş qaldıran qızıl günəş səmalara nur saçanda,
Hər iki xalq düzənlikdə bir-birilə qarşılaşdı.
Cəsədlərdən dost-düşməni ayırd etmək olmayırdı.
430 Laxtalanmış qanlarını yuyub, sonra tanıyaraq,
Göz yaşları tökə-tökə yığırdılar arabaya.
Priam bərk ağlamağı bərk qadağan eyləmişdi.
Qəmgin-qəmgin qaladılar cəsədləri tonqallara.
Sonra tamam yandıraraq qayıtdılar İlionə.
435 Axeylər də o tərəfdən cəsədləri qəmgin-qəmgin
Qalayaraq tonqallarda yandırdılar, sonra yenə
Qayıtdılar, gəmiləri duran yerə düşərgəyə.

Ertəsi gün hələ gecə qaranlığı çəkilməmiş,
Axeylilər yığışaraq tonqalların qarşısına,

440 Düzənlikdə bir ümumi məzar-təpə qaladılar.
Yanımda da özləriylə gəmiləri qorumağa
Möhkəm, uca bir hasar da tikdi onlar həmin yerdə,
Bu hasara möhkəm qapı qayırdılar, – gərdunələr
Ordan çıxıb gire bilsin, hasarın da kənarından
445 Keçilməyən dərin, geniş bir xəndək də qazdı onlar.
Xəndəyin də dövrəsinə bol sıx dirək basdırdılar.
Belə möhkəm çalışdılar düşərgədə axeylilər.

Allahlarsa toplaşaraq ulu Zevsin dövrəsinə,
Axeylərin gördükləri bu işlərə baxırdılar.
450 Yertitrədən pak Poseydon söz alaraq belə dedi:
“Ey atamız! Gen dünyada indi fəni insanlardan
Kimdir, söylə, ölməzlərə yalvararaq niyaz edən?
Görürsənmi, axeylilər gəmilərin dövrəsində
Necə hasar çəkib, dərin xəndəklər də qazımışlar?
455 Bəs nə oldu, hanı, söylə, allahlara qurbanları?
Bu hasarın şan-şöhreti yayılacaq hər tərəfə,
Apollonla biz – qəhrəman Laomedont xatirinə,
Məşəqqətlə tikdiyimiz hasar yaddan çıxacaqdır!”

Bərk qəzəblə buludyığan Zeves cavab verdi ona:
460 “Yertitrədən qadir allah, söylə görüm, qəsdin nədir?
Allahlardan zorda sənədən zəif olan biri əgər
Bu sözləri söyləsoydi, bəlkə haqlı sayılırdı.
Axı sənin adın-sanın yayılmışdır hər bir yana!
Heç qəm çəkmə! Axeylilər ordan üzüb gedən kimi.
465 Dalğalarla o hasarı eyleyərsən yerlə yeksan,
Yenə parlaq dəniz qumu basar həmin dik sahili,
Axeylərin hasarından qalmaz əsla bir əlamət!”

Bir-birilə belə söhbət elədilər ölümsüzlər,
Gün batmağa başlayanda qurtarıb öz işlərini,
470 Axeylilər öküzlər kəsib şam etməyə oturdular.
Bu arada Yazon ilə Gipsipila oğlu Yevney
Gözəl Lemnos adasından göndərdiyi şərab dolu

Keyli gəmi ağır-ağır gəlib çatdı o sahilə.
Aqamemnon Atreidlə Menelaya, – hər birinə,
475 Ayrı-ayrı min küp şərab göndərirdi hər il Yevney.
Qalan bütün axeylilər, – kimi saf mis, kimi dəmir,
Kimi gön, ya inək, ya da əsir qullar getirərək,
Əvəzində gəmilərdən şərab alıb içərdilər.
Onlar həmin o sahildə bir ziyafət düzəltdilər.
480 Həmin gecə saçınızun axeylilər düşərgədə,
Şəhərdə də troyanlar, yeyib-içdi səhərədək.
Həmin gecə şimşəksaçan Zeves göydə bəd niyyətlə
Səhərədək guruldadı, bərk qorxdular axeylilər.
Heç kəs ulu Zevs eşqinə, yerə şərab çiləmədən,
485 Cüret edib içməyirdi, axır hər yan sakitləşdi.
Qurban verib rahat-rahat, şirin-şirin yatdı hamı.

SƏKKİZİNCİ NƏĞMƏ

Dayandırılan döyüş

Zəfərini libasında şəfəq çıxdı göy üzünə.
Olimpin dik zirvəsində şimşəksaçan ulu Zeves
Ölməzləri dəvət etdi hüsurunda yığıncağa.
Təkə özü danışdı, ölməzlərsə dinləyirdi:
5 “Dinləyiniz sözlərimi, ey allahlar, ilahələr!
Dinləyiniz mənim ürək sözlərimi, diqqət ilə.
Ölməzlərdən heç bir kimsə, nə bir allah, nə ilahə
Gərək mənim sözlərimdən əsla kənar çıxmayaq,
Hamısına əməl etsin!.. Gərək buna son verəm mən!
10 Allahlardan birçösi də, görsəm əgər əlaltından
Troyaya, danaylara kömək etmək fikrindədir,
Onu yaman əzişdirib, qaytaracaq düz Olimpə,
Ya da tutub atacağam zülmət Tartar aləminə –
Yer altında ən dərinə olan dibsiz uçuruma,
15 O yerə ki, darvazası demirdəndir, astanası uca, tuncdan,
Aiddən də yerdən göyə qədər uzaq dərinliyə...
Orda bilər onda mənim qəzəbimin qüdrətini!..
Ya da budur, bir sınayın, yəqin bilmək istəsəniz,
Bir-bir bütün allahlarla ilahələr asimandan
20 Yerə qədər qızıl zəncir sallayaraq möhkəm-möhkəm
Yapışınız o zəncirdən, çəkin bütün gücünüzlə,
Yenə qadir ulu Zevsi yerə sala bilməzsiz!
Amma ki, mən zarafatçın bunu etmək istəsəydim,
Qoparardım o zənciri dənizlərlə, yerlə birgə,
25 Dolayardım onu Olimp zirvəsinə birçö anda,
Asılardı o zəncirdən bütün aləm, bütün dünya!
Bax, bu qədər güclüyəm mən fanilərdən, allahlardan!”

Bele dedi. Allahlarsa, dinlədilər sakit-sakit.
Ulu Zevsin qorxunc nitqi hamısını qoydu heyran.
30 Bayquşgözlü qız – Afina onda bele xitab etdi:
“Ey hamıdan uca olan ulu ata, ey Kronid!
Biz hamımız bilirik ki, sən ulusan, qüdrətlisən!
Ancaq yanır ürəyimiz nizəvuran danaylara:
Amansız, bəd taleyləri onları məhv eləyəcək.
35 Sən buyursan, əsla hər bə qarışmarıq heç birimiz.
Arqıvlərə yalnız elə xoş məsləhət verərik ki,
Qoy hamısı məhv olmasın sənin yersiz qəzəbindən’

Buludyığan Zeves ona bele dedi gülə-gülə:
“Qorxma, mənim əziz qızım, ey Afina, arxayın ol,
40 Bu sözlərim ciddi deyil, sənə daim lütfkaram”.

Bele deyib bir cüt atı qoşdu qızıl gərdunəyə,
Bu atların ayağı tunc, yalları da qızıldandı.
Özü qızıl geyinərək aldı gözəl qamçısını,
Minib parlaq gərdunəyə, qamçıladi atlarını,
45 Atlar uçdu süzə-süzə buludlardan, yerdən uca,
Parıl-parıl parıladaşan ulduzların arasında.
Gəldi İda təpəsinə, heyvanı bol Qarqaraya, –
Bura onun meşəsiydi – ətir saçan qurbangahı.
Allahların, fanilərin atası Zevs atlarını
50 Açıb orda sıx dumanla bürüdü dörd dövrəsini.
Özü isə, qürurlanıb qüvvətinə-qüdrətinə,
Zirvələrdən seyr elədi gəmiləri, Troyanı...

Saçıuzun axeylilər tez-tələsik yeyib-içib,
Başladılar vuruşmaqçın yaraqlanıb geyinməyə.
55 Şəhərdə də troyanlar miqdarca az olsalar da,
Berk hazırlıq görürdülər qızgın-qanlı savaqlara.
Arvadları-uşaqları qorumağa məcburdular.
Darvazalar açılantək çıxdı atlı-piyadalar.
Hər tərəfi gurultulu hay-küy haray çulğaladı.

60 İki qoşun bir-birilə qarşılaşıb berk toqquşdu,
İgidlərin nizələri, qılıncları – şaqqaşaraq,
Şışqabırğa qalxanları bir-birilə toqquşaraq,
Fasilesiz bir gurultu çulğaladı o meydanı –
Vuranların, ölənlərin nərələri, fəryadları...
65 Sellər kimi axan al qan basdı bütün hər bir yanı.

Səhər tezdən gün doğanda, hər tərəfdən dolu kimi
Yağan oxdan, nizələrdən tələf oldu xeyli cavan...
Ancaq günəş səmanın tən ortasına çatan kimi,
Ulu Zeves alıb ələ saf qızıldan tərəzini,
70 Hər gözüne qara ölüm xəbər verən qürə qoydu –
Ayrı-ayrı, Troyanın, axeylərin qürəsini.
Tərəzini tən ortadan ağır-ağır qaldıranda,
Axeylərin qara bəxti əyildi ta yerə qədər,
Troyanın taleyisə ucaldı dik səmalara.

75 İdanın dik zirvəsindən Zeves qorxunc bir zərbəylə,
Dəhşətli bir şimşək çaxdı axeylərin ordusuna.
Bunu görçək axeyləri dəhşət aldı, berk qorxdular.
Adlı-sanlı İdomeney, Aqamemnon, iki Ayaks, –
Bütün Ares xadimləri daha orda qalmadılar.
80 Axeylərin qorucusu bircə Nestor qaldı... o da
Öz xoşuyla qalmamışdı, Yelenanın gözəl əri,
Allahsifot Paris onun atının düz peysərindən –
Sevor yerdən iti oxla vurub şikəst eləmişdi.
Ağrıdan at şahə qalxdı, ox beyninə işləmişdi;
85 Çırpınaraq ürəkütmüşdü yanındakı atları da.
Qoca Nestor tez qılıncla qayıqçı kəsən zaman,
Mərd Hektorun atları tez çatdırdılar qəhrəmanı
Həmin yerə... Qoca Nestor yəqin həlak olacaqdır,
Ancaq birdən qolu zorlu mərd Diomed gördü onu.
90 Qorxunc səslə çığıraraq Odisseyi harayladı:
“Sən, ey allah yetirməsi, sən, ey müdrik mərd Odissey!
Düşmənlərə dal çevirib, nə qaçırsan qorxaqlartək?
Qorxmursanmı, daldan vurur düşmən səni nizəsilə?
Dayan! Qoca Nestoru biz xilas edək holakətdən!”

95 Belə dedi. Ancaq cəsur Odissey heç dinləmədi.
Gəmilərə üz tutaraq ötüb keçdi qaça-qaça.
Diomed tək qaldısa da, cumdu yenə düz irəli,
O qocanın atlarının qarşısında dayanaraq,
Neleyoğlu mərd Nestora üz tutaraq belə dedi:
100 "Yaman dara qısnayıblar gənc qoçaqlar səni, qoca!
Qocalıqdan əl-ayağın gücdən düşüb, yorulubsan,
Sürücün bir yaman efəl, atlarınsa ayaqdan ləng,
Gəl min mənim gərdunəmə, onda özün görərsən ki,
Tros atı necə atdır, enişdə də, yoxuşda da,
105 Qovmaqda da, qaçmaqda da misli yoxdur bu atların.
Ver, qoy sənin atlarını aparsınlar sürücülər,
Bu atları bu yaxında mən Eneydən qoparmışam.
İndi də gəl qovaq birbaşa düşmənlərin üzərinə,
Hektor görsün at çaparaq nizə vurmaq necə olar!"

110 Belə dedi. Qoca Nestor əməl etdi o deyənə.
Tez Nestorun atlarını aldı zorlu sürücülər:
Bacarıqlı Sfenellə qorxu bilməz Yevremedont.
Nestor mindi Diomedin sürdüyü o gərdunəyə.
Parıldayan cilovları Nestor alıb öz əlinə,
115 Sürdü, onlar birco anda qarşılaşdı Hektor ilə.
Diomed tez nizəsini atdı, ancaq boşa çıxdı,
Gedib dəydi mərd Hektorun yanındakı sürücüyə –
Əllərində cilov tutan Fiveyoğlu Eniopun
Sinəsindən dəyib yıxdı o igidi gərdunədən.
120 Yeyin gedən atlar ürəküb, gerilədi birco anda.
Sürücünün elə orda çıxdı canı bədənindən.
Yaman yandı sürücüyə mərd Hektorun qəlbi, ancaq
Yenə onun cəsədini yerdə qoyub getdi ki, tez
Başqa igid bir sürücü tapsın yenə gərdunəyə.
125 Çox keçmədi tapdı yenə özünə bir mərd sürücü –
İfitoğlu Arseptolem adlı qoçaq bir igidi.
Tez mindirib gərdunəyə, verdi ona cilovları.

Əgər bütün allahların, fənilərin atası Zevs
Görməsəydi bu işləri, bir fəlakət olacaqdı:

130 Troyanlar qoyun kimi qaçacaqdı düz şəhərə.
Zevs ucadan guruldayıb bir ildirəm çaxdı yerə,
Tidid minən gərdunənin önündə yer alovlandı,
Kükürd yandı, dəhşətli bir od saçaraq dövrəsinə, –
Atlar geri sıçrayaraq, tir-tir əsdi qorxusundan.
135 Cilovlar da düşdü birdən mərd Nestorun əllərindən,
Qorxu çökdü ürəyinə, belə dedi Diomedə:
"Cəld ol, aman, ay Diomed, tez atları qaytar, qaçaq!
Görmürsən ki, qadir Zeves qələbəni sənə deyil,
Ona qismət edəcəkdir!.. Bu ki, aşkar əlamətdir!..
140 Bəlkə sonra bizlərə də o havadar olacaqdır.
İnsan oğlu necə qadir olur-olsun, ancaq yenə
Şimşəksaçan ulu Zevsin hökmünə zidd gedə bilməz!"

Gursəs Tidid o qocaya xitab edib verdi cavab:
"Müdrək qoca, dediklərin, əlbəttə ki, haqdır sənin!
145 Ancaq mənim ürəyimi sıxır qorxunc bir düşüncə, –
Hektor yəqin orda-burda lovğa-lovğa deyəcək ki:
"Adlı-sanlı qoç Diomed qaçdı mənim qabağımdan!"
Onda gərək yer ayrılısın, yerə girim xəcalətdən!"

Qoca müdrək Nestor isə, belə dedi Diomedə:
150 "Ey qəhrəman Tideyoğlu mərd Diomed, bu nə sözdür?
Hektor sənə əgər qorxaq desə, yenə yəqin bil ki,
Nə Troya, nə Dardana igidləri inanmazlar,
Mərd, qəhrəman ərlerini döyüşlərdə öldürdüyün
Troyalı qadınlar da haqq verməzlər ona əsla!"

155 Belə deyib yeyingedən atlarını qaytararaq
Sürdü geri... Daldan Hektor qoşunuyla hay-küy ilə
Qıjıldayan ox yağdırıb nizə-mizraq atırdılar.
Parlaqsərpuş Hektor bərkədən çıxırırdı Diomedə:
Ey Diomed, sənə hörmət edərdilər danaylılar,
160 Məclislərdə ən yaxşı yer, bol ət, şərab verərdilər...
İndi daha bitdi bunlar! Sən ki tamam arvadmışsan!
Rədd ol burdan, qorxaq qarı!.. Əl çək daha xam xəyaldan;

Bürçə çıxıb məni basmaq, arvadları əsir etmək
Sənin işin deyil daha!.. Sən əlimdə öləcəksən!”

165 Belə deyib bərk çığırdı. Diomed də istədi ki,
Atlarını qaytararaq qarşılaşsın Hektor ilə.
Üç dəfə bu fikrə düşdü qərar verdi ürəyində,
Üçündə də uca İda zirvəsindən Kronion
Şimşək çaxıb Troyaya xəbər verdi qələbəni...
170 Hektor bərkdən troyalı qoşunlara xitab etdi:
“Ey Troya oğulları, likiyalılar, mərd dardanlar!
İgid olun, hişf eləyin cəsarəti, mətanəti!
Bilirəm ki, ulu Zeves indi bizə havadardır,
Qalibiyyət bizimkidir, onlar məğlub olacaqlar!
175 Bizim atlar aşacaqdır onlar qazan xəndəkləri.
Cəld tərənün, mən gəmilər duran yerə çatan kimi,
Tez od-alov hazırlayın, yetişdirin ləngimədən,
Gəmiləri altıdırıb arqivlərin özlərini
Alovların-tüstülərin arasında boğacağam!..”

180 Belə deyib, sonra da öz atlarına xitab etdi:
“Ey Efon, ey Ksanf, Podark, ey ilahi Lamp, cəld olun!
Bu gün mənə ödəyin öz borcunuzu!.. Bir zamanlar
Mərd hökmdar Getionun qızı, mənim gənc arvadım –
Andromaxa, öz gənc əri – məndən əvvəl sizə bol-bol
185 Dadlı buğda yedirmişdir, sulu şərab içirmişdir, –
İndi siz də əvəzində qoçaq olun, yeyin olun!
Haydı, cumun, ey atlarım! Çataq qaçaq düşmənlərə,
Sahib olaq Nestorun o adlı-sanlı qalxanına.
Deyirlər ki, saf qızıldır həmin qalxan başdan-başa.
190 At ram edən Diomedin zirehini alağ ondan,
O zirehin üzərində Hefest özü işləmişdir.
Biz bunları alsaq, yəqin axeylilər həmin gecə
Qaçıb hamı doluşacaq yeyingedən gəmilərə”.

195 Belə dedi, lovğa-lovğa... Hera yaman acıqlandı,
Öz taxtında qurcalandı, bütün Olimp yırgalandı.

Belə dedi onda Hera ulu allah Poseydona:
“Sən, ey qadir Yersarsıdan! Heç ürəyin yanmır məgər
Bu savaşda yığın-yığın həlak olan danaylara!
Onlar sənə bir zamanlar Gelikada, Egiyada
200 Nə qurbanlar vermişdilər... Qalibiyyət ver onlara!
Danayların tərəfdarı olan bütün biz allahlar
Əlbir olub troyalı qoşunları kömək edən
Şimşəksaçan Zevsi əgər tək qoysaq, o əlbəttə ki,
İdanın dik zirvəsində yalnızlıqdan darıxacaq!”

205 O qüdrətli Yersarsıdan acıqlamb belə dedi:
“Ey itidil, Hera, yenə bu nə sözdür danışsın?
Yox mən əsla istəmirəm bütün başqa allahlarla
Əlbir olum Zevsə qarşı – o hamıdan qüdrətlidir”.

Belə söhbət elədilər bir-birilə ölümsüzlər.

210 Xəndəklərlə hasarların arasında bütün meydan
Qaçıb gələn qoşunlardan yaman tünlük-basırıqdı.
Aressifət igid Hektor qovurdu bu qoşunları.
Kronion özü ona havadardı bu savaşda.
Orda bütün gəmiləri yandırardı Hektor yəqin,
215 Əgər Hera Aqamemnon Atreidə kömək edib
Qoşunlara ürək-dirək verməyə sövq etməsəydi...
O özü də tələsərək cəhd edirdi bu niyyətlə.
Həmin saat cəld getdi o gəmilərin arasına,
Bir əlində qıpqırmızı plaşını qaldıraraq,
220 Odisseyin gəmisinə çıxıb elə dayandı ki,
Öz gücünə güvənərək, iki yanda qərar tutan
Telamonid Ayaks ilə igid Pelid-Axillesin
Gəmiləri duran uzaq yerlərə də çatsın səsi.
Belə dedi gur səsilə Atrid bütün danaylara:
225 “Ar olsun, ey axeylilər, ey yalançı qəhrəmanlar!
Hamı sizin Lemnosdakı o hay-küylü tərifiñiz!
Bəs deyirdik biztək igid tapılmazmış bu dünyada!
Şişbuynuzlu öküzlərin otlərindən yeyə-yeyə,

230 İçə-içə al şərablə dolub-daşan qədəhləri,
 Bəs hərəniniz yüzlər ilə düşmənlərə hərəfdiniz? –
 İndi isə, birçə Hektor qatıb sizi bir-birinə!
 Birçə anda yandıracaq bizim bütün gəmiləri!
 Ey atamız Zeves! Söylə, hansı böyük hökmdarı
 Bəsirətdən, şan-şöhrətdən belə məhrum eləyibsen?
 235 Mən gəmiylə həmin bədfal səfərimə çıxan zaman,
 Hər bir gözəl qurbangahda sənə qurban vermədimmi?
 Möhkəm bürclü Troyanı fəth eləmək niyyətilə
 Yağlı öküz budları çox yandırmışam şərəfinə...
 Ey ulu Zevs, heç olmasa əməl elə bu arzuma:
 240 Barı bizim özümüzü həlakətdən xilas elə,
 Yol vermə bu yad ellərdə biz hamımız tələf olaq!”

Göz yaşını görüb onun Zeves bir az rəhmə gəldi.
 Söz verdi ki, adamları həlakətdən qurtaracaq.
 Həmin saat, çaynağında bir körpəcə maral olan
 245 Sədaqətli bir qartalı göndərdi o axeylərə...
 Axeylərin ulu Zevsə qurduqları qurbangahda
 Həmin maral balasını atıb geri döndü qartal.
 Onlar Zevsin göndərdiyi quşu görcək cürətlənib,
 Başladılar troyalı qoşunlarla bərk vuruşa...

250 Danaylılar çoxdu... Amma heç birisi cürət edib,
 Atlarını Diomedtək çapa-çapa büredən kənar
 Şığmadı troyalı qoşunların üzərinə.
 Ən əvvəl o mərd Diomed Fradmonid Agelayı
 Həlak etdi. – Atlarıyla gönüb qaçmaq istəyəndə,
 255 Arxasından, kürəyinin ortasından nizə ilə
 Vurdu onu, iti nizə dəlib çıxdı sinəsindən,
 Gördünədən yıxıldı o, cingildədi zirehləri...

Diomedin arxasınca iki qardaş Atreidlər,
 Sonra zorlu iki Ayaks hücum etdi düşmənlərə,
 260 Daha sonra İdomeney, yanında da öz yoldaşı –
 Qoşunçıran Eniali bərabəri mərd Menion,
 Ardınca da Yevemonun igid oğlu gənc Yefripil,

Axırda da Tevkr gəldi... Telamonid mərd Ayaksın
 Qalxanına daldalanıb gərdi güclü kamanını...
 265 Azca kənar eləyəndə qalxanını Ayaks, o da
 Göz gəzdirir, bir düşməni nişan alıb tez vururdu.
 Yaralanan yığılaraq can verirdi həmin saat.
 Tevkr isə, anasına sığınan bir körpə kimi,
 Cəld sığınır qardaşına, qoruyurdu Ayaks onu.

270 Qoçaq Tevkr troyalı igidlərdən ilk olaraq,
 Orsiloxu vurdu, sonra Ormen ilə Ofelesti,
 Daytor ilə Xromini, allahsifət Likofontu,
 Poliemonoğlu igid Amopaon, Melanippi,
 Hamısını bir-bir vurub, o dalbadal sərdi yerə.
 275 Öz oxuyla troyalı igidləri qırtdığını
 Görcək onu çox sevindi hökmürəvan Aqamemnon.
 Yaxınlaşıb ona belə ruhlandırان sözlər dedi:
 “Sən, ey igid Telamonid, var ol, ey el qəhrəmanı!
 Qır onları, danayların arasında ad-san qazan!”
 280 Atan da qoy fəxr eylesin, kənar oğul olsan da sən,
 Öz evində yetişdirib böyütmüşdür səni atan, –
 Uzaqda da olsa, yenə böyük şərəf qazanacaq,
 Mən də sənə söz verirəm, edəcəyəm dediyimi:
 Qalxantutan Zeves ilə pak Afina əgər mənə
 285 İmkan versə fəth etməyə Priamın şəhərini,
 İlk şərəfli mükafatı sənə təqdim edəcəyəm:
 Ya nur saçan bir səpayə, ya cüt atlı bir gərdünə,
 Ya da gözəl bir qadın ki, yatırdasan yatağında”.

İgid Tevkr cavabında belə dedi Atreidə:
 290 “Ey şövketli Atreyoğlu, mənə təşviq gərək deyil!
 Mən ki, özüm cəhd edirəm, nə qədər ki, qüdrətim var.
 Birçə an da əl çəkmərəm düşmənlərə ox atmaqdan.
 Biz hücumla başlayalı hey ox atıb qırmaqdayam.
 Bu vaxtadək düz səkkiz ox atmışam mən, hər bir oxum
 295 İgid mahir düşmənləri bir-bir vurub sərmış yerə.
 Birçə, bax, o quduz iti hələ vura bilməmişəm!”

Belə deyib, yenə iti bir ox atdı öz yayından,
O, Hektoru nişan aldı, cəhd edirdi vursun onu,
Ancaq oxu yayınaraq gedib dəydi Hektora yox,
300 Priamın igid oğlu Qorgifionun sinəsindən.
Həmin oğul ilahətək xoş görkəmli, xoş simalı
Kastianira adlı gözəl arvadından doğulmuşdu.
Yaz yağışı yağan zaman içi dolub ağırlaşan,
Gözəl, incə bir lalənin boynu necə bükülürsə,
305 O gəncin də sərpuşundan ağırlaşib çökdü başı.

Tevkr yenə mərd Hektoru nişan alıb bir ox atdı,
Cəhd edirdi necə olsa, vurub həlak etsin onu.
Bu oxu da yayındırdı Apollonun komarəti.
Ox Hektorun sürücüsü Arseptolem adlı gəncin
310 Sinəsindən dəyib yıxdı gərdunədən onu yerə.
Atlar ürküb birçə anda sürət ilə döndü geri.
Sürücüsə, qaldı yerdə, oradaca çıxdı canı.
Hektor yaman kədərləndi sürücünün ölümünə,
Ancaq yenə cəsədini qoyub getdi, qardaşına –
315 Kebriona tapşırırdı o, atlarının cilovunu.
O da əmri eşidəntək əməl etdi...Hektor isə,
Gərdunədən atlaraq, dəhşətli bir nəre ilə
Yerdən nəhəng bir daş alıb cumdu birbaş Tevkr sarı.
İstəyirdi daşla vurub həlak etsin düşməni.
320 Tevkr isə, bir ox alıb birçə anda sadağından,
Qoydu yenə kamanına, ancaq atmaq istəyəndə,
Parlaqsərpuş Hektor vurdu daşla onu düz çiyindən,
Boyunla döş birləşən yer... Yaman sevər yerdə bura! –
Düz vaxtında, – ox kırıqdan çıxan anda vurdu daşı.
325 Kiriş qopdu, qol sustaldı biləyindən, ox da düşdü.
Tevkr çökdü dizi üstə, mərd qardaşı igid Ayaks
Bunu görüb tez yetişdi qardaşının imdadına.
Cəld yüyürüb qalxanını tutdu onun üzərinə.
İki dostu: Yexioğlu Mekisteylə mərd Alastor
330 Cəld Tevkri qaldıraraq, ufuldaya-ufuldaya,
Apardılar gəmilərin dayandığı düşərgəyə...

Olimpdəki allah yenə troyalı igidləri
Qızışdırdı, onlar qovdu axeyləri səngərlərə.
335 Öz gücünə güvənərək, Hektor başda şığıyırdı.
Ovlaqda it qaçıb gedən bir aslanın, ya qabanın
Arxasınca qova-qova necə olsa, cəld tərpenib,
Ya budundan, ya böyründən dişləməyə can atantək
Mərd Hektor da axeyləri qova-qova ləngiyəni
Nizosilə öldürürdü... Axeylərsə, qaçırdılar,
340 Hamı qaçıb tez-tələsik səngərlərlə xəndəklərin
Arxasına çatanadək bir çoxları həlak oldu.
Axır çatıb gəmilərə onlar sakit dayandılar.
Orda onlar bir-birinə ürək-dirək verə-verə,
Əl qaldırıb yalvararaq, bərkdən dua edirdilər.
345 Baxışları Qorqonətək Ares kimi parıldayan
Mərd Hektorsa, at çapırdı dörd bir yana dəhşət ilə.

Bunu görcək pak Heranın axeylərə rəhmi gəldi.
Həmin saat Afinaya xitab edib belə dedi:
350 “Ey Zevesin gözəl qızı, həlak olan danaylara,
Heç olmasa son dəfə də gedib kömək etməyəkmə?
Bəd taleyə qurban olub, bir nəfərin əli ilə
Həlak olub getsinlərmə?... Priamın oğlu Hektor
Axı yaman tüğyan edir, gör nə qədər adam qırır!”

Bayquşgözlü Afina da ona belə verdi cavab:
355 “Mənim bütün istəyimə hər addımda mane olan
O qərəzkar, o hiyləgər azgın atam Zeves ögər
Bəd niyyətlə ziyankarlıq etməsəydi, yaqin çoxdan
Hektor burda öz yurdunda həlak olub getmiş idi.
Heç olmasa, yada salsın öz oğlunu vaxtı ilə mən
360 Necə xilas eyləmişdim Yevrisfeyin pəncəsindən.
Acı-acı yalvararaq, onda məni səmalardan
Zeves özü göndərdi ki, övladına kömək edim.
Əgər onda düşünsəydim bu işləri əvvəlcədən,
O, Erebdən qorxunc allah Aidin sərt köpöyini
365 Gətirməkçin qapıçının məskəninə gedən zaman
Dərin Stiks sularında boğulmuşdu çoxdan, bəli!..

İndi mənə nifrət edir, Fetidanın əmrindədir.
Gedib öpüb dizlərini, çənəsini sıgallayıb
Yalvarıb ki, şəhəralan Peleidə kömək etsin...
370 Vaxt olar ki yenə mənə – Bayquşgözə işi düşər!
Sən yubanma, bu saatca atları qoş gərdunəyə,
Mən də gedim tez-tələsik Kronidin sarayına,
Geyim döyüş libasını, onda görək səninlə mən
Qanlı döyüş meydanında görünəndə Priamid
375 Parlaqsərpuş Hektor necə şad olacaq bu gəlişə!..
Bəli, Axcy gəmiləri qarşısında hələ çox-çox
Troyanlar qırılaraq, qurda-quşa yem olacaq!..”

Pak ilahə Hera onun sözlərilə razılaşdı.
Kron qızı baş ilahə Hera özü həmin saat
380 Getdi qoşsun qızılyüyen atlarını gərdunəyə.
Zevsin qızı Afinasa, atasının sarayında
Yumşaq ipək peplosunun çıxararaq sərđi yere, –
Bu naxışlı şux peplosu öz əlilə toxumuşdu, –
Əvəzində, qanlı savaş meydanında lazım olan –
385 Zevsin qalın xitonunu geyib, yaxşı yaraqlandı.
Mindi nəhəng, əzəmətli, yaraşıqlı gərdunəyə,
Allah qızı ilahənin qəzəbinə bais olan –
İgidləri qırıb tökən nizəsini aldı ələ.
Hera sürüb qamçıladı yeyinayarq atlarını.
390 Olimp ilə səmaları qorumaqçın daim Orlar
Keşik çökən qalın bulud qatları ilə bərk bağlanan –
Darvazalar önlərində özbaşına açıldılar.
Atlarını çapa-çapa çıxdı onlar darvazadan...

Dik İdadan bunu görən Zeves yaman qəzəbləndi.
395 Qızılqanad İridanı tez çağırıb dedi ona:
“Ey İrida, get onları qaytar geri yollarından.
Yoxsa, yaxşı bilsinlər ki, axırı çox yaman olar.
Mən deyirəm bu sözləri, dediyimi edəcəyəm:
Gərdunənin atlarını gücdən salıb, özünü də
400 Parça-parça eleyərəm, onları da bərk yıxaram,
Şimşəklərlə elə yara vuraram ki bədənləri

On illərlə cəhd etsələr sağalmaz bu yaralardan.
O Bayquşgöz qoy bilsin ki, atasına gücü çatmaz!
O ki, qaldı Hera, – ona heç o qədər hirsələnmişəm,
405 Çünki vərđiş eləmişdir daim mənə zidd getməyi”.

Belə dedi. Yelayaqlı İrida da birçə anda
İdanın dik zirvəsindən Olimp sarı uçub getdi.
Orda, Olimp darvazası qarşısına yetişərək,
Ulu Zevsin buyruğunu dedi iki ilahəyə:
410 “Bu nə işdir? Hardan düşüb bu bəd niyyət qəlbinizə?
O ulu Zevs razı deyil arqıvləri qorumağa!
Sizi yaman hədələyir Şimşəksaçan, söyləyir ki:
Gərdunənin atlarını gücdən salıb, özünü də
Parça-parça eleyərəm, onları da bərk yıxaram.
415 Şimşəklərlə elə yara vuraram ki, bədənləri
On illərlə cəhd etsələr, təmizlənməz yaralardan.
O Bayquşgöz qoy bilsin ki, gücü çatmaz atasına!
O ki, qaldı Hera, ona heç o qədər hirsələnmişəm,
Çünki vərđiş eləmişdir daim mənə zidd getməyi.
420 Ancaq ki, sən öz atana qarşı silah qaldırmağa
Cürət etsən, bil ki, ən pis, ən həyasız bir qancıqsan!”

Belə deyib yeyinayaq İrida tez çıxıb getdi.
Hera onda Afinaya xitab edib belə dedi:
“Yox, ey ulu Zevsin qızı, mən də razı olmaram ki,
425 Fanilərin üstündə biz qadir Zevsə düşmən olaq.
Qor qırsınlar bir-birini, ölənlər ölsün, qalan qalsın.
Vuruşanlar barəsində Kronion özü bilər,
Ürəyində nə tutmuşsa, qoy elə də əncam versin!”

Tez atların başlarını qaytararaq döndü geri,
430 Həmin saat Orlar açıb ipək yallı atlarını
Ətirli ot axuruna bağladılar noxtaları.
Gərdunəni söykədilər parlaq divar daldasına.
İlahələr özləri də allahların arasında
Qəmgin-qəmgin oturdular yaraşıqlı kürsülərdə...

435 Zevs ata da gözəl çarxlı gərdünədə dik İdadan
 Gəldi birbaş Olimpidəki ölməzlərin məclisinə,
 Adlı-sanlı Yersarsıdan açıb onun atlarını,
 Gərdünənin üstünə də gözəl kətan örtük saldı.
 Şimşəksaçan özü isə gəlib çıxdı zər taxtına,
 440 Addımlayıb yeridikcə nəhəng Olimp lərzələndi.
 Hera ilə pak Afina ondan xeyli aralıda
 Dinməz-sakit oturmuşdu, danışmaqdan çəkinərək.
 Zeves bunu başa düşüb xitab etdi ikisinə:
 “Nə var, Hera, ey Afina, niyə belə qəmginsiniz?
 445 Belə nifrət etdiyiniz troyalı qoşunları
 Qırmaq üçün savaşıra q yoxsa əldən düşübsünüz!..
 Ancaq mənim əlim-qolum yorulmazdır, yenilməzdir!
 Bəli, bütün allahların əsla gücü çatmaz mənə.
 Sizsə, hələ vuruşmanı-savaşmanı görməmişdən,
 450 Əl-qolunuz əsə-əsə, qorxub geri qayıtdınız.
 Mən demişdim, dediyimi, əlbəttə ki, edəcəkdim:
 Şimşək sizi, gərdünəni yandıracaq-yaxacaqdı,
 Olimpidəki bu məskənə bir də geri dönməzdiniz!”

Belə dedi. Afinayla Hera dərin ah çəkдилər.
 455 Troyaya nifrət ilə, onlar birgə oturmuşdu.
 Sakit-sakit dinləyərək pak Afina dillənmedi,
 Ancaq qəlbi Zevsə qarşı qəzəb odu püskürürdü.
 Hera isə, qəzəbini gizlətməyib belə dedi?
 “Nə zalımsan, ey Kronid! Bu nə sözdür danışırısan!
 460 Biz çox yaxşı bilirik ki, sən güclüsen, qüdrətlişən!
 Ancaq yanır ürəyimiz nizəvuran danaylara.
 Amansız bəd taleləri onları məhv edəcəkdir.
 Əmr edirsən, – əsla herbə qarışmarıq heç birimiz.
 Ancaq sən qəzəbindən hamısı məhv olmamaqçın
 465 Arqivlərə qoy faydalı bir məsləhət verək bari”.

Buludyğan Zeves ona cavab verib belə dedi:
 “Sən ey öküzgözlü Hera, istəyirsen günü sabah
 Görərsən ki, qadir Zeves nizəvuran arqivlərin

Yığın-yığın qoşununu necə həlak edəcəkdir!
 470 İgid Hektor o günədək hücum edib qıracaq ki,
 Gəmilərin qarşısında Pelid birdən ayılıraq
 Görəcək ki, qoşunları gəmilərin lap yanında
 Vuruşaraq Patroklun da cəsədini tapdayırlar..
 Hökmüm budur! Sən qəzəblən, heç vecimə deyil mənim!
 475 İstəyirsen qurunu da, dənizi də aşib çıx get
 O yerə ki, Heliosun şöləsindən, küləklərdən
 Məhrum olan Kron ilə Yapet orda sürgündədir, ..
 O yerlərin dörd yanı da zülmət dolu – dərin Tartar..
 Sən ora da gedib çıxsan, acığından-qəzəbindən,
 480 Yenə mənə əsər etməz, bax, sən belə həyasızsan!”

Belə dedi. Susdu artıq cavabında onun Hera...

Alovsaçan parlaq günəş batdı dərin Okeanda.
 Gen dünyanı qara zülmət pərdələri çulğaladı.
 Troyanlar buna əsla sevinmədi, ancaq zülmət
 485 Mis geyimli axeylərə qat-qat xoşdu bu məqamda...

Yığıdı Hektor troyalı igidləri yığıncağa
 Gəmilərdən aralıda axar çayın kənarında,
 Cəsədlərdən təmiz olan bir düzəndə dayandılar.
 Atdan düşüb dinlədilər mərd Hektorun sözlərini.
 490 Bir əlində tutmuşdu o, uzunluğu on bir dirsək,
 Nəhəng nizə, – dəhşət ilə parıldayırdı mis süngüsü,
 Dövrəsində şəfəqlənir nur saçırdı qızıl həlqə...

Nizəsinə dayanaraq o hamıya belə dedi:
 “Dinləyin ey troyanlar, dardanlılar, müttəfiqlər!
 495 Bu gün güman edirdim ki, arqivləri məhv edərək,
 Təntənəylə qayıdaraq bizim gözəl İlionə.
 Ancaq vaxtsız çökdü zülmət xilas etdi həlakətdən
 Sahildəki gəmiləri, axeylərin özlərini..
 Çarə nədir, biz də gerek tabe olaq qaranlığa..
 500 Gəlin yemək hazırlayaq, hələlikse, gərdünədən

Hamı açıb atlarını yemləsinlər, sulasinlar:
Tez şəhərdən yağlı qoyun-öküz əti, evlərdən də
Ürəkaçan dadlı şərab gətirsinlər, deyin, bura.
Meşədən də bolca odun-çırpı yığıb gətirin ki,
505 Bütün gecə sübhə kimi tonqal yansın hər tərəfdə.
Tonqalların şəfəqləri əks eləsin səmalara,
Saçıuzun axeylilər gəmilərlə qaçmasınlar,
Bir nəfər də sağ-salamat minməsin öz gəmisinə,
Hoppananda, ona dəyən iti oxun, ya nizənin
510 Acısını evində də xatirindən çıxarmasın.
Başqalar da ibrət alıb, Troyaya qarşı bir də
Qanlı savaş, qanlı yürüş həvəsinə düşməsinlər!
Zevsin əziz qasidləri qoy gedib car çəksinlər ki,
Yeniyetmə uşaqlarla saç ağartmış qocalar da
515 Troyanın mətin-möhkəm bürclərində keşik çəksin.
İncə, zəif qadınlar da hər biri öz evindəcə
Nurlu çıraq yandırsın ki, bizim qoşun orda yoxkən,
Füرسət tapıb Troyaya düşmən gizlin soxulmasın.
Siz, ey igid troyanlar, əməl edin dediyimə!
520 Bu gün hər nə lazımdırsa, hamısını söylədim mən,
Qalanını dan sökəndə deyərəm siz igidlərə.
Mən ürəkəndə arxayınmam Zevsə, başqa ölməzlərə, –
Qara bəxtin qara-qaba gəmilərdə göndərdiyi
Bu qudurmuş köpəkləri qovacağam öz ölkəmdən.
525 Ancaq gecə özümüz də gerek ayıq-sayıq olaq!
Səhər isə, tezdən hamı geyər döyüş libasını,
Gəmilərin qarşısında başlayırıq vuruşmağa.
Onda yəqin bilinər ki, Diomedmi üstün gəlib,
Məni qovar gəmilərdən uzaqlara, yoxsa ki mən
530 Diomedni həlak edib, qayıdaram İliona...
Əgər nizə döyüşünə girecəksə mənimlə o,
Sabah hünər göstərəcək... Ancaq ümid edirəm ki,
Gün doğantək dostlarının cəsədləri arasında
Onunku da ilk vurulub ölənlərdən olacaqdır!
535 Arxivlərin həlakəti mənə əyan olduğutək
Nə olaydı, həmişəlik ölməzliyim, gənc qalmağım,

Feb-Apollon, Afinatek hörmət-izzət qazanmağım,
Bu inantək, bu imantək mənə əyan olaydı kaş!..”

Bele dedi. Cavabında hamı birdən nəre çəkdi.
540 Troyanlar öz tərləmiş atlarını açıb bir-bir
Noxtasını gərdunəyə bağlayırdı möhkəm-möhkəm.
Şəhərdən tez yağlı qoyun, öküz sürüb gətirdilər.
Düşərgəyə çörək gəldi, ürəkaçan şərab gəldi,
Meşədən də xeyli odun-çırpı yığıb daşıdılar.
545 Bol-bol qurban verdi onlar pak əbədi allahlara.
Yanan piyin gözəl ötri qalxdı yerdən göyə qədər.
Ölməz necib allahlarsa, bunu qəbul etmədilər.
O müqəddəs Troyadan, hökmdarı Priamdan
Onun bütün təbəsiindən nifrət edirdilər...

550 Troyanlar məğrur-lovğa ümidlərə qapılaraq,
Tonqalların dövrəsində sübhə qədər oturdular.
Göy səmada, saf havada, nurlu ayın dövrəsində
Şəfəq saçan şux ulduzlar necə şən-şən sayrışarsa,
Dörd bir yanda uca dağlar, gen dərələr, dik qayalar
555 Necə aydın görünərsə, – (çoban bundan ləzzət alar!) –
Eləcə də Ksanf ilə axeylərin ordugahı
Arasında, İlionun qarşısında troyalı
Qoşunların tonqalları nur saçırdı hər tərəfə...
Düzenlikdə düz min tonqal qalanmışdı cərgə-cərgə,
560 Hər tonqalın dövrəsində olli nəfər əyləşmişdi.
Atları da ağ arpadan, bol pərincdən yeyə-yeyo,
Gözləyirdi əlvən taxtlı, zərrin tacı ilk şəfeqi...

DOQQUZUNCU NƏĞMƏ

Axillesə elçilər. Xahiş-minnət.

Troyanlar keşikdəydi... Axeylərsə basılmağın
Ən qorxulu əlaməti – bərk həyəcan içindəydi.
Dərddən-qəmdən boğulurdu ən cürətli mərd igidlər.
Uzaqlardan – Frakyadan esən Borey ya da Zefir
5 Balıq dolu dənizləri necə birdən coşdurarsa, –
Nəhəng, qara, dik dalğalar dağlar kimi ucalaraq,
Necə alt-üst eləyərsə dənizdəki yosunları, –
Tunc geyimli axeylərin qəlbləri də, bax, beləydi!..

Qəlbi qəmlə-dərdlə dolu Aqamemnon gəzə-gəzə
10 Uca səslı carçılara əmr edirdi bircə-bircə,
Axeyləri səs-səmirsiz yığıncağa toplasınlar.
Carçılara qoşularaq özü də çox zəhmət çəkdi.
Yığıncaqda hamı qəmgin... Birdən qalxdı Aqamemnon,
Təkələrin dırmaşdığı dik qayadan damcılayan
15 Qara sulu çeşmə kimi süzülürdü göz yaşları.
Dərindən bir ah çəkib o, belə dedi axeylərə:
“Ah, a dostlar! Siz, ey əziz sərkərdələr, müşavirlər!
Böyük Zeves düçar etdi mənı böyük fəlakətə!
O daşqəlblı vəd etdi ki, möhkəm bürcü Troyanı
20 Darmadağın eləyərək dönəcəyəm vətənimə...
İndi isə, vədə xilaf çıxıb, mənə əmr edir ki,
Minlərcə can qurban verib bomboş qaçım Arqosa mən!
Qadir Zevsin kefi indi bizdən bunu tələb edir...
Çox-çox möhkəm qalaları viran edib Kronion,
25 Hələ yenə edəcəkdir, – qüdrətinin yoxdur sonu...
İndi gəlin, hamı birgə mən deyənə əməl edək:

Ləngimədən gəmilərə minib dönək ana yurda!..
Gen küçəli Troyanı almaq bizə qismət deyil!”

30 Belə dedi. Hamı susdu, sükut çökdü ağır, dərin.
Xeyli sakit oturdular dərli-qəmli axeylilər.
Onda birdən qalxıb dedi ucasəsli mərd Diomed:
“Sənin bu boş sözlərinə ön əvvəl mən zidd gedirəm!
Yığıncaqda qayda budur, – heç hirsənmə ey hökmdar!
35 Bir az əvvəl danayların hüsurunda rüsvay edib
Məni qorxaq adlandırdın... haqqın varmı sənin buna?
Qoca-cavan axeylilər mənə yaxşı tanıyırlar!
O hiyləgər Kronoğlu sənə bir şey verib ancaq:
Hökmdarlıq əsasıyla, hörmət-izzət, hökmranlıq,
40 İradəse, verməmişdir... Ancaq qüdrət, bax, bundadır!
Sən, ey qorxaq! Yeni güman edirsən ki, biz danaylar
Sən deyəntək cəsərtsiz, qorxaq, aciz adamlarıq?
Əgər səni doğrudan da qəlbin buna vadar edir,
Onda, çıx get! Yolun açıq! Mikenadan gətirdiyin
45 Gəmilərin sahilədir, qulluğunda hazır durub...
Qalan bütün axeylilər qalacaqdır Troyada,
Troyanı almayınca, – ölmək var ki, dönmək yoxdur.
Əgər, işdir qalanlar da gəmilərə doluşaraq,
Qaçıb getmək istəsələr əziz ana yurda, – yenə
50 Sfenellə mən qalırıq, şəhər təslim olanadək –
Mübarizə edəcəyik! Çünki haqqa inanmışıq!”

Belə dedi. Axeylilər təsdiq edib çığırdılar.
At ram edən Diomedin sözlərindən coşdu hamı.
Sonra Geren at çapanı Nestor qalxıb belə dedi:
“Ey şöhrətli Tideyoğlu! Sən savaşa qüdrətlişən,
55 Yaşidlərin arasında məclisdə də üstün oldun.
Sözlərinə axeylərdən heç kəs bir söz deyə bilməz.
Ancaq, heyf, axıradək çatdırmadın öz fikrini.
Hələ gəncsən, yaşca mənə kiçik oğul yerindəsən.
Ancaq Arqos başçıları arasında, sən ey Tidid,
60 Çox ağıllı damşırısan, çünki sözün doğru sözdür.
Qoy indi də uzun həyat təcrübəmlə fəxr edən mən

65 Öz fikrimi bəyan edim... Axeylərdən heç bir kimso
Aqamemnon özü belə yəqin buna bir söz deməz.
İnsanlara dəhşət verən fitnə-fəsad salanların
Nə ocağı, nə qanunu, nə də ana icması var.
Ancaq gəlin tabe olaq, biz gecənin fərmanına.
Gəlin yemək hazırlayaq, keşikçilər dəstə-dəstə
Çıxıb dursun xəndək ilə möhkəm bürcün arasında.
70 Bunu gənclər eləsinlər. Qalan işlər, ey Atreid,
Sənin hökmün altındadır, çünki bizə hökmransan.
Başçılara öz şəninə layiq olan ziyafət ver.
Şərəbin ki, boldur sənin, arqivlilər sənə hər gün
Qaraçanaq gəmilərlə Frakyadan göndərirlər.
Yemək də ki, doyunca var, sən çox yerə hökmransan.
75 Çox adam yığ, ön ağıllı məsləhəti söyləyəne
Qulaq asaq... Bizə indi ön lazım şey –
Yaxşı, gözəl məsləhətdir.. Gəmilərin qarşısında
Saysız düşmən tonqalları alov saçır üfüqlərə,
80 Bu əlbəttə aramızda heç bir kəsi sevindirməz...
Bu gecə ya xilas, ya da məhv edəcək ordumuzu”.

Hamı onu dinləyərək razılaşdı sözlərilə.
Keşikçilər yaraqlanıb tərkdilər düşərgeni.
Başçıları – Nestoroğlu xalq rəhbəri Frasimed,
Yanında da Aresin mərd oğulları Askalafla igid Yalmen,
85 Kritli mərd Merionla, igid Deypir, qoç Afarey,
Bir də Kreiontoğlu allahsifət mərd Likomed.
Yeddi başçı, hər başçının ömrində də yüz gənc igid, –
Dik tutaraq nizələri çıxdı gecə keşiyinə.
90 Gəlib çatcaq xəndək ilə möhkəm bürcün arasına,
Tonqal qurub başladılar şam yeməyi bişirməyə.

Aqamemnon başçıları topladılar baş düşərgəyə.
Bol-bol dadlı yeməklərə qonaq etdi hamısını.
Əllərini uzatdılar yeməklərə hazır dadlı məclislərdə
95 Ağıllı söz söyləməkdə məşhur Nestor belə dedi:
“Ey şövkətli, adlı-sanlı Atreyoğlu Aqamemnon!
Sözüm səndən başlanacaq, səninlə də qurtaracaq.

Sən xalqlara hökmərsən, Zevs sənə hökmdarlıq
 Bəxş etmiş ki, bu xalqların zəhmətinə qatlaşasan, –
 100 Həm danışmaq, həm dinləmək ən çox sənə vəzifəndir.
 Ağillı söz desə hər kəs, etməlisən ona əməl.
 Yaxşı-pisi ayırd etmək, əlbət, sənə hökmündədir.
 İndisə, qoy mən də yaxşı saydığımı ərz eləyim,
 Yəqin heç kəs məndən yaxşı tədbir görə bilməz buna.
 105 Hələ çoxdan demişdim mən, yenə həmin fikirdəyəm:
 Sən, ye Zevsin tövəməsi, həmin gün ki, sən Pelidin
 Qəzəbinə bais olub, zorla aldın qızı ondan,
 Dinləmədin sözüümü, – nələr dedim onda sənə!..
 Sən isə, öz qüruruna aldanaraq, allahların
 110 Hörmətinə layiq olan bir igidi təhqir etdin,
 Aldın ondan qəniməti... İndi gəlin çarə tapaq,
 Ürəkəçən hədiyyəylə, ən səmimi xoş sözlərlə
 Ürəyini ələ ala, qane edib razı salaq”.
 Hökmürəvan Aqamemnon belə cavab verdi ona:
 115 “Sən, ey qoca, sözün düzdür, mənə haqlı danlırsan.
 Günahkaram! Danmayıram! Ulu Zevsin bəyəndiyi
 Tək bir insan yenilməyən bir orduya bərabərdir.
 İndi onu ucaldaraq, alçaltmışdır axeyləri.
 İndi ki, mən bədbəxtlikdən hissə uyub səhv etmişəm,
 120 Onda saysız peşkəş verib, düzəldərəm öz səhvimi.
 Qarşınızda bir-bir sayım ona layiq bəxşisləri:
 Duz on talant xalis qızıl, düz iyirmi parlaq ləyə, n
 Yeddi ədəd od görməmiş mis səpayə, on iki də
 Yarışlarda qalib gəlmiş yeyinayaq ən yaxşı at...
 125 O atların mənə üçün qazandığı mükafatlar
 Kimdə olsa, yoxsulluqdan korluq çəkməz bu dünyada
 Ən qiymətli qızıla da ehtiyacı olmaz əsla.
 Verim ona öz işini yaxşı bilən yeddi arvad, –
 Gözəl, abad Lesbosda mən bir-bir seçib bəyənməmişdim.
 130 Gözəllikdə tayları yox, gözəllərin gözəlləri, –
 Üstəlik o Briseyin qızını da qaytararam,
 Hamımızın hüsurunda and içərək deyirəm ki,
 Onunla mən baş yastığa qoymamışam bir yataqda,

Aramızda arvad–kişi əlaqəsi olmamışdır...
 135 Bütün bunlar, istəyərsə günü bu gün çatar ona.
 Allahların köməyi ilə Priamin şəhərini
 Alanda da, qoy doldursun gəmisinə bol mis, qızıl, –
 Özü gəlsin qəniməti biz ayırıb bölen zaman.
 Troyalı qızlardan da, Yelenadan başqa bütün
 140 Gözəllərin arasından iyirmi qız seçib alsın.
 Biz bir zaman vətənimiz Arqosa da qayıdanda
 Mənə damad ola bilər... Naz–nemətlə böyütdüyüm
 Doğma oğlum Orest kimi mən onu da əzizləyəm.
 Mənim gözəl sarayında üç qızım var, adları da
 145 Xrisefemida, İfianassa, Laodika... – təmənnasız
 Bəyəndiyi qızı alsın, aparsın öz sarayına.
 Üstəlik mən bol cəhiz də bağışlam, o qədər ki,
 Bu vaxtadək hələ heç bir qıza qismət olmamışdır.
 Əhalisi bol və zəngin yeddi şəhər bağışlam:
 150 Yaşıl otlu Gira ilə Kardamili, Yenepu da,
 Çox müqəddəs Feri ilə bol çəmənli Anfeyanı,
 Üzümlüklü Pedas ilə boş görkəmli Epeyanı, –
 Bütün bunlar sahildədir, qumlu Pilos civarında.
 Əhalinin qoyun–keçi, inək–öküz, – hər şeyi bol.
 155 Allah kimi bol hədiyyə verəcəkdir hamı ona,
 Hökmdarlıq xəznəsinə bol–bol vergi axacaqdır.
 Qəzəbindən əl çəkərsə, bax, bunları verim ona;
 Qoy qəlbini ələ alsın. Bircə Aid inadkardır,
 Buna görə insanlar da ən çox ondan nifrət edir.
 160 Gərəkdir mənə güzəşt etsin mərd Axilles... Çünki ondan
 Həm hökmdar kimi, həm də yaşda xeyli böyüyəm mən!”

Atreidin cavabında belə dedi qoca Nestor:
 “Ey şöhrətli Atreyoğlu, ey hökmdar Aqamemnon!
 Axillesə vəd etdiyən bəxşislərin bəd deyildir.
 165 İndi gəlin elçi seçək! Qoy tezliklə bu elçilər
 Peleyoğlu Axillesin hüsuruna yollansınlar.
 Mən göstərim elçiləri, razı olan qəbul etsin:
 Qoy allahlar sevimlisi Feniks olsun başçıları,

170 Ardınca da böyük Ayaks, allahsifət mærd Odissey,
Qoy iki də qasid getsin – Yevribatla igid Odi.
Əlimizi yuyub, biz də sakit-səssiz yalvarışla
Dua edək ulu Zevsə, özünü bizə rəhm eləsin!”

Belə dedi. Razi qaldı hamı onun sözlərindən.
Qasidlər tez su tökdülər hamı yudu əllərini.
Cavanlar da içki ilə doldurdular krateri,
Qədəhləri dolduraraq payladılar qonaqlara,
Allahların səpələyib, sonra bol-bol içdi hamı.
Durub çıxdı sonra onlar Atrəidin çadırından.
Elçilərə ayaqüstü çox söz dedi qoca Nestor,
180 Hamısına qaş-göz etdi, xüsusilə Odisseyə
Tapşırıldı ki, Axillesi yumşaltmağa cəhd etsinlər.

Guruldayan sahil boyu gedə-gedə elçilər də
Yersarsıdan ulu Zevsə dua edib yalvarırdı
Ki, onlara kömək etsin Axillesi yumşaltmaqda.
185 Onlar gəlib mirmidonlar düşərgəsi olan yerdə
Gördülər ki, mærd Axilles forminq çalıb, ləzzət alır, –
Üstdə gümüş bəndi vardı, gözəl-göyçək bir alətdi,
Qanımətdi həmin forminq getionlar şəhərindən, –
Zövq alırdı igidlərin hünərini tərənnümdən...
190 Axillesin qarşısında bircə Patrokl oturmuşdu.
Sakit-sakit gözləyirdi bitirsən o məhəməni.
Başda igid Odisseylə elçilər tez daxil olub
Hüzarunda dayandılar... Axilles də heyrət ilə.
Əldə forminq, qalxdı o an oturduğu sandalyadan.
195 Gələnləri görə kimisi, Patrokl da qalxıb durdu.
Yeyinayaq mærd Axilles salamlayıb belə dedi:
Şad olasız! Xeyirdirmi gəlişiniz? Qulluğunuz?
Axeylərdən küskünsəm də, sizə böyük hörmətim var!”
Belə deyib mærd Axilles dəvət etdi gələnləri.
Şux xalçalı kürsülərdə oturaraq qonaqları,
Belə dedi yaxınında durmuş dostu mærd Patrokla.
“Tez ol, bizə bir krater doldur şirin, tünd şərəbdən,

yaxşı-yaxşı qat-qarışdır, hərəməzə bir qədəh ver.
Bu gün mənim qonaqlarım ən hörmətli dostlarımdır!”

205 Belə dedi. Patrokl da əməl etdi o deyənə.
Peleyoğlu iri taxta qoydu işıq düşən yerə,
Yağlı keçi-qoyun əti, qalın piyli donuz əti
Şaqqa-şaqqa düzdü bir-bir o taxtanın üzərinə.
Avtomedont tutur, qoçaq Axilles də şaqqalayır,
210 Doğrayaraq parça-parça şişə çəkir tikələri,
Nəcəbətli Minetid də böyük tonqal qalayırdı.
Odun yanıb alov söncək o, közləri qalayaraq,
Şişlərdə duz səpə-səpə düzdü bir-bir odun üstə.
Sonra çəkib bişənləri yığdı masa üzərinə,
215 Gözəl-gözəl səbətlərdə bolcu çörək gətirərək
Düzdü bütün süfrə boyu səliqəylə öz yerinə.
Ətlərisə qonaqlara Axill özünü paylayırdı.
Bu işləri qurtararaq, çadırının bir küncündə
Oturdı o mærd hökmdar Odisseyin qarşısında,
220 Patroklasa tapşırıldı ki, qurban versin allahlara.
O da atdı ilk doğranmış parçalardan bir-bir oda.
Qonaqlar da əl uzatdı süfrədəki yeməklərə.
Yeyib-içib hamı doydu, gizlin mærd Ayaks Feniksə
Göz vuranda Odissey də anladı bu işarəni,
225 Dolduraraq qədəhini belə dedi Axillesə:
“Şad olasan, dostum Axill! Nə Atrəidin, nə də sənin
Düşərgəndən dostcasına ziyafətlər əskik deyil.
Boldur sənin bu süfrəndə ürəksaçan hər bir nemət.
Ancaq indi ziyafətə macalımız yoxdur bizim...
230 Sən, ey Zevsin yetirməsi, başımızın üstündəki
Dəhşətləri görəndə biz, qorxu ilə, şübhə ilə
Deyirik ki, sən Axilles bu meydana girməyincə,
Görəsən biz gəmiləri fəlakətdən qurtaracaq,
Yoxsa hamı burda həlak olacayıq məşəqqətlə...
235 Gəmilərlə bürcümüzün lap yanında gecələyib
Troyanın igidləri, adlı-sanlı müttəfiqlər.
Bol-bol tonqal qalayıblar, bizi hər gün hədələyir.

Deyirlər ki, hücum edib gəmiləri tutacaqlar,
 Zevs onlara xoş əlamət göstərərək şimşək saçır.
 240 Ulu Zevsə arxalanıb lovğalanır qoçaq Hektor,
 Öz gücünə güvənərək tüğyan edir, coşub-daşır,
 Saymır əsla nə insanı, nə də ölməz allahları.
 Yalnız dua eyləyir ki, tez parlasmı nurlu Eos.
 Deyir bütün gəmilərin dağıdacaq bəzəyini,
 245 Hamısını oda verib, yandıracaq, – bizləri də
 Tüstü-alov arasında boğa-boğa qıracaqdır.
 Qorxuram ki, onun bütün bu dəhşətli hədələri
 Allahların köməyiylə doğru çıxa... Bədbəxtlikdən
 Tələf olaq İlionda, ana yurddan, eldən uzaq...
 250 Əgər yazıq axeyləri düşmənlərin qəzəbindən
 Xilas etmək fikrin varsa, vaxtdır, daha qalx, ey Pelid!
 Sonra peşman olacaqsan... İndi özün yaxşı düşün,
 Danayları həlakətdən qurtarmağa bir çarə tap.
 Ey əzizim, məgər səni atan Pelcy Ftiyadan
 255 Troyaya göndərəndə öyüd verib deməmişdi:
 “Oğul, arzu cləsələr, Afinayla Hera sənə
 Qüvvət, cürət verəcəklər, sən dikbaşlıq etmə əsla.
 İnsanlara xeyirxah ol, uyma fitnə-fəsadlara.
 Onda sənə, qoca-cavan bil ki, bütün arqivlilər
 260 Daha artıq rəğbət bəslər, daha da çox hörmət elər”.
 Atan belə tapşırılmışdı. Unudubsan bunları sən...
 Heç olmasa, indi yumşal, əl çək bu sərt qəzəbindən.
 Əvəzində Aqamemnon bol hədiyyə verəcəkdir.
 İstəyirsən mən bunları indi sayım sənə bir-bir.
 265 Aqamemnon bax bunları bəxş edəcək sənə, Axill:
 Düz on talant xalis qızıl, düz iyirmi parlaq ləyən,
 Yeddi ədəd od görməmiş mis səpayə, on iki də
 Yarıqlarda qalib gəlmiş yeyinayaq ən yaxşı at,
 Bu atların onun üçün qazandığı mükafatlar
 270 Kimdə olsa, yoxsulluqdan korluq çəkməz bu dünyada,
 Ən qiymətli qızıla da ehtiyacı olmaz əsla.
 Verir bir də öz işinin yaxşı bilən yeddi arvad,
 Ki, bunları Lesbosda o bir-bir seçib bəyənməmişdir.

Gözəllikdə tayları yox, – gözəllərin gözəlləri, –
 275 Üstəlik o Briseyin qızını da qaytaracaq.
 Hamımızın hüsurunda and içərək söylədi ki,
 Onunla heç baş yastığa qoymamışdır bir yataqda,
 Aralıqda arvad-kişi əlaqəsi olmamışdır...
 Bütün bunlar istəsən, lap günü bu gün çatar sənə.
 280 Allahların köməyiylə Priamın şəhərini
 Alanda da, gəlib doldur öz gəminə bol mis, qızıl...
 Özün ayır qəniməti, nə istəsən, bölən zaman.
 Troyalı qızlardan da, Yelenadan başqa bütün
 Gözəllərin arasından iyirmi qız seçib apar.
 285 Biz bir zaman vətənimiz Arqosa da qayıdanda,
 Ona damad olarsan, sən naz-nemətlə böyütdüyü
 Doğma oğlu Orest kimi səni sevib əzizləyər,
 Onun gözəl sarayında üç qızı var, adları da:
 290 Xrisofemida, İfionassa, Laodika, – təmənnasız
 Bəyəndiyin qızı götür, apar sən öz sarayına
 Üstəlik o bol cehiz də bağışlayır, o qədər ki,
 Bu vaxtadək hələ heç bir qıza qismət olmamışdır.
 Əhalisi bol və zəngin yeddi şəhər bağışlayır:
 295 Yaşıl otlu Gira ilə bol çəmənli Anfeyanı,
 Üzümlüklü Pedas ilə xoş görkəmli Epeyanı,
 O müqəddəs Fera ilə Yenonu və Kardamili. –
 Bütün bunlar sahildədir, qumlu Pilos civarında.
 Əhalinin qoyun-keçi, inək-öküz, – hər şeyi bol...
 Allah kimi bol hədiyyə verəcəkdir hamı sənə.
 300 Hökmdarlıq xəzinəyə bol-bol vergi axacaqdır.
 Qəzəbindən əl götürsən, bax, bunları vəd eləyir
 Aqamemnon özü; onun vəd etdiyi hədiyyələr
 Əgər sənə xoş gəlmirsə, heç olmasa rəhmən gəlsin
 Burda düşmən pəncəsinə düşmüş başqa axeylərə!..
 305 Onlar sənə allah kimi hörmət edər bu dünyada,
 Bir xilaskar qəhrəmantək misilsiz ad qazanarsan!..
 Hektoru məhv eyləyirsən... Gözü görmür qəzəbindən,
 Özü cumar sənə sarı... Gəmilərlə bura gələn
 Danaylardan heç bir kəsi özünə tay saymır əsla”.

310 Yeyinayaq Axilles də belə dedi Odisseyə:
“Sən, ey nəcib, aqıl, igid Layertoğlu mərd Odissey!
Sənin bütün sözlərinə açıq cavab verəm gerek;
Buna necə baxıram mən, necə etmək istəyirəm,
Sizə aydın söyləyim ki, yaxamdan əl çəkəsiniz.
315 Qovlu-feli bir olmayan ikiüzlü adamlardan
Mənfur Aid qapısı tək zəhləm gedir mənim, belə!
Mən ən yaxşı məsləhəti sizə aydın söyləyirəm:
Bilirəm ki, nə Atreid, nə də başqa danaylılar
Məni qane edə bilməz. Canla-başla, yorulmadan
320 Düşmənlərlə vuruşanın mükafatı gördüm nədir!
Vuruşanla gizlənenin heç bir fərqi yoxdur sizdə.
İgidlərə qorxaqlara eyni qiymət verirsiniz.
Ya qəhrəman, ya avara ölsün, – sizcə fərq eləməz.
Hər an keçdim öz canımdan təhlükəli vuruşlarda,
325 Əvəzində nə mükafat, nə yaxşılıq gördüm sizdən.
Quş, – nə qədər çətin olsa, – yorulmadan-usanmadan,
Cəhd edərək öz qanadsız balasına dən gətirər.
Mən də bu gür, neçə-neçə gəccoləri sübhə qədər,
Gecə-gündüz qanlı savaş meydanında vuruşaraq,
330 Onların öz arvadları uğrunda çox qanlar tökdüm!
Gəmilərlə düz on iki böyük şəhər fəth elədim,
Quruda da çox məhsuldar Troyadada on bir şəhər...
Hər şəhərdən bol xəzinə, cəvahirat toplayaraq,
Təhvil verdim hamısını burda hakim Atreidə.
335 Özü isə, gəmilərin arxasında daldalanıb,
Qəniməti qəbul edib, hakimlərə, əyanlara
Azdan-çoxdan pay verərək, çoxunu da mənimsədi.
Hamısının mükafatı özündədir... Yalnız məndən
Zorla aldı bəyəndiyim, çox sevdiyim gözəl qızı...
340 Qoy alıb öz qucağına, kef ələsin yatağında.
Bəs axeylər Troyaya niyə gəlib vuruşmağa?
Bəs nə üçün yığıb bura Aqamemnon qoşunları?
Birgə gözəl Yelenanın xatirinə!.. Düz deyilmi?
Məgər bütün fanilərdən namusunu – arvadını
345 Seven birçə Atridlərdir?.. Axı hər bir qeyrətli ər

Məntək sevir, hiفز eləyir öz sevimli arvadını.
Mən o qızı silahla da almış olsam, çox sevirdim!
İndi ki, o hiylə ilə aldı məndən qəniməti,
Daha əbəs cəhd etməsin... İnanıra bilməz məni!
350 Ey Odissey qoy sənənlə, başqa böyük axeylərlə
Fikirləşib çarə tapsın gəmiləri qurtarmağa...
Axı mənsiz bu vaxtadək o çox böyük işlər görüb:
Uca hasar, ətrafında dərin xəndək, dövrəsində
Ucu iti dik dirəklər... Böyük işlər görüb qoçaq!..
355 Ancaq bunlar çətin ala mərd Hektorun qarşısını!..
Mən axeylər qoşunları arasında vuruşanda
Hektor bürcdən uzaqlarda vuruşmağa cürət etmir,
Ancaq Skey qapısından pahlıdadək ayrılırdı.
Qarşılaşdı orda, zorla xilas oldu hücumumdan...”
360 Mən ilahi Hektor ilə daha bir də vuruşmaram!
Sabah Zevsə, bütün başqa ölməzlərə qurban verib,
Gəmiləri yükləyərək çıxacağam göy dənizə.
Əgər sən də maraqlanıb seyr eləmək istəyirsən,
Dan sökəndə görərsən ki, bol balıqlı Hellespontu
365 Necə keçib gedir onlar dalgaları yara-yara.
Ulu Zevs əgər mənə yar olarsa bu səfərdə,
Üçüncü gün yetişərəm bərəkətli Ftiyama.
Bura səfər edən zaman çoxdu orda var-dövlətim.
Burdan da ki, qızıl, saf mis, gözəl qadın kəmərləri,
370 Möhkəm dəmir, hələ çox şey, – qürə ilə mənə çatan
Çox var-dövlət aparıram... Ancaq mənə Aqamemnon
Öz verdiyi qəniməti həqarətlə aldı geri!..
Mənim bütün sözlərimi yığıncağın hüzurunda
Deyin ona!.. Qoy yenə də riyakarlıq eyləyərək,
375 Danaylardan başqasını aldatmalı olsa əgər,
Hamı bilsin, mənim kimi nifrət etsin ona hamı!
Ancaq sırtıq köpək kimi çox hoyasız olsa da o,
Cürət edib əsla mənim gözümə dik baxa bilməz!
Bir də ona qoşulmaram, nə məclisdə, nə bir işdə...
380 Məni bir yol təhqir edib aldatdığı artıq yetər,
Bir də sözə aldanmaram! Bəsdir ondan çəkdiklərim!
Qoy rədd olsun!.. Zevs əqlini-şüurunu alıb onun!

Mənim ondan zəhləm gedir, heç saymıram onu əsla!
 Əgər bütün dövlətini, öz gələcək sərvətini,
 385 On, iyirmi qat da artıq təklif etsə, üstəlik də
 Misirin məşhur Orxomen, ya Fiva kimi ən dövlətli,
 Yüz qapılı, hər qapıdan yeyinayaq gərdünədə
 Düz iki yüz əsgər çıxan şəhərinə daşınılan
 Bütün saysız varidatı, ya da bax, bu qumlar qədər
 390 Qızıl təklif etsə, yenə bilin, Atrid Aqamemnon
 Bir də mənim ürəyimi ala bilməz əsla ələ!
 Qızını da istəmirəm... hətta o qız gözəllikdə
 Afrodita ilə bəhsə girişsə də, əl işində
 Bayquşgözlü Afinaya tay olsa da, yenə mənə
 395 Lazım deyil!.. Qoy axeylər arasından daha üstün,
 Özünə tay adam tapsın, ona versin öz qızını...
 Allahların köməyi ilə sağ-salamat evə dönsəm,
 Atam Peley özü mənə layiq bir qız tapıb alar.
 Elladada, Ftiyada adlı-sanlı ataları
 400 Mərd-mərdanə yurd qoruyan axeyalı qızlar çoxdur.
 O qızlardan hər birini sevə-sevə alaram mən.
 Orda mənim arzum daim bu olub ki, ürək sevən
 Bir qız alıb qanun ilə arvad edim, sonra rahat
 Ömür eləyib ləzzət alım öz atamın dövlətindən.
 405 Məncə həyat elə gözəl bir şeydir ki, çatmaz ona
 Nə bu abad Troyanın – axeylərin hücumundan.
 Əvvəlki o dildən-dilə gəzən məşhur sərvətləri.
 Nə də qadir Apollonun Pifondakı məbədinə
 Daş qapılar ardındakı əfsanəvi xəzinələr...
 410 Nə istəsək: inək-qoyun, ipəkyallı köhlən atlar,
 Bol-bol qızıl səpayə... – Hər şeyi satın almaq olar,
 Amma həyat getdi, – daha qayıtması mümkün deyil!
 Can ki, çıxıb uçub getdi dişlərinin arasından,
 Daha onu bir də tutmaq, ya da satın almaq olmaz!..
 415 Əziz anam gümüşayaq pak Fetida deyib mənə;
 İki yolum vardır mənim qəbir evinə bu dünyadan:
 Troyanı fəth etməyə burda qalıb vuruşsam mən,
 Yəqin həlak olacağam, ancaq adım ucalacaq!..

Yox, qayıtsam öz evimə əziz ana vətənime,
 420 Ömrüm uzun olacaqdır, ancaq adım batacaqdır,
 Onda vaxtsız əcəl mənə yaxın düşə bilməyəcək...
 Hamıya da məsləhətim budur: çıxın gedin burdan.
 Uca bürclü Troyanı almaq sizə mümkün deyil!
 Şimşəksaçan Kronion havadardır o şəhərə,
 425 Buna görə əhali də ürəklənib, cürətlənib...
 İndi gedin, cavabımı açıq deyin başçılara,
 Çünki müdrik rəislərin ən şərəfli borcudur ki,
 Dikçanaqlı gəmilərin dövrəsində darda qalan
 Axeyləri, gəmilərin özlərini qurtarmağa
 430 Tədbir görüb, ağla batan əlverişli yol tapsınlar.
 Bu tədbir ki, onlar görür, faydasızdır axeylərə:
 Mən qəzəbdən əl çəkmərim!.. Feniks isə, burda qalsın.
 Yatar mənim çadırımda, əgər meyli olsa, o da
 Gəmiləri ilə məni təqib edib yola düşər,
 435 İstəməsə, özü bilər, – ona məcbur etmərim mən".

Belə dedi. Hamı hələ susub, əsla dinməyirdi.
 Nitiq onları bərk tutmuşdu, çox qəzəbli sərt sözlərdi...
 Ən nəhayət qoca Feniks axeylərə qəlbi yanib,
 Göz yaşları axa-axa, belə cavab verdi ona:
 440 "Ey Peleyin şanlı oğlu, əgər yurda qayıtmağın
 Qətidirsə, qəzəbindən əl çəkməyib, gəmiləri
 Yanğınlardan alovlardan xilas etmək istəmirsən.
 Onda, oğul, söylə görüm, bəs mən sənsiz necə qalım?
 Qoca Peley Ftiyadan bizi Atrid qoşununa
 Göndərəndə, möhkəm-möhkəm tapşırıbdır səni mənə.
 Onda gəncdin, nə hamıya əzab verən müharibə,
 Nə də şöhrət qazandıran məclislərdən xəbərdardın.
 Məni sənə qoşmuşdu ki, hər bir şeyi təlim edim:
 Danışmaqdan yaxşı natiq, işdə mahir edim səni.
 450 Yox, əzizim, mənə hətta allah özü söz versə ki,
 Gözəllərin yurdu olan Elladanı tərk edəndə,
 Necəydimsə, yenə elə gənc bir oğlan olacağam,
 Səndən sonra qalmaram mən burda əsla bircə gün də...

Onda atam – Ormenoğlu Amintordan qaçmışdım mən.
455 Bir ipəksaç cariyənin üstə mənə hirslənmişdi.
Ona yaman vurularaq soyumuşdu arvadından.
Yazıq anam dizlərimi qucaqlayıb yalvardı ki,
O qızla mən tez görüşüm, qız qocadan ikrah etsin.
Mən də etdim o deyəni... İşi başa düşdü atam,
460 Mənə qarğış yağdıraraq, çox yalvardı Erinlərə.
Ceza versin onlar mənə, – oğul üzü görməyim heç.
Həmin məlun allahlar da – yer altının ulu Zevsi,
Bir də qorxunc Persefona qəbul etdi bu qarğışı,
İstəyirdim tunc xəncərlə həlak edim öz atamı, –
465 Ancaq hansı allah isə, mənə təlqin elədi ki,
Arqivlilər mənə ata qatilitək tanısalar,
Xalq içində bədnam olub, dil-ağıza düşər adım.
O gündən mən daim qəmgin, ürəyimdə qüssə-kədə, r
Atamla hər rastlaşanda, o hirslənir mənə dinmirdim.
470 Əqrəbadan xeyli adam yığışaraq təkid ilə
Məndən xahiş edirdilər qalım ata ocağında.
Ətli-yağlı çoxlu qoyun, əyribuynuz xeyli öküz
Kəsib, Hefest alovunda çox-çox piyli donuz budu
Yandırdılar, ziyafətlər, nəzir-niyaz elədilər.
Atamın bol küplərindən çox içildi dadlı şərab...
475 Düz doqquz gün gecə-gündüz qoymadılar gözdən məni,
Növbə çəkib güdürdülər, – gecələri sübhə qədər
Evdə işıq sönməyirdi: biri həyat divarının
Sütunları qarşısında, biri yataq otağımın
Qapısında növbədəydi... Onuncu gün zülmət gecə
480 Çökən kimi, fürsət tapıb qapıya bir təkan vurub
Çıxdım, həyat divarını hoppanaraq aşıb qaçdım.
Həm keşikçi kişilərdən, həm xidmətçi qadınlardan
Tez gizləndim... Sonra qaçdım Elladanın düzlərinə.
Gəlib çıxdım qoyunu bol, bərəkətli Ftıyaya, –
485 Mərd Peleyin hüzuruna... Məni yaxşı qəbul etdi.
Sonra da ki əziz oğlu, varisitək sevdi məni.
Var-dövlətə sahib etdi, böyük qoydu camaata.
Ftıyanın ucqarında hakim oldum doloplara.

Səni də, ey allahsifət, orda belə böyütmüşəm!..
490 Mən səni çox bərk sevirdim, sən də başqa heç bir kəslə
Qonaqlığa getməz idin, evdə dizim üstə səni
Oturdaraq yedirtməsəm-ıçirtməsəm, ac qalardın.
Uşaqılıqda çox olub ki, dodağından al şərabi
Axıdaraq xitonumun döşünü də bulamısan,
495 Onda sənin çox qayğını-zəhmətini çəkmişəm mən...
Deyirdim ki, o allahlar mənə övlad vermədilər,
Mən də səni, ah, ey, Axill, oğul edim qoy özümə,
Bir gün bəlkə sən də məni bədnamlıqdan qurtarasan.
Ah, ey Axill, gəl, yumşaq mərd ürəyini!.. Sertlik etmə!
500 Bir düşün ki, bizdən qat-qat hər cəhətdən üstün olan
Allahlar da yalvarışı dinləyəndə yumşalırlar.
Ölməzləri ətirlərlə, nəzirlərlə, şərab səpmək,
Yağlı qurban piylərini, yandırmaqla, günahkarlar
Yumşaldaraq ələ alır, bağışladır günahını...
505 Ulu Zevs Kronidin Dilək adlı qızları var:
Ayaqlar – ləng, üzler qırış, – baxışları – nursuz-fərsiz,
Qayğı ilə izləyirlər onları məğrur Görməzliyi.
Görməzlikse, həm güclüdür, həm ayaqdan çox zirəkdir,
O həmişə tez tərənib ziyan verir insanlara:
510 Diləklərsə yox etməyə çalışırlar ziyanları.
Ulu Zevsin qızlarını kim dinləyib, hörmət etsə,
Ona xeyli kömək edib, dinləyirlər xahişini.
Kim onları acı sözlə qarşılayıb, rədd eləsə
Ataları Zevsə deyib, yalvarırlar ki, Görməzlik
515 O adamı izləyərək hər işində ziyan versin.
Ey Axilles, sən də Zevsin qızlarına hörmət elə,
Nəcəbətli olan hər kəs hörmət edir o qızlara.
Əgər sənə hədiyyələr verməsəydi Aqamemnon,
Gələcəkdə daha artıq hədiyyə vəd etməsəydi,
520 Qəzəbində inad ilə dursa idi əgər o da,
Mən heç sənə ağız açıb deməzdim ki: at inadı,
Arqivlərə kömək elə, möhtacsə da onlar sənə...
Ancaq indi çox şey verir, hələ yenə vəd eləyir
Özü sənə yalvararaq axeylilər arasından

525 Səninçin də əziz olan adlı-sanlı adamları
 Minnətçitək hüzuruna göndərir ki, barışasan...
 Gəl onları boş qaytarma, qədəmləri əziz olsun.
 Əvvəlləri inciməyə haqqın vardı, bu doğrudur...
 Eşitmişik, – vaxt olub ki, bəli, keçmiş igidlər də
 530 Bir-birindən bərk inciyib, qəzəblənib, hirsələniblər, –
 Amma yenə hədiyyələrlə, sözə baxıb yumşalıblar.
 Buna bənzər, çoxdan olmuş bir əhvalat yadımdadır.
 Bura ki öz aramızdır, qoy danışım sizə bunu:
 Kuretlərlə bərk döyüşkən etollular vuruşurdu,
 535 Kalidonun ətrafında qırıldılar bir-birini.
 Kuretlər bərk hücum edir almaq üçün o şəhəri,
 Etollular cürət ilə müdafiə edirdilər.
 Qızıl taxtlı Artemida salmışdı bu ədavəti:
 İney başqa allahlara bollu qurban verib, ona
 540 Öz bağından pay verməmiş... – bu ona bərk toxunmuşdu.
 Ulu Zevsin qızına da pay verməmək heç olarmı!
 Ya ağına gəlməyib, ya unudubmuş... – təqsirkarmış...
 Allahın bu coşqun qızı ona cəza vermək üçün
 Bağlarına itidişli nəhəng qaban göndərmişdi.
 545 Həmin qaban çox ziyanlar vurub meyvə bağlarına,
 Bol meyvəli ağacları kötüyündən çıxararaq,
 Böyrü üstə yıxıb yerə, tamam tələf eləyirmiş...
 İneyoğlu mərd Meleaqr axır vurur o qabanı.
 Bu iş üçün şəhərlərdən xeyli ovçu, tula yığır.
 550 Çünki özü təkbaşına bu heyvanla bacarmazdı;
 O çox nəhəng qaban idi, çox igidi öldürmüşdü...
 O qabanın dərisilə başı üstə kuretlərlə
 Bərk döyüşkən etollular arasına nifaq düşür.
 Nə qədər ki, mərd Meleaqr vuruşurdu o meydanda,
 555 Kuretlərin işi pisdidi, – onlar sayca çox olsa da,
 Düşmənlərdən qorxub, büredən kənar çıxıb bilmirdilər.
 Ancaq bir gün nə olursa, qoç Meleaqr qəzəblənir,
 Qəzəb isə, ən ağıllı adamı da dəli edir.
 Öz anası Alfeyadan bərk inciyib, öz arvadı
 560 Kleopatra ilə birgə uzanmışdı... O da gözəl

Marpessayla adlı-sanlı mərd İdasın qızı idi.
 Gənc Marpessa üstə İdas Apollonun özünə də
 Əl qaldırıb ox atmışdı... Ata-ana o zamandan
 Qızlarına, cəfakəş quş Alkiona xatirinə
 565 Alkiona ad qoymuşdu, çünki ana, Apollona
 Dustaq olan gündən sonra ağlayırmış gecə-gündüz...
 Bəli... Meleaqr arvadının yanındaca uzanmışdı...
 Öz əzəbli qəzəbinə ram olmuşdu... Anasının
 Qarğışından qəzəbliydi: öz oğluna allahlardan
 570 Ana ölüm diləmişdi – qardaşının qətli üçün –
 Əllərini bərəkətli yerə döyüb, fəryad ilə
 Diz çökərək Persefona ilə qorxunc, sərt Aidə
 Yalvararaq, göz yaşları tökə-tökə öz oğluna
 Qara ölüm istəmişdi... Zülmət Ereb məskəninə
 575 Daş ürəkli Erini də bunu qəbul eləmişdi...
 Çox çəkmədi, Kalidonun bürclərinin ətrafında
 Qüllələri vurub-yıxan düşmənlərin küyü qopdu.
 Etollular – ağsaqqallar ən hörmətli kahinləri
 Göndərdilər minnətə ki, çıxsın eli qorumağa.
 580 Ona böyük, çox qiymətli hədiyyələr vəd etdilər:
 Kalidonun ən məhsuldar düzlərində düz əlli giy
 Ən gözəl, ən bərəkətli bir sahədə geniş bir mülk.
 Bu sahənin tən yarısı üzümlükdü, – bəhrəsi bol,
 Yarısı da tarla üçün ən yararlı torpaqlardı.
 585 At ram edən qoca İney özü çıxıb əziyyətlə
 Xeyli uca sarayın qapısını döyüb, ona
 Ağız açdı... Bacıları, anası da yalvardılar...
 O, daha da bərk dirəndi... Bütün gözəl Kalidonda
 Ən çox hörmət bəslədiyi dostları da minnət etdi.
 590 Ancaq əsla yumşaltmadı ürəyini yalvarışlar...
 Axır bir gün öz otağı sarsıldı bərk zərbələrdən, --
 Kuretlər dik bürçə çıxıb, şəhərə od vurmuşdular...
 Meleaqra yalvarmağa başladı öz gənc arvadı;
 Acı-acı hönkürərək danışdı ki, əgər düşmən
 595 Bu şəhəri alsın, onda nə gələcək başlarına:
 Əhalini qıracaqlar, şəhər yanıb kül olacaq,

Arvad-uşaq əsir düşüb, qul olacaq düşmənlərə...
Bu dəhşətli sözlər onun bərk toxundu ürəyinə,
Tez sıçrayıb öz yerindən yaraqlandıyasaqlandı.
600 Beləliklə öz qəlbinin hökmünə o əməl edib,
Qurtardı öz vətəni on dəhşətli fəlakətdən...
Ey özüm, sən gəl belə çox ləngimə, yox, allahlar
Uzaq etsin səndən belə fikirləri!.. Onu bil ki,
Alovlanmış gəmiləri xilas etmək çox çətindir.
605 Gəl qəbul et mükafatı, çıx vuruşa!.. Axeylilər
Sənə onda allah kimi hörmət edər.. Yox, əgər sən
Mükafatı rədd edərək, öz xoşunla herbə girsən.
Düşmənləri qova bilsən, bu ən böyük şərəf olar! ”

Belə cavab verdi ona yeyinayaq mərd Axilles:
610 “Ey allahlar yetirməsi, mənim qoca babam Feniks!
Hörmət-izzət istəmirəm, ulu Zevsin sayəsində
Hörmətim var... Nə qədər ki, hələ sağam bu şərəfi
Gəmilərin qarşısında hişf edərəm arxayın ol!
Mənim başqa bir sözüüm var, yaxşı dinlə, yadda saxla:
615 Sən Atridə tərəf olub, məni, ah-vay edə-edə
Dilə tutma, ürəyimi kövrəltmə heç nahaq yerə.
Onu elə çox sevmə ki, küssün səndən səni seven!
Gəl mənimlə əlbir olub, küsdür məni küsdürəni!
Mənə ortağ hökmran ol, şərəfi də bölək yarı...
620 Bunlar cavab apararlar... Sən gəl mənim yanımda qal.
Gecəni yat rahat-rahət, səhər şəfəq söküləndə,
Səninlə bir fikirleşək – gedək, yoxsa burda qalaq?”

Belə deyib o Patrokla qaşıyla bir him etdi ki,
Feniksə yer hazırlasın, o birilər çıxıb getsin.
625 Allahsifət Telamonid Ayaks qalxıb öz yerindən,
Belə dedi müdrək igid Odisseyə üz tutaraq:
“Ey qəhrəman Laertoğlu, zəkavətli mərd Odissey!
Gəlin gedək... Görürəm ki, bu yol ilə bu söhbətdən
Bir nəticə çıxmıyacaq... Yeyinayaq Axillesin
630 Ürəyində bir kin var ki, yerə-göyə sığan deyil!..

Qəlbi daşdır, dostluğa da əsla qiymət vermir daba...
Biz ki, onu düşərgədə hamıdan çox əzizlərdik,
Rəhm yoxdur ürəyində!.. Axı qardaş qardaş üçün,
Ata ölən oğul üçün qanbahası alıb, keçir!
635 Qatillər də haqq ödəyib yaşayırlar asudəcə:
Ən qoddarlar rüşvət alıb əl çəkirlər intiqamdan...
Ancaq sənə pak allahlar daşdan bərk bir qəlb vermişlər, –
Bütün bu kin, bu ədavət bircə qızın üstündədir!
Sənə yeddi qız veririk, bir-birindən əla, gözəl!
640 Nə qədər də hədiyyələr!.. Di gəl yumşalt ürəyini!
Çadırından utansana... Biz ki, sənin qonağımıq,
Həm də bütün xalq adından!.. Arzumuz da bircə budur:
Sənə dostluq təklif edib, el içində fərqləndirək!”

Yeyinayaq Axilles də belə dedi mərd Ayaksa:
645 “Ey allahın yetirməsi, hökmürəvan igid Ayaks!
Sarıram ki, sən mənimlə çox səmimi söhbət etdin...
Ancaq məni Aqamemnon arqivlərin qarşısında
Necə təhqir etdiyini yada salıb odlanıram,
Elə bil ki, mən onunçün yadelli bir sərgərdanam!..
650 Yox, yox... Gedin cavabımı ona aşkar yetirin siz:
Herbə girmək barəsində onda qərar verərəm ki,
Mərd ürəkli Priamın allahsifət oğlu Hektor
Düşərgəyə, bizim qara gəmilərə yaxınlaşıb,
Arqivləri qıra-qıra odlandıra gəmiləri...
655 Burda isə, düşərgəmin qarşısında, mənəcə, Hektor
Hər nə qədər istəsə də döyüşməkdən çəkinəcək!”

Belə dedi. Hər biri öz qədəhindən nəzir səpib
Odisseyin ardınca düz sahil boyu yollandılar.
Patrokl isə, xadimlərlə kənzilərə əmr etdi ki,
660 Feniksə tez yumşaq yataq düzəltsinlər səliqəylə.
Arvadlar da əmrə əməl eyləyərək yer saldılar:
Yumşaq qoyun dərili, balış incə qumaşlardan.
Qoca orda yatdı rahat, əlvən Eos doğanadək.
Axilles də çadırında yatdı, rahat yatağında,

665 Yanında da lesbiyalı əsirlərdən Diomedin
Al yanaqlı, gül dodaqlı, gözəl qızı gənc Forbonta.
Bir yanda da Patrokl yatdı, yanında da incə belli
Şux İfida, – həmin qızı igid Axill uca şəhər
Skirosu alan zaman bəxş etmişdi mərd Patrokla...

670 Gedənlərsə Atreidin düşərgəsi olan yere
Çatan kimi axeylilər onları tez qarşılayıb,
Əldə qızıl qədəhlərlə başladılar dindirməyə.
İlk olaraq hökmürəvan Aqamemnon sual etdi:
“Ey Axeyin şan-şövkəti, mərd Odissey, söylə görək,
675 Gəmiləri kül olmaqdan qurtarmağa razıdımı?
Yoxsa yenə qəzəbində inad ilə rədd elədi?”

Zəkavətli Odisseyə, belə dedi Atreidə:
“Ey şöhrətli Atreyoğlu, hökmürəvan Aqamemnon!
Yox, əl çəkmir inadından.. Əvvəlkindən daha artıq
680 Qəzəblidir sənə qarşı... Rədd elədi mükafatı...
Deyir özün axeylərlə fikirləşib bir çarə tap –
Qoşunlarla gəmiləri fəlakətdən qurtarmağa.
Özü isə, söyləyir ki, sabah şəfəq sökən kimi
Yeyingedən gəmiləri salacaqdır göy dənizə.
685 Hamıya da məsləhəti budur onun: bacardıqca
Tez tərpenib qaçaq burdan... Söyləyir ki, yəqin bilin,
Uca bürclü Troyanı almaq sizə mümkün deyil!
Şimşəksaçan Kronion havadardır o şəhərə,
690 Buna görə əhali də ürəklənib, cürətlənib...
Belə dedi. Bax, bunlar da – Telamonun oğlu ilə
Çox ağıllı iki carçı təsdiq edər bu sözləri.
Feniks isə, Axillesin buyruğuyla orda qaldı.
Sabah o da arzu etsə, gəmiləri salıb suya,
695 Bəlkə getdi arxasınca... Ancaq məcbur etmir onu”.

Belə dedi. Hamı susub dinləyirdi həyəcanla.
Odissey çox uca səslə, çox ürəklə danışdı.
Qəmgin-qəmgin, xeyli sakit oturdular axeylilər.

Uca səslə mərd Diomed birdən qalxıb bərkdən dedi:
700 “Ey şövkətli Atreyoğlu, hökmürəvan Aqamemnon!
Sən görək heç hədiyyələr vəd edərək Axillesdən
Heç nə xahiş etməyəydin! Onsuz da da çox dikbaşdı o,
İndi isə, sən bir az da qudurtdun o qudurğamı.
Bu barədə daha bəsdir!.. Gedir getsin, qalır qalsın!
705 Əgər qəlbi əmr eləsə, ya allahlar coşdursalar,
Yenə özü öz xoşuyla girişəcək vuruşlara...
İndi gəlin mən deyənə hamı əlbir əməl edək.
Hələliklə, yeyin-için, sonra yatın rahatlanın,
Çünki bunlar kömək edir cəsərə-təşadətə...
710 Sabah isə, al yanaqlı Eos göydə parlayantək,
Ey Atreid, atdı-atsız qoşunları düz cərgəyə,
Ruhlandırıb, özün də ön cərgədə get vuruşmaya!”

Belə dedi. Hökmdarlar at ram edən Diomedin
Bu cürətli sözlərini dinləyib çox bəyəndilər.
715 Allahlara nəzir səpib, dağıldılar düşərgəyə,
Orda hamı şirin-şirin yatıb yaxşı dincəldilər.

ONUNCU NƏĞMƏ

Doloniya

Axeylərin rəhbərləri gəmilərin yaxınında
Bütün gecə rahat-rahət, şirin-şirin yatmışdılar.
Bircə qoşun sərkərdəsi Atreyoğlu Aqamemnon
Şirin yuxu dadmamışdı... O, həyəcan içindəydi.
5 Ulu Zevəs tarlaları qar bürüyən bir zamanda
Və ya hərbin dəhşət saçan gen ağzını ayıranda,
Güclü yağmur, dolu ya da bərk qasırğa başlamadan,
Necə qara buludlardan odlu şimşək çaxdırırsa,
Atreid də belə odlu ahlər çəkdi sinəsindən,
10 Qəlbi, bütün əzaları həyəcandan uçunurdu.
Tez-tez baxır İlionun önündəki düzənliyə,
Troyanın qarşısında yanan saysız tonqallara,
Çalğuların, insanların səs-küyünə heyrətlənir,
Sonra baxır gəmilərə, axeylərin qoşununa,
15 Saçlarını qamarlayıb yoluşdurur, çəngə-çəngə
Zevsə qarşı qaldıraraq inləyirdi yana-yana...
Axırda ən yaxşı çarə tapıb, belə qət etdi ki,
Mümkün qədər tez görüşsün Neleyoğlu Nestor ilə,
Danayları fəlakətdən qurtarmağa ən doğru yol
20 Tapmaq üçün onunla bir fikirləşib çarə qılsın.
Aqamemnon yatağından qalxıb geydi xitonunu,
Qoşəng-qəşəng ayaqaltı taxıb hər bir ayağına.
Kürən aslan dərisini sahib üstədən çiyinə.
Aldı zorlu sərt əlinə iti, uzun nizəsini...
25 Belə qorxu içindəydi mərd hökmdar Menelay da...
Yuxu getmir gözlərinə... Qorxur, – onun ucbatından
Dənizləri aşıb, bura Troyanın düzlərinə
Gələn igid axeylilər burda həlak olar bütün...
O da sahib çiyinə bir xallı bəbir dərisini,

30 Başına da parıldayan mis sərpuşu qoyub, sonra
Aldı zorlu sərt əlinə öz iti mis nizəsini,
Çıxıb getdi bütün arqiv qoşununun sərkərdəsi,
Allah kimi şöhrət tapmış qardaşının hüzuruna.
Onu parlaq geyimində gördü, durub bir gəminin
35 Yaxınında.. Aqamemnon çox sevindi onu görcək.
Əvvəl ona belə dedi mərd Menelay gur səsile:
“Ey əzizim, niyə belə yaraqlısan? Yoxsa fikrin
Troyanlar arasına kəşfiyyatçı göndərməkdir?
Qorxuram ki, belə zülmət bir gecədə heç kəs buna
40 Cürət edib, yollanmasın düşmənlərin arasına;
Buna cəsur, aslan qəlblə bir qəhrəman mərd gərəkdir!”

Menelaya cavab verdi hökmürəvan Aqamemnon:
“Sən, ey Zevsin yetirməsi, qoşunları, gəmiləri
Fələkətdən qurtarmaqçın ağıllı bir məsləhətə
45 İndi yaman möhtacıq biz... Zevsin rəyi dəyişmişdir!
Görünür ki, bol qurbanla ələ alıb Hektor onu!
Mən ömrümdə nə görmüşəm, nə də əsla eşitmişəm.
Ki, bir adam bircə gündə allahların sevimlisi
Mərd Hektorun öz gücüylə axeylərin başlarına
50 Gətirdiyi bu dəhşəti törətməyə qadir olsun...
Axı Hektor, nə bir allah, nə ilahə oğlu deyil!
Elə işlər görüb, bizə elə zərbə vurub ki, o
Biz arqivlər illər boyu qurtarmanq ağrısından.
Ancaq indi sən tez yüyür gəmilərə sarı, ordan
55 Çağır gəlsin Ayaks ilə İdomeney, mən özüm də
Gedim Nelid Nestoru da tez oyadım, bəlkə qoca
Keşikçilər dəstəsinə gedib, orda tədbir görsün.
Nestorun bir sözünü də yerə salmaz onlar, çünki
Merionla birgə onun oğlu orda sərkərdədir,
60 Keşikçilər dəstəsinə biz onlara tapşırmişiq”.

Uca səslə Menelaya belə dedi qardaşına:
“Yaxşı, onda söylə görüm, sonra necə ələyim mən?
Orda qalıb gözləyimmə sənə ora gəlməyini,
Yoxsa onu dəvət edib, özüm yenə tez qayıdım?”

65 Ona belə cavab verdi hökmürəvan Aqamemnon:
“Sən orda qal, yoxsa gecə vaxtı bir-birimizi
İtirərik: düşərgədə qatqarışiq çıxır çoxdur.
Çatan kimi hamısını səslə, daha yatmasınlar.
Hər birini çağır ancaq, ata və nəsil adlarıyla,
70 Hamı ilə xoş rəftar et, kobud, moğrur olma əsla!
Biz özümüz gərək indi zəhmət çəkək, madam ki Zevs
Biz anadan olan zaman bunu yazıb alınımıza”.

Qardaşına belə deyib tapşırıqla saldı yola.
Özü isə, hökmürəvan Nelid olan yerə getdi.
75 Qocanı öz gəmisinin yaxınında, düşərgədə
Yatağında gördü. Onun silahları yanındaydı:
Möhkəm qalxan, iki nizə, bir də par-par yanan sərpuş,
Əlvən rəngli kəməri də orda idi, – qoca bunu
Xalqı qızgın döyüşlərə aparanda bağlayırdı;
80 Hələ əsla qocalığa ram olmurdu qoçaq kişi.
Nestor qalxıb dirsek üstə, başını da qaldıraraq,
Atreiddən sorğu-sual etdi, görsün kimdir gələn:
“Kimsən? Söylə, bu gecənin zülmətində təkbəşinə
Nə gəzirsən düşərgədə, gəmilərin arasında?
85 Dostunumu axtarırsan, qatırınmı azıb yoxsa?
Dinməz gəlmə mənə sarı, dillən, de, nə istəyirsən?”

Həmin saat cavab verdi hökmürəvan Aqamemnon:
“Sən, ey Neleyoğlu Nestor, ey Axeyin iftixarı!
Bil, qarşında Aqamemnon Atreiddir; ulu Zeves
90 Nə qədər ki, nəfəsim var, salamatdır əl-ayağım,
Məni ağır, nəhayətsiz qayğılarla yükləmişdir.
Budur, yenə sərgərdanam.. Yuxu getmir gözlərimə...
Müharibə, axeylərin fələkəti üzüb məni.
Çox qorxuram aqibətdən, iradəm də zəifləyib.
95 Berk həyəcan içindəyəm, ürəyim də az qalıb ki,
Sıçrasın öz qəfəsindən... Bütün əzam tir-tir əsir...
Əgər aqlım bir şey kəsir, – axı sən də yatmayıbsan, –
Onda gedək keşikçilər dəstəsinə bir baş çəkək:
Bəlkə şirin yuxu ilə yorğunluğa tab etməyib,

100 Sayıqlığı unudaraq keşikdəyken yatıb hamı?...
Düşmən isə, yaxındadır, bilmək olmaz, bəlkə hələ
Gecə yarı birdən qalxıb hücum etdi üstümüze”.

Atoynadan qoca Nestor cavab verdi Atreidə:
“Ey Atreyin şanlı oğlu, hökmürəvan Aqamemnon!
105 İnanmıram ulu Zeves Hektorun hər arzusuna
Əməl edə... Yəqin bir gün yeyinayaq mərd Axilles
Öz inadlı qəzəbindən əl çəkərək, hərbə girse,
Hektorun da başı onda çox bəlalar çəkəcəkdir.
Mən hazırım hər əmrinə, gedək başqa yatanları:
110 Nizəvuran Diomedi, mərd hökmdar Odisseyi,
Yeyinayaq Ayaks ilə Fileidi tez oyadaq.
Yaxşı olar mərd hökmdar İdomeney, bir də igid
Allahsifət Ayaksı da çağıraq bu yığınağa.
Onlar burdan uzaqdadır, – düşərgenin kənarında...
115 Ancaq mənim dostumsa da, ona hörmət bəsləsəm də,
Menelayı qınayıram... İncisən də, gizlətmirəm:
Özü yatıb şirin-şirin, ancaq səni salıb işə!
Gərək özü zəhmət çəkib başçıları bir-bir tapa,
Xahiş edə hamısından: axı işlər çox müşküldür!”

120 Hökmürəvan Aqamemnon belə cavab verdi ona:
“Mən özüm də başqa vaxtda qınayardım Menelayı.
Çox zaman o ləng tərənir, özünü çox vermir işə,
Ancaq ki, bu, ətalətdən, naqislikdən deyil onda,
O həmişə mənə baxır, təşəbbüsü məndən umur.
125 Bu gün isə, məndən erkən durub gəlmiş çadırıma,
Göndərmişəm sən dediyin adamları çağırmağa.
Di gəl gedək. Tapşırmışam, ora gəlsin sərkərdələr”.

Atoynadan Nestor isə, Atreidə belə dedi:
130 “Hə, eləsə, onda hər nə əmr eləsə, axeylərdən
Heç kəs küsməz daha ondan, sözündən də çıxmaz heç kəs”.

Belə deyib qoca Nestor geydi yumşaq xitonunu.
Qəşəng-qəşəng ayaqaltı taxıb hər bir ayağına,
Al qırmızı, üstü xovlu, ikiqat yun ridasını

135 Salıb öndən toqqaladı. Sonra möhkəm sərrast vuran
İti, uzun nizəsini alıb ələ, tez-tələsik
Addımladı yeyin-yeyin gəmilərin arasıyla.
Atoynadan igid Nestor əvvəl-əvvəl gur səsilə
Çağıraraq oyatdı mərd allahsifət Odisseyi.
140 Odissey də həmin saat duydu həmin tanış səsi.
Tez çıxaraq çadırından soruşdu o gələnlərdən:
“Nə olub, bu zülmət gecə gəmilərin arasında
Təkbaşına gəzirsiniz? Yoxsa mühüm bir işmi var?”

Atoynadan igid Nestor cavab verdi:
145 “Ey allahın yetirməsi Laertoğlu mərd Odissey!
Heç incimə: böyük bəla üz veribdir axeylərə!
Ardımca gəl, bir neçə də aqıl adam çağır, gedək,
Bir danışaq: qaçıb-gedək, yoxsa qalıb vuruşaq biz?”

Belə dedi. Müdrik, igid Odissey də çadırından
150 Öz naxışlı qalxanını alıb getdi onlar ilə.
Bir az gedib Tideyoğlu Diomedi gördülər ki,
Çadırından aralıda uzanmışdır, silahlıdır,
Yanında da yoldaşları, – qalxanları balıq edib
Yatır hamı. Nizələrin dəstəsini sancıb yerə.
155 Uclarıysa qaranlıqda şimşək kimi parıldayır.
Qəhrəman tən ortalıqda vəhşi öküz dərisinin
Üstdə yatır, bir naxışlı xalçanı da balıq edib...
Atoynadan Nestor ona yaxınlaşıb, ayağıyla
İtələdi, qınayaraq tələsdirib belə dedi:
160 “Dur, ey Tidid! Bütün gecə belə rahat yatacaqsan?
Bilmirsən ki, troyanlar alıb bütün dövrəmizi,
Yetişiblər gəmilərə, dar bir yer var aramızda?”

Belə dedi. Tidid qalxıb bircə anda öz yerindən
Neleyoğlu mərd Nestora belə dedi cavabında:
165 “Çox qızıbsan, ay qoca sən! Bir an rahat durmayırsan!
Məgər bütün axeylərin arasında bircə nəfər
Cavan yoxdur, – düşərgəni başdan-başa gəzə-gəzə
Oyadaydı başçıları?.. Son özünü gözlə bir az!”

Atoynadan Nestor isə, belə dedi Diomedə:
170 “Oğlum, bunlar doğru sözdür, sən haqlısan tamamilə.
Vardır igid oğullarım, – əmrimdə də çox adam var,
Yığıncağı toplamağa cavanlar da tapılırdı.
Ancaq bizim axeylərə böyük bəla üz veribdir.
Bir qılıncın ucundadır hamımızın bəxti indi:
175 Ya hamımız burda həlak, ya da xilas olacayıq...
Ancaq tez ol, əgər mənə rəhmin gəlir, onda özün
Yeyinayaq Ayaks ilə Filidi də çağır gəlsin”.

Diomed də həmin saat yekə aslan dərisini
Salaraq öz çiyinə, nizəsini aldı ələ,
180 Başçıları oyadaraq apardı o yığıncağa.

Bir az sonra başçılar da keşikçilər arasına
Qarışdılar. Hamı orda keşikdəydi ayıq-sayıq:
Silahları əllərində, oturmuşdu hamı hazır.
Köpəklər də ağılların qarşısında oturaraq,
185 Dağdan enən canavarın gəldiyini duyan kimi,
Hürüşürlər, adamlar da haray salıb bircə anda,
Yuxu qaçır, hamı cumur qoyunları qorumağa.
O dəhşətli gecədə də düşərgəyə keşik çəkən
Axeylərin gözlərinə şirin yuxu yaxın düşmür,
190 Göz-qulaqda idi hamı; güdürdülər düşmənləri.

Bunu görüb çox sevindi qoca, birdən uca səsle
Ürək-dirək verə-verə belə dedi igidlərə:
“Bax, belə ha! Ay qoçaqlar, sayıq olun keşik vaxtı!
Sərvaxt olun! Düşmənlərə əsla fürsət vermək olmaz!”

195 Belə deyib keçdi arxı. Ardınca da yığıncağa
Gələn bütün sərkərdələr keçdi bir-bir o tərəfə,
Nestorun mərd oğlu ilə birgə Molid Merion da, –
Onları da yığıncağa sərkərdələr çağırmışdı. –
Dərin arxı keçib hamı düzənliyə yetişəndə,
200 Cəsədlərdən təmiz, bomboş bir parça yer gördülər ki,
Zorlu Hektor hələ gecə çökməmişdən, axeyləri

Qova-qova, qıra-qıra gəlib burdan qayıtmışdı...
Onlar burda oturaraq, başladılar məşvərətə.
Atoynadan Nestor belə xitab etdi başçılara:
205 “Dostlar, deyin, aranızda elə igid tapılarmı,
Hünərinə güvənərək, düşmənlərin arasından
Bir nəfəri tutub bura getirməyə cürət edə?
Ya da gizlin qulaq asıb düşmənlərin söhbətinə,
Öyrənə ki, qəsd nədir həriflərin: hələ burda
210 Çox qalacaq, yoxsa artıq axeyləri məğlub sayıb,
Tezlik ilə Troyaya qayıtmağa tələsirlər?
Əgər bunu kəşf eləyib, sağ-salamat qayıdarsa,
Yer üzündə insanların arasında ad qazanar,
Həm də yaqın nail olar ən qiymətli mükafata.
215 Burda bizim gəmilərdə olan bütün sərkərdələr
Hərə ona bir bəlalı qara qoyun bağışlar ki,
Bu sərvət də dünyadakı hər sərvətdən qiymətlidir!
Həm də bütün məclislərdə ən hörmətli qonaq olar”

Belə dedi. Hamı sakit-səssiz durub dinləyirdi.
220 Birdən-birə belə dedi uca səsle mərd Diomed:
“Nestor, mənim cəsur qəlbim deyir ki, get düşmənlərin
Düşərgəsi olan yerə ... Mən hazırım, ancaq yenə
Bir nəfər də razılış bəla mənə yoldaş getmə idi,
Həm xoş keçər, həm də həyan olardıq bir-birimizə.
225 İki nəfər getsək əgər, işi başa çatdırmağa
Fikirləşib bir-birinə kömək etmək mümkün olar.
Necə olsa, iki ağıl bir ağıldan üstün olar!”

Belə dedi. Birgə getmək istəyənlər çox tapıldı:
Aresin ən cəsarətli xadimləri iki Ayaks,
230 Rəhbərlərdən Merionla Frisimed də səsləndilər,
Adlı-sanlı nizəatan Atreyoğlu mərd Menelay,
Cəsarətli Odissey də bildirdi öz arzusunu:
Təhlükəli zamanlarda o, daima cürətliydi.
Onda belə təklif etdi hökmürəvan Aqamemnon:
235 “Ey hamıdan əziz olan Tideyoğlu mərd Diomed,
Arzu edən çoxdur, indi bu səfərdə yoldaşımı

Sən özün seç, ən yaxşısı gör hansıdır.
 Ancaq əsla ada-sana fikir vermə, heç utanma,
 “İnciyerlər”, – deyə yaxşı bildiyini burda qoyub,
 240 Bir zəifi belə çətin bir səfərə aparma sən”.

Belə dedi. Qumral saçlı Menelayçın qorxurdu o.
 Uca səslə mərə Diomed ona belə cavab verdi:
 “İndi ki, mən yoldaşımı, deyirsiniz, özüm seçim,
 Elə isə, allah dostu Odisseydən necə keçim?
 245 O hər işə bərk girişir, hər işi də mərədanədir.
 Pak Pallada-Afina da havadardır daim ona.
 O mənimlə getse əgər hər ikimiz yanar oddan
 Sağ-salamat çıxarıq biz, – o, həm igid, hər zirəkdir!”
 Sınaqlarda möhkəm olan mərə Odissey cavab verdi:
 250 “Nahaq məni nə təriflə, nə də pislə, ey mərə Tidid!
 Məni yaxşı tanıyırlar qarşıdakı axeylilər.
 Di, gəl, gedək, gecə keçir, obaşdandır, ləngiməyək,
 Səmadakı ulduzlar çox dövr eləyib, gecənin də
 İki payı gedib, bizə üçdə biri qalır ancaq”.

Belə dedi. Hər ikisi yaraqlandı-yasaqlandı.
 Diomedə mərə Frasimed verdi iti xəncərini;
 Özünkünü gəmisində qoymuşdu o, düşərgədə.
 Qalxan verib, başına da dəri sərpuş qoydu onun,
 “Katetiks” dedikləri bir qotazsız sadə sərpuş;
 260 Bu sərpuşu adət üzrə gənclər qoyar başlarına.
 Merion da Odisseyə bir yay ilə sadaq, bir də
 Qılınc verib, başına da dəri sərpuş qoydu onun.
 İçəridən qat-qat qalın qayışlarla sınınmışdı,
 Bayırdan da iki yandan dümağ möhkəm qaban diş
 265 Səliqəylə qəşəng-qəşəng düzülmüşdü cərgə-cərgə,
 Astarı da qalın möhkəm keçəndə bu sərpuşun.
 Bu sərpuşu bir zamanlar Yeleonda gənc Avtolik
 Ormenoğlu Amentorun divarını yarıb, ondan
 Oğurlamış, Skandiyada Amfidamant adlı şəxsə
 270 Vermiş, o da öz qonağı Mola, Molsa, – öz oğluna,

Meriona bağışlamış... İndi həmin bu sərpuşu
 Vermişdi o, ən ağıllı mərə qəhrəman Odisseyə.

Hər ikisi yaraqlanıb-yasaqlanıb düşdü yola.
 Sərkərdələr-ağsaqqallar həmin yerdə gözlədilər.
 275 Pak Pallada-Afina da xeyr əlamət etdi əyan:
 Yollarının sağ yanında vağ qatırı otub keçdi.
 Gecə quşlar görünmürdü, ötürdülər həzin-həzin.
 Mərə Odissey çox sevinib dua etdi Afınaya:
 “Ey Egiox Kronidin qızı, dinlə sözlərimi!
 280 Sən həmişə, hər bir işdə mənə hami-havadarsan.
 Mən də səndən heç bir şeyi gizlətmirəm, ey ilahəm!
 İndi sənə köməyinə daha çoxdur ehtiyacım.
 Elə et ki, düşmənlərin acığına, bu işimi
 Başa vurub, sağ-salamat dönüm yenə düşərgəmə! ”

Ucasəsli Diomed də sonra belə dua etdi:
 “Ey Zevsin qadir qızı, dinlə mənim duamı da!
 Atam Tidey Fivaya bir elçi kimi gəndə, sən
 Ona kömək etdiyintək, gəl mənə də havadar ol!
 Tunc silahlı axeyləri Asopda tərək eləyərək,
 290 Xoş niyyətlə getmişdi o, kadmlılar arasına.
 Ancaq geri qayıdanda, sənə rəyin, köməyinlə
 Çox dəhşətli işlər görüb, böyük zəfər qazanmışdı.
 Gəl, mənə də kömək elə, bu səfərdə hifz et məni.
 Sənə hələ boyunduruq görməmiş bir ətli-canlı,
 295 Buynuzları zər bəzəkli qəşəng cöngə nəzir edirəm”.

Belə dua etdi onlar... Afina da qəbul etdi.
 Ulu Zevsin pak qızına dua edib qurtarantək,
 O zülmətdə cəsəd, silah, qanlı dolu gölməçələr
 Arasından aslan kimi cürət ilə ötüşdülər.

Ancaq qadir allahsifət Hektor da öz qoşununu
 300 Ayıq tutub, ən ağıllı, ən tədbirli rəhbərləri
 Yığıncağa toplamışdı... hamısına üz tutaraq,

Hektor belə ağıllı bir təklif etdi o məclisdə:
“Aranızda elə igid tapılarmı, ən qiymətli
305 Bir mükafat əvəzində çox faydalı bir iş görsün?
Bu mükafat çox böyükdür: bir gərdunə, bir cüt köhlən,
Axeylərin atlarından seçilmiş ən yaxşı atlar...
Kimin buna cürəti var, həm mükafat, həm də şöhrət
Qazanmaqçın axeylərin arasına gedib, ordan
310 Bizə xəbər gətirsin ki, onlar yenə əvvəlkitək
Gəmiləri qoruyurlar, yoxsa ruhdan düşüb daha,
Məşəqqətdən tənqə gəlib, gecə keşik çəkməyirlər,
Ya məşvərət eyləyirlər burdan qaçıb getmək üçün”...

Belə dedi. Hamı sakit-səssiz durub dinləyirdi.
315 Yığıncaqda Yevmedoğlu Dolon adlı biri vardı,
Atası həm pak bir qasid, həm mis-qızıl sahibiydi,
Dolon üzdən çəlimsizdi, amma yaman bərk qaçandı.
Beş qız övlad arasında tək oğluydu atasının...
Hektor ilə yığıncağa belə dedi həmin Dolon:
320 “Hektor, mənə cəsur qəlbim sövq edir bu rəşadəte,
Gəmilərin yaxınına kəşfiyyata gedərəm mən.
Ancaq xahiş edirəm ki, sən əsanı qaldıraraq,
And içəsən ki, Pelidin gərdunəyə qoşdurduğu
Yelqanadlı atlarını mənə ənam verəcəksən!
325 Bil ki, mənim kəşfiyyatım çox faydalı olacaqdır.
Düşərgədə Aqamemnon Atreidin gəmisinə
Çatanadək gedəcəyəm: qaçmaq və ya vuruşmağı
Sərkərdələr yəqin orda müzakirə edəcəklər”.

Belə dedi. Hektor alıb əsasını and içdi ki,
330 “Şimşəksaçan ulu Zevs şahid olsun bu andıma!
O atları troyalı heç bir nəfər sürməyəcək, –
Söz verirəm, tək bircə sən sürəcəksən, and içirəm!

And saxtayıdı. Ancaq Dolon ürəkləndi bu sözlərdən:
Həmin saat sadaq ilə yayı salıb çiyinə,
335 Bir boz qurdun dərisinə möhkəm-möhkəm bürünərək,

Başına da bir xəz papaq qoyub, nizə aldı ələ,
Gəmilərə sarı cumdu... Ancaq bir də geri dönüb
Hektora bir xəbər vermək yoxmuş onun taleyində...
Troyalı qoşunları o arxada buraxaraq,
340 Düşdü yola... Allahsifət mərd Odissey çox keçmədən
Onu görüb, yavaşcadan belə dedi Diomedə:
“Troyanlar tərəfindən kimse gəlir bizə sarı.
Kimdir – yəqin bilməyirəm. Kəşfiyyata çıxıb yəqin.
Ya da çöldə cəsədləri soymaq üçün ora gedir...
345 Belə edək: qoy bir qədər ötüb keçsin bizi, sonra
Birdən cumub basmarlayaq... Əgər bizdən yeyin qaçsa,
Yadda saxla: nizə ilə hədələyib onu daim
Gəmilərə sarı qovla, qoyma dönüb qaçsın geri!
Onlar belə sözləşərək cəsədlərin arasında
350 Gizləndilər... Dolon ötüb ehtiyatsız keçdi, sarsaq...
Ancaq qatır birməfəsə bir kotanı çəkən qədər,
(dərin şumda kotan sürmək üçün qıvraq, güclü qatır,
Öküzdən çox yararlıdır) məsafəni keçən kimi,
Qəhrəmanlar qalxıb cumdu. Ayaq səsi eşidəndə,
355 Dolon elə zənn etdi ki, Hektor onu çağırmağa
Arxasınca adam salıb, onların ayaq səsi...
Arada bir əlli-altmış addım qədər yol qalanda,
Düşmənləri tanıyaraq, daban aldı var gücüylə.
Odisseylə Diomed də güc verdilər ayaqlara.
360 İti dişli iki tazi sanki seyrək meşəlikdə
Haçabuynuz bir cüyür ya uzunqulaq bir dovşanı
Bərkə sahib qaranəfəs, dabanbasdı qovalayır, –
Mərd qəhrəman Odisseylə qalaytaxan Diomed də,
Bax, beləcə qovurdular düşərgəyə sarı onu.
365 Gəmilərə yaxınlaşıb keşikçilər arasına
Qarışmağa az qalanda, pak Afina Diomedə
Güç verdi ki, axeylərdən bir nəfər də ondan əvvəl
Troyalı o hərifini vurub ad-san qazanmasın.
Mərd Diomed bərk çıxırdı nizəsini qaldıraraq:
370 “Dayan, yoxsa bax bu iti nizəm ilə vurub səni
Bircə anda öldürərəm, canın çıxar boğazından!”

Çığıraraq nizəsini qesdən bir az uzaq atdı.
Sağ çiyindən ötüb nizə dik sancıldı düz önündə.
Bunu görçək, donub qaldı yerindəcə hərəkətsiz,
375 Tır-tır əsdi qorxusundan, bir-birinə dəydi dişi,
Rəngi qaçdı... Onlar çatıb yapışdılar qollarından.
Göz yaşları tökə-tökə yalvararaq dedi Dolon:
“Məni əsir edin! Sizə bac verərəm əvəzime:
Evimdə bol mislə qızıl, möhkəm dəmir, hər bir şey var.
380 Atam burda sağ-salamat olduğumu bilse əgər.
Əvəzimdə sizə saysız dövlət verər, sərvət verər.”

Müdrük igid Odisseyə belə dedi Yevmedidə:
“Heç narahat olma əsla, ölümdən də qorxma nahaq.
Ancaq səndən nə soruşsam, cavabını açıq söylə:
385 Gecə vaxtı hamı yatan bir zamanda, təkbaşına
Gəmilərin yanına sən niyə belə tələsirdin?
Bəlkə çöldə cəsədləri soymaq idi sənin qəsdin?
Belkə Hektor göndərüb ki, bizdən xəbər aparasan?
Yoxsa, özün özbaşına çıxıbsan bu kəşfiyyata?”

Əl-ayağı əsə-əsə, belə cavab verdi Dolon:
“Hektor mənə mərd Pelidin yaraşlıq gərdunəsi
İlə yeyin atlarını vəd eləyib, buyurdu ki,
Bu zülmətli gecə vaxtı gəlib burda güdüm sizi,
Ona xəbər aparım ki, siz yenə də əvvəlkitək
395 Gəmiləri güdürsünüz, yoxsa ruhdan düşüb daha,
Məşəqqətdən tənqə gəlib, gecə keşik çəkmirsiniz.
Ya məşvərət edirsiniz burdan qaçıb getmək üçün”...

Odissey da gülümsünüb belə cavab verdi ona:
“Görürəm ki, bu iştahan başından da çox yekədir:
400 Arzuya bax, – Peleyoğlu Axillesin atlarını!..
O atlar ki, ram olmayıb ondan başqa heç bir kəsə!
Tək ilahə oğlu Axill sürə bilər o atları...
İndi mənim sualıma açıq-aydın düz cavab ver:
Sən gələndə, sərkərdəniz Hektor, söylə, harda idi?
405 Silahları, yeyin gedən atlarını harda qoyub?”

Keşikçilər harda durur, harda yatır onlar gecə?
Rəhbərlər nə düşünürlər – gəmilərə yaxın, burda
Yenə qalmaq istəyirlər, yoxsa artıq özlərini
Qalib bilib, arxayınca qayıdırlar İliona?”

410 Yevmedoğlu Dolon belə cavab verdi Odisseyə:
“Mən bunu da sənə tamam açıq-aydın söyləyəyəm.
Hektor yıgıb başlarını əl-ayaqdan xeyli uzaq
Pak ilahi İlin qəbri yanında bir yığıncağa.
Ancaq bil ki, ey qəhrəman, soruşduğun keşikçilər
415 Heç bir yerdə yoxdur, çox da qorunmayıb düşərgəmiz.
O gördüyün tonqallar da bizimkidir...Orda hamı
Oyaqdırlar... Bəhs edirlər keşik çəkmək barəsində.
Bizim şanlı müttəfiqlər hamı şirin yuxudadır,
Onlar keşik çəkməyirlər, – troyanlar çəkər, – deyə,
420 Çünki arvad-uşaqları burda deyil, uzaqdadır”.

Müdrük, igid Odissey də belə dedi cavabında:
“Müttəfiqlər troyanlarla birgə qalır, yoxsa onlar
Ayrı yerdə olur? Söylə hamısını açıq-aydın”.

Yevmed oğlu Dolon yenə belə dedi Odisseyə:
425 “Mən bunu da indi sənə açıq-aydın ərz eləyim:
Karilərin, əyri yaylı peonların, leleqlərin,
Pelaskların qoşunları sahilboyu yerləşiblər.
Fimbranın yaxınında likyalılar, misililər.
At ram edən frigyalılar, mərd meonlar məskən sahib...
430 Hər birini ayrı-ayrı saymağımın nə mənası?
Hər ikiniz düşərgəyə gizlin girmək istəsəniz,
Odur, yeni gəlmiş qoşun – frakyalılar kənardadır.
Hakimləri Eyoneyoğlu Res özü də orda yatır.
Onun gözəl atlarını orda özüm görmüşəm mən:
435 Qardan da ağ, yelqanadlı, yeyinayaq iri atlar.
Gərdunəsi qızıl-gümüş naxışlarla bezənmişdir.
Özü isə, qızıl yaraq-yasaq taxıb gəlib bura.
Adam baxıb heyran qalır, bunlar fani insanlardan
Daha artıq allahlara layiq olan geyimlərdir.

440 İndi məni bir gəmidə dustaq edin və ya burda
Möhkəm sarıb qoyun gedin, sonra dönüb görərsiniz,
Hamısını bir-bir sizə düz demişəm, yoxsa yalan”.

Mərd Diomed sərt-sərt baxıb ona, sonra dedi:
“Ey Dolon, bil bu məlumat hər nə qədər gözəlsə də,
445 Ancaq burdan sağ-salamat qurtarmağı umma bizdən.
Əgər səni əlimizdən sağ buraxsaq, sonra yerə
Bu tərəfə kəşfiyyata, ya da elə açıq-aşkar
Bizə qarşı qılınc çəkib vuruşmağa gələcəksən.
Ancaq səni indi burda yox eləsəm öz əlimlə.
450 Onda heç vaxt ziyan dəyməz səndən bizim axeylərə!”

Dolon onun çənəsinə əl uzadıb yalvaranda,
Diomed öz qılıncığını çəkib vurdu, bircə anda
Başı qopub bədənindən mırıldana-mırıldana
Diyirləndi, qara qanı axa-axa toz içində.
455 Qəhrəmanlar xəz papağı, yekə boz qurd dərisini.
Ox-yayımı, nizəsini bir-bir yığıb götürdülər.
Allahsifət mərd Odissey hamısını dik qaldırıb,
Qənimətçin Afinaya dua etdi hərarətlə:
“Ey, Afina, bu qurbana bax, bir sevin! Biz həmişə
460 Olimpədə ən əvvəl sənə həsr etmişik qurbanları!
Ey ilahə, çatdır bizi frakyanlar mənzilinə!”

Belə deyib mərd Odissey dik qaldırdı qəniməti.
Asdı ilqın ağacından, xeyli qamış, budaq kəsib,
Həmin yerə nişan qoydu ki, qayıdıb gələn zaman
465 Gecənin bu zülmətində asan tapmaq mümkün olsun.
Özlərisə yeridilər qanlı torpaq üzəriylə.
Yetişdilər kənardakı frakyanlar mənzilinə.
Onlar yorğun yatmışdılar, yaraşlıq silahları
Üç cərgədə səliqəylə, intizamla düzülmüşdü.
470 Hər birinin qarşısında bir cüt gözəl at da vardı.
Res yatmışdı tən ortada, – gərdunənin əyməsinə
Bağlanmışdı yeyinayaq, yelqanadlı bir cüt ağ at...

İlk Odissey görüb onu tez göstərdi Diomedə:
“Bir az əvvəl öldürdüyün troyalı söylədiyi
475 Həmin adam, həmin atlar, ey Diomed, bax, bunlardır!
İndi göstər hünərini! Daha durmaq vaxtı deyil,
Tez ol, əvvəl atları aç,!. İstəyirsən çək qılıncı,
Bunları qır, həlak elə... Atları da mən açaram”.

Belə dedi. Afina da qüvvət verdi Diomedə.
480 Dörd bir yanı qılıncladı... Hər tərəfdən ölənlerin
Fəryadları qopdu, yeri axan qızıl qan bürüdü.
Gecə vaxtı çobansız bir qoyun-keçi sürüsünə
Soxulan bir qorxunc aslan necə qırıb parçalarsa,
Diomed də frakyalı igidləri belə qırdı.
485 Düz on iki nəfər... Bu vaxt müdrik igid Odissey də
Diomedin öldürdüyü adamların ayağından
Tutub kənar çəkirdi ki, o atları çıxaranda,
Ayaqları cəsədlərə toxunanda, ürkməsinlər.
Beləliklə mərd Diomed gəlib çatdı hökmdara...
490 On üçüncü o, hökmdar Resi vurub candan etdi.
Qorxunc yuxu gördüyündən ağır nəfəs alırdı Res.
(Afinanın rəyi ilə durdu Resin başı üstə).
Qolu zorlu Odisseyse, açıb ordan iki atı,
Başlarına noxta salıb, yayla yavaş vura-vura
495 Çıxardı bir geniş yerə, – heç ağına gəlmədi ki,
Resin zərli qamçısını alsın qızıl gərdunədən,
Yavaşcadan fit çalaraq xəbər verdi Diomedə;
Diomedse düşünürdü indi daha nə törətsin:
500 Silahlarla dolu olan gərdunənin çilləsindən
Tutub çəksin, ya qaldırıb başı üstə atsın kənar,
Yoxsa qırıb-çatsın qalan yatmış adi əsgərləri...
O belə fikir eləyəndə, birdən-birə pak Afina
Yanımdaca zahir olub belə dedi Diomedə:
505 “Ey qəhrəman Tideyoğlu, nə qədər ki, allahlardan
Bir başqası troyalı qoşunları ayıltmayıb,
Gəmilərə tərəf dönmək vaxtı gəlib çatdığını
Düşünsənə, yoxsa səni zorla qovub qaçırdılar!”

Belə dedi pak Afina...O tanıdı həmin səsi.
510 Odisseylə tez sıçrayıb mindi atı, qamçıladı.
Çatdı onlar axeylərin gəmiləri duran yerə.
Gümüş yaylı Apollon da seyr edirdi bu işləri:
Diomedin arxasınca Afinanı gedən gördü.
Ona yaman qəzəblənib, – troyanlar arasında
515 Frakyalı məsləhətçi, Resin doğma əmoğlusu
Hippokoontu tez oyatdı... O gördü ki, atlar yoxdur,
Yan-yörədə çapalayır öldürülmüş qəhrəmanlar,
Fəryad edib harayladı yaxın əziz dostlarını,
Troyanlar arasında birdən hay-küy qopdu yaman.
520 Axeylərin tez törədib qaçdıqları dəhşətləri
Görmək üçün troyanlar həmin yerə axışdılar.

Onlar isə, gəlib çatdı həmin casus ölən yerə.
Allah dostu mərd Odissey atları tez dayandırdı.
Tideyoğlu düşüb aldı ordan qanlı qəniməti,
525 Odisseyə verib yenə tez sıçrayıb mindi ata.
Qamçılanan atlar çapdı gəmilərə sarı birbaş.
Odisseylə Diomed də elə bunu istəyirdi...

Tappılıtını ilk eşidən Nestor belə xəbər verdi:
“Əziz dostlar, ey qoşunun böyükləri, başçıları!
530 Bilmirəm ki,düzdür ya yox, ancaq qəlbim deyir, – söylə.
Qulağıma at ayağı səsi gəldi, – çapan atlar...
Kaş ki, bunlar Odisseylə mərd Diomed olaydılar!..
Troyanlar arasından at qaçırıb gələydilər!
Ancaq, həm də qorxuram ki, arqıvlərin ən mərdləri
535 Bəlkə həlak olub gedib düşmənlərlə sərt savaşıda”.

Ağzından söz qurtarmamış, hər ikisi çapıb gəldi.
Atdan düşcək, axeylilər həyəcanla, xoş sözlərlə
Sağ əllərin qaldıraraq, alqışladı igidləri.
İlk olaraq atoyndan Nestor etdi sorğu-sual:
540 “Ey şöhrətli Layertoğlu, ey Axeyin iftixarı!
Söylə görək bu atları necə ələ keçirdiniz?

Düşərgədən yoxsa yolda lütf elədi allah sizə?
Zərrin günəş səfəqitək şölələnilir sanki atlar!
Mən nə qədər qoca olsam, yenə burda boş durmayıb
545 Troyalı qoşunlarla dəfələrlə vuruşmuşam.
Ancaq əsla belə atlar görməmişəm mən onlarda.
Yəqin yolda allah sizə bəxş eləyib bu atları.
Çünki sizi həm buludlar hökmranı Zevsin özü,
Həm də qızı – bayquşgözlü pak Afina çox sevirlər”.

Müdrək igid Odisseyə, belə cavab verdi ona:
“Ey mərd Neleyoğlu Nestor, ey Axeyin iftixarı!
Əgər allah lütf eləsə, bunlardan da gözəl atlar
Bəxş eləyə bilər, – çünki qüdrətinin həddi yoxdur.
555 Bunlar isə, Troyaya yeni gəlmiş frakyalı
Hökmdarın atlarıdır, onu bizim mərd Diomed
Düz on iki yoldaş ilə birgə həlak eləmişdir.
Gəmilərin yanında da bir casusu boğazladı.
Onu bizim düşərgəyə kəşfiyyata Hektor ilə
Troyanın başqa qoşun başçıları göndərmiş”.

560 Belə deyib qürur ilə gülə-gülə köhlənlərlə
Tez xəndəkdən keçdi, hamı düşdü onun arxasınca.
Diomedin düşərgəsi olan yerdə o atları
Bağladılar axurlarda baltək şirin buğda yeyən
Köhlənlərin yanındakı yemlə dolu bir axura.
565 Odisseyə, gəmisində Dolonun o qanlı-tozlu
Geymini gizlətdi ki, nəzir versin Afinaya.
Sonra onlar hər ikisi cumub girdi göy dənizə,
Tərlərini-tozlarını dalgələrdə təmizləyib
Yaraşıqlı hovuzlarda yaxşı-yaxşı yuyunaraq,
570 Ətirli yağ çəkib bol-bol, təmiz paltar geyindilər.
Tez yeməyə oturdular, doldurdular qədəhləri.
Şərab səpib şükür etdilər Afinanın bu lütfünə...

ON BİRİNCİ NƏGMƏ

Aqamemnonun şücaəti

Tifonomla bir yataqda oyanaraq gözəl Eos,
Ucaldı ki, ölməzlərə, fanilərə işıq saça.
Göndərdi Zevs axeylərə dəhşət saçan Eridanı.
Əlində də qızğın savaş əlaməti vardı onun.
5 Odisseyin ən ortada olan nəhəng gəmisində
Dayandı ki, onun səsi hər tərəfdə, hər bir yanda
Həm Telamonoğlu igid mərd Ayaksın gəmisində,
Həm də Pelid Axillesin gəmisində eşidilsin.
Bu igidlər güvənərək öz gücünə, cürətinə,
10 Gəmiləri iki yanda ən kənara çəkmişdilər.
İlahə öz cır səsile dəhşət saçıb çıxıraraq,
Qızışdırdı axeyləri düşmənlərlə bərk savaşa.
Hamısına – gəmilərlə ana yurda dönməkdən də
Qat-qat şirin, xoş göründü bircə anda müharibə.

15 Atrid bərkdən çıxıraraq axeyləri döyüsməyə
Haraylayıb, özü də hər b libasını geyindi tez.
Əvvəl-əvvəl hər dizinə zireh taxıb parlaq misdən.
Gümüştoqqa qayıqlarla bənd elədi möhkəm-möhkəm,
Sonra möhkəm zireh taxdı sinəsinə...Bu zirehi
20 Keçmişlərdə ona Kinir bəxş etmişdi sevə-sevə.
Çünki onda axeylərin Troyaya savaşağa
Getmələri barəsində xəbər Kiprə yetişmişdi.
Hökmdara rəğbət üçün bəxş etmişdi bu zirehi
Bu zirehin on zolağı zağlı möhkəm demirdəndi,
25 İyirmisi qalay – qalan on ikisi saf qızıldan.
Zevsin fani insanlara mənalı bir əlaməttək,
Buludlarda parlatdığı qurşaq kimi şölə saçan

Üç göyümtül-qara ilan çəkilmədi hər yanında.
Qılıncını taxdı, – üstü naxış-naxış qaxma qızıl,
30 Qını – gümüş, qayıışı da başdan-başa zər bəzəkli.
Möhkəm nəhəng alabəzək qalxanını aldı öl
Bu qalxanda möhkəm tuncdan parlayırdı on dairə
İyirmi də dümağ qalay nişan vardı üzərində,
Tən ortada qara zağı parıldayan bir dairə...
35 Üst tərəfdə, Qorqonanın qorxunc başı, – dövrəsində
Dəhşət ilə Qaçmaq rəmzi çəkilmədi məharətlə.
Kəməri saf gümüşdəndi; üçbaşı bir qorxunc əjdər
Nəqş edilmiş üzərində, dəhşət verir baxanlara.
40 Dördqanadlı sərpuşunu qoydu, – onun üstündə də
İki daraq, hər birində at yalından iri qotaz.
Ucu misdən iki möhkəm nizə aldı, par-par yanır,
Göy üzünə əks edirdi iki misin parıltısı.
Hera ilə pak Afina qızılı bol Mikenanın
Hökmdarı şərəfinə şimşək çaxdı səmalardan.
45 Sonra hərə öz gərdünə sürəninə əmr etdi ki,
Xəndəyə ən yaxın yerdə gərdünəylə hazır dursun.
Hələ şəfəq sökülməmiş hay-küy basdı hər bir yanı.
Sərkərdələr, mərd igidlər, herbə hazır gəlib hamı.
Sürənlərdən əvvəl xəndək qarşısında yerləşdilər.
50 Sonra onlar gəlib çıxdı... Ulu hakim Kronion
Somalardan qanlı şəbnəm yağdıraraq bu arada,
Qoşunları çaxnaşdırdı. Ulu Zevsin qəsbü bu gün
Çox canları göndərməkdə qorxunc Aid ələminə.

Troyanlar o tərəfdə mərd Hektorun, Pulidamantın,
55 Xalq içində allah kimi çox sevilən mərd Eneyin,
Antenorun üç övladı – Polib ilə Agenorun,
Bir də ki, gənc Akamantın dövrəsinə yığışmışdı.
Hektor, əldə möhkəm qalxan, irəlində yeriyirdi:
Ölüm saçan ulduz necə gah buludlar arasından
60 Parlar, gah da gözədən itib yox olarsa zaman-zaman,
Hektor da gah birdən-birə ön səflərdə, gah arxada
Zahir olub qoşunlara sərəncamlar verməkdəydi.
Ulu Zevsin şimşəyitək parlayırdı hər bir yanda.

Bir varlığın tarlasında arpa, buğda biçə-biçə,
65 Bir-birinə sarı necə yeriyərsə biçinçilər, –
Troyanlar – axeylər də bir-birinə qarşı cumub,
İnadla bərk vuruşurdu, yoxdu əsla qorxub qaçan.
İki tərəf bərabərdir. Canavartək çarpışaraq,
70 Vuruşanlar şad edirdi qana hər is Eridanı, –
Allahlardan təkə oydu bu savaşa ara qatan.
Başqaları rahat-rahət oturmuşdu öz evində.
Olimpin dik sıldırım dölərində gözəl-göyçək
Yaraşlı məskənləri vardı ölməz allahların.
Qələbəni Troyaya nəsb etmək niyyətindən
75 İnciyərək onlar hamı qınayırdı ulu Zevsi.
Ancaq o heç aldırmaıyb, allahlardan uzaqlarda
Öz şənindən məmnun, tənha oturub seyr eləyirdi
Gəmiləri, Troyanı, parıldayan silahları,
Savaşımda bir-birini vuranları, ötlənləri...

80 Qüdsi günəş doğan andan, bulud kimi dörd bir yandan
Oxlar yağır, nizə yağır, insanlar da qırılırdı.
Meşədəki odunçular ağacları qıra-qıra,
Əllər işdən doıyub, ancaq qarınları acan zaman
Dağ döşündə əyləşərək, süfrələri açan zaman, –
85 Həmin vaxtda danaylar da qanlı-şanlı döyüşlərdə
Alayları yara-yara bir-birini harayladı.
Aqamemnon şığıyaraq həlak etdi Bienoru,
Sonra onun sürücüsü Olileyi, – o sürücü
Sıçrayaraq cürət ilə Atreidin qarşısında
90 Durub cummaq istəyəndə, – Aqamemnon nizəsilə
Vurdu onun düz alnından. Sərpuş davam gətirmədi,
Nizə dəlib sərpuşunu parçaladı beynini də,
Olileyin hücumu da bu sayaqla sona yetdi.
Aqamemnon soyub aldı silahları-zirehləri,
95 Cəsədləri çılpaq qaldı o meydanın ortasında.
Bundan sonra Aqamemnon Priamın oğulları
Antif ilə İse cumdu (İs – kənərdir, Antif isə
Qanuniydi) – İkisi bir gərdünədə çapırdılar.
İs atları sürür, Antif yanındaca dayanmışdı.

100 Bir zaman hər ikisini çöldə, qoyun otaranda,
Axill tutub əsir etmiş, fidyə alıb buraxmışdı.
Hökmürəvan Aqamemnon indi həmin cavanlardan
Birincini nizəsilə vurdu dümdüz sinəsindən,
O birini qılınc ilə vurub yıxdı gərdunədən.
105 Tez yüyürüb soydu bütün yaraşlıq zirehləri.
Tanıdı hər ikisini, çünki Axill düşərgəyə,
Gəmilərə gətirəndə görmüşdü o cavanları.
Necə ki, bir qorxunc aslan bir cüyürün yuvasına
Soxularaq balaları tutub orda dağıdanda,
110 Anaları yaxında da olsa həтта, qorxusundan
Tir-tir əsib yaxın düşmür, kömək etmir yazıqlara.
Öz canını qurtarmaqçın kolluqlara vazlayaraq,
Qaçıb gedir sıx meşədə daldalanıb gizlənməyə, –
Elece də troyanlar bu gənclərin harayına
115 Gəlmədilər...Özləri də düşmənlərdə qaçırdılar.

Atrid sonra Antimaxın oğlanları – Pisandrla
Çox davakar Hippoloxu vurub yıxdı... Həmin qoca
Parisdən bol qızıl alıb daim təkid edirdi ki,
Yelenam Menelaya qaytarmasın troyanlar.
120 Aqamemnon onun iki gənc oğluna gəlib çatdı.
İkisi bir gərdunədə atlarını saxlamağa
Cəhd edirdi. Cilov düşmüş əllərindən, hər iki at
Berk ürkmüşdü... Aqamemnon aslan kimi şığıyanda,
Hər ikisi gərdunədən yalvarmağa başladılar:
125 “Əsir elə bizi, Atrid! Bol fidyə al yerimizə.
Atamızın – Antimaxın evində bol xəzinə var:
Qızıl, mis, bol möhkəm dəmir... Nə istəsən var atamda.
Bizi, sizin düşərgədə sağ-salamat bilse əgər,
Almaq üçün sizə bol-bol nə desəniz yəqin verər”.

130 Ağlayaraq şirin dillə yalvardılar Atreidə.
Ancaq bunun əvəzində acı cavab eşitdilər:
“Siz həmin o cəsəətli Antimaxın oğlusunuz
Ki, bir zaman troyaya Odisseylə elçi kimi
Gəlmiş olan Menelayı elə orda öldürməyi

135 Təkid ilə təklif etmiş yığıncaqda o insafsız...
İndi zalım atanızın siz çəkiniz cəzasını!”

Belə deyib nizəsilə Pisandrın sinəsindən
Vurub yıxdı. Üzüquylu düşüb qaldı o meydanda.
Hippolox da gərdunədən hoppananda qılınc ilə
140 Qollarıyla başını da vurub saldı bircə anda.
Təpəyilə vurdu, cəsəd dirək kimi diyirləndi.

Cəsədləri atıb orda, ən basırıq olan yerə
Cumdu birbaş, ardınca da tunc geyimli axeylilər...
Piyadalar qırırdılar qaçıb gedən piyadaları,
145 Atlılar da atlıları... Qovan-qaçan, şahə qalxan
Atların bərk çapmasından toz basmışdı hər bir yanı.
Tunc silahlar qırıb-tökür düşmənləri...Mərd Atreid
Qaçanları qovalayır, əmr edirdi axeylələr...
Sıx meşədə qopan yanğın alovlanıb coşa-coşa,
150 Hər tərəfə şığıyaraq, ağacları, sıx kolları
Necə aman verməyərək yandırır kül eyləyərsə,
Mərd Atridin qılıncı da qabağında qorxub qaçan
Troyalı qoşunları belə qırıb biçməkdəydi.
Qoşunların arasında seyrək olan cığırlarla
155 Sahibinə həsrət qalan neçə-neçə gərdunəni
Ürkmüş atlar gurultuyla sürüyürdü arxasınca.
Sahibləri bir də gözəl yarlarna qovuşmadan,
Quzğunlara yem olmaqçın düzənlikdə yatırdılar.

Hektoruysa qadir Zeves oxdan-tozdan, qan-qadadan,
160 Ölümlərdən, vuruşmanın hay-küyündən qaçırırmışdı.
Atrid yaman şığıyaraq, haylayırdı axeyləri.
Dardan nəslə qoca İlin məzarının kənarından,
Əncirliyin ətrafından troyanlar yığın-yığın
Qaçırdılar şəhrə sarı... Aqamemnon qiy vuraraq
165 Şığıyırdı dallarınca, əllərindən qan damırdı...

Ancaq Skey qapısına, palıdadək yetişəndə,
Troyanlar durub orda gözledilər qalanları.

Onlar isə, qaçırdılar ürkmüş inək sürüsütək, –
Gecə yarı bir naxıra qızmış aslan soxulanda,
170 Pərən-pərən olar sürü, ancaq biri düşər girə.
Aslan iti dişlilə boğazından yapışaraq,
Yıxıb içər al qanını, sonra didər, parçalayar –
Hökmürəvan Atreid də belə cumub, rast gələn
Nizə ilə vurub yıxır...Troyanlar qaçırdılar...
175 Elə nizə vururdu ki, qarşısında bir çoxları
Gərdunədən üzüquylyu sərilirdi torpaqlara...

Ancaq Atrid bürçə çatıb Troyaya girən anda
Ölməzlərin, fanilərin atası Zevs səmalardan
Endi birbaşa bol bulaqlı İdanın dik zirvəsinə...
180 Əllərində odlu şimşək, zərqanadlı İridanı
Çağıraraq belə xəbər göndərdi o mərd Hektora:
“İrida, tez Hektoru tap, yetir ona bu sözləri:
Nə qədər ki, Aqamemnon ön səflərdə tüğyan edib
Qoşunları qırıb tökür, – o savaşa girişməsin,
185 Özgələri göndərsin qoy düşmənlərlə vuruşmağa.
Bir oxla, ya nizə ilə vurularaq Aqamemnon,
Gərdunəyə yıxılanda, mən Hektora güc verərəm,
Onda gedib gəmilərə yetənədək, günəş batıb
Pak qaranlıq çökənədək düşmənləri qırıb çatar”.

190 Yelqanadlı İrida da ulu Zevsin buyruğuna
Əməl edib, sürət ilə getdi o pak İliona,
Priamın igid oğlu mərd Hektoru gördü orda –
At qoşulmuş möhkəmcə bir gərdunədə dayanmışdı.
Yeyinayaq pak İrida yaxınlaşıb ona dedi:
195 “Ey Zevestək müdrək olan Priamid, igid Hektor!
Zevs atamız məni bura göndərüb ki, sənə deyim:
Nə qədər ki, Aqamemnon ön səflərdə tüğyan edib,
Qoşunları qırıb tökür, – sən savaşa girməyəsən!
Özgələri göndər getsin düşmənlərlə vuruşmağa.
200 Bir troyan oxu və ya nizə ilə vurulub o.
Gərdunəyə yıxılanda, Zeves sənə güc verəcək.

Onda gedib gəmilərə yetənədək, Günəş batıb
Pak qaranlıq çökənədək düşmənləri qıracaqsan”.

Yeyinayaq pak İrida bunu deyib yoxa çıxdı.
205 Hektor, döyüş libasında, tez atılıb gərdunədən,
Nizəsinə oynadaraq, gəzib qoşun arasında,
Hamısını coşduraraq, qızısdırdı savaşımanı...
Qoşun dönüb hücum etdi axeylərin üzərinə.
Onlar bunu görən kimi, sıxlaşdılar səfərində.
210 Döyüş düşdü öz yoluna, iki tərəf qarşılaşdı.
Aqamemnon bunu görcək, şığıdı ön ön cərgəyə...

Ey Olimpın muzaları, deyin görüm, troyalı
Ya müttəfiq qoşunlardan Aqamemnon Atreidin
Qarşısına ilk olaraq kimdi çıxan igidlərdən?
215 Antenorun gözəl oğlu, uca boylu İfidamant, –
İpek yunlu qoyunu bol Frakyada böyümüşdü.
Al yanaqlı Feanonun atası və öz babası
Kisey onu öz evində böyütmüşdü uşaqlıqdan
Boya-başa çatanda da, öz qızını verib ona
220 Evidəcə saxlamışdı əziz-xələf oğul kimi.
İfidamant axeylərin xəbərini eşidəndə,
Təzəbəylik otağını tərk eləyib, düz on iki
Gəmi ilə Perkotadək gəlib, ordan qoşunuyla
Piyadaca möhkəm bürclü İliona yönəlmişdi.
225 O çıxmışdı ilk olaraq Atreidin qarşısına...
Bir-birinə hücum edib qabaq-qənşər olan kimi,
Atreyoğlu atdı, ancaq boş çıxırdı mis nizəsi.
İfidamant nizə ilə vurdu onun qurşağından,
Dürtdü iti nizəsinə öz zoruna güvənərək.
230 Alabəzək qurşağını dəlib keçdi nizə, ancaq
Gümüş zireh əydi onun dik ucunu qurğuşuntək.
Hökmürəvan Aqamemnon yapışaraq dəstəsindən,
Aslan kimi çəkib aldı, bircə anda qılınclarla
Düz boynundan vurub yıxdı Antenorun gənc oğlunu.
235 Sərilirdi o torpaqlara, əbədilik rahat yatdı.
Yazıq cavan öz qanuni arvadından uzaqlarda,

Səxavətin əvəzini görməyərək həlak oldu.
O çox şeylər bəxş etmişdi: ən əvvəlcə yüz beş inək,
Hələ min baş qoyun-keçi verməyi də vəd etmişdi...
240 Aqamemnon indi onu çılpaq qoyub, yaraşlıq
"Geyimini alıb çapdı axeylərin arasına..."

Antenorun böyük oğlu adlı-sanlı igid Koon
Atreidi gören kimi, qardaşının həlakəti
Ona yaman ağır gəldi, kədər çökdü gözlərinə.
245 Nizə əldə, Atreidi pusdu, durub bir kənar da,
Qəfildəncə vurdu onun qolunun düz ortasından.
İti nizə dəlib keçdi Atreidin bir qolunu.
Ürəyi bərk sarsılsa da, hökmürəvan Aqamemnon
Yenə döyüş meydanından əsla çıxmaq istəmədi.
250 Uzun möhkəm nizəsilə hücum etdi o, Koon.
Bu vaxt Koon qardaşının cəsədinin ayağından
Çəkib, igid dostlarını köməyinə çağırırdı,
Qalxanını o cəsədin üzərinə tutan anda
Aqamemnon tunc nizəylə vurub onu həlak etdi.
255 Sonra cumub başını da kəsib atdı bədəninədən.

Beləliklə Antenorun iki oğlu Atreidin
Əli ilə vasil oldu qorxunc Aid aləminə.

Sonra cumdu Troyanın qoşunları arasına,
Nizə, qılınc və daşlarla xeyli adam qırıb tökdü.
260 Vuruşurdu yarasından isti al qan axa-axa...
Yarası köz bağlayaraq, laxtalanıb duranda qan,
Atreidi bərk ağırlar tutub əldən saldı yaman.
Uşaq doğan arvadlara pak Heranın qızlarından
İlifilər göndərdiyi o şiddətli sancılartək
265 Əzab verən sızıltılar lap taqətdən saldı onu.
Gərdunəyə minib, igid sürüctiyə ömr etdi ki,
Ləngimədən sürsün birbaş gəmiləri duran yerə.
Qəlbi əzab içindəydi, bərkdən dedi danaylara:
"Ah, a dostlar, sərkərdələr, siz, ey müdrik müşavirlər!
270 Siz qoruyun indi azgın düşmənlərdən gəmiləri.

Nə çarə ki, ulu Zeves bu gün düşmən qoşunuyla
Axıradək vuruşmağı mənə qismət eləmədi!"

Belə dedi. Sürücü də itaətlə qamçılıyıb
İpək yallı atlarını sürdü birbaş düşərgəyə.
275 Köpüklənmiş atlar yerdən dırnaqla toz qopararaq,
Yaralanmış hökmdarı apardılar çapa-çapa...

Atreidin o meydandan çıxdığını gören Hektor
Uca səsle çığıraraq, ruhlandırdı qoşununu:
"Ey Troya, ey Likiya oğullar, ey dardanlar!
280 Ən igid mərd çıxıb getdi, Zeves qüvvət verib mənə.
Çapın indi köhlənləri birbaş danay qoşununa,
Vurun-vurun düşmənləri, sizinkidir şanlı zəfər!"

Belə deyib o hamıya qüvvət verdi, cürət verdi.
İti dişli köpəkləri ovçu necə hayhaylayıb,
285 Coşqun aslan, vəhşi qaban üzərinə saldırsa, –
Zorlu-qanlı adamqıran Ares kimi güclü olan
Mərd Hektoru da haylayırdı troyalı igidləri.
Özü isə, göydən enib, göy dənizin sularını
Alt-üst edən qasırgatək hər tərəfə dəhşət saçıb
290 Şığıyırdı ön cərgədə ən sıx düşmən səflərinə.

Priamin oğlu Hektor Zevsin lütfü sayəsində
Bəs kimləri həlak etdi düşmənlərin arasında?
İlk olaraq gənc Aseyi, Avtonoyla qoç Opiti,
Klitoğlu Dolop ilə Ofeltini, Agelayı.
295 Mərd sərkərdə Gipponoyu, Esimn ilə igid Oru.
Bütün bunlar danaylarda sərkərdəydi... Bundan başqa
Bir çox adi əsgəri də qırıb tökdü o meydana.
Zefir necə fırtınanın qamçısıyla buludları,
İti Noru qovalarsa, dalğalar da şahə qalxıb,
300 Ağ köpüyü səpələrsə coşan külək hər tərəfə, –
Belə qırıb səpməkdəydi mərd Hektorun hər zərbəsi
Düşmənlərin başlarını o meydana dörd bir yana.

Ən ağır bir fəlakətə düşüb bütün axeylilər,
Gəmilərə doluşaraq qaçacaqdı o gün, əgər
305 Mərd Odissey Diomedə bu sözləri deməsəydi:
“Bu nə işdir, Tidid, aman, biz unutduq cəsəreti!
Dostum, tez ol, bir yaxın gəl!.. Parlaqsərpuş Hektor əgər
Gəmiləri gəlib tutsa, tamam rüsvay olarıq biz!..”

Mərd Diomed Odisseyin cavabında belə dedi:
310 “Mən dayanıb vuruşaram... Amma bunun nə xeyri var?
Buludıyğan Kronion qələbəni bizə deyil,
Troyalı qoşunlara qismət etmək fikrindədir”.

Belə deyib nizəsilə Fimbreyin sol döşündən
Vurub yıxdı... Odissey də o rəhbərin sürücüsü
315 Allahsifət Molionu vurub saldı gərdunədən.
Orda atıb ölənləri, özlərisə köpəklərə
Hücum edən qabanlartək qoşunları yara-yara,
Geri dönüb troyalı qoşunları qıra-qıra
320 Qovladılar...Mərd Hektordan qorxub qaçan axeylər də
Sevinərək rahat-rahat nəfəs alıb dincəldilər.

Çox igidi gərdunəylə birgə əsir etdi onlar.
Perekoslu Meropun da iki oğlu həlak oldu.
Özü yaxşı falçı idi. Oğlanları bu meydana
Buraxmırdı. Ancaq onlar dinləmədi məsləhəti.
325 Qara ölüm Kerlərinə qurban oldu biçərələr.
Tideyoğlu mərd Diomed o amansız nizəsilə
Cavanları həlak edib, soydu döyüş libasını.
Odissey də Hipeyroxla Hippodamı həlak etdi.

İldən döyüş meydanını seyr eləyən Kronion
330 Qoşunların arasında müvazinət bərpa etdi.
Bir ölçüdə vuruşurdu bir-birilə iki tərəf.
Peonoğlu gənc qəhrəman Aqastrofu o meydanda
Mərd Diomed vurdu iti nizəsilə ombasından.
Gərdunəsi uzaqdaydı, minib qaça bilmədi o.
335 Sürücüsü bir kənardə gözləyirdi özü isə,
Piyadaca ön cərgədə vuruşaraq həlak oldu.

Hektor görüb igidləri, çıxıraraq bərk şığıdı.
Troyalı qoşunlar da cumdu onun arxasınca.
Bunu görüb Tideyoğlu bərk qorxaraq, tez-tələsik
340 Yanındakı Odisseyə belə dedi həyəcanla:
“Ölüm kimi cumur bura, parlaqsərpuş igid Hektor!
Ancaq geri dönmək yoxdur! Dəf eləyək hücumunu! ”

Belə deyib qolaylandı, – Hektorun düz sərpuşuna
Atdı uzun nizəsinə. Sərrast vurdu. Ancaq nizə
345 Üstdən dəyib, mis sərpuşdan sıçrayaraq kənar getdi.
Möhkəm sərpuş həlakətdən hifz elədi qəhrəmanı.
Bu üç qatlı, göz-göz sərpuş Apollonun bəxşişiydi.
Hektor qaçıb uzaqlara, tez qarışdı qoşunlara.
Dizi üstə çöküb, yerə dirsəkləndi... Gecə kimi
350 Qara zülmət çulğaladı sanki onu hər tərəfdən.
Ancaq Tidid uzaqlara düşən iti nizəsinin
Arxasınca ön cərgədən gedib geri qayıdınca,
Hektor yenə huşa gəlib tez minərək gərdunəyə,
Ölümdən can qurtararaq, Troyaya sürdü birbaş.
355 Diomedə nizəsinə oynadaraq bərk çıxırdı:
“Ey köpək, sən yenə qaçıb xilas oldun nəqd ölümdən!
Ancaq işin bitmişdi ha!.. Feb-Apollon xilas etdi.
Savaşmağa çıxmamışdan yalvarırsan ona yəqin!
Əgər ölməz allahlardan mənə də bir hami varsa,
360 Bir dəfə də qarşılaşsaq, alacağam canını, bil!
İndi gedim qoy qarşıma çıxanları həlak edim”

Belə deyib əyildi ki, Aqastrofu soysun, birdən
İpəksaçlı Yelenanın allahsifət ori Paris
365 Xalqın qoca ağsaqqalı İlin qəbri arxasında
Gizlənərək, daldalamb onun iri saldaşına
Diomedə tuşlayaraq oxu, gərdi öz yayını.
Diomedə, Aqastrofun döşündəki zirehilə
Çiyindəki qalxanını, sərpuşunu çıxarırdı.
Paris dartıb kərişini oxu atdı, yayınmadan,
370 Qijiltıyla süzə-süzə ox çatdı düz hədəfinə.
Tididin sağ dabanını dəlib keçdi bircə anda.

Paris məğrur qəhqəhəylə çıxıb daşın arxasından,
Öyünərək belə dedi Tideyoğlu Diomedə:
“Vurdum səni, yaraladım! Boşa çıxmaz mənim oxum!
375 Kaş qarnından dəyib sənin canını da çıxaraydı!
Onda şirdən də qorxan keçi sürüsütək səndən qorxan
Troyanlar fəlakətdən qurtararaq dincələrdi!”

Ancaq igid Diomed heç aldırmaıyb cavab verdi:
“Ey saçını qıztekk hörüb, qızlardan göz ayırmayan,
380 Lovğa qoçaq, ey ox atan! Mənimlə sən, əldə silah,
Rastlaşsaydın, oxun-yayın sənə kömək eləməzdi!
Dabanımı cızmağınla bir gör necə öyünürsən!
Heç vecimə deyil! Sanki, qadın və ya uşaq atıb...
Zəif, vecsiz bir kişinin oxunda da kəsər olmaz!
385 Mənim nizəm özgə şeydir, bir balaca toxunsa da,
Düşmənimə dəlib keçər, həlak edər bircə anda.
Arvadı da yana-yana cırmaqlar öz yanağını;
Balaları yetim qalar, özü isə, qan içində
Qalar yerdə, ətrafında arvadlar yox, quşlar gəzər”.

390 Belə dedi. Mərd Odissey gəlib çatdı tez yanına.
Diomedə çömələrk oxu çəkdi yarasından.
Bircə anda bədənini başdan-başa ağır basdı.
Gərdunəyə minib dedi sürücüyə sürsün birbaş
Gəmiləri duran yerə... Ürəyi bərk uçunurdu...

395 Nizəvuran mərd Odissey tək qalmışdı o meydana.
Axeylərdən heç kəs yoxdu, hamı qorxub yayınmışdı.
Acı-acı ah çəkərək belə dedi öz-özünə:
“Eyvah!.. İndi neyləyim mən? Düşmənlərdən qaçsam əgər
Adım batar... Amma əgər əsir düşsəm, daha bətdər...
400 Dostlarımı qorxudaraq qaçırmışdır Şimşəksaçan.
Amma mənə bu fikirlər niyə belə çulğalayıb?
Bilirəm ki, ancaq qorxaq qaçar döyüş meydanından.
Amma qəlbi möhkəm olan, istər vursun, ya vurulsun,
Hər bir çətin savaşıda da gərək daim möhkəm dursun!

405 Bəli, belə düşünürdü mərd Odissey bu meydana.
Bu arada hər tərəfdən tökülərək troyanlar
Dövrəsini bürüdülər... Özlərinə iş açdılar.
Gənc ovçular tulalarla bir qabanı dövrələyə.
Amma qaban birdən-birə cumub qalın sıx məşədən,
410 Tuncdan möhkəm qılinc kimi iti, qorxunc dəsərilə
Qırıb tökər rast gələni... Ovçularsa, qaçmaz-durar, —
Allahdostu Odisseyi dövrələyən düşmənlər də
Möhkəm həlqə qurmuşdular... O da iti nizəsi
Yaraladı sinəsindən pak qəhrəman Deiopiti,
415 Sonra vurub Foon ilə Ennomu da yıxdı yerə.
Xersidamant gərdunədən cəld meydana hoppoanda,
Vurdu onun qalxanının altından, düz qasığında,
Sərildi o, toz içində torpağı bərk qucaqladı.
Sonra cumub varlı-karlı Sokun doğma qardaşını
420 Hippasoğlu Xaropu da vurdu iti nizəsi
Allahsifət Sok tez cumdu qardaşının imdadına
Odisseyə yaxınlaşıb onu belə hədələdi:
“Ey zəhmətlə hiylədən heç doymaq bilməz mərd Odissey,
Ya bu gün sən iki Hippas övladını öldürərək
425 Silahlara yiyələni bunnula fəxr edəcəksən.
Ya da mənim nizəm ilə həlak olub gedəcəksən!”

Belə deyib vurdu onun qalxanına nizəsini
Möhkəm nizə Odisseyin qalxanını dəlib keçdi
Zirehi də dəlib, soydu qabırğadan derisini.
430 Ancaq daha gücdən düşüb, bədəninə çox batmadı.
Pak Afina o nizəni qoymadı çox dərin gedə.
Mərd Odissey gördü yara çox da sevrer yerden deyil,
Geriləyib belə dedi qürur ilə həmin Soka:
“Ay bədbəxt! Sən yaxşı bil ki, indi həlak olacaşı!
435 Yaram mənə ancaq bir gün mane olar vuruşmada,
Sənin payın isə, bu gün qara ölüm olacaqdır!
İndi səni bu nizəmlə həlak edib, ad qazanar,
Ruhunu da qorxunc Aid aləminə göndərəm!”

Belə dedi. Sok tez dönüb daban aldı qorxusundan.
440 Müdrik igid Odisseyə, həmin saat arxasından
Atıb vurdu... Nizə dəyib çıxdı onun sinəsindən.
Tappılıyla dəydi yerə... Odisseyə, bərk çıxırdı:
“Ey cürətli at oynadan Hippasoğlu Sok, gördünmü!
Məndən əvvəl səni aldı ölüm qanlı pəncəsinə!
445 Ey bədbəxt! Nə atan, nə də çox hörmətli qoca anan
Örtməyəcək sən öləndə əllərilə gözlərini,
Cəsədlərin ətrafında dəstə-dəstə qanad çalan
Vəhşi quşlar ovacaqlar o gözləri bu meydanda!
Məni isə, ölən zaman axeylilər dəfn edəcək!”

450 Belə deyib igid Sokun iti möhkəm nizəsini
Çəkib atdı yarasından, qalın parlaq qalxanından
Həmin saat qan fişqırdı, zülmət çökdü gözlərinə.
Troyanlar Odisseyi qanı axan görəndə kimi,
Bir-birini qızıdırıb tez cumdular ona sarı.
455 O da geri çəkilərək səslədi öz dostlarını.
Var səsilə üç dəfə bərk çığıraraq harayladı.
Aresdostu Menelay da eşitdi bu çağırışı.
Həmin saat belə dedi yanındakı mərd Ayaksa:
“Ey Telamanoğlu Ayaks, sən, ey allah yetirməsi,
460 Sınaqlarda möhkəm olan Odisseyin səsi gəlir,
Deyəsən o düşmənlərin arasında təkçə qalıb,
Aralığa alıb onu təkləyiblər bərk savaşda.
Tez ol, gedək imdadına! Hücüm edən o tünliyə!
O nə qədər cəsur olsa, qorxuram ki, tək qalarsa,
465 Həlak olar... Danaylar da bədbəxt olub batar yasa!...”

Belə deyib tez yeridi, ardınca da igid Ayaks.
Odisseyi tapdı onlar. Troyanlar arxasınca
Düşmüşdülər... – Necə dağda bir ovçunun oxu ilə
Yaralanmış bir maralı bir sürü ac çaqqal qovar,
470 Maral isə, qanı-canı varkən hələ qaçar...ancaq
Gücdən düşüb yığılanda qismət olar çaqqallara...
Amma birdən allah ora bir aslanı göndərəndə,
Çaqqallar tez qorxub qaçar, maral qalar o aslana... –

Eləcə də müdrik igid Odisseyin arxasınca
475 Troyanlar düşmüşdülər... Qəhrəmansa, nizəsilə
Qorunaraq, düşmənləri əsla yaxın qoymayırdı.
Ayaks tutub qarşısına qala kimi qalxanını,
Tez yetişdi Odisseyə... Troyanlar qaçırdılar...
Mərd Menelay tez qolundan tutub müdrik Odisseyi
480 O tünlükdən kənar çəkdi. Sürücü də gərdunəni
Sürüb gəldi yanlarına, Odisseyi aparmağa.
Ayaks isə, düşmənlərə hücum edib, ilk həmlədə
Priamın kənar oğlu gənc Dorikli vurub yıxdı.
Sonra vurub yaraladı Pandok ilə Lisandri.
485 Ardınca da Piras ilə Pilartı da sərdi yerə...
Dağlarda qar əriyəndə və ya Zeves dolu-yağmur
Yağdıranda, dağ çayları dolub-coşur daşan zaman,
Gur sel necə kükrəyərək ağacları-budaqları
Guruldayan dalğalarda sürükləyib apararsa, –
490 Mərd Ayaks da o düzəndə qırıb-tökür, dağıdırdı
Atları da, qoşunu da... Hektor bundan bixəbərdi:

Sol cinahda, Skamandr sahilində düşmənlərlə
Yaman qızgın vuruşurdu...hamıdan çox qoca Nestor,
Bir də igid İdomeney olan yerdə hay-küy qopur,
495 Sərilirdi torpaq üstə baş bir yana, leş bir yana...
Hektor yaman vuruşurdu, dəhşət saçır dövrəsinə,
Nizəsilə, atlarıyla hey qırırdı düşmənləri.
Ancaq gözəl Yelenanın əri Paris əgər birdən
Hökmürəvan Maxaonu üç haçalı oxu ilə
500 Sağ çiyindən yaralayıb qovmasaydı o meydandan,
Allahsifət axeylilər geri dönen deyildilər...
Dəyanətli axeylilər qorxdular ki, bərk döyüşdə
Troyanlar üstün gəlib, o həkimi öldürərlər.
Həmin saat İdomeney belə dedi mərd Nestora:
505 “Neleyoğlu Nestor, sən, ey axeylərin iftixarı!
Tez ol, gəl, min gərdunəyə, Maxaonu al yanına,
Durmada sür gərdunəni birbaş bizim düşərgəyə.
Bircə nəfər mahir həkim min adama bərabərdir:
Oxu kəsər, tez çıxarar, yaraya da dərman səpər.”

510 Belə dedi. Atoynadan Nestor ona əməl etdi.
Tez mindi o gərdunəyə, ardınca da mahir həkim
Asklepioğlu Maxaon... Atları bərk qamçıladi.
Çapdı atlar sürət ilə gəmilərə sarı birbaş,
Onların da məqsədləri elə ora getmək idi.

515 Troyalı qoşunların darmadağın olduğunu
Mərd Kebrion görəndə kimi tez Hektora belə dedi:
“Biz ki, burda danayların arasında vuruşuruq,
O cinahda troyanlar darmadağın olub tamam.
Bir-birinə qarışıbdır atlar ilə adamlar da.
520 Bunu ebdən Telamonid Ayaksdır, – qalxanından
Tanımışam onu, tez ol, durma sürək gərdunəni
Birbaş ora... Çığırsaraq, bir-birinə qarışaraq
Atlılarla piyadalar vuruşurlar, boğuşurlar”.

Belə deyib qamçıladi ipək yallı atlarını.
525 Bərk çaparaq şığıdılar atlar ora birçə anda.
Axeylərə troyanlar arasından çapa-çapa.
Cəsədləri, qalxanları tapdayaraq gedirdilər.
Gərdunənin mis oxuna, yanlardakı dəstəklərə
Təkərlərin və atların ayaqları altından qan
530 Sıçrayırdı... Bürünmüşdü yan-yөрəsi qara qana.
İgid Hektor tələsirdi tez yetişsin düşmənlərə.
Şığıyaraq qoşunlara, qırsın-töksün yığın-yığın...
Çatan kimi darmadağın elədi o axeyləri.
Bir an rahat durmayırdı onun iti tunc nizəsi.
535 (Parlaqsərpuş Hektor cumur arqivlərin arasına
Nizə, qılınc və daşlarla vurur, qırır, dağıdırdı.
Birçə igid Ayaks ilə çəkinirdi vuruşmaqdan,
Qorxurdu ki, cəngavərlə vuruşarsa, Zeves küsər)

Qadir Zeves qorxu saldı mərd Ayaksın ürəyinə.
540 O duruxub tez çiyinə saldı möhkəm qalxanını.
Qoşunlara baxıb, hürkmüş heyvan kimi bərk titrədi.
Ağır-ağır addımlayıb getdi gözü arxasında... –
Necə naxır duran yerdən köpəklərlə kənd gəncləri

545 Acgöz küren bir aslanı hay-küy ilə qovalarsa,
Bütün gecə güdüb inək dağıtmağa qoymazlarsa,
Ətə hər is aslan isə, cürət ilə soxulanda,
Üzərinə iti nizə, odlu məşəl, daş yağarsa,
Axır tamah güc gəlsə də, ancaq qorxub, gün doğanda,
550 Gözü ətdə, özü naçar, gah dayanar, gah qaçarsa, –
Mərd Ayaks da belə naçar qaçırdı o düşmənlərdən.
Ürəyində dərin kədər, – gəmilərçin bərk qorxurdu.
Kürəyində çox ağaclar sındırılmış tərs bir eşşək
Uşaqları saymayaraq, bir zəmiyə girib, orda
555 Taxılları qırıp yeyər... Uşaqlar da dəyənəklə
Vursalar da, bu zərbələr əsla ona kar eləməz
Ancaq yeyib doysa, bəlkə bir təhərlə qovalarlar... –
Telamonun igid oğlu qolu zorlu ayaksı da
Troyanlar, müttəfiqlər, bax, bu sayaq qovurdular:
Nizələri çox dəyirdi qalxanının ortasına,
560 Osa, hordən xatırlayıb yenə coşqun cəsəreti,
Qayıdaraq saxlayırdı çapan atlı qoşunları,
Gah da birdən geri dönüb, dayanmadan bərk qaçırdı,
Ancaq yaxın qoymayırdı düşmənləri gəmilərə;
Axeylərlə troyanlar arasında vuruşurdu.
565 Üzərinə iti nizə yağmaqdaydı hər tərəfdən,
Bəziləri qalxanına deyib önə sıçrayırdı.
Bəziləri onun gözəl bədəninə yetişmədən,
Həsret ilə yarı yolda sancılırdı torpaqlara...

Yevemonoğlu mərd Yevrinil oxlar ilə nizələrin
570 Arasında mərd Ayaksın görüb darda qaldığını.
Tez şığıdı ona sarı, qaldıraraq nizəsini
Favsiyoğlu Apisaonun vurdu qara ciyərindən.
Birçə anda gücdən düşüb çökdü yerə o qəhrəman.
Tez yüyürdü Yevripil ki, soysun onun zirehini.
575 Allahsifət Paris isə, – o, cəsədin üzərinə
Əyləndə, – tez gərib öz kamanını, Yevripili
Oxla vurdu sağ budundan... batıb qaldı ox yarada.
Yevripil tez yoldaşları arasına çəkilərək,
Öz canını qurtararaq, bərk çığırdı arqivlərə:

580 “Ey qəhrəman danayların rəhbərləri, başçıları!
Hücum edin düşmənlərə, xilas edin mərd Ayaksı!
Üzərinə hər tərəfdən nizə yağır... Bu savaştan
Təkbaşına sağ-salamat çıxma bilməz o qəhrəman.
Telamonun igid oğlu mərd Ayaksı dövrələyən
585 Troyanlar üzərinə hücum edin dayanmadan!”

Belə dedi yaralanmış mərd Yevripil... Arqivlilər
Çiyin-çiyinə, qalxanları sıx tutaraq, dövrəsinə
Yığışdılar, dik qaldırıb nizələri əllərində.
Ayaks da sağ-salamat gəlib çatdı dostlarına...

590 Qızgın savaş yangın kimi çulğaladı hər tərəfi.
Neleyin bərk köpüklənmiş atlarısa çapa-çapa,
Nestor ilə el rəhbəri Maxaonu o meydandan
Çatdırdılar düşərgəyə... Mərd Axilles gördü bunu.
Axeylərin qaçışını, çəkdikləri əzabları
595 O öz nəhəng gəmisində göyərtədən seyr edirdi.
Həmin saat öz yoldaşı mərd Patrokl səsledi o.
Bu çağırışı eşidərək Aressifət igid Patrokl
Tez çadırdan çıxıb gəldi. Bu, bəlanın əvvəliydi...
Qolugüclü menetoğlu Axillesdən soruşdu ki:
600 “Məni niyə çağırдың sən, ey Axilles, nə lazımdır?”

Yeyinayaq Axilles də belə dedi mərd Patrokl:
“Ürək dostum, Menetoğlu əziz Patrokl, bilirəm ki,
Axeylilər bu gün gəlib yənə mənə yalvaracaq.
İndi daha dözə bilmir onlar düşmən qarşısında.
605 Əziz Patrokl! Tez get soruş, Nestordan bir öyrən görək
Gərdunədə gətirdiyi o yaralı igid kimdir?
Daldan onu hər cəhətdən Maxaona bənzətdim mən,
Amma üzəndən görməmişəm, yeyin ötüb keçdi atlar”.

610 Belə dedi. Patrokl da öz dostunun sözlərinə
Əməl edib, tez yüyürdü o gəmilər duran yerə.

Onlar isə, çatmışdılar Nestorun öz çadırına.
Tez endilər gərdunədən bərəkətli torpaq üstə.

Nestorun mərd sürücüsü Yevrimedont atlarını
Açdı. Onlar sərin sahil küləyinin qarşısında
615 Xitonların tərlərini qurutdular. Sonra isə.
Nestorun gen çadırına girib rahat oturdular.
Arsinoyun gözəl qızı Hekamedə onlar üçün
Dadlı içki hazırladı... Mərd Axilles Tenedosu
Fəth edəndə həmin qızı bu qocaya vermişdilər.
620 Çünki gözəl məsləhətlə o, hamıdan üstün idi.
Hekamedə əvvəl gözəl bir miz qoydu ortalığa.
Üstünə də mis nimçədə içki üçün – şirin soğan.
Arpa unu, sarı baldan hazırlanmış əla mizə.
Yanında da Nestorun öz gətirdiyi gözəl qədəh:
625 Başdan başa qızılqadax dörd dəstəyi vardı onun.
Hər birinin üstündə də saf qızıldan cüt göyərçin,
Sanki qonub dənələnirdi... Altındasa, iki ayaq...
Bu qədəhi içi dolu qaldırmaq çox çətin işdi,
Ancaq pilos mərdi Nestor asanlıqla qaldırırdı.
630 İlahəyə bənzər gözəl Hekamedə bu qədəhdə
Pramniya şərəbinə narın keçi pendirilər
Arpa unu qarışdırıb dadlı içki düzəltdi.
Bu içkini hazırlayıb təqdim etdi içsin onlar,
İçib ürək yangısını yatırdaraq mərd igidlər
635 Başladılar bir-birilə şirin söhbət etməyə.

Birdən-birə astanada zahir oldu igid Patrokl.
Onu görcək qoca qalxdı rahat, gözəl kürsüsündən,
Bir əlindən tutub onu dəvət etdi süfrəsinə.
Ancaq Patrokl oturmayıb belə dedi mərd Nestora:
640 “Ey Zevesin yetirməsi, macal yoxdur oturmağa.
Gətirdiyin yaralının kimliyini öyrənmək üçün
Məni bura göndərən çox tündməcəzdür, hökmürəvan.
İndi özüm görürəm ki, el rəhbəri Maxaondur.
Tez qayıdım bu xəbəri yetirim mən Axillesə.
645 Ey ilahi qoca, özün onu yaxşı tanıyırsan:
Ən taqsırsız adamda da taqsır görür, tərsdir yaman!”

Menetidə belə dedi onda Geren qəhrəmanı:
“Nə əcəb bəs mərd Axilles yaralanan axeylərlə

650 Maraqlanıır? Axı bizim qoşunların dərdlərinə
O ki, tamam biganədir: ən cürətli cəngavərlər
Ya ox, ya da nizə ilə həlak oldu o meydanda.
Qoçaq Tidid Diomedi yaralayıb oxla düşmən,
Yaralıdır Odissey də, Aqamemnon Atreid də,
Yevemonoğlu Yevripilin ombasından ox dəymişdir...
655 Bunu da ki, lap indicə çıxarmışam o meydandan,
Bu da oxla yaralanıb... Nəcabətli Pelid isə,
Danaylara yaddır tamam. Qalmır əsla dərdlərinə.
Yoxsa hələ gözləyir ki, düşmən bizə üstün gəlib,
Sahildəki gəmilərə od vuraraq tələf etsin,
660 Tamam qırsın axeyləri?.. Mənim halım yoxdur daha,
Nə əvvəlki gücüm qalıb, nə əvvəlki iqtidarım.
Ah, mən yenə əvvəlkitək gənc olsaydım, əfsus, heyhat...
Bir zamanlar epeylərlə bərk vuruşma başlamışdıq.
Xeyli inək oğurlayıb aparmışdı onlar bizdən.
665 Mən də onda elidalı Giperoxid İtimoneyi
Öldürərək sürü-sürü mal-qara da gətirmişdim.
İnəkləri qoruyarkən mən nizəmlə vurdum onu,
O yıxıldı, bunu görcək qorxub qaçdı kəndlilər də.
Epeylərdən onda xeyli bol qənimət gətirdik biz:
670 Əlli naxır inək, elə o qədər də sürü qoyun,
O qədər də donuz, xeyli yağlı keçi sürüləri,
Yüz əlli də səmənd madyan, çoxunun da yanlarında
Gözəl-göyçək dayçaları... həmin gecə qəniməti
Sürüb gəldik Neleyin baş şəhərinə – Pilosa biz.
675 Bu gənc yaşda mənim belə bol qənimət aldığıımı
Görüb atam Neley qəlbən şad oldu bu hünərimə.
Şəhər şefəq sökən kimi, carçılar car çəkдилər ki,
Elidadan alacağı olanlar tez yığışsınlar.
Pilosun mərd başçıları toplaşaraq bir araya,
680 Başladılar qəniməti bərabercə bölüşməyə.
Talan olmuş ölkədə biz özümüz də qırılmışdıq.
Hələ gələn bu qənimət çox borcları ödəmədi.
O zamanlar Heraklın sərt qezəbindən çox bəlalər
Çəkmişdik biz...Çox igidlər məhv olmuşdu savaşlarda.
685 Düz on iki oğlu vardı o atamız mərd Neleyin,

Hamısı məhv olub getdi, qalan təkçə mən olmuşam...
Buna görə lovğalanıb tunc zirehli epeylilər
Bizi təhqir eyləyərək, çox pis işlər görürdülər.

Qoca Neley üç yüz baş mal, o qədər də qoyun-keçi
690 Alıb özü, otarmağa bir neçə də çoban tutdu.
Elidadan onun da çox alacağı vardı, bəli:
Qiyətli bir səpayəyçün yarıtlara qoşulmağa
Gərdunəylə dörd çapar at borcluydular o qocaya.
Hökmürəvan qadir Avgi onları zəbt eləmişdi.
695 Sürücü də boş dönmüşdü həsrət qalıb atlarına.
Hökmdarın rəftarından zərər çəkmiş qoca Neley
Özünə çox pay ayırıb qalanını xalq içində
Bölüşməyə vermişdi ki, heç kəs ondan inciməsin
Biz bərabər bölüşərək, şəhərdə də hər guşədə
700 Allahlara qurban verdik... Üçüncü gün şəhər tezdən
Düşmənlər də atlanaraq tökülmüşdü üstümüzə.
Gələnlərin arasında hər b işinə tamam naşı
Yeniyetmə iki qardaş Molion da vardı onda.
Qumlu Pilos ölkəsinin kənarında, Alfeydən də
705 Xeyli uzaq bir şəhər var – Frioessa adlanır o.
Epeylilər bu şəhəri mühasirə etmişdilər.
Ancaq onlar düzənliyi keçən kimi, həmin gecə
Pak Afina Olimpden bir elçi kimi gəlib bizə
Xəbər verdi, silahlandıq. Canla başla savaşağa
710 Gedənləri topladı o... Atam məni o savaşa
Buraxmayıb, gərdunəmi haradasa gizlətmişdi.
Elə güman edirdi ki, hər b işində naşıyam mən.
Mənsə, elə piyada da bizim atlı piloslular
Arasında hünərimlə fərqlənirdim: pak Afina
715 Bütün döyüş işlərində özü bizə havadardı:
Arenanın yaxınında gur dəniz axıb gedən
Minieyi adlı çayın kənarında biz o gecə
Atlı Pilos qoşunuyla saf şefəqi gözləyirdik,
Ora gəlib yığışdı bizim igid piyadalar.
720 Piyadaya birləşərək, yaraqlanıb-yasaqlandıq,
Günortaya gəlib çatdıq pak Alfeya sahilinə.

Orda qadir ulu Zevsə bol qurbanlar verdik o gün,
 Alfey ilə Poseydonun hərəsinə bir kök öküz,
 Bayquşgözlü Afinaya sürüdən bir inək kəsdik.
 725 Şam elədik... Sonra hamı alaylara ayrılaraq,
 Çay boyunca yayılaraq soyunmadan yatdıq orda.
 Lovğalanmış epeylərsə yerlə yeksan etmək üçün
 Dörd tərəfdən mühasirə etmişdilər o şəhəri.
 Ancaq böyük Ares işi – savaşı hələ qabaqdaydı.
 730 Parlaq günəş yer üzünə şəfəqini saçan kimi,
 Zeves ilə Afinaya dua edib, hər bə girdik.
 Epeylərlə piloslular hər bə təzə başlayanda
 İlk olaraq mən nizəmlə adlı-sanlı nizəvuran
 Mərd Mulini öldürərək, atlarına yiyələndim.
 735 O, Avginin kürekəni, qumral saçlı Aqamedə
 Adlı böyük qızının gənc əri idi... həmin gəlin
 Yer üzündə bitən bütün ədviyyata bələd idi.
 Muli mənə cumanda, tez mis nizəmlə vurdum onu.
 Toz-torpağa sərildi o... Gərdunəsi boşalantək
 740 Mən tez minib, sürdüm birbaş köhlənleri ön cərgəyə.
 Epeylilər atlı qoşun sərkərdəsi, ən qəhrəman
 Cəncavəri ölmüş görək, pərən düşüb qaçışdılar.
 Mən qara bir tufan kimi qaçanları qova-qova
 Dündüz əlli gərdunəyə qalib gəldim, hər birində
 745 İki mərdi vurub yıxdım, daş-torpağı gəmirtilər.
 Mulionun övladları – iki qoçaq Aktorid də
 Əlimdən can qurtarmazdı, ancaq qadir Yersarsıdan
 Onları tez buludlara bürüyərək yox elədi
 Onda Zeves qüvvət verdi piloslular qoşununa.
 750 Düşmənləri qıra-qıra, zirehləri soya-soya.
 Yorulmadan qovurduq biz bütün geniş meydan boyu
 Ancaq bizim atlarımız bol buğdalı Buprasiyə,
 Ales adlı bir təpəylə Olen adlı qayalığa
 Yetişəndə, pak Afina qayıtmağı əmr elədi.
 755 O yerdə mən son düşməni həlak edib qoydum qaldı.
 Axeylilər yeyin gedən atlarını Buprasidən
 Qaytararaq, yenə Pulos ölkəsinə yetişdilər.
 Allahların arasından – hamı qadir ulu Zevsi.

İnsanların arasından – Nestoru mədh elədilər.
 760 Bir zaman, bax mən beləydim! Hünərim də el üçündü...
 Axillesin hünərisə, tək özünə fayda verir!
 Bizimkilər tələf olsa, özü buna yas tutacaq!
 Sən, ey əziz Menetoğlu, atan səni Ftiyadan
 Bu qoşuna göndərəndə nə nəsihət eləmişdi?
 765 Onda biz də Odisseylə heleygilin evindəydik.
 Onun sənə öyüdünü eşitmişdik biz o zaman.
 Mərd Peleyin mehmannəvaz evinə də bərəketli
 Axayadan hər bə qoşun yığmaq üçün gəlmişdik biz.
 Onda orda o qəhrəman Menetini, səni, bir də
 770 Axillesi görmüşük biz... At ram edən qoca Peley
 Həyatında şimşək saçıyan ulu Zevsə qurban verir,
 Yağlı öküz budlarını yandırır, – əlində də
 Qızıl qədəh, tünd şərəbdən çiləyirdi yanan ətə.
 Axilleslə sən də ətə kəsirdiniz tikə-tikə...
 775 Odisseylə mən darvaza qabağına yetişəndə,
 Axilles tez təəccüblə yüyürərək bizə sarı,
 Əlimizdən tutub bizi dəvət etdi evlərinə,
 Oturmağa yer göstərüb, ləyaqətlə qonaq etdi.
 Ləzzət ilə bol-bol yeyib-içdik, sonra mən sizi də
 780 Bizim qoşun cərgəsinə dəvət etdim... Yadındamı?
 Hər ikiniz canla-başla qoşuldunuz, atalar da
 Razi olub, sizə öyüd-nəsihət də elədilər.
 Çox hörmətli qoca Peley Axillesə tapşırı ki,
 Cəsarətlə vuruşaraq üstün gəlsin hər savaşıda.
 785 Aktoroğlu Menet isə, belə öyüd verdi sənə:
 “Oğlum”, Əsil-nəcabətdə Axill səndən üstünə də,
 Yaşda ondan sən böyüksən, ancaq səndən güclüdür o.
 Ağillı söz, məsləhətdə ona daim düz yol göstər,
 Nümunə ol özün ona... Yaxşılığı xoşlar o da”.
 790 Atan sənə belə dedi. Amma bunu unuttun sən...
 Heç olmasa, Axillesə indi söylə, bəlkə onu
 İnandırdın... Allahların köməyiylə razı oldu!..
 Səni dinlər, – yaxşı yoldaş dost sözünü yerə salmaz!
 795 Əgər faldan qorxursa o, – öz ilahə anasından
 Kronidin xəbərdarlıq etdiyini eşidibse, –

Heç olmasa, öz yerinə izin versin, onda sənə,
Mirmidonya qoşununu sən gətir gəl bu meydana.
Danayları xilas etmək qismət oldu bəlkə sənə!
İzin versin, sən gey onun gözəl döyüş libasını...
800 Troyanlar bəlkə səni Axill bilib çəkildilər.
Axeylər də bəlkə bir az dincəlsin bu əzablardan...
Döyüşlərdə ən azacıq dincəlmək də faydalıdır.
Əldən düşmüş düşmənləri gəmilərdən, düşərgədən
Yeni möhkəm qüvvə ilə qovmaq çox da çətin olmaz”.

805 Belə deyib Patroklun da ürəyini kövrəltdi o.
Sahil boyu qaçdı Patrokl Eakidlə görüşməyə.
Gəlib çatdı allahsifət Odisseyin gəmisinə.
Hamı bura məhkəməyə, yığıncığa toplaşardı.
Buradaca qurbangah da vardı ölməz allahlara.
810 Allahların yetirməsi Yevemonoğlu Yevripili
Yaralanmış gördü yolda... Ox dəymişdi ombasından,
Yarasından qapqara qan, alnından tər axa-axa
Axsayırdı... Ancaq hələ ağıl-huşu yerindəydi.
Onu görək Patroklun da ürəyi bərk kədərlandı,
815 Əhvalına yana-yana belə dedi Yevripilə:
“Siz, ey bədbəxt danayların rəhbərləri, başçıları!
Görünür ki, doğma əldən-yurddan uzaq yerlərdə
İlionun itlərinə yem olacaq bədəniniz!..
Ey Zevesin yetirməsi, mərd Yevripil, söylə görək,
820 Axeylilər Hektorun zor yerişini durduracaq,
Yoxsa, iti nizəsinə qurban olub gedəcəklər?”

Yaralı mərd Yevripil də belə dedi Menetidə:
“Nəcib Patrokl! Axeylərin xilas yolu yoxdur daha!
Çox çəkməz ki, hamı qaçıb dolar qara gəmilərə!
825 Axeylərin adlı-sanlı igidləri, nə vardısa,
Düşmənlə oxla, nizə ilə həlak etdi bu meydanda.
Troyanın qoşunuysa artmaqdadır gündən-günə,
Sən gəl məni xilas elə, tez gəmiyə apar, orda
Oxu çıxar, isti suyla tərtəmiz yu qara qanı,
830 Sonra yaxşı, tezsağaldan bir dərman da sən yarama.

Deyirlər ki, adil kentavr Xiron ona öyrətdiyi
Dərmanlarla mərd Axilles səni tanış eləmişdir
Bizim mahir hakimlərsə, – Podalirilə Maxaon
Biri hərbdə yaralanıb. Düşərgədə yatır indi,
835 Özü yaxşı, bacarıqlı bir həkimə möhtac olub,
O biri də Ares ilə bəhsə girib İlionda”.

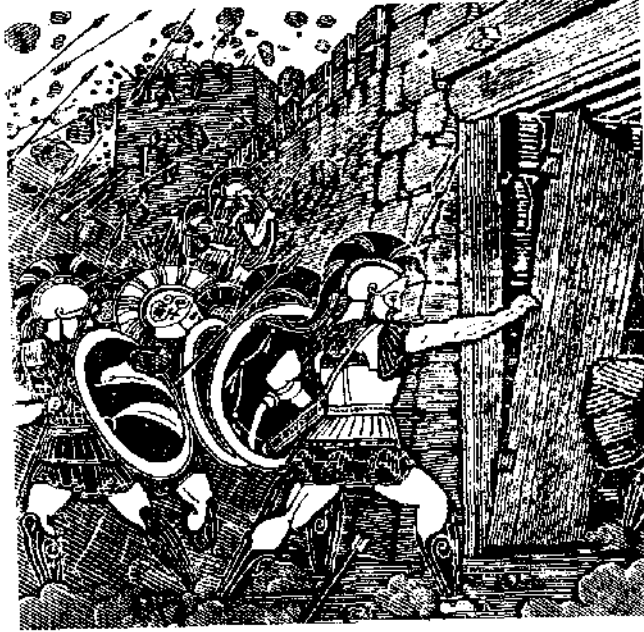
Menetoğlu Patrokl isə, belə dedi Yevripilə:
“Bəs nə olsun bunun sonu? Neyləyək, ey mərd Yevripil?
Axayanın müdrik oğlu mərd Nestorun sözlərini
840 Axillesə yetirməkçün düşərgəyə tələsirəm
Ancaq səni belə halda qoyub gedə bilmərəm mən”.

Belə deyib qucaqladı o sərkərdə Yevripili,
Düşərgəyə yetişdilər, yoldaşı tez dəri sərdi,
Onu orda uzatdılar. Oxu kəsib çıxararaq,
845 İsti suyla təmiz yudu qara qanı, acı kökdən
Dərman tozu ovub səpdi Yevripilin yarasına.
Bu dərmanın köməyiylə ağrı kəsdi bircə anda,
Yarası da göz bağladı, tamamilə durdu qan da...

ON İKİNCİ NƏĞMƏ

Hasar önündə savaş

Qadir həkim Menetoğlu düşərgədə Yevripilin
Yarasını sağaldırdı. Arqivlərlə troyanlar
Alay-alay bir-birinə hücum edib vuruşurdu.
Ancaq daha düşmənlərin qarşısında danayların
5 Gəmiləri, yıgdiqları qəniməti qorumaqçun
Çəkdikləri hasar ilə qazdıqları dərin xəndək
Onları hifz etməyirdi düşmənlərin hücumundan.
Allahlardan icazəsiz tikilmişdi bu istehkam,
Odur ki, çox ömür etmədi yer üzündə, tez dağıldı...
10 Nə qədər ki, Hektor sağdı, Axilles də qəzəbliydi,
Mərd hökmdar Priamın paytaxtı salamatdı, –
Həmin hasar bu müddətdə sabit qaldı öz yerində.
Troyanın ən qəhrəman igidləri həlak olub,
Axeylərdən kimi ölüb, kimisi də sağ qalanda,
15 Onuncu il Priamın paytaxtı dağılanda,
Axeylər də gəmilərlə ana yurda qayıdanda, –
Poseydonla Apollon da belə qərar verdilər ki,
İdanın dik zirvəsindən göy dənizə axıb gedən
Gur çayları: Geptopot, Res, Kares, Rodi,
20 Qreniklə Esep, qüdsi Skamandr çaylarını,
Sahilində çoxlu qalxan, tunc sərpuşlar sopolənib
İgidlərin məhv olduğu Simoyentin sularını
Birbaş ora yönəldərək, istehkamı dağıtsınlar.
Bu çayları bir nəhrtək birləşdirdi pak Apollon.
25 Düz doqquz gün o hasarı yudu sular, ulu Zeves
Fasiləsiz yağış tökdü dağıtmaqçın o hasarı.
Yersarsıdan özü isə, üç haçalı əsasıyla

Dalğalardan öndə gedib, arqivlərin min zəhmətlə
Yığıqları dirəklərlə daş özülü gur suların
30 Qüdrətilə dağıdaraq, axıdırdı göy dənizə.
Hellespontun iti axan sularının yaladıǵı
Dik sahilə istehkamı yerlə yeksan edib tamam
Yenə qumla doldurdu o həmin yeri, çayları da
Öz daimi axarına saldı yenə əvvəlkitək...

35 Sonra belə edəcəkdı Poseydonla pak Apollon...
Hələlikse, istehkamın ətrafında coşqun-azǵın
Hərb gedirdi, qüllələrdə sarsılırdı dik dirəklər.
Zevesin sət qamçısıyla müti olmuş axeylilər
40 Ətrafına dəhşət saçan mərd Hektorun qorxusundan
Gəmilərin yanlarına sığınaraq durmuşdular.
Hektor isə, yenə dəhşət yağdırırdı qasırgatek...
Ovçularla köpəklərin mühasirə elədiyi
Nəhəng aslan, ya da qaban necə əsla çəkinmədən
45 Öz gücünə güvənərək, hər tərəfə şığıyarsa, –
Ovçular da sıx cərgəylə birləşərək, möhkəm durub,
O heyvana qijiltıyla iti oxlar yağdıranda,
Heyvan yenə qorxub qaçmaz, belə yersiz bir cürətlə
Öz məhvinə bais olar: ovçuları sınayaraq
50 Ora-bura cuma-cuma qaçırdarsa hərifləri, –
Mərd Hektor da bu sayaqla troyalı qoşunların
Arasında çapa-çapa ürək-dirək verirdi ki,
Tez xəndəyi keçsin onlar... Ancaq dərin xəndəklərdən
Atlar yaman qorxurdular, kənarına çatan kimi
55 Dəhşət ilə kişneyərək şahə qalxıb dururdular:
Nə hoppanmaq, nə də keçmək mümkün idi o xəndəkdən.
Hər tərəfi dik uçurum, o yandan da kənarına
Ucu iti dik dirəklər düzölmüşdü cərgə-cərgə...
Axeylər bu uca, möhkəm payaları Troyanın
60 Hücumunun qarşısını almaq üçün düzmüşdülər.
Atlar keçə bilmirdilər gərdunəylə bu xəndəkdən,
Piyadalar cəhd edirdi bəlkə keçə bir təhərlə...
Pulidamant mərd Hektora axımlaşıb belə dedi:

65 “Ey Hektor, ey troyanlar, müttəfiqlər başçıları!
Bu xəndəyə at çapmaǵın nə mənası, nə xeyri var?
Onu keçmək asan deyil, o tərəfdə iti tirlər,
Arxası da qalın hasar – atlar əsla keçə bilməz,
Xəndəkdə də vuruşmaǵa heç bir imkan yoxdur əsla.
70 Ora yaman dərissədir, bütün qoşun tələf olar.
Əgər qadir ulu Zeves, axeyləri həlak edib,
Troyanı bu belədən xilas etmək istəyirsə, –
Əlbəttə, mən istərdim ki, tez yerinə yetsin bu iş,
Axeylilər həlak olsun yurddan uzaq-əldən uzaq.
Ancaq onlar dönüb bizi gəmilərdən cəsarətlə
75 Qova-qova yenə dərin xəndəklərə salarlarsa,
Onda mənə bir nəfər də axeylərdən can qurtarıb
Daha şəhərə qayıdaraq, bəd xəbəri verə bilməz.
Ancaq indi qulaq asın, əməl edin mən deyənə!
Gəlin atdan düşək hamı, səngərlərin qarşısında
80 Sürücülər gərdunəli atlar ilə dayansınlar.
Biz – piyada, əldə silah, mərd Hektorun arxasınca
Hücum edək... Onda yəqin allahların köməyi ilə
Arqivlilər qarşımızda əsla davam edə bilməz!”

85 Bu ağıllı məsləhəti çox bəyəndi igid Hektor,
Yaraǵıyla-yasaǵıyla düşdü yerə gərdunədən.
Başqalar da ona baxıb gərdunədən qalmadılar,
Hamı düşüb düzöldülər mərd Hektorun arxasına.
Sonra hərə sürücüyə əmr etdi ki, gərdunəni
Atlar ilə o xəndəyin kənarında hazır tutsun.
90 Özləri də dağılaraq bölündülər beş dəstəyə.
Sıx cərgəylə başçıların arxasınca yeridilər.

Başda Hektor Pulidamant olan böyük dəstə, öndə
Möhkəm bürcü dağıdaraq gəmilərin qarşısında
Vuruşmaǵa cəhd eləyən igidlərdən ibarətdi.
95 Bu dəstənin üçüncü bir başçısı da Kebriondu,
Hektor başqa bir sürücü göndərmişdi gərdunəyə.
İkinciyyə – Paris ilə, Alkafoyla mərd Ajenor,

Üçüncüyə – falçı Gelen, allahsifət Deifobla
Priamin iki oğlu, bir də Girtaçoğlu Asi, –
100 Onu bura – Troyaya Selleyentin sahilindən
Ateş rəngli nəhəng atlar gətirmişdi Arisbadan.
Dördüncünün başçıları – Anxizoğlu igid Eney,
Arxeloxla mərd Akamant, bir də məşhur Antenorun
Hər silahla savaşımaqda mahir olan iki oğlu.
105 Şan-şöhretli müttəfiqlər qoşununu öz ardınca
Mərd Sarpedon aparırdı, Qlavk ilə qoçaq igid
Asteropey rəhbərlikdə ona kömək edəcəkdi.
Bu iki mərd cəngavəri o, özündən sonra bütün
Qalanlardan cəsarətli – rəşadətli tanıyırdı.
110 Özü isə, əlbəttə ki, hamısından çox üstündü.
Qalxanları öndə tutub, sıx cərgəylə, mərd-mərdana,
Danayların üzərinə yeridilər dik, birbaşa.
Sanırdılar onlar qaçıb gəmilərə doluşacaq...

Troyanlar, müttəfiqlər Pulidamant söylədiyi
115 Məsləhətə əməl etdi. Qoşunların sərkərdəsi
Girtaçoğlu Asi isə, sürücüylə atlarını
Səngərlərin qarşısında qoyub getmək istəmədi,
Gərdunəni çapdı birbaşa axeylərin üzərinə...
Nadan!.. Onu ən yaxında nəhaq ölüm gözləyirdi,
120 Bir də ona yaraşlıq gərdunədə vüqar ilə
Küləkdöyən İliona dönmək nəsib olmayacaq!..
Devkaloğlu qorxu bilməz İdomeney nizəsilə
Ölüm yazdı taleyinə, onun baxtı qaralandı.
O soldakı gəmilərə yaxınlaşdı. Arqivlər də
125 Gərdunəylə o meydandan çapıb bura qaçırdılar.
O da sürdü gərdunəni həmin yerə... Darvazanı
Açıq gördü: nə bir qifil, nə bir cəftə, nə keşikçi..
Axeylilər onu açıq qoymuşdu ki, yoldaşları
O meydandan qaçıb tezəcə gəmilərə sığmsınlar.
130 Asi sürdü atlarını birbaşa həmin darvazaya,
Ardınca da qıy vuraraq, şığıyırdı öz dəstəsi.
Hamı güman edirdi ki, daha davam gətirməyib,

Axeylilər qaçıb birbaşa gəmilərə doluşacaq.
Ax, nadanlar!.. Lapiflərdən iki nəfər igid-qoçaq
135 Nizəvuran gözləyirdi darvazanın arxasında.
Biri – qoçaq Polipetdi, Pirifoyun igid oğlu,
O biri də – igidqıran Aressifət mərd Leontey.
Dik dağlarda bitən iki qol-budaqlı palıd kimi
Durmuşdular qəhrəmanlar darvazanın arxasında.
140 Palıdları hər gün yağmur qamçılayar, külək döyər,
Amma onlar möhkəm durar dərin köklər üzərində, –
Eləcə də iki lapif güclərinə güvənərək,
Möhkəm durub gözləyirdi çapıb gələn qoç Asini.
Düşmənlərsə qalxanları dik yuxarı qaldıraraq,
145 Qıy vuraraq, cumurdular düz hasarın üzərinə.
Başçıları: hakim Asi, Yamen, Orest, Asiyoğlu
Adamantla Enomaydı, bir də cəsur igid Foon.
İki lapif əvvəl orda olan bütün axeyləri
Hayladılar, gəmiləri düşmənlərdən qorusunlar.
150 Ancaq birdən troyalı qoşunların bürcə cumub
Axeylərin çığıraraq qaçdığını görəndə kimi,
Hər ikisi darvazanın qarşısında qabanlar tək
Vuruşmağa başladılar, – qabanlar da bərk ayaqda
Dəstə-dəstə ovçularla köpəklərə qarşı çıxıb,
155 Hər tərəfdən üstlərinə şığıyaraq cəsarətlə.
Ağacları köklərindən qoparırlar, qorxunc, iti
Dişlərinin taqqıltısı dəhşət saçır hər bir yana,
Axır iti bir nizəylə öləndək vuruşurlar, –
Beləcə də lapiflərin sinəsində zirehlərə
160 Yağan qorxunc zərbələrin taqqıltısı ucalırdı.
Onlar isə, həm bürclərin üstündəki igidlərə,
Həm də öz qol güclərinə güvənərək vuruşurdu.
Yuxarıdan, möhkəm gözəl qüllələrdən düşmənlərə
Daş yağdırıb qoruyurdu mərd axeyli döyüşçülər
165 Həm qalanı, həm də geniş düşərgəni, gəmiləri...
Qasırgalı boranlarda qalın qara buludları
Qova-qova coşan külək lopa-lopa yağın qarını
Necə qapıb sovrarsa bərəkətli yer üzünə, –

170 Axeylərlə troyanlar da daşı, oxu, nizələri,
Bax, beləcə yağdırırdı bir-birinin üzərinə.
Mis sərpuşlar, tunc qalxanlar uğuldayır-guruldayırdı.

Bunu görcək Girtaçoğlu Asi yaman peşman olub
Əllərini dizlərinə çırpıb bərkədən fəryad etdi:
“Ax, ey Zeves, yenə tamam yalan çıxdı vədin sənin!
175 Mən heç güman etməzdim ki, bu qəhrəman axeylilər
Bizim zorlu həmləmizə belə davam edə bilər!..
İti uçan arılar da yol ağzında qurduqları
Şana-şana yuvaları asanlıqla tərk etməyib,
Qoruyarlar gələnlərdən yuvaları – qalaları, –
180 Bax, bunlar da iki nəfər olsalar da, darvazanı
Tərk etməyib, öldü-qaldı qərarıyla vuruşurlar!”

Belo dedi. Ancaq Zevsi döndərmədi qərarından,
Hektora şan-şöhrət vermək istəyirdi Şimşəksaçan.

Oyandakı qapılarda vuruşurdu o birilər.
185 Mənə bunu allah kimi nəql eləmək mümkün deyil, –
Hasarların ətrafında daş döyüşü qızıışmışdı.
Axeylilər məyus, nomid qoruyurdu gəmiləri.
Bu savaşda danayların tərəfdarı – havadarı
Olan ölməz allahlar da məyusdular – qəmgindilər.

190 Bu arada lapiflər də girişdilər bərk savaşa.
Pirifoyun igid oğlu qolu zorlu mərd Polipet
Vurdu iti nizəsilə Damantın tunc sərpuşundan.
Sərpuş davam götürmədi, nizə dəlib keçdi onu,
Damantın da kəlləsini dəlib beyni parçaladı.
195 Bircə anda həlak oldu hücum edən o qəhrəman.
Polipetşə, sonra vurdu Pilon ilə Ormenomu,
Ares nəslə Leonteyşə, Antimaxid Gippoloxu
Qurşağından vurub yıxdı uzun, iti nizəsilə.
Sonra çəkib xəncərini cumdu qoşun arasına,
200 Əlbəyaxa vuruşmada Antifatı həlak etdi,

Üzüquylu sərələndi o, meydanda torpaqlara.
Sonra isə, Yamen, Menon, Oresti də o dalbadal
Vurub yıxdı bərəkətli torpaqların üzərinə.

205 Ölənləri soymaq ilə məşğul olan zaman onlar,
Hektor ilə Pulidamantın arxasınca gələn gənclər
Cürət ilə hücum edib, axeylərin qalasını
Dağıdaraq gəmiləri yandırmağa cəhd edirdi.
Xəndəklərə çatan kimi, onlar donub mat qaldılar:
O xəndəkdən keçmək üçün yeriyəndə birdən-birə
210 Sağ tərəfdən göy üzündə bir qaraquş zahir oldu,
Caynağında tünd qırmızı rəngində bir nəhəng ilan, –
İlan hələ ölməmişdi, çarpınırdı, çarpışırdı.
Birdən-birə qıvrılaraq çaldı həmin qaraquşu,
Berk ağrıdan quş ilanı caynağından atdı yerə,
215 İlan düşdü troyalı qoşunların arasına.
Qaraquşsa çıxıraraq, qanadını verdi yelə. –
Zevsin qorxunc əlaməti olan həmin o ilanı
Yerdə görcək, dəhşət aldı troyalı qoşunları.

Pulidamant mərd Hektorun qarşısında durub dedi:
220 “Hektor! Bizim məclislərdə bir haqlı söz danışanda,
Məni daim danlayırsan. Əsla dözə bilmirsən ki,
Xalq içindən çıxmış bir şəxs ya meydanda, ya məclisdə
Səninlə bəhs etsin... Ancaq öz hökmünə güvənirsən!
Lakin düzgün saydığımı deyəcəyəm yenə sənə.
225 Daha gedib gəmilərin qarşısında vuruşmağa
İmkan yoxdur!.. Məncə indi bu xəndəyi keçmək üçün
Cəhd eləyən troyalı qoşunlara əyan olan
O əlamət – quşdan çıxan mənə belə olmalıdır:
Sağımızdan göy üzündə zahir oldu bir qaraquş,
230 Caynağında tünd qırmızı rəngində bir nəhəng ilan,
İlan hələ ölməmişdi, çarpınırdı, çarpışırdı...
Ancaq onu caynağından saldı qartal birdən-birə,
Yuvasına yetişmədi, yemsiz qaldı balaları. –
Biz də bu cür, – hətta indi axeylərin qalasını,

235 Darvazanı dağıdaraq, düşməni tam məğlub etsək,
Ancaq yenə pozularaq ordan geri dönəcəyik,
Axeylilər gəmiləri qoruyaraq, orda bizdən
Xeyli adam qıracaqlar, çoxlu qurban yerəcəyik...
240 Əlamətin mənasını dərk eləyən ən mötəbər
Bir falçı da bunu ancaq bu mənaya yoza bilər”.

Parlaqsərpuş Hektor ona qəzəblənib belə dedi:
“Pulidamant! Heç xoşuma gəlmir sənə bu sözlərin!
Danışmağa bundan yaxşı bir söz tapa bilmədinmi!
Əgər indi dediklərin sənə ürək sözüdürsə,
245 Onda yəqin şüurunun oğurlayıb pak allahlar!
Deyirsən ki, Zevsin mənə vəd etdiyi qərarını
Unudaraq, sözlərinə heç etibar etməyərək,
Göydə uçan adi quşa ondan artıq inanım mən?
Bu işlərdən başım çıxmaz, mənə əsla dəxli yoxdur, –
250 İstər sağa uçsun quşlar, gündoğana sarı getsin,
Ya da sola uçub getsin, günbatana, nə fərqi var?..
Gərək ancaq ulu Zevsin fərmanına baş əyək biz,
Odur ancaq fanilərin, allahların havadarı.
Əlamətin ən yaxşısı – vətən üçün savaşımaqdır!
255 Gəmilərin qarşısında axeylilər əgər bizim
Hamımızı qırsalar da, – sən salamat qalacaqsan!
Səndə əsla təpər yoxdur, aran yoxdur savaşımaqla,
Əgər özün hərbdən qaçsan, ya da boş-boş danışaraq,
Başqaları hər b etməkdən çəkirsən, – onu bil ki,
260 Həmin saat iti nizəm səni həlak edəcəkdir!”

Belə deyib getdi. Onun arxasınca troyanlar
Dəhşət ilə qıy vuraraq girişdilər vuruşmağa.
Bu zamansa, şimşəksevən Zevs İdanın zirvəsindən
Elə tufan qopardı ki, toz бүrtüdü gəmiləri.
265 Arqivləri qorxutdu bu, – Hektor ilə troyanlar
Bunu Zevsin əlaməti sayıb yaman ruhlandılar:
Axeylərin böyük – uca bürclərini dağıtmağa,
Qüllələrin sütununu, süpərləri sarsıtmağa,

270 Özlü kimi basdırılmış dirəkləri linglər ilə
Laxladaraq divarları uçurtmağa girişdilər.
Onlar ümid edirdilər bu sayaqla az zamanda
Bürcü dəlib yol açarlar... Ancaq igid axeylər də
Bircə addım çəkilməyib, qaçmağa meyl etmədilər.
Süpərlərin qarşısında cəsarətlə möhkəm durub
275 Bürclərinə yaxın düşən düşmənləri qırırdılar.

Bu arada iki Ayaks bürə üstündə qoşunları
Cərgə-cərgə yoxlayaraq, kimisinə nəvazişlə,
Kimisinə sərt sözlərlə ürək-dirək verirdilər:
Hərbdən qaçan gören kimi, dilə tutub deyirdilər:
280 “Dostlar! Bizim aramızda güclülər də, ortalar da,
Zəiflər də vardır, bəli! – Çünki döyüş meydanında
Hamı bir cür ola bilməz, – amma indi qarşımızda
Bircə iş var!.. Bunu yəqin görürsünüz, açıq-aşkar.
Bu çağrısa qulaq asın: bundan sonra daha heç kəs
285 Geri dönüb gəmilərə sarı əsla qaça bilməz!
Haydı, hamı irəliyə! Ruhlandırın bir-birini!
Əlbir olub şimşəkşağan ulu Zevsin köməyiylə
Troyalı qoşunları qovaq burdan İlion!”

Axeyləri qızıqdırtdılar onlar belə söylədilər.
290 Ulu Zeves qış fəslində səmadan qar yağdıranda,
Qüvvətini-qüdrətini insanlara göstərməkçün
Lopa-lopa qarlı çulğar yer üzünü hər bir yanda.
Küləkləri yatırdaraq, fasiləsiz səpər qarı –
Dik dağlara, dənizlərə uzanan dar burunlara,
295 Bərəkətli zəmilərə, gül-çiçəkli çəmənələrə...
Dənizlərin sahilində körpüləri bürüyər qar,
Yalnız coşub-daşan dalğa udar onu bircə anda,
Qalar hər yer qar altında... Zeves belə qar yağdırır!.. –
İndi burda hər tərəfdən daş yağdı qar yağantək.
300 Troyanlar axeylərə, axeylər də troyanlara
Daş yağdırır, bərk taqqılı çulğamışdı hər tərəfi...

Ancaq əgər ulu Zeves oğlu Sarpedonu
 Ləng tərənən inəklərə cuman azğın bir aslantək
 Aqrivlərin üzərinə salmasaydı, troyanlar,
 305 Nə də Hektor darvazanı əsla qıra bilməzdilər.
 Sarpedon ən mahir misgər tərəfindən hazırlanmış,
 İçərisi qat-qat göndən, kənarları qızıl məftil
 Tellər ilə tikilmiş öz gözəl, möhkəm qalxanını
 Öndə tutub, əlində də iki nizə hərləyərək,
 310 Çoxdan bəri et yeməmiş acgöz coşqun bir aslantək
 Nərə çəkib cürət ilə cumdu düşmən üzərinə.
 Qorxu bilməz belə aslan sürüdən bir yağlı qoyun
 Qoparmaqçün cumar birbaş möhkəm bağlı ağıllara.
 Qarşısında qoyunlara keşik çəkən, silahlanmış
 315 Çobanları, yeyin qaçan itləri də görse, dönməz.
 Düz ağıla şığıyaraq, ya qoyunu qapıb alar,
 Ya da iti nizə ilə vurularaq orda qalar, –
 Eynən bu cür allahsifət Sarpedon da heç qorxmadan
 Bürçə sarı cumurdu ki, vurub-yıxsın süpərləri.
 320 Hippoloxun igid oğlu Qlavka o belə dedi:
 “Qlavk, bizə Likiyada niyə belə hörmət edib,
 Hər məclisdə ən şərəfli yer göstərir, ən baş yemək,
 Qədəh-qədəh şərab verir, hər bir zaman, hər bir yerdə
 Bizə ölməz allahlartək baxır hamı, bilirsenmi?
 325 Ksanfin da sahilində bizim geniş – bərəkətli
 Bağımız var, bol məhsullu tarlamız var...
 Buna görə biz də gərək möhkəm durub, hər döyüşdə,
 Əsla qorxu bilməyərək, ön cərgədə olaq daim.
 Bizə baxıb belə desin gərək qoçaq likiyahlar:
 330 “Bəli, bizim hökmdarlar layiqdirlər ölkəmizə!
 Onlar yağlı qoyun əti yesələr də məclislərdə,
 Əla şərab içsələr də, – haqları var, çünki onlar
 Likiyahlar arasında daim öndə vuruşurlar!”
 Ey əzizim, bu davadan sağ-salamat çıxmaqla biz
 335 Həmişəlik yaşasaydıq, heç qocalmaq bilməsəydik
 Mən özüm də ilk səflərdə döyüşməzdim, heç səni də
 İgidlərə şərəf verən döyüşlərə çağırmazdım.

Ancaq ölüm Kerləri, bax, daim bizi izləyirlər,
 Kimsə qaçmaz əllərindən, kimse xilas ola bilməz.
 340 Haydı, hücum! Ya da alağ, ya da alsın bizi vuran!”

Belə dedi. İgid Qlavk qəbul etdi bu təklifi.
 Likiyalı qoşunlarla ön cərgədə yeridilər.
 Bunu görcək dəhşət aldı Peteyoğlu Menesfeyi:
 Çünki birbaş o durduğu dik qülləyə cumurdular.
 345 Tez qoşuna göz gəzdirdi, görsün igid başçılardan
 Kimi tapar, xilas etsin onları bu fəlakətdən.
 Birdən gördü savaşımaqdan yorulmayan iki Ayaks,
 Düşərgədən yeni gəlmiş Tevkr ilə yaxındadır.
 Ancaq onlar eşitmədi Menesfeyin çağırışını,
 350 Elə yaman hay-küy vardı: qalxanların gumbultusu,
 Sərpuşların şaqqiltısı, qapılara yağın daşın
 Gurultusu-uğultusu çulğamışdı yeri-göyü;
 Troyanlar darvazanı qırıb girmək istəyirdi.
 Menesfey tez Foot adlı qasidə belə dedi:
 355 “Ey ilahi qasid, yüyür Ayaksları çağır bura,
 İki də gələ bilsə, əlbəttə, çox yaxşı olar.
 Lap tezliklə burda yaman bərk mərəkə qopacaqdır:
 Likiyanın fırtınayla vuruşmağa qadir olan
 Başçıları çox şiddətlə hücum edir birbaş bura.
 360 Əgər orda – Ayaksların yanında da döyüş bərkse,
 Onda ancaq qadir Ayaks Telamoni gəlsin bura:
 Təcrübəli mərd oxatan Tevkri də qoy gətirsin!”

Belə dedi. Qasid onun sözlərinə əməl etdi.
 Tunc geyimli axeylərin bürçü boyu qaça-qaça
 365 Gəlib çatdı Ayakslara, yaxınlaşıb belə dedi:
 “Tunc geyimli arqivlərin rəhbərləri, ey Ayakslar!
 Mərd Peteyin əziz oğlu çağırır hər ikinizi...
 Heç olmasa müvəqqəti gedib ona kömək edin.
 Hər ikiniz gedə bilsə, əlbəttə, çox yaxşı olar,
 370 Lap tezliklə orda yaman bərk mərəkə qopacaqdır.
 Likiyanın fırtınayla vuruşmağa qadir olan

Başçıları çox şiddətlə hücum edir birbaş ora.
Əgər burda, sizinlə də döyüş yaman bərk gedirsə,
Onda ancaq, ey mərd Ayaks Telamoni, sən get ora,
375 Təcübəli mərd oxatan Tevkri də birgə apar”.

Belə dedi. Telamoni Ayaks da razılaşdı.
Həmin saat belə dedi yanındakı Oilidə:
“Oiloğlu! Qolu zorlu Likomeydlə qalın burda,
Danayları qızıdırın, cəsərlə vuruşsunlar.
380 Mən də gedim Menesfeyə döyüşlərdə kömək edim,
Təhlükəni yox eləyib, qayıdaram yenə bura”.

Belə deyib getdi ora Telamoni böyük Ayaks.
Qan qardaşı mərd Tevkr də Ayaks ilə birgə getdi.
Tevkrin ox-yayını da aparırdı qoç Pandion.
385 Qalanın iç tərəfilə Menesfeyin qülləsinə
Yetişəndə, gördülər ki, düşmən yaman basqın edir,
Axeylərin səngərinə likiyalı sərkərdələr
Ən şiddətli yağmur kimi şığıyırdı hər bir yandan.
İki tərəf bərk toqquşdu, alovlandı qızğın savaş.

İlk həmlədə Telamoni igid Ayaks həlak etdi
Sarpedonun mərd yoldaşı qorxubilməz qoç Epikli.
Arxadakı səngərdən bir yeke, iti mərmər qapıb,
Vurdu onun kəlləsindən. Bunu bizim zamanədə
395 Ən qüvvətli bir gənc ancaq iki əlli saxlayardı.
Ayaks isə, di qaldırıb tolazladı bircə anda
Dörd daraqlı sərpüşunu əzib, onun kəlləsini
Parçaladı... Epikil də suya cuman üzgüçütək
Dik qüllədən cumdu yerə, həmin saat çıxdı canı.
Tevkr isə, Kippoloxun oğlu igid mərd Qlavki
400 Bircə çıxan anda görüb, iti oxla ayağından
Vurub, onu döyüşənlər cərgəsindən kənar etdi.
Qlavk isə, bürədən səssiz hoppandı, axeylərdən
Yaralanmış görüb onu heç kəs bərkədən öyünməsin.
Qlavkun hər bə meydanından çıxdığını görəni kimi

405 Sarpedon bərk kədərləndi. Ancaq hələ savaşırdı.
Həmin saat o qəhrəman iti uzun nizəsilə
Festoroğlu Alkmaonu vurub yıxdı üzüquyulu,
Festoroğlu sərələndi cingildədi zirehləri.
Sarpedonsa ikiəlli yapışaraq alt dirəkədən
410 Birdən çəkdi, bütün süpər uçub çökdü bircə anda.
Bürənin üstü uçulantək qoşunlara yol açıldı.

Ayaks ilə Tevkr qoşa yeridilər ona sarı.
Tevkr onun sinəsinə atdı oxu, ancaq qalxan
Qayışına sancıldı ox... Öz oğlunu qorudu Zevs, –
415 Gəmilərin qarşısında ölmək yoxdu taleyində.
Qadir Ayaks şığıyaraq vurdu onun qalxanından,
Ancaq qalxan dəlinmədi, zərbə atdı Sarpedonu.
Gerilədi, – amma döyüş meydanını tərk etmədi.
O hələ də qələbəyə inanırdı. Dönüb geri,
420 Belə dedi uca səslə öz qüdrətli qoşununa:
“Likiyalılar niyə belə unudunuz cəsəreti?
Mən nə qədər güclü olsam, təkbaşına bu qalanı
Dağıdaraq gəmilərlə yol açmağı bacarmaram.
Haydi, hücum! Zəfər ancaq birlik ilə qazanılır!”

425 Belə dedi. Qoşunlar da qorxub onun nərəsindən
Sərkərdənin arxasınca bərk savaşa girişdilər.
Arqivlilər də bərkitdilər arxada öz səflərini,
İki qoşun arasında başlandı ən böyük savaş.
Nə qüdrətli likyalılar divarları dağıdaraq,
430 İtgedən gəmilərə yol tapmağı bacardılar,
Nə də qoçaq danayların likiyalı qoşunları
Yerlərindən oynadaraq püşkürtməyə gücü çatdı. –
İki qonşu bir tarlada bircə qarış yerdə durub,
Əldə ölçü, mərz üstündə necə bəhsə girişərsə, –
435 İki düşmən qoşunu da bircə süpər ayırırdı.
İki yandan bir-birinin ağır-yüngül qalxanına
Möhkəm zərbə vura-vura, çarpışdı iki qoşun.

Gah bir qaçan döyüşçünün kürəyindən deyirdi ox,
Gah birinin qalxanından keçirdi düz sinəsinə...

440 Divarlara, səngərlərə həm troyan, həm axeyli
İgidlərin bol-bol axan al qanları çilənmişdi.
Ancaq yenə əsla qova bilmədilər axeyləri.
Düşmənlərin gücü təndi, düz tərəzi gözleritək:
Yun əyirən bir qadın da, bir gözünə çəki daşı,
445 Bir gözünə yunu qoyub dümdüz çəkər tərəzini. –
Savaş belə bir çəkiddə, bir ölçüdə getməkdəydi,
Ancaq birdən ulu Zeves Priamın igid oğlu
Mərd Hektora daha üstün bir şan-şöhrət lütf elədi.
Axeylərin qalasını ilk aşıb o, gur səs ilə
450 Troyalı qoşunları həyləyərək əmr elədi:
“Hey, Troya atlıları, arxamca, arş irəliyə!
Haydı, aşın divarları, cəld odlayın gəmiləri!”

Bele deyib çıxırdı, troyanlar ürəklənib
Hamı cumdu bürçə sarı, nizələri dik tutaraq,
455 Səngərləri, süpərləri aşmağa çox cəhd etdilər.
Hektor isə, darvazanın qarşısında yekə, ağır,
Altı geniş, üstü iti bir daş görüb, dik qaldırdı.
Bele daşı indi bizim zəmanədə iki nəfər
Güclü cavan linglər ilə qaldıraraq arabaya
460 Çətin qoyar; – oysa, daşı dik qaldırıb hərləyirdi.
Ağır daşı xeyli yüngül eləmişdi Şimşəksaçan.
Çoban necə bir qoyundan qırxan yunu bir əlində
Asanlıqla qaldıraraq apararsa rahat-rahət, –
Mərd Hektor da daşı bu cür apardı düz darvazaya.
465 Darvazanın layları çox bərk pərçimdi bir-birinə,
Arxadan da ikiqatlı qullabalar, cəftələrlə,
Dirəklərlə bənd edilib bağlanmışdı möhkəm-möhkəm.
Düz qarşıda durub Hektor var gücüylə qolaylandı,
Darvazanın ortasından vurdu daşı, bircə anda
470 İki tay da qopdu, daşsa gurultuyla keçib getdi.
Darvazalar uğuldadı, cəftə-dirək qopdu tamam,

Daşın güclü zərbəsindən darmadağın oldu qapı.
Hektor cumdu düz içəri. Üzü zülmət bir gecəyə
Benzəyirdi, tunc zirehi parlayırdı dəhşət ilə.
475 Əllərində iki nizə... İndi onun qarşısında
Yalnız ölməz, qorxubilməz pak allahlar dayanardı.
Od yağırı gözələrindən.. Troyalı qoşunlara
Əmr etdi ki, tez aşınlar divarların üzərindən.
Hamı əmrə əməl etdi: kimi aşır divarlardan,
480 Kimi birbaşa darvazadan şığıyırdı düz içəri.
Danaylarsa qaçırdılar gəmilərə sarı birbaşa,
Yaman haray, yaman hay-küy çulğamışdı hər bir yanı...

ON ÜÇÜNCÜ NƏĞMƏ

Gəmilərin yanında döyüş

Ulu Zeves Hektor ilə troyalı qoşunları
Axeylərin düşərgəsi olan yere çatdıraraq,
Nəhayətsiz məşəqqətlər içində tərk etdi orda.
Daha bir də Troyaya əsla nəzər yetirmədən,
5 Parlaq, nurlu gözlərini çevirdi o at ram edən
Frakiya diyarına: seyr elədi əlbəyaxa
Döyüşmədə mahir olan misiyalı mərd igidlər,
Yoxsul südcü gippemolklar ölkəsini, ədalətli
Abiyalı qəbiləsi məskən salmış torpaqları.
10 Əsla arzu etmərdi ki, allahlardan biri yenə
Kömək etsin ya Troya, ya da danay qoşununa...

Ancaq qadir yersarısından Poseydon da ayıq idi.
Frakyada meşəlikli Samın uca zirvəsindən
Təəccüblə seyr edirdi gedən qanlı vuruşmanı.
15 Ordan aydın görünürdü başdan-başa bütün İda,
Priamın şəhəri ilə axeylərin düşərgəsi.
Göy dənizdən çıxıb orda oturmuşdu, – məğlub olmuş
Axeylərə qəlbi yanır, Zevsə qarşı qəzəbliydi.
Birdən qalxıb dağ başından addımladı yeyin-yeyin,
20 Sıx meşəylə uca dağlar lərzələndi bircə anda
Əzəmətli ulu tanrı Poseydonun yerləşindən.
Üçə addım atdı ancaq, dördüncüdə gəlib çatdı
Gözəl Eqa körfəzinə; burda xalis saf qızıldan
Par-par yanan məşhur gözəl bir sarayı vardı onun.
25 Burda qoşdu gərdunəyə tunc ayaqlı, qızıl yallı,
Quştək uçan yel qanadlı bir cüt qıvrıq köhlən atı,

Özü geydi incə, zərif xalis qızıl libasını,
 Qızıl qamçı alıb-ələ, mindi parlaq gərdunəyə,
 Atlarını çapdı birbaş dalğaların üzəriylə.
 30 Dərinlərdən gur dənizin nəhəngləri diksinərək,
 Çıxıb üzə həyəcanla tanıdılar hökmdarı.
 Dəniz ona öz qoynundan yol verirdi min fərəhlə.
 Atlar çapır, heç oxu da islanmırdı gərdunənin...
 Gəlib çatdı axeylərin düşərgəsi olan yerə...

35 Tenedosla dik qayalı İmbrosun arasında,
 O körfəzin ön dərindən bir guşəsində bir kaha var.
 Yersarsıdan Poseydon öz altarnı orda qoyub
 Gərdunədən açdı, pak yem verdi, qızıl həlqə taxdı
 Hər birinin ayağına, – orda qalıb gözləsinlər.
 40 Özü getdi axeylərin düşərgəsi olan yerə.

Troyanın qoşunları mərd Hektorun arxasınca
 Hamı birdən nərə çəkib, dəhşət ilə qıy vuraraq,
 Tufan kimi, alov kimi şığırdı dayanmadan.
 Gəmiləri alıb, bütün cəsarətli axeyləri
 45 Orda qırıb qurtarmağa hamı möhkəm əzm etmişdi.

Ancaq qadir yersarsıdan Poseydon da ayıq idi.
 Arqivlərə həyan olub, ürək-dirək verdi möhkəm.
 Həm görkəmdən, həm səsindən o Kalkası təqlid ilə
 Əvvəl-əvvəl Ayakslara əyan olub belə dedi:
 50 “Axeyləri fəlakətdən yalnız siz, ey iki Ayaks,
 Xilas edə bilərsiniz!.. Ancaq mərde yaraşmayan
 Qaçmağı yad etməyərək ertək cəsur olasınız!
 Başqa yerdə qorxmazdım mən divarları aşıb gələn
 Yığın-yığın troyalı qoşunların hücumundan,
 55 Bilirəm ki, mərd axeylər dayandırır düşmənləri.
 Ancaq burda qorxuram ki, bir fəlakət baş verməsin,
 Çünki qadir Zevsin oğlu olmaqla çox lovğalanan
 Alov kimi azgın Hektor sərkərdədir qoşunlara!
 Ölmözlərdən biri sizə bu döyüşdə yar olsun kaş!
 60 Həm özünüz möhkəm durun, həm qoşunu təhrik edin!

Şimşəksaçan özü də yar olsa onda o Hektora,
 Yənə onu qovarsınız gəmilərdən uzaqlara!”

Belə deyib əsasını toxundurdu Ayakslara.
 Birdən-birə igidlərə misilsiz bir qüvvət gəldi.
 65 Əl-qolları yüngülləşdi, çevikləşdi birgə anda.
 Özü isə, ancaq çevik dağ keçisi çıxıb bilən –
 Dik qayadan havalanıb düzənliyə sarı süzən,
 Başqa quşa şığıyan bir şahin kimi uçub getdi.
 Yersarsıdan Poseydon, bax, belə getdi yanlarından...
 70 Bunu əvvəl Oileid çevik Ayaks başa düşüb,
 Həmin saat Telamonid mərd Ayaksa belə dedi:
 “Ayaks, uca Olimpdəki allahlardan hansı isə,
 Falçı Kalkas surətində bizi hər bə təhrik edir.
 Yox, bu gələn quş falçısı müdrik Kalkas deyildi, yox
 75 Burdan gedən o allahı ayağıyla baldırından
 Tanıdım mən... Allahları tanımaqdan asan nə var!
 Həm də birdən ürəyim də bərk qızıxdı, çox şiddətlə
 Çırpınaraq düşmənlərlə vuruşmağa cəhd eləyir,
 Ayaqlarım-əllərim də tələsirlər vuruşmağa”.
 80 Telamonid Ayaks da Oilidə cavab verdi:
 “Mənimki də!.. Nizəni bərk sıxa-sıxa hiddətindən
 Əlim əsir, ayaqlarım özbaşına tərpeşirlər.
 Priamın azgın kimi hücum edən məğrur oğlu
 O Hektorla təkbaşına vuruşmağa hazırım mən!”

85 O allahın qəlblərinə bəxş etdiyi cəsarətdən
 Fərəhlənib bir-birilə belə söhbət elədilər.

Bu arada Yersarsıdan gəmilərin ətrafında
 Dincəlməkdə olanlara ürək-dirək verməkdəydi.
 Yorğun-argın, taqətsizdi orda bütün dincələnələr,
 90 Məğrur düşmən qoşununun bürcü keçib, axın-axın
 Cumduğunu görüb onlar daha qəmgin olurdular.
 Acı-acı göz yaşları tökə-tökə, xilas olmaq
 Ümidini itirmişdi hamı... Ancaq Yersarsıdan
 Birdən güclü bir qoşuna döndərdi o acizləri.

95 Əvvəl-əvvəl o, Tevkri dəvət etdi, sonra isə,
 Peneleyi, Foant ilə Deipiri, savaşlarda
 Qıy vuraraq ürək verən Merionla Antiloxu...
 Hamısını toplayaraq bu sözlərlə xitab etdi:
 "Çox eyb olsun, ey cavanlar! Deyirdim ki, sizlər yəqin
 100 Döyüşərək qoruyarsız düşmənlərdən gəmiləri!
 Siz də mənfur döyüşlərdən qaçıb bura sığınanda,
 Daha yəqin düşmən bizi bir azdan məhv edəcəkdir!
 Heyhat! Nə bed bir möcüzə görəəm öz gözümlə mən!
 Əsla güman etməzdim ki, belə dəhşət mümkün olar:
 105 Troyanlar axeylərin gəmiləri qarşısında!..
 Axı onlar bir vaxt qalın meşələrdə qorxa-qorxa
 Dolaşaraq böbrlərə, boz qurdlara, çaqqallara
 Qismət olan zəif – aciz cüyürlərə bənzördilər!
 Bəli, bir vaxt troyanlar cüyürlortək qorxardılar,
 110 Əsla cürət etməzdilər axeylərlə çarpışmağa!
 İndi isə, sərkərdəylə qoşunların taqısrından
 Troyanlar gəmilərin qarşısında vuruşurlar!
 Sərkərdədən küsmüş qoşun daha bizim gəmiləri
 Qorumayıb, özünü də həlakətə sürükləyir...
 115 Amma... Əgər hökmürevan Atreyoğlu Aqamemnon
 Yeyinayaq Axillesi təhqir edib incitməklə
 Hamımızın qarşısında doğrudan da günahkarsa, –
 Buna görə savaşlardan kənar dura bilmərik biz!
 Gəlin səhvi tez düzəldək! Tez düzələr necib insan!
 120 Axı bütün axeylərin ən cürətli igidləri
 Olan sizlər cəsarəti nahaq yaddan çıxarıbsız!
 Savaşlardan qorxub qaçan bir yassarla mən özüm də
 Əsla bəhşə girişməzdim... Ancaq sizdən, düzü, qəlbən
 İnciməyə haqqım vardır – uman yerdən küsər insan!
 125 Dəymədişər olubsunuz!.. Bu laqeydlik sayəsində
 Çox keçməz ki, daha böyük günahlara batarsınız!
 Özünüze qəzəblənin, özünüzdən bir utanın!
 Qarşımızda çox böyük, çox əzəmətli savaşlar var!
 Gursəs Hektor gəmilərin qarşısına gəlib çatıb,
 130 Darvazanı qırıb, bütün dirəkləri dağıtmışdır!"

Axeyləri hər bə belə qızıqdırdı Yersarsıdan.
 Çox keçmədən Ayaksların ətrafında alaylardan
 Sarsılmaz bir möhkəm hasar yarandı ki, nə sərt Ares,
 Nə savaşbaz pak Afina xor baxmazdı bu qoşuna...
 135 Ən cürətli mərd igidlər nizələri nizələrə,
 Qalxanları qalxanlara dirəyərek, hazır durub,
 Hektor ilə troyalı qoşunları gözləyirdi.
 Tunc sərpuşlar – sərpuşlara, sərt qalxanlar – qalxanlara,
 İnsanlar da çiyin-çiyinə söykənmişdi bu meydanda.
 140 Baş əyəndə sərpuşları toqquşurdu bir-birilə, –
 Bax, belə sıx toplaşmışdı axeylərin qoşunları.
 Mərd əllərdə cərgə-cərgə düzülmüşdü tunc nizələr,
 Arqivlilər coşqun ruhla hazırdılar savaşımağa.

İlk olaraq sıx səferlə hücum etdi troyanlar.
 145 Başda Hektor, dağdan qopmuş bir daş kimi şığırdı.
 Daşın çayın gur suları nəhəng daşı dik qayadan
 Qoparanda, sıx meşədən ağacları qıra-qıra
 Düzənədək yuvarlanar, ancaq orda düşər gücdən.
 Hektor da çox öyünürdü, axeyləri qıra-qıra,
 150 Keçib bütün düşərgəni sahilədək çatacaqdı.
 Amma birdən qarşısında sıx səfləri görüb durdu.
 İndi artıq iki qoşun çox yaxındı bir-birinə.
 Axeylilər tunc qılıncılar, iti uclu nizələrlə
 Hamı birdən hücum edib, qovladılar qoç Hektoru.
 155 Bu həmlədən sarsılaraq o, nələc döndü geri,
 Sonra uca, gur səsilə xitab etdi qoşununa:
 "Ey Troyan, ey likiyalı, ey döyüşkən dardanlılar,
 Möhkəm durun! Səflərini necə möhkəm qursalar da,
 Axeylilər qarşımda çox dura bilməz, əvvəl-axır
 160 Tunc nizəmin qabağından qaçacaqlar, – çünki mənə
 Allahların ən yaxşısı – Şimşəksaçan havadardır!"

Belə deyib qoşununa qüvvət verdi, cürət verdi.
 Priamid Deifobun bir əlində nəhəng qalxan,
 Sinəsini qabardaraq, məğrur oynaq addımlarla

165 Ön cərgədə gəldiyini görən kimi, mərd Merion
İti, parlaq nizəsini tuşlayaraq atdı ona.
Nizə deydi dairəvi gön qalxanın ortasından,
Ancaq dəlib keçmədi, mis ucu sınıb orda qaldı.
Merionun nizəsinin qalxanına dəyməsindən
170 Yaman qorxan Deifob tez yana çəkdi qalxanını,
Merionsa, həm zəfərin belə əldən çıxmasına,
Həm nizənin sınmasına qəzəblənib, təəssüflə
Qayıtdı tez dostlarının arasında öz yerinə.
Sonra yenə özünə bir yeni nizə gətirməyə
175 Yeyin-yeyin düşərgəyə – gemilərə sarı getdi.

Qalan hamı vuruşurdu, küy basmışdı hər tərəfi.
İlkin Tevkr Telamoni ilxı-ilxı at sahibi
Mentoroğlu nizəvuran İmbrini həlak etdi.
Axeylərin gəlişindən əvvəllər o Pedeyonda
180 Priamın qızlığı – Medesikastayla yaşardı.
Ancaq yeni gəmilərdə danaylılar Troyaya
Gələn kimi, o da gəlib fərqlənmişdi vuruşlarda.
Priamın oğlu kimi sarayında yaşayırdı.
Telamonid nizəsini qulağının lap dibindən
185 Vurub çəkdi. O yıxıldı, – bir təpədə dik ucalan
Hər tərəfdən gözə çarpan boy-buxunlu, qol-budaqlı,
Kötüyündən baltalanan bir göyrüştək çökdü yerə, –
Əynindəki par-par yanan zirehləri cingildədi.
Tevkr cumdu İmbrinin zirehini soymaq üçün,
190 Parlaqsərpuş Hektor ona tuşladı öz nizəsini,
Tevkr bunu görən kimi cəld yayındı bu zərbədən
Nizə isə, həmin anda döyüşməkçün addımlayan
Aktorion Kteatın oğlu igid Amfimaxın
Sinesindən dəyib onu həlak etdi birçə anda.
195 Gumbultuyla yıxıldı o, cingildədi zirehləri.
Hektor cumdu Kteatın igid oğlu Amfimaxın
Başındakı yaraşlıq tunc sərpuşu çıxarmağa.
Bu andaca cəsur Ayaks nizəsilə vurdu onu.
Ancaq nizə bədəninə işləmədi, – tunc zirehlə

200 Başdan-başa bərkitmişdi igid Hektor bədənini.
Amma nizə qalxanına çox şiddətdə dəydiyindən,
Hektoru bərk itələdi, o sıçradı bir konara.
Cəsədləri arqivlilər çıxardılar tez aradan.
Amfimaxın cəsədini afinalı rəhbərlərdən
205 Stixilə Menesfey cəld apardılar... Coşub-daşan
Ayakslar da İmbrinin cəsədini qaldırdılar.
Köpöklərdən bir keçini saldıraraq iki aslan,
Sıx kollar arasılə dişlərində dik tutaraq,
Necə birgə apararsa qaldıraraq xeyli uca, –
210 Ayakslar da Mentoridi elə tutub soyurdular.
Amfimaxın ölümündən qəzəblənmiş Oileid
Vurub üzdü İmbrinin başını da bir zərbədə;
Qapıb atdı bir top kimi troyanlar arasına,
Düz Hektorun qabağına diyirləndi toz içində.

215 Öz nəvəsi Amfimaxın sərt savaşa ölümündən
Alovlanıb qəzəbləndi yersarıdan Posidaon
Troyalı qoşunları qırdırmağa danayları
Təhrik üçün getdi axey gəmiləri duran yerə.
Adlı-sanlı nizəvuran İdomeney elə bu an
220 Dizindən bərk yaralanmış bir dostundan ayrılmışdı.
Yaralı yoldaşları çıxarmışdı o meydandan.
Həkimlərə təhvil verib qayıdırdı qərargaha.
İdomeney cəhd edirdi vuruşa tez qoşulmağa.
O igidi görən kimi, Plevronun hökmdarı,
225 Bütün uca Kalidonla etolyalı camaata
Hökmü çatan, xalq içində allah kimi hörmət görən
Andremon oğlu igid, mərd Foantın səsi ilə
Belə dedi ona qadir əzəmətli Yersarsıdan:
“Sən, ey Krit hökmdarı, axeylərin bir zamanlar
230 Troyanı qorxudan o hədələri nə oldu bəs?”
İdomeney həmin saat cavab verib belə dedi:
“Ah, ey Foant! Bu barədə mənçə bizim axeylərdə
Zərrə qəder taqsır yoxdur... Savaşmağa hazırıq biz.
Hər kəs qorxmur, heç bir zaman heç kəs döyüş meydanından

235 Qorxusundan qaçıb getmək istəməyir bizdən əsla.
Amma yəqin ulu Zevsin iradəsi belədir ki,
Biz vətəndən-eldən uzaq gerek burda tələf olaq.
Ey Foant, sən özün də çox səbatlıydın savaşlarda,
240 Hələ ruhdan düşənlərə ürək-dirək verərdin də.
İndi də gəl gir meydana, hamıya da əmr et bunu! ”

Yersarsıdan Poseydon da belə cavab verdi ona:
“İdomeney! Bu gün hər kim savaşımaqdan özbaşına
Üz döndərsə, onu görüm öz yurduna qayıtmasın,
Leşi burda bir oyuncaq olsun quduz köpəklərə!
245 Haydı tez al silahını, gəl! Qoşulaq biz savaşa!
Bəlkə elə biz ikimiz azdan-çoxdan bir iş görək:
Qorxaqlar da əlbir olsa, bir şücaət göstərərlər
Bizsə, zorlu həriflə də bacarmışığı vuruşmağı”.

Belə deyib yenə insan savaşına qoşuldu o.
250 İdomeney çadırında geyinib öz yaraşığı,
Möhkəm döyüş libasını, iki nizə aldı ələ,
Çıxdı çölə... Ulu Zevsin öz qüdrətli əllərlə
Qapıb Olimp zirvəsindən fanilərə əlaməttək
Yağdırdığı şimşəklərə bənzəyirdi İdomeney, –
255 Bu şimşəklər parıldadı qamaşdırar nəzərləri, –
Onun da tunc zirehləri belə par-par parlayırdı.
Düşərgənin yaxınında öz yoldaşı Merionu
Gördü... O da nizo üçün qayıtmışdı düşərgəyə.
İdomeney həmin saat belə dedi öz dostuna:
260 “Əziz dostum, ey Mol oğlu yeyinayaq mərd Merion!
Söylə, qanlı savaşlardan niyə çıxıb qayıdıbsan?
Yaralısan yoxsa, səni bərk incidir bəlkə yaran?
Yoxsa mənə bir nəfərdən xəbər-ətər gətiribsen?
Mən də elə çadırımdan çıxıb hər bə tələsirəm”

265 Düşüncəli Merion da ona belə cavab verdi:
“Tunc zirehli kiritlilər sərkərdəsi İdomeney!
Gəldim, əgər çadırında nizə varsa, alım səndən.

Öz nizəmi bu gün hər bə o yekəbaş Deifobla
Vuruşanda, onun möhkəm qalxanında sındırmışam”

270 Kiritlilər sərkərdəsi İdomeney ona dedi:
“Çadırımda istədiyim qəder nizə vardır mənim.
Cərgə-cərgə düzülmüşdür divar boyu bu baş-o baş;
Öldürdüyüm troyalı igidlərdən qənimətdir.
Savaş-döyüş hünərimin şahididir bunlar mənim.
275 Məndə başqa qənimətlər: qabarıq mis-gön qalxanlar,
Par-par yanan zirehlər də, sərpuşlar da hələ çox var”.

Öz dostunun cavabında belə dedi mərd Merion:
“Mənim də öz çadırımda, qaraçanaq gəmində də
Qənimətim çoxdur, ancaq burdan xeyli uzaqdadır.
280 Mən də sənətk yad deyiləm döyüş-savaş hünərinə
Vuruşmalar başlanantək mən də ərlər meydanında
İgidlərə ad-san verən qanlı hünər meydanında
Ön səflərlə vuruşmaqdan çəkinmirəm heç bir zaman.
Tunc zirehli axeylərdən bəlkə mənə tanımayan
285 Olar, ancaq, İdomeney sən ki, yaxşı tanıyırsan!..”

Kiritlilər sərkərdəsi İdomeney belə dedi:
“Hünərinə bələdəm mən. Bundan mənə söhbət açma!
Gəmiləri qorumağa bizim kimi igidlərdən
Gerek pusqu quraydılar...hünər burda məlum olar!
290 Qorxaqlıq da, qoçaqlıq da pusqu vaxtı olur aşkar.
Rəng verib, rəng alır burda qorxaq olan hər bir anda,
Rahat qoymur qala onu qorxaq qəlbi bircə an da.
Qərar tutmur bir yerdə o, gah çöməlir, gah oturur,
Ürəyi də bərk döyünür, ölüm getmir göz önündən,
295 Dişləri də bir-birinə dəyir, əsir qorxusundan...
Mərd igidin rəngi qaçmaz, pusquda o ilk dəfə də
Durmuş olsa, yenə də heç qorxu-hürkü bilməz əsla.
Dua edər allaha ki, tez başlansın qanlı savaş...
300 Belə olsan, hamı sənə hünərinə hörmət edər,
Bu şərtlə ki, qanlı savaş meydanında yaralansan,
Nə peysərdən, nə kürekdən vurulmasın zərbə sənə!

Düşmənlərlə qızğın söhbət eləməkçin, şığıyaraq,
İti oxa, nizələrə görə sinə gərsin igid!
305 Ancaq daha bəsdir, burda işsiz-gücsüz dayanaraq
Uşaq kimi söhbət etdik... Bizi görən töhmət elər.
Di get, mənim çadırıma, möhkəm nizə seç özünə”.

Belə dedi. Ares kimi yeyin gedən Merion da
Tez yüyürüb çadırdan bir saz tunc nizə alıb gəldi.
310 Qızğın döyüş eşqiylə o öz dostuyla getdi birgə.
İgidqıran sərt Ares də oğlu Dəhşət ilə bahəm
Belə gedər savaşlara, qorxu bilməz, hürkü bilməz,
Ən inadkar mərdləri də qaçırdar öz qabağından,
İkisi də Frakyadan efirlilər, ya da cəsur
315 Flegyanlar üzərinə amansızca hücum edib,
Yalvarışı dinləmədən qalibiyyət bəxş edərlər...
Cəsur Krit rəhbərləri – İdomeney, Merion da
Parlaq zireh geyib belə girişdilər savaşlara...

Merion ilk başlayaraq belə dedi yoldaşına:
320 “Ey Devkalid, hardan hücum edəcəksən düşmənlərə?
Hansı yandan: sağ cinahdan, ortadan, ya sol cinahdan?
Məncə bizim uzun saçlı axeylərə ilk növbədə
Budur, burdan ən təcili kömək etmək çox vacibdir!”

İgid Krit sərkərdəsi İdomeney belə dedi:
325 “Ortaqda gəmiləri qoruyanlar çoxdur, orda
İki Ayaks ilə bütün axeylərdə adlı-sanlı,
Mərd oxatan, əlbəyaxa döyüşdə də mahir Tevkr,
Qadir igid, qoç döyüşkən mərd Hektorun özünü də
Əldən sahib, candan bezar edə bilər o igidlər.
330 Əgər qadir şimşəksaçan Zeves özü məşəl atıb
Gəmiləri yandırmasa, Hektor necə cəhd etsə də,
Necə möhkəm savaşa da, o mərdlərə üstün gəlib,
Əsla bizim gəmiləri yandıрмаğa gücü çatmaz.
Demetranın çörəyini yeyib, daşla, ya silahla
340 Ölə bilən heç bir insan övladına vuruşmaqda
Məğlub olmaz heç bir zaman əsla Ayaks Telamoni.

Əlbəyaxa vuruşmada səfdağıdan Peliddən də
Geri qalmaz Ayaks...Ancaq bərk qaçmaqda çatmaz ona.
Deməli ki, sol cinahda hücum edək, görə kime
340 Qismət olar şərəf – bizi, yoxsa bizə öldürənə?”.

Belə dedi. Ares kimi yeyingedən Merion da
İtaətlə keçib getdi axeylərin arasından.

Od qüdrətli İdomeney silahları par-par yanan
Yoldaşıyla görünəntək, troyanlar hamı birdən
345 Qıy vuraraq, tökülmüşdü düz onların üzərinə.
Gəmilərin lap yanında alovlandı qızğın savaş.
Necə bürkü olan zaman, qalın tozlu yollar üstə
Vıyıldayan qasırgalı külək qopub, bircə anda
Bulud kimi yığın-yığın tozu çırpır ora-bura, –
350 Eləcə də iki tərəf qoşunları bir-birilə
Tunc silahla çarpışaraq, şığıyırdı hər tərəfdən.
İgidqıran qanlı savaş qızısqıca tunc nizələr
Qalxır-enir, dəlib-deşir bədənləri, vurur-yıxır,
Parıldayan, şimşəksaçan sərpuşların, qalxanların
355 Şöləsindən göz qamaşır, axışdıqca döyüşçülər...
Bu dəhşətli menzərədən, qəm-qüssəyə qapılmadan,
Nəşə-fərəh duyan olsa, qəhrəmandır o doğrudan...

İki qadir Kron oğlu, hərəsi öz məqsədilə
Ayrı-ayrı igidlərcün bədbəxtliklər törədirdi.
360 Axilləse tənənəli qalibiyyət hazırlayan
Zevs Hektora – Troyaya zəfər arzu eləyirdi.
Ancaq bütün axeyləri orda qırmaq istəməyib,
Fetidayla oğluna haqq qazandırmaq fikrindəydi.
Poseydonsa, gur dənizdən gizlin çıxıb, axeylərə
365 Qoşularaq sövq edirdi cəsarətlə qələbəyə;
Axeyləri süstləşdirən Zevsə qəzəb yağdırırdı.
Ataları – nəsiləri birdisə də, ancaq Zeves
Ondan əvvəl doğulmuşdu, biliyi də ondan çoxdu.
Buna görə Poseydon da açıq-aşkar kömək etmir,
370 İnsan şəkli alıb, gizlin coşdururdu axeyləri.

Allahlar sərt düşmənçilik toru qurub insanlara,
Gah bu yana, gah o yana atıb həmin möhkəm toru,
Bir çox igid döyüşçünün qol qıçını qırırırlar.

375 Tunc zirehli danayların xeyli yaşlı sərkərdəsi
İdomeney düşmənlərə hücum etdi dəhşət ilə.
Kabesdən bu şəhrə gəlmiş Ofrioneyi vurub yıxdı.
Bu yaxında gəlmişdi o, herb eşqilə Troyaya.
Priamın göyçək qızı Kassandranı xərc-xərəcsiz
Almaq üçün, söz vermişdi axeyləri qovsun burdan.
380 Priam da razı olub, qızı ona vəd etmişdi.
O da həmin ümid ilə girişmişdi bərk savaşa.
İdomeney nizəsini lovğa-lovğa addımlayan
Bu hərifə tuşlayaraq, atıb vurdu birçə anda.
Əynindəki tunc zirehi onu xilas eləmədi.
385 Nizə batdı düz qarına, tappılıyla deydi yerə.
İdomeney məğrur-məğrur belə dedi uca səsle:
“Ofrioney! Priama verdiyin o vədinə sən
Əməl etsən, səni əsl igid kişi sayaram mən.
O sənə öz qızını vəd eləmişdi, elədirmi?
390 Biz də sənə sədaqətlə, bax, belə bir vəd edərdik:
Atreyin ən gözəl-göyçək bir qızını xərc-xərəcsiz
Minnət ilə sənə arvad eləyərdik, bu şərtlə ki,
Gözəl, abad İlionu yıxıb bərbad eləyəsən.
Di, gəl gedək! Gəmilərin yanında biz sənin ilə
395 Şərti kəsək... Biz xəsislik eləmərik, arxayın ol!”

Belə deyib ayağından tutub çəkdi İdomeney.
Ondan qanlı bir intiqam almaq üçün cumdu Asi.
O piyada yeri yirdi, ardınca da gərdunəsi.
Sürücüsü atlarını sürürdü lap arxasınca.
400 Devkalidi öldürməkdə onun qəsdı... Ancaq ondan
İdomeney cəld tərpanib, nizəsilə çənəsindən
Vurub dəldi hulqumunu, – peysərindən çıxdı ucu...
Dülğər gəmi taxtaları hazırlamaq məqsədilə
Dağda iti baltasıyla bir palıdı, bir qovağı
405 Necə vurub sərər yerə, – o da elə sərələndi.

Gərdunənin qabağında düşüb qaldı üzüquyulu,
Zarıyaraq qucaqladı qanlı-tozlu torpaqları.
Sürücü də bunu görcək, ağıl-huşu çıxdı başdan,
Öz çanını qurtarmaqçın gərdunəni tez döndərüb
410 Qaçmağı da bacarmadı. Qolu zorlu Antiloxsa,
Nizəsilə vurdu onun düz qarının ortasından,
Zireh kömək eləmədi. Nizə dəlib keçdi onu.
Xırıltıyla yıxıldı o, gözəl möhkəm gərdunədən.
Uca qəlbli Nestoroğlu Antilox da atlarını
415 Sürüb çapdı tunc zirehli axeylərin arasına.

Deifobsa, Asinin bu ölümündən kədərənib
Cumub atdı nizəsini ən yaxından Devkalidə.
Ancaq bunu duyub yana sıçrayaraq İdomeney
Möhkəm qalın qalxanının arxasında daldalandı.
420 Qalxan öküz dərisilə parlaq tuncdan qayrılmışdı.
İç tərəfdən iki dəstə uzanırdı o baş-bu baş.
Qalxanına sığındı o, nizə ötüb keçdi yandan.
Kənarına toxunanda qalxan yaman uğuldadı.
Ancaq yenə boş getmədi Deifobun bu nizəsi, –
425 Gedib deydi Hippas oğlu Hipsenorun boş böyrünə.
Dəlib qara ciyərini, bükdü onun dizlərini.
Bu misilsiz zəfərindən Deifob bərk lovğalandı:
“Aha! Aldım qanını mən igid dostum mərd Asinin!
İndi daha qadir allah Aidin də hüzuruna
430 Rahat gedər, yoldaş verdim bu yolda o qəhrəmana!”

Bu sözləri eşidəndə kədərəndi axeylilər.
Hamıdan çox mərd qəhrəman Antiloxa etdi əsər.
Ancaq qəmgin oldusa da, unutmadı yoldaşını,
Tez yüyürüb qalxanıyla hifz elədi bədənini.
435 İki dostu – Yexioğlu Mekisteylə pak Alastor
Tez öyilib qaldırdılar onu yerdən, ağır-ağır
İniləyən dostlarını apardılar düşərgəyə.

İdomeney inad ilə vuruşurdu, dayanmadan
Can atırdı troyalı igidləri həlak etsin,

440 Ya da özü həlak olsun, axeyləri qoruyaraq.
Birdən onun qarşısına çıxdı burda mərd Alkofoy,
Allahların sevimlisi Esietin oğluydu o,
Anxizin də kürəkəni, – böyük qızı Gippodamya
Alkofoyun arvadıydı. Evdə hamı, ata-ana
445 Çox sevirdi həmin qızı, çünki bütün yaşlıları
Arasında gözəllikdə, işdə-gücdə yeganəydi.
Buna görə evlənmişdi ona geniş Troyada
Ən tanınmış igid olan adlı-sanlı Alkofoy da.
Devkalidin əli ilə onu həlak eləyərək
450 Posidaon yumdu onun gözlərini həmişəlik.
Nə yayındı, nə də qaça bildi onun qabağından,
Bir tir, ya da ağac kimi hərəkətsiz donub qaldı.
İdomeney sinəsindən vurub iti nizəsini,
Dəldi onu dəfələrlə həlakətdən xilas etmiş
455 Zirehli tunc xitonunu... Qupquru bir cingiltiyə
Parçaladı onu iti parlaq nizə birçə anda.
Mərd Alkofoy, ürəyində nizə, yerə sərələndi.
Qəlbi çarpır, nizəni də tərpedirdi ağır-ağır.
Axırda sərt Ares onun ürəyini saldı gücdən.
460 Zəfərilə öyünərək berk çığırdı İdomeney:
“Ey Deifob, bir nəfərin əvəzinə üç nəfəri
Öldürməklə öyünməyə haqqımız var bizim, ya yox?
Sən birilə öyünürsən! Ay bədbəxt, gəl, hünərin var,
Çıx qarşıma, gör Zevesdən törənən mərd necə olar.
465 Qadir Krit hökmdarı Minos Zevsin ilk oğluydu,
Minosdan da adlı-sanlı Devkalion doğulmuşdu,
İndi Krit ölkəsinin hökmdarı olan mən də
Devkalion oğluyam, bil!.. Troyaya gəlmişəm ki,
Özümü də, atanı da, hamınızı həlak edəm!”

470 Belə dedi. Deifob da mətəl qaldı, bəs neyləsin?
İndi gedib igidlərdən çağırınımı köməyinə,
Yoxsa qalib təkbaşına vuruşsunmu bu həriflə?
Qət etdi ki, ən yaxşısı mərd Eneyi çağırmaqdır.
Gördü Eney ən sondakı cərgələrdə bekar durur.

475 Priamın əlindən o qəzəbliydi, çünki əsla
Saymırdı o adlı-sanlı igid olan mərd Eneyi.
Deifob tez yaxınlaşıb belə dedi qəhrəmana:
“Ey mərd Eney, ey Troya müşaviri! Bu gün gerek
Acığımı unudaraq öz yeznənçinin vuruşarsan.
480 Gəl dalımca, Alkofoyu hifz eləyək... Bir zamanlar
Sən uşaqkən yeznən səni bəsləmişdi, böyütmüşdü.
Nizəvuran İdomeney həlak etdi indi onu.”

Belə deyib Eneyin də ürəyini coşdurdu o.
Qəzəblənib cumdu o da İdomeney üzərinə.
485 İdomeney uşaq kimi ondan qorxub çəkinmədi.
Möhkəm durdu öz gücünə güvənən bir qaban kimi:
Üzərinə gələn cəsur ovçuları gören zaman,
Dağda-düzdə qollarını qabardaraq durar qaban,
Gözlərindən şimşək çaxar, qırcıyar ağ dişlərini,
490 Adamları, köpəkləri dağıtmağa hazır durar, –
Nizəvuran İdomeney, bax, bu sayaq hazır durub,
Gözləyirdi döyüşlərdə zirək olan mərd Eneyi.
Harayladı dostlarını: Askalafi, Afareyi,
Denpəri, Antiloxu, dəstəbaşı Merionu.
495 Onları da coşdurmaqın belə dedi uca səslə:
“Gəlin, dostlar! Tək qalmışam! Qorxu basıb mənə yaman.
Yeyinayaq Eney cumur düz üstümə dəhşət ilə!
Qanlı döyüş meydanında öldürməyə qoçaqdır o.
Həm də gənkdir, gənclik özü çox qüdrətli əlamətdir.
500 Əgər mən də Eney ilə gücdə-yaşda bir olsaydım,
Vuruşardıq, ya o zəfər qazanardı, ya da ki, mən!”

Belə dedi. Hamı birdən eyni ruhla ruhlanaraq,
Qalxanları hazır tutub, çiyin-çiyinə düzöldülər.
Eney də öz həmkarları: Deifobu, gənc Parisi,
505 Başçılardan Agenoru, – troyalı qoşunlara
Sərkərdəlik edən silah dostlarını harayladı.
Arxadan da gəlməkdəydi çoxlu adi döyüşçülər.
Qoyunlar da belə gedər suya qoçun arxasınca,

Çoban baxıb fərəhlənər... – Mərd Eney də öz ardınca
510 Gələn bunca camaatı görüb yaman fərəhləndi.

Alkofoyun dövrəsində başladılar vuruşmağa.
Tunc nizələr düşdü işə. Bərk toqquşan qoşunların
Yağan saysız zərbəsindən gurlayırdı tunc zirehlər.
Vuruşanlar arasında ən cürətli iki nəfər –

515 Aressifət Eney ilə İdomeney ən amansız
Silahlarla bir-birini vurmağa cəhd edirdilər
İlk olaraq Eney atdı nizəsini Devkalidə.
Bunu duyub İdomeney, cəld yayındı o nizədən,
Onu ötüb iti nizə sancıldı bərk sərt torpağa.

520 Boşa çıxdı zorlu qolun atdığı o ağır nizə.
İdomeney Enomayın düz qarnından vurub yıxdı.
Qalxanını delib nizə, qırıb tökdü bağırsağı.
Sərələni toz içinə, qucaqladı o torpağı.
İdomeney çəkdi onun bədənindən nizəsini

525 Ancaq parlaq zirehini çıxarmağa vaxt tapmadı,
Hər tərəfdən oxla-nizə yağdı onun üzərinə.
Özü də bərk yorulmuşdu, nizəsinin arxasınca,
Və ya düşmənin zərbəsindən yeyin qaça bilməyirdi.
Buna görə yerində qorunurdu sərt ölümdən:

530 Qaçsa idi, ayaqları onu xilas eləməzdi.
Ağır-ağır çəkilirdi...Deifob da tunc nizəni
Atdı ona. Odlu qəzəb qaynayırdı ürəyində.
Ancaq yenə yayınaraq, Askalafa deydi nizə,
Düz çiyini gedib dəldi, Askalaf da bircə anda

535 Toz içinə sərələni qucaqladı sərt torpağı,
İldırımsəs, qadir Ares əziz, doğma övladının
Qızgın-coşqun savaşlarda öldüyündən bixəbərdi:
Ulu Zevsin əmri ilə uca Olimp zirvəsində
Zorlu bulud kölgəsində oturmuşdu qadir Ares.

540 Qalan bütün allahlar da orda idi, heç birində
Gedən qızgın savaşa qarışmağa cürət yoxdu.

Askalafın dövrəsində qızıxmışdı coşqun savaş.
Deifob mərd Askalafın sərpüşunu çıxaranda,

545 Ares kimi şığıyaraq Merion, cəld nizəsilə
Vurdu onun qolundan, o, tunc sərpüşü saldı yerə.
Cingiltiyə yuvarlandı yaraşlıq-parlaq sərpüş.
Merionsa tərən kimi cumub, öz tunc nizəsini
Deifobun yarasından, çəkib, yenə sürət ilə
550 Qayıtdı öz sədaqətli dostlarının cərgəsinə.
Deifobun öz qardaşı Polit isə, həmin saat
Qucaqlayıb onu çəkdi o meydandan bir kənara.
Gəlib çatdı arxalarda gərdünələr ilə birgə
Yeyinayaq atlarıyla sürücüsü duran yerə.
İliona sürüb getdi... Yaralısə bərk ağrıdan
555 Zarıyırdı, yarasından hələ sızıb axırdı qan...

Qalanları vuruşurdu. Hay-küy göyə ucalırdı.
Eney cumub Kaletorid Afareyin boğazından
Vurub iti nizə ilə həlak etdi bircə anda.
Başı yana əyiləndə, qalxan, sərpüş düşdü yerə.
560 Canlar alan qara ölüm aldı onu ağuşuna.
Nestoroğlu Antilox da gördü Foon baxır ona,
Tez şığıyıb, nizə ilə vurdu onun kürəyindən,
Arxadan da boynunadək uzanan can damarını
Vurub qırdı, üzüqoylu yığılaraq Foon yerə
565 Dostlarını çağırantək açdı yana qollarını.
Nestoroğlu tez yüyürüb, yan-yörəyə boylanaraq,
Zirehini soyan zaman, troyanlar axışdılar.
Çox zərbələr yağdırdılar qalın möhkəm qalxanına,
Ancaq onun bədəninə toxunmadı heç bir ziyan.
570 Yersarsıdan Poseydon da Nestoroğlu Antiloxu
Qoruyurdu düşmənlərin nizəsindən-oxlarından.
Antilox da şığıyırdı, vuruşanlar içindəydi,
Əsla sakit durmayırdı əlindəki nizəsi də.
575 Silkəyərek onu daim ya uzaqdan, ya yaxından
Nişan alıb vurmaq üçün daim hərif axtarırdı.

Asi oğlu Adamant da qolaylanan görüb onu,
Cumub nəhəng qalxanına çaldı iti nizəsini.
Ancaq qadir Poseydon bu zərbəni gücdən salıb.

Antiloxa heç bir ziyan yetirməyə yol vermədi.
580 Nizəsinin bir yarısı Antiloxun qalxanında
Kömür kimi yanıb qaldı, o biri də düşdü yero.
Adamantsa, öz canını qurtarmaqçın dönüb qaçdı.
Arxasından mərd Merion cumub vurdu nizəsilə
Göbəyilə qasığının arasından, – bura isə,
585 Bədbəxt fani insanlarda ölümçün ən sever yerdir, –
Nizə ora dəyən kimi, o yıxılıb çapaladı.
Dağda çoban bir öküzü kəməndləyib sürüyəndə,
Öküz necə çırpınarsa, o da elə çırpınırdı.
Ancaq onun çırpınması çox çökmədi, çıxdı canı.
590 Mərd Merion yaxınlaşıb nizəsini çəkib aldı,
Həmişəlik zülmət çökdü Adamantın gözlərinə...

Gelen uzun Frakiya qılıncıyla Deipirin
Dörd daraqlı sərpuşundan vurub saldı onu yero.
Sərpuş yerdə, ayaq altda diyirlənib gedən zaman
595 Bir axeyli onu görüb, tez qaldırıb yerdən aldı.
Deipirin gözlərinə çökdü birdən zülmət gecə.
Atreyoğlu Menelayın yaman heyfi gəldi ona.
Əldə nizə, cumdu hakim mərd Gelenin üzərinə.
Gelen isə, bunu görçək gərdi güclü kamanını
600 Bir-birinə yaxınlaşıb, – biri iti nizəsini,
O biri də oxu atdı qarşıdakı düşməninə.
Gelen atan ox Atridin deydi dümdüz sinəsindən,
Ancaq zireh mane oldu, ox sıçrayıb getdi yana, –
Necə bağban gen küreklə dəymiş paxla ya noxudu
605 Yelə verib sovuranda dənələr sıçrar yan-yörəyə, –
Eləcə də atılan ox Atreyoğlu Menelayın
Zirehindən sıçrayaraq, süzüb getdi bir kənara.
Gursəs Atrid nizəsini atıb vurdu mərd Gelenin
Pardaxlanmış kamanını möhkəm tutan sol qoluna,
610 Dəlib onu mismar kimi kamanına bənd elədi.
Ölümdən can qurtarmaqçın nizəni də sürüyərək,
Qaçdı birbaş yaxındakı dostlarının arasına.
Agenor tez o nizəni çəkib onun yarısından,

615 Sıx toxunmuş yun sapandla sardı onu möhkəm-möhkəm:
Bu sapandı öz yanında gəzdirərdi daim yavər.

Bu arada Pisandr düz Menelaya sarı cumdu.
Ey Menelay, qara bəxti onu sənün əlin ilə
Öldürməyə məhkum edib göndərdi bu sərt yarışa!..
620 Bir-birinə qarşı cumub, qabaq-qənşər gələn kimi,
Menelayın tunc nizəsi yaymaraq yandan ötdü,
Pisandrın nizəsisə, deydi onun qalxanından.
Ancaq nizə tunc qalxanı keçmədi heç, iti ucu
Sınıb qaldı, dəstəsi də parçalanıb düşdü yero.
Pisandra sevinirdi, arxayındı qələbəyə.
625 Atreyoğlu Menelaya, gümüşqadaq qılıncını
Çəkib cumdu Pisandra, o da yeyin əl ataraq
Qalxanının altından bir qəşəng balta çıxardı tez,
Möhkəm zeytun ağacından qayrılmışdı həmin balta.
630 Bir-birinə eyni vaxtda hücum etdi hər ikisi.
Pisandr mərd Menelayın yallı parlaq sərpuşunun
Darağının lap dibindən vurdu, oşa Pisandrın
Düz alnından vurdu. Sümük xırçıldıdı bu zərbədən,
İki gözü qan içində yuvarlandı toz içinə,
635 O qıc olub səpələndi... Çıxıb onun sinəsinə,
Zirehini soya-soya belə dedi mərd Menelay:
“Ey qırğundan gözü doymaz sərt, hayasız troyanlar!
Hamınızı gəmilərdən, bax, belə rədd edəcəyik!
Ey sərt itlər! Azdı məgər utanmadan-qızarmadan,
640 Bir zamanlar el içində məni rüsvay etdiyiniz!
Mehmannevaz ulu Zevsin gec-tez sizin bu şəhəri
Məhv edəcək o dəhşətli qəzəbindən qorxmadınız!
Sizi dostca qəbul edən gənc arvadım Yelenanı
Var-yoxumla birgə alıb qaçırdınız rəzalətlə!
645 Bütün igid axeyləri məhv etməkdir məqsədiniz.
Ancaq bu bəd niyyətiniz bir nəticə verməyəcək.
Ey Zevs ata! Deyirlər ki, fənilərdən, allahlardan
Zəkavətdə üstünsən sən, hər şey sənün hökmündədir.
650 Bəs onda bu dikbaş-məğrur, xəyanətkar, qana həris
Troyalı qəddarlara nəçin belə lütfkarsan?

İnsan hər bir şeydən doyar: yuxudan da, sevgidən də,
Ən ahəngdar nəğmədən də, gözəl, oynaq rəqsdən də
Hər bir insan hərbdən deyil, bax, bunlardan doymaq istər.
Troyanlarsa, qırğınlardan-savaşlardan doymaz əsla”.

655 Belə deyib mərd Menelay Pisandrin qanlı-tozlu
Zirehini soyub verdi dostlarına – aparsınlar,
Özü isə, yenə getdi ilk səflərdə vuruşmağa.

Menelaya cumdu birdən Pelemenid Qarpalion:
Atasıyla gəlmişdi o, Troyaya savaşağa,
660 Ancaq daha qayıtmadı bir də ata torpağına;
O yaxından Menelayın qalxanına nizə vurdu,
Ancaq qalxan dəlinmədi... Ölümədən can qurtarmaqçün,
Yaralanmaq qorxusuyla yan-yörəyə baxa-baxa,
Tez-telesik qaçdı getdi dostlarının arasına...
665 Mərd Merion arxasından onu oxla yaraladı.
Ombasının sağ yanından dəlib, sidik kisəsini
Dəlib çıxdı o tərəfdən, onun qasıq sümüyündən.
Həmin saat yıxıldı o. Dostlarının qucağında
Can verərək, düşüb qaldı hərəkətsiz soxulcantək.
670 Qara qanı axdı getdi, altındakı yer islandı.
Ətrafında yüksək ruhla paflaqlar vurnuxaraq,
Gərdunəyə qoyub onu apardılar İlionə.
Hamı qəmgin, atası da ağlayırdı hönkür-hönkür,
Ancaq ölmüş oğlu üçün bu, təskinlik verməyirdi!

675 Paris onun ölümünə qəzəblənib alovlandı:
Paflaqlar ölkəsində əziz qonaq idi ona.
Qəzəbindən bir ox atdı düşmənlərə sarı Paris.
Bir Yevxenor vardı orda, Polid adlı falçı oğlu,
Korində ömür eləyərdi necəbetli, varlı-karlı, –
680 Bəxtini bəd bilə-bilə gəlmişdi o, İlionə.
Qoca Polid ona tez-tez deyərki ki, ya evində
Ən ağır bir xəstəlikdən, ya da gedib Troyada
Gəmilərin qarşısında vuruşmada öləcəkdir.
Ancaq o həm axeylərə həqarətli cərimədən,

685 Həm də ağır xəstəlikdən xilas olmaq istəmişdi. –
Ox düz onun çənəsindən deyib yıxdı birçə anda,
Canı çıxdı bədənindən, zülmət çökdü gözlərinə.

Beləliklə yanğın kimi alovlandı yenə savaş.
Zevsin dostu Hektor isə, sol cinahda axeylərin
690 Troyalı qoşunları özdiyindən bixəbərdi.
Az qalmışdı axeylilər çatsın böyük şan-şöhrətə:
Onların pak havadarı Yersarsıdan, bax, beləydi!
Həm onları ruhlandırır, həm də özü qoruyurdu.
Hektor isə, vuruşurdu darvazadan ilk keçdiyi
695 O yerdə ki, danayların səflərini dağıtmışdı,
O yerdə ki, Protesilay ilə igid mərd Ayaksın
Gəmiləri göy dənizdən qum sahile çəkilməmişdi,
O yerdə ki, gəmiləri qoruyan bürc çox alçaqdı,
O yerdə ki, igidlər də, atlar da bərk çarpışırdu...
700 Burda qoçaq betonyalı, uzunxiton iaonlar,
Lokrlarla ftiyalılar, şan-şöhrətli epeylilər
Zorla ona qarşı durmuş, ancaq yenə alov saçan,
Od yağdıran mərd Hektoru ordan qova bilməmişdi.
Afinalı bütün qoşun seçmə idi. Başçıları:
705 Peteoyun oğlu igid mərd Menesfey, ardınca da
Feydlə Stixi, igid Bias... Eleylərin rəhbərləri:
Filey oğlu Meges ilə Amfion və mərd Draki.
Ftiyanın başçıları – Medont ilə qoçaq Podark.
Medont ölkə hökmdarı Olileyin kənar oğlu,
710 Ayaksın qan qardaşıydı. Filakada yaşayardı, –
Öz yurdundan kənar, – çünki bir vaxt ögey anasının, –
Oileyin arvadının qardaşını öldürmüşdü.
Podark – İfikl Filakidin oğlu idi, – ikisi də
Ftiyalı qoşunların rəhbəriydi, – əlbir olub,
715 Beotyalı qoşunlarla gəmiləri qoruyurdu.

Oileyin oğlu Ayaks Telamonid mərd Ayaksdan
Heç bir zaman uzaqlaşmır, bir addım da ayrılmırdı!
İki öküz bir tarlada necə birgə kotan çəkər,
Buyuzları arasından tər tökərək, cidd-cəhdlə

720 Yeri dərin şumlayaraq, – arada bir nazik çillə, –
 Bir-birindən ayrılmadan yeriyərlər mərəzə qədər, –
 Eləcə də iki Ayaks çiyin-çiyinə vuruşurdu.
 Ancaq Ayaks Telamonid ilə birgə xeyli yoldaş
 Addımlayır, – o tərleyib, əl-ayağı yorulanda,
 725 Qalxanını apararaq, ona kömək edirdilər.
 Lokrlarsa, Oileidin arxasınca getmirdilər:
 Əlbəyaxa vuruşmaya meyl etmirdi onlar əsla.
 Lokrlarda nə parlayan qotazlı tunc sərpuş vardı,
 Nə dəyirmi, qalxan, nə də uzundəstə iti nizə.
 730 Onlar ancaq ox-yay, bir də sıx hörülmüş sapandlarla
 Vuruşardı... İliona bu silahla gəlmişdilər.
 Oxla-daşla qırırdılar troyalı qoşunları.
 Telamonid tunc geyimli dəstəsilə ön cərgədə,
 Troyalı qoşunlarla, mərd Hektorla vuruşurdu.
 735 Lokrlarsa, daldalanıb arxadan ox atırdılar.
 Yağan oxlar sarsıdırdı troyalı qoşunları.

Az qalmışdı troyanlar axeylərin qabağından
 qaçaydılar o meydandan külək döyən Troyaya.
 Ancaq birdən Pulidamant mərd Hektora belə dedi:
 740 “Ey Hektor! Sən heç bir kəsdən bir məsləhət dinləmirsen!
 Allah sənə hər b işində çox istedad verib, ancaq
 Sən özünü zəkada da ən birinci zənn edirsən.
 Amma belə olmaz ki, sən hər bir şeyi bacarasan.
 Zeves bəzən birisinə hər b işində qabiliyyət,
 745 Başqasına rəqs etməkdə, kifər çalıb-oxumaqda,
 Digərinə dərin əql, geniş zəka lütf eləyər.
 Bu əqildən vaxtı ilə çoxlarına xeyir dəyər,
 Çoxlarını xilas edər, öz qədrini bilər özü...
 İndi mən də yaxşı güman etdiyimi deyim sənə:
 750 Hektor, oldu çələng kimi qarşıdadır hər b meydanı!
 Troyanın mərd övladı bürcü aşıb, bir hissəsi
 Əldə silah, bir kənardə dayanmışdır, – az bir qoşun
 Gəmilərin arasında zor düşmənlə bərk vuruşur.
 Döyüşdən çıx, çağır bura ən cürətli başçıları,

755 Hamı bura yığışanda, həll edək bu məsələni:
 Allahların köməyilə görə duran gəmilərə
 Hücüm edək, yoxsa hələ qoşunumuz salamatkon,
 Gəmilərdən uzaqlaşıb, qayıdaq öz yerimizə?
 Qorxuram ki, arqivlilər düşünə ki o qanlı borcu
 760 Birdən bizə qaytaralar! Orda hələ hərbdən doymaz
 Bir nəfər var! Yəqin o da gec-tez hər bə qoşulacaq!”

Belə dedi. Hektor onun sözlərini çox bəyəndi.
 Əldə silah, bir cə anda düşdü yerə gərdünədən,
 Cavabında belə dedi silahdaşı Panfoide:
 765 “Pulidamant! Burda saxla bizim igid qoşunları,
 Mən də gedim o vuruşan qoşunların arasına,
 Sərəncamlar verim, yənə tez qayıdıb gəlim bura”.

Belə deyib, başı qarlı bir dağ kimi vüqar ilə,
 Qıy vuraraq, qoşunların arasilə getdi birbaş.
 770 Hektorun bu çağırışını eşidəntək hamı gəlib
 Toplaşdılar mərd qəhrəman Panfoidin dövrəsinə.
 Hektor isə, ön səfləri gəzə-gəzə Deifobu,
 Hökmürəvan Gelen ilə Girtaq oğlu mərd Asini,
 Onun oğlu Adamantı axtarırdı hər tərəfdə...
 775 Tapdı... Ancaq kimi ölmüş, kimisi də yaralıydı:
 Bəziləri düşmənlərin zərbəsilə həlak olmuş
 Axeylərin gəmiləri qarşısında, – bəziləri
 Qılinc ya ox yarasından, bürcdən kənar, yatırdılar.
 Bir az sonra o meydanda, sol cinahda gördü Hektor
 780 Öz qardaşı, – ipəksaçlı Yelenanın əri Paris
 Dostlarına ürək verib, döyüşməyə ruhlandırır.
 Yaxınlaşıb qardaşına belə dedi həqarətlə:
 “Bədbəxt Paris, ancaq üzdən igidsən sən, ay arvadbaz!
 Söylə, hamı mərd Deifob, igid Gelen necə oldu?
 785 Hamı Asi Girtaq oğlu, Adamantla Ofrioney?
 Yerlə yeksan olacaqdır bu gün uca pak İlion!
 Təməli də qalmayacaq! Bəli, labüd məhv olacaq!”

Allahsifət Paris isə, belə dedi mərd Hektora:
“Günahsız danlayırsan, Hektor, səndə bu adətdir!
790 Əvvəlləri döyüşlə çox ram yoxdu... Ancaq anam
Məni heç də tamamilə qorxaq, aciz doğmamışdır.
Döyüşləri sən gəmilər qarşısına keçirəli
Biz də burda danaylarla fasiləsiz vuruşuruq.
795 Sən saydığın dostlar isə, həlak olub bu meydanda.
Yalnız igid Deofobla mərd hökmdar Gelen düşmən –
Nizəsilə qollarından yaralanıb getdi burdan.
Kronion hifz elədi igidləri həlakətdən.
Hektor, hara istəyirsən apar bizi vuruşmağa.
800 Canla-başla biz ardınca gedəcəyik hara desən.
Nə qədər ki, gücümüz var, bil ki, möhkəm vuruşarıq.
Güc çatmayan yerdə isə, vuruşmağa olmaz imkan”.

Belə deyib qardaşının ürəyini aldı ələ.
İkisi də yönəldilər o yerə ki, Kebrionla
805 Mərd qəhrəman Pulidamant, igid Palmi, qoç Polifet
Orfayla Falk Gipotion oğlanları Askan, Morey
Düşmənlərlə qızgın-coşqun, əlbəyaxa vuruşurdu.
Axırncı iki igid bərəkətli Askaniyadan
Dünən gəlmiş, Zevs onları bu döyüşə göndərmişdi.
810 Troyanlar ulu Zevsin şimşəklərlə səmalardan
Endirdiyi burulğantək cumurdular vuruşmağa.
Elə coşqun burulğan ki, göy dənizdən gurultuyla
Köpüklənən gur dalğalar qaldıraraq cərgə-cərgə,
Uğultuyla qovalayır sahillərə qalaq-qalaq, –
815 Troyalı qoşunlar da, bax, bu sayaq cərgə-cərgə
Gurultuyla yeriyirdi başçıların arxasınca.
Aressifət Hektor idi hamısına baş sərkərdə.
Qat-qat gönün üzərindən qalın tuncdan üz çəkilmiş
İri, möhkəm qalxanını basmışdı o sinəsinə,
820 Gicgahları möhkəm tutmuş parlaq sərpüş titrəyirdi.
Əldə qalxan, şığıyırdı bu cərgədən o cərgəyə,
Sınayırdı görsün harda pozmaq olar sıx səfləri.
Ancaq bu da qorxutmadı cəsarətli axeyləri.
İlk olaraq böyük Ayaks çıxıb onu dəvət etdi:

825 “Bir yaxın gəl, qoçaq oğlan! Gəndən niyə qorxudursan?
Döyüşməkdə, vuruşmaqda bizlər də çox bəd deyilik.
Biz axeylər ancaq Zevsin qamçısına ram olarıq.
Doğrudanmı, məhv etməkdir, qəsdin bizim gəmiləri?
Axtı, qoçaq, bərk ayaqda bizim də var əl-qolumuz!
830 Yəqin bil ki, səndən əvvəl gözəl, abad Troyanı
Biz axeylər alıb tamam yerlə yeksan edəcəyik!
Səninçin də, bil, o günə az qalıb ki, qaça-qaça,
Ulu baban Zeves ilə bütün başqa allahlara
Yalvaracaq, deyəcəksən atlarına şahin kimi
835 Qanad verib səni burdan tez şəhərə qaçırsınlar!”

Belə dedi. Birdən sağdan göy üzüyü bir qaraquş
Ötüb keçdi. Axeylilər xeyr əlamət bildi onu,
Bütün qoşun bərk çığırdı. Hektor isə, cavab verdi:
“Sən, ay lovğa, a boşboğaz! Bu nə sözdür danışırısan!
840 Mənim ulu Zeves ilə, Hera oğlu olmağım, –
Afinatək, Febtək əslim-nəslim necə şübhəsizsə, –
Eləcə də yəqindir ki, bu gün bütün axeylərin
Fəlakətli bir günüdür! Sən də əgər cürət edib,
Gözləsən ki, nizəmlə normə-nazik bədənini
845 Parçalayım, – hamı ilə birgə həlak olacaqsan!
Axeylərin gəmiləri qarşısında Troyanın
Köpəkləri, ac quşları parça-tikə edib səni,
Didəcəklər, yeyəcəklər o nazənin bədənini!”

Belə deyib şığıdı o, arxasınca qıy vuraraq
850 Cumdu qoşun... Arxadan da daha qorxunc səs ucaldı.
O yandan da düşmənlərə cəsarətlə qarşı duran
Axeylilər dəhşət ilə nəre çəkib çığırdılar,
Bu nərələr göyə qalxıb çatdı Zevsin şəfəqinə...

ON DÖRDÜNCÜ NƏĞMƏ

Aldatmış Zevs

Nestor şərab içə-içə, eşitdi bu nərələri,
Həmin saat Maxaona belə dedi müdrik qoca:
“Ay Maxaon, görəsən bu işlər necə qurtaracaq!
Gəmilərin qarşısında şiddətlənir çığırtılar.
5 Sən burda qal, tünd şərabdən iç ləzzət al... Hekamedə
Səno ılıq su hazırlar, yaxşı-yaxşı çimdirərək,
Laxtalanmış qanları da bədənindən yuyar təmiz.
Mən də gedim bir təpədən baxım görüm nə var-nə yox.”

Belə deyib, öz mərəd oğlu, at ram edən Frasişimedin
10 Tuncdan gözəl qayrılmış gen qalxanını aldı ələ.
Frasimedsə, atasının qalxanını aparmışdı.
Uzun iti bir nizə də alıb çıxdı çadırından.
Baxan kimi, qarşısında yaman pis bir səhnə gördü:
Axeylər çox pozğun halda qaçır, – məğrur troyanlar
15 Dabanbasdı qovurdular. Bürclər tamam dağılmışdı.
Hələ külək qopmamışdan, bunu duyan nəhəng dəniz
Necə azca ürpeşərək ağır-ağır ləngər vurur,
Dalğaları heç bir yana göndərmədən, ulu Zevsin
Üfüqlərdən qopub gələn küləyini gözləyərsə,
20 Qoca da, bax, belə qalıb iki qərar arasında,
Bilmirdi ki, danaylara sarı, yoxsa baş sərkərdə
Aqamemnon Atreidin çadırına sarı getsin.
Axır gedib Atreidlə görüşməyə verdi qərar.
25 Bu zamansa, qanlı savaş meydanında qırhaqırdı,
Qılıncıların, iti uclu nizələrin zərbəsindən
Parıl-daşan mis zirehlər, tunc qalxanlar gurlayırdı...

Nestor gördü sahildən düz ona sarı gəlir birbaş
 Ulu Zevsin yetirməsi, yaralanmış üç hökmdar:
 Odisseylə Tideyoğlu, bir də Atrid Aqamemnon.
 30 Gəmiləri bu meydandan çox uzaqda, sahiləydi.
 Axeylilər gəmiləri çəkib ora suya yaxın,
 Bürcü isə, çox uzaqda, o tərəfdə tikmişdilər.
 Körfəz xeyli genişsə də, ancaq bütün gəmiləri
 O sahile yerləşdirmək yenə mümkün olmamışdı.
 35 Gələn xalqlar bir-birinə yaxın məskon salmışdılar.
 Beləliklə, bir burundan ta o biri burunadək,
 Pillə-pillə cərgələyib düzmüşdülər gəmiləri.
 Üç sərkərdə nizələrə dayanaraq gəlirdilər,
 Görsünlər ki, necə gedir o meydanda qanlı savaş.
 40 Gerenli mərd-müdrək Nestor rast gəlib o rəhbərlərə,
 Qorxu saldı ürəyinə birçə anda hər üçünün.
 Hökmürəvan Aqamemnon o qocaya belə dedi:
 “Neleyoğlu müdrək Nestor, ey Axayın iftixarı!
 Qanlı savaş meydanını qoyub niyə gəldin bura?
 45 Qorxuram ki, qadir Hektor hədəsinə əməl edər, –
 Troyanlar məclisində təhdid edib demişdi ki,
 Bizim bütün gəmiləri yandıraraq, özümüzü
 Qırmayınca, bu meydandan dönməyəcək İliona.
 Onun onda dedikləri doğru çıxır indi tamam!
 50 Vay halıma! Yəni bütün axeylilər Pelid kimi
 Məndən nifrət edib, daha gəmiləri qorumaqçün
 Düşmənlərlə vuruşmaqdan çəkinirlər... Heyhat, əfsus!”

Cavabında belə dedi müdrək Nestor Atreidə:
 “Bəli, tamam dedikləri doğru çıxır! İndi daha
 55 Şimşəksaçan Zeves özü buna çarə edə bilməz!
 Özümüze, gəmilərə möhkəm pənah saydığımız
 Qalmı bürcələr bu savaşda darmadağın olub getdi.
 Düşmənlərsə, yorulmadan bərk vuruşur lap yaxında,
 Çaxnaşmadan bir-birinə qoşun elə qarışmış ki,
 60 Bilmək olmur hardan qovur düşmən qaçan axeyləri.
 Elə hay-küy qopub ki, səs ucalır dik səmalara.
 Əgər burda düşünməklə bir iş görmək mümkündürsə,

Gəlin birgə tədbir görək. Ancaq sizə məsləhətim
 Budur hər bə girişməyin: yaralıya bu yaraşmaz!”

65 Hökmürəvan Aqamemnon ona yenə belə dedi:
 “Müdrək Nestor, indi ki, hər bə gəmilərin yanındadır,
 Hamımızın özümüze – gəmilərə möhkəm pənah
 Saydığımız, əlbir olub, min zəhmətlə qurduğumuz
 70 Bürcələr bizə əsla kömək eləmədi, – onda yəqin
 Qadir Zevsin hökmü budur ki, axeylər yurddan uzaq,
 Bu ölkədə şərəfsiz həlak olub getsin tamam.
 Bilirdim: Zevs bir zamanlar arqıvlərə havadardı,
 Bilirəm ki, indi ölməz allahlar tək düşmənləri
 75 Əzizləyib, axeyləri məhrum etmiş mətanətdən.
 Çarə nədir, gəlin indi mən deyənə əməl edək!
 Gəlin burda dənizə ən yaxın olan gəmiləri
 Bu saatca sürükləyib salağ bir-bir gur dənizə,
 Lövbərləyə bənd eləyək. Əgər gecə troyanlar
 80 Bizə hücum etməsələr, onda qalan gəmiləri
 Bir-bir çəkib salıq suya... Hətta gecə qaçmağın da
 Eybi yoxdur... Burda tələf olmaqdan, bir təhər
 Qaçmaqla da can qurtarmaq, əlbəttə ki, yaxşı olar...”

Qəzəblənib belə dedi ona müdrək mərd Odissey:
 “Bu nə sözdür, çıxır sənə dişlərinin arasından!
 85 Ey bədbəxt, siz bizlərə yox, gərək qorxaq aciz olan
 Qoşunlara sərkərdəlik eləyəydin, – çünki bizə
 Kronion uşaqlıqdan ta qocalan günlərədək
 Ağır, qanlı savaşlarda ölmək nəsim eləmişdir.
 Deməli ki, uğurunda bunca əzab çəkdiyimiz
 90 Gözəl, abad Troyanı qoyub qaçmaq istəyirsən?
 Yum ağızını, qoy bu sözü eşitməsin bir axeyli,
 Belə sözü sənə kimi bir çox xalqa hökmürəvan,
 Ağıl-huşu öz yerində olan qadir bir hökmdar,
 İnan ki, heç ağızına da almaz, əsla, heç bir zaman!”

95 Bu sözlərin mənə yaman ağır gəldi, ey Atreid!
 Bir özün də yaxşı düşün, bu nə sözdür danışrsan!
 Deyirsən ki, indi qızgın döyüş gedən bir zamanda

Gəmiləri suya salıb, bizə qalib gələnlərin
Arzusunu beləliklə tamam-kəmal icra edək!
100 Bil ki, yəqin məhv olanq gəmiləri suya salsaq,
Onda hansı axeyalı dözər qanlı savaqlara?
Hamı geri boylanaraq, qaçar döyüş meydanından.
Məsləhətin zərərliidir, bil bunu, ey hökmürəvan!”

Həmin saat cavab verdi hökmürəvan Aqamemnon:
105 “Ey Odissey! Bu töhmətlə tamam huşyar etdin məni!
Mən də əsla axeylərin iradəsi xilafına
Gəmiləri gur dənizə buraxmağı əmr etmərəm.
Əgər varsa bir başqası, – istər cavan, istər qoca,
Hər kim olsa, – ağıllı bir təklif etsə, mən razıyam!”

Gursəs igid Diomed də tez qoşuldu bu söhbətə:
110 “O başqası mənəm! Heç də uzaq getmək lazım deyil!
Əgər yaşım azdır deyə, kəmetinə olmasanız,
Bu bərədə öz fikrimi mən də sizə ərz eləyim.
İftixarla deyirəm ki, mən də nəcib bir atadan
115 Törəmişəm. Şanlı Tidey Fivada, öz qəbrindədir.
Mərd Porfeyin üç mərd oğlu gəlmişdi bu yer üzünə.
Qayalıqlı Kalidon və Plevronda yaşardılar.
Aqri, Melan, üçüncü də nizəvuran məşhur İney, –
Qardaşlardan ən igidi, – mənim ata babamdı o.
120 O da orda yaşayardı. Ancaq atam xeyli gözib,
Ulu Zevsin, allahların hökmü ilə gəlib axır
Məskən saldı Arqosda... O, Adrastdan da bir qız aldı.
Evinə də hər şey boldu. Zəmiləri vardı xeyli,
Yaxşı meyvə bağları da, mal-qara da, hər şey vardı.
125 Nizə ilə vuruşmaqda yoxdu onun bərabəri.
Özünüz də bilirsiniz, düz deyirəm, yoxsa yalan.
Bilirsiniz bunu da ki, mən nə qorxaq, nə alçağam.
Buna görə düz söz desəm, qəribliyə salmayın siz:
İndi labüd birçə yol var, – yaralı da olsaq, gərək
130 Hərbə gedək!.. Özümüz heç vuruşmayıb, gendə duraq,
Qoy heç kəsə yara üstədən bir də yara vurulmasın.
Ancaq orda başqaları, – bu vaxtadək döyüşməkdən
Qorxub kənar qalanları qızıdıraraq, vuruşsunlar”.

Belə dedi. Hamı bunu dinləyərək razılaşdı.
135 Yeridilər, önlərində hökmürəvan Aqamemnon.
Göz yumurdu bu işlərə yersarsıdan Poseydon da.
Bir qocaya dönüb o da qoşuldu bu gedənlərə.
Aqamemnon Atreidin sağ qolundan tutub, ona
Çox mənalı sözlər ilə xitab edib belə dedi:
140 “Ey hökmdar Aqamemnon! Pozğun qaçan axeylərə
Şanlı Pelid indi baxıb acı-acı ləzzət alır!
Axillesin sinəsində ürək yoxdur, yoxdur əsla!
Kaş ki, ölüb gedəydi o, allah onu kor edəydi!
Pak allahlar sənə əsla kin bəsləmir bir zərrə də.
145 Çox çəkməz ki, Troyanın başçıları bu düzlərdən
Toz qaldırıb, gəmilərin qarşısından – düşərgədən
Baş götürüb qaçacaqlar İliona sarı birbaş!”

Belə deyib bir qıy vurdu, qaçıb düzdə yoxa çıxdı.
Elə bərkədən qıy vurdu ki, guya birdən on min nəfər
150 Zorlu igid savaşımağa girişərək nəre çəkdi.
Ulu qadir Yersarsıdan belə bərkədən çıxıraraq,
Düşmənlərlə yorulmadan, amansızca vuruşmağa
Axeylərin ürəyinə qüvvət verdi, cürət verdi.

Qızıl taxtlı Hera isə, Olimpədən öz gözlərilə
155 Uzaqları seyr edərkən, həm qardaşı, həm də qayın
Poseydonun insanlara şərəf verən savaqlara
Cumduğunu görəndə kimi, çox sevinib fərəhləndi.
Sonra baxıb Zevsi gördü... Bol bulaqlı dik İdanın
Zirvəsində oturmuşdu... Hera yaman qəzəbləndi
160 Öküzgözlü Hera onda şimşəkşaçan ulu Zevsi
Aldatmaqçın fikirləşib axır belə bir yol tapdı:
Mümkün qədər gözəl-qəşəng, geyinərək-bəzənərək,
Getsin birbaş İdaya, o qadir Zevsi cəlb etməyə.
Bəlkə onda bir yataqda uzanaraq, bədənindən
165 Ləzzət almaq həvəsini oyandırın – sonra isə,
Şirin yuxu səpsin onun gözlərinə, şüuruna.
Həmin saat getdi yataq otağına... Bu otağı
Əziz oğlu Hefest tikib möhkəm qapı, gizlin cəftə
Düzəltmişdi. Təkcə Hera açardı bu qapıları.

170 Otağına girib Hera qapıları bərk bağladı.
Ehtiraslı bədənindən ətirlərlə çirki yuyub,
Sonra bütün dərisini ətir saçan yağlar ilə
Yağlayaraq, ətir səpdi bədəninin hər yerinə.
175 Bir balaca terpəşəndə, Zevsin gözəl sarayından
Ətir iyi bürüyürdü bircə anda yeri-göyü.
Dərisinə sıǵal verib, saçlarını darayaraq,
Səliqəylə hörükləyib iki yandan gözəl-gözəl
Bənd elədi. Sonra isə Afinanın toxuduğu
180 Əsla solmaz paltarını geyib, gözəl naxışlarla
Bəzək vurub, boğazına taxdı qızıl gərdənbəndi,
Yüz qotazlı kəmərinə bağlayaraq, sonra taxdı
Tuta bənzər üç haçalı sırğasını qulağına.
Bu görkəmdə ilahi bir nur saçırdı gözəlliyi.
185 İlahələr ilahəsi üstəndə də bir örtük saldı.
Lap yenicə toxunmuşdu, günəş kimi parlaq-şəffaf.
Ayaqaltı geydi sonra incə – zərif ayağına.
Çıxdı yataq otağından, çağırıb Afroditanı
Qalan bütün allahlardan gizlin ona belə dedi:
190 “Əziz qızım, bir xahişim vardır səndən, edərsənmi?
Danaylara rəğbətmişün yoxsa məndən inci yerək,
Troyaya tərəf durub rədd edərsən xahişimi?”

Zevsin qızı Afrodita belə dedi cavabında:
“Sən, ey ulu Kron qızı, ey ilahə Hera, söylə
195 Yənə qəsdin nədir? Ancaq qəlbim mənə əmr edir ki,
Bacardığım işsə əgər, ona əməl edəm görək.”

Hiyləsini gizli tutub belə dedi Hera ona:
“Ölməzləri, fəniləri elə alıb ram etdiyən
Cəzibəli məhəbbətin qüdrətini gəl ver mənə!
Bərəkətli dünyanın ən son həddinə gedirəm ki,
200 Allahların əcdadları Okeanla Tefiyaya
Bir baş çəkim... Qadir Zeves Kronu yer altındakı
Gur dənizə əbədilik atan zaman uşaqılıqda
Mən Reyadan ayrılanda, qəbul edib, evlərinde
Bəsləmişlər, böyütmüşlər məhəbbətlə onlar mənə...
205 Gedirəm ki, barışdırım onları mən bir-birilə.

Keyli var ki, küsüşüblər, yatmayırlar bir yataqda.
Qəlblərində kin-küdurət kök salıbdır yaman dərin
Mən onları xoş sözlərlə barışdırıb, məhəbbətlə
210 Bir yataqda qucaqlaşib yatırmağa nail olsam,
Onlar mənə həmişəlik sever, hörmət eləyərler”.

Gülər üzlü Afrodita ona belə cavab verdi:
Sözlərini rədd etməyəm, bu heç mənə yaraşarmı?
Qadir allah ulu Zevsin qucağında yatırsan sən.”

Belə deyib öz qoynundan naxışlı bir qayış açdı.
215 Bu qayışda ən müxtəlif sehirlər neqş edilmişdi:
Məhəbbətlə xoş arzular, ən ağıllı adamları
Başdan edən aldadıcı, cazibəli şirin sözlər...
Heraya bu cazibədar sehri verib belə dedi:
220 “Bu naxışlı qayış qoy döşlərinin arasına!
Bu qayışda nə desən var. Əmin ol ki, Olimpə sən
Qəlbindəki arzulara nail olub dönəcəksən”.

Cavabında öküzgözlü Hera ona gülümsündü.
Gülüb qoydu o qayış döşlərinin arasına.

Zevsin qızı Afrodita qayıtdı öz evlərinə.
225 Hera isə, həmin saat Olimpənin dik zirvəsindən
Atılaraq, qəlbə munis Piyeriyadan, Emafiyadan,
Ötüb, keçdi qasırgatək, ötdü, dağlıq Frakyadan.
Yerə ayaq basmayaraq, aşdı uca dik dağları,
230 Sonra endi o, Afondan dalğalanan gur dənizə,
Gəlib çatdı mərd Foantın yurdu – Lemnos diyarına.
Ölüm ilə qardaş olan Yuxunu tez tapdı orda.
Tutub onun bir əlindən belə dedi o, Yuxuya:
“Ölməzlər, fənilərə hakim olan ey Yuxu! Sən
235 Bir zamanlar sözlərimi dinləyerdin... İndi də gəl
Əməl elə, həmişəlik minnətdarın olum sən.
Zevs mənə qucaqlaşib bir yatağa girən kimi,
Onun parlaq gözlərini yum, qoy yatsın şirin-şirin.
Əvəzində sənə qızıl bir taxt peşqəş elərəm mən
Oğlum Hefest bacarıqlı sonətkardır. Sənə bir taxt

240 Qayırar ki, altında da qəşəng–rahat ayaqaltı,
Ziyafətdə ayağımı qoyub rahat oturarsan.”

Cavabında belə dedi pak Heraya şirin Yuxu:
“Ey qüdrətli Kron qızı, ey ilahə, ey pak Hera!
Göylərdəki, yerlərdəki allahlardan hər birini, –
245 Hətta ulu mənşələri Okeanın suyunu da
Asanlıqla yatırmağa gücüm çatar mənim, ancaq
Qadir Zevəs əgər özü əmr etməsə, heç bir zaman
Gedib onu yatırmağa əsla cürət etmərəm mən.
Bir dəfə sən öz əmrinlə mənə yaxşı dərs veribsən:
250 Yadındamı, Kronidin qorxmaz oğlu Troyanı
Dağıdaraq qayıdanda gəmilərlə öz yurduna...
Onda qadir ulu Zevsi şirin–şirin yatırdım mən.
Sən də onun oğlu üçün fəlakətlər hazırladın,
Dənizdə bərk tufan qopdu, külək onu azdıraraq
255 Dostlarından uzaq saldı, gedib çıxdı o nəhayət
Gözəl–abad Kos şəhrinə... Zevs yuxudan ayılında,
Qəzəblənib allahları qovdu uca sarayından.
Məni yaman axtarırdı, əgər hökmü üstün olan
Gecə xilas etməsəydi, yəqin tutub fəzalardan
260 Atacaqdı dənizlərə... Məni Gecə hifz elədi.
Şimşəksaçan ulu Zevsin qəzəbi də yatdı sonra.
Pak, müqəddəs Gecəni o, qorxdu təhqir eləməkdən,
Mənə yenə qeyri–mümkün bir iş təklif edirsən sən”...

Öküzgözlü Hera ona belə cavab verdi yenə:
265 “A Yuxu, bu əhvalatı xatırlamaq nəyə lazım?
Yoxsa güman edirsən ki, bir vaxt Herakl üçün sənə
Qəzəblənən Zevəs yenə Troyaya havadardır?
Di gəl gedək! Sənə ən gənc bir xəritə verərəm mən, –
Çoxdan sevib həsrətində olduğun o Pasifeya
270 Sənin olsun, al özünə arvad elə, həmişəlik!”.

Bu sözlərdən bərk sevinib, cavab verdi ona Yuxu:
“Onda and iç, bu saatca Stiksin pak sularına!
Əllərini aç, birini bərəkətli torpağa vur,
Birini də pak dənizə: qoy Kronun yanındakı

275 Yer altının allahları şahid olsun bu anda ki,
Çoxdan sevib həsrətində olduğum o Pasifeya
Mənimkidir, – bu vətənə yəqin əməl edəcəksən!”

Belə dedi. İlahə də əməl etdi sözlərinə.
O deyəntək and içərək bir–bir çəkdi adlarını
280 Yer altında – Tartardakı Titan adlı allahların.
Beləliklə and içdikdən sonra Hera, – hər ikisi
Lemnos ilə İmbri tərək eləyərək, tez–tələsik
Qalın–qara buludlara bürünərək yox oldular.
Yetişdilər heyvanları – suları bol pak İdaya.
285 Lektondasa dənizi tərək edib onlar quru ilə
Yeridikcə ağacların dik başları titrəyirdi.
Orda onlar ayrıldılar. Yuxu Zevsdən gizlənərək,
Qondu bütün İdadada ən uca olan, dik təpəsi
Fəzalara qalxan nəhəng bir küknarın budağına.
290 Budaqların arasında dağlardakı gözəl səsi
Bir quş kimi gizləndi o... Quşun adı
Allahlarda – xalkıdadır, fanilərdə – kimindədir.

Hera isə, çıxdı İda dağındakı təpələrin
Qarqar adlı zirvəsinə, Şimşəksaçan gördü onu,
295 Görən kimi ehtirası coşdu, əqli–huşu getdi.
Hələ gənckən valideyndən gizli girib bir yatağa
Sevişərkən duyduğu o coşqun hissi duydu yenə.
Kəşib onun qabağını çağıraraq belə dedi:
“Hera, dayan, hara belə?... Bəs Olimpədən necə gəldin?
300 Nə at, nə də bir gərdünə görmürəm mən buralarda”.

Hera isə, hiylə ilə Zevsə belə cavab verdi:
“Bərəkətli dünyanın ən son həddinə gedirəm ki,
Allahların əcdadları Okeanla Tefiyaya
Dəyim, – Axı onlar məni evlərində bəsləmişlər...
305 Bir də gərək bir–birilə barışdıram onları mən.
Xeyli var ki, küsüşüblər, yatmayırlar bir yataqda,
Qəlblərində kin–küdrət yaman dərin kök salıbdır.
Atlar orda, suları bol İdanın lap öteyində
Gözləyirlər məni quru–su yoluyla aparmağa.

310 Bura ancaq mən səninlə görüşməyə gəlmişəm ki,
Sonra səndən icazəsiz dərin sulu Okeanın
Hüzuruna getdiyimçün qəzəblənib küsməyəsen”.

Buludyıǵan Kronion belə cavab verdi ona:
“Hera, ora sən sonra da gedərsən. Gəl indi burda
315 Bir yataǵa girib coşqun məhəbbətdən ləzzət ala!
Hera, inan, nə ilahə, nə də fani gözəllərə
Bu vaxtadək belə coşqun bir ehtiras duymamışam!
İksionun, fərasətli Pirifoyu mənə verən
O gənc, gözəl arvadını, inan, belə sevməmişdim.
320 Nə Danaya, nə də igid Persey kimi oğul doğmuş
Bəyaz tənli Akrisiona, nə kritli mərd Feniksın
Mənə igid Minos ilə Radamanfi verən qızı,
Nə mənə o qadir igid mərd Heraklı bəxş eləmiş
O Alkmena, nə sevimli Dionisi doğmuş olan
325 Şux Semela, nə saçları qulac-qulac hörüklənən
Saf Demetra, nə ilahə Leto, hətta sən özün də, –
Heç kəs mənə bu vaxtadək belə məftun etməmişdir.
İnan, Hera, indi səni aǵuşuma almaq üçün
Duyduğum o ehtirasla, indi səni sevdiyimtək
330 Heç bir kəsi belə qızgın bir eşq ilə sevməmişəm!”

Hera yenə hiylə ilə ulu Zevsə belə dedi:
“Ay aman! Ay Kron oğlu! Bu nə sözdür deyirsən sən!
Məni elə buradaca aǵuşuna alacaqsan?
Bu İdanın zirvəsində, göz önündə, açıq-aşkar?
335 Allahlardan biri burda bizi birgə yatmış görse,
Sonra gedib başqaları toplayaraq hamısına
Bizi belə yatmış halda göstərsə, necə olar?
Onda görək bu yataqdan qalxıb sən sarayına
Qayıtmayam!.. Bu xəcalət mənə tamam rüsvay edər!..
340 İndi ki, çox istəyirsən məhəbbətdən zövq alasan? –
Gözəl yataq otağın var, oğlun Hefest inşa edib,
Qəşəng möhkəm qapılara cəftələr də düzəltdi, –
Meylin çoxsa sevimlə, – onda gedək orda yataq!”

Buludyıǵan Kronion belə dedi cavabında:
345 “Heç qorxma sən, Hera! Bizi nə allahlar, nə fanilər

Görə bilməz... Zərli bulud çəkəram mən dövrəmizə.
İti güclü şöləsilə hər tərəfi görə bilən
Helios da o buludun arxasını görə bilməz!”

Belə deyib məhəbbətlə qucaqladı arvadını.
350 Həmin saat atlarında otlar bitdi, çiçək açdı:
Ballı yonca, zəfəranlar, süsənbərlər ətir saçdı.
Yumşaq döşək olub bunlar döşəndilər yerə tamam,
Uzandılar. Üstlərini çulğaladı zərli bulud,
İnci kimi şəh səpildi o buluddan hər tərəfə.

Uca Qarqar zirvəsində qucaqlayıb arvadını,
355 Yuxu ilə eşqə uyub şirin-şirin yatdı Zevs.
Həmin saat cumdu Yuxu axeylərin arasına
Əhvalatı xəbər versin Yersarsıdan Poseydona.
Gedib ona yaxınlaşdı, belə dedi iftixarla:
360 “Ey Poseydon, indi bol-bol kömək elə danaylara!
Nə qədər ki, Zevs yatır, – qoy qələbə çalsın onlar.
Mən o qadir hökmdarı şirin-şirin yatırmışam.
Hera onu şirnikdirib almışdır öz aǵuşuna”.

Belə deyib daha da bərk qızıdırdı Poseydonu.
365 Özü gedib qarışdı tez qəbilələr arasına.
Şığıyaraq ön cərgəyə bərk çıxırdı Yersarsıdan:
“Ey arqivlər, qələbəni Hektoranı verək yenə.
Gəlib tutsun gəmiləri, şərəf, şöhrət, şan qazansın?
370 Məğrur-məğrur belə deyir lovğa Hektor, çünki bilir
Qəzəblənmiş Axill yəqin çıxmıyacaq qarşısına!
Ancaq hamı əlbir olub, bir-birini bərk qorusa,
Axillesə əsla möhtac olmaıq biz bu meydanda.
İndi gəlin, ləngimədən əməl edin mən deyənə:
375 Ən yaxşı, ən iri möhkəm qalxanları alın ələ,
Başımıza qoyun parlaq, oxbatmaz tunc sərpuşları,
Ən uzun, ən möhkəm iti nizələrlə silahlanın,
Mən ən başda, hücum edək!.. Əminəm ki, belə etsək,
Hektor necə cəhd etsə də, dura bilməz qarşımızda.
380 Hər kim özü cəsür, ancaq qalxanı çox kiçikdirsə,
Onu versin zəiflərə, özü böyük qalxan alsın”.

Hamı ona qulaq asıb əməl etdi sözlərinə.
Yaraları unudaraq hökmdarlar – Aqamemnon.
Diomedlə mord Odissey qoşunları düzəltdilər.
Cərgələri gözə-gözə dəyişdilər yaraqları:
385 Yaxşılara yaxşı yaraq, pislərə də pisi çatdı.
Möhkəm zireh geydi hamı, hərəkətə gəldi qoşun:
Yersarsıdan Poseydaon yeriyirdi ön cərgədə,
Əlində də şimşək kimi dəhşətli bir qılınc vardı,
Kim görsəydi qorxusundan yəqin bağı yarılırdı.

390 O yanda da troyalı qoşunları düzdü hektor.
Sonra isə, o meydanda coşdu qızgın qanlı savaş,
Poseydaon axeylərə kömək edir var gücüylə,
Parlaqsərpuş Hektor isə, troyalı qoşunlara...
Bircə anda dəniz coşdu, gur dalğalar aşıb-daşdı.
395 İki qoşun dəhşət ilə qıy vuraraq qarşılaşdı.
Boreyin sərt nəfəsilə sahillərə hücum edən
Köpüklənən boz dalğalar qayalara çarpıb gurlar,
Meşələrə od düşəndə azgın yanğın alovları
Yaxıb-yıxar ağacları, nəre çəkib dəhşət saçır
400 Uca-uca palıdları sarsıdaraq coşan külək,
Ən qorxunc bir uğultuyla lərzə salar yerə-göyə... –
Ancaq bütün bu dəhşətli gurultular-uğultular
Tay olmazdı qarşılaşan qoşunların nərəsinə...

İlk olaraq, parlaqsərpuş Hektor atıb nizəsini,
405 Düz üstünə cuman igid-mərd Ayaksı vurdu, ancaq
Xilas etdi qəhrəmanı qalxan ilə Telamonun
Gümüşqadaq qılıncının çalım-çarpaz qayıqları.
Hektor iti nizəsinin belə boşa çıxdığını
Görüb yaman qəzəbləndi... Tez canını qurtarmaqçün
410 Qaçıb getdi qarışdı öz dostlarının arasına.
Telamoni Ayaks ilə, ayaq altda bol-bol olan
Yekə bir daş alıb yerdən atdı onun arxasınca, –
Həmin daşı fir-firətək hərleyərək tolazladı.
Gedib deydi düz Hektorun sinəsinə-gərdəninə.
415 Necə qadir ulu Zevsin zərbəsindən nəhəng palıd
Öz kökündən qopub düşər, acı kükürd qoxusundan

Dəhşət alar adamları, – axı qadir Ulu Zevsin
Şimşəyinin qarşısında tab gətirə bilməz heç kəs... –
Beləcə də Hektor yerə sərələndi, ağır qalxan,
420 Sərpuş düşdü üzərinə, cingildədi zirehləri.
Axeylər şən çığırtıyla, əldə nizə, cumdular ki,
Onu çəkib aparsınlar, – ancaq heç kəs qəhrəmana,
Nə yaxından, nə uzaqdan heç bir zərər yetirmədi.
Mərd igidlər – Pulidamant, Eney, qoçaq Agenorla
425 Likiyalılar sərkərdəsi Sarpedonla, igid Qlavk
Hər tərəfdən tez Hektoru dövrələyib qorudular.
Heç bir igid laqeyd durub baxmayırdı ona gəndən.
Üzərindən qalxanını götürdülər, yoldaşları
Mərd Hektoru qaldıraraq apardılar o meydandan, –
430 Bir kənarı – atlarıyla yaraşlıq gərdünəsi,
Sürücüsü duran yero... İnildəyən qəhrəmanı
Ordan birbaş çapa-çapa apardılar İlionə.

Ancaq qadir ulu Zevsin yaratdığı pak Ksanfın
Sahilinə yetişəndə, mərd Hektoru gərdünədən
435 Düşürərək, üzərinə çay suyundan səpən kimi,
Hektor dərin nəfəs alıb gözlərini azca açdı.
Çömələrkən qan tüpürdü, laxta-laxta qapqara qan...
Həmin saat yenə yerə sərələndi, gözlərinə
Zülmət çökdü: güclü zərbə onu yaman sarsıtmışdı.

440 Axeylərsə, mərd Hektorun meydanı tərk etdiyini
Görən kimi, şığıdılar troyanlar üzərinə.
Oil oğlu zirek Ayaks hamıdan tez tərənərək,
Cumub iti nizəsilə vurub yıxdı gənc Satnini.
Satnioent sahilində gənc naxırçı Yenop ilə
445 Gözəl pəri nayadadan doğulmuşdu o bir zaman.
Oil oğlu nizəsilə qasığından vurdu onun,
Arxaüstü sərələndi... Ətrafında danaylarla
Troyanlar başladılar bir-birilə vuruşmağa.
Gənc Satninin əvəzini çıxmaq üçün Pulidamant
450 Hücum edib Areilik oğlu igid Profoenora,
Nizəsilə sağ çiyindən vurub dəldi bircə anda.
O yığılıb, əllərilə qamarladı sərt torpağı.

Pulidamant qürur ilə çığıraraq belə dedi:
“Bəli, igid Panfoyoğlu Pulidamant atan nizə
455 Görürəm ki, indikitək heç bir zaman boşa çıxmaz!
Axeylərdən biri onu qəbul etdi bədəninə,
Yəqin onu əsa edib düz Aidə gedəcəkdir!”

Bu lovğalıq arqivlələ bərk toxundu, hamıdan çox
Telamoni oğlu Ayaks bərk hirsləndi-qəzəbləndi.
460 Çünki onun yanındaca vurulmuşdu Profoenor.
Cəld öz iti nizəsini atdı onun arxasınca.
Panfoyoğlu tez sıçrayıb xilas oldu nəqd ölümündən.
Nizə ondan ötüb dəydi Antenorid Arxeloxa.
Allahların hökmü ilə ölüm ona qismət imiş...
465 Başla-boyun bitişdiyi yerə dəyib sivri nizə,
Boynundakı damarları, əsəbləri qırıb tökdü.
Dodaqları, burnu, üzünü – bütün başı, üzüqoylu
Yıxılarda, yerə dəyib, tamam batdı toz-torpağa
Bərk çıxırdı igid Ayaks qürur ilə Panfoide:
470 “Hə, necəsən, Pulidamant, açıq-aşkar söylə görüm,
Profoenor əvəzinə layiqdimi sizin qoçaq?
Deyəsən o, sadə-adi alçaq nəslə mənsub deyil,
At ram edən Antenorun ya oğluydu, ya qardaşı..
Çünki üzdən hamıdan çox Antenora bənzəyirdi.”

475 Belə dedi bilə-bilə... Odlandılar troyanlar.
Akamant öz qardaşının ayağından tutub çökən
Promaxı nizəsilə vurub yıxdı, əvəz aldı.
Onun başı üstə durub, qürur ilə bərk çıxırdı:
“Ay lovğalar! Öyünməkdən doymazsınız heç bir zaman.
480 Bu savaşda zərər çəkmək ancaq bizə qismət deyil,
Sizlərdən də, bax, bununtək hələ də çox qırılacaq!
Budur, iti nizəm ilə ram edilmiş bu Promax,
Görün necə rahat yatır!.. Qardaşım çox gözləmədi
Öz qanının əvəzini!.. Bəli, buna görə hamı
485 İstəyir ki, qan almağa qardaş olsun arxasında!”

Bu lovğalıq bərk toxundu axeylərə,... hamıdan çox
Peneleyin mərd qəlbini bərk coşdurdu-hirsləndirdi.

Hücum etdi Akamanta, ancaq bundan yayındı o.
Peneley bə sürüsü bol Forbant oğlu İlioneyi
490 Vurub yıxdı... Troyanlar arasında mərd Forbantı
Hermes yaman çox sevirdi, bol-bol sərvət bəxş etmişdi.
Mərd Peneley düz gözündən vurdu onun, iti nizə
Dəlib onun kəlləsini, peysərindən çıxdı birbaşa.
495 Çöküb yerə, qollarını geniş açdı... Peneleysə,
Cəld çəkib öz qılıncını cumdu, vurub birçə anda
Saldı yerə kəlləsini sərpüş ilə birgə, hələ
Nizəsi də sancılaraq qalmışdı göz boşluğunda.
O, nizədən yapışaraq qırmızı bir lələ kimi
500 Qaldırıb o kəsik başı düşmənlərə göstərərək,
Məğrur-məğrur uca səslə çığıraraq belə dedi:
“Ey Troyanlar! Bu qoçağın atasına-anasına
Gedin deyin, yas tutsunlar evdə ona ləyaqətlə...
Axı biz də əvvəl-axır gəmilərlə Troyandan
505 Doğma yurdu qayıdanda, Promaxın da gənc arvadı
Öz ərinə sevinc ilə qarşılaya bilməyəcək!”

Belə dedi. Troyanlar tır-tır əsib, boylanaraq
Ölümündən can qurtarmaqçün qaçmağa yer axtardılar.

Ey Olimpin Muzaları, indi mənə deyin görək,
510 Yersarsıdan üstünlüyü axeylərə bəxş edəndə,
Düşmənlərdən ilk qənimət alan şanlı igid kimdi?
İlk olaraq Telamonid igid Ayaks cəsəretli
Misilərin başçıları: adlı-sanlı Girtin oğlu
Gənc Girtini həlak etdi. Nestor oğlu Antilox da
515 Mermer ilə Falkı yıxdı. Qorxmaz igid Merionsa,
Morey ilə Gippotionu, igid Təvkr – Profoonu,
Perifeti vurdu. Atrid – hökmürevan Giperenorun
Qasığından vurdu, nizə qarnını da yarıb, bütün
İçalatı tökdü... Öldü... Zülmət çökdü gözələrinə.
520 Ölülük oğlu zirək Ayaks hamıdan çox düşməni yıxdı.
Yeyinlikdə heç kəs ona tay deyildi... Kronion
Düşmənləri qaçırdanda, o tez çatıb öldürürdü...

ON BEŞİNCİ NƏĞMƏ

Gemilərdən geri dönüş

Troyanlar hasarı da, xəndəyi də, qaça-qaça
Keçib, xeyli qırılaraq, – gərdunələr duran yərə
Yetişdilər... Qorxudan bərk əsə-əsə, buradan da
Qaçırdılar uzaqlara... İdanın dik zirvəsində

- 5 Qızıl taxtlı Hera ilə bir yataqda Zevs oyandı.
Tez qalxaraq, baxıb gördü troyanlar qorxub qaçır,
Axeylərsə, arxadan bərk şığıyırlar... Ulu tanrı
Poseydon da axeylərin qoşunları arasında...
Hektor yərə sərilməmişdir, dövrəsində yoldaşları,
10 Yaman ağır nəfəs alır, itirmişdir huşunu da,
Qan da qusur: onu vuran arqivli çox zorlu imiş...
Qadir allah ulu Zevsin heyfi gəldi mərəd Hektora.
Altdan-altdan dəhşət ilə baxıb dedi pak Heraya:
“Hiyləndən heç əl çəkmirsən!.. İgid Hektor yaralanıb,
15 Troyanlar qaçır... – Bütün bunlar sənın kələyindir!
Ancaq bil ki, şimşəklərlə sənə qamçı çəkəndə mən,
Bu hiylənin ləzzətini əvvəl özün dadacaqsan!
Yoxsa göydən asılmağın yaddan çıxıb? Onda hər bir
Ayağına yekə zindan, qollarını qızıl iplə buludlara”
20 Bağlamışdım; sən fəzadan asılmışdın, Olimpdəki
Allahlar da həyəcana gəlmişdilər. Ancaq səni
Xilas edə bilmirdilər. Hansı sənə yaxın düşsə
Yapışaraq tullayırdım başı üstə göydən yərə.
Ancaq yenə o ilahi Herakl üçün hiss etdiyim
25 Ürəkdələm qəm-qüssəni heç ovuda bilmirdim mən.

Sən Boreyin köməyilə güclü tufan qopararaq,
Bəd niyyətlə onu coşqun dənizlərdə azdırmışdın.
Axır gedib çıxmışdı o, gözəl, abad Kos şəhrinə.
Xeyli əzab çəkmişsə də, mən ordan da xilas edib,
30 Onu yenə at bəsləyən pak Arqosa qovuşdurdum.
Bunu yada salıram ki, sən hiylədən əl çəkəsən,
Biləsən ki, allahlardan uzaq, mənə şirnikdirib
Ağuşuna çəkmək səni xilas etmər cəzalardan!”

Belə dedi. Öküzgözlü Hera bundan dəhşətlənib,
35 Ulu Zevsə çox mənalı sözlər ilə belə dedi:
“Qoy andıma şahid olsun bu yer, bu göy, yer altından
Axan Stiks suları da, – bu and necib allahların
Ən dəhşətli, ən qüvvətli bir andıdır, – hələ sən
O müqəddəs başına da, bizim o pak yatağa da
40 And olsun, – mən bunlara heç boş-boşuna and içməyəm! –
Mənim burda əlim yoxdur: o qüdrətli Yersarsıdan
Axeylərə hayan çıxıb Hektorgilə ziyan vurur.
Poseydonun öz qəlbidir onu buna vadar edən.
Axeylərin əzabına görünür çox yanır qəlbi...
45 Mən özüm də onu görsəm, yaqın ona deyərdim ki,
Ancaq sənə hamımıza göstərdiyin yolla getsin.”

Belə dedi. Allahların, insanların atası Zevs
Ona gülüb, arvadına bu sözlərlə cavab verdi:
“Ey öküzgöz Hera, əgər allahların hüzurunda,
50 Yığınaqda doğrudan da mənə həmrəy olsaydın sən,
Onda başqa olsaydı da Poseydonun fikri əgər,
Yenə onu dəyişərək qoşulardı bizə o da:
Əgər indi dediklərin səmimi və doğrudursa,
Onda tez get allahların məskəninə, qoy İrida
55 Uzaqvuran Apollonla tez gəlsinlər hüzuruma.
İridanı axeylərin arasına göndərim ki,
Poseydonu fərmanımı yetirsin, – o, həmin saat
Tərk edərək o meydanı, çıxıb getsin öz evinə.
Feb-Apollon mərd Hektoru yenə hər bə təhrik etsin,

60 Unutdursun ona indi əzab verən ağrıları,
Qollarına-ürəyinə yeni qüvvət-cürət versin,
Danayları qorxudaraq qaçırsın qoy sahil sarı.
Onlar qaçar Axillesin öz gəmisini duran yerə,
O da dostu mərd Patroklu öz yerinə döyülməyə
65 Göndərəndə, – ondan əvvəl mənim oğlum Sarpedonla
Bir çox başqa igidləri həlak etmiş qoçaq Hektor
Nizəsilə Patroklu da vurur... Buna mərd Axilles
Qəzəblənib həlak edər qoç Hektoru... Ancaq onda
Mən də elə edərdim ki, Troyanın qoşunları
70 Gəmilərin qarşısında tamamilə məğlub olar,
Axeylər də Afinanın müdrik hökmü sayəsində
O müqəddəs, gözəl, abad İlionu fəth edərlər.
Pak Fetida gəlib mənim dizlərimi qucaqlayıb,
Yalvararaq öz qəhrəman oğlu üçün şərəf-izzət
75 Diləyəndə, mən başımla təsdiq edib verdim söz, –
Axillesin arzuları, – öz yerinə yetməyincə,
Qəzəbimi yumşaltmaram, allahlardan heç birinə
Əsla izin vermərəm ki, kömək etsin danaylara”.

Belə dedi. Hera onun sözlərinə əməl etdi.
80 Tez İdadan uzaqlaşdı, uçdu birbaşa dik Olimpə.
İnsan fikri necə uzun məsafələr qət edərkən,
Sonra yenə “ora bir də gedəydim kaş!” – deyə təkrar
Xeyalında bircə anda canlandırır o yerləri, –
Eləcə də sürət ilə Hera uçub getdi ora.
85 Gəlib çatdı pak Olimpə. Zevsin gözəl sarayında
Gördü bütün allahları. Onu görcək qalxıb hamı
Qədəhini ona sarı uzadaraq salamladı.
Heç bir kəsə baxmayaraq, yalnız gözəl Femidadan
Qədəh aldı, – çünki onu o məclisdə ilk olaraq
90 Bu sözlərlə həyəcanla o olmuşdu qarşılayan:
“Hera, niyə gəldin? Yaman bərk qorxmuşsa bənzəyirsən,
Yoxsa ərin Kron oğlu qorxutmuşdur səni belə?”

Bəyaz əlli Hera ona belə dedi cavabında:
“Daha niyə soruşursan! Məgər özün bilmirsənmi –

95 O nə qədər tündxasiyyət, nə dərəcə bədriftardır.
Otur yenə bu bərabər ziyafətdə öz yerində.
Allahlarla birgə sən də eşidərsən, bizə yenə
Nə bəlalar, nə dəhşətlər hazırlayır Kronoid...
100 Yəqin mənim gətirdiyim bu xəbərlər indiyədək
Bu ziyafət məclisində ləzzət ilə nəşələnməmiş
Ölməzləri-faniləri sevindirə bilməyəcək”.

Belə deyib oturdu o. Zevsin gözəl sarayında
Allahlar da tutuldular. Dodaqları gülümsəyir,
Amma alını tutqun idi, açılmırdı ilahənin.
105 Gileylənib hamısına belə xitab etdi Hera:
“Nə gicik biz, boş-boş Zevsin arxasınca deyirik!
Sözle-zorla ona mane olmağa da çalışırıq,
Amma nahaq.. Kənar durub, heç saymır da bizi əsla.
Özünü o, şübhəsiz ki, həm qüvvətdə, həm qüdrətdə”
110 Bütün qalan allahların hamısından üstün sayır
Hamınıza pislilik etsə, gərək tabe olasınız.
Məncə artıq bir bədbəxtlik üz vermişdir pak Aresə:
Sevimlisi mərd Askalaf həlak olmuş savaşıqlarda, –
Qadir Ares məhəbbətlə onu oğul çağırardı”.

115 Bu sözləri eşidəndə, Ares birdən sıçrayaraq,
Qəzəbindən əllərini dizlərinə çırpıb dedi:
“Ey Olimpın allahları, qınamayın əsla məni,
İntiqamçın axeylərin üzərinə gedəm gərək, –
Zevəs məni ildırımla vurub başqa cəsədlərlə”
120 Qanlı torpaq üzərinə sərsə də, mən gedəcəyəm!”

Belə deyib Qorxu ilə Dəhşətə də əmr etdi ki,
Gərdunəni gətirsinlər.. Tez geyinib silahlandı.
Əgər bütün allahların qayğısıyla pak Afina
Kürsüsündən sıçrayaraq düz qapıya qaçmasaydı,
125 Yəqin Zeves Olimpdəki allahlara daha kəskin,
Daha qorxunc bir qəzəblə ağır cəza verəcəkdə.
Aresin tunc sərpuşunu, çiyindəki qalxanını,

Əlindəki nizəsini alıb qoydu bir kənara.
Qəzəblənmiş Aresə o xitab edib belə dedi:
130 “Dəlisənmi! Özünə gəl! Məhv olarsan! Məgər sən
Qulaqların söz eşitmir? Əqlin-həyan yoxdur məgər?
İddadan, düz ulu Zevsin yanındaca yeni gəlmiş
Bəyaz əlli pak Heranın sözlərini eşitmədin?
Çox bəlalar çəkibsen sən, yoxsa yenə istəyirsən”
135 Kor-peşman, qəmli-qəmli qayıdasan pak Olimpə,
Qalan bütün allahlar da düşər olsun müsibətə?
Axı Zeves qoşunları seyr etməkdən əl çəkərək,
Həmin saat düz Olimpə gəlib burda od yağdırar,
Haqlı-haqsız ayırmadan, divan tutar hamımıza.
140 Bəsdir, əl çək öz oğlunçün duyduğun bu qəzəbindən!
Oğlundan heç pis olmayan gör nə qədər adlı igid
Həlak olmuş, olacaqdır hələ savaş meydanında!
Ölümdən bu insanları xilas etmək mümkün deyil...”

Belə deyib, qəzəblənmiş Aresi də əyləşdirdi.
145 Hera isə, İrida və Apollonla çıxdı evdən, –
Ölməz qadir allahların elçisidir pak İrida, –
Hera belə xitab etdi onların hər ikisinə:
“Zevəs sizə əmr edir ki, gedəsiniz tez İdaya.
Ora çatıb ulu Zevis qarşınızda görən kimi,
150 Nə söyləyə, əməl edin onun bütün buyruğuna!”

Belə deyib, Hera gəlib qərar tutdu öz yerində.
Apollonla İridasa, uçub yola düzöldilər.
Bir az sonra yetişdilər suları bol pak İdaya,
Qarqarın dik zirvəsində oturmuşdu Şimşəksaçan.
155 Xoş otirli buludlarla bürümüşdü dövrəsini.
Gəlib durdu hər ikisi Kronidin qarşısında.
Gələnləri görəndə o, fərəhlənib çox sevindi,
Çünki əziz arvadının əmri ilə tez gəlmişdilər.
İlk olaraq İridaya xitab etdi ulu Zeves:
160 “Ey İrida, tez get qadir Poseydonun hüzuruna,

Mənim bütün sözlərimi doğru–düzgün yetir ona.
Əmr edirəm: buraxıb o müharibə meydanını
Tez qayıtsın ya allahlar məclisinə, ya dənizə...
165 Əgər mənim sözlərimi saymayaraq orda qalsa,
Qoy yaxşıca fikirləşsin, o nə qədər güclü olsa,
Sonra mənim qabağında durub davam edəcəkmi?
Çünki ondan həm güclüyəm qat–qat, həm də yaşda böyük.
Bəs o, necə qorxmur mənle nahaq bəhsə girişməkdən,
Bir halda ki, pak allahlar hamı qorxub tir–tir əsir?”

170 Yel sürətli İrida da ulu Zevsin buyruğuna
Əməl edib, cumdu birbaş pak müqəddəs İliona.
Necə göyü təmizləyən Boreyin gur nəfəsilə
Uçan soyuq buludlardan qar ya dolu səpilsə,
İrida da o sürətlə uçub getdi saf səmada.
175 Poseydona yaxınlaşıb belə xitab etdi ona:
“Ey qarasaç Yersarsıdan, şimşəksaçan ulu Zevsin
Bir əmrilə gəlmişəm mən bu gün sənin hüzuruna.
Buyurur ki, buraxasan müharibə meydanını,
Tez gedəsən ya allahlar məclisinə, ya dənizə.
180 Əgər onun sözlərini saymayıb, sən burda qalsan,
Onda özü bura gəlib səninlə bərk vuruşacaq.
O məsləhət görmür sənə bu vuruşa girişməyi,
Çünki səndən həm çox güclü, həm də yaşda böyükdür o.
Bəs qorxmazsan onunla sən bəhsə girib çəkişməkdən,
185 Bir halda ki, pak allahlar hamı qorxub tir–tir əsir,

Əzəmətli Yersarsıdan bərk qəzəblə belə dedi:
“Nə olsun ki, güclüdür o? Nəyə görə lovğalanmaq?
Mən də ona bərabərəm, – məni zorla hədələyir?
Kron ilə pak Peyadan biz üç qardaş doğulmuşuq:
190 Zevslə mən bir də Aid – yer altının hökmdarı...
Üçə böldük hər bir şeyi, öz payını aldı hərə.
Qürə atdıq – boz dənizlər əbədilik mənə düşdü,
Aidəse, qismət oldu yerin altı, qara zülmət,
Zevsə düşdü fəzalarla, buludlarla geniş səma.

195 Yerlə uca Olimpə də hər üçümüz ortağıq biz
Buna görə Zevsə əsla baş əyməli deyiləm mən.
Güclüsə də, qoy rahatca, dinc otursun öz yerində.
Qorxaq bilib, qol zoruyla məni nahaq qorxutmasın.
Yaxşı olar öz oğul və qızlarını sərt sözlərlə
200 Hədələyib qorxutmaqla ram ələyib alsın ələ!
Onlar, əlbət, necə olsa gərəkdir ona baş əyələr!”

Ulu Zevsin yeyinayaq elçisi də ona dedi:
“Ey qarasaç Yersarsıdan, deməli, mən bu üsyankar
Sərt cavabı necə varsa, yetirimmə ulu Zevsə?
205 Bəlkə bir az dəyişəsən, nəcib qəlblər yumşaq olar.
Bilirsən ki, Erinilər böyüklərə tərəfdardır”.

Yersarsıdan Poseydon da belə cavab verdi ona:
“Çox ağıllı söz söylədin, ey İrida, indicə sən.
Elçi bizə məsləhətlə kömək etsə, yaxşı olar!
210 Ancaq Zevsin belə ağır, həqarətli sözlər ilə
Hər cəhətdən özü kimi eyni haqqa malik olan
Bir allahı incitməsi mənə yaman ağır gəlir.
Amma çox bərk hirslənsəm də ona güzəşt edirəm mən.
Ancaq sənə deyirəm, bil, yadda saxla bu hədəni:
215 Əgər mənim, şərəfətli Afinanın, pak Heranın,
Saf Hermesin və Hefestin arzumuzun xilafına
Uca bürclü Troyanı qoruyaraq, qələbəni
Tamam–kamal arqıvlərə qismət etmək istəməsə,
Aramızda bərk ədavət başlayacaq, – bilsin bunu!”

220 Belə deyib Yersarsıdan axeyli mərd igidləri
İncik qoyub tərək edərək, getdi bomboz gur dənizə.
Buludyağan Zevsə onda belə dedi Apollona:
“Ey əziz Feb, tunc zirehli mərd Hektorun yanına get!
Odur, qadir Yersarsıdan qaçır artıq pak dənizə,
225 Bizim qorxunc hədəmizdən qaçır... yoxsa, yer altında.
Krona lap yaxın olan allahlar da ən dəhşətli
Bir savaşa şahid olacaqdı!.. bu həm mənə,

Həm də ona əlverişli oldu ki, o hirsənsə də,
Mənim zorum qarşısında təslim olub ricət etdi.
230 Bu iş bizim aramızda bərk vuruşla bitəcəkdə!
Get, mənim, bax, bu saçaqlı qalxanımla gir meydana.
Oynadaraq bu qalxanı, dəhşətə sal axeyləri.
Hektorun da qayğısına, ey Apollon, sən özün qal,
Ona elə qüvvət ver ki, qarşısından axeylilər
235 Qaçıb-gedib Hellespontun sularına yetişsinlər.
Ondan sonra işlə-sözlə özüm tədbir görərəm ki,
Axeylər də nəhayət bu əzablardan dincəlsinlər”.

Belə dedi. Apollon da tabe oldu atasına.
Quşlarda ən iti uçan, göyərçini cəld ovlayan
240 Şahin kimi, bircə anda dik İdadan uçub getdi.
Tez də tapdı Priamın igid oğlu mərd Hektoru.
İndi daha uzanmayıb, huşa gəlib oturmuşdu,
Ağır-ağır töyşüyürdü, tanıyırdı dostlarını,
Qadir Zevsin köməyiylə ayılırdı yavaş-yavaş.
245 Uzaqvuran Feb-Apollon yaxınlaşıb dedi ona:
“Ey Priam oğlu Hektor! Söylə görüm niyə belə
Döyüşlərdən kənardasan? Yoxsa, bir şey olub sənə?”

Parlaqsərpuş Hektor ona zarıyaraq cavab verdi:
“Ey xeyirxah allah, kim sən, özün mənle danışırısan?
250 Bilmirsənmi, gəmilərin arasında arqivləri
Qırarkən mən gursəs Ayaks Telamoni yekə daşla
Sinəmdən bərk vurub mənim, taqətimi aldı əldən?”
Dedim, yəqin elə bu gün mən də Aid aləminə
Gedəcəyəm ölümlərlə... Kəsilməmişdi lap nəfəsim...
255 Cavabında Feb-Apollon belə dedi yenə ona:
“Hektor, qorxma! Məni bura uca İda zirvəsindən
Qadir Zevs göndərmişdir sənə kömək eləməyə.
Mən həmin o qızılqılınc Apollonam ki, həmişə
Səni, həm də uca gözəl İlionu qorumuşam.
260 Tez ruhlandır öz qəhrəman qoşununu, qoy çapsınlar
Atlarını birbaşa axey gəmiləri duran yerə.

Mən də gedim öndə, sizin atlılara yol açaraq,
Axeyləri qorxudaraq qovum döyüş meydanından”.

Belə deyib qüvvət verdi-cürət verdi sərkərdəyə.
265 Necə ki, bir at tövlədə bağlı qalıb, bol-bol yeyər,
Harınılaşar, noxtasını qırıb qaçar düzənlərə,
Büllür kimi suda çimər, qürurlanıb lovgalaşar,
Başını dik tutub çapar, dalğalanar uzun yalı,
Aşiq olub öz hüsnünə, baxa-baxa ləzzət alar,
270 Otlaplarda, yaylaqlarda quştək uçar çapa-çapa, –
Mərd Hektor da allah səsi eşidəntək belə yeyin
Cuma-cuma, atlıları harayladı savaşağa.
Necə ki, bir şux cüyürü, yekəbuynuz bir maralı
Kəndlilər sərt köpəklərlə izləyərlər qova-qova,
275 Heyvanları ya dik qaya, ya sıx meşə xilas edər,
Ovçular da yaxın düşüb tuta bilməz o ovları,
Bu hay-küyə, qıllı-yallı bir aslan da şığıyanda,
Necə qaçıb dağılarsa hamı ordan bircə anda, –
Danaylar da, bax, beləcə, əvvəl, əldə iti nizə,
280 Dəstə-dəstə izləyərək qovurdular düşmənləri.
Ancaq görcək mərd Hektoru troyanlar arasında,
Bərk qorxuya düşüb hamı güc verdilər ayaqlara.

Andremon oğlu Foant xitab etdi arqivlərə.
Etolyalı bu mərd igid mahir idi həm nizədə,
285 Həm də qılınc savaşında... Yığıncaqda mahir gənclər
Xitabətdə yarışanda, onu ötən az olardı.
Xoş niyyətlə axeylərlə belə xitab etdi Foant:
“Ey allahlar, bu möcüzədir görürəm mən gözlərimlə!
Hektor sağdır! Ölmüşdü o, dirilmişdir, yenə, budur!
Biz hamımız arxayındıq, hamı möhkəm əmindik ki,
Telamoni oğlu Ayaks onu artıq öldürmüşdür.
Bəli, ölməz allahlardan kimsə onu hifz eləyib
Sağaltmışdır... Danaylardan çoxlarını qırmış, hələ
Yəqin ki, çox qıracaqdır... Əlbət onun sağ-salamat”
295 Yenə başda durmasında ulu Zevsin əli vardır.

Elə isə, indi gəlin əməl edək mən deyənə!
Qoşunları tez qaytaraq gəmilərin qarşısına,
İftixarla ən qəhrəman adlananlar, – biz özümüz
Burda qalıb, nizələrlə bəlkə onu dayandıraq.
300 O nə qədər bərk döyüşkən olsa belə, cürət edib
Arqivlərin sıx birləşmiş dəstəsinə cuma bilməz”.

Hamı onu dinləyərək, əməl etdi sözlərinə.
Tez döyüşçün düzüldülər, başda igid sərkərdələr:
Ayaks ilə İdomeney, aressifət Tevkr, bir də
305 Mərd Merion... Səslədilər ən qəhrəman axeyləri
Hektor ilə, troyalı qoşunlarla bərk vuruşa.
Qalan qoşun ricət etdi gəmilərin qarşısına.
Əvvəl sınıqsız cərgələrlə troyanlar hücum etdi.
Başda Hektor addımlayır, Apollon da irəlində
310 Çiyinləri buludlarla, əlində də par-par yanan,
Saçaqları döşət saçan o heybətli qorxunc qalxan...
Bu qalxanı ulu Zevsə insanları qorxutmaqçün
Daim əldə gəzdirməyə misgər Hefest bəxş etmişdi,
Apollonun əlində də indi həmin bu qalxandı...

Axeylər də sıx birləşib gözləyirdi düşmənləri.
315 İki qoşun birdən-birə bərk qıy vurdu... hər tərəfdən
Tunc nizələr yağdı, uçan oxlar yaman qıjıldadı.
Bir çoxları deyib yıxır igid coşqun cavanları,
Bir çoxu da ağ bədənlər həsrətilə yana-yana
320 Yarı yolda torpaqlara sancılaraq qalırdılar.
Nə qədər ki, Apollon dik saxlamışdı o qalxanı,
Oxla-nizə bol-bol yağır, qırılırdı döyüşənlər.
Ancaq birdən danaylara üz çevirib o qalxanı
Silkəyərək, özü qorxunc səslə bərkdən qıy vuranda,
325 Axeyləri qorxu aldı, cəsarəti unuttular.
Necə zülmət bir gecədə çobanlardan ayrı düşmüş
Bir sürüyə ya naxıra iki vəhşi soxulanda,
Qoyun, inək pərən-pərən düşüb qaçar, hara gəldi, –

330 Eləcə də qaçırdılar axeylilər... Feb-Apollon
Onları bərk qorxudaraq, şöhrət verdi Hektorgilə...

Artıq tək-tək döyüşçülər arasında qızdı savaş.
Stixilə Arkesilayı vurub yıxdı igid Hektor.
Arkesilay beotyalı qoşunlara sərkərdəydi,
Stixisə, – afinalı Menesfeyin sadiq dostu.
335 İgid Eney həlak etdi Medont ilə mərd İası,
Medont necib Oileyin kənar oğlu və Ayaksın
Qardaşıydı. Ancaq doğma yurdunda yox, Filakada
Yaşayırdı. Çünki ögey anasının – Eriopanın –
Oileyin arvadının qardaşını öldürmüşdü.
340 İas isə, sərkərdəydi afinalı qoşunlara,
Bukol oğlu Sfenelin oğlu kimi tanınmışdı.
Pulidamant – Mekisteyi, Polit isə, – gənc Exini,
Agenor da vurub yıxdı allahsifət Klonini,
Paris isə, ön cərgədən qaçıb gedən Deioxu
345 Arxasından nizə ilə vurub dəldi kürəyini...

Başladılar çıxarmağa ölənlərin zirehini.
Axeylərsə, xəndək ilə hasarlara sığınaraq,
Pərən-pərən düşüb, hərə bir tərəfə qaçışırdı.
Hektor uca səslə təhrik edirdi öz qoşununu:
350 “Cumun birbaş gəmilərə, soymayınız cəsədləri!”
Kimi görsem gəmilərdən uzaqlaşıb, elə orda
Vuracağam, – nə bacı, nə qardaşları yas tutaraq
Cəsədini yandıra da bilməyəcək... İlionun qarşısında
Ac köpöklər didəcəklər dişlərilə bədənini!”

355 Belə deyib qamçıladı yeyin gedən atlarını,
Harayladı troyalı qoşunları, – cavabında
Bütün qoşun qıy vuraraq cumdu... Qorxunc gurultuyla
Çapdı atlı gərdunələr, öndə gedən Apollonsa,
Asanlıqla tapdalayıb doldurdu gen xəndəkləri,
360 Dümdüz edib, gen yol açdı troyalı qoşunlara.

Bu yol elə genişdi ki, öz gücünü sınaaraq,
Biri nizə atsa, – zorla çatardı o kənarına.
Qoşun cumdu irəliyə, ən öndə də Feb–Apollon,
Əldə həmin qorxunc qalxan... Axeylərin bürcünü də
365 Elə asan dağıtdı ki, guya dəniz kənarında
Oynayan bir uşaq qumdan hasar çəkib, sonra onu
Əylənərək, ayağıyla ya əlilə vurub yıxır, –
Apollon da arqivlərin əziyyətlə qurduqları
Hasarları belə yıxıb, özlərini qaçırdırdı.

370 Axeylilər gəmilərə çatıb, artıq dayandılar.
Bir–birinə ürək verib, əllərini qaldıraraq,
Allahlara siddə ürəklə qızğın dua elədilər.
Axeylərin ümidgahı gerenli mərd müdrik Nestor
Əl qaldırıb, hamıdan bərk dua etdi hərərətlə:
375 “Ey atamız! Bol buğdalı pak Arqosda bir zamanlar
Yağlı öküz, qoyun budu yandıraraq, sağ dönməkçün
Duamızı yaxşı qəbul etdiyini yadına sal!
Fəlakəti uzaq elə bizlərdən, ey ulu tanrı,
Qoyma qırsın arqivləri ilionlu qəhrəmanlar!

380 Belə dedi yalvararaq... Kronion gurultuyla
Bildirdi ki, qəbul etdi Nelidin duasını...
Ancaq Zevsin gur səsini eşidəndə troyanlar,
Daha da bərk şığıdılar axeylərin üzərinə.
Necə güclü fırtınada gur dənizin dalğaları
385 Dağlar kimi dik qalxaraq, dəhşət saçan gurultuyla
Gəmiləri çulğayaraq, aşıb–basar göyərtəni, –
Eləcə də troyanlar nəre çəkib aşırıdılar
Atlarını çapa–çapa axeylərin hasarını.
Gəmilərin lap dibində qızğın döyüş alovlandı.
390 Onlar cumub gördünəylə, bunlar vurur göyərtədən
İri, uzun, tunc həlqəli ağır, möhkəm nizələrlə,
Bunlar dəniz vuruşunda gəmilərdə işlənərdi...

Troyanlar axeylərlə gəmilərdən uzaqlarda
Hələ bürcün qarşısında vuruşarkən xeyli müddət
395 Patrokl da xoş söhbətlə Yevripilə ürək verdi,
Yarasına dərman səpib kəsdi onun ağrısını.
Ancaq artıq düşmənlərin bürcə hücum etdiyini,
Danayların feryad edib qaçdığını görən kimi,
Patrokl da əllərini dizlərinə bərk çıxparaq
400 Acı–acı ufuldayıb belə dedi Yevripilə:
“Ah, Yevripil, sən nə qədər istəsən də, çox heyf ki,
Daha qala bilmərəm mən! Başlanır ən çəti savaş!
Qoy yoldaşın baxsın sənə. Mən tez gedim düşərgəyə,
Axillesi bir təhərlə təhrik edim vuruşmağa.
405 Allahların köməyiylə bəlkə onu dilə tutub
Razı etdim vuruşmağa, – dost sözünü eşidər dost!”

Belə deyib yeyin getdi. Arqivlilər, hücum edən
Düşmənlərin qarşısında möhkəm durmuş, – ancaq yenə
Az olsa da, gəmilərdən uzaq qova bilmirdilər.
410 Troyanlar özləri də danaylara üstün gəlib,
Gəmiləri düşərgəni ələ ala bilmirdilər.
Afinadan dərns almış bir mahir gəmi sənətkarı
Bir kəndirle doru necə dümdüz dəqiq tarazlarsa,
Eləcə bir tarazdaydı düşmənlərin qüvvələri...
415 O yandakı gəmilərcün başqaları vuruşurdu.

Hektor çıxdı şan–şöhrətli mərd Ayaksın qarşısına.
İkisi də bir gəminin uğrunda bərk çarpışdı.
Hektor onu məğlub edib, tez gəmini yandıрмаğa,
O da qəddar düşməni dəf etməyə çalışdı.
420 Məşəl ilə yaxınlaşan Klit oğlu Kaletoru
İti uzun nizəsilə sinəsindən vurdu Ayaks.
Tappılıyla yıxıldı o, yanan məşəl düşdü yerə.
Hektor əziz əmoğlusu Kaletoru mərd Ayaksın
Vurub yerə sərdiyini görəndə, bərk qəzəblənib
425 Uca səsle troyalı qoşunları harayladı:

“Troyanlar, likiyalılar, ey döyüşkən dardanlılar!
Bu dəhşətli vurhavurda əsla geri çəkilməyin!
Ancaq burdan Kaletorun cəsədini qaçırın ki,
Axeylilər onun gözəl zirehini soymasınlar!”

430 Belə deyib nizəsini atdı birdən mərd Ayaksa
Nizə deydi kiferalı Mastor oğlu Likofrona.
O, Ayaksın yoldaşıda, onlarda da yaşayırdı,
Çünki yurdu Kiferada öldürmüşdü bir nəfəri.
O Ayaksın yanında, nizə deydi gicgahından.
435 Göyertədən başı üstə yıxıldı o, torpaqlara,
Diyirləndi yerdə, sonra gücdən düşdü əzaları...

Ayaksı bərk dohşot aldı, belə dedi qardaşına:
“Əziz qardaş! Bir zamanlar Kiferadan bizə gəlib
Evimizdə öz evitək əzizlənən sadıq yoldaş,
440 Mastor oğlu gözümüzün qarşısında həlak oldu.
Qəddar Hektor vurdu onu. Hamı sənin ölüm saçan
Pərli oxun? Hamı Febin bəxş etdiyi əyri yayın?”

Belə dedi. Tevkr onun sözlərinə əməl edib,
Öz yayını, oxla dolu sadağını götürərək,
445 Gəlib ordan ox yağdırdı troyalı qoşunlara.
Vurub yıxdı Pisenorun igid oğlu mərd Kliti.
Panfoy oğlu Pulidamant ilə dostdu o qəhrəman.
Vurulanda, əldə cilov, gərdunəni sürürdü o,
Hektor ilə troyalı qoşunların köməyinə,
450 Vuruşmanın sıx yerinə... Ancaq bu dəm, bircə anda
Özü həlak oldu, onu kimse xilas eləmədi.
Dəhşət saçan ox arxadan deydi onun düz boynuna.
Gərdunədən yıxıldı o, atlar hürküüb, gurultuyla
Aparıldı gərdunəni. Pulidamant görüb bunu,
455 Tez yüyürdü, tutub verdi gərdunənin cilovunu
Protianid Astinoya, tapşırı ki, yaxın dursun,
Gözü daim onda olsun... Özü getdi ön səflərə...

Tunczirehli Hektor üçün Tevkr yeni ox çıxardı.
Əgər onu gəmilərin qarşısında vursaydı o,
460 Döyüşdən əl çəkirdi belə igid bir çağında.
Ancaq yenə mərd Hektora kömək edən, Tevkrəşə
Mane olan müdrik Zevsin nəzərindən qaçmadı bu.
Tevkr nişan aldı onu, birdən əla kamanının
Kirişini qırdı Zeves... Ağır tunc ox yayınaraq,
465 Hədəfindən kənar getdi, yay s-çrayıb düşdü yerə.
Tevkr qorxub titrəyərək, belə dedi qardaşına:
“Aman, ay dad!.. Puç eləyir qəsdimizi allah bizim!
Bax, əlimdən alıb mənim yayımı o... Bu gün səhər
Dalbadal ox atmaq üçün yaxşı-yaxşı bağladığım
470 Ən davamlı, yeni, möhkəm kirişi də qırdı, budur!

Böyük Ayaks-Telamoni belə cavab verdi ona:
“Qardaş, əgər danaylara düşmən olan allah belə
Eləyirsə, qoy kaman da, bol-bol ox da qalsın yerdə.
Uzun nizo, möhkəm qalxan alıb giriş savaşağa,
475 Vuruş, həm də qoşunlara ürək ver, bərk vuruşsunlar!
Yoxsa, yəqin troyanlar asanlıqla burda bizi
Moğlub edib gəmilərə soxularlar... Tez, döyüşə!”

Belə dedi. Tevkr gedib yayı qoydu düşərgədə
Möhkəm dördqat qalxanını alıb taxdı tez çiyinə.
480 Üzərində at yalından qorxunc qotaz dalğalanan
Möhkəm, parlaq sərpuşunu qoyub, iti, uzun, ağır
Nizəsini aldı ələ... Yaxşı-yaxşı silahlanıb,
Qaç-qaç gəlib durdu mərd Ayaksın lap yanında.

Hektor görüb mərd Tevkrin ox-yaydan əl çəkdiyini,
485 Uca səslə çıxıraraq, ruhlandırır qoşununu:
“Troyanlar, likiyalılar, ey döyüşkən dardanlılar!
Mərd olun, ey dostlar burda, axeylərin qarşısında
Cəsur olun, qoçaq olun! Özüm gördüm öz gözümle –
Mərd igidin ox-yayını gücdən saldı ulu Zeves!
490 Zevsin gücü insanlara asanlıqla olur ayan,

Kiminə o şan-şövkətlə ad-san verir ucaldaraq,
Kimindən də köməyini əsirgəyib məğmun edir.
İndi budur, axeyləri məğmun, bizi məmnun edir.
Cərgələri sıxlaşdırın, bərk vuruşun bu meydanda!
495 Kimə ölüm qismət isə, qoy mərdliklə həlak olsun!
Vətəninə qoruyaraq ölmək özü bir şərəfidir!
Axeylilər gəmilərlə öz yurduna qovularsa,
Şəhid arvad-uşaqları, ev-eşiyi, zəmiləri,
Hər bir şeyi sağ-salamat qalar tamam öz yerində!”

500 Belə deyib hamısına qüvvət verdi, cürət verdi.
O yanda da igid Ayaks xitab etdi qoşununa:
“Ar olsun, ey axeylilər! Bizim bircə yolumuz var:
Ya məhv olaq, ya da gerek düşmənləri burdan qovaq.
Parlaqsərpuş Hektor bizim gəmiləri alsın, – onda
505 Piyadamı gedəcəyik, burdan əziz doğma yurda?
Eşitmirsiz qoşununu Hektor necə təhrik edir?
Gəmiləri oda verib yandırmaqla təhdid edir!
Qoşununu rəqsə deyil, vuruşmağa haraylayır!
İndi bizim onlar ilə əlbəyaxa vuruşmaqdan
510 Başqa nə bir çarəmiz var, nə bir ayrı yolumuz var...
Gəmilərin qarşısında qat-qat zəif bir düşmənlə
Uzun ağır savaşırlar nahaq əldən düşməkdənsə,
Birdofəlik ölmək, ya da qalib gəlmək şərəfidir!”

Belə deyib hər birinə qüvvət verdi, cürət verdi.
515 Fokeylərin sərkərdəsi Perimedid Sxedini
Hektor vurub həlak etdi. Piyadalar sərkərdəsi
Antenorid Laodamantı igid Ayaks vurub yıxdı.
Pulidamant mərd epeylər sərkərdəsi, Filid dostu
Killeneyli Otı həlak edib, soydu zirehini.
520 Bunu görcək Filid Meges cumdu onun üzərinə.
Pulidamant tez sıçradı, nizə ona toxunmadı.
Feb-Apollon onu orda xilas etdi həlakətdən.
Nizə dəydi Kroysmun sinəsinin ortasından.
Tappılıyla dəydi yerə Meges soydu zirehini.
525 Megesə də hücum etdi adlı-sanlı Laomedontid

Şan-şöhrətli Lampın oğlu, nizə ilə vuruşmaqda
Mahir olub ad qazanmış qolu zorlu igid Dolop.
Yaxın cumub nizəsilə o Megesin qalxanından
Vurdu, ancaq möhkəm, qat-qat zireh onu xilas etdi.
530 Bu zirehi bir zamanlar Selleyentin sahilindən
Efiranın hökmdarı Yevfetdən bir hədiyyətək
Filey alıb, savaşırlar düşmənlərin zərbəsindən
Qorunmaqçın öz əyninə geyinməyə gətirmişdi.
Həmin zireh xilas etdi indi onun öz oğlunu.
535 Meges isə, Lamp oğlunu tunc nizəylə sərpuşunun
Təpəsindən, darağının lap dibindən möhkəm vurdu.
Qotazı da, darağı da qırıb saldı nizə yerə;
Al-əlvan bir parılıyla düşdü daraq toz içinə.
Qələbəyə güvənərək Dolop yenə vuruşurdu.
540 Mərd Menelay gəldi birdən Fileidin köməyinə.
Gizlin durub bir kənardan, daldan atdı nizəsinə.
İti nizə acgözlüklə dəlib çıxdı sinəsindən,
İgid Dolop üzüquyulu dəydi yerə bircə anda.
İkisi də cumdular ki, tunc zirehi tez soysunlar.
545 İgid Hektor harayladı onun yaxın dostlarını –
İlk növbədə Giketaon oğlu igid Melanippi.
Axeylilər gəlməmişdən o, Perkota yaxınında
Long tərpenən inəkləri otarardı bir zamanlar.
Ancaq nəhəng gəmilərlə axeylilər bura gələcək,
550 O da gəlib fərqlənmişdi döyüşənlər arasında.
Priamın sarayında bir oğultək yaşayırdı.
Hektor onu öz adıyla çağıraraq, belə dedi:
“Ey Melanipp, belə olar? Bəs o əziz qardaşının
Ölümünə heç üreyin bir azca da yanmır sənə?
555 Görmürsənmi, indi onun zirehini çıxarırlar?
Ardımca gəl! Axeylərə lap yaxşıca bir dərs verək!
Bu gün gerek ya onları tamam qıraq, ya da onlar
Bizi tamam həlak edib, dağıtsınlar İlionu”.

560 Belə deyib getdi, onun ardınca da mərd Melanipp.
Telamonid Ayaks isə, axeyləri qızıışdırdı:

Ləng tərpenən inəkləri coşqun-azğın vəhşilərdən
Qorumağı bacarmayan naşı çoban gen düzəndə
Saysız inək naxırını otaranda, qorxusundan
Gah arxada, gah da öndə vurnuxanda, qızmış aslan
635 Naxırın tən ortasına atılaraq, bir inöyi
Parçalayar, qalanları pərən düşüb qaçırlar. –
Axeylər də Zeves ilə mərd Hektorun qabağından
Qorxub belə pərən-pərən qaçırdılar hara gəldi.
İgid Hektor həlak etdi Koprey oğlu Perifeti;
640 O Heraklin hüzuruna mərd hökmdar Yevrisfeyin
Etibarlı elçisitək tez-tez səfər eyləyərdi.
Pis atadan ləyaqətli, yaxşı oğul törəmişdi.
Hər cəhətdən mahirdi o... Yeyinlikdə savaşımaqda
Zəkada da axeylərin arasında seçilirdi.
645 Bu savaşda Hektora o xeyli şöhrət qazandırdı:
Perifetin ayağı öz qalxanına ilişmişdi, –
Nizələrdən qorunmaqçün çox uzundur həmin qalxan, –
Üzüqoylu yıxıldı o, başmdakı sərpüşü da
Yerə dəyib gicgahında yaman bərkədən guruldadı.
650 Hektor bunu görə kimi, cumub vurdu nizə ilə.
Dostlarının qarşısında can verdi o bircə anda.
Onlar yana-yana baxıb, kömək edə bilmədilər,
Özləri də tir-tir əsir, qorxurdular mərd Hektordan.
Hamı artıq geri dönüb, uzaqdakı gəmilərin
655 Arasıyla qaçırdılar, troyanlar qovurdular.
Axeylər ön gəmilərdən naçar ricət edib ancaq,
Düşərgəyə yetişəndə toplaşaraq dayandılar.
Daha qaça bilmədilər: üstün gəldi qorxu-həya.
Bərk ayaqda bir-birinə ürək-dirək verdi onlar.
660 Axeylərin mərd arxası müdrik Hektor coşqun-coşqun,
Əcdada and verə-verə, hamıya bərk yalvarırdı:
“Aman, dostlar, kişi olun, həya edin insanlardan!
Arvadları-uşaqları, ev-eşiyi, ölü-dir
Valideyni yada salın, unutmayın bircə an da!
665 Onlar burda yoxdursa da, mən onların əvəzinə
Yalvarıram: çəkilməyn, mətanətlə möhkəm durun!”

Belə deyib hər birinə qüvvət verdi, cürət verdi.
Pak Afina gözlərindən sildi qorxu dumanını,
Qaraçanaq gəmilərdən qorxunc qanlı meydanadək
670 Hər şey aşkar, əyan oldu gözlərinin qarşısında.
Gurses Hektor, troyanlar, hələ hər bə girişməmiş
Qoşunlarla gəmilərin ətrafında vuruşanlar, –
Başdan-başa bütün bunlar zahir oldu axeylərə:

Cəsur Ayaks-Telamoni bütün başqa axeylərin
675 Ricət edib durduqları yerdə qalmaq istəmədi.
Bir əlində nəhəng, uzun, ağır iti nizəsiylə
Sahildəki gəmilərin arasından körpülərlə
Geniş-iri addımlarla sürət ilə addımladı. –
Mahir usta bir minici ilxıdan dörd at seçərək
680 Bir-birinə bənd eləyib işlək yolla çapar şəhrə,
Arvad-kəşi heyrət ilə qalar ona baxa-baxa,
Osa, atlar çapa-çapa, əsla qorxub çəkinmədən,
Sıçrar bir-bir gah o atın, gah bu atın üzərinə. –
Mərd Ayaks da bunun kimi gəmilərin arasıyla
685 Bu körpüdən o körpüyə sıçrayaraq gedə-gedə
Elə bərkədən çıxırırdı, səsi göyə ucalırdı.
Əsla ara verməyərək yorulmadan-usanmadan,
Haraylayıb səsləyirdi danayları mətanətlə,
Cəsarətlə qorumağa gəmiləri-düşərgəni...
690 Mərd Hektor da troyanlar arasında qalmamışdır
Necə ki, bir qara qartal sahillərdə dən axtaran
Qaz, qu, durna sürüsünə şığıyaraq cumar göydən, –
Qoç Hektor da belə coşqun şığıyırdı sahiləki
Qaraçanaq gəmilərə... Zeves qadir əlləriylə
695 Təkan verib ona, bütün qoşunu da coşdururdu.
Gəmilərin yaxınında bərk qızıqırdı hər bə yenidən.
İki qoşun elə coşqun vuruşurdu, – deyərdim ki,
Bunlar əsla yorulmamış, tamam yeni qoşunlardır.
Hərənin öz fikri vardır: axeylilər həlakəti
700 Labüd bilib, yalnız ölüm barəsində düşünürdü.

Troyanlar coşqun ümid bəsləyirdi qələbəyə:
Gəmiləri yaxıb bütün axeyləri qıracaqlar...
Bu fikirlə iki tərəf çarpışırdı bir-birilə.

705 Bir gəminin kənarından bərk yapışdı igid Hektor.
Bu sürətli, qəşəng gəmi Prosilayı gətirmişdi.
Ancaq onu vətəninə qaytarmalı olmadı o!
Bu gəminin dövrəsində iki tərəf əlbəyaxa
Vuruşurdu... Nə troyan. Nə axeylər indi daha
Ox ya nizə zərbəsini bir kənarında gözləyirdi, –
710 Qabaq-qəşər durub qızgın vuruşurdu bir-birilə –
İkiağız baltalarla, nizələrlə, qılınclarla...
Ölənlerin əllərindən çoxlu qəşəng qılınc-qalxan
Düşür yerə, ayaq altında seltək axıb gedirdi qan.
Hektor isə, möhkəm tutub buraxmırdı o gəmini.
715 Arxadakı bəzəklərdən yapışmışdı möhkəm-möhkəm.
Uca səslə çığırırdı troyalı qoşunlara:
“Tez od verin, hamınız da bərk qıy vurun bir ağızdan!
Zeves bizə havadardır, bərk intiqam alacayıq!
Allahların iradəsi xilafına Troyaya
720 Üzüb gələn, bizim qorxaq başçıların ucbatından
Çox fəlakət törədən bu gəmiləri alacayıq!
Mən gəmilər qarşısında vuruşardım əvvəlcədən,
Başçılarsa qoymadılar, qoşunu da saxladılar.
Əgər onda Zeves bizim əqlimizi almışdısa,
725 Özü bizi dəvət edir, yol göstərir qələbəyə!”

Bele dedi. Qoşun daha bərk girişdi vuruşmaya.
Ox yağırırdı mərd Ayaksa, qarşısında nəqd ölümü
Görüb, daha öz yerində durmayaraq gerilədi
Arxadakı yeddi pillə körpücüyün daldasına.
730 Orda durdu, od götürüb yaxınlaşan hər düşməni
Vurur, bərkdən çığıraraq ruh verirdi danaylara:
“Ey qəhrəman danaylılar, ey Aresin xadimləri!
İgid olun, dostlar, əsla unutmayın rəşadəti!”

Nəyə ümid etməliyik: arxamızda köməkmi var?”
735 Qorunmaqçın möhkəm bürcü qalamı var arxamızda?
Nə şəhər var bu yaxında qalasıma sığınmağa,
Nə camaat var ki, bizə kömək edə bərk ayaqda.
Tunczirehli troyanlar qarşısında, düzəndəyik,
Yurddan uzaq bu sahələ sınıxdır bizi.
740 Nicatımız indi ancaq – cəsarətlə hünərdədir!”

Bele deyib, qolaylandı, vurdu iti nizəsini...
Mərd Hektorun buyruğuna əməl edib, əldə məşəl,
Axeylərin dikçanaqlı gəmisinə yaxın düşən
Hər düşməni məhv edirdi nəhəng uzun nizəsilə...

700 Düz on iki düşmən vurdu o, gəminin qarşısında.

ON ALTINCI NƏĞMƏ

Patrokliya

Onlar belə vuruşarkən o gəminin üzərində,
Patrokl gəldi mərd sərkerdə Axillesin hüzuruna.
Gözlərindən yaş axırdı – keçilərin dırmaşdığı
Dik qayadan axıb gələn büllur sulu bulaqlartək
5 Onu belə görən kimi, qəlbi yandı Axillesin,
Uca səslə xitab edib, belə dedi öz dostuna:
“Əziz dostum, nə olub ki, anasının qucağına
Getmək üçün yalvaran bir qızcığaztək ağlayırsan? –
Xırdaca qız anasının qucağına getmək üçün
10 Ətoyindən yapışaraq göz yaşları töküüb ağlar. –
Sən də indi həmin qıztək ağlayırsan... Yoxsa mənə
Və ya başqa mirmidonlu igidlərə bir sözüün var?
Bəlkə bizim Ftiyadan bir bəd xəbər eşidibsen?
Deyirlər ki, sənin atan Aktor oğlu Meneti də
15 Mənim atam Eak oğlu Peley də sağ-salamatdır.
Əgər onlar ölsəydilər, bizə böyük dərd olardı.
Bəlkə indi gəmilərin qarşısında nahaq yerə
Tələf olan axeylərə qəlbin yanır, ağlayırsan?
Ürəyində nə var söylə, ikimiz də bilək aşkar”.

20 At ram edən Patrokl ona cavab verdi ah çəkərək:
“Ey Axeya qəhrəmanı, Peley oğlu mərd Axilles,
Bağışla ki, ağlayıram... Həlî pisdür axeylərin!
Bizim ən mərd qəhrəmanlar gəmilərin qarşısında
Ox ya nizə yarasından həlak olub yatır yerdə.
25 Qadir igid Tidey oğlu yaralanıb iti oxla,
Nizəvuran Odisseylə Aqamemnon nizə ilə,
Mərd Yevripil ombasından ox yarası alıb yatır.
Bizim mahir həkimlər də əlac edir hamısına...”

30 Sən hələ də əl çəkmirsən qəzəbindən–inadından!
Sənin kimi kinli adam görməmişəm ömrümdə mən!
Cürətin də faydasızdır. İndi kömək eləməsən,
Hətta gələn nəsillərə sənənin faydan nə olacaq?
Daş qəlblisən... Sanki atan o mərd Peley, anan isə,
35 Pak Fetida deyil... Yəqin sən dənizlə sət qayadan
Doğulubsan, – ona görə soyuqqanlı, daşqəlblisən!
Əgər faldan qorxursansa, öz ilahə, pak anandan
Kronidin xəbərdarlıq etdiyini eşidibsən, –
Heç olmazsa, öz yerinə icazə ver onda mənə,
40 Mirmidonya qoşununu qoy aparım o meydana.
Danayları xilas etmək bəlkə mənə qismət ola!
İcazə ver, geyim sənənin gözəl döyüş libasını,
Troyanlar bəlkə mənə sən biləcək çəkilsinlər.
Axeylər də bəlkə bir az dincəlsin bu əzablardan.
Döyüslərdə ən gödək bir dinclik də çox faydalıdır.
45 Yeni möhkəm qüvvə ilə əldən düşmüş düşmənləri
Gəmilərdən İliona qovmaq çox da çətin deyil”.
Belə deyib yalvardı o bədbəxt... Əfsus, bilmirdi ki,
Özü indiyə ölümünə izn istəyir Axillesdən.
Yeyinayaq Axilles bərk qəzəblənib dedi ona:
50 “Sən, ey Allah yetirməsi igid Patrokl, bu nə sözdür!
Eşitdiyim xəbərdarlıq heç vecimə deyil mənim.
Zevsin qəsdini barəsində anam heç nə söyləməyib.
Ancaq qəlbim dözməyir ki, bir–birinə tay olanlar
Bir–birini talasınlar, – hökmürəvan olan biri”
55 Başqasının qismətini zorla qapıb alsın ondan!
Mənim dərdim çox böyükdür: nə əzablar çəkmişəm mən!
Axeylərin mənə paytək bəxş etdiyi gözəl qızı,
O qızı ki, öz nizəmin gücü ilə qazanmışdım,
Hökmürəvan Aqamemnon zorla aldı məndən geri, –
60 Guya ki, mən yad ellərdən gəlmiş alçaq sərsəriyəm!
Yaxşı, bunu qoyaq qalsın! Mən də gerek belə kinli
Olmayardım... Əvvəl fikrim beləydi ki, qızgın savaş,
Hay–küy mənim düşərgəmə, öz gəyimə çatmayınca,
Öz inadlı qəzəbindən əl çəkməyim, möhkəm durum...
65 Ancaq bəsdir... Get gey mənim məşhur döyüş libasını,

Apar bizim mirmidonlu qoşunları o meydana.
Troyanlar qapqara bir bulud kimi axıb gəlir,
Arqosun mərd övladları axeylərsə, dar sahile
Sıxışaraq, ölüm–dirim savaşına girişmişlər.
70 Troyanın bütün xalqı hücum edir axeylərə,
Azğınların qarşısında sərpuşumun parıltısı
Xeyli var ki, görünməyib... Hökmürəvan Aqamemnon
Əgər mənə o cəfani etməsəydi, onlar çoxdan
Dərələri cəsədlərlə dolduraraq qaçmışdılar.
75 İndi isə, mühasirə eləyiblər düşərgəni!
İndi daha Diomedin mərd əlində iti nizə
Hərnlənərək axeyləri qorumayır fəlakətdən.
İndi daha Atreidin mənfur başı qürur ilə
Ucalaraq səsləməyir igidləri sət vuruşa.
80 Yalnız qanlı Hektor gur–gur guruldadır, troyanlar
Axeyləri qıra–qıra bürüyüblər düzənliyi...
Durma daha, igid Patrokl, var gücünlə cum düşməne,
Gəmiləri xilas elə, yol vermə ki, yandırsınlar,
Bizi məhrum eləsinlər doğma yurda qayıtmaqdan.
85 Eşit, sənə bu sözləri nə məqsədlə deyirəm mən:
Danayların arasında mənə elə ad qazan ki,
Gözəl qızı, ən qiymətli hədiyyələr ilə birgə
Minnət ilə, hörmət ilə qaytarsınlar yenə mənə.
Düşmənləri gəmilərdən qovan kimi, qayıt geri.
90 Qadir Zevs sənə şanlı zəfər qismət etsə yenə,
Mənsiz əsla təqib etmə o döyüşdə düşmənləri.
Əgər etsən, onda mənim şərəfimi zədələrsən.
Qanlı savaş hovosilə coşub məhv et düşmənləri,
Ancaq əsla qoşunlarla İliona yaxınlaşma.
95 Yoxsa, bizə Olimpiyədəki allahlardan biri qızdır,
Hərbə girər... Feb–Apollon onlara çox tərəfdardır.
Gəmiləri xilas etdin, – qayıt birbaşa yanıma gəl,
Qoy düzəndə onlar yenə bir–birilə vuruşsunlar...
Ey ulu Zevs, ey Apollon, ey Afina!.. Əgər bütün
100 Axeylərlə troyanlar bir–birini həlak etsə,
Əgər tək biz salamat qala bilsək bu savaşda,
O müqəddəs Troyanı fəth edərək təkbaşına!”

Belə söhbət elədilər Patrokl ilə mərd Axilles.
Bu zamansa, yağan oxlar əldən saldı mərd Ayaksı.
105 Ulu Zevsin hökmü ilə düşmənlərin zərbələri
Üstün gəldi. Zərbələrdən cingildəyir tunc sərpüşü,
Nizələrin fasiləsiz taqqiltısı dəhşət saçır.
Parlaq qalxan altında çox möhkəm duran çiyini sancır,
Ancaq dələ bilməyirdi tunc nizələr qalxanını.
110 Töyşüyürdü igid Ayaks, tər basmışdı bədənini.
Daha azad nəfəs ala bilməyirdi, boğulurdu.
Hər tərəfdən dərd üstündən dərd yağırıdı üzərinə...

Ey Olimpin Muzaları, indi mənə deyın görüm,
Axeylərin gəmisinə necə düşdü ilk od-alov?
115 Şığıyaraq Hektor birdən nəhəng iti qılıncıyla
Mərd Ayaksın nizəsinin tunc ucunu vurub saldı.
Ayaks ucsuz nizəsilə qolaylandı, ancaq nahaq!
Nizəsinin iti ucu düşmüşdü çox uzaqlara.
Onda o mərd ürəyinə qorxu düşdü, hiss etdi ki,
120 Şimşəksaçan qadir Zeves ona macal verməyərək,
Troyanlar tərəfinə qismət edir qələbəni.
Geri döndü. Həmin saat troyanlar od vurdular
Nəhəng gəmi alovlandı, alov coşdu-dalğalandı.
Bunu görcək, əllərini çırpı-çırpı dizlərinə,
125 Axilles bərk çıxıraraq mərd Patroklə belə dedi:
“Sən, ey allah yetirməsi, igid Patrokl, durma, tələs!
Açıq-aşkar görürəm ki, gəmilərə od vururlar!
Gəmiləri alsa onlar, heç qayıda bilmərik biz!
Sən silahlan, mən də gedim qoşunları tez toplayım”.

Patrokl da tez başladı tunc zirehi geyinməyə.
130 Əvvəl-əvvəl dizlərinə parlaq tuncdan dizlik taxdı,
Gümüş telli bağlar ilə bənd elədi möhkəm-möhkəm.
Sonra geydi Axillesin yaraşılıq geyimini,
Hər tərəfi əlvan-əlvan ulduzlarla bəzənmişdi.
135 Gümüşqadaq, nəhəng, iti tunc tiyəli qılıncı da
Tez çiyinə salıb möhkəm qalxanını aldı ələ.
Geydi sonra at yalıyla qotazlanmış tunc sərpüşü,

Öz əlinə yaxşı yatan iki iti nizə aldı,
Eakidin nizəsinə götürmədi özünü qəsdən,
140 Çünki həmin göyrüş nizə həm yekəydi, həm də ağır.
Axeylərdən heç kəs onu yerindən də tərpətməzdi;
Ancaq Ayaks oynadardı o nizəni rahat, asan.
O nizənin dəstəsini – möhkəm göyrüş ağacını
Pelionun zirvəsindən düşmənləri qırmaq üçün
145 Xiron özü götürmüşdü bir zamanlar mərd Peleyə...
Əmr elədi Avtomedont tez atları hazırlasın.
Axillesdən sonra onu hamıdan çox sevirdi o.
Bərk ayaqda döyüşlərdə etibarlı bir yoldaşı.
Avtomedont Axillesin Ksanf ilə Bali adlı
150 Atlarını tez gətirdi... Yelqanadlı bu atları
Okcanın sahilində Zefir adlı sərt küləkdən
Mayalanıb bir qarpiyə – pak Podarqa doğmuş idi.
Yanlarına yedek üçün qoşdu yeyin Pedası da.
Oxu Axill Getionun şəhərində qəsb etmişdi,
155 Bu fani at yeyinlikdə ölməzlərə bərabərdir.

Axilles, düşərgədə gəzə-gəzə qoşunlara
Əmr edirdi, silahlanıb hər bə hazır olsun hamı.
Qana həris canavartək cürətliydi bu igidlər. –
Canavarlar bir meşədə bir maralı ovlayanda,
160 Parçaları, ağızları-pəncələri batar qana.
Sonra hamı sürü ilə bir bulağa yaxınlaşıb,
Qandan doyub geyirərək bol bulanıq su içərlər.
Qarınları dolub şişər, döşlərini qabardarlar,
Əsla qorxu-hürkü bilməz bu qan içmiş canavarlar. –
165 Eynən bu cür mirmidonlu sərkərdələr, müşavirlər
Qanlı savaş həvəsilə, qorxu-hürkü bilməyərək,
Axillesin mərd dostunun dövrəsinə toplaşdılar.
Mərd Axilles qıy vuraraq coşdururdu qoşunları...

Zevsin əziz oğlu Pelid Troyaya yeltək yeyin
170 Əlli gəmi götürmüşdü, hər gəmidə əlli nəfər
Kürəkçəkən, qolu zorlu, qorxu bilməz igid əsgər,
Beş sərkərdə qoymuşdu o qoşunlara əmr etməyə,

Ancaq yenə hamısına özü idi baş hökmüran.
 Birincisi – şux zirehli mərd sərkərdə Menesfiydi, –
 175 Zevsin axar sulu çayı Sperxeyin oğluydu o.
 Peley qızı Polidora o ilahi pak çay ilə
 Cütləşərək doğmuşdu o qəhrəmanı, – atasıysa,
 Perierin oğlu mərd Bor sayılırdı: bol xərc qoyub,
 Minnet çəkib o qadınla açıq-aşkar evlənmişdi.
 180 İkincisi – mərd cəngavər Yevdor idi, – bu igidi
 Filant qızı şux rəqqasə Polimela doğmuş idi.
 Qolu zorlu Arqovuran Hermes onu ov tanrısı
 Artemida məclisində rəqs edərkən görən kimi,
 Bir könlüdən min könlə vurulmuşdu o gözələ,
 185 Gedib onun otağına gizli-gizli cütləşmişdi,
 O da sonra doğmuş idi həmin igid qəhrəmanı.
 Doğanların havadarı İlifyanın köməyilə
 Doğularaq, gün işığı görən kimi həmin körpə,
 Aktor oğlu Yexekley bol xərc çəkib minnət ilə
 190 O qadınla evlənərək öz evinə gətirmişdi.
 Oğlanı da qoca Filant, öz sevimli oğlu kimi
 Qayğı ilə yetişdirib sevə-sevə böyütmüşdü.
 Üçüncüsü – cəsur, igid Maymal oğlu Pisandrı, –
 Mirmidonlar arasında nizə ilə savaşımaqda
 195 Patrokldan sonra ən çox ad qazanmış cəngavərdir.
 Dördüncüsü – Baş ağartmış qoca igid Feniks idi.
 Beşincisi – Layerkinin sadıq oğlu Alkidamant...
 Sərkərdələr ilə birgə qoşunları intizamla
 Yerləşdirib mərd Axilles hamısına xitab etdi:
 200 “Ey mirmidon igidləri, bir zaman mən hirslənəndə,
 Gəmilərin qarşısında siz düşməni hədələyib,
 Mənə qarşı etdiyiniz bu gileyi unutmayın:
 “Anan sənə süd yerinə öd veribmiş, ey sərt Pelid!
 Bizi burda, gəmilərin önündə boş saxlayıbsan!
 205 İndi ki, sən belə kinli adammışsan, onda burdan
 Gəmilərlə çıxıb getmək, boş durmaqdan çox yaxşıdır”.
 Mənə belə söyləyirdi hamı onda... İndi artıq
 Çoxdan həsrət çəkdiyiniz böyük savaş günü gəldi!
 İndi kimin hünəri var, girsin hünər meydanına!”

210 Belə deyib, hər birinə qüvvət verdi, cürət verdi.
 Hökmdarın sözlərilə sıx birləşdi mirmidonlar.
 Bəna necə daşları sıx hörüb uca bir binanı
 Sərt küləkdən qorumaqçın qalın-möhkəm divar tikər, –
 Eləcə də qalxanlarla sərpuşlardan hasar oldu.
 215 Sərpuşlar da, qalxanlar da, insanlar da bir-birilə
 Sıx birləşdi. Bir döyüşçü azca önə əyiləndə,
 O birilə toqquşurdu, – qoşun belə sıxlaşmışdı.
 Cərgələrin qarşısında Patrokl ilə Avtomedont.
 Hər ikisi döyüş vaxtı mirmidonlu qoşunlarla
 220 Eyni coşqun bir həvəslə öndə getmək istəyirdi:
 Yeyinayaq mərd Axilles tez yollandı düşərgəyə.
 Naxışlı bir sandığın o açdı möhkəm qapağını.
 Bunu onun gəmisinə gümüşayaq Fetidanın
 Buyruğuyla qoymuşdular, – içində bol, gözəl xiton,
 225 Yun yorğanlar, sərt küləkdən qorunmaqçın rida vardı.
 Orda qəşəng bir qədəh də vardı. Hələ fanilərdən
 Bir nəfər də o qədəhdə tünd şərabdən içməmişdi.
 Yalnız Zevsin şərəfinə səpilməmişdi o qədəhdən.
 Onu alıb kükürd ilə əvvəl yaxşı təmizlədi,
 230 Sonra təmiz, axar suda yaxaladı dəfələrlə.
 Əllərini yuyub sonra şərab tökdü o qədəhə.
 Həyətin tən ortasında durub göyə üz tutaraq,
 Dua edib al şərabi səpələdi pak torpağa.
 Zevs ata da duydu onun bu yanıqlı duasını:
 235 “Ey Pelasqın, Dodonanın hökmdarı ulu Zeves!
 Orda sadıq kahinlərin Səllər sənə ibadətə,
 Ayağımı yumayaraq, sərt torpaqda yatır daim.
 Sən bir dəfə niyazımı qəbul edib, axeylərə
 Cəza verib ucaldıbsan məni xalqın nəzərində.
 240 İndi də gəl, bu duamı qəbul elə, əziz ata:
 Özüm burda düşərgədə qalıb, ancaq öz dostumu
 Göndərirəm mirmidonlu qoşunlarla o meydana.
 Sən, ey qadir Şimşəksaçan! Ona zəfər qismət elə,
 Ürəyinə cürət ver, qoy Hektor görsün bu meydanda
 245 Qarşısına bizdən də bir güclü hərif çıxıb bilər.
 Yoxsa güman eləyir ki, özüm Ares meydanına

Çıxmayınca, o zoruna güvənərək hökm edəcək.
Dostum azğın düşmənləri gəmilərdən qovan kimi,
Kömək et ki, qələbəylə dönüb gəlsin düşərgəyə,
250 Qoşunu da, dostları da sağ-salamat qayıtsınlar!”

Belə deyib yalvardı o. Zeves qəbul etdi bunu.
Ancaq igid Axillesin rədd etdi bir xahişini:
Düşmənləri qovmaqda o, kömək etdi mərd Patrokla,
Ancaq onu sağ qaytarmaq xahişini rədd elədi...
255 Axill belə dua edib, şərab səpdi, sonra geri
Qayıdaraq, o qədəhi qoydu yenə sandığına.

Çıxıb durdu düşərgənin qarşısında... İstəyirdi
Seyr eləsin axeylərlə düşmənlərin savaşını.
Qoşunlarsa, Patrokl ilə, əldə silah, yeridilər
260 Cürət ilə troyalı qoşunların üzərinə, –
Yol ağzında arıların yuvasına daş ataraq,
Bəzi dəcəl uşaqlar bərk cırnadılar arıları.
Bundan ancaq ziyan çəkər yoldan ötən biçərələr.
Əgər ordan gedən yolçu təsadüfən toxunarsa,
265 Arılar öz yuvasını düşmənlərdən qorumaqçün,
Hamı birdən bərk qəzəblə tökülüşər üzərinə. –
Mirmidonlu qoşunlar da belə azğın arılartək
Gəmilərin qarşısından axışaraq şığıdılar
Qəzəblə, sıx cərgələrlə troyanlar üzərinə.
270 Coşqun döyüş nərələri çulğaladı hər tərəfi.
İgid Patrokl qoşunları qızıxdırıb bərk çıxırdı:
“Ey Pelidin silahdaşı, mərd qəhrəman mirmidonlar!
İgid olun, unutmayın cəsəreti-rəşadəti!
275 Axillə ad qazanaq qoy gəmilər qarşısında,
Axeylər də heyran olsun onun igid qoşununa.
Qoy hökmdar Aqamemnon Atreid də kor-peşman
Olsun elə mərd igidə qarşı öz bəd əməlindən!”

Belə deyib hamısına qüvvət verdi, cürət verdi.
280 Mirmidonlar sıx cərgəylə hücum etdi düşmənlərə.
Dəhşət saçan nərələri əks elədi gəmilərdə.

Troyanlar Patrokl ilə sürücünü o meydanda
Parıldayan tunc zirehdə görə kimi bərk qorxdular,
Onların sıx cərgələri seyrəkləşdi bircə anda.
285 Elə güman etdilər ki, qəzəbindən əl çəkərək,
Yeyinayaq Pelid yenə dostlaşmışdır Atreidlə.
Ölümdən can qurtarmaqçün yan-yörəyə boylandılar.

Əvvəl Patrokl qolaylamb atdı parlaq nizəsini
Dönməz igid Protesilayın gəmisinin arxasında
290 Sıx toplaşmış troyalı qoşunların ortasına.
Nizə dəydi atoyndan peonları Aksi çayı
Kənarından – Amidondan götürmüş o mərd Pirexma.
İti nizə düz çiyindən dəydi, bərkdən feryad edib
İgid Pirexm üzüquyulu sərələndi... Peonlar da
295 Bərk qorxaraq qaçırdılar. Onların mərd rəhbərini
Öldürməklə bərk sarsıtdı Patrokl bütün peonları.
Gəmilərdən uzaq qovub, yanğın da tez söndürdü.
Yarı yanmış gəmi qaldı öz yerində. Troyanlar
Çığıraraq qaçırdılar. Danaylar tez gəmilərin
300 Arasına doluşdular. Hay-küy basdı hər tərəfi, –
Necə uca dağ başından Şimşəksaçan sıx buludu
Dağıdanda, hər tərəfə sükut çökər bircə anda,
Uzaqlarda dik təpələr, sərt qayalar, gen dərələr
Açıq-aydın zahir olar, durular gen mavi səma, –
305 Danaylar da od-alovlu gəmilərdən kənar edib,
Orda bir az dincəldilər. Ancaq savaş kəsilmədi.
Troyanlar axeylərin qarşısından tamam qaçıb
Gəmilərdən çox da uzaq getmədilər, – naçar geri
Çəkilərək, yerlərində yenə möhkəm dayandılar.

310 Döyüşçülər ayrı-ayrı pərakəndə vuruşurdu.
Sorkərdələr döyüşürdü: ilk olaraq igid Patrokl
İti uzun nizəsilə, – Areilik dönən zaman, –
Vurub Dəldi ombasını, parçaladı sümüyünü,
Areilik üzüquyulu sərələndi. Menelaysa,
315 Sinəsindən yaralayıb sərdi yerə mərd Foantı.
Fileidsə mərd Amfiklin ona hücum etdiyini

Görüb onu qabaqladı, möhkəm vurdu, ombasını
Darmadağın etdi nizə, zülmət çökdü gözlərinə.
Nestor oğlu Antiloxsa, Atimniyə hücum edib,
320 Nizə ilə qasığından vurub sərdi onu yerə.
Qardaşının ölümünə qəzəblənən Mari isə,
Nizə ilə qolaylanıb hücum etdi Antiloxa.
Qardaşının cəsədinin yanındaca durdu. Ancaq
O, nizəni endirməmiş, allahsifət Frasimed
325 Qabaqlayıb vurdu onu nizəsilə düz çiyindən.
Nizə qırıb sümükləri, əzələni parçaladı.
Tappılıyla yığıldı o, zülmət çökdü gözlərinə.
Beləliklə, hər ikisi iki qardaş tərəfindən
Göndərildi bircə anda qara Erev aləminə, –
330 Hər ikisi Sarpedonun mərd əsgəri, ziyanəvər
Ximeranın havadarı Amisodar oğluydular.
Oileyin oğlu Ayaks şığıyaraq, basırıqda
Yıxılmış gənc Kleobulu diri tutdu, ancaq o dəm
Qılıncıyla boğazını üzüb orda həlak etdi.
335 Dəstəsinə qədər qızdı qılınc onun tünd qanından.
Kleobulun gözlərini qanlı zülmət çulğaladı.
Şığıyaraq qarşılaşdı Peney ilə Likon, – ancaq
Boşa çıxdı bir-birinə atdıqları nizələri.
Əl atdılar qılıncılara – Likon vurdu Peneleyin
340 Sərpuşunun təpəsindən, qılınc sındı qobzəsindən.
Peneleysə, vurdu onun qulağının lap dibindən,
Qılınc kəsdi boynu, tək cə dərisindən asıldı baş,
Əzaları düşdü gücdən, canı çıxdı bədənindən.
Mərd Merion şığıyaraq, gərdunəyə minən zaman,
345 Çatıb vurdu nizə ilə Akamantın kürəyindən.
O yığıldı gərdunədən, zülmət çökdü gözlərinə.
İdomeney Perimantın düz ağzından vurdu, – nizə
Beyninin alt tərəfindən keçib dəldi sümükləri,
Dişlərini qırıb tökdü, gözlərin qan bürüdü,
350 Ağzından da, burnundan da fəvvarətək fısqırdı qan.
Qara ölüm bulud kimi çökdü onun üzərinə...
Danayların hər rəhbəri bir əsgəri vurub yıxdı, –
Bacarıqsız bir çobanın çox yayılmış sürüsündə

355 Quzulara, oğlaqlara dağda hücum edən qurdlar
Tez sürüdən ayıraraq həmin qorxaq heyvanları,
Pərən-pərən salıb, necə qapıb dərhal parçalarsa, –
Danaylar da troyalı qoşunları belə etdi.
Onlar isə, unudaraq cəsəreti-mətanəti,
Yalnız hay-küy qopararaq, qaçmağa can atırdılar.
360 Böyük Ayaks-Telamoni həmişə cəhd edirdi ki,
Hektora bir nizə vursun... Ancaq Hektor savaşlarda
Çox təcrübə qazanmışdı. Sərt qalxanla çox diqqətlə
Qorunurdu qılıdayan oxlardan, tunc nizələrdən.
Açıq-aşkar görürdü ki, qalibiyyət əldən gedir,
365 Ancaq yenə çəkilməyib qoruyurdu dostlarını.

Şimşəksaçan sərt fırtına qoparanda, pak Olimpden
Sıx buludlar necə birdən axırsarsa göy üzündə, –
Eləcə də troyanlar gəmilərdən hay-küy ilə,
İntizamsız qaçırdı. Yeyin atlar mərd Hektoru
370 Çıxardılar tez aradan... Troyanın qoşunları
Xəndəklərdən keçə bilmir, gərdunələr parçalanmış,
Sərkərdələr pay-piyada qalmışdılar o meydanda.
İgid Patrokl danayları haylayaraq, cəsərlə
Düşmənləri qovmaqdaydı. Troyanlar pərakəndə
375 Qaçaraq səpilmişdi yollar boyu hər tərəfə.
Toz qalxırdı bulud kimi... Gəmilərdən, düşərgədən
Troyaya qaçan atlar dağılmışdı geniş düzə.
Troyalı qoşunları sıx toplamış gören kimi,
İgid Patrokl atlarını çapırdı düz üstlərinə.
380 Gərdunədən yıxılanlar təkərlərin altı qalır,
Taqılıyla parçalanıb dağılırdı gərdunələr.
Olimpdəki allahların mərd Peleyə bəxş etdiyi,
Ölməz atlar xəndəklərin üzərindən uçurdular.
İgid Patrokl tələsirdi Hektoru tez həlak etsin.
385 Hektor isə atlarını çoxdan çapıb yox olmuşdu.

Allahların cəzasından əsla qorxub çəkinmədən
Yer üzündən min haqsızlıq edən zalım hakimlərə
Qəzəblənən qadir Zevəs payız fəslə səmələrdən

390 Gurultuyla yağış tökər, aşıb–daşar coşqun çaylar,
Basar bütün yamaqları, düzenləri, dərələri
Dik dağlarda dəhşət saçan nərələrlə qopan sellər
Vurub–yıxar insanların qurduqları yurd–yuvanı.
Onda qorxunc fırtınadan əzab çəkən qara torpaq
Fəryad edər bu dəhşətli zərbələrin şiddətindən...
395 Troyalı qoşunlar da belə acı fəryadlarla
Qaçırdılar hücum edən danayların qorxusundan.

Troyalı qoşunları qabaqlayıb igid Patrokl,
Qaçıb səhrə sığınmağa qoymayaraq, təkrar geri,
Düşərgəyə sarı qovur, gəmilərlə axeylərin
400 Möhkəm bürcü arasında qırıb tələf eləyirdi, –
Ölənlərin əvəzini çıxırdı o düşmənlərdən.
İlk olaraq Patrokl iti nizəsilə Pronoyun
Qalxanının örtmədiyini sinəsindən vurub yıxdı.
Tappılıyla sordı yerə. Sonra cumdu Yenop oğlu
405 Festor sarı... O özünü itirmişdi, gərdunədə
Büzüşərək oturmuşdu, cilov düşmüş əllərindən...
Patrokl ona yetişəntək, nizəsilə sağ üzündən
Vurub qırdı dişlərini, dəldi onun yanağını, –
Sahildə, bir dik qayada oturaraq tilov ilə
410 Balıq tutan balıqçıtək Patrokl onu tunc nizənin
Ucunda dik qaldıraraq, üzüquylu çırpdı yerə.
Tappılıyla sərələndi Festor, o dəm çıxdı canı.
Sonra ona qarşı çıxan Yerilayın təpəsindən
Daşla vurub serpuşunun altda yardı kəlləsini.
415 Yerelay da üzüquylu sərələnib qaldı yerdə,
Canlar alan qara ölüm çökdü onun üzərinə.
Sonra isə, Yerimantla Yepalt, İfey, Tlepolem,
Argey oğlu Polimeli, Damastorid Yexi ilə
Piri, Yevipp, Amfoteri vurub yıxdı o dalbadal.
420 Hamısını igid Patrokl bir həmlədə həlak edib,
O meydanda bərəkətli torpaq üstə sərdi bir–bir.

Sarpedon öz kəmərsiz tunc zireh geyən dostlarından
Çoxlarını mərd Patroklun qırdığını gören kimi,

Bərk çıxırdı allahsifət likiyalı qoşunlara:
425 “Eyb olsun, ey likiyahılar! Hara belə qaçırsınız?
İndi özüm çıxaram mən o igidin qarşısına, –
Görüm kimdir həmin qoçaq? Troyalı qoşunlara
Qənim olub, çox igidi həlak etdi bu meydanda!”

430 Belə deyib, oldə silah gərdunədən düşdü yerə.
Bunu görcək, Patrokl da tez sıçradı gərdunədən, –
Dağ başında iticaynaq, əyridimdik iki qartal,
Qıy vuraraq, bir–birilə necə qızğın döyüşsə, –
Elə bərkədən çıxıraraq cumdu onlar bir–birinə.

Bunu görcək rəhmi gəldi o hiyləgər Kronidin.
435 Öz bacısı və arvadı pak Heraya belə dedi:
“Eyyvah! Mənim ən sevdiyim igidlərdən mərd Sarpedon
Məhv olacaq igid Patrokl Menetidən pəncəsində!
İki qərar arasında qalıb qəlbim, neyləyim mən:
Sarpedonu xilas edib qanlı döyüş meydanından
440 Aparımmı bərəkətli bol məhsullu Likiyaya,
Yoxsa qoyum həlak olsun o Patroklun pəncəsində?”

Öküzgözlü pak ilahə Hera cavab verdi ona:
“Nə yamansan, ey Kronid! Bu nə sözdür danışsən
Bəxti çoxdan qara gəlmiş adi–fani bir insanı
445 Sən ölümdən həmişəlik xilas etmək istəyirsen!
Sən özün bil... Ancaq biz – allahlara bu, xoş gəlməz.
Bir söz deyim, yaxşı–yaxşı bir fikirləş bu bərədə.
Əgər indi Sarpedonu sağ göndərsən vətəninə,
Bil ki, başqa bir fani də öz sevimli övladını
450 Bu savaştan sağ–salamat xilas etmək istəyəcək
Troyada – bu meydanda vuruşanlar arasında
Allahlardan törəmiş mərd qəhrəmanlar azdır məgər!
Onda həmin allahlar da bərk inciyər səndən yəqin.
Sarpedon çox əzizdirsə qəlbim ona çox yanırısa,
455 Qoy bu qızğın vuruşmada Menet oğlu şanlı Patrokl
Onu vurub həlak etsin, canı çıxsın bədənindən.
Sonra isə, Ölüm ilə Yuxuya sən əmr elə ki,
Aparsınlar cəsədini doğma yurdu Likiyaya.

460 Orda onu qardaşları, əqrəbası dəfn edərler,
Qəbri üstdə bir sütun da ucaldarlar şərəfinə”.

Belə dedi. Qadir Zevəs qəbul etdi bu təklifi.
İndi burda – Troyada, əziz ana yurddan uzaq
Mərd Patroklun əli ilə öləcək öz sevimlisi
Şərəfinə qara torpaq üzərinə qan çiledi.
465 Bir-birinə qarşı gəlib yaxınlaşan kimi, Patrokl
Vurub yıxdı Sarpedonun sürücüsü Frasimeli.
Atıb iti nizəsini düz qarnından vurdu onun.
Sarpedon da iti parlaq nizəsini mərd Patrokla
Atdı, ancaq həmin nizə yayınaraq, Axillesin
470 Məşhur atı Pedası bərk yaraladı. At yıxıldı.
Acı-acı kişnəyərək həlak oldu o meydanda.
İki at da yaman hürkdü yandakı at yıxılanda,
Çillə cır-cır cırıldadı, cilovlar da boşaldılar.
Nizəvuran Avtomedont çarə tapdı tez bu işə:
475 Böyründəki qılıncını tez çəkərək öz qnından,
Birgə anda vurub kəsdi atın qoşqu qayığını.
Qalan iki at o saat tabe oldu cilovlara.

İki hərif yenə savaş meydanında qarşılaşdı.
Sarpedonun tunc nizəsi boşa çıxdı bu dəfə də.
480 Patroklun sol çiyini üstədən ötüb keçdi lap yaxından.
Onda Patrokl qolaylamb atdı iti nizəsini,
Sərrast gedib nizə batdı ürəyinin ortasına.
O yıxıldı. – Dik dağlarda gəmilərə dirək üçün
Ağac qıran bir dülgerin iti ağır baltasıyla
485 Kötüyündən vurulmuş bir nəhəng palıd, gümüş qovaq,
Ya uca şam ağacı tək yıxıldı o torpaqlara.
Sarpedon öz atlarının qarşısında, qanlı-tozlu
Torpaqları qucaqlayıb acı-acı fəryad etdi. –
Ləng tərənən inəklərin sürüsünə ac bir aslan
490 Soxulanda gözü qızmış ala-bula yekə öküz
Aslanın zor pəncəsində necə nər-nər nərildərsə, –
Eləcə də mərd Patroklun nizəsilə yaralanmış
Likiyahılar sərkərdəsi acı-acı fəryad edib,

Öz vəfalı yoldaşını imdadına çağırırdı:
495 “Əziz Qlavk, ey döyüşlər qəhrəmanı! Bu gün gərək
Sən ən böyük hünərini, cürətini göstərəsən!
Əgər əsl igidsənsə, göstər bu gün qüdrətini!
Ən əvvəl get, likiyalı rəhbərləri xəbərdar et.
Qoy hamısı hücum edib qurtarsınlar Sarpedonu.
500 Məni xilas etmək üçün özün də gir bu meydana!
Əgər indi axeylilər gəmilərin qarşısında
Məni həlak edib, bütün libasımı çıxarsalar,
Mənim bu cür fəlakətim sənün üçün həmişəlik
Bir dərd olar, başına bir qaxınc olar ömrün boyu...
505 Özün möhkəm vuruş, xalqı təhrik elə bu savaşa!”

Belə dedi. Ölüm yumdu axır onun gözlərini.
Patrokl basıb ayağını düşmənin sinəsinə
Çəkdi ordan nizəsini, qanlı ürək pərdəsilə.
Nizə ilə birgə çıxdı bədənindən onun canı.
510 Gərdunədən açılaraq qaçan yeyin atları da
Mirmidonlar həmin saat tutub ordan apardılar.

Dost səsini eşidəndə Qlavk yaman kədərləndi.
Yandı qəlbi, – çünki gedə bilməyirdi imdadına.
Öz yaralı qolunu bərk sıxdı. Yaman ağrıyırdı,
515 Bürçə hücum edən zaman, dostlarını qoruyanda
Telamoni Tevkr onu oxla şikəst eləmişdi.
Hərərətlə yalvardı o uzaqvuran Apollona:
“Dinlə məni sən, ey allah! – Bərəkətli Likiyada,
Troyada – harda olsan, mənim dərdli, iztirablı
520 Fəryadımı eşidərsən! Çox ağırdır mənim yaram.
O yaranın dörd dövrəsi yaman sancır, bərk incidir,
Axan qanı bir an durmur qurumayıb, köz bağlamır.
Bütün çiynim keyikibdir. Nizə tuta bilmir əlim.
Düşmən üstə yeriməyə qüdrətim yox, taqətim yox...
525 Ancaq Zevsin oğlu – şanlı Sarpedonu öldürüblər.
Şimşəksaçan öz oğlunu qurtarmayıb həlakətdən!
Ulu tanrı, yalvarıram, sağalt mənim bu yaramı,
Ağrını kəs, qüvvət ver ki, çağırduğım likiyalı

530 Dostlarımı o meydanda vuruşmağa təhrik edim,
Heç olmasa, cəsədini qurtarmaqçün vuruşum mən!”

Belə deyib yalvardı o Apollon da qəbul etdi.
Ağrı kəsdi, ağır yara tez sağaldı, qan qurudu.
Ürəyinə qüvvət verdi, cürət verdi Feb-Apollon.
Duasının tez yerinə yetdiyini gören kimi,
535 Qlavk yaman sevinərək fərəh duydu ürəyində.
Əvvəl gedib likiyalı başçıları görüb bir-bir,
Sarpedonu qurtarmaqçün vuruşmağa dəvət etdi.
Sonra iri addımlarla troyalı başçılardan:
Adlı-sanlı Pulidamant, Panfoidin, Agenorun,
540 Tunc geyimli Hektor ilə Anxizeid mərd Eneyin
Yanlarına gedib belə məna dolu sözlər dedi:
“Ey Hektor, sən, öz müttəfiq dostlarını unudubsan!
Onlar sənə xatirinə doğma yurddan uzaqlarda
Can verirlər, – sən onları qorumaq da istəmirsən.
545 Likiyalı sarkordəsi, öz gücüylə, qanun üzrə
Likiyada hökmürəvan Sarpedonu öldürüblər.
Mərd Patroklun nizəsilə həlak edib onu Ares.
Qeyrət edin haydı, dostlar, cəsədini qoruyaq ki,
Mirmidonlar bizim orda gəmilərin qarşısında
550 Nizələrlə qırdığımız danayların əvəzində
Qisas üçün onun bütün libasını soyundurub,
Cəsədini heç olmasa orda təhqir etməsələr!”

Belə dedi. Troyanlar yaman məyus oldu bundan.
Yadsa da o, canla-başla qoruyurdu Troyanı.
555 Troyanın köməyinə xeyli əsgər gətirmişdi,
Özü də ki, döyüşlərdə hamısından fərqlənirdi.
Hamı birdən hiddət ilə hücum etdi danaylara.
Başçıları – bu ölümdən qəzəblənmiş Hektor idi,
Axeylərin sarkordəsi – Menet oğlu igid Patrokl...
560 O, əvvəlcə coşub daşan Ayakslara xitab etdi:
“Ey Ayakslar, bu gün görək bu meydanda vuruşmağa
Həmişəki vuruşlardan daha artıq cəhd edəsiz.
Axeylərin hasarından ilk aşan o Sarpedonu

565 Öldürmüşəm. İndi görək cəsədini qoruyanı
Həlak edib onu alaq, bir doyunca təhqir edək,
Əynindəki libasını, zirehini soyaq tamam!”

Belə dedi. Ayakslara, özləri bərk vuruşurdu.
İki tərəf qoşununu səliqəyə salan kimi,
Troyanlar, likiyalılar, axeylərlə mirmidonlar
570 O cəsədin dövrəsində dəhşətli bir çığırtıyla
Vuruşdular: qızdı meydan, guruldadı zireh-qalxan.
Kronion o meydana zülmət kimi ölüm saçdı
Ki, oğlunun üstündə çox qırsın onlar bir-birini...

Troyanlar sıxışdırdı oynaq gözlü axeyləri.
575 Mirmidonlar arasında adlı-sanlı igid olan
Arakleid mərd Yepigey həlak oldu bu vuruşda.
Gözəl şəhər Budeonda hakimdi o bir zamanlar.
Sonra nəcib qohumlardan bir nəfəri öldürərək,
Qaçıb pənah aparmışdı Peley ilə Fetidaya.
580 Onlar iso, qoşub onu Axillesin qoşununa
Göndərmişdi atları bol Troyaya vuruşmağa.
O cəsədə yaxınlaşıb yerdən almaq istəyəndə,
Parlaqsərpuş Hektor daşla yaman vurdu təpəsindən.
Tunc sərpuşun içindəcə iki parça oldu başı.
585 Yepigey də üzüquyulu sərələndi orda yerə.
İgid Patrokl kədərləndi öz dostunun ölümündən.
Ön cərgədən şığıdı o, – dolaşalar, sığırcınlar
Dəstəsinə şığıyan bir gözü qızmış qırğı kimi...
Sən də, ey mərd igid Patrokl, dost yolunda qəzəblənib
590 Troyanlar, likiyalılar üzərinə belə cumdun...
Vurub yıxdı İfemenin igid oğlu Sfeneli.
Daşla vurdu boğazından, qırdı bütün bəndlərini.
Hektor ilə troyanlar, yarış vaxtı, ya savaşa
Bir igidin qolaylanıb var gücüylə tulladığı
595 Uzun mizraq məsafəsi dönüb geri çəkildilər.
Danaylarsa bunu görüb yeridilər irəliyə.
Mərd döyüşçü – likiyalılar sarkordəsi Qlavk isə,
Birdən dönüb, – həlak etdi adlı-sanlı mərd Xalkonun

600 Əziz oğlu Bafikleyi. Bir zamanlar Elladada
Varlı, xoşbəxt ömür edərdi mirmidonlar arasında.
Bafikley bərk qova-qova, ona daldan çatar-çatmaz,
Qlavk birdən geri dönüb, iti uzun nizəsilə
Sinəsinin ortasından vurub həlak etdi onu.
605 Tappılıyla yığıldı o, axeylər bərk kədərləndi.
Ölən şanlı bir igiddi. Çox sevindi troyanlar.
Onlar durub topladılar mərd Qlavkın dövrəsinə.
Axeylər də cəsarətlə cumdu düşmən üzərinə.
Mərd Merion troyalı Onetorun igid oğlu
Laoqonu həlak etdi. Onetorsa, ulu Zevsin
610 Kahiniydi, xalq içində allah kimi sayılırdı.
Laoqonun çənəsindən vurdu iti nizəsini.
Düşdü gücdən, çıxdı canı, zülmət çökdü gözlərinə.
O andaca Eney atdı nizəsini Meriona,
Qalxanımdan kənar yerden onu vurmaq istəyirdi.
615 Merionsa, bunu görüb tez yayındı o nizədən.
Nizə onun üzərindən ötüb keçdi, batdı yerə,
Uzun ağac dəstəsi də hələ xeyli yırğalandı,
Axır onu gücdən salıb dayandırdı qanlı Ares.
Beləliklə, zorlu qolun tulladığı həmin nizə
620 Boş-boşuna ötüb keçdi, batıb qaldı sərt torpağa.
Eney bundan qəzəblənib bərk çıxırdı Meriona:
“Ey Merion, sən, rəqs edən olsan da, bil, əgər nizəm
Dəyşə idi həmişəlik səni sakit edəcəkdə”.

Nizəvuran Merionsa cavab verdi mərd Eneyə:
625 “Sən nə qədər qolu güclü olsan, Eney, bunu bil ki,
Qarşına hər çıxan mərdə üstün gəlmək asan deyil:
Axı sən də bu dünyaya ölməməkçün gəlməyibsən!
Əgər mənim iti nizəm dəyşə idi ürəyindən,
Sən nə qədər güclü olsan, – şöhrəti mən qazanardım,
630 Ruhunu da qadın Aid hüzuruna göndərərdim”.

Belə dedi. Patrokl isə bərk çıxırdı Merionə
“Sən igidsən, ey Merion, niyə boş-boş danışırsan?
Əzizim, bil acı sözlə troyalı qoşunlardan

635 O cəsədi almaq olmaz. Hələ ölən çox olacaq.
Məsələni bu meydanda əl həll edər, məclisdə – söz!
Uzun söhbət lazım deyil ləngimə, tez gir meydana!”

Belə deyib yeridi o, ardınca da igid dostu. –
Dağ döşündə meşələrdə odunçular işləyəndə,
Necə güclü hay-küy qopub yayılarsa uzaqlara, –
640 Eləcə də nizələrin, qılıncların, qalxanların
Zərbəsindən hay-küy qopub lərzə saldı gen düzlərə.
Allahsifət Sarpedonun təpəsindən dirnağadək
O qədər ox sancılmışdı, qana-toza batmışdı ki,
Ən bilici bir adam da onu görsə, tanımazdı. –
645 Bahar vaxtı südü sağıb sərniclərə dolduranda,
Südlə dolu bu qabları çibin necə bürüyərsə, –
Eləcə də o cəsədi çulğamışdı döyüşçülər.
Ulu Zeves meydandakı igidlərdən öz nur saçan
Nəzorini bircə an da ayırmadan vuruşmanı
650 Seyr edirdi. O, Patroklı həlak etmək barəsində
Hey düşünür, qəti qərar verə bilmir: necə etsin –
Onu orda allahsifət Sarpedonun yanındaca
Parlaqsərpuş mərd Hektorun əliyləmi həlak etsin,
Soyundursun əynindəki o misilsiz zirehləri,
655 Yoxsa, hələ çoxlarını qırıb töksün burda Patrokl?
Fikirləşib axırda ən yaxşı qərar bildi bunu:
Pelcy oğlu Axillesin dostu Patrokl mərd Hektoru
Troyalı qoşunlarla sıxışdırı-sıxışdırı,
Şəhərədək qova-qova, hələ xeyli adam qırsın.
660 Buna görə qorxu saldı mərd Hektorun ürəyinə;
Gərdunəyə minərək o, qaça-qaça çıxıraraq,
Qoşunu da səslədi ki, tez qaçsınlar o meydandan:
Ulu Zevsin mizanını – qərarını dərk etmişdi.
O döyüşkən likiyalı qoşunlar da başçıları
665 Sarpedonu cəsədlərin arasında ürəyindən
Vurularaq, toz içində ölmüş görüb qaçırdılar,
Kronion bu qırğına yol verəli o cəsədin
Ətrafında xeyli cəsur qəhrəmanlar qırılmışdı.
Mirmidonlar Sarpedonun əynindəki par-par yanan

670 Zirehləri tez soydular. Patrokl onu dostlarına
Verdi ki, tez aparsınlar gəmiləri duran yerə.

Buludqovan ulu Zeves belə dedi Apollona:
“Əzizim Feb, Sarpedonun cəsədini o meydandan
Çıxar, apar, bir kənardə, axar çayın saf suyunda
675 Laxtalanmış qanı-tozu tərtemiz yu, ətir də səp.
Heç bir zaman çürüməyən paltar geydir əyninə də.
Sonra tapşır yeyin gedən ötürücü əkilərə –
Ölüm ilə Yuxuya ki, Sarpedonun cəsədini
Çatdırırsınlar öz vətəni bərəkətli Likiyaya,
680 Orda onu əqrəbası, qardaşları dəfn etsinlər,
Qəbri üstə bir sütun da ucaltsınlar şərəfinə”.

Belə dedi. Apollon da əməl etdi sözlərinə.
Tez İdanın zirvəsindən endi döyüş meydanına,
Sarpedonun cəsədini alıb çıxdı, bir kənardə,
685 Axar çayın saf suyunda təmiz yuyub ətirlədi,
Sonra möhkəm tapşırırdı o, yeyin gedən əkilərə, –
Ölüm ilə Yuxuya ki, sərkərdənin cəsədini
Çatdırırsınlar öz vətəni bərəkətli Likiyaya.

Patrokl isə, gözü qızmış sürücüylə, atlarını
690 Haylayaraq, qovmaqdaydı troyalı qoşunları.
Mərd Pelidin dediyinə əgər əməl eləsəydi,
Yazıq, qara həlakətdən bəlkə də can qurtarardı.
Ancaq Zevsin hökmü insan zəkasından çox üstündür.
Gah igidi qorxudaraq, məhrum edər qələbədən.
695 Gah da özü qızıqdırıb təhrik edər savaşımağa.
İndi də o, qızıqdırıb coşdurmuşdu mərd Patrokl.

Ey mərd Patrokl, o allahlar səni hələ öldürmədən,
Ən əvvəldə, ən axırda öldürdüyün kimlər oldu?
Ən əvvəlcə – Adrest, sonra Avtonoyla Yexekl, həm də
700 Perim, Meqad, Yepistorla gənc Melanipp, sonra isə,
Yelas, bir də Pilart ilə birgə Muli... bax, bunlardı...
Qalanları qaçmaq ilə qutardılar canlarını.

İgid Patrokl, nizə əldə, elə hücum edirdi ki,
Əgər uca bir qüllədə Feb-Apollon durub ordan
705 Troyaya qahmar çıxıb Patrokl dəf etməsəydi,
Axeylilər dik qapılı Troyanı almışdılar.
Menetoğlu üç yol qalxdı dik divarın təpəsinə,
Üçündə də Feb-Apollon öz əlilə qalxanına
Zərbə vurub yerə atdı o qəhrəman mərd Patrokl.
710 Dördüncü yol allahsifət Patrokl çıxmaq istəyəndə,
Uzaqvuran, dəhşət saçan gur səsiylə guruldadı:
“Ey allahın yetirməsi igid Patrokl, çəkil geri!
Öz nizənlə Troyanı fəth etməyi tale sənə,
Nə də səndən güclü olan Axillesə hökm etməyib!”

715 Belə dedi. Patrokl də uzaqvuran ulu Febin
Qəzəbindən çəkinərək, geri dönüb ricət etdi.

Hektor Skey darvazası qarşısında atlarını
Dayandırıb fikirləşdi – geri dönüb hər bə girsin,
Yoxsa bütün qoşunları yıqsın bürcün qarşısında?
720 Bu anda Feb, Asi adlı boy-buxunlu, gənc-qüdrətli
Bir igidin simasında mərd Hektora zahir oldu.
Həmin Asi mərd Hektorun öz dayısı, – Hekubaya
Doğma qardaş, – Frigyada, Sanqad çayı kənarında
Sakin olan adlı-sanlı Diamantın oğlu idi.
725 Feb-Apollon o Asinin simasında belə dedi:
“Hektor, hərbdən əl çəkdimmi? Nahaq belə eyləyirsən!
Əgər səndən gücüm artıq olsaydı, mən heç bir zaman
Qanlı döyüş meydanını tərk etməzdim əsla, inan!
Dayanma, çap atlarını düz Patroklun üzərinə,
730 Bəlkə onu həlak etdin Apollonun köməyilə”.

Belə deyib qoşuldu o insanların savaşına.
Hektor o an Kebriona əmr etdi ki, atlarını
Sürsün döyüş meydanına... Apollon da uzaqlaşdı.
Dəhşət yayıb axeylilər arasına, mərd Hektorla
735 Troyalı qoşunlara şanlı zəfər hazırladı.
Hektor isə, danaylardan heç birilə vuruşmadan,

Çapdı qızğın atlarını düz Hektorun üzərinə.
Patrokl da, sol əlində nizə, o an gərdunədən
Düşdü yerə. Sağ əlilə o meydandan bir daş qapdı, –
740 Yekə, ağır, mermər bir daş, – hər tərəfi diş-diş, iti, –
Var gücüylə tulladı o həmin daşı gərdunəyə,
Mərd Patroklun atdığı daş yayınmayıb getdi birbaş
Deydi onun sürücüsü – Priamin kənar oğlu
Kebrionun düz alnından, qaşlarının ortasından,
745 Başı davam gətirməyib, parçalandı, iki gözü
Çıxıb düşdü ayağının altda yerə, suya cuman
Üzgüçütek hoppandı o gərdunədən, çıxdı canı...

İgid Patrokl Kebrionu lağa qoyub belə dedi:
“Gör nə qıvraq bir qoçaqdır! Sanki birdən cumdu suya!
750 Bol balıqlı bir dənizdə olsaydı o, dalğalardan
Çəkinmədən, – indi burda gərdunədən hoppanantək
Gur dənizə baş vuraraq, bol-bol dəniz ilbizləri
Ovlayardı, adamları doydurardı ləzzət ilə!
Kim deyərdi troyanlar arasında dalğic da var!”

755 Belə deyib, – necə ki, bir coşqun aslan bir sürüdə
Heyvanları parçalarkən yaralanıb, yenə cumar, –
O da cumdu o qəhrəman Kebrionun üzərinə. –
Ey mərd Patrokl, sən də belə cumdun birbaş ona sarı.
Hektor isə, gərdunədən düşüb hücum etdi ona. –
760 Dağ başında vurulmuş bir maral üçün iki aslan
Bir-birilə acgözlüklə necə qızğın vuruşarsa,
Onlar da bu cəsəd üçün bərk savaşa girişdilər.
Kebrionun üstündə o, iki döyüş qəhrəmanı
Menetoğlu mərd Patrokl ilə parlaqsərpuş igid Hektor,
765 Bax, bu sayaq bir-birini parçalamaq istəyirdi.
O cəsədin başından bərk yapışmışdı igid Hektor,
Patrokl isə, ayağından çökməkdəydi. Dövrədə də
Troyalı igidlərlə danaylılar vuruşurdu.

770 Necə ki, dağ döşlərinə şerq və cənub küləkləri
Bir-birilə bəhsə girib qalın-qalın meşələrdə

Göyrüsləri, fıstıqları, sıx kolları sarsıdaraq,
Uzun-uzun budaqları bir-birinə çırpı-çırpı,
Dəhşət saçan gurultuyla ağacları vurub yıxar, –
Eləcə də axeylərlə troyanlar amansızca çarpışırdı.
775 Heç kəs qaçıb qurtarmağı ağına da gətirmirdi.
Kebrionun dövrəsində çox nizələr batdı yerə;
Çox-çox oxlar öz yayından qijiltıyla uçub getdi;
Çox-çox nəhəng daşlar deydi gurultuyla qalxanlara,
Kebrionsa, qollarını açıb bu toz tufanında, –
780 Sürücülük sənətinə yad-biganə, uzanmışdı.

Nə qədər ki, günəş göydə nur saçırdı, hələ xeyli
Nizələrlə iti oxlar yığıb qırdı igidləri.
Gün əyilib, öküzləri açmaq vaxtı yetişəndə,
Mərd axeylər üstün gəldi troyalı qoşunlara.
785 Tunc nizələr yağa-yağa, Kebrionun cəsədini
Sürüyörək apardılar, soydular tunc zirehini...

Patrokl dəhşət yağdıraraq, hücum etdi düşmənlərə.
Ares kimi sürət ilə üç yol cumdu igid Patrokl,
790 Qıy vuraraq, hər həmlədə doqquz igid həlak etdi.
Dördüncü yol allahlartək bir də hücum eləyəndə, –
Ah, ey Patrokl, burda artıq igid ömrün çatdı başa!
Çıxdı sənə qarşına o, dəhşət saçan Feb-Apollon.
Ancaq Patrokl vurhavurda tanımadı o allahı:
795 Qatı zülmət pərdəsində yaxınlaşdı o, Patrokla.
Arxasında durub, birdən o dəhşətli yumruğuyla
Vurdu onun küreyindən, zülmət çökdü gözlərinə,
Sərpuşunu vurub saldı uzaqvuran Feb-Apollon,
Şəbəkəli tunc sərpuşu düşdü atlar tapdağına,
Üstündəki yalı batdı quma, toza, qara qana.
800 O sərpuşu heç kim yerə salmamışdı bu vaxtadək,
Allahsifət Axillesin öz başında parlamışdı...
İndi onu mərd Hektora bəxş elədi qadir Zeves,
Çünki onun ömrünə də az qalmışdı bu dünyada.
Mərd Patroklun möhkəm iti nizəsi də parçalandı.
805 Qalın-möhkəm qayışlarla bənd olunmuş qalxanı da

Düşdü yerə... Zevsin oğlu Feb-Apollon
O igidın əynindəki zirehi də söküb atdı.
Əqli-huşu getdi başdan, gücdən düşdü əzaları.
Sərsəm-sərsəm donub qaldı... Burda onu dardanyalı
810 Bir döyüşçü – Panfoyoğlu Yevforb iti nizə ilə –
Arxasından vurdu... O öz yaşadları arasında
Nizə vurmaq, at çapmaqda, bərk qaçmaqda ad almışdı.
İlk dəfə o, təlim üçün gərdunədə vuruşanda.
Düz iyirmi döyüşçünü vurub yerə endirmişdi.
815 Ey mərd Patrokl, səni əvvəl, bax, o vurdu, ancaq hələ
Öldürmədi. Nizəsini çəkib qaçdı qorxa-qorxa,
Qarıxdı öz dostlarının arasına... Patrokl ilə, –
Silahsız da olsa, – açıq vuruşmaqdan çəkinirdi.
Apollonun zərbəsindən, Yevforbun nizəsindən
820 Bihuş olmuş Patrokl isə, ölümdən can qurtarmaqçün,
Geri dönüb üz qoydu öz dostlarının arasına...

Hektor igid, mərd Patroklun nizə ilə yaralanıb
Meydanı tərk etdiyini görə kimi, cərgələrin
Arasından cumub ona sürət ilə yaxınlaşdı,
825 Düz qarnından vurub dəldi uzun iti nizəsilə.
Tappılıyla yıxıldı o... Məyus oldu axeytilər –
Necə ki, bir daş başında bərk susamış bir aslanla
Nəhəng qaban bir bulaqda rastlaşaraq, su içməkçün
Dalaşanda, aslan ona qalib gələr ilk həmlədə, –
830 Eləcə də çoxlarını həlak etmiş mərd Patrokl
Yaxındaca bir həmlədə vurub yıxdı igid Hektor.
Bu zəfərlə öyünərək Hektor belə dedi ona:
“Sən, ey Patrokl, yaqın bizim Troyanı dağıtmağa,
Troyalı qadınları əsir edib, gəmilərə dolduraraq,
835 Yurdunuza aparmağa cəhd edirdin, ax, a sarsaq!
Axı mənim yel qanadlı köhlənlərim bu düzlərdə
Onları hifz etmək üçün şahinlərtək qanadlanır.
Mən özüm də troyalı igidlərin arasında
Ölkəm azad yaşamaqçün vuruşuram bu nizəmlə.
840 Səni isə, bu düzlərdə qarğa-quzğun didəcəkdir!
Ax, zavallı! Axilles də sənə kömək eləmədi!

Özü orda, – səni bura göndərəndə yaqın deyib:
“Get, ey Patrokl, igidqıran o Hektorun sinəsini
İti, qanlı nizə ilə dəlib həlak etməyincə
845 Bu gəmilər duran yerə qayıtmağa cəhd eləmə!”
Yaqın belə deyib, sən də maymaq kimi dinləyibsən!”

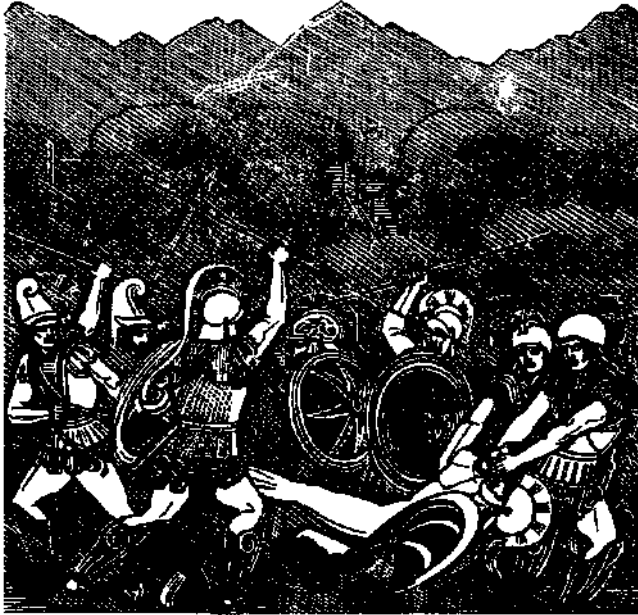
Zarıyaraq sən də ona belə dedin, ey mərd Patrokl:
“Nə olar ki, öyün, Hektor! Zeves ilə Feb-Apollon
Sənə zəfər lütf etdilər, mənə isə, – məğlubiyyət...
850 Onlarqün bu çox asandır. Zirehimi soydu onlar...
Yoxsa mənim qabağma sən kimi iyirmisi
Çıxsaydı da, bu nizəmlə hamısını ram edərdim.
Bəd taleyin hökmü ilə məni əvvəl Feb-Apollon,
Sonra Yevforb vurdu, – sənə, üçüncüsən.
855 Mən də sənə bir söz deyim, bunu özün yaxşı düşün:
Bil ki, sən öz ömrün də uzun deyil bu dünyada.
Öz qüdrətli hökmü ilə ölüm artıq qarşıdadır.
Axillesin əlində sən mütəlak həlak olacaqsan!”

Belə dedi. Qadir Ölüm icra etdi öz hökmünü.
860 Əzalar gücdən düşdü, ruhu da gənc vücudunu
Həsret ilə tərk edərək uçub getdi Aid sarı.
Parlaqsərpuş Hektor onun nəşinə də belə dedi:
“Məni ölüm xəbəri ilə hədələmə sən, ey Patrokl!
Kim bilir ki, – bəlkə də Fetidanın oğlu Pelid
865 Özü mənim nizəmlə burda həlak olacaqdır!”

Belə deyib o Patroklun sinəsinə ayaq basıb
Çəkib aldı nizəsini, üzüquylu yıxdı onu.
Həmin saat, əldə nizə, cumdu Pelid Axillesin
Allahsifət sürücüsü Avtomedont üzərinə.
870 Ancaq onu ölmez atlar çıxardılar o meydandan, –
O atlar ki, olimpiilər bəxş etmişdi mərd Peleyə.

ON YEDDİNCİ NƏĞMƏ

Menelayın şücaəti

Troyanlar tərəfindən mərd Patroklun vurulması
Yayınmadı nəzərindən Ares dostu Menelayın.
Əynində tunc parlaq zireh, səfdən çıxıb gəldi birbaş
O cəsədin ətrafında, – doğulmuş ilk balasını
5 Qoruyan bir inək kimi nəvazişlə dövrə vurdu.
Bəli, belə hərələnirdi qumral saçlı Menelay da.
Nizəsini–qalxanını möhkəm tutub əllərində,
Qarşısına hər kim çıxsə, hazır idi öldürməyə.
O cəsədə Yevforb da ancaq laqeyd qalmamışdı.
10 Yaxınlaşıb gəldi durdu o cəsədin qarşısında
Ares dostu Atreidə belə dedi lovğa-lovğa:
“Sən,ey Zevsin yetirməsi, hökmürevan mərd Menelay!”
O cəsəddən əl çək, çıx get! Əl çək qanlı qənimətdən!
Qanlı döyüş meydanında o Patroklü məndən əvvəl
15 Nə Troya, nə müttəfiq vurmamışdır, mən vurmuşam!
Qoy indi mən ad qazanım troyanlar arasında, –
Yoxsa, bil ki, şirin canın qurban gedər bu nizəmə!”

Qumral saçlı Menelay bərk qəzəblənib belə dedi:
“Ey Zevs ata! Rəvadırımı lovğalansın hər yekəbaş!
20 Sözün düzü, nə qaqlanlar, nə aslanlar, hətta zorda
Hamısından üstün olan ağdiş nəhəng qabanlar da
Heç bir zaman bu Panfoyun oğulları qədər belə
Özlərini tərifləyib lovğa-lovğa öyünməzlər!
Giperenor bəhsə girib, arqivlərin arasında
25 Məni ən pis döyüşçü tək təhqir etdi, ancaq sonra
Çox da uzun ömür etməyib, zövq almadı gəncliyindən.

Zənnimcə o, bu meydandan sağ-salamat qurtarmadı,
Sevindirə bilmədi gənc arvadını, valideyni.
Səni də yox edəcəyəm, mənə qarşı çıxsan əgər!
30 Ancaq sənə məsləhətim budur ki, tez əkil burdan.
Get qoşul öz dəstənizə, yoxsa halın fəna olar!
İş ki, işdən keçdi, – bunu axmaqlar da aşkar görər”.

Yevforb onu dinləməyib belə cavab verdi yenə:
“Ey allahın yetirməsi Menelay, mən indi səndən
35 Qardaşımın qanını da alacağam! Öyünmə ki,
Təzəgəlin otağında arvadını dul qoyaraq,
Atasına-anasına göz yaşları tökdürübsən...
Əgər sənin başın ilə zirehini təqdis etsəm,
O ilahi Frontida ilə Panfoy yasdən çıxar,
40 O bədbəxtlər tamamilə unudurlar dərdi-qəmi...
Di bəsdir, gəl ayırd edək davamızı bu meydanda,
Görək kimin hünəri var, meydandan kim qorxub qaçar!”

Belə deyib nizəsini çaldı onun qalxanına.
Ancaq möhkəm qalxan əydi o nizənin tunc ucunu.
45 Sonra isə, mərd Menelay öz atası ulu Zevsə
Dua edib, var gücüylə vurdu iti nizəsini
Yayınmağa cəhd eləyən düşmənin düz boğazından
Dəlib onun boğazını o tərəfdən çıxdı nizə.
Tappılıyla yığıldı o, cingildədi zirehləri
50 Gənc Yevforbun Xarıtlərtək qızıl-gümüş tellər ilə
Hörülmüş o yaraşlıq qıvrım-qıvrım hörükləri
Bircə anda toz-torpağa bulaşaraq batdı qana
Necə ki, bir qabil insan cavan zeytun ağacını
Əl-ayaqdan uzaq yerdə, axar suyun kənarında
55 Əkib-bəslər, ağac çatar boya-başa, əsən yellər
İncə-ince yellər onu, ağ çiçəklər açar ağac:
Sonra birdən tufan qopar, o ağacı kötüyündən
Çıxararaq cırpar yerə, tələf edər bircə anda, –
Menelay da gənc Yevforbu bu ağactək tələf edib,
60 Bircə anda yıxdı yerə, soydu onun zirehini.
Necə dağda öz gücünə güvənən bir zorlu aslan

Bir sürüdə seçib tutar ən kök-iri bir inəyi,
İti-iri dişlərilə əvvəl üzüb boğazını.
Parçalayıb sonra yeyər, içər axan al qanını, –
65 Çobanlarla köpəklərsə kənardanca hay-küy salıb.
Qorxusundan yaxın gəlməz o aslana heç birisi. –
Eləcə də troyalı igidlərdən bir nəfər də
Cürət edib, Menelayın üzərinə yerimədi.
Uzaqvuran Feb-Apollon ona həsəd etməsəydi,
70 Panfoydin zirehini asan soyub alacaqdı...
Bunu görüb Feb-Apollon cəsarətli kikonların
Sərkərdəsi Ment şəklinə girib, ölməz Ares kimi
Zirək olan mərd Hektoru qızıtdırdı ona qarşı.
Yaxınlaşıb xitab etdi bu sözlərlə o igidə:
75 “Hektor, nahaq Axillesin atlarına yiyələnmək
Xəyalına düşübsən sən, onlar yaman dəhşətlidir!
İlahənin oğlu olan Axillesdən başqa heç kəs
O atlara, yəqin bil ki, əsla yaxın düşə bilməz.
Sən bununla məşğul ikən, qolu zorlu mərd Menelay
80 Qoç Patroklun cəsədini qoruyaraq, mərd qəhrəman
Panfoyoğlu Yevforbu da bir vuruşda həlak etdi.”

Belə deyib qoşuldu o insanların savaşına.
Bu xəbərdən igid Hektor kədərləndi, qəzəbləndi.
Tez boylanıb ətrafına baxanda o, nələr gördü:
85 Qan içində üzüquylu düşüb-qalıb igid Yevforb,
Menelaya, soyur onun məşhur gözəl zirehini.
Əynində tunc parlaq zireh, cumdu birdən igid Hektor,
Hefestin gur alovutək uca səslə bir qıy vurdu,
Bu qorxunc səs gedib çatdı Atreidin qulağına.
90 Dərindən bir ah çəkərək belə dedi öz-özünə:
“İşə düşdük! İndi əgər bu zirehdən əl çəkəmsə mən,
Mənim üçün candan keçmiş Patroklı da qoyub qaçsam,
Bunu görəndə hər axeyli yəqin məndən nifrət edər.
Yox, onlardan həya edib, təkbaşına hər bə girsəm,
95 Hektor ilə troyanlar alacaqlar dörd dövrəmi!
Axı Hektor troyalı qoşunuyla birgə gəlib...
Ancaq nədir ürəyimi sıxan bu boş düşüncələr?”

Allahların qoruduğu bir igidin üzərinə
Kim cumarsa, tezlik ilə belə gələr öz başına...
100 Yox, yox! Məni ricət edən görsələr də axeylilər,
Qınamazlar, çünki allah buyruğuyla gəlir Hektor!
Əgər indi mərd Ayaksın səsini bir eşitsəydim,
İkimiz də geri dönüb lap allahın özünə də
Hücum edib vuruşardıq... Mərd Patroklun cəsədini
105 Axilləse çatdırsaydıq, onda yenə dərd yarıydı..."

Berk nigaran Menelay bu fikirlərlə meşğul ikən,
Başda Hektor, troyanlar yeridilər alay-alay.
Menelay da mərd Patroklun cəsədini tərk edərək,
Tez-tez geri baxa-baxa, ricət etdi o meydandan, –
110 Necə ki, sərt köpəklərlə çobanların hay-harayla
Bir ağıldan qovladığı qıllı aslan qoyub qaçar,
Cəsarətli ürəyini zorlayaraq, çox könülsüz
Tərk etməli olar axır sürüləri coşqun aslan, –
Qumral saçlı Menelay da belə getdi o meydandan.
115 Yetişib öz qoşununa, üz çevirdi düşmənlərə.
Göz yetirib axtarırdı Telamonid mərd Ayaksı.
Çox keçmədən gördü ki, O sol cinahda – Apollondan
Yaman qorxmış qoşununu vuruşmağa təhrik edir.
Menelay tez qoç Ayaksa yaxınlaşıb belə dedi:
120 "Dostum Ayaks! Tez gəl gedək Potrokl üçün vuruşmağa...
Heç olmasa cəsədini çatdıraraq mərd Axilləse:
Zirehini parlaqşərpuş Hektor soyub aparmışdır".

Belə deyib Ayaksın da mərd qəlbini coşdurdu o.
Çıxıb cumdu o meydana, yanınca da mərd Menelay.
125 Hektor soyub mərd Patroklun, sürüyürdü cəsədini,
Qılinc ilə bədənindən ayıraraq başını o,
Leşini də İlionun itlərinə atacaqdı.
Ayaks, əldə nəhəng qalxan, cumdu onun üzərinə,
Hektor minib gərdunəyə qaçdı onun qarşısından.
130 Yetişib öz qoşununa, zirehləri Troyaya
Göndərdi ki, şərəfli bir yadigartək qalsın orda.
Qoç Patroklun cəsədinə çatıb Ayaks qalxanını

Gördi onun üzərinə, – necə qalın bir meşədə
Cəsarətli ovçulardan balaları qoruyaraq,
135 Ana aslan, öz gücünə güvənərək, qürur ilə
Qaşlarını çatıb baxar dəhşət saçan nəzərlərlə, –
Patroklun da eynən belə qoruyurdu igid Ayaks.
O yandan da Ares dostu mərd Menelay dərddli-qəmli
Dayanmışdı qürur ilə o cəsədin keşiyində.
140 Likiyalılar sərkərdəsi Gippoloxid igid Qlavk
Hektora bir nəzər salıb, onu yaman bərk danladı:
"Hektor, üzdən çox qoçaqsan, amma bərkdə əlin yoxdur!
Sənin kimi bir qorxağı nahaq yerə şişirdiblər.
Vaxtdır, daha düşün, təkə troyalı qoşununla
145 Bu şəhəri bundan sonra gərək özün qoruyasan!
Likiyalılar danaylarla daha hərbe girməyəcək.
Bu vaxtadək düşmənlərlə canla-başla vuruşaraq,
Canlarından keçənlərə nə yaxşılıq eləyibsən?
Ay bədbəxt, sən döyüşçünü necə xilas edərsən ki,
150 Öz qonağın, sadıq dostun, sağlığında həm özünə,
Həm də sənin şəhərinə saysız xidmət etmiş olan
Sarpedonun cəsədini axeylərə qoyub qaçdın!
Hotta cürət eləmədin ac itlərdən qorumağa!
Likiyalılar razı olsa, qayıdaraq evimize!
155 Görünür ki, İlionun işi bitib, məhv olacaq!
Vətən üçün bu əzablı savaşımanı ilk başlayan
Troyalı qoşunlarda kişi kimi qeyrət-cürət
Olsa idi, yəqin bil ki, biz Patroklun cəsədini
Coxdan alıb o meydandan gətirərdik Troyaya!
160 Əgər onun cəsədini zorla alıb o meydandan
Priamin bu müqəddəs şəhərinə gətirsəydik,
Əvəzində axeylərdən Sarpedonun zirehini,
Bəlkə elə nəşini də alardıq biz asanlıqla!
Çünki ölənlər igid Patroklun axeylərin arasında
165 Həmişədən üstün olan bir rəhbərin yoldaşdır.
Sənsə, qaçdın yüksək ruhlu mərd Ayaksın qarşısından.
Şanlı döyüş meydanında düz üz bəüz döyüşməyə
Cəsarətin çatışmadı!.. Eh, sən hara, Ayaks hara!"

170 Parlaqsərpuş Hektor ona qəzəblənib belə dedi:
"Qlavk, sənə nə olubdur? Nə yekəbaş danışrsan!
Bu vaxtadək əmindim ki, varlı Likiya diyarında
Yaşayanlar arasında ən ağıllı adam sənsən.
Sözlərinə məəttəl qaldım. Bu nə sözdür danışdın sən!
Deyirsən ki, o yekəpər Ayaxsdan mən qorxub qaçdım!
175 Nə çapar at, nə də savaşı qorxutmayıb mənə hələ.
Ancaq Zevsin iradəsi insanlardan çox güclüdür.
Gah görürsən mərd igidi məğlub edir qorxudaraq,
Gah da ürək–dirək verir, təhrik edir döyüşməyə...
Di gəl, dostum, yanımda dur, gör ki, bütün gün ərzində
180 Belə qorxub duracağam, ya Patroklun cəsədini
Qorumağın danaylardan döyüşməyə cəhd eləyən
İgidləri bu meydandan qovacağam hünərimlə!"

Belə deyib, troyalı qoşunları harayladı:
Ey troyan, ey likiyalı, ey dardanlı qəhrəmanlar!
185 Kişi olun, dostlar, mənə bu savaşıda yar olun ki,
Öldürdüyüm Patroklıdan qəniməttək aldığım o
Axillesin şərəfətli zirehini geyə bilim" –

Belə deyib çıxıraraq igid Hektor o meydandan
Çıxıb cumdu var gücüylə İliona sarı birbaş.
190 Gedib çatdı məşhur igid Axillesin zirehini
Troyaya apararıq o sədaqətli dostlarına.
O meydandan xeyli kənar dəyişdirdi libasını –
Özünü dostlarıyla göndərərək İliona,
Axillesin zirehini alıb geydi öz əyninə.
195 Bu zirehi mərd Peleyə pak allahlar vermişdilər,
Qocalanda o da oğlu Axillesə bəxş etmişdi.
Ancaq ata zirehində qocalmadı igid oğlu!..

Buludiyğan Zeves döyüş meydanından uzaqlarda
Axillesin zirehini geyən görüb mərd Hektoru,
200 Bulayaraq başını o, belə dedi öz-özünə:
"Ax, ey bədbəxt! Ölümünü duymur, sənə qəlbin hələ, –
Ölümünə çox yaxındır. İndi elə bir igidin

Zirehini geyirsən ki, hamı ondan qorxub-əsir!
Onun igid, üzügülər yoldaşını öldürüb sən,
205 Nalayıq bir halda soydun sərpüşunu zirehini.
İndi sənə böyük qüdrət verəcəyəm, ancaq bil ki,
Bu savaşıdan sağ qurtarıb, bu şərəfli zirehləri
Arvadına təqdim etmək sənə nəşib olmayacaq!"

Belə deyib Kronion çatdı qara qaşlarını.
210 Zirehi də qoç Hektorun əyninə düz tarazladı.
Qorxunc Ares qüvvət verdi ürəyinə, qollarına.
Qıy vuraraq Hektor getdi Troyanın müttəfiqi
Qoşunların arasına, əynində də yüksək ruhlı
Axillesin zirehləri əzəmətlə parıldaya-parıldaya...
215 Gözib bir-bir sözlərlə ruhlandırdı hamısını
Burda idi: Medont ilə Gippoloxid, igid Qlavk.
Asteropey, Deysinorla mərd Gippofoy, Mesfl ilə
Gənc Fersilox, Forki, Xromi, quşlar ilə fal açan Enin. –
Hamısına üz tutaraq, belə xitab etdi Hektor:
220 "Dinləyin ey müttəfiqlər, ey bizə dost qəbilələr!
Mən sizləri sayınıza görə bura yığmamışam,
Sizi doğma yurdunuzdan İliona çağırmaqdan
Qəsdim budur ki, siz bizim arvadları-uşaqları
O davakar axeylərdən qayğı ilə qoruyasız.
225 Buna görə öz xalqımın boğazından kəsərək mən
Sizə hər şey verirəm ki, daim artsın hünəriniz.
İndi siz də düşmənlərlə amansızca vuruşaraq
Ya ölün, ya öldürün, – heç başqa söhbət ola bilməz!
Mərd Patroklun cəsədini o meydandan Troyaya
230 Kim gətirsə, kim Ayaksı qabağından qova bilsə,
Qənimətin yarısını verəcəyəm, – qalanı da
Mənim payım...O da məntək yəqin ad-san qazanacaq".

Belə dedi. Nizə əldə, hamı cumdu danaylara.
Hər birinin ürəyində ümid coşub daşırdı ki,
235 Mərd Ayaksın qoruduğu cəsədi o alacaqdır.
Ay axmaqlar! Çoxlarını Ayaks vurub həlak etdi.
Qoşunları görüb Ayaks belə dedi Menelaya:

“Ey Zevesin yetirməsi, mərd Menelay! Bu savaştan
Görəsən biz yurdumuza sağ-salamat dönərikmi?
240 İndi daha mən Patroklun cəsədini düşünmürəm,
Yəqin ki, o Troyanın it-qurduna yem olacaq!
İndi daha öz canımın, bir də sənin hayındayam.
Döyüşlərin qəhrəmanı Hektor bizi salıb dara.
Labüd ölüm təhlükəsi alıb bizim üstümüzü.
245 Tez ol, səslə igidləri, işdir, bəlkə eşitdilər!”

Gursəs igid Menelay da əməl edib bu sözlərə
Uca səslə çığırdı ki, gedib çatsın danaylara:
“Eşidin, ey axeylərin əziz şanlı rəhbərləri!
Ey Atridlər – Menelayla Aqamemnon məclisində
250 Xalq şərabi içən, hələ ulu Zevsin sayəsində
Öz xalqına ədalətli rəhbər olan mərd igidlər!
Hərəni bir-bir saymaq çox çətindir, burda mənə:
Dövrəmizi çulğamışdır, qızgın savaş alovları...
Tez yetişin dadımıza, özünüz də can yandırın.
255 Yoxsa burda köpəklərə yem olacaq bizim Patrokl!”

Belə dedi. Oileyin oğlu Ayaks eşidəntək
Qızgın döyüş meydanını yarıb birbaşa cumdu ora,
Ardınca da İdomeney və yoldaşı – qoşunqıran
Eniali bərabəri olan igid mərd Merion.
260 Sonra isə, axeyləri döyüşməyə təhrik ilə,
Cumub gələn igidləri bir-bir saymaq mümkün deyil...

İlk olaraq sıx səflərlə troyanlar hücum etdi,
Başda Hektor... – Necə ki, bir coşqun çayda nəhəng dalğ
Axına zidd baş qaldırıb guruhurla nəre çəkər,
265 Gur dənizə qovuşanda dik sahili söküb-tökər, –
Troyalı qoşunlar da belə gur-gur gurlayırdı.
Axeylər də, Menetidin dövrəsində, əldə qalxan,
Mətanətlə durmuşdular. Şimşəksaçan Kronion
Parıldayan sərpuşları sıx zülmətə qərç elədi.
270 Menetoğlu hələ sağkən Eakidlə dost olanda,

Əvvəllərdə qadir Zeves ona rəğbət bəsləyərdi, –
İstəmərdi yem olsun o, İlionun itlərinə.
O göndərdi dostlarının mərd Patroklı qorumağa.

Troyanlar əvvəl bir az sıxışdırdı axeyləri.
275 Onlar geri çökildilər, cəsəd qaldı... Ancaq məğrur
Troyanlar heç bir kəsi həlak edə bilmədilər.
Cəsədisə apardılar. Ancaq igid axeylər də
Uzaqda çox qalmadılar... Telamoni igid Ayaks
Tez onları qayıtdı. – o, həm hünerdə, həm görkəmdə
280 Axillesdən sonra bütün danaylarda ən üstündü.
Cəsarətdə dik dağlarda qaça-qaça dönüb birdən
Köpəklərlə ovçuları pərə-pərə salan vəhşi
Bir qabantək ilk səflərdən şığıyaraq hücum etdi.
Telamonun igid oğlu qolu zorlu o mərd Ayaks
285 Troyalı qoşunları darmadağın edib qovdu. –
Onlar isə, mərd Patroklun cəsədini Troyaya
Apararaq böyük şöhrət qazanmağa cəhd edirdi.
Pelasklardan Lefin oğlu mərd Gippofoy qoç Patroklun
Topuğuna möhkəm qayıq salıb, onu çəkə-çəkə
290 Qanlı döyüş meydanından sürüməyə başlamışdı.
O, Hektora, Troyaya çox yaranmaq istəyirdi.
Ancaq ani həlakətdən onu xilas etmədilər:
Telamoni igid Ayaks birbaşa cumub üzərinə,
Nizəsilə möhkəm vurdu qabarıq tunc sərpuşundan.
295 Ayaksın tunc nizəsinin amansız zərbəsindən
Sıx qotazlı sərpuş çöküb parçalandı birçə anda.
Qanlı beyni axıb gəldi tunc nizənin ağacına.
Qolu gücdən düşən kimi, mərd Patroklun ayağı da
Sürüşərək əllərindən tappılıyla düşdü yerə.
300 Özü isə, üzüquyulu sərələndi o meydanda.
Həlak oldu bərəkətli Larisadan uzaqlarda.
Ata-ana haqqını da ödəmədən, gənc yaşında
Əzəmətli mərd Ayaksın nizəsilə bitdi ömrü.
Onda Hektor mərd Ayaksa atdı parlaq nizəsinə.
305 Bunu görcək tez kənara sıçrayıb o xilas oldu.

Nizə deydi adlı-sanlı fokeyalı İfit oğlu
Mərd qəhrəman Sxediyə... O Panopey şəhərində
Yaşayardı, ölkəsində şöhrətli bir hökmdardı.
Nizə onun sinəsindən deyib dəldi birçə anda.
310 Tunc nizənin iti ucu çıxdı daldan – kürəyindən.
Tappılıyla deydi yerə, cingildədi zirehləri.
Fenop oğlu igid Forki Gippofoyun cəsədini
Qoruyurdu. Ayaks vurdu nizəsilə düz qarnından.
Nizə dəlib qalxanını, bağırsağı qırıb tökdü.
315 Fenop oğlu sərəlenib qucaqladı sərt torpağı.
Onda Hektor qoşunuyla dayanmayıb gerilədi.
Axeylərsə qıy vuraraq, Forki lə Gippofoyun
Cəsədini sürükləyib, tez soydular zirehləri.
Az qalmışdı troyanlar Ares dostu axeylərin
320 Qorxusundan dayanmadan qaçaydılar İliona,
Az qalmışdı axeylilər, Zevsin əmri xilafına,
Qalib gəlib şan-şöhrətə çataydılar... Ancaq birdən
Feb-Apollon Epit oğlu Perifantın simasında
Mərd Eneyi axeylərə qarşı hər bə təhrik etdi.
325 Perifantsa, mərd Eneyin atasının sağlığında
Evlərində sədaqətli bir qasidtek qocalmışdı.
O qocanın simasında belə dedi Feb-Apollon:
“Ey Eney, siz Troyanı allahlardan köməksiz də
Başqalartək müdafiə edərsiniz, mən görmüşəm:
330 Saya deyil, cəsərlə güclərinə güvənmişlər.
Sizə qadir Şimşəksaçan özü zəfor arzulayır,
Sizcə ancaq tir-tir əsir, qorxursunuz vuruşmaqdan!”

Belə dedi. Eney üzdən görün kimi tez tanıdı -
Uzaq vuran Apollonu, bərkdən dedi mərd Hektora:
335 “Ey Hektor, ey Troya və müttəfiqlər rəhbərləri!
Ares dostu axeylərdən qorxaraq biz geri dönüb
Troyaya qaçsaq əgər, hamımıza çox ar olsun!
Ölməzlərdən biri mənə yaxın gəlib söylədi ki,
Döyüşlərin baş rəhbəri Zeves bizə havadardır!
340 Cəsərlə hücum edək! Qoymayaq ki, mərd Patroklun
Cəsədini aparsınlar o gəmilər duran yerə!”

Tez yüyürüb dayandı o, qoşunların qarşısında,
Troyanlar geri dönüb şığıdılar axeylərə.
Eney vurdu Arisbantın oğlu igid Leykorini, -
345 Mərd qəhrəman Likomedin sadıq igid dostuydu o.
Ares dostu Likomedin heyfi gəldi o igidə.
Cəsədinin yanındaca durub, iti nizəsilə
Gippas oğlu Apiasaonun vurdu qara ciyərindən.
Nizə dəlib bədənini, bükdü onun dizlərini.
350 Bərəkətli Peonyadan igid rəhbər Asteroney
Öz ardınca gətirmişdi o igidi Troyaya.
Qadir igid Asteropey kədərlandı ölümündən.
O da atdı nizəsini bərk qəzəblə danaylara,
Ancaq boşa çıxdı nizə. Mərd Patroklun dövrəsində
355 Qalxanlardan hasar çəkib hamı möhkəm durmuşdular.
Ayaks ora tez-tez gəlib, hamıya əmr etmişdi ki,
Mərd Patroklun cəsədindən bir addımda da ayrılmayıb
Cərgələrdən kənar çıxıb, tək döyüşə girməsinlər:
O cəsədi sıx cərgəylə qoruyaraq vuruşsunlar.
360 Ayaks belə əmr etmişdi... Al qan axıb həmin yerdə,
Troyalı döyüşçülər, müttəfiqlər çox qırılmış,
Cəsədləri qalanmışdı bir-birinin üzərinə.
Danaylar da qırılmışdı, onlar da bərk vuruşurdu.
Ancaq ölən xeyli azdı: çünki onlar bir-birinə
365 Kömək edib, bərk ayaqda nəqd ölümündən qoruyurdu.
Beləliklə, yanğın kimi alovlandı yenə savaşı.
Deyərdin ki, bu savaşıda tələf olub Gün də, Ay da...
Mərd Patroklun cəsədinin ətrafında, igidlərin
Vuruşduğu həmin yeri qatı zülmət bürümüşdü.
370 Axeylərlə Troyanın başqa qoşun hissələri
Açıq-aydın saf havada vuruşurdu aram-aram.
Günəş parlaq nur çiləyir, nə dağlarda nə də yerdə
Duman vardı... Qoşunlar da fasiləylə vuruşurdu.
Bir-birindən kənar durub, gələn oxdan ya nizədən.
375 Asanlıqla yayınırdı hamı... Ancaq o meydanın
Ortasında qaranlıqda çətinliklə vuruşaraq
İki qoşun igidləri zərbələrdən qırılırdı...

Mərd igidlər – iki qardaş – Frasimedlə Antiloxun –
Qoç Patroklun ölümündən xəbərləri yoxdur hələ.
380 Belə güman edirdilər – ön səflərdə vuruşur o.
Özlerisə, ordan uzaq, – Hektor igid oğulları
Düşərgədən göndərəndə tapşırıntək, – həm vuruşur,
Həm də sadıq dostlarını qoruyurdu fəlakətdən.

Mərd Patroklun cəsədinin yanındasa bütün günü
385 Odlandıqca qızgın savaş tər axırdı oşgörlərin
Dizlərindən, topuğundan. – Eakin mərd nəvəsinin
İki dostu qoç Patroklun qoruyan mərd igidlərin
Tər dolurdu gözələrinə, qolları da keyiyirdi...
Necə ki, bir yağlı-piyli yekə öküz dərisini
390 Dövrə vurub hər tərəfdən tutub bərk-bərk çəkən zaman
Nəmi-yığı axıb gedər, həm uzanar, həm genələr, –
Eləcə də dar bir yerdə mərd Patroklun cəsədini
İki yandan möhkəm tutub ora-bura çəkirdilər.
Troyanlar cəhd edirdi İliona aparmağa,
395 Danaylarca, gəmilərin yanındakı düşərgəyə...
Bərk çəkişmə qızışmışdı cəsədin dörd dövrəsində.
Hətta döyüş qızışdıran sərt Ares də, Afina da
Qəzəblənmiş olsalar da onların bu əməlindən,
Yenə baxıb bu savaşa, yəqin razı qalardılar.

Zeves o gün mərd Patroklun cəsədinin ətrafında
400 Mərdlərə də, atlara da yaman əzab çəkdirirdi.
Axillesə, bixəbərdi mərd Patroklun ölümündən.
Gəmilərdən çox uzaqda, Troyanın qarşısında
Gedirdi hərbi... Axill güman edirdi ki, onun dostu
405 Darvazaya çatan kimi, dönüb geri qayıdacaq.
Pelid yaxşı bilirdi ki, igid Patrokl İlionu
Əsla onsuz fəth eləyib dağıtmağa cəhd eləməz.
Ulu Zevsin niyyətindən ona daim xəbər verən
Anasından bu barədə dəfələrlə eşitmişdi.
410 Ancaq həmin fəlakətdən – əziz dostu mərd Patroklun
Öləcəyi barəsində ona bir söz deməmişdi.

Meydandasa, o cəsədin üzərində qəhrəmanlar
Nizələrlə fasiləsiz qırırdılar bir-birini.
Tunc zirehli axeylərdən çoxu belə söyləyirdi:
“Dostlar, burdan geri dönüb, düşərgəyə boş qayıtsaq,
415 Tamam rüsvay olacayıq... At oynadan troyanlar
O igidin cəsədini Troyaya apararaq,
Böyük ad-san qazansalar, – onda qoy bu qara torpaq
Hamımızı udsun bizim, bir nəfər də qalmasın sağ, –
Belə ölmək üzükara qayıtmaqdan çox yaxşıdır”.
420 Troyanlar içində də kimi belə söyləyirdi:
“Dostlar, əgər tale bizə bu igidin dövrəsində
Ölmək nəsib eləsə də, ölənədək bərk vuruşaq!”
Onlar belə deyirdilər... Hamı bundan güc alırdı.
Bir-birilə bərk vuruşur, vurhavurun gurultusu
425 Bərəkətsiz fəzalardan ucalırdı tunc somaya...

İgidqıran parlaqsərpuş, mərd Hektorun qoç Patroklun
Vurub yerə sərdiyini gören zaman, Axillesin
Atları da o meydanda bir kənarda ağladılar.
Mərd sürücü Dioreid, Avtomedont gah qamçıyla,
430 Gah xoş sözlə, gah çığırdı hər nə qədər çalışdısa,
Yerlərindən tərpenməyib, nə Hellespont sahilinə –
Düşərgəyə, nə axeylər arasına getmədilər.
Ölmüş kişi ya qadının məzarında ucaldılan
Sütunlartək hərəkətsiz durub orda dayandılar.
435 Başlarını aşağıya sallayaraq, yaraşıqlı
Gərdunənin yanındaca durmuşdular... Mərd Patroklun
Qüssəsindən odlu yaşlar tökülürdü gözlərindən.
Toz basmışdı ipək kimi uzun yumşaq yallarını,
Boyunduruq döşəkəsi altından o tozlu tellər
440 Uzanaraq tökülmüşdü qara torpaq üzərinə.
Atları da belə ağlar gören ulu Kronion
Rəhmə gəlib öz ruhuyla özü belə söhbət etdi:
“Ay yazıqlar! Axı siztək nə qocalmaz, nə də ölməz
Atları biz ömrü qısa insanlara niyə verdik!

445 Bədbəxt fani insanların əlində dərd çəkməyəmi?
Yer üzündə nəfəs alıb gəzən bütün məxluqatın
Kainatda doğrudan da ən bədbəxti insanlardır!
Ancaq sizin sürdüyünüz yaraşığı gərdunəyə
Minmək məğrur Hektora da əsla qismət olmayacaq!
450 Yeter ki, o, zirehləri geyib gəzir, lovğalanır!
İndi sizin qəlbinizə, dizinizə qüvvət verim,
Sağ-salamat gedib çıxsın Avtomedont düşərgəyə.
Troyalı qoşunlara hələ axşam çökənədək
Cəsarətlə hüner verim, qoy bir qədər sıxışdırıb,
455 Gəmilərə çatanadək qovlasınlar axeyləri.

Belə deyib, o, atlara qüvvət verdi, qüdrət verdi,
Yallarından toz-torpağı silkəyərək, gərdunəni
Troyanlar-axeylilər arasından bərk çapdılar.
Avtomedont öz dostunun xiffətini çəkə-çəkə,
460 Qaz sürüsü üzərinə şığıyan bir şahin kimi,
Çapıb keçdi çığırışan axeylərin arasından.
Dönüb yenə hücum etdi sıx səflərin üzərinə.
Ancaq yeyin çapdığından, o, qırmırdı qaçanları!
Təkbaşına gərdunəni çapa-çapa bir yandan da
465 Nizələri atıb vurmaq çox da asan iş deyildi.
Yaxın dostu Laerk oğlu Alkimedont, gec də olsa,
Onu gördü, gəlib durdu gərdunənin arxasında.
Dostu – igid Avtomedont qəhrəmana belə dedi:
“Avtomedont, allahlardan kimdir alıb idrakını,
470 Bu faydasız-səmərəsiz işi sənə təlqin edən?
Təkbaşına sıx səflərlə vuruşmağın nə mənası?
Yoldaşımı öldürüblər, Eakidin zirehini
Geyib Hektor, bu şərəfli qənimətlə lovğalanır”.

Avtomedont cavab verdi Alkimedont Laerkidə:
475 “Alkimedont, allahsifət mərd müşavir, igid Patrokl
Hələ sağkən, bu ölümsüz pak atları axeylərdə
Ondan başqa sənə kimi sürə bilən heç vardım?
Ancaq ölüm, bir də tale bu gün qənim oldu ona.

Dostum, gəl al bu qamçıyla parıldayan cilovları,
480 Mən də düşüm, qoy piyada vuruşum bu düşmənlərlə”.

Alkimedont tez sıçradı yaraşığı gərdunəyə.
Qamçı ilə parıldayan cilovları aldı ələ.
Avtomedont düşdü... Bunu parlaqsərpuş Hektor gördü.
Tez-tələsik belə dedi yanındakı qoç Eneyə:
485 “Ey mərd Eney, Troyanın, ey ən nəcib müşaviri!
Görürəm ki, Pelidin o yeyin gedən qoç atları
Meydandadır yenə, ancaq sürücülər çox əfəldir.
Əgər könlün istəyirsə, sən alarsan o atları.
Biz ikimiz hücum etsək, yəqin onlar qarşımızda
490 Durub bizlə vuruşmağa əsla cürət edə bilməz.”

Belə dedi. Əməl etdi ona qadın Anxiz oğlu.
Hər ikisi quru gönle qalın misdən qalxanları
Ələ alıb şığıdılar cürət ilə düz irəli.
Allahsifət Aret ilə Xromi də getdi birgə.
495 Hamı möhkəm inanırdı, həmin iki minicini
Öldürərək alacaqlar yeyin gedən pak atları.
Ay axmaqlar! Heç birini Avtomedont qan-qadasız
Qaytarmadı... Atasına – Ulu Zevsə dua edib
Öz kəderli ürəyinə qüvvət verdi, qüdrət verdi.
500 Tez söylədi yanındakı sədaqətli yoldaşına:
“Alkimedont, gərdunəylə birgə məndən uzaqlaşma!
Elə gəl ki, mən atların nəfəsini duyum daldan.
Əlbəttə ki, Priamın oğlu Hektor bizi qırıb,
Axeylərin səflərini darmadağın etməyincə,
505 Axillesin ipək yallı atlarını minməyincə,
Dönməyəcək, ya da özü ön səflərdə məhv olacaq!”

Belə deyib Ayakslarla Menelayı harayladı:
“Ey Menelay, ey Ayakslar, ey mərd arqiv rəhbərləri!
O cəsədi tapşırın siz başqa igid axeylərə,
510 Dövrələyib alay-alay düşmənlərdən qorusunlar.
Özünüzsə, gəlin bizi qurtarın bu həlakətdən.

Odur, cumur üstümüzə qadir Hektor, yanında da
Qoç Eneylə Troyanın adlı-sanlı igidləri.
Ancaq hələ gələcəyin hökmündədir qəti qərar.
515 Mən ataram öz nizəmi, hökmü isə Zeves verir!”

Belə deyib qolaylandı, atdı uzun nizəsini,
Gedib dəydi gənc Aretin nəhəng, möhkəm qalxanına.
Qalxan davam gətirmədi, nizə dəlib keçdi onu,
Kəmərindən ötüb batdı qarnının alt tərəfinə.
520 Necə ki, bir güclü cavan iti möhkəm baltasile
Vurub vəhşi bir öküzün buynuzunun arxasından
Qırar bütün bəndlərini, öküz sıçrar, çökər yerə, –
Eləcə də Aret birdən sıçrayaraq tovu aşdı.
Nizə xeyli yırğalanıb kəsdi onun nəfəsini.
525 Hektor atdı nizəsini Avtomedont qəhrömana,
Avtomedont bunu görüb, tez irəli öyilərək,
Xilas oldu, nizə isə, arxasında batdı yerə,
Uzun ağac dəstəsi də hələ xeyli yırğalandı,
Qana həris Ares isə, axır onu dayandırdı.
530 Onlar yəqin qılinc çəkib cumacaqdı bir-birinə,
Ancaq igid dostlarına hayan çıxan iki Ayaks
Birdən cumub düşmənləri bir-birindən ayırdılar.
Ayaksları görən kimi, Hektor, Eney, qoç Xroni
Yaman qorxub, yoldaşları gənc Areti o meydanda
535 Qan içində tərək edərək, qaçıb geri çəkildilər.
Ares kimi zirək olan Avtomedont şığıyaraq
Aretin tunc zirehini soya-soya bərk çığırdı:
“Heç olmasa, ən cılız bir döyüşçünü öldürməklə
Qoç Patroklun dərdi ilə yanan qəlbim sərirlədi!”

540 Belə deyib, qoydu qanlı zirehləri gərdünəyə.
Özü də ki, bir öküzü parçalamış aslan kimi,
Əl-ayağı qanlı-qanlı, sıçrayaraq mindi ora.

Yenə cəsəd ətrafında qızdı qanlı qırğın-savaş.
Pak Afina təhrik etdi səmalardan enib yenə.
545 Onu Zeves göndərmişdi coşdurmağa danayları.

İndi yenə danaylara artmış idi onun meyli.
Hərđən Zeves səmalarda al-əlvan bir qövs parlada, –
Ya fanilər arasında müharibə əlaməti,
Ya da sərt qış xəbərçisi olur həmin parıltılar.
550 Əkinçini işdən qoyar, mal-qaram əziyyətdə...
Afina da eynən belə bir buludtək geyinərək,
Gəlib axey qoşununu ruhlandırdı bərk savaşa.
Əvvəl qadir Atreyoğlu Menelaya yaxınlaşıb,
Qoca Feniks simasında, eynən onun səsi ilə
555 Pak Afina ruhlandırmaq məqsədilə belə dedi:
“Ey Menelay, Axillesin əziz dostu qoç Patroklun
Troyanın qarşısında ac köpekler parçalasa,
Səninçin bu əbədilik bir eyb olar, ləkə qalar!
Möhkəm vuruş, qoşunu da təhrik elə bərk savaşa!”

560 Həmin saat gursəs Atrid belə cavab verdi ona:
“Ey qocaman Feniks baba, nə olaydı, pak Afina
Mənə qüvvət-qüdrət verib nizələrdən hifz edəydi!..
Onda böyük bir fərəhlə qoruyardım cəsədi mən.
Çünki onun ölümünə odlanıram lap ürəkdən.
565 Ancaq Hektor dəhşətli bir alov kimi coşub-daşır,
Yaxıb-yıxır... Kronion özü ona havadardır”...

Bayquşgözlü pak Afina buna yaman sevindi ki,
Allahlardan ilk olaraq ona dua etdi Atrid.
Menelayın qollarına-dizlərinə qüvvət verdi,
570 Ürəyini milçək kimi cəsərtli etdi onun.
Axı insan bir milçəyi hər nə qədər qovsa, yenə
Təkrar-təkrar cumacaq o, insan qanı içmək üçün,
Menelayın qəlbine də belə möhkəm cürət verdi.
O, cəsədə sarı cumub, atdı parlaq nizəsini.
575 Troyanlar arasında Getionid Podes adlı
Varlı-karlı, cəsərtli, ziyafətdə əziz qonaq
Hektorun da hamıdan çox sevdiyi bir kişi vardı.
Menelay öz nizəsilə düz qarnından vurdu onu.
İti nizə dəlib keçdi, ucu çıxdı küreyindən.
580 Tappılıtyla dəydi yerə... Menelay da cəsədini

Troyanlar arasından sürüdü öz tərəfinə.
Apollon da Asioglu mærd Fenopun simasında
Düz Hektorun qarşısında durub onu qızıdırdı.
Abidosdan gəlmiş Fenop yaxın dostu Hektor ilə.
585 O Fenopun simasında belə dedi Feb-Apollon:
“Hektor, bir vaxt qorxmazdın sən axeylərdə heç bir
İndi aciz nizəatan Menelaydan çəkinirsən?
Odur, sənin əziz dostun Getionid mærd Podesi
Öldürərək təkbaşına, Patroklun da cəsədini
590 Alıb gedir saymazyanə, cəsərlə o meydandan”...

Qara kədər çulğaladı mærd Hektorun ürəyini.
Əynində tunc, parlaq zireh ön səflərdən çıxdı kənar.
Həmin anda Kronion hər tərəfi saçaq-saçaq,
Parılayan qalxanını dik İdanın zirvəsindən
595 Dəhşət ilə silkəyərək Troyaya şanlı zəfər,
Axeyalı qoşunlara məğlubiyyət hökmü verdi...

Beotyalı Peneley tez qaçdı döyüş meydanından.
Daim öndə vuruşardı... Pulidamant nizə ilə
Bir çiyindən onu azca yaralamış, nizə ancaq
600 Sümüyədək işləmişdi... Hektor isə, yaxınlaşıb
Alekrion oğlu Leyti nizə ilə biləyindən
Yaralayıb vuruşanlar cərgəsindən çıxarmışdı.
O da artıq nizə ilə vuruşmaqdan əl çəkərək,
Ətrafına baxa-baxa, qaçıb getdi o meydandan.
605 Hektor onu təqib etdi, bu andaca İdomeney
Vurdu onun sinəsindən, ancaq nizə zirehinə
Dəyib sındı. Troyanlar ucadan bərk çığdırdılar.
Hektor dönüb, gərdunədə dik dayanmış Devkalidə
Atdı uzun nizəsini. Ancaq azca yandan ötüb
610 Dəydi igid Merionun dostu, həm də sürücüsü,
Gül-çiçəklilikdən gəlmiş sədəqəti mærd Koyrana.
Əvvəl bura – Troyaya İdomeney gəmilərdən
Piyadaca gəlib, yəqin burda məğlub olacaqdı.
Ancaq Koyran, çox keçmədən, yeyin atlar gətirərək,
615 Gəldi onun imdadına. Xilas etdi həlakətdən, –

Özü isə, həlak oldu mærd Hektorun nizəsilə.
Hektor onu çənəsindən vurub birçə an içində
Dişlərini qırıb tökdü, dilini də parçaladı.
Yıxıldı o gərdunədən, cilov düşdü əllərindən.
620 Merion tez əyilərək cilovları qapıb yerdən,
Devkalidə ötürərək belə dedi o igidə:
“İdomeney! Durma, sür get birbaş bizim düşərgəyə!
Özün yaxşı görürsən ki, zəfər bizə qismət deyil...”

İdomeney qamçılıyıb ipək yallı atlarını,
625 Gəmilərə sarı çapdı. Ürəyini xof almışdı.
Cəsərləli Ayaks ilə Menelay da duydu ki,
Zevs zəfər qürəsini qismət edib Troyaya.
Telamoni böyük Ayaks belə dedi qoşunlara:
“Əfsus, heyhat!.. İndi artıq nadanlar da aydın görür
630 Zevs ata Troyaya kömək edir açıq-aşkar!
Troyalı döyüşçülər, yaxşı-yaman nə atsalar,
Boşa çıxmır. Zevs onları düz hədəfə tuşlandırır.
Bizim oxlar-nizələrsə, ancaq yerə batıb qalır.
İndi gərək özümüze bir yol tapıb, bu meydandan
635 Həm Patroklun cəsədini ala, həm də sağ-salamat
Qayıdaraq düşərgəyə yoldaşları sevindirək.
İndi onlar bizə baxır, qəmgin-qəmgin deyirlər ki,
İgidqıran mærd Hektorun qarşısını almadan, biz
Yalnız qaçıb gəmilərdə daldalanmaq fikrindəyik.
640 Nə olaydı, bir mærd yoldaş bütün burda olanları
Axillə çatdıraydı. Məncə, Axill əziz dostu
Mærd Patroklun ölümündən tamamilə bixəbərdir.
Ancaq hanı? Elə igid bir axeyli görmürəm mən:
Qatı zülmət çökmüş bizim qoşunların üzərinə.
645 Ey Zevs ata! Bu zülməti yox et bizim üstümüzdən.
İşıqlandır asımanı, qoy hər şeyi aydın görək.
Qəsdin bizi məhv etməksə, aydınlıqda məhv et bari!”

Mærd Ayaksın göz yaşma rəhmi gəldi ulu Zevsin.
650 Sıx dumanı dağıdaraq, yox elədi qaranlığı.
Gün parladı, başdan-başa işıqlandı qanlı meydan.

Onda Ayaks Menelaya xitab edib belə dedi:
“Ey Zevesin yetirməsi Menelay, bir ətrafa bax!
İşdir, bəlkə görə bildin Antiloxu, – sağsa əgər...
655 Qoy çaparaq gedib igid Axillesə söyləsin ki,
Əziz dostu mərd Patroklu öldürüblər bu meydanda.”

Gursəs Atrid Menelay da əməl etdi o deyənə.
Bir ağıldan çıxıb qaçan aslan kimi yeyin getdi. –
Aslan orda adamları, itləri də əldən salır,
Onlar qoymur aslan gedib parçalasın inəkləri,
660 Bütün gecə yatmayırlar... Aslan isə, ət yeməkçin
Hey soxulur, ancaq əbəs... Keşikçilər ona nizə,
Yanar məşəl yağdırırlar... Aslan axır dözməyərək,
Qorxa-qorxa geri dönüb, sübhə yaxın o ağıldan
665 Qaç-qaç uzaqlaşib istəmədən, naçar-naçar... –
Gursəs igid Menelay da eynən belə, istəmədən
Çıxıb getdi o meydandan... Qorxurdu ki, axeylilər
Qoyub qaçar, cəsəd qalar troyah qoşunlara...
Hərərətlə belə dedi Merionla Ayakslara:
“Ey Merion, siz, ey arqiv rəhbərləri mərd Ayakslar!
670 Unutmayın, bədbəxt Patrokl sağlığında hamı ilə
Nə səmimi, nə xoşrəftar, nə mehriban bir insandı!
Ancaq indi bəd talelə ölüm ona qənim oldu...”

Belə deyib, qumral saçlı mərd Menelay uçarlarda
Ən itigöz quş sayılan qartal kimi dörd bir yana
675 Diqqət ilə baxa-baxa uzaqlaşdı o meydandan.
Qartal necə uca uça, kol dibində daldalanan
Dovşan qaçmaz nəzərindən, birgə anda şığıyaraq,
Alar onu caynağına, sonra didib candan edər. –
Ey Zevesin yetirməsi, mərd Menelay, sən də belə
680 İti gözlə axeylərin arasını axtarırdın,
Antiloxu bəlkə hələ diri tapmaq mümkün ola...
Çox keçmədən sol cinahda vuruşarkən gördün onu,
Dostlarını ruhlandırıb, vuruşmağa sövq edirdi.
Qumral saçlı qoç Menelay yaxınlaşıb ona dedi:

685 “Ey Zevesin yetirməsi, mərd Antilox, bir bəri gəl!
Əsla arzu edilməyən bəd xəbərler deyim sənə:
Ətrafına göz gəzdirib, yaqın özün bilibsen ki,
Allah bizim danayları düçar edib fəlakətə.
Troyanlar qalib gəlir. Axeyalı mərd Patroklu
690 Öldürüblər, böyük bəla üz veribdir danaylara...
Dostum, tez get ordugahda o qəhrəman Axillesi
Xəbərdar et... Bəlkə gəlib mərd Patroklun cəsədini
Xilas edə... Zirehini çoxdan soyub onun Hektor”.

Bu sözləri eşidəndə, donub qaldı mərd Antilox,
695 Səsi batdı, gözü doldu, qəhər boğdu boğazını,
Xeyli müddət birçə kəlmə danışmadı... Ancaq yenə
Menelayın buyruğunu tez yetirdi o yerinə.
Zirehini arxasınca gələn dostu – sürücü
Laodoka verib özü sürət ilə cumub getdi.
700 Bəd xəbəri Peleyoğlu Axillesə yetirməkçin
Gözü yaşlı, qaça-qaça uzaqlaşdı o meydandan...

Ey Zevesin yetirməsi, mərd Menelay, Antiloxun
O meydanda başsız qalan dostlarıyla əlbir olub,
Sən döyüşə qoşulmadın... Piloslular düşdü ruhdan.
705 Frasişmedi göndərdilər dostlarının köməyinə.
Menelaysa, yeyin-yeyin gedib çatdı mərd Patroklun
Cəsədinə... Yaxınlaşıb Ayakslara belə dedi:
“Mən göndərdim Antiloxu sahiləki düşərgəyə,
Xəbər versin yeyinayaq Peleyoğlu Axillesə...
710 O Hektora bərk qızsa da, inanmıram ancaq gələ...
Axı necə vuruşacaq? Silahı yox, zirehi yox...
Gəlin indi özümüze bir yaxşıca yol axtaraq,
Həm cəsədi xilas edək düşmənlərdən, həm özümüz
Bu savaşa ölüm ilə bəd taledən can qurtaraq”.

715 Menelayın cavabında belə dedi böyük Ayaks:
“Sözün haqdır, ey şöhrətli mərd Menelay! Belə edək:
Merionla sən əyilib o cəsədi tez qaldırın,

Kənar edin bu meydandan. Biz ikimiz geri qalıb
Hektor ilə troyalı qoşunlarla vuruşarıq.
720 Həm adaşığı, həm silahdaş... Əvvəllər də çox olub ki,
Biz yan-yana qanlı döyüş meydanında vuruşmuşuq”.

Belə dedi. Onlar uca qaldırdılar mərd Patroklı.
O cəsədi axeylərdə görə kimi, troyanlar
Dəhşət ilə hay-küy salıb, hamı birdən çığırdılar.
725 Gənc ovçular qarşısında yaralanmış bir qabanı
Qovan qızmış köpəklərtək şığıdılar... O köpəklər
Parçalamaq istəyərlər tez qabanı... Ancaq birdən
Öz gücünə güvənərək, geri dönər həmin qaban,
Ondan qorxub birçə anda qaçısarlar köpəklər də –
730 Troyanlar eynən bu cür, əvvəl, əldə qılınc-nizə,
Bərk qızışıb şığıdılar axeylərin arxasınca,
Ancaq iki igid Ayaks geri dönüb duran kimi,
Düşmənlərin rəngi qaçdı, qorxudan heç bir nəfər də
Qoç Patroklun cəsədini almağa cəhd eləmədi.

735 Beləliklə Menelayla Merion da o cəsədi
Gətirdilər sürət ilə gəmilərin qarşısına.
Arxadasa, – birdən qopub, bir şəhəri birdən yaxan,
Sərt küləkdən şiddətlənən alovları evlər yıxan
Coşqun-azgın bir yangıntək o meydanda qızdı savaşı.
740 Qaçanların arxasınca çapan yeyin gərdunələr,
Nizə atan cəngavərlər dəhşətli bir küy qopardı.
Güclü-zorlu qatırlar da eniş-yoxuş daş yollarda
Nəhəng torlar ya da gəmi dirəkləri daşyanda,
Güc verərək yeriyərlər, qana-tərə bata-bata;
745 Bərk gurultu qoparırlar, səs yayılar dağa-daşa, –
İgidlər də mərd Patroklı, bax beləcə aparırdı.
Arxadansa, iki Ayaks coşan selin qarşısında
Düzenlikdə möhkəm duran bir qayatek durmuşdular, –
Bir qaya ki, daşan çayın axımına sinə görəb,
750 Yöndərdər o coşan suyu bir kənara – düzənliyə;
Hər tərəfdən hücum edən suyun gücü çatmaz ona...

Ayaklar da belə möhkəm dəf edirdi düşmənləri.
Ancaq yenə iki nəfər – Eney ilə igid Hektor
Hamıdan çox inad ilə cumurdular irəliyə. –
755 Necə xırda quşlar üçün ölüm kimi qorxunc olan
Bir qırğını görə zaman sığırçınlar, dolaşalar
Bulud kimi yığın-yığın qaçısarlar çığırsaraq, –
Eləcə də axeylərin cavanları hay-küy ilə
Qaçırdılar Eney ilə mərd Hektorun qarşısından.
760 Xəndəklərdə danayların xeyli qəşəng zirehləri
Düşüb qaldı... Ancaq döyüş tamamilə kəsilmədi...

ON SƏKKİZİNCİ NƏĞMƏ

Silah hazırlanması

Beləliklə yanğın kimi qızdı savaş o meydanda...
Axillesə qasid gələn mərd Antilox çatıb gördü
Oturub o, axeylərin gəmiləri qarşısında.
Fəlakəti duymuş kimi, acı-acı ah çəkərək,
5 Öz yenilməz qəlbi ilə söhbət edib, belə deyir:
“Nə var orda? Saçı uzun axeylilər yenə nəçün
Belə pozğun qaçırlar üzü beri, düşərgəyə?
O allahlar yoxsa mənə bir bəd xəbər göndərirlər?
Təsdiq üçün anam mənə söylədiyi bu sözləri:
10 “Mən sağ ikən mirmidonlu igidlərdən ən yaxşısı
Gün nurundan ayrılacaq Troyada savaşlarda...
Ah, yoxsa o mərd qəhrəman Menetoğlu həlak olub?..
Yazıq, bədbəxt!.. Demişdim ki, yanğımı dəf edən kimi,
Tez qayıtsın, girişməsin Hektor ilə vuruşmaya!”

15 Belə qəmgin fikirlərə qərq olduğu halda, gəlib
Adlı-sanlı Hestoroğlu göz yaşları tökə-tökə,
Yaxınlaşıb xəbər verdi ona müdhiş fəlakəti:
Eyvah, ey mərd Peleyoğlu! İndi sənə arzulanmaz,
Fəlakətdən faciəli bəd bir xəbər verəcəyəm!
20 Həlak oldu Patrokl, indi savaş gedir dövrəsində,
Özü çılpaq!.. Soyub onu parlaqsərpuş zalım Hektor!..”

Kədər qara bulud kimi çulğaladı Axillesi...
İkiəlli qapıb yerdən hisli-tozlu qara külü
Öz başına səpib, yaman günə qoydu sifətini.

25 Xoş ətirli xitonunu buladı o qara külə.
 Saçlarını yola-yola acı-acı inləyərək.
 Uca, nəhəng qamət ilə kül içinə sərələndi.
 Yeyinayaq Pelid ilə mərd Patroklun döyüşlərdə
 30 Aldıqları əsir qızlar axışaraq düşərgədən,
 Axillesin dövrəsinə yığışaraq ağlaşdılar,
 Diz çökərək, daladılar əllərilə döşlərini.
 O tərəfdə Antilox da acı-acı hönkürürdü.
 Fəryad edən Axillesin bərk tutmuşdu əllərini,
 Qorxurdu ki, dərd əlindən kosmosin öz boğazını.
 35 Axilles bərk hönkürürdü... Dənizdə öz atasının
 Yanında o pak anası Fetida da duydu bunu.
 O da bərkdən fəryad etdi. Gur dənizin dibindəki
 Nereida ilahələr yığışdılar dövrəsinə:
 Qlavkayla Faleiya, Kimodoka ilə Foya.
 40 İnəkgözlü Qalya, Speyo, Pesayayla Kimofoya,
 Akteyayla Linnoreya, Melitayla Amfifoya,
 İlayrayla Aqavoya, Doto, Proto, Dinamena,
 Ferusayla Kilianeyra, Deksamena, Amfinoma,
 Neridalar arasında ən gözəl – Qalateya,
 45 Doridayla Kalinassa, Panopayla Nemerteya,
 Apsedayla Klimena, İaneyra, İanassa,
 Mera ilə ipəksaçlı Amafiya, Oreyfiya...
 Bunlar ilə birgə əngin dənizlərdə sakin olan
 Bütün başqa ilahələr gəlib bura toplaşdılar,
 50 Bunlar ilə doldu suyun dibindəki qəşəng kaha.
 Hamı birgə sinə vurur Fetidasa oxşayırdı:
 “Ey ilahə bacılarım, bir dinləyin dərdlərimi,
 Görün nələr çəkirim mən, nə böyükdür müsibətim:
 Eyvah, mən ki, bədbəxt igid bir oğulun anasıyam!
 55 Bir oğlum var, tərtemiz, pak, qəhrəmanlar qəhrəmanı,
 Qol-budaqlı bir ağactək yetmişdir o boya-başa.
 Bağda bitmiş bir ağactək bəsləmişəm-böyütmüşəm.
 Dik çanaqlı gəmilərdə göndərmişəm Troyaya,
 Vuruşmağa... Bir də geri dönməyəcək o savaştan,
 60 Bir də onu mərd Peleyin sarayında görmərəm mən!

Yer üzündə yaşayaraq günəş nuru gördüyündən,
 Gərək əzab çəkə... Mən də kömək edə bilməyirəm...
 Yenə gedim görüm nə var, vuruşmaya qoşulmadan,
 Nə bədbəxtlik üz veribdir mənim əziz övladıma?..”

65 Belə deyib, o kahadan çıxıb getdi pak Fetida,
 Bacılar da arxasınca, yeridikcə hər tərəfdən
 Dalğalar da oynayırdı... Bərəketli Troyaya
 Yetişəndə, çıxdı hamı Axillesin gəmisinin
 Dövrəsində Mirmidonya gəmiləri duran yerə.
 70 Pak ilahə – ana gəlib acı-acı fəryad edən
 Mərd Pelidin qarşısında durub odlu ah çəkərək,
 Başını da qucaqlayıb belə dedi öz oğluna:
 “Bala, niyə ağlayırsan? Nə dərdin var ürəyində?
 Gizlətmə, de... Bir zamanlar Kronion dilədiyən
 75 Xahişinə əməl etdi: axeylilər məğlub olub
 Gəmilərin lap dibinə qədər geri çəkildilər.
 İndi böyük fəlakətdə səndən kömək diləyirlər”.

Axill dərin ah çəkərək, belə dedi anasına:
 “Ah, anacan! Düzdür, Zefes qəbul etdi diləyimi,
 80 Ancaq, necə sevinim ki, əziz dostum igid Patrokl
 Həlak oldu!.. Hamıdan çox, öz canımdan çox sevdiyim
 O igidin ölümünə bəis oldum, ana!
 Hektor onu həlak etdi, – allahların bir vaxt səni
 Fani ərin yatağına atdıqları gün Peleyə
 85 Verdikləri o heybətli zirehi də çıxarmışlar.
 Ah, neçün bir ilahətək pak dənizdə qalmadın sən!
 Atam Peley neçün fani bir qadınla evlənmədi!
 Bax, indi də nəhayətsiz bir dərd sənə üz verəcək,
 Oğlum həlak olacaqdır, bir də ata ocağında
 90 Onu görə bilməzsən sən... Zira qəlbim yol verməz ki,
 Bu həlakət və soyğunun əvəzində mən Hektoru
 İlk həmlədə öz nizəmlə vurub həlak etməyincə
 Adamların arasına çıxıb ülfət edə bilim!”

95 Öz oğluna ağlayaraq cavab verdi pak Fetida:
“Bu sözündən görünür ki, az qalıbdır ömrün, oğul!
Hektor ölcək, həmin saat sən də həlak olmaısan”

Yeyinayaq Axilles də qəmli-qəmli dedi ona:
“Bir halda ki, xilas edə bilmədim mən öz dostumu,
Bu an ölsəm, xoşdur mənə! Doğma yurddan-eldən uzaq
100 Həlak oldu, – yetişmədim darda onun köməyinə!
Doğma yurda qayıtmaram, əsla, çünki nə Patrokla,
Nə də ki, o parlaqsərpuş Hektor həlak elədiyi
İgidlərə mənim əsla bir köməyim dəyməmişdir.
Axeylərin arasında, – məclislərdə çox olsa da, –
105 Döyüşməkdə məndən güclü adam yoxdur, mənso, burda
Dünyaya bir boş yük olub, faydasızca oturmuşam.
Ah, məhv olsun allahlarda, fəmilərdə kin-ədavət,
Ah, məhv olsun hirs-qəzəb ki, dəli edir ağıllı!
Baldan şirin olub əvvəl ləzzət verir, ancaq sonra
110 Acı tüstü kimi yaxıb qövr eləyir sinəmizdə.
Bax, bu sayaq hirsəndirdi məni də o Aqamemnon.
Ancaq acı olsa da bu, indi gerek unudaraq,
Bu labüdlük qarşısında yumşaldam öz ürəyimi.
Əzizimi həlak edən Hektor ilə vuruşaraq,
115 Zevsin, başqa ölməzlərin hökmü ilə ölümü də
Cəsarətlə hər an qəbul eləməyə hazırım mən.
Zevəsin ən sevimlisi mərd qəhrəman Herakl da
Həlak oldu, hətta o da ölümdən can qurtarmadı.
Herakla da üstün gəldi pak Heranın ədavəti.
120 Əgər qismət belə isə, – ölməyə də razıyam mən.
Ancaq bu gün necə olsa, gerek yaxşı ad qazanam.
Gerek çox-çox yumru döşlü troyalı-dardanyalı
Qadınları məcbur edəm uca səslə hönkürərək,
Əllərilə gül yanaqdan silsinlər göz yaşlarını!
125 Çox tezliklə görərlər ki, mən hərbdən çox dincəlmişəm
Yox, anacan, çox sevsən də, dilə tutma! Dönmərəm mən

Gümüşayaq pak ilahə Fetida da belə dedi:
“Sözün düzdür, əziz oğlum! Dara düşmüş yoldaşları

Həlakətdən xilas etmək çox nəcib bir hərəkətdir.
130 Ancaq sənın par-par yanan zirehinə troyanlar
Yiyələnib... Parlaqsərpuş Hektor onu geyinərək
Lovğalanır... Amma güman edirəm ki, bu, çox sürməz.
Çünki onun ölümünə az qalıbdır. Ancaq, oğul,
Mən qayıdıb bir də bura gəlməyincə, necə olsa,
135 Qanlı savaş meydanına gerek əsla girməyəsən.
Sabah erkən gün doğanda mən də allah pak Hefestdən
Ən gözəl bir zireh alıb sənın üçün gətirərəm”.

Belə deyib pak Fetida öz oğlundan ayrılaraq,
Bacılarına sarı dönüb, belə dedi hamısına:
140 “Siz baş vurub, gedin indi atamızın sarayında
O qocanı tapıb, bütün ohvalatı nəql eləyin.
Mən də gedim dik zirvəli Olimpə o mahir usta
Pak Hefestdən xahiş edim, oğlum üçün ləyaqətli,
Şan-şərəfli əla zireh hazırlasın yubanmadan”.

145 Belə dedi. Onlar da baş vurdu hamı gur dənizə.
Axillesin anası da ordan birbaş Olimp sarı
Yollandı ki, pak Hefestdən silah alsın öz oğluna.

Gəlib çatdı pak Olimpə... Bu zamansa arqivlilər
Çığıraraq qaçaq-qaça qoç Hektorun qarşısından,
150 Heltespontun sahilində gəmilərə çatmışdılar.
Mərd Patroklu axeylilər yağan oxdan, nizələrdən
Xilas edə bilməzdilər, çünki coşqun alov kimi
Şığıyaraq igid Hektor yenə atlı qoşunuyla
Çapa-çapa cəsədləri, adamları haqlamışdı.
155 Parlaqsərpuş Hektor üç yol o cəsədin ayağından
Yapışaraq, almaq üçün qoşununu səsləmişdi.
Qolu zorlu Ayaklarsa, üç yol onu qovmuşdular.
Ancaq Hektor öz gücünə güvənərək, gah səflərə
Hücum edir, gah gur səslə haylayırdı qoşununu.
160 Heç düşünmək istəmərdi geri dönmək barəsində... –
Necə ki, ac bir aslandan ovladığı bir heyvanı

Ala bilməz çöldə çoban, hər nə qədər cəhd eləsə, –
Eləcə də iki Ayaks mərd Patroklun cəsədindən
Priamid qoç Hektoru uzaq qova bilmirdilər.
165 O, cəsədi alıb, yaqın böyük şöhrət qazanardı...
Ancaq yeyin pak İrida Zeves ilə allahlardan
Gizlin qaçıb Olimpden tez Axillesə söylədi ki,
Girsin herbə, – onu Hera göndərmişdi bu xəbərlə.
Mərd Pelidin qarşısında durub belə dedi ona:
170 “Ey qəhrəman mərd Peleid! Ləngimə, tez qalx ayağa!
Xilas elə qoç Patroklun cəsədini! Bu uğurda
Gəmilərin qarşısında qızgın savaşı gedir yaman.
Axeylilər hifz etməyə çalışırlar o cəsədi,
Troyanlar cəhd edirlər qaçırsınlar İliona.
175 Hamidan çox parlaqsərpuş Hektor edir canfəşanlıq,
İstəyir ki, mərd Patroklun başını bir şiş ağaca
Taxıb onu İlionda ucaltsın bir qəniməttək.
Tez qalx! Bil ki, Patrokl əgər İlionun itlərinə
Qismət olsa, tamam rüsvay olarsan sən bu dünyada,
180 Cəsəd təhqir edilərsə, sənın adın-sanın batar!”

Yeyinayaq Axill onda tez soruşdu ilahədən:
“Ey ilahə pak İrida, söylə, səni kimi göndərib?”
Yelqanadlı İrida da ona belə cavab verdi:
Zevsin əziz arvadı pak, gözəl Hera, – ancaq məxfi...
185 Bil ki, nə o qadir Zevsin, nə də Olimp sakinləri
Sair ölməz allahların heç xəbəri yoxdur bundan”.

Yeyinayaq Axilles də belə dedi cavabında:
“Necə çıxım döyüşə mən? Zirehimi alıb düşmən...
Əziz anam tapşırıb ki, o qayıdıb gəlməyincə,
190 Onu burda görməyincə, mən döyüşə girişməyim.
Söz verib ki, pak Hefestdən mənə silah getirəcək.
Öz əynimə gələn zireh burda tapa bilmərəm mən.
Yalnız Ayaks-Telamonun qalxant el verər mənə,
Amma, mənə, o özü də, əldə nizə, ön səflərdə
195 Mərd Patroklun cəsədini qoruyaraq, bərk vuruşur”.

Yelqanadlı İridasa, ona belə cavab verdi:
“Bilirik ki, zirehlərin düşmənlərin əlindədir.
Ancaq özün silahsız da çıx, düşməne gəndən görün.
Troyanlar bəlkə səndən qorxub qaçsın bu meydandan,
200 Axeylər də çəkdikləri bu əzabdan dincəlsinlər.
Döyüş vaxtı ən qısa bir dincəlmək də faydalıdır.”

Belə deyib uzaqlaşdı yelqanadlı pak İrida.
Axill – Zevsin sevimlisi, – qalxdı; onda pak Afina
Zevsin nəhəng qalxanını taxdı onun gen çiyinə.
205 Baş üstə zərli bulud yığıb onun pak ilahə,
Dövrəsində şölə saçan parlaq alov alışırdı. –
Necə uzaq bir adada bir şəhəri dövrələyib
Yandıranda, burum-burum tüstü qalxan göy üzünə.
Divarların üzərində vətəndaşlar düşmənlərlə
210 Çarpışarlar cəsarətlə, amma axşam, gün batanda,
O şəhərin dövrəsində işarəyçün tonqal yanar,
Alovları qalxar göyə, müttəfiqlər bunu görüb
Gəmilərlə yetişərlər o şəhərin köməyinə, –
Axillesin başından da işıq belə ucalırdı...
215 Çıxıb durdu bürcdən kənar xəndəklərin qarşısında...
Ancaq ana öyüdüne görə, herbə girişmədi.
Orda durub bir qıy vurdu. Afina da bərk çığırdı.
Qorxu düşdü birdən-birə troyanlar arasına. –
Necə düşmən bir şəhərə şığıyanda, şeypurların
220 Gur səsləri həyəcanla əhaliyə xəbər verər, –
Eləcə də Axillesin səsi basdı hər tərəfi.
Troyanlar bu gur səsi eşidəndə, ürəkləri
Tir-tir əsdi. Atlar duydu bu dəhşətli fəlakəti.
Gərdunələr geri döndü. Sürücülər Axillesin
225 Baş üstə dəhşət saçan o alovu görəndə kimi
Bərk qorxdular... Par-par yanan o alovu
Pak Pallada-Afina öz əllərilə yandırmışdı.
Allahsifət Axill üç yol bərk qıy vurdu o meydanda,
Troyanlar, müttəfiqlər üç yol qorxub çaxnaşdılar.
230 Çaxnaşmada troyalı igidlərdən on ikisi, –

Gərdunələr toqquşanda, – həlak oldu... Bu arada
Axeylilər mərd Patroklun cəsədini qaçırdaraq,
Bir xəreyə uzatdılar. Dostları da, gözü yaşlı
Yığıldılar dövrəsinə, Axilles də gəldi ora.
235 Nizələrlə dəlim-deşik olmuş əziz yoldaşına
Baxdıqca o, alovlu göz yaşlarıyla çox ağladı.
Bu dostu öz gərdunəsi, silahıyla meydana o
Göndərmişdi, ancaq daha sağ-salamat görməyirdi...

Öküzgözlü Hera bu vaxt yorulmayan al günəşi
240 Öz arzusu xilafına, endirdi pak Okeana.
Günəş batdı dalğalarda. Axeylərin qoşunu da
Dayandırdı dəhşət saçan qan-qadalı savaşımanı...

O tərəfdən troyalı qoşunlar da çəkilərək,
Yeyingedən atlarını açdı hamı gərdunədən.
245 Yeməmişdən-içməmişdən tez məclisə yığıldılar.
Troyanlar ayaq üstə durmuşdular, oturmağa
Heç kəs cürət eləməirdi. Çoxdan bəri hər bətməyən
Axillesin görünməsi onları bərk qorxutmuşdu.
Çox ağıllı Pulidamant danışdı bu barədə.
250 Bircə oydu dünəni də, sabahı da aydın görən.
Hektor ilə dostdu. Onlar bir gecədə doğulmuşdu.
O, nitqdə mahir idi, Hektor – nizə savaşında.
Ən xeyirxah bir niyyətlə belə dedi yığıncağa:
“Dostlar, gəlin yaxşı-yaxşı fikirləşək: mən deyirəm
255 Sübhü düzdə gözləməyib, ricət edək biz şəhərə.
Çünki bizim möhkəm qala burdan xeyli uzaqdadır.
Nə qədər ki, düşmən idi Aqamemnon ilə Axill,
Axeylərlə vuruşmaq da bizim üçün çox asandı.
Bu düşərgə qarşısında mən özüm də sevinərək,
260 Deyirdim ki, gəmiləri asanlıqla alacaq.
İndisə, o yeyinayaq Axillesdən çox qorxuram:
Qüdrətinə güvənərək, əsla razı olmayacaq,
Düzənliyin ortasında bu vaxtadək bu meydanda
Durduğumuz yerdə qalıb, axeylərlə vuruşmağa, –

265 Troyanı, qadınları almağa cəhd edəcəkdir...
Tez şəhərə! Qulaq asın! Yoxsa işlər pis olacaq:
Xoş ətirli gecə indi mane oldu Axillesə.
Əgər sabah, əldə silah, bizə möhkəm hücum etsə,
Onda yəqin çoxlarımız tanıyırıq mərd Pelidi!
270 Kim canını qurtararaq Troyaya qaça bilsə,
Sevinəcək... Troyalı igidlərdən bir çoxları
Qurda-quşa yem olacaq... Kaş mən bunu görməyəydim!
Nə qədər də acı olsa, mən deyəni etsək əgər,
Gecəni biz Troyanın meydanında keçiririk.
275 O şəhərin divarları, qüllələri, darvazalar,
Uca, hamar, möhkəm bürclər bizə yaxşı sığınacaq olar.
Şəhər tezdən yaxşı-yaxşı silahlanıb geyinərək,
Qüllələrdə dayanacaq... Onda Axill gemilərdən
Uzaqlaşıb Troyaya hücum etsə, vay halına!
280 Nahaq yərə bürç önündə uzunboyun atlarını
Qova-qova əldən salıb boş qayıdar düşərgəyə.
Bürcü aşıb girməyə o cürət etməz, divarları
Yıxa bilməz... Özü burda ac itlərə qismət olar!”

Bərk qəzəblə baxıb ona parlaqsərpuş Hektor dedi:
285 “Pulidamant! Heç xoşuma gəlmir sən bu sözlərin!
Deyirsən ki, gedim yenə sığınacaq biz Troyaya?
Doymadınız dörd divarın arasında oturmaqdan?
Bir zamanlar Priamın yurdu – bu pak Troyanı
Hamı misi, qızılı bol şəhər kimi tanıyardı.
290 İndi isə, evlərindən yoxa çıxıb mislə qızıl.
Zevcə bizə qəzəbliyə Frigiyaya, Meonyaya
Satılmışdır bizim bütün var-yoxumuz, sərvətimiz!
İndi isə, o hiyləgər Kronoğlu axeyləri
Qovub şöhrət qazanmağa mənə imkan verən zaman,
295 Xalq önündə belə axmaq söz danışma nahaq-nahaq...
Buna heç kim qulaq asmaz, mən də buna yol vermərəm!
Yeter daha!.. İndi gəlin, mən deyənə əməl edək!
Hissə-hissə əyilərək indi hamı yemək yesin.
Keşikçilər qoyun gecə, ayıq dursun hər keşikçi.

300 Troyalı varlılardan kimin bolsa var-dövləti,
Qoy pay versin xalq işinə bizim ellik qonaqlığa.
Bu bəxşişi düşməyə yox, bizə versə yaxşı olar!
Səhər tezdən hamı geysin möhkəm döyüş libasını,
Gəmilərin qarşısında bərk vuruşaraq axeylərlə.
305 Allahsifət Axill isə, doğrudan da hər bə girse,
Bu arzusu ona xeyli baha tamam olacaqdır.
Qabağından qaçmayıb mən, şığıyaram düz üstünə.
Əgər dursa qabağında, görürük kim üstün gələr!
Ares birdir hamı üçün: əzəni də əzər, belə!”

310 Belə dedi. – Troyanlar qəbul edib qıy vurdular...
Ay axmaqlar! Əqlinizi alıb sizin pak Afina!
Hektor yanlış söz söylədi, təsdiq etdi onu hamı,
Pulidamant düz söz dedi, amma heç kəs bəyənmedi.
Troyalı bütün qoşun əyləşdi şam eləməyə.
315 Mirmidonlar mərd Patrokla ağlaşdılar sübhə kimi.
Yeyinayaq mərd Axilles hamıdan çox fəryad etdi.
Vurub-yıxan əllərini qoyub onun sinəsinə,
Bir aslantək nərildəyə-nərildəyə ağlayırdı, –
Necə ovçu bir aslanın neçə xırda balasını
320 Tutub gedər, o, bixəbər gəlib bunu bilən kimi,
Acı bala həsrətilə dağ-dərədə iz axtarar,
Qəzəblənib acı-acı nərildəyər dəhşət ilə, –
Axilles də belə acı fəryad ilə söyləyirdi:
“Ah!.. O bəd gün... Mən qəhrəman Menetenin öz evində
325 Onu toskin etmək üçün nə mənasız söz demişdim!
Söz vermişdim, Troyanı fəth edərək, qənimətlə
Mərd oğlunu sağ-salamat düz Opunta gətirməyə...
Ancaq əsla biz deyəntək rəftar etmir Kronion.
Bəd taleyin hökmü ilə hər ikimiz Troyanın
330 Torpağını qanımızla suvarmalı olacağıq...
Məni də nə qoca atam Peley, nə də əziz anam
Görməyəcək... Mən də qürbət əldə torpaq olacağam.
İndi ki, ey əziz Patrokl, səndən sonra ölməliyəm,
Ölümünlə fəxr eləyən o Hektorun dik başını

335 Kəsib bura gətirməmiş səni də dəfn etmərəm mən.
Sənin o dəfn tonqalının qarşısında əsirlərdən
Düz on iki qəhrəmanın başlarını kəsəcəyəm.
O vaxtdək gəmilərin qarşısında yatacaqsan.
Burda isə, troyalı-dardanyalı kişilərin
340 İri döşlü arvadları gecə-gündüz ağlaşacaq, –
Bunları da səninlə biz varlı böyük şəhərləri
Nizəməzlə fəth edəndə, əsir alıb gətirmişik”.

Belə deyib yoldaşlara əmr elədi, od qalayıb,
Tunc səpəyə qoysunlar ki, su qaynadıb, mərd Patroklun
345 Cəsədindən laxtalanmış qanı-tozu tez yusunlar.
Üçayaqlı qazanı tez od üstünə qoyub onlar
Doldurdular, altında da xeyli odun qaladılar.
Od yandıqca qazan qızdı, su qaynadı tunc qazanda.
Bundan sonra o cəsədi təmiz-təmiz yuyub onlar
350 Hər yanını səliqəylə yağladılar, yaralara
Doqquz illik yağ çəkdiilər, sonra onun cəsədini
Uzadaraq çarpayığa kətan paltar geydirdilər.
Bədəninə ağ örtüyə bürüdülər başdan-başa.
Mirmidonya oğulları Peley oğlu Axillesin
355 Dövrəsinə yığışaraq, mərd Patrokla ağlaşdılar.

Zevs – bacısı və arvadı pak Heraya belə dedi:
“Ey ilahə Hera! Sənin istədiyini oldu, budur!
Yeyinayaq Axillesi qızışdırıb işə qatdın!
Uzunsaçlı axeyləri sanki özün doğubsan sən!”

360 Cavabında belə dedi öküzgözlü Hera Zevsə:
“Nə yamansan, ay Kronid! Bu nə sözdür danışsın!
Əqli gödək fani insan hər bir zaman açıq-aşkar
Pislik edib bir-birinə, zülm eləyər, şər də atar.
Mən ki, burda ən birinci ilahəyəm, – şərəfətim
365 İki qatdır, – həm nəsilcə, həm də sən arvadnam.
Sənsə, bütün allahların allahısan, – əlbəttə ki,
Haqqım vardır cəza verim troyalı zalimlərə!”

Belə söhbət elədilər bir-birilə o allahlar.
Fetida da gəlib çatdı pak Hefestin sarayına.
370 Topal Hefest özü tuncdan inşa edib bu sarayı,
Ulduzlarla bəzəmişdi, hamısından seçilirdi.
Hefest özü tər içində, körüklərin qarşısında
İşləyirdi: düz iyirmi tunc səpaya qayırırdı, –
Sarayının qarşısında düzəcəkdi səliqəylə.
375 Qızıl təkər qayırırdı səpayənin hər birinə.
Allahların məclisində səpayələr öz-özünə
Hərəkətə gəlib, sonra dönəcəkdi yenə evə.
Hamı heyran olacaqdı... Hazır idi səpayələr.
İndi gümüş qadaqlarla dəstəkləri qayırırdı...
380 Coşqun sənət eşqi ilə işləyirdi... Elə bu vaxt
Axillesin gümüşayaq anası da gəlib çıxdı.
Onu görəcək, – başında bir parlaq örtük, – gözəl-göyçək
Xarita da çıxdı evdən, – o Hefestin arvadıydı.
Qarşılıb, tez əlindən tutub, ona belə dedi:
385 “Ey hörmətli, uzunpaltar, pak Fetida, nə əcəb sən
Bizim evə buyurubsan? Az gəlirsən biz tərəfə!
Xoş gəlibsən, keç içəri, qulluğunda olum, buyur!”

Belə deyib, ötürdü o qonağını otaqlara.
Fetidayı gümüşqadaq bir kürsüdə oyləşdirdi.
390 Kürsü gözəl qayrılmışdı, ayaqaltı vardı rahat.
O, Hefesti səsleyərək, belə dedi öz ərinə:
“Tez bura gəl, Hefest, yəqin Fetidanın bir işi var”.

Ayaqları şikəst usta ona belə cavab verdi:
Necə? O pak saf ilahə məgər mənim evimdədir?
395 O ki, mənim xilaskarım olmuş... Bəli, bir zamanlar
O insafsız anam Hera atdırmışdı məni göyden.
Ayaqlarım şikəst idi, istəmirdi hamı bilsin...
Fetidayla Okeanın o pak qızı Yevrinoma
Onda məni gizlətdilər... Yoxsa işim fəna idi...
400 Düz doqquz il bir kahada gizlənərək mən, onlara
Toqqa, qolbaq, boyunbağı... Hər cür bəzək hazırladım.

Dövrəmdəsə, gur Okean köpüklənir, çalxanırdı.
Xilaskarım Yevrinoma, bir də Fetidadan başqa
Nə allahlar, nə insanlar bilmirdilər hardayam mən.
405 İndi mənim evimdədir o Fetida!.. Mən də gərək
İpəksaçlı Fetidaya xilaskarlıq əvəzində
Öz borcumu mümkün qədər ləyaqətlə ödə edəm.
Tez ol, onu yaxşı-yaxşı qonaq elə, hörmət elə,
Mən də gedim körükləri, alətləri yığışdırım”.

O heybətli Hefest, töşsüyərək, axsayaraq,
Qalxdı zindan qabağından, körükləri kürelərdən
Kənar çəkib, işlətdiyi alətləri səliqəylə
Yığdı gümüş bir qutuya, sonra tərlə sifətini,
Əllərini, boğazını, sinəsini sildi təmiz.
415 Əyninə bir xiton geyib, əlində bir yoğun əsa,
Axsayaraq, ağır-ağır yaxınlaşdı o qarıya,
Allahların hər bir sənət öyrətdiyi diri-canlı,
Əqli, səsi, gücü olan qızlar kimi iş bacaran
Süni qızıl xidmətçilər bircə anda qaça-qaça
420 Gəlib onun qollarından tutdu, o da ağır-ağır
Ləngər vura-vura gəldi Fetidanın oturduğu
Parıldayan zər kürsüyə yaxınlaşdı. Bir əlindən
Tutub onu öz adıyla çağıraraq belə dedi:
“Ey hörmətli, uzunpaltar, pak Fetida, nə əcəb sən
425 Bizim evə buyurubsan!.. Az gəlirsən biz tərəfə!
Nə lazımdır söylə, qəlbim əmr edir ki, əgər mənim
Bacardığım bir işdirsə, canla-başla edəm gərək”.

Göz yaşları tökə-tökə, cavab verdi pak Fetida:
Hefest, söylə, Olimpdəki allahlardan mənim qədər
430 Ağır əzab, dərd-qəm çəkən heç bir nəfər tapılamı!
Bütün dərdi-qəmi ancaq mənə verib Şimşəksaçan!
Dənizdəki ilahələr arasından tək mənə
Bir insana – Eak oğlu mərd Peleyə tabe edib,
Öz ərimlə bir yatağa istəmədən girirəm mən.
435 İndi aciz ehtirasdan bitab olub yatır evdə...

Ancaq dərdim başqa dərddir: Zevs atamız mənə oğul
Lütf eləyib, – qəhrəmanlar arasında ən qəhrəman...
Onu bağda bir ağactək boya-başa çatdırmışam,
Dik çanaqlı gəmilərdə göndərmişəm Troyaya.
440 O meydandan bir də geri dönməyəcək igid oğlum,
Onu ata ocağında görmək mənə qismət deyil.
Yer üzündə yaşayıb o, al günəşi gördüyündən,
Gərək daim əzab çəkə... Qayıtsa da, nə faydası?
Axeylərin ona paytək verdikləri gözəl qızı
445 Hökmürəvan Aqamemnon zorla geri alıb ondan.
Bu da ona bir dərddə olub... Troyanlar danayları
Sıxışdırıb gəmilərə, göz açmağa qoymayırlar.
Axeylərin rəhbərləri bol hədiyyə vəd edərək,
Yalvarırlar oğluma ki, girsin döyüş meydanına.
450 Oğlum bunu əvvəl tamam rədd edibsə, ancaq sonra
Zirehini mərd Patrokla verib, onu qoşunuyla
Axeyləri müdafiə etməyə göndərmişdir.
Onlar Skey darvazası qarşısında çox vuruşmuş...
455 Troyanı fəth edəndə, Feb-Apollon mərd Patroklı
Həlak edib, qələbəni qoç Hektora bəxş etmişdir.
Odur ki, mən diz çökərək yalvarıram indi sənə:
Rəhmin gələ bəlkə mənim ömrü qısa, gənc oğluma,
Ona sərpuş, qalxan, dizlik, möhkəm zireh lütf edəsən.
460 Özünkünü o dostuna verib, o da həlak olub...
İndi oğlum üzüqoylu sərələnlə xiffət çəkir”.

Məşhur şikəst usta ona həmin saat cavab verdi:
“Ey ilahə, bu barədə tamamilə arxayın ol!
Ona, – bütün görünələri heyran edən qəşəng, möhkəm
465 Yaraq-yasaq qayıрмаğı bacarantək, ah, kaş ki, mən
Peleyoğlu Axillesi qanlı döyüş meydanında
O dəhşətli ölümdən də qurtarmağı bacaraydım!”

Belə deyib, durdu, getdi körüklərin qabağına.
Kürələrə üz tutaraq, ömr etdi ki, işləsinlər.

470 Düz iyirmi körük birdən başladı bərk üfürməyə.
Hərə bir cür üfürürdü, kimi yeyin, kimi ağır.
İşini tez qurtarmaqçün Hefest necə istəsəydi,
Körüklər do həmin sayaq üfürürdü, gah bərk, gah boş.
Atırdı o kürələrə gah ağır mis, gah da qalay,
475 Çox qiymətli qızıl, gümüş... Yekə geniş bir zindanı
Bərkidərək təməlində, çağ əlinə nəhəng çəkil,
Sol əlinə bir kəlbətin alıb, işə bərk girişdi...

Əvvəlcə o qayıрмаğa başladı bir nəhəng qalxan,
Bəzək vurdu hər yanına, dövrəsinə üç qat, əlvan,
480 Par-par yanan həşyə çəkdi, dəstək taxdı saf gümüşdən,
Beş qat idi dairəsi, hər biri də böyük-geniş.
Üzərində gözəl-göyçək monzərələr təsvir etdi...

Ortalıqda yer, göy, dəniz, parlaq günəş, gipgirdə ay,
Göy üzündə parıldayan bürclər, ulduz karvanları,
485 Pleyadlar, Giadlarla şux Orion, Ayı bürcü,
Buna insan övladları araba da ad qoyublar.
Daim orda dövr eləyir Orionu pusa-pusa,
Okeanın sularından tək birçə o həzər edir.

O qalxanda təsvir etdi Hefest fani insanların
490 Yaşadığı iki şəhri, – bir-birindən gözəl-abad:
Birincidə şadyanalıq, hər yanda toy, ziyafətlər,
Evdən gəlin aparırlar, bütün şəhər çilçıraqban,
Toy noğməsi oxuyaraq gəzir hamı meydanlarda...
Cavanlar da xor oxuyur, rəqs edirlər dəstə-dəstə.
495 Forminqlərin, tütəklərin şənlik yayır xoş səsləri,
Efvanlardan şən xanımlar seyr eləyib ləzzət alır.
Geniş şəhər meydanında toplanmışdır xeyli adam,
Orda qan bahası üçün bəhs eləyir ləzzət alır.
Biri xalqa and içərək deyir guya verib pulu,
500 O birisə, rədd eləyir, almır bunu heç boynuna.
Məhkəməyə müraciət edir axır hər ikisi.

Yığışanlar səs-küy salıb, təhrik edir hər birini
 Carçılarsa sakit etmək istəyirlər... Ağsaqqallar
 Naxışlanmış daş səkidə dairəvi oturublar.
 505 Əsaları alın onlar o gur səslı carçılardan.
 Bir-bir qalxıb öz fikrını bəyan edir hər ağsaqqal.
 Dairədə iki qızıl talant vardır, bunu ancaq
 Hər kim haqlı olduğunu sübut etsə, o alacaq.

Şəhərlərdən ikincisi dövrələyib iki qoşun.
 510 Silahları parıldadır... bilmirlər ki, neyləsinlər:
 O şəhəri dağıtsınlar, yoxsa gözəl şəhərdəki
 Var-dövləti alıb sonra bir-biriə bölüşünlər.
 Şəhər isə, təslim olmur. Gizlin hərbə hazırlaşır.
 Hasarların üzərində arvadlar da, uşaqlar da,
 515 Yaşı ötmüş qocalar da durub onu qoruyurlar.
 İgidlər də gedir, başda Ares ilə pak Afina, –
 Hər ikisi qızıldandır, geyimləri xalis qızıl,
 Hər ikisi silahlıdır, özəmətli – xalis allah!
 Açıq-aşkar fərqlənirlər... İnsanlarsa – cılız, miskin...
 520 Pusqu üçün seçdikləri yerə gəlib çatır qoşun.
 Heyvanların su içdiyi bir sahildir həmin bu yer.
 Parlaq tuncdan zireh geyib, hamı, orda otururlar.
 Qoşunlardan kənar iki əsgər güdür öndə gizlin:
 Onlar gələn mal-qaranı, sürüləri pusur orda...
 525 Bir az sonra sürü ilə şən-şən tütək çala-çala,
 İki çoban gəlir, – onlar bixəbərdir bu hiylədən.
 Gizlənənlər şığıyaraq, basmarlayır cəld onları,
 Aparırlar inəkləri, gümüş yunlu qoyunları...
 Cavanları öldürürlər... hay-küy qopur bu arada...
 530 O şəhərdə – meydandakı keşikçilər bu hay-küyü
 Eşidəndə, tez minərək yeyin gedən atlarına,
 Çapa-çapa şığıyırlar birbaş həmin o sahile.
 Bir an sonra sahil boyu düzülərək cərgə-cərgə,
 Başlayırlar, nizə öldə, qoşunlarla bərk döyüşə.
 535 Nifaq, Fəsad, qorxunc Ölüm aralıqda gəzə-gəzə,
 Yaralanan, ölən ya sağ, – hansı oldu, – ayağından

Tutub çəkir o meydandan sürükləyir, vermir macal.
 Əynindəki ridası da, boyanmışdır qızıl qana...
 Meydandakı döyüşçülər sanki canlı insanlardır, –
 540 Sürüyərək aparırlar bir-bir qanlı cəsədləri...

O qalxanda bir yanda da çəkmişdi o bir mənərə:
 Üç yol yaxşı şumlanmış bir bərəkətli yumşaq zəmi.
 Əkinçilər o baş-bu baş sürür qoşa kotanları.
 Şumlayanlar o tarlaların sərhədinə yetişəndə,
 545 Hərəsinə bir qədəh al, şərab verir bir xidmətçi.
 Əkinçilər qayıdırlar yenə hərə öz yerinə.
 Cəhd edirlər tez çatsınlar o tarlaların sərhədinə.
 Həmin zəmi qızılsa da, sürülmüş yer zolaq-zolaq
 Sanki qara torpaqlardır... Sənətkarda hünərə bax!..

550 Yenə orda nəqş etmişdi bol məhsullu gen bir zəmi.
 Onu muzdur biçinçilər biçir iti oraqlarla.
 Qalın taxıl biçildikcə, dalğa-dalğa yatır yerə.
 Üç nəfər də dalca gəlir, taxılı dərz bağlamağa.
 Ardlarınca uşaqlar da toplayaraq sünbülləri,
 555 Verirlər dərz bağlamağa dəstə-dəstə, qucaq-qucaq.
 Yer sahibi, əlində bir ağac, durub orda baxır,
 Sakit-sakit seyr eləyir, fərəh yağır gözlərindən.
 Bir ağacın kölgəsində hazırlanır dadlı yemək,
 Öküz kəsib onu soyur, vurnuxurlar dövrəsində.
 560 Arvadlar da yemək üçün un ələyir, xəmir yayır...

Qalxanda bir üzüm bağı təsvir etmiş qadir usta:
 Qızıldandır bütün o bağ, salxımlarsa, qara mina.
 Budaqların altında da cərgə-cərgə gümüş dirək.
 Yanlarında qara xəndək zolaqları, dövrəsinə
 565 Saf qalaydan çaxçax kimi gözəl hasar çəkilmişdir.
 Ortadasa, bir cığır var, – qızlar, gənclər oynaşaraq,
 Gözəl hörmə səbətlerle gedir üzüm toplamağa.
 Gülüşərək keçib gedir, bağdan üzüm daşıyanlar.
 İçlərindən bir gənc incə forminqini çala-çala,

570 Güzəl səsle nəğmə deyir, gözəl Linin şərəfinə...
Cavanlar da halay vurub oxuyurlar-oyunayrlar,
Atılırlar, hoppanırlar, gülüşürlər dəstə-dəstə...

Nəqş etmişdi yenə orda həm qızıldan, həm qalaydan
Şeşəbuynuz inəklərdən ibarət bir böyük sürü.

575 Böyrüşərək otlamağa gedir sürü yeyin-yeyin
Sahilində qamış bitmiş bol əlifli bir çaylağa.
Bu sürünün arxasınca saf qızıldan dörd çobanla
Doqquz köpek yeyin-yeyin gedir onu qoruyaraq.
Ön səflərdə iki aslan cumur birdən bu sürüyə.

580 Bir öküzü yıxır onlar, öküz bərkədən böyürdükcə,
Aslanlar da sürükləyir. Köpəklərlə çobanlar da
Bunu görcək yüyürürlər o öküzü qurtarmağa.
Aslanlarsa parçalayıb yeyirlər heç çəkinmədən,
İçalatı uda-uda, qanını da yalayrlar.

585 Çobanlar hey haraylayır, qısqırdırlar köpəkləri,
Onlar qorxub hürüşürlər, tez qaçırlar yenə geri...
Orda Hefest nəqş etmişdi bir də başqa bir mənzərə
Gümüş yunlu saysız qoyun sürüləri, gözəl çəmən,
Bir tərəfdə tövlə, axur; oturmuş bir neçə çoban...

590 Yenə orda nəqş etmişdi gözəl bir rəqs meydançası
Bir vaxt Knos şəhərində düzəldibmiş mahir Dedal
Gözəl saçlı Ariadna üçün belə gözəl meydan.
Burda gənclər, gözəl qızlar dəstə-dəstə halay vurub,
Bir-birinin əllərindən tutub, şən-şən oynayırlar.

595 Cavan qızlar geyiniblər incə-zərif kətan paltar,
Oğlanların xitonları sərt parçadan, möhkəm parlaq.
Qızlar hörüb çiçəklərdən saçlarına şux çələnglər,
Oğlanların kəmərinə gümüşnaxış qızıl xəncər.
Ayaq üstə rəqs edirlər çevik-çevik hərənərək,

600 Yeyin-yeyin, – bir dulusçu dəzgahının təkəritək, –
Dulusçu da istəyəndə, çarxı belə bərk hərələyər! –
Gah dəstəylə oynayırlar, gah cərgədən çıxıb, – bir-bir.
Camaat da bu şən rəqsi xoş həvəslə seyr eləyir.
Meydançanın ortasında xoş sosli bir nəğməkar da

605 Forminq çalıb, nəğmə deyir... O, nəğməyə başlayantək
Meydançanın ortasında tovzu aşır iki təkək...

Bir də müdhiş Okeanı təsvir edib, məharətlə
Qalxanın üst həşyəsində nəqş etmişdi bu lövhəni...

Möhkəm, nəhəng qalxana o bəzək vurub qurtararaq,
610 Sonra zireh hazırladı alov kimi parlaq, əlvan,
Gicgahları sınıx tutan, par-par yanan möhkəm sərpuş,
O sərpuşa qotaz taxdı saf qızıldan saçaq-saçaq,
Yumşaq xalis qalaydan da bir cüt qəşəng yüngül dizlik...

Məşhur şikəst usta bütün silahları hazırlayıb,
615 Axillesin anasının hüzurunda qoydu yerə.
O da cəld bir şahin kimi dik Olimpdən qanadlanıb,
Hefest verən silahları tez apardı öz oğluna...

ON DOQQUZUNCU NƏGMƏ

Qozəbdən həzər

Öz nurunu allahlara, fanilərə bəxş etməyə
Zəfərani libasında Şəfəq qalxdı Okeandan.
Fetida da hədiyyəylə gəlib çatdı düşərgəyə.
Gördü oğlu, əziz dostu mərd Patroklun cəsədini
5 Qucaqlayıb fəryad edir.. Yanındakı dostları da
Ağlaşırlar... İlahələr ilahəsi Axillesin
Bir əlindən tutdu, ona xitab edib, belə dedi:
“Ürəyimiz çox yansa da, onu qoyaq qalsın, oğul,
Allahların hökmü ilə həlak olub o qəhrəman.
10 Son qalx, indi pak Hefestin göndərdiyi o misilsiz,
Heç bir kəsə nəsisib olmaz silahları qəbul elə.”

Belə deyib silahları təqdim etdi Axillesə.
Məharətlə qayrılmış o silahlar da cingildədi.
Mirmidonlar heyran qaldı; heç kəs həmin silahlara
15 Dumdüz baxa bilməyirdi... Axillesə, görün kimi
Daha da bərk qəzəbləndi. Dəhşət yağdı gözlərindən.
Silahları alıb elə pak allahın göndərdiyi
Par-par yanan hədiyyəyə baxdı ləzzət ala-ala.
Peleyoğlu silahları doyunca seyr edib, sonra
20 Çox mənalı sözlər ilə belə dedi anasına:
“Əziz ana, bu silahlar allahdandır!.. Bəli, əsla
İnsan işi deyildir bu... Allahlara layiq işdir.
Bu saatca qurşanıram! Ancaq yaman qorxuram ki,
Mərd Patroklun bədənində dərin-dərin yaralara
25 O vaxtadək milçək dolar, qurd salar o əziz cəsəd.

Axı artıq canı yoxdur! Cansız cəsəd tez pozular,
Çürüməyə başlar tamam, başdan-başa xarab olar”.

Gümüşayaq Fetidasa, həmin saat cavab verdi:
“Bu barədə heç narahat olma əsla, öziz oğul!
30 Hərbdə ölən igidlərin cəsədini yeyən murdar
Milçəkləri mən qovmağa çalışaram ondan uzaq.
Lap bir il də qalmış olsa, heç dəyişməz, xarab olmaz,
Hətta daha gözəlləşər... Sənsə, necib axeyləri
Yığıncağa çağır, orda hamısına elan et ki,
35 Tamamilə əl çəkirsən Atreidə qəzəbindən.
Tez silahlan vuruşmağa, cürətli ol, qüdrətli ol!”.

Belə deyib öz oğlunu ruhlandırdı şücaətə.
Patroklunsa burnuna bir neçə damcı ətir ilə
Al nektardan damızdırdı ki, cəsəd tez çürüməsin...

40 Allahsifət Axilles tez yola düşdü sahil boyu.
Dəhşət ilə qıy vuraraq, harayladı axeyləri.
Hamı, – hətta əvvəlləri gəmilərdə qalanlar da:
Gəmi sürən sükançılar, anbardarlar, aşpazlar da
Xeyli müddət qəzəblənib, döyüşlərə qoşulmayan
45 Yeyinayaq Axillesin yenə əyan olduğunu
Əşidəndə, tələsərək yığıncağa axışdılar.
İki nəfər – Arespərəst mərd qəhrəman Tideidlə
Allahsifət mərd Odissey nizələrə söykənərək,
Axsayırdı, yaraları hələ yaxşı olmamışdı.
50 Hər ikisi yığıncaqda ön cərgədə əyləşdilər.
Ən axırda hökmürəvan Aqamemnon gəlib çıxdı.
Hələ ağır yaralıydı: onu qızgın vuruşmada
Antenorun oğlu Kron berk vurmuşdu nizə ilə.
Axeylilər hamı gəlib yığıncağa toplaşanda,
55 Yeyinayaq mərd Axilles qalxıb belə xitab etdi:
“Ey Atreid Aqamemnon, bir qız üstə nahaq yerə
Qan qaraldıb, qəzəblənib küsüşməyin, söylə görək,
Sənə, mənə – hansımıza azacıqsa xeyri deydi?”

60 Kaş ki, onu mən Lernessi fəth eləyib, əsir qızlar
Arasından seçdiyim gün Artemida öldüröydü!
Bu inadım ucbatından gör nə qədər axeyalı
Həlak olub, dişlərilə gəmirmişdir bu torpağı!..
Bu da ancaq Hektor ilə düşmənlərə fayda vermiş...
Axeylilər bu nifaqı yəqin əsla unutmazlar!
65 Hər nə qədər acısa da, bunlar qalsın bir kənara...
Bu zərurət qarşısında gəl, ram edək qəlbimizi.
Sənə olan qəzəbindən əl çəkirəm... İnad ilə
Kin saxlamaq istəmirəm. Sən də cəhd et,
Saçıuzun axeyləri təhrik elə vuruşmağa.
70 Mən də bilim düşmənlərlə qarşısında qalacaqlar?
Yəqin ki, yox! İndi bizim nizəmizdən can qurtarıb
Bu meydandan qaça bilən, allahlara şükür edəcək!”

Mötənətli Axillesin qəzəbindən əl çəkəsi
75 Tunc dizlikli axeyləri lap ürəkdən sevindirdi.
Hökmürəvan Aqamemnon ortaliğa çıxmıyaraq,
Yerində qalxıb, belə xitab etdi yığıncağa:
“Ey qəhrəman danaylılar, ey Aresin xadimləri!
Danışanı görək sakit dinləyəsiz, səs salmadan,
80 Yoxsa mahir bir natiq də danışmaqdan aciz qalar.
Hay-küy olan yerdə əsla nə eşitmək, nə danışmaq
Mümkün deyil!.. Belə yerdə ön gur səs də itib-batar!
Mən Pelidlə danışırım. Siz də mənim sözlərimi
Diqqət ilə dinləyərək, fikir verin mənasına.
85 Axeylilər tez-tez mənə qəzəblənir, guya ki, mən
Taqısrkaram... Ancaq əsla taqısrkarlar Talelo Zevs,
Bir də daim zülmətlərdə gözən zalım Erinyadır.
Mən Peliddən həmin qızı özbaşına aldığım gün
Yığıncaqda onlar mənim gözlərimi kor etdilər.
90 Mən neciləyə bilərdim ki? Allahların öz qəddi var, –
Zevsin qızı Ata bütün gözləri kor edə bilər.
İncə-zərif ayaqları yerdə deyil, insanların
Başlarında gözə-gözə, əqli-huşu alır tamam.
Yəqin bizim birimizə qənim olub həmin gün o

95 Allahların, insanların hamısından güclü olan
Zevs özü də kor olmuşdu arada bir... Hera ondan
Çox zəifkən, hiylə ilə aldatmışdır onu bəzən.
O zaman ki, bürc-hasarlı pak Fivada Alkmene
Mərd Herakla hamiləydi, bu gün-sabah doğacaqdı,
100 Zevs allahlar qarşısında öyünərək demişdi ki:
“Dinləyin bu sözlərimi, ey allahlar, ilahələr!
Dinləyin bir nə söylədir indi sizə mənim qəlbim.
Hamilələr köməkçisi İlifya bu dünyaya
Bu gün elə bir qəhrəman verəcək ki, öz nəslindən
105 Törəmiş mərd igidlərə hökmranlıq eləyəcək!”

Hera isə, hiylə ilə ona belə söyləmişdi:
“Ey Zevs! Bizə yalan satıb, öz sözümdən qaçarsan ha!
Di, gəl and iç əzəmətlə, ey olimpli, vəd elə ki,
Qanı sənənin pak qanından olan fani insanlardan
110 Bu gün qadın parçasından doğulacaq nəcib övlad
Doğrudan da bütün qalan igidlərə hökm edəcək!”

Belə demiş... Zevs duymayıb Heranın bu hiyləsini,
Əzəmətlə and içmişdi, sonra peşman olmuşdu çox.
Hera isə, həmin saat dik Olimpden uçub birbaş
115 Düz Arqosa yetirmişdi. Əvvəlcədən bilirmiş ki,
Perseyoğlu Sfenelin arvadı da hamilədir.
Yeddi aylıq bir oğlu var... Hera həmin bu uşağı
Yeddi aylıq doğularaq, İlifyanı buraxmayıb
Alkmenanın doğumunu xeyli müddət ləngitmişdi...
120 Özü gəlib qadir Zevsə yetirmişdi bu xəbəri:
“Parlaqşımşək Zeves ata! Xoş bir xəbər deyim eşit:
Nəcib bir mərd doğulmuşdur Arqosda hökm eləməyə.
Sənənin nəslin – Sfeneldən törəmişdir o Yevrisfey,
Arqosa o ləyaqətli bir hökmdar olacaqdır”.

125 Ulu Zevsin ürəyini dərin bir dərd almış onda.
Həmin saat yapışaraq Atanın gur saçlarından
Berk qəzəblə and içmiş ki, bundan sonra bir də əsla

Gözləri kor edən Ata nə müqəddəs pak Olimpe,
Nə də nurlu səmalara daha geri dönməyəcək.
130 Belə deyib atdı onu pak göylərdən yer üzünə.
O da durdu insanların işlərinə baş qoşmağa.
Odur ki, Zevs öz oğlunu ləyaqətsiz işlər ilə
Məşğul görüb kədərlənir, ah çəkirdi həsret ilə...
İndi mən də onun kimi, parlaqşerpuş mərd Hektorun
135 Gəmilərin qarşısında axeyləri qırdığını!
Görə-görə kor olmuşdum, əl çəkəndim qürurumdan.
Onda kordum, Zevs almışdı şüurumu – indi isə
Sən bol-bol ənam verib qoy düzəldim bu səhvimi.
Ancaq sən də gir meydana, qoy ardınca getsin hamı!
140 Mən də sənə allahsifət Odisseyin düşərgədə
Vəd etdiyi hədiyyəni nə vaxt desən, təqdim edim.
İstəyirsən indi verim, ancaq hər bə tələsirsən.
Qasidlərim gəmindən o ənamları gətirərlər,
Hamı görsün qoy, nə qədər qiymətlidir həmin şeylər”.

145 Yeyinayaq mərd Axilles belə dedi Atreidə:
“Ey şöhrətli Atreyoğlu hökmürəvan Aqamemnon!
Mənə layiq hədiyyələr ver, ya vermə, – öz işindir.
İndi isə, ancaq hərbin gedişindən danışmaq gəl.
Bu barədə fikrini de, uzun söhbət lazım deyil!
150 Böyük bir iş natamamdır, çatmamışdır hələ başa!
İndi yenə ön xətlərdə görürsünüz Axillesi.
Tunc nizəylə dağıdacaq troyalı qoşunları,
Sizlərdən də hər biriniz vurun-yıxın rast gələni!”

Müdrük, qoçaq Odissey də belə dedi mərd Pelidə:
155 “Ey allahabənzər Axill, sən igidsən, ancaq indi
Axeyləri troyalı qoşunlarla vuruşmağa
Acqarına göndərmə gəl... Əgər allah hər qoşuna
Eyni qüvvət versə, onda iki tərəf bir-birilə
Xeyli müddət vuruşacaq... Uzun çəkər belə savaş.
160 Əmr elə ki, axeylilər gəmilərin qarşısında
Yeyib-içsin: bu insana qüvvət verər, cürət verər.
Hansı igid düşmənlərlə səhərdən ta axşamadək

Acqarına vuruşmağa davam edib tab gətirər?
Hətta ruhən möhkəm olub, vuruşmağa cəhd etsə də,
165 İxtiyarsız ac və susuz bədən özü gücdən düşər,
Əli-qolu süstləşərək, ləng tərpenər ayaqları.
Şorab içib möhkəm yemiş cəngavərsə, – yorulmadan
Bütün günü düşmənlərlə vuruşmağa hazır olar.
Qəlbi möhkəm, əl-qolu da cəld tərpenər, gücdən düşmə;
170 Hamıdan da sonra çıxar qanlı döyüş meydanından.
Ey Axilles, indi burax hamı getsin yeyib-içsin.
Hökmürəvan Aqamemnon qoy yığdırsın hədiyyəni
Bu məclisin ortasına, axeylər öz gözlərilə
Görüb onu ləzzət alsın, qoy ürəkdən sevinənlər.
175 Aqamemnon qoy hamının hüsurunda and içsin ki,
Briseida ilə əsla bir yatağa girməmişdir,
Arvad-kəşi əlaqəsi olmamışdır aralıqda.
Sən də yumşalt ürəyini, mehriban ol, ey Axilles.
Aqamemnon isə, sənə ləyaqətli ziyafətlə
180 Düşərgədə nə lazımsa, hamısını versin bol-bol.
Ey Atreid, bil ki, sən də bundan sonra el içində
Daha adil tanınarsan. Hökmdarçün, incitdiyi
Bir adamla barışmağı əsla eyib saymaq olmaz!”

Həmin saat cavab verdi hökmürəvan Aqamemnon:
185 “Ey Laertid, sənın müdrik sözlərinə sevinirəm.
Dediklərin hər barədə haqq sözlərdir, düz sözlərdir.
And içməyə hazırım mən, qəlbim belə əmr eləyir,
Yalan yərə and içməyəm. Axilles çox tələssə də,
Xahişim var, qoy gözləsin burda bir az, qalanlar da
190 Dayansınlar... Düşərgədən hədiyyələr gəlib çıxsın.
Qayda ilə qurban verib, təsdiq edək andımızı.
Ey Odissey, mən bu işi ancaq sənə tapşırıram.
Axeylərin arasından ən tanınmış gənclərdən seç,
Axillesə vəd etdiyim hədiyyələr ilə birgə
195 Bizim gözəl qadınları gətir bura gəmidən sən.
Ey Talfibi, sən də mənə bizim geniş düşərgədən
Bir qaban tap, qurban kəsim Zeves ilə pak Günəşə”.

Yeyinayaq mərd Axilles cavab verdi Atreide:
“Ey şöhrətli Atreyoğlu, hökmürəvan Aqamemnon!
200 Bu işləri hələ bir az sonraya da qoymaq olar.
Qanlı döyüş meydanında vuruşmadan sonra bir az,
Qəlbimdəki odlu qəzəb qoy soyusun, bir dincelim.
Qadir Zevsin köməyilə Priamid qoç Hektorun
Nizəsilə həlak olan igidlərin cəsədləri
205 Meydandaykən, siz yeməyə çağırırsız!.. Məncə görə
Axeyli mərd igidlərə əmr edək ki, acqarına
Girişsinlər vuruşmağa, düşmənlərdən qisas alağ,
Sonra, axşam ləzzət ilə yeyib-içək ziyafətdə.
Bu, olmamış öz dostumun cəsədinin qarşısında
210 Bir tikə də, bir damcı da keçməz mənim boğazımdan!..
Düşərgəmdə tən ortada, ayaqları çapı sarı
Uzanmış o, – sinəsində dərin yara.. Dövrəsində
Ağlaşırılar yoldaşları... Yox!.. Mən indi yemək deyil,
Ölüm və qan, ölən düşmən fəryadları istəyirəm!”

215 Belə dedi Axillesə qoçaq müdrik mərd Odissey:
“Ey Peleyin nəcib oğlu, ey Axeya qəhrəmanı!
Sən məndən çox cürətlisən, çox üstünsən savaşlarda, –
Əqil-kamal sarıdansa, mənə çata bilməzsən sən,
220 Çünki yaşda, təcrübədə mən üstünəm səndən qat-qat.
Səbrli ol, indi sənə hər nə desəm, əməl elə.
Qanlı savaş tarlasında sünbüllər çox qırılarda,
Döyüşlərin baş hakimi qadir Zeves tərəzini
Əyən zaman, biçilməli məhsul daha qalmayanda, –
225 İgidlər də tez doyurlar-usanırlar vuruşmaqdan.
Yox, axeylər aclıqla yas tutmasınlar ölənlərə
Hər gün xeyli mərd qırılır, həlak olur bu meydanda.
Məgər qəmdən azad adam varmı bizim aramızda?
Hər öləne birçə günlük yas saxlamaq kifayətdir,
Sonra görçək cəsədini pak torpağa basdırasan.
230 Qanlı döyüş meydanında ölümdən can qurtaranlar
Yemək-içmək qayğısına qalmalıdır ki, düşmənlə
Daha möhkəm bir qüvvətli, yorulmadan vuruşsunlar.
İndi daha heç kəsdən bir əmr-filan gözləmədən,

235 Gərək bütün döyüşçülər əməl etsin bu əmrinə:
Hər kim burda, gəmilərin yaxınında qalmış olsa,
Vay halına! Hamı birdən sıx cərgəylə birləşərək,
Troyalı qoşunlara hücum edib bərk vuruşacaq!”

Belə deyib yoldaş aldı Nestoroğlu qardaşları,
Filey oğlu Meget ilə Merionla mərd Foanti,
240 Kreonid Likomedi, bir də igid Melanippi.
Hamı getdi baş sərkərdə Atreidin çadırına.
Söylənən sözü onlar yetirdilər öz yerinə,
Vəd edilmiş yeddi ədəd səpayəni, düz iyirmi
Mis qazanı, on iki də yelqanadlı yeyin atı,
245 Hər bir işdə mahir olan yeddi nəfər qadını da
Gül yanaqlı Briseida ilə birgə götürərək,
Başda müdrik Odissey də, düz on talant qızıl əldə,
Arxasınca gənclər, sair ənamları apardılar.
Meydançanın ortasına yıgdı onlar ənamları.
250 Aqamemnon qalxıb durdu. Uca səslə Talfibi də
Qabanı tez təqdim etdi hökmürovən Atreidə.
Aqamemnon qılıncının dal qımında gəzdirdiyi
Bıçağını sıyraraq, o qabanın qıllarından
Əlamətçün biçdi bir az, sonra isə, ulu Zevsə
255 Dua etdi. Axeylilər yerlərində ehtiramla
Dinləyirdi oturaraq hökmdarın sözlərini.
Aqamemnon səmələrə əl qaldırıb dua etdi:
“Sən, ey bütün allahlarm ən yaxşısı, ey ulu Zevs,
Siz, ey Günəş, ey Yer, siz, ey öz andını pozanlara
260 Dəhşət ilə cəza verən Erinilər, şahid olun:
Briseyin qızına mən əsla yaxın durmamışam,
Nə yataqda, nə başqa cür dəyməmişəm ona əsla.
Çadırımda tər-təmiz, saf qalıb mənim o qız daim.
Əgər andım yalandırsa, qoy allahlar əzablara
265 Düşər etsin məni saxta and üstündə, amansızca”.

Belə deyib kəsdi iti bıçağıyla o qabanı.
Talfibisə, tez qaldırıb bir qurbantək atdı onu

Balıqlara yem olmaqçün gur dənizə... Axilles də
Qalxıb belə xitab etdi o döyüşkən axeylərə:
270 “Ey Zevs, yaman kor edirsən insanların gözlərini. –
Əgər belə olmasaydı, Aqamemnon heç bir zaman
Qızı məndən zorla alıb məni belə təhqir edib
Küsdürməzdil!.. Kronion yəqin özü istəyirmiş
Ki, axeylər nahaq yerə belə çoxlu qurban versin...
275 İndi artıq yeyin-için, sonra birbaş hər bə gedək!”

Belə deyib bu müxtəsər yığıncağı tamamladı.
Axeylər tez yönəldilər hər biri öz gəmisinə.
Cəsarətli mirmidonlar yıgıb bütün ənamları
Apardılar allahsifət Axillesin gəmisinə,
280 Yığıb geniş çadırına, qadınlara yer verdilər,
Atları da yoldaşları qatdı onun ilxısına...

Qızılsaqlı Afrodita kimi gözəl Briseida
Həlak olmuş mərd Patroklun cəsədini görəndə kimi
Qonub onun üzərinə acı-acı fəryad ilə
285 Sınəsini, gərdənini, yanağını cırmaqladı.
İlahəyə bənzər gözəl hönkürərək belə dedi:
“Mən bədbəxt bu düşərgədə ən çox səni sevmişdim, ah!
Səni burda sağ-salamat qoyub getdim, indi isə,
Ey ellərə hökmürovən Patrokl, gəlib ölü gördüm...
290 Hara getsem, dərd-bəla da təqib edir daim məni!
Validəyim bəxş etdiyi gənc ərimi şəhrimizin
Qarşısında vurularaq ölmüş gördüm öz gözümlə.
Doğma əziz üç qardaşım dayaq idi ürəyimə,
Onlar üçü bir cə gündə həlak oldu vuruşmada.
295 Yeyinayaq mərd Axilles gənc ərimi həlak edib
Şəhrimizi dağıdanda, sən təsəlli verdin mənə.
Vəd etdin ki, allahsifət Pelid mənə evlənəcək,
Qaraçanaq gəmilərdə aparacaq Ftiyaya,
Mirmidonlar arasında qaydayla toy ələyəcək.
300 Sən də öldün, ey əzizim!.. Öz günümə ağlayıram!..”

Belə deyib hönkürdü o... yanındakı qadınlar da,
Üzdən ona, əslən hərə öz gününə ağlayırdı.
Axillesin başınasa toplanaraq sərkərdələr
Yalvarırdı yeyib-içsin... Osa, fəryad edib dedi:
305 "Dostlarımdan mənə qulaq asan varsa, – yalvarıram,
Mənə hələ üz vurmayın yemək-içmək barəsində...
Buna mənim halım yoxdur, dərdim-qəmim çox böyükdür.
Gün batana qədər hələ səbr eləyib dözəcəyəm".

Belə deyib qalan bütün başçıları azad etdi.
310 Qaldı ancaq iki Atrid, allahsifət mərd Odissey,
Nestor ilə İdomeney, bir də mahir atbaz Feniks.
Hamı onu təskin etmək istəyirdi. Osa, qanlı
Savaşlara girməyincə sakit ola bilməyirdi.
Keçmişləri yad eyləyib, ah çəkərək söyləyirdi:
315 "Əziz, bədbəxt dostum!.. Bəli, bir vaxt vardı, – sən sağ ikən,
Axeylilər at oynadan troyanlar üzərinə
Qanlı savaş meydanına tələsəndə, düşərgəmdə
Can yandırıb mənə daim yemək-içmək hazırlardın.
İndi nəşin yatır burda... Mən də, – süfrə qabağında, –
320 Budur, əsla yemək-içmək istəmirəm; fikrim-zikrim
Sənsən ancaq!.. İnan, doğma qoca atam ölsəydi də
Dərdim bundan çox olmazdı... Yazıq atam, öz oğlundan
Ayrı, indi Ftiyada göz yaşları tökür yəqin,
Oğlu isə, o bihəya Yelananın ucbatından
325 Yad ölkədə troyalı igidlərlə savaşdadır,
Və ya uzaq Skirosda olan gözəl, əziz oğlum
Neoptolem ölsəydi də, belə qəmgin olmazdım mən...
Əvvəl ümid edirdim ki, Arqosdan çox uzaqlarda
Bu Troya torpağında tək mən həlak olacağam.
330 Sənsə burdan sağ-salamat dönəcəksən Ftiyaya,
Oğlum da Skirosdan yeyin gedən bir gəmidə
Öz evimə apararaq, orda ona əmlakımı,
Qullarımı, sarayımı bir-bir nişan verəcəksən.
Atam Peley, zənn edirdim, bəlkə ölüb, ya da artıq
335 Yarımcaandır, qocalıqdan bitab olub qəmgin-qəmgin

Son günləri yaşayaraq, bircə şeyə bənddir ancaq, –
Öz oğlunun qara ölüm xəbərinə müntəzirdir".

Belə deyib hönküürdü... Sərkərdələr ah çəkərək,
Hərə öz ev-eşiyini, əzizini yad edirdi.
340 Zevs onları belə qəmgin görüb, birdən rəhmə gəldi.
Tez Afina – Palladaya xitab edib belə dedi:
"Qızım, artıq mərd igidi tamam yaddan çıxarıbsan,
Yoxsa daha qəlbin yanmır zərrə qədər Axillesə?
345 Odur, bir bax, gəmilərin qarşısında oturaraq,
Əziz dostu Patrokl üçün acı-acı fəryad edir.
Hamı yeyib-içir ancaq əl də vurmur o, yeməyə.
Di, tez ol, get o qəhrəman Axillesin sinəsinə
Nektar ilə ətir səp ki, aclıq ona güc gəlməsin".

Afina da bunu elə çoxdan arzu eləyirdi.
350 İti uçan şahin kimi şığıdı o səmalardan.
Bu vaxt artıq axeylilər düşərgədə qaynaşaraq,
Hamı silah qurşamağa tələsirdi... Afina cəld
Nektar ilə ətir səpdi Axillesin sinəsinə.
355 Ki, meydanda aclıq ona əsla əsər eləməsin.
Özü isə, tez qayıtdı ulu Zevsin sarayına.
Axeylilər axışdılar gəmilərin qarşısından.
Səmaları saflaşdıran Borey bulud qovan zaman
Necə saysız yağarsa qar dənələri göydən yerə,
Axeylər də, bax, bu sayaq səpuşları, qalxanları,
360 Davamlı tunc zirehləri, ucu iti nizələri
Parıl-daşa-parıl-daşa cumurdular gəmilərdən.
Parılıtlar əks edirdi səmalara... işiltıdan
Yer sevinir, gurlayırdı əsgərlərin addımları.
Axilles də ortalıqda silahlanır-geyinirdi.
365 Dişləri bərk qıcırdayı, od yağırdı gözlərindən.
Kin və qəzəb ürəyində qövr edirdi için-için.
Pak Hefestin can yandırır, cəhd edərək qayırdığı
O ilahi silahları, zirehləri qurşanırdı.
Əvvəl-əvvəl hər dizinə qəşəng dizlik bənd elədi,
370 Gümüş hörmə bağlar ilə bərk bağladı hər dizinə.

Sonra möhkəm zirchi də alıb taxdı sinəsinə.
Dəstəsi saf gümüşqadaq, tiyəsi tunc qılıncını
Cəld çiyinə salıb, sonra aldı nəhəng qalxanını.
Dolğun aytək nur saçırdı həmin qalxan dörd bir yana.
375 Necə uzaq dağda çoban gecə tonqal qalayanda,
Dənizdəki qayıqçılar işığını görə-görə,
Arzuları xilafına, külək alıb o qayığı
Balığı bol dənizlərdə uzaqlara apararsa, –
Eləcə də Axillesin gözəl, parlaq qalxanından
380 Nurlu şəfəq əks edirdi uzaq-uzaq səmalara.
Sonra qoydu ulduz kimi işıq saçan sərpuşunu.
Hefest ona saf qızıldan sıx qotazlar qayırmışdı.
Qızıl tükler dalğalanır, nur saçırdı dövrəsinə
Mərd Axilles silahlanıb, yoxladı öz üst-başını,
385 Görsün necə, rahat-rahət tərpeşirmi əli-qolu.
Qanad kimi yüngül idi geyim, – sanki uçurdu o.
Sonra aldı öz qınından atasının nizəsinə, –
Möhkəm göyrüş ağacından qayrılmışdı, ağırdı çox.
Axillesdən başqa heç kəs oynatmazdı əldə onu.
390 Pelionun zirvəsindən götürilən o ağacı
Xiron özü bəxş etmişdi bir zamanlar mərd Peleyə.
Aftomedont ilə Alkim at qoşurdu gərdunəyə,
Taxıb əvvəl döşlərinə gözəl-qəşəng qayıqları,
Atları bərk yüyənləyib, cilovları bərk çəkdilər,
395 Bənd etdilər gərdunəyə... Aftomedont qamçını da
Alıb ələ, tez sıçradı gərdunəyə, Axilles də
Şöle saçan Giperion kimi par-par parıldayan
Geyimlə – silahilə mindi onun arxasınca.
Atasının atlarına xitab etdi qoç Axilles:
400 Ey ilahi atlar nəsli – Ksanf, Bali, ey Podarqlar!
Bu gün gərək minicini danayların səflərindən, –
Döyüşməkdən doyan zaman sağ-salamat çıxarasız,
Patroklək qoymayasız o, meydanda ölüb-qala!”

405 Yeyinayaq Ksanf əyib dik başını, Axillesə
Cavab verdi... Uzun yalı gərdənindən sallanaraq,
Yerə qədər uzanmışdı. Pak ilahə Hera ona

İnsan kimi danışmağa dil vermişdi... Ksanf dedi:
“Ey qüdrətli Peleyoğlu, bu gün səni qurtarıq
Ancaq ömrün sona çatır... Bizdə taqsır yoxdur əsla.
410 Yalnız ulu allahlarla qadir tale verir hökmü.
Troyanlar sənin döyüş libasını mərd Patroklun
Cəsədindən soydularsa, buna bais biz deyilik...
Gursaç Leto oğlu olan qadir allah ilk səflərdə
Onu vurub qələbəni qismət etdi mərd Hektora.
415 Ən sürətli Zefirdən də bərk qaçsaydıq, yenə onu
Xilas edə bilməzdik biz... Sən özün də pak allahın
Hökmü ilə bir faninin əlində məhv olacaqsan!”

Erinilər kəsdi burda Ksanfın son sözlərini...
Mərd Axilles qəzəblənib belə cavab verdi ata:
420 “Ölümdən dəm vurma mənə, sənin işin deyildir bu!
Özüm yaxşı bilirəm ki, tale mənə bu meydanda
Ata-ana, eldən uzaq ölüm qismət edib... Ancaq
Troyanlar basılmamış hərbdən geri dönmərəm mən!..”

Belə deyib qıy vuraraq, çapdı yeyin atlarını...

İYİRMİNCİ NƏĞMƏ

Allahların savaşı

Ey savaştan doymaz Axill, gəmilərin yaxınında
Axeylilər ətrafına toplaşarkən, o yandan da
Troyanlar toplaşırdı düzənlikdə bir dikdire.
Uçurumlu Olimpın dik zirvəsində qadir Zeves
5 Femidaya əmr etdi ki, allahları tez toplaşın.
O da yığdı hamısını ulu Zevsin sarayına.
Okeandan başqa gəldi bütün çaylar, meşələrdə
Ömür sürən pak pərilər, buludların, çəmənlərin,
Otları bol çaylaqların ölməz gözəl sakinləri...
10 Hamı gəlib buludyığan ulu Zevsin sarayına
Oturdular yaraşlıq, səlqiqli bir eyvanda,
Bu eyvanı Hefest bina eləmişdi məharətlə...
Hamı gəlib yığışdılar. Yersarsıdan Poseydon da
Gur dənizdən çıxıb gəldi itaətlə bu məclisə.
15 Tən ortada oturaraq sordu Zevsin məqsədini:
“Ey Zevs, niyə çağırıbsan bu məclisə allahları?
Yoxsa yenə troyanlar, arqivlərcün bir fikrin var?
Onlar yaman əlbəyaxa vuruşmaya girişiblər!”

Buludyığan belə cavab verdi qadir Poseydona:
20 “Düz tapıbsan ürəyimdə olanı, ey Yersarsıdan.
Narahatam ölənlərcün, ona görə yığdım sizi.
Ancaq özüm dik Olimpda oturaraq, elə burdan
Baxıb ləzzət alacağam... Sizlər isə, hamı gedin
Troyanlar–axeylilər arasına, – orda isə,
25 Kimin kimə meyli varsa, o tərəfə kömək etsin.
Əgər Axill düşmənlərlə təkbaşına vuruşarsa,
Troyanlar uzun müddət dura bilməz qarşısında.

30 Əvvəllər də ondan tir-tir əsirdilər, indi isə,
Yoldaşına görə qəlbi qəzəbindən coşduğundan,
Qorxuram ki, hökmə xilaf, Troyanı alt-üst edər”.

Belə deyib Şimşəksaçan savaşı bərk qızıışdırdı.
Hər allah öz məqsədilə qoşuldu bu vuruşmaya.
Axeylərin köməyinə getdi: Hera, pak Afina,
35 Yersarsıdan Poseydonla xeyirsevən qadir Hermes,
Öz gücüylə fəxr eyləyən Hefest də bərk axsayaraq,
Zəif-şikəst ayaqları ilə geri qalmayırdı.
Onlar ilə birgə getdi sahildəki ordugaha.
Troyanlar arasına getdi: canlar alan Ares,
Gursaç Feblə oxyağdıran Artemida, Ksanf çayı,
40 Leto, bir də gülüşsevən pak sevimli Afrodita...

Nə qədər ki, ölümsüzlər qarışmırdı vuruşmaya,
Axeylər çox üstündülər. Çünki xeyli vaxtdan bəri
Vuruşmayan Axill yenə qayıtmışdı o meydana.
Troyanlar isə, tir-tir əsirdilər dəhşət ilə.
45 Yeyinayaq Axillesi, igidqıran Ares kimi,
Par-par yanan bir geyimdə görçək, yaman qorxmışdular.
Ancaq Olimp allahları qoşunlara qarışantək
Erida bərk çığıraraq qızıışdırdı qoşunları.
Afina da gah xəndəklə bürçə yaxın gedib, gah da
50 Gur dənizin sahilində durub bərkdən çığırırdı.
Tunc zirehli Ares də ön dəhşətli bir fırtınatek
Gah İlion təpəsindən, gah Simoyent, Kallikolon
Sahilindən troyalı qoşunları haylayırdı...

Beləliklə pak allahlar iki yandan təhrik edib,
55 Qoşunlarda bir-birinə ədavəti coşdururdu.
Ölməzlərin, fanilərin atası Zevs göy gurladır
Aşağıda yersarsıdan Poseydon da bütün yeri:
Dik dağları – zirvələri, düzənləri, sarsıdırdı.
Bol budaqlı dik İdanın ətəkləri – zirvələri,
60 Axeylərin gəmiləri, bütün hər yer lərzədəydi.
Yer altının hökmdarı Aid birdən dəhşət ilə

65 Öz taxtından sıçrayaraq qorxunc səslə çığırdı ki,
Yersarsıdan pak Poseydon dayandırsın zəlzələni.
Onun qorxunc məskənini aşkar edib göstərməsin, –
Allahların özləri də qorxar görso bu yerləri...

Belə dəhşət qopardılar hər bə girən pak allahlar.
Feb-Apollon yersarsıdan Poseydonla qarşı çıxıb,
Hazırladı atmaq üçün öz qanadlı oxlarını.
Bayquşgözlü Afina da qarşı çıxdı sərt Areso,
70 Hera isə Apollonun bacısıyla, qızıl oxlu,
Haylı-küylü Artemida ilə düşmən oldu yaman.
Xeyirsevən Hermes isə, Leto ilə vuruşurdu.
Hefestlə də düşmən oldu gur dalğalı dərin bir çay
Ki, allahlar Ksanf deyir ona, insan – Skamandr.

75 Beləliklə ölməzlər də bir-birilə vuruşurdu.
Mərd Pelidsə cəhd edirdi qarşılaşsın Hektor ilə.
İstəyirdi qoç Hektorun qanı ilə sirab etsin
Qandan doymaq bilməyən o herb düşkünü sərt Aresi.
Ancaq hərbi qızıışdıran Feb-Apollon Axillesin
80 Üzərinə təhrik etdi, Anxiz oğlu mərd Eneyi.
Priamid Likaonun surətində Feb-Apollon,
Eynən onun səsi ilə belə dedi Anxizdə:
“Ey Troya müşaviri, hanı sənənin hədələrin?
İlionda hakimlərlə yeyib qədəh qaldıranda,
85 Axilleslə vuruşmağı vəd edən sən deyildinmi?”

Anxiz oğlu Eney isə belə cavab verdi ona:
“Ey Priamoğlu, mənə öz arzusun xilafına
O qəhrəman Pelid ilə döyüşdürmək istəyirsən?
Onunla bu qarşılaşma ilk görüşüm deyil mənə.
90 Bir dəfə də o öz iti nizəsilə dik İdanın
Ətəyində inəklərə hücum edib, mənə qovmuş,
Liness ilə Pedası da dağıtmışdı, onda Zeves
Ayağıma qüvvət verib mənə xilas eləmişdi.
Yoxsa, qurban getmişdim mənə Afinayla Axillesə:
95 Axı onda Afina da öndə gedib, leleklərlə

Troyanlar əleyhinə ona zəfər bəxş edirdi.
Bura görə qorxuram mən Axilleslə vuruşmaqdan.
Daim onun yanında bir qoruyucu allah olur.
Onsuz da o atan nizə düşməninə dəyməyincə
100 İti ucu gücdən düşür... Əgər allah ikimizə
Eyni imkan vermiş olsa, hər nə qədər başdan-başa
Tunc zirehə bürünsə də, mənə qalib gələ bilməz”.

Mərd Eneyə Feb–Apollon belə dedi cavabında:
“Nə olar, ey igid, sən də allahlara dua elə.
105 Deyirlər ki, Zevsin qızı Afrodita doğub səni,
Pelidisə, doğub ondan xeyli alçaq bir ilahə.
Sənin anan – Zevsin qızı, onunkusa, – Poseydonun.
Boş-boşuna söyüş-təhqir yağdırmadan, mərd-mərdana,
Parlaq nizə əldə, – birbaş yeri onun üzərinə!”

110 Belə deyib qüvvət verdi Feb–Apollon o igidə.
Əynində tunc parlaq zireh, Eney çıxdı ön cərgədən.
Axillesin üzərinə mərd Eneyin yeriməsi
Gümüş saçlı pak Heranın nəzərindən yayımadı.
Allahların arasında durub belə xitab etdi:
115 “Ey Poseydon, ey Afina bir düşünün nə olacaq
İndi burda baş verən bu əhvalatın nəticəsi:
Əynində tunc parlaq zireh Eney çıxıb gedir birbaş
axilleslə vuruşmağa... Febdir onu qızıdıran.
İndi gərək Eneyi biz kənar edək bu meydandan,
120 Ya da bizdən biri gərək kömək edə Axillesə,
Qollarına qüvvət verə, ürəyinə cürət verə.
Qoy bilsin ki, Olimpdəki allahlardan onu seven
Ən qüdrətli allahlardır, troyalı qoşunlara
Kömək edən allahlarsa, zəif, gücsüz allahlardır.
125 Biz Olimpdən gəlmişik ki, bu döyüşə qoşularaq,
Çalışaq ki, Axillesə yetişməsin heç bir xətər.
Sonra isə, doğulanda tale ona nə yazmışsa,
Öz yerinə yetər əlbət, – taleyində nə var – çəkər.
Əgər bunu allahların ağızından o eşitməsə,
130 Qorxar yəqin o meydanda rast gəldiyi hər allahdan:
Öz şəklinə zühur edən allah yaman qorxunc olur!”

Ona belə cavab verdi yersarsıdan pak Poseydon:
“Hera, nahaq qızışıbsan... Nəyə gərək bu hay-haray?
Əsla arzu etmirəm ki, biz allahlar bir-birinə
135 Nahaq yerə düşmən olaq: biz onlardan çox güclüyük!
Ən yaxşısı, bu meydandan çıxıb gedək bir dikiyə,
Döyüşməni qoy fanilər özləri də vursun başa.
Əgər Feb ya Ares hər bə baş qoşsalar, əgər onlar
Axillesə bu meydanda məmaniət törətsələr,
140 Onda biz də lap özümüz onlar ilə vuruşarıq.
Onda bizim zorumuza tabe olar o allahlar,
Arzuları xilafına tərk edərək bu meydanı,
Qayıdarlar Olimpdəki allahların məclisinə”.

145 Belə deyib o Qarasaç, allahları öz ardınca
Apardı düz allahsifət Heraklm dik təpəsinə.
Bu təpəni Afinayla troyanlar qurmuşdular
Ki, dənizdən çıxanda o nəhəng dəniz əjdahası
Herakl həmin bu qüllədə gizlənsin o yırtıcıdan.
150 Sıx dumana bürünərək pak Poseydon allahlarla
Bu təpədə oturdular. Qarşıda da Kallikolon
Təpəsində, ey Apollon, ey sərt Ares, qarşımızda
Müxalifət edən sair pak allahlar oturdular.

Bu qərarla qabaq-qənşər oturdular allahlar da.
Ancaq onlar bir-birilə vuruşmağa tələsmirdi.
155 Zeves isə, yüksəklərdən hər bə təhrik eləyirdi.

Adamlarla, atla dolu düzən par-par parlayırdı.
Yer sarsılırdı, titrəyirdi atılan sərt addımlardan.
Hamıdan mərd, iki igid o meydanda tən ortaya
Atılaraq bir-birilə bərk vuruşmaq istəyirdi:
160 Anxiz oğlu Eney ilə yeyinayaq mərd Axilles.
İlk olaraq Anxiz oğlu Eney qorxunc baxışlarla
Sərpuşunu əyib cumdu, bir əlində qorxunc qalxan,
Bir əlində ucu iti nizəsini silkəyərək...
Çıxdı onun qarşısına coşqun aslan mərd Axilles, –
165 Bir aslan ki, bütün bir kənd cumur onu öldürməyə,

Osa, gəlir vüqar ilə heç bir kəsi saymayaraq,
Ancaq bir gənc nizə ilə vurub onu yaralarsa,
O çöməlib nərildəyər, köpüklənər qorxunc ağzı,
Sinəsində cəsur qəlbi coşar-daşar qozəbindən.
170 Quyruğuyla qamçılayıb öz-özünü qızışdırar
Düşmənlərlə ölüm-dirim savaşıma təhrik edər.
Gözlərindən od saçaraq birdən-birə şığıyar ki,
Ya düşməni parçalasın, ya da özü həlak olsun, –
Pelidi də cəsur igid mərd Eneyin üzərinə
175 Yeriməyə coşqun qəlbi belə təhrik eloyirdi.
Bir-birinə qarşı cumub qabaq-qənşər gələn kimi,
Yeyinayaq igid Axill belə dedi mərd Eneye:
“Nə var, Eney, tələsərək yoldaşlardan uzaqlaşib
Qabağıma yeriyirsən? Yoxsa güman edirsən ki,
180 Mənə qarşı vuruşmaqla bəlkə atbaz Troyada
Priamtək şan-şöhretli bir hökmdar olacaqsan?
Ancaq məni öldürsən də, taxtı sənə verməz qoca:
Oğlanları var, özü də həm ağıllı, həm möhkəmdir.
Yoxsa sənə troyanlar məni vurmaq əvəzində
185 Bağ-bağçalı, bol zəmili, gəlirli mülk vəd ediblər?
Ancaq bunu yaxşı bil ki, bu iş çox da asan deyil!
Gərək ki, sən bir yol mənim qabağımdan bərk qaçmışdır
Yadına sal: İdada sən bir gün inək otaranda,
Qovdum səni, onda yaman daban aldın qaçıb getdin.
190 Dönüb geri baxmağa da heç cəsarət elmədin!
Qaçdın birbaş Limesşədək... Sonra səni qova-qova,
Gəlib ora yetişdim mən. Atam Zevsin, Afinanın
Köməyilə o şəhəri dağıdaraq, xeyli arvad
Əsir aldım... Səni Zeves xilas etdi nəqd ölümədən...
195 İndi bir də xilas etməz, buna ümid bəsləmə sən!
Məsləhətim budur sənə: tez get qarış öz orduna.
Gəl mənə baş qoşma, yoxsa, bil ki, işin fəna olar!
Bil, sonrakı peşmanlıq sənə daha fayda verməz!”

Eney isə, uca səsle cavab verdi Axillesə:
200 “Peleyoğlu! Sözlə məni qorxutmağa cəhd etmə!”

Mən uşaq-zad deyiləm ki... başqalara lağ etməyi,
Tikanlı söz söyləməyi mən özüm də bacara
Validəyini, əsli-nəslə məlumdur hər ikimizin.
Çox rəvayət eşitmişik onlardan biz, ancaq nə sən
205 Üzdən görüb tanıyırsan mənimkini, nə də ki, mən...
Deyirlər ki, atan Peley nəcib, təmiz bir kişidir,
Anan gözəl pak Fetida dalğalardan törəmişdir.
Mən də daim fəxr edirəm cəsur atam Anxiz ilə,
Anam da ki, adlı-sanlı pak ilahə Afrodita...
210 Bu gün isə, ikimizdən birinə öz valideyni
Yas tutacaq... Çünki, yəqin nahaq yerə, nə sən, nə mən
Boş-boş sözlə döyüşürək tərək etmərik bu dünyanı!
Əgər əsil-nəslimi sən yaxşı bilmək istəyirsən, –
Bizim nəsil çox məşhurdur insanlara bu dünyada.
215 İlk babamız Dardan – ulu pak Zevesdən törəmişdir,
Dardanyanın banisidir... Onda hələ pak İlion
Bu düzəndə yoxdu. Hamı bol bulaqlı dik İdanın
Ətəyində yaşayırdı. Dardanın bir oğlu oldu –
Hökmürəvan Erixtoni, – bütün fani insanların
220 Arasında ən varlı bir adam oldu zamanında.
Üç min atı vardı onun, yeyinayaq, yelqanadlı,
Madyanları, dayçaları otlardı bu düzənlərdə.
Borey də bu madyanlara bənd olmuşdu, çəmənlərdə
Qara yallı at şəklində cütləşmişdi madyanlarla,
225 Boğaz olub o madyanlar düz on iki bala verdi.
Boreyin bu balaları bir zəmidə çapan zaman
Ayaqları yerə dəyməz, bir sünbül də əzilməzdi.
Uc-bucaqsız donizdə də yelə dönüb çapsaydılar,
Uçardılar dalğaların üzərində süzə-süzə.
230 Erixtoni hökmdarın oğlu Tros Troyada
Hakim oldu. Onun da üç ləyaqətli oğlu vardı:
İl, Assarak bir də bütün fanilərin arasında
Misilsiz bir gözəl olan allahsifət Qaniməddi.
Belə gözəl olduğundan, onu alıb apardılar –
235 Ölməzlərin məclisində saqi olsun Kronidə
İlin də bir oğlu oldu – gözəl, nəcib Laomedont

Laomedont hökmdardı Titonda... Dörd oğlu vardı
Mərd Priam, qoç Kliti, aressifət Giketaon, Lamp...
Assarakın oğlu Kapi, onun oğlu -- atam Anxiz.
240 Mən Anxizdən törəmişəm, Hektor isə Priamdan.
Bax qarşında bu əslimlə – bu nəslimlə öyünürəm
Kronidsə, qüdrətlidir, – özü necə arzu etsə,
İnsanların qüdrətini ya artırır, ya azaldar.
Ancaq bəsdir coşub-daşan qanlı meydan ortasında
245 Boş-boşuna durub, belə uşaq kimi çərənlədik!
Bir-birinə asanlıqla biz o qədər ağır sözlər
Deyərik ki, yüz avarlı bir gəmi də çəkə bilməz!
İnsanların dili oynaq, bu dildə də sözlər bol-bol,
Düz-dünyanı ot otlayan sürülərtək bürüyər söz.
250 Nə söz desən, cavabında elə bir söz eşidərsən.
Bir-birilə bəhsə girib küçənin tən ortasında
Hirslənərək söyüş söyən arvadlartək, doğru-yalan,
Hərzo sözlər söyləməklə bir-birini təhqir etmək
Bizə əsla yaraşmayır... Nəyə gərək bu deyişmə:
255 Axı qəzəb yalana da, böhtana da bais olar.
Əldə silah, vuruşmamış, bu sözlərlə məni əsla
Qanlı döyüş hovosından yayındıra bilməzson sən.
Gəl vuruşaq! Gücümüzü nizələrlə sübut edək!”

Belə deyib nizəsilə vurdu igid Axillesin
260 Dəhşət sağan qalxanına... Guruldadı nəhəng qalxan.
Kənar edib qalxanını, Axilles bərk qorxdı özü.
Elə bildi qolu zorlu Eney uzun nizəsilə
Bir zərbədə qalxanını onun vurub dələ bilər.
Nadan!.. Bunu bilmirdi ki, Olimpdəki o qüdrətli
265 Allahların bəxş etdiyi əzəmətli hədiyyəni
Fani insan heç bir zaman dələ bilməz, əyə bilməz.
Eneyin tunc nizəsi də ona əsla kar etmədi:
Allahların pak hədiyyəsi – qızıl mane oldu ona.
Qalxandakı iki qatı dəlib keçdi, ancaq hələ
270 Üçü vardı... Axsaq usta onu beşqat qayırmışdı:
Üzdən iki tobəqə mis, altdan iki qalay qatı,
Ortadan da bir qat qızıl, – nizə burda dayanmışdı.

Sonra isə mərd Axilles atdı uzun nizəsini.
O, Eneyin qalxanının kənarından – tunc qatın da,
275 Gönün də ən nazik olan bir yerindən dəyən kimi
Dəlib keçdi... Peliondan gəlmiş əyriş ağacının
Zərbəsindən guruldadı qalxan yaman dəhşət ilə.
Eney qorxub büzüşərək, dik qaldırdı qalxanını.
Nizə dəlib iki qatı, Eneyin düz kürəyinin
280 Üzərindən keçib orda sancılaraq yerdə qaldı.
Bu nizənin zərbəsindən yayınaraq, Eney bir an
Dondu sanki... Qorxusundan zülmət çökdü gözlərinə
Dəhşət verdi ona belə yaxın ötüb keçən ölüm...
Pelid isə, qılıncını çəkib cumdu dəhşət ilə
285 Qıy vuraraq... Eney isə, ağır bir daş qapdı yerdən –
Nəhəng bir daş!.. İndi bizim zamanədə iki nəfər
Onu yerdən qaldırmazdı, – Eney isə, rahat-rahat
Oynadırdı. Cuman igid Axillesi həmin daşla
Sərpüşündən, qalxanından vursaydı da, kar etməzdi
290 Əhvalatı pak Poseydon diqqət ilə güdməsəydi,
Peleyoğlu qılınc ilə öldürərdi mərd Eneyi.
Ölməzlərlə xitab edib belə dedi pak Poseydon:
“Eyvah! Nəcib ruhlu Eney həlak olur, aman, eyvah!
Peleyoğlu göndərəcək onu Aid ələminə.
295 Bunu ona uzaqvuran Feb məsləhət görmüş yəqin.
Nadan, sonra onu xilas edə bilməz həlakətdən!
Başqaların qərəzilə o günahsız igid niyə
Əzab çəksin? O ki, göylər hökmdarı allahlara
Daim bol-bol qurban verir səxavətlə, dəyanətlə.
300 Ey allahlar, gəlin xilas eyləyək biz mərd Eneyi,
Peleyoğlu əgər onu öldürərsə, Şimşəksaçan
Əsla bundan razı qalmaz... Tale belə hökm edir ki,
Dardan nəslə gərək tamam kəsilməsin bu dünyadan.
Ulu Zeves adi-ani qadınlardan olan bütün
305 Oğulları arasında hamıdan çox sevir onu,
Priamın nəslindənsə, nifrət edir Kronion.
Bundan sonra Troyada əvvəl igid Eney özü,
Sonralar da övladları hökmranlıq edəcəkdir”.

Öküz gözlü pak ilahə Hera cavab verdi ona:
310 Ey qüdrətli Yersarsıdan, fikirleş, gör neyləyirsən:
Ya xilas et mərd Eneyi qanlı ölüm meydanından,
Ya qoy həlak etsin onu Axilles öz qüdrətilə.
Mən Pallada-Afinaya ölməzlərin hüsurunda
Bir dəfə bərk and içərək əhd edib söz vermişik ki,
315 Hətta Axey igidləri İliona od vursa da,
Şəhər yanıb kül olsa da, Troyandan heç bir kəsi
Heç bir zaman fəlakətdən qurtarmağa cəhd etməyək!”

Bu sözləri eşidəndə, Yersarsıdan o meydanda
Yağan iti nizələrin arasılə keçib getdi.
320 Gəlib çatdı Eney ilə Peleyoğlu olan yerə.
Həmin saat Axillesin gözlərini dumanlatdı,
Mərd Eneyin qalxanından nizəni də çəkib atdı –
Axillesin qabağına.. Cəld Eneyi qaldıraraq,
Yırğalaya-yırğalaya, var gücüylə qolaylanıb
325 Tolazladı göy üzünə... O allahın qüdrətilə
Anxiz oğlu cərgə-cərgə qoşunların üzərilə
Uça-uça, gedib düşdü qanlı döyüş meydanının
Ən uzaq bir kənarında o yerə ki, orda Kavkon
Qoşunları silahlanıb, hər bə girmək istəyirdi.
330 Yersarsıdan pak Poseydon yaxınlaşıb o igidə
Çox mənalı sözlər ilə xitab edib belə dedi:
“Ey Eney, de ölməzlərdən hansı səni kor edib ki,
Qorxubilməz Peleyoğlu ilə hər bə girişirsən?
O ki, səndən çox güclüdür, allahlar da sevir onu.
335 Axilleslə rastlaşanda, həmin saat geri dön ki,
Taleyinin xilafına, Aidə pay olmayasan!
Gözlə, tale Axillesi həlak etsin, ondan sonra
Cəsərlə ön səflərdə vuruşarsan.. Ondan başqa
Axeylərdən heç kəs sənin zirehini soya bilməz”.

340 Eneyi o başa salıb, həmin yerdə qoyub getdi,
Axillesin gözlərindən çəkdi sirti dumanları.
Heyran-heyran baxa-baxa Axilles dörd dövrəsine
Dərindən bir ah çəkərək, belə dedi öz-özünə:

345 “Ey allahlar!.. Nə möcüzdür bu gözümle gördüklərim!
Nizəm burda qarşımdadır, ancaq vurub-öldürməyə
Cəhd etdiyim adam isə, yoxa çıxdı birdən-birə...
İndi bildim Eneyi də əzizləyir olimplilər.
Mənsə güman edirdim ki, boş-boşuna öyünür o.
Qoy rədd olsun! Yəqin ki, sağ qurtarmağa sevinərək,
350 Bir də mənə qarşı çıxıb vuruşmağa cürət etməz.
İndi də mərd danayları vuruşmağa haraylayıb,
Gedim başqa troyalı düşmənləri sınağa!”
Belə deyib, səf-səf gəzib əmr elədi hər igidə:
“Ey qəhrəman axeylilər, hücum edin düşmənlərə!
355 Hər troyan üzərinə cumsun igid bir axeyli!
Mən nə qədər güclü olsam, təkbaşına heç bir zaman
Qaçan bunca düşmənlərə çatıb qurmaq mümkün deyil.
Belə qorxunc bir meydanda o sərt allah Ares ilə
O ölümsüz Afina da naçar qalar, aciz qalar.
360 Ancaq yenə əlim-qolum, var gücümle vuruşaraq
Bircə an da çökilmərəm qanlı döyüş meydanından!
Cumacağam troyanlar qoşununun sıx yerinə.
Tunc nizəmin qarşısına hər kim çıxsa, – vay halına!

Pelid belə təhrik etdi... Parlaqsərpüş Hektor isə.
365 Troyalı qoşunları harayladı ona qarşı:
“Ey vüqarlı troyanlar! Heç qorxmayım o Peliddən!
Sözde mən də bütün ölməz allahlarla vuruşaram.
İş nizəyə yetişəndə, – onlar bizdən çox güclüdür.
Axilles də hər dediyi sözə əməl edə bilməz:
370 Bəzisi düz çıxar, amma bir çoxu da hədə gedər!
Mən gedirəm ona qarşı, hərçənd onun əlləri od. –
Əlləri od kimi, gücü parlaq möhkəm dəmirtəkdir”.

O da belə təhrik etdi qoşununu.. Nizələri
Qaldıraraq cumdu qoşun, hay-küy qopdu o meydanda.
375 Feb-Apollon mərd Hektora yaxın gəlib birdən dedi:
“Hektor, gözlə, Axilleslə vuruşmaqdan çəkin hələ!
Gir qoşunun arasına, ancaq elə qarşılaş ki,
Nizə və ya qılınc ilə səni vura bilməsin o”.

Belə dedi Feb-Apollon... Hektor bunu eşidəndə,
380 Lərzə-düşdü bədəninə, cumdu səflər arasına.
Qəlbi coşqun Axilles bərk qıy vuraraq hücum etdi
Troyalı qoşunlara... İlk olaraq başçılardan
Adlı-sanlı Otrinteid İfitionu həlak etdi.
Qarlı Tmol ətəyində çiçəklənən Gid elində,
385 Bir nayada Otrinteydən doğuşdu o qəhrəmanı.
Axillesin üzərinə cumanda o, nizəsilə
Düz başından vurub, yardı kəlləsini bir zərbədə.
Sərələndi o torpağa... Bərk çığırdı mərd Axilles:
"Yıxdım səni, ey dəhşətli qorxunc qoçaq, ey Otrintid.
390 Öldün burda yurddan uzaq, qaldı Gigey sahilində
Balığı bol Gillə coşqun Germə yaxın ata mülkün, –
Ev-eşiyin, ana yurdun bir də səni görməyəcək!"

Belə deyib qürurlandı. İfitionsa həlak oldu.
İlk cərgədə çapan axey atlıları cəsədini
395 Basıb keçdi. Sonra isə, mərd Axilles nizəsilə
Adlı-sanlı Antenorid Demoleont qəhrəmanı
Sərpuşunun üstündən düz gicgahından vurdu, nizə
Dəlib keçdi sərpuşu da, başını da, onun beyni
Parçalanıb darmadağın oldu tamam bircə anda;
400 Özü hücum etdi, amma həlak oldu bir zərbədə...
Sonra isə, gərdunədən düşüb qaçan Gippodamant
Qoçağı da nizəsilə vurdu Axill kürəyindən.
Can verərkən bərk böyürdü, – cavanların pak Gelika
Hökmdarı Poseydonçün qurbangaha çəkdikləri
405 Öküz kimi... Yersarsıdan bu qurbandan ləzzət alar.
Ölən belə bərk böyürdü, elə orda çıxdı canı.
Pelid cumdu Priamın oğlu gözəl Polidora.
Ata onu qanlı döyüş meydanına qoymayırdı, –
Övladların ən cavanı, əziziydi atasının, –
410 Bərk qaçmaqda daim üstün gələrdi o, yarışlarda, –
Coşqun uşaq həvəsilə o da hiünər göstərməkçün
Ön səflərdə bərk qaçarkən, elə orda həlak oldu.
Yeyinayaq mərd Axilles nizəsilə arxasından
Vurdu onu, – o yerdən ki, qızıl toqqa zireh ilə

415 Birleşərək ikiqat bərk qoruyurdu bədənini.
Kürəyindən dəyən nizə çıxdı onun göbəyindən.
Bərk çığırdı, duman çökdü gözlərinə, əllərilə
Çölə çıxan bağırsağı sıxa-sıxa çökdü yerə.

Hektor onun əllərilə yarasını sıxa-sıxa
420 Çökdüyünü gören kimi, qəm bürüdü gözlərini.
Uzaq arxa cərgələrdə daha qala bilməyərək,
Ataş kimi coşub-daşdı, əldə nizə nərə çəkib
Cumdu birbaş Axillesin üzərinə... Axilles də
Onu görcək, şığıyaraq, iftixarla bərk çığırdı:
425 "Budur, gəlir ürəyimə ən ağır bir yara vuran, –
Əziz dostum mərd Patroklu həlak edən həmin qoçaq
İndi daha bu meydandan əsla qaça bilmərik biz!"

Bərk qəzəblə nəzər salıb belə dedi mərd Hektora
"Yaxın gəl ki, tez göndərim səni ölüm diyarına!"

430 Heç qorxmadan cavab verdi parlaqsərpuş Hektor
"Peleyoğlu! Məni sözlə qorxutmağa cəhd eləmə!
Mən uşaq-zad deyiləm ki!.. Mən də yaxşı bacarıram
Başqalara lağ etməyi, acı sözlər söyləməyi...
Bilirəm ki, sən güclüsen, mənim səndən azdır gücün
435 Ancaq bütün nəticələr allahların hökmündədir!
Səndən zəif olsam da mən, bu nizəmlə bir zərbədə
Bəlkə həlak etdim səni: – küt deyil ki, mənim nizəm.

Belə deyib atdı ona nizəsini... Ancaq bu an
Pak Afina səmalardan üfürərək o nizəni
440 Geri atdı. Nizə gəlib düşdü yenə mərd Hektorun
Qarşısına... Axillessə Hektoru tez həlak etmək
Məqsədilə alovlanıb qıy vuraraq bərk şığırdı
Ona sarı... Ancaq bu an uzaqvuran Feb-Apollon
Cəld bürüdü mərd Hektoru qalın duman pərdəsinə.
445 Üç yol cumdu yeyinayaq mərd Axilles nizəsilə
Üçündə də boş havanı dəlib keçdi iti nizə.

Ancaq bir də hücum edib allahsifət mərd Axilles
Dəhşət ilə çıxıraraq belə xitab etdi ona:
“Ax! Ey köpək, bu dəfə də xilas oldun nəqd ölümədən!
450 Az qalmışdı!.. Feb-Apollon xilas etdi səni yenə:
Apollona yalvarırsan hər döyüşə çıxanda sən!
Ancaq ölməz allahlardan biri mənə yar olarsa,
Çox keçməz ki, rastlaşarıq yenə, onda işin bitər!
Hələlik sə, qırım-töküm hər kim çıxsa qabağıma!”

455 Belə deyib Drionu vurdu dümdüz peysərindən.
Sərildi o Axillesin qarşısında. Onu qoyub
Nizəsilə Filetorid qoç döyüşçü Demuxu da
Dizindən bərk yaraladı. Cəld şığıyıb nəhəng iti
Qılıncıyla vurub onu bircə anda həlak etdi.
460 Sonra isə, Biantidlər: Laoqonla Dardanı da
Gərdunədən vurub saldı, – birincini nizəsilə,
İkincini qılıncıyla vurub aldı canlarını.
Alastorid Tros isə, Axillesin dizlərini
Qucaqlayıb yalvardı ki, bəlkə ona rəhm eləyib
465 Diri-diri əsir ala, aman verə yaşadıma:
Bilmirdi ki, mümkün deyil ondan əsla can qurtarmaq.
O yazığın qarşısında qəlbi dəmir kimi möhkəm
Amansız bir hərif vardı!.. Tros düşüb ayağına
Yalvaranda, Axilles tunc qılıncını vurdu birdən
470 Dalağını parçaladı, qapqara qan fişqıraraq
Axdı onun xitonuna, zülmət çökdü gözlərinə,
Çıxdı canı... Axillessə, tez Muliyə hücum edib
Vurdu, – nizə bu qulaqdan deyib, çıxdı o birindən
Sonra iti qılıncıyla Agenorid Yexeklin də
475 Təpəsindən vurdu Qılinc isti qandan dəstəyədək
Qızdı bütün... Bircə anda Yexeklin də gözlərini
Bəd taleli qıpqırmızı ölüm yumdu o meydanda.
Bundan sonra vurdu iti nizəsilə Devkalionun
Qolunun düz dirşeyindən, oynağın tən ortasından.
480 Asılaraq qaldı qolu, ölüm çökdü gözlərinə.
Axillessə qolaylanıb qılıncını qaldıraraq,
Vurub onun kolləsini sərpüşüylə saldı yero,

İlikləri səpələndi, cəsəd yerə sərələndi.
Axillessə, bərəkətli Frakyadan bura gəlmiş
485 Mərd döyüşçü Peyroy oğlu Riqmə cumdu dayanmadan.
Atıb uzun nizəsini vurdu onun düz qarnından.
Gərdunədən yıxıldı Riqm... Axillessə, cold atları
Döndərməyə cəhd eləyən Areifoy sürücünü
Vurub yıxdı nizəsilə... Atlar hürküb qaçırdılar...

490 Necə quru bir meşədə yangın coşub alışanda,
Bütün meşə alovlanıb odlanarsa bircə anda,
Külək yarar: çulğayarsa coşqun alov hər bir yanı, –
Eləcə də allahsifət mərd Axilles, əldə nizə,
Şığıyaraq qırıb-tökür, qan axırdı yerdə seltək.
495 Necə kəndli bir xırmanda yekəbuynuz öküzləri
Sürən zaman öküzlərin tapdağında ağ arpanın
Dənələri ayrılaraq hər tərəfə səpilsə, –
Eləcə də Axillesin atlarının tapdağında
Əzilirdi düşmənlərin leşlərilə silahları.
500 Qan çilənmiş gərdunənin oxlarına, dəstəklərə,
Qan sıçrayır təkərlərdən, atlarının ayağından, –
Pelid isə, hey şığıyır, qanlı şöhrət qazanırdı,
Yenilməyən əl-qolundan qara-qızıl qan damırdı...

İYİRMİ BİRİNCİ NƏĞMƏ

Çay qırağında döyüş

Troyanlar ulu tanrı qadir Zevsin yaratdığı
Coşqun sulu gur Ksanfın keçidinə, yetişəndə,
Pelid qaçan qoşunları dağdaraq, bir qismini
Hələ dünən qoç Hektorun qarşısından axeylərin
5 Qaçışdığı həmin yolla qovdu birbaş şəhər sarı.
Onlar qorxub qaçırdılar. Hera isə, qaçanları
Ləngitməkçün qatı duman yaydı həmin düzənliyə.
Qalanını qovdu Axill dərin çayın sahilinə.
Qorxudan bərk çığışaraq atılırdı hamı çaya,
10 Çay qaynaşır, fəryad qopur sahillərdən... Troyanlar
Çığırtıyla vurnuxaraq girdablarda boğulurdu.
Necə düzlər odlananda, çəyirtkələr qanad çalıb
Cumar çayın sahilinə, ancaq alov güc gələndə,
Yığın-yığın tökülərlər gur dalğalı dərin çaya, –
15 Eləcə də Peleyoğlu adamları, atları da
Qova-qova tökdü bütün gur Ksanfın sularına...

Allahoğlu nizəsini söykəyərək bir ağaca
Amansızca divan tutmaq məqsədilə, yalınqılınc
Hücum etdi dəhşət ilə troyanlar üzərinə.
20 Dörd bir yana həmlə edib çaldı iti qılıncını.,
Fəryad qopdu hər tərəfdən, çayın suyu al qan oldu.
Necə ki, bir nəhəng naqqa balıqlara sığıyanda,
Pərən-pəron düşüb onlar qaçar hərə bir tərəfə,
Naqqa isə, rast gələni tutub udar bircə anda, –
25 Eləcə də troyanlar pərən-pəron düşmüşdülər.
Qoç Pelidin əli-qolu yorulanda bu qırğında,
Mərd Patroklun qisasını almaq üçün axar çaydan
Düz on iki gənc döyüşçü seçib tutdu diri-diri.
Qorxaq maral balasitək esən həmin cavanların

30 Əynindəki paltarından çıxardığı kəmərlərlə
Qollarını arxadan bərk burub sardı möhkəm-möhkəm.
Yoldaşlarla tez göndərdi gəmiləri duran yerə,
Özü isə, yenə vurub-qırmaq üçün döndü geri.

Rast gəldi o, Priamın oğlu cavan Likaona.
35 Çaydan çıxıb qaçırdı o... Bir zamanlar mərd Axilles
Gecə birdən basqın edib atasının öz bağından
Onu əsir aparmışdı. Orda incir ağacından
Gərdünəyə taxmaq üçün xırda budaq kəsirdi o.
Elə burda gözlənmədən Axill onu haqlamışdı.
40 Onda onu dəniz ilə gözəl Lemnos şəhərinə
Göndərərək satdırmışdı. Yazon oğlu almış onu,
Sonra da öz köhnə dostu imbroslu Getiona
Xeyli baha satmış, – o da göndərmişdi Arisbaya.
Çox keçmədən qaçmışdı o atasının sarayına.
45 Dostlarıyla on bir gün kefləmişdi sevincindən.
On ikinci gün yenə də allah onu Axillesə
Düçar etdi... O da onu yalvarsa da, yaxarsa da,
Qorxunc Aid aləminə göndərəcək rəhm etmədən!
Allahsifət Pelid onu həmin saat gördü, – çılpaq,
50 Nə sərpüşü, nə qalxanı, nə nizəsi yoxdu əsla.
Çaydan çıxan zaman tamam tullamışdı hər şeyini.
Bərk tərlemiş, dizləri də bükülürdü yorğunluqdan.
Qəzəblənib belə dedi Axill onda öz-özünə:
“Ey allahlar, bu nə böyük möcüzədir görürəm mən!
55 Bu nə işdir! Öldürdüyüm məğrur ruhlu troyanlar
Qorxunc zülmət aləmində dönəcəkmə yenə geri?
Mən ki, buna aman verib göndərmişdim pak Lemnosa,
Çoxlarına mane olan dərin dəniz, nə səbəbdən
Onu orda saxlamayıb? Elə isə, qoy indi də
60 Mənim iti nizəmi də bir yoxlasın, mən də onda
Öz gözümlə görüb yəqin eləyim ki, oradan da
Qayıdacaq, yoxsa ondan zorluları möhkəm tutan
Bərəkətli torpaq onu öz qoynunda saxlayacaq?”

65 Bu fikirlə gözlədi o... Likaonsa, qorxa-qorxa
Yaxınlaşdı, yalvararaq qucaqlasın dizlərini.

Cəhd edirdi xilas olsun, qorxunc ölüm pəncəsindən.
Allahsifət Axill isə, atdı iti nizəsini,
Osa cumub qucaqladı qəhrəmanın dizlərini.
İti nizə ötüb onun küreyinin üzərindən
70 İnsan qanı həsrətilə sancıldı sərt torpaqlara.
Likaonsa, bir əlilə tutub onun ayağından,
O birilə bərk yapışdı o nizəni buraxmadı.
Sonra igid Axillesə belə dedi yalvararaq:
“Ayağına düşmüşəm mən, rəhmin gəlsin, yalvarıram;
75 Ey allahlar yetirməsi, mən layiqəm mərhəmətə:
Bizim bağda məni tutub apardığın gün ilk dəfə
Demetranın nemətindən yedim sənə evində mən.
Sonra məni əqrəbamdan ayıraraq, pak Lemnosa
Göndərdin... Yüz öküz verib xilas oldum əsarətdən.
80 İndi üç qat artıq verim, azad elə məni ancaq.
Mən əzabdan sonra yalnız on ikicə gün olar ki,
İlionə gəlmişəm mən Qara bəxtim məni yenə
Düçar etdi sənə, heyhat bundan belə görünür ki,
Zeves mənə qəzəblidir... Qoca Altın qızı olan
85 Laofoya ömrü qısa doğub məni, – babam Altsa
Satmıyent yaxınında uca Pedas ölkəsində
Hökmürandır, – mərd cəngavər leleqlərin hökmdarı, –
Onun qızı Priamın arvadları içindəydi.
İki oğul doğmuşdu o, ikisi də sənə qurban!
90 Əvvəlcə o tunc nizənlə ilk səflərdə allahsifət
Polidoru öldürübsən, indi növbə mənimkidir.
Allah məni sənə düçar etdiyindən, bilərəm ki,
Əllərindən sağ qurtarmaq bir də nəşib olmayacaq.
Ancaq sənə bir söz deyim, lütfən dinlə, nəzərə al:
95 Vurma məni! Sənə əziz yoldaşını həlak edən
O Hektorla çünki əsla doğma qardaş deyiləm mən”.

Priamın şan-şövkətli oğlu bu cür Axillesə
Çox yalvardı... Ancaq çox sərt sərt eşitdi cavabında:
“Ay axmaq, sən mənə fidyə vəd edirsən? Kəs səsini!
100 Nə qədər ki, Patrokl sağdı, troyalı əsirləri
Əfv eləmək mənə bəzən xoş gəlirdi, o zaman mən
Çoxlarını diri tutub satdırırdım bir qul kimi.

İndi isə, bu şəhərin qarşısında bir troyan,
Xüsusilə Priamın övladları girə düşsə,
105 Yox, yox əsla xilas ola bilməyəcək həlakətdən.
Yox, əzizim, öləcəksən! Nəyə lazım cəza-fəza?
Patrokl öldü, – o ki, səndən min qat yaxşı bir igiddi!
Görürsənmi, mən özüm də nə ucaboy, nə qəşəngəm?
Atam adlı-sanlı əyan, anam da ki, – pak ilahə.
110 Ancaq tale hökmü verib, mən də bir gün ölməliyəm –
Səhər, axşam ya günorta – qanlı döyüş meydanında.
Bir troyan ya nizəylə, ya da oxla vurub məni
Geci-tezi, bu gün-sabah yəqin həlak edəcəkdir”.

Likaonun dizi, qəlbi gücdən düşdü birçə anda.
115 O nizəni buraxaraq qollarını açıb birdən
Çökdü yerə... Axillesə çəkib iti qılıncını
Vurdu onun düz çiyindən, qılınc yardı bədənini.
Üzüquyulu düşüb qaldı, axdı yerə qara qanı.
Yer islandı axan qandan Axillesə, ayağından
120 Yapışaraq atdı onu gurultuyla axan çaya, –
Məğrur-məğrur öyünərək belə dedi arxasınca:
“Yat balıqlar arasında! Onlar orda aram-aram
Yalayarlar laxtalanmış qanı... Anan cəsədini
Uzadaraq qarşısında fəryad edib yas saxlamaz.
125 Bol girdəbli Skamandr sürükləyər gur dənizə!..
Balıqlar da sıçrayaraq dalğaların üzərinə
Likaonun ağ piyini üzüb yeyər, ləzzət alar.
Biz müqəddəs İlionu alanadək siz qaçınız,
Mən də qovub hamınızı arxanızdan vurub, qırım!
130 Siz nə qədər kök öküzlər qurban verib, diri atlar
Atsanız da gur sulara, xoş dalğalı gümüş sular
Əsla sizə sığnaq olub hifz eləməz həlakətdən.
Məşum tale məhv edəcək sizi burda, həm Patroklun,
Həm də mənsiz gəmilərin yaxınında qırdığınızı
135 Axeylərin əvəzini alacağam hamınızdan!”

Belə dedi. Ksanf çayı bu sözlərdən coşdu yaman,
Düşündü ki, Axillesi nə sayıqla çəkindirib,
Troyalı qoşunları xilas etsin həlakətdən.

Pelid isə əldə nizə şığıyaraq, Peleqonid
Asteropey qəhrəmanı həlak etmək istəyirdi.
140 Asteropey Akessamen hökmdarın böyük qızı
Periboya ilə geniş Aksi çayın oğlu idi,
Çay o qızla sevişərək cütləşmişdi bir zamanlar.
Axilles bərk şığıyanda, o da, əldə iki nizə,
145 Çaydan çıxıb cumdu ona... Ksanf isə, Axillesin
Çay boyunca cavanları amansızca qırmasına
Qəzəblənib Asteropey qəhrəmana cürət verdi.
Bir-birinə yaxınlaşıb qabaq-qənşər gələn kimi,
İlk olaraq yeyinayaq Pelid ona belə dedi:
150 “Sən kimsən ki, cürət edib mənə qarşı vuruşursan?
Bədbəxtlərin övladları edə bilər bunu ancaq!”

Pelaqonun igid oğlu belə dedi Axillesə:
“Sən, cy adlı-sanlı Pelid, neyləyirsən əsli-nəslisi?
Mən uzaqda – bərəkətli Peoniyada doğulmuşam.
155 Uzunnizə peonları gətirmişəm ardımca mən.
İliona gəldiyimdən on bir şəfəq ötüb keçib,
Mənim əslim – geniş, dərin, gur-gur axan saf suları
Yer üzünə ziynət verən pak-müqəddəs Aksi çayı!
Bəli, ondan törəmişdir mənim atam mərd Pelaqon.
160 Bu da mənim əslim-nəslim... Gəl vuruşaq, ey Axilles!”

Belə dedi o, hədəylə. İgid Axill tez qaldırdı
Öz pelion nizəsini: ancaq igid Asteropey
Nizələrlə dəf etdi, – o, ikielli vuruşurdu.
Bir nizəylə qalxanına vurdu, ancaq dəlinmədi.
165 Ölməzlərin hədiyyəsi qızıl mane oldu ona.
O birilə cırmaqladı Axillesin sağ qolunu,
Dirşeyindən qan süzüldü. Cana hər isə nizə isə,
Yandan ötüb acgözlüklə sancıldı sərt torpaqlara.
Yeyinayaq Axilles də sərrast vuran nizəsini
170 Düşməninə öldürməkçün düz tuşlayıb atdı ona.
Ancaq nizə boşa çıxdı. Gedib batdı dik sahilə.
Göyrüdəstə nizə batdı yarıyadək sərt torpağa.
Çəkib iti xəncərini cumdu ona mərd Axilles,
Oysa, zorlu əllərilə Axillesin nizəsini
175 Çıxarmağa cəhd edirdi sərt torpaqdan, ancaq nahaq...

Üç yol ona güc vuraraq çəkdi, amma üçündə də
 Gücdən düşdü. Dördüncüdə onu qırmaq məqsədilə
 Dartıb əydi... Ancaq macal verməyərək mərd Axilles
 Şığıyaraq xəncərilə həlak etdi orda onu:
 180 Göbəyinin lap yanından vurdu, bütün içalığı
 Axdı yerə... Ölüm qara pərdə çəkdi gözlərinə.
 Axillesə bircə anda qonub onun sinəsinə
 Soyub bütün zirehini iftixarla bərk çıxırdı:
 "Yat, qal, burda! Hətta nəhrin oğluna da asan deyil
 185 Qadir Zevsin övladına qalib gəlmək savaşlarda!
 Deyirdin ki, geniş nəhrin oğlusən sən, ancaq mən də
 Ulu Zevsin nəslindənəm, fəxr edirəm əcdadım ilə.
 Mirmidonda qəbilələr hökmdarı Eakoğlu
 Mərd Peleyin oğluyam mən, – Zevs oğludur, babam Eak.
 190 Dənizlərə axan çaydan Zevs nə qədər güclüdürsə,
 Övladı da çay oğlundan o dərəcə güclüdür, bil!
 Qüdrətli çay bu gün sənə daha kömək edə bilməz,
 Kroneid ulu Zevsə qarşı durmaq asan deyil!
 Ən qüdrətli Axeloy da, dənizlərə, nəhrlərə,
 195 Bulaqlara, quyulara bol su verən Okean da
 Ulu Zevsin qüdrətinə əsla qarşı dura bilməz.
 Səmalardan dəhşət saçıb ulu Zevsin qüdrətilə
 Odlu şimşək parlayanda, yerlər-göylər gurlayanda
 Qorxusundan sarsılaraq çalxalanır Okean da!.."

200 Belə deyib, çəkib aldı dik sahildən nizəsini;
 Qaldı orda, qumun üstə cansız cəsəd – Asteropey, –
 Çay suları axıb keçir cəsədinin üzərindən,
 Balıqlar da dəstə-dəstə doluşaraq dövrəsinə,
 Açıqlıqla didirdilər böyrəyinin piylərini
 205 Pelid isə, cumdu atlı peonların üzərinə;
 Onlar qaçıb gizlənmişdi dərin çayın sahilində,
 Dəhşət ilə gördülər ki, başçıları Asteropey
 Axillesin pəncəsində həlak oldu bircə anda.
 Orda bir-bir Fersiloxu, Midon, Mnes, Eni, Frasi,
 210 Astipili, Ofelesti vurub yıxdı mərd Axilles.
 Əgər çayın bərk qəzəbi tutmasaydı, yəqin hələ
 Peonlardan çoxlarını qıracaqdı igid Pelid.

Fani insan surətində bərk çıxırdı dərindən çay:
 "Ey Axilles! Qüvvətdə də, cürətdə də hər igiddən
 215 Üstünsən sən, allahlar hifz edir səni məhəbbətlə!
 Kronion sənə bütün troyalı qoşunları
 Qırmağı əmr eləmişsə, burdan qovla, get, çöldə qır.
 Mənim bu saf sularımı doldurubsan cəsədlərlə.
 Daha axıb pak dənizə getməyə yol tapmıram mən.
 220 Cəsədlərlə dolub yolum, sən hələ də hey qırırsan!
 Daha bəsdir, bir əl saxla! Mən qorxuram ey qəhrəman!"

Yeyinayaq Axilles də belə dedi axar çaya:
 "Ey Zevesin yetirməsi Skamandr, elə olsun!
 Ancaq məğrur troyanlar İliona qaçmayınca,
 225 Qırmaqdan əl çəkmərəm mən. Gərək lovğa Hektor ilə
 Qarşılaşam, – ya o mənə qalib gəlsin, ya mən ona!"

Belə deyib allah kimi əzəmətlə hücum etdi.
 Onda dönüb Apollona xitab etdi axar sular:
 "Ey Zevesin gümüş oxlu qadir oğlu, söylə görək,
 230 Kronidin buyruğuna nəçün əməl etməyirsən?
 Buyurub ki, axşam olub qatı zülmət çökənədək,
 Kömək edib qoruyarsan troyalı qoşunları..."

Belə dedi. Qorxubilməz qoç Axilles dik sahildən
 Tullandı gur dərin çaya... Qəzəbli çay çalxalandı.,
 235 Dibindəki cəsədləri qaldırdı su üzərinə.
 Qızmış öküz nərəsilə ölümləri atdı kənar,
 Diriləri sahilboyu guruhagurla axıb gedən
 Saf suların qaynaşdığı burulğanlar arasında
 Gizlədərək, hifz elədi Axillesin qəzəbindən.
 240 Axillesin dövrəsində dəhşətli bil dalğa qalxdı,
 Çarpdı onun qalxanına, allahsifət Axilles də
 Bu təkandan yığılanda, əl ataraq sahildəki
 Qocaman bir qarağacı qopardı lap kötüyündən.
 Dik sahil də uçdu birdən, ağacdakı sıx budaqlar
 245 Çökdü suya körpü kimi bu sahildən-o sahilə.
 Axilles də burulğandan çıxdı onun üzərinə,
 Qorxusundan var gücüylə qaçdı birbaş düzənliyə.
 Ancaq çay da əl çəkməyib, coşub-daşdı, dalğalandı,

250 Cəhd etdi ki, kəsib onun qabağını, – hifz eləsin
Troyalı qoşunları Axillesin qəzəbindən.
Axilles də quşların ən sürətli, ən qüdrətli
Qaraqanad bir qartaltək cəld tərpnəib sıçrayaraq,
Atılan bir nizə qədər uzaqlaşdı həmin yerdən.
255 Pelid belə sıçrayanda əynindəki tunc zirehlər
Dəhşət ilə cingildədi. Dalğaların hücumundan
Xilas oldu... Dalğalar da axışdılar guruhagurla.
Necə ki, bir bağban axan gur bulaqdan arx ayırıb,
Əkinini suvarmağa coşqun suya yol açanda,
260 Su axışıb arxa dolar, dibindəki daş-kəseyi
Süpürleyib sırhaşırıla enişboyu şığıyaraq,
Bircə anda arxı açan bağbanı da ötüb keçər, –
Eləcə də Axillesin arxasınca gələn dalğa,
O nə qədər bərk qaçsa da, çatıb onu haqlayırdı.
Çünki ölməz allahlar çox qüdrətlidir insanlardan.
265 Yeyinayaq Axilles bir neçə dəfə qayıdaraq
Baxdı görsün bu nə işdir, bəlkə onu təqib edən
Allahlardır, – hamı birdən qəzəblənib bəlkə ona?
Birdən Zevsin var güc verdiyi nəhəng dalğa dik qalxaraq
Çökdü onun üzərinə... Qorxudan bərk sıçradı o.
270 Dalğa onun dizlərini büküb cumdu hər tərəfdən,
Ayağımın altından da sanki torpaq qaçdı birdən.
Səməlara üz tutaraq fəryad etdi mərd Axilles:
“Ey Zevs ata! Mən bədbəxtə rəhm eləyin, ey allahlar!
Xilas edin çaydan! Sonra hər cəzaya dözərəm mən.
275 Allahların heç birindən şikayətim yoxdur, ancaq
Doğma anam yalan sözlə azdırmışdır məni yoldan,
Söyləyib ki, möhkəm bürcü Troyanın qarşısında
Məni yalnız Apollonun iti oxu öldürəcək.
Kaş ki, məni adlı-sanlı igid Hektor öldürəydi!
280 Şanlı igid öldürəydi bəri şanlı bir igidi!..
İndi isə, burda sarsaq bir ölümle öləcəyəm:
Qışda çaydan keçən naşı bala donuz çobanitək
Sürükləyib aparacaq, öldürəcək məni bu çay!”

285 Belə dedi. Həmin saat Poseydonla pak Afina
İnsan şəkli alıb durdu Axillesin qarşısında.

Qollarından yapışaraq, ürək-dirək verdi ona.
Yersarsıdan pak Poseydon belə dedi Axillesə:
“Peleyoğlu! Qorxma əsla, ruhdan düşmə, məyus olma!
Çünki Zevsin rizasilə mən, bir də ki, pak Afina
290 Allahların tərəfindən sənə kömək edəcəyik.
Çayda ölmək hökmü yoxdur əsla sənənin taleyində,
İndicə çay qayıdacaq, bunu özün görəcəksən.
Əgər bizə qulaq assan, budur, sənə düz məsləhət:
Troyanlar qaçıb tamam İlionə dolmayınca,
295 Yorulsan da, əl çəkmə sən əsla qanlı savaşlardan.
Qoç Hektoru öldürəndən sonra qayıt düşərgəyə.
Sənə şərəf – qalibiyyət bəxş edirik hər ikimiz!”

Belə deyib qayıtdılar allahların arasına.
Axilles də allahların sözlərindən ruhlanaaraq,
300 Cumdu birbaş düzənliyə, – su basmışdı hər bir yanı,
Su üzündə çox-çox qəşəng zirehlərlə cavanların
Cəsədləri üzməkdəydi... Axilles də atılaraq
Sudan çıxmaq istəyirdi... Ksanf daha gücdən düşmüş,
Pak Afina qüvvət-cürət bəxş etmişdi Axillesə,
305 Ancaq çay da əl çəkmirdi, Axillesə daha yaman
Qəzəblənib üzərinə dik bir dalğa qaldıraraq,
Uca səsle hayqıraraq, belə dedi Simoyentə:
“Əziz qardaş! İki yandan gəl rəm edək bu azğın!
Yoxsa bərbad edəcəkdi gözəl abad İlionu.
310 Troyanlar dura bilməz qarşısında Axillesin!
Cəld ol, mənə kömək elə, dağdan axan bulaqların
Sularını suyuma qat, aşıb-daşsın dalğalarım,
Guruhagurla sürükləsin şalbanları, sal daşları,
Hamısına qalib gəlib, allahlarla bəhşə girən
315 Azğınlaşmış bu igidi əlbir olub rəm eləyək!
İndi artıq nə zahiri gözəlliyi, nə qüvvəti,
Nə bəzəkli silahları ona kömək etməyəcək:
Su altında qalın, qatı lil çökəcək üzərinə,
Özünü də çınqıl, yaş qum basacaqdır, başdan-başa.
320 Axillesi lil altında elə möhkəm basdırım ki,
Axeylilər meyitini də tapmasınlar yerli-dibli.
Məzarı da budur onun, – daha ona mərasimlə
Təpə qurub dəfn etmək əsla lazım gəlməyəcək”.

325 Belə deyib coşqun-azğın dalğalarla gurlayaraq,
 Qanlı-qumlu cəsədlərlə onun üzərinə.
 Zevsin bol-bol su verdiyi nəhəng dalğa ucalaraq,
 Axillesi yıxmaq üçün aşdı onun təpəsindən.
 Hera görüb bərk çığırdı... Qorxurdu ki, dəhşətli çay
 Axillesi burulğanla sürüyərək aparacaq.
 330 Tez-tələsik əziz oğlu pak Hefestə belə dedi:
 “Dur, ey mənim şikəst balam! Dərin sulu Ksanf ilə
 Savaşağa ancaq səni qadir-layiq bilirik biz.
 Tez imdada yetiş, yandır, o dəhşətli alovunu!
 Mən də gedim Zefir ilə yeyin Notu çağırım ki,
 335 Dəhşətli bir fırtınatək gur dənizdən şığıyaraq
 Alovları gücləndirib, troalı qoşunları
 Yandırınlar... Sən də Ksanf sahilində ağacları
 Odlayaraq alovlarla hücum elə sərt Ksanfa.
 Onun şirin sözlərinə, hədəsinə fikir vermə.
 340 Coşqun-daşqın alovları söndürməyə özüm sənə
 Əsr etməmiş, zəiflətmə, qoy guruhəgür yansın onlar!”

Belə dedi. Hefest yaxdı dəhşət saçan alovları.
 Əvvəl düzü basdı alov. Axillesin öldürdüyü
 İgidlərin yığın-yığın cəsədləri yandı tamam.
 345 Düzənlik də qurudu, – su sakitləşdi, axın durdu.
 Payız vaxtı əsən Borey rütubətli zəmiləri
 Belə yeyin qurudaraq, fərəh verər əkinçiyə. –
 Cəsədləri yandıraraq, düzənliyi qurutduqdan
 Sonra allah alovları yönəltdi düz çaya sarı.
 350 Sahildəki ilqınları, söyüdləri, qamışlığı,
 Skamandr arxasınca bitmiş qalın sıx kolları,
 Ətir saçan gül-çiçəyi od bürüdü bircə anda.
 Balıqlar da vurnuxaraq, məhir allah pak Hefestin
 Alovundan qorunmaqçün yanan çayın dibi ilə
 355 Dərindəki saf sulara ora-bura qaçışdılar.
 Çay odlandıb yana-yana bərkdən dedi pak Hefestə:
 “Yox, ey Hefest, allahlardan heç kəs sənə üstün gəlməz!
 Mən də əsla sənin odun-alovunla vuruşmam.
 Gəl barışaq! Mənə nə var! Lap bu saat qovsum Pelid
 360 Troyadan qoşunları... Qorumaram mən onları...”

Belə dedi yana-yana... Qaynayırdu büllur sular... –
 Gur ocaqda bir qazanda qaban piyi əriyəndə
 Necə köpüb cızhacızla coşub-daşar qaynayarsa,
 Gur alovun şiddətindən çay da elə köpürmüşdü.
 365 Bundan qorxub çay dayandı. Axın durdu tamamilə.
 Qadir-aqıl Hefest onu od-alovla təntitməmişdi.
 Bərk qorxuya düşərək çay, pak Heraya sığınaraq,
 Müraciət edib ona yalvararaq belə dedi:
 “Hera! Axı sənin oğlun bu allahlar arasında
 370 Niyə elə təkcə mənə hücum edir?.. Troyaya
 Məndən başqa kömək edən neçə-neçə allah da var...
 Əmr eləsən, bu saatca əl çəkərəm köməkdən mən, –
 Ancaq o da əl saxlasın... Bundan başqa, and içirəm,
 Axeylərin yandırdığı alovlardan bu İlion
 375 Hətta bütün başdan-başa od tutsa da, bir də əsla
 Troyalı qoşunlardan dəf etməyəm fəlakəti”.

İncə-zərif pak ilahə Hera bunu eşidəntək,
 Əziz oğlu pak Hefestə belə dedi nəvazişlə:
 380 “Bəsdir, Hefest! Şanlı oğlum, yetər daha! Fanilərin
 Xatirinə pak allaha cəfa etmək layiq deyil!”

Belə dedi Hefest coşan alovları ram elədi.
 Dalğalar da qayıtdılar büllur sulu çaya sarı.
 Pak Ksanfin qüvvəti ram olan kimi, bitdi döyüş.
 Qəzəbli də olsa, Hera dayandırdı vuruşmanı...

385 Ancaq başqa allahlar bərk çəkışirdi bir-birilə,
 Hər birinin ürəyində başqa-başqa arzu vardı.
 Yər dəhşətlə sarsılırdı allahların hay-küyündən,,
 Uğultuyla səs verirdi buna göydən əksi-səda.
 390 Olimpədə Zevs eşidərək bu səsləri gülümsünür,
 Sevinirdi allahların bir-birilə vuruşundan.
 Xeyli müddət onlar tamam sakitdilər. Bu savaşı
 Qalxanqıran Ares salıb, ilk olaraq əldə nizə,
 Afınaya hücum edib həqarətlə söyləmişdi:
 “Yenə də, ey itmilçəyi, fitnə-fəsad həvəsilə
 395 Allahları qızdırırsan! Nədir qəsdin, ay bihəyə?

Yadırdamı, Tideidi mənə hücum etdirmişdin?
Açıq-aşkar öz əlinlə tutub onun nizəsini
Yönəldərək yaraladın mənim gözəl bədənimi...
İndi bunun əvəzində mən intiqam alacağam!”

400 Belə deyib, hətta Zevsin şimşəyindən sarsılmayan
O saçaqlı, o dəhşətli qalxana öz qana batmış,
Murdarlanmış nizəsilə Ares bərk bir zərbə vurdu.
Bir az geri çəkilərək pak Afina, o meydandan
405 Qədimlərdə mərz ayıran, yekə diş-diş bir daş alıb
Öz qüvvətli qollarıyla qaldıraraq tolazladı,
Sərt Aresin düz boynundan vurub, gücdən saldı onu.
Gurultuyla yeddi peletr yerin üstə sərələndi.
Toz-torpağa batdı saçı, – pak Afina gülüb buna
İftixarla belə dedi uca səslə hərifinə:
410 “Ay axmaq! Sən görünür ki, mənə bəhşə girişəndə,
Qat-qat üstün olduğumu anlamayıb, bilməyibsən!
Arqivləri qoyub lovğa troyalı qoşunları
Tərəfdarlıq etdiyinchün öz atanın qəzəblənib
Elədiyi qarğışların cəzasını çəkəcəksən!”

415 Belə deyib öz işıqlı gözlərini çəkdi ondan.
Zevsin qızı Afrodita inildəyən sərt Aresi
Apardı, – o çətinliklə huşa gəldi... Pak ilahə
İncə-zərif Hera bunu gören kimi həmin saat
Qəzəblənib, Afinaya xitab edib belə dedi:
420 “Ey Egiox ulu Zevsin yenilməyən qızı bir bax:
İtmilçəyi Afrodita igidqıran sərt Aresi
Qanlı döyüş meydanından qaçırdir... Get, çat onlara!

Belə dedi. Sevinərək cumdu ora pak Afina,
Çatıb vurdu yumruğuyla ilahənin sinəsindən.
425 Afrodita gücdən düşdü, Ares ilə birgə o da
Sərələndi bircə anda bərəkətli torpaqlara.
Afinasa, sevinərək iftixarla belə dedi:
“Troyanın havadarı olan bütün allahlar da
Tunc silahlı axeylərə qarşı döyüş meydanında
430 Afrodita sərt Aresi qoruyarkən mənə qarşı
Durduğutək möhkəm dura bilsəydilər, onda yəqin

Müharibə çoxdan bitmiş, gözəl şəhər Troya da
Fəth edilib dağlaraq yerlə yeksan edilmişdi!”

İncə-zərif pak Hera da gülümsündü cavabında.
435 Bunu görcək belə dedi Apollona pak Poseydon:
“Ey Feb, niyə girişmirik biz döyüşə? Bir halda ki,
Başqaları vuruşurlar... Biz Olimpə, ulu Zevsin
Sarayına döyüşmədən qayıdarsaq, çox eyb olar.
Cəld ol başla! Sən cavansan. Yaxşı düşməz mən başlasam.
440 Mən yaşlıyam, həm də çoxdur təcrübəmlə bacarığım.
Nə duyğusuz qəlbin varmış, axmaq!.. Məgər unudubsan
İlionun ətrafında nə cəfalar çəkmişik biz, –
Ölməzlərdən ancaq bizi ulu Zevsin fərmanilə
Bir zamanlar şərtləşərək, muzdur kimi bir illiyə
445 O həyasız Laomedont işlətməyə aparmışdı.
Troyanın dövrəsində onda hasar tikirdim mən,
Geniş-enli, sarsılmayan-yıxılmayan möhkəm hasar;
Sən də onda, ay Apollon, sıx meşəli pak İdanın
Ətəyində eyribuynuz inəkləri otarırdın.
450 Ancaq Orlar muzd almağın möhlətini çatdıranda.
O həyasız Laomedont haqqımızı, kəsib, bizi
Qovlayaraq, üstəlik də hədələyib söylədi ki,
Tutduraraq, əl-qolumuz bağlı halda, qullar kimi
Göndərərək uzaqlarda bir adada satdıracaq.
455 Hələ bir də qulaq kəsmək hədəsilə təhqir etdi.
Onda bizim haqqımızı kəsdiyinchün, qəzəblənib,
Kor-peşman dönüb gəldik o zalımın yanından biz.
İndisə, sən onun xalqı – troyalı dikbaşlara
Həyan çıxıb bizə kömək etmirsən ki, özləri də, –
460 Arvad-uşaq, – tamamilə yox olsunlar yer üzündən!”

Uzaqvuran Apollon da belə dedi Poseydonu:
“Ey Poseydon! Yarpaqlartək cılız, fani, tarlaların
Məhsulundan bu gün yeyib cana gələn, çiçəklənən,
Sabah ölüb yoxa çıxan insanlarçün səninlə mən
465 Mübarizə etsəm əgər, sən özün də məni yəqin
Danlayarsan... Gəl heç bəhşə girişmədən ayrılacaq biz.
Qoy insanlar bir-birilə bəhş eləyib vuruşsunlar”.

Belə deyib geri döndü. Öz hökmdar əmisinə
Əl qaldırıb vuruşmağı ar bildi o özlüyündə...

470 Bundan pak ov ilahəsi Artemida qəzəbləndi,
O başladı qardaşını bu sözlərlə danlamağa:
“Qaçırsan, ey Uzaqvuran! Qələbəni Poseydona
Verməklə sən, ona nahaq şöhrətlə şan qazandırdın!
Ay sarsaq! Bir utansana o oxundan, o yayından!
475 Bir də atam evində sən allahların məclisində
Lovğalanıb söyləmə ki, guya igid hərif kimi
Poseydona qarşı çıxıb vuruşmağı bacarırsan!”

Belə dedi. Apollonsa ona cavab qaytarmadı.
Ancaq Zevsin arvadının bərk acığı tutdu ona,
480 Pak ilahə Hera yaman danladı ov tanrısını:
“Ey heyasız qancıq! Necə? Mənə qarşı çıxırsan sən?
Hərçənd oxun-yayın varsa, Zeves səni qadınlara
Arslan edib, istədiyən hər qadını öldürərsən, –
Ancaq bil ki, mən sənə çox zorlu hərif olacağam!
485 Yaxşı olar sən özündən güclülərlə bəhs etməyib,
Dağda-daşda vəhşi heyvan: maral-cüyür ovlayasan!
Vuruşmalı olsan, onda görərsən ki, səhv edibsən!
Məndən qat-qat zəifsen sən, tay deyilsən mənə əsla!”

Belə deyib, sol əlilə tutdu onun biləyindən,
490 Sağ əlilə çiyindəki yayı-oxu dartıb aldı,
Qəhqəhəylə çırpdı onun o üzünə-bu üzünə.
Artemida çox çırpındı, – oxlar yerə səpələndi.
Öz canını qurtarmaqçın bir qırğının qabağından
495 Qayaların arasılə qaçan bir dağ kökliyitək
Artemida yayını da qoyub qaçdı ağlayaraq...

Arqovuran sərkərdəse, belə dedi pak Letoya:
“Leto, sənle vuruşmağa əsla qəsdim yoxdur mənim.
Ulu Zevsin övladları ilə döyüş qorxuludur.
500 Allahların arasında istədiyən qədər öyün,
De ki, mənə qalib gəldin öz yenilməz qüvvətinlə”.

Belə dedi. Toz içinə səpələnmiş oxlar ilə
Əyri yayı Leto bir-bir yığıb yerdən aldı ələ.
Oxu-yayı alıb, sonra həmin yerdən döndü geri.
505 Artemida isə, gəldi Zevsin gözəl sarayına,
Atasının dizi üstə əyləşərək, hönkürdükcə,
Paltarı da titrəşirdi. Öz qızını qucaqlayıb,
Zeves ata gülə-gülə nəvazişlə sordu ondan:
“Kimdir Uran övladından sənle belə rəftar edən?
510 Qızım, sanki sən aşkara bir cinayət işləyibsen?”

Gül çələngi ovçu gözəl cavab verdi ulu Zevsə:
“Məni sənin öz arvadın, o ağ saçlı Hera döyüb.
Allahların arasına fəsad salan odur, ata!”

Belə söhbət elədilər bir-birilə atayla qız...

515 Feb-Apollon gedib çatdı o müqəddəs İliona.
Qorxurdu ki, bəxtin hökmü xilafına, danaylılar
Elə bu gün fəth eləyib dağıdalar Troyanı.
Qalan bütün allahlarsa, qayıtdılar pak Olimpə.
Qələbəyə kimi küskün, kimisə fəxr eləyirdi.
520 Oturdular buludyığan Zevs atanın hüzurunda.
Pelid isə, hey qırırdı troyalı qoşunları. –
Necə allah qəzəblənib şəhərdə ev yandıranda,
Qalın tüstü yayılanda göy üzündə hər tərəfə.
Min məşəqqət çəkər hamı, çoxları da batar yasa, –
525 Axilles də çox məşəqqət çəkirdirdi Troyaya...

Bir qüllədə sakit durub çox qocalmış mərd Priam.
Görürdü qoç Axillesdən, – nəhəng kimi, – dəhşət ilə
Troyalı qoşunların qaçmasını: artıq onun
Qarşısında duran yoxdu... Hönkür-hönkür ağlayaraq.
530 Enib gəldi, bərk çığırdı darvazada duranlara:
“Açın, açın darvazanı! Qaçan qoşun gəlib girsən,
Sonra möhkəm durun yenə! Axilles çox yaxındadır!
Qovur bizim qoşunları, qorxuram ki, məhv olaq biz!
Bizimkilər şəhrə dolub asudə bir nəfəs alağ,
535 Örtüb möhkəm darvazanı, yenə daldan bərk bağlayın!
Qorxuram ki, şəhərə də gəlib girə qəddar Azill!”

Keşikçilər ləngimədən cəld açdılar darvazanı
 Qaçanların gözlərinə işıq gəldi. Apollonsa,
 Tez cumdu ki, təhlükəni kənar etsin Troyadan.
 540 Troyalı qoşunlarsa, toz içində, təngənəfəs,
 Susuzluqdan yana-yana axışırdı darvazaya.
 Axillesə, əldə nizə, göz açmağa qoymayaraq,
 Coşqun-aşqın şərəf-şöhret qazanmağa cəhd edirdi.
 Feb-Apollon herbə təhrik etməsəydi Agenoru,
 545 Axeylilər Troyanı elə o gün alardılar...
 Agenorsa, Antenorun oğlu idi, mərd, nəcib, saf...
 Feb ona çox cürət verib, özü durdu yanında ki,
 Kerlər – ölüm iblisləri ona yaxın düşməsinlər.
 Sıx dumana bürünərək durdu palıd kölgəsində.
 550 Agenorsa, qalayıxan Axillesi gören kimi,
 Durdu onu gözləyərək, – ürəyi bərk çırpınırdı.
 Həyəcanla düşünərək belə dedi öz-özünə:
 “Aman, ay dad! Qadir igid Axillesin qarşısından
 Əgər mən də hamı kimi cyni yolla dönüb qaçsam,
 555 Çatıb daldan qorxaq kimi vurur mənim boynumu da.
 Qoy qaçsınlar Axillesin qarşısından onlar, – mənse,
 Tez bürclərdən uzaqlaşıb, İl düzüylə qaça-qaça,
 İda dağı ətəyində sıx meşədə, bir dərədə
 Qalın kollar arasında bir yer tapıb gizlənərəm.
 560 Axşam isə, çayda çimib, tərdən-tozdan təmizlənilib,
 Rahat-rahat geri dönüb qayıdaram İliona...
 Ancaq nədir məni yoran bu fikirlər, bu duyğular?
 Birdən Axill, mən şəhərdən uzaqlaşıb qaçan zaman
 Məni görsə, yeyin-yeyin qaçıb çatsa, onda necə?..
 565 Onda artıq mənə ölüm Kerlərindən aman olmaz!
 İnsanların arasında yaman zorlu igiddir o!
 Bəlkə elə bürc önündə dümdüz gedim üzərinə?
 Axı onun bədəni də tuncdan deyil, daşdan deyil,
 Onun da bir canı vardır, o da fani bir insandır.
 570 Ancaq qadir Şimşəksaçan ona qüdrət-cürət verir”.

Belə deyib cürətləndi, gözlədi o Axillesi.
 Mərd ürəyi tələsirdi savaşağa-döyüşməyə.
 Necə ki, bir mərd ovçunun üzərinə sıx meşədən

Çıxan qaplan köpəklərin hürməsinə aldırmadan,
 575 Ovçunun da yağdırdığı nizələri saymayaraq,
 Cəsarətlə cumar, hətta nizə ilə yaralansa,
 Yenə qorxub çəkinmədən şığıyar ki, düşmənilə
 Əlbəyaxa vuruşmada ya məhv etsin, ya məhv olsun. –
 Eləcə də Antenorun oğlu igid mərd Agenor
 580 Axilleslə vuruşmamış əsla qaçmaq istəmirdi.
 Cəld dəyirmi qalxanını öndə tutub, nizəsini
 Axillesə tuşlayaraq, uca səsle xitab etdi:
 “Sən, ey nəcib mərd Axilles, yəqin möhkəm əminsən ki,
 Cəsur-abad Troyanı bu gün bərhad edəcəksən!
 585 Yox, ey nadan, burda hələ çox əzablar çəkiləcək!
 Hələ bizim valideyni, arvadları-uşaqları
 Qoruyacaq, yurd uğrunda vuruşacaq cəsarətli
 Mərd igidlər çoxdur burda... Sən nə qədər qorxunc, qoçaq,
 Sərt olsan da, yəqin bil ki, burda həlak olacaqsan!”

590 Belə deyib, atdı ona ağır-iti nizəsini.
 Nizə dəydi Axillesin baldırından, qalay dizlik
 Bu zərbədən dəhşət ilə cingildədi. Ancaq nizə
 Sıçrayaraq yana getdi... Allahın bəxş elədiyi
 Möhkəm dizlik hifz elədi Axillesi həlakətdən.
 595 Sonra isə, Axill atdı nizəsini Agenora.
 Feb qələbə qazanmağa mane oldu ancaq ona.
 Agenoru sıx dumana bürüyərək bircə anda,
 Kömək etdi sağ-salamat qurtarmağa o meydandan.
 Troyadan kənar çəkdi hiylə ilə Axillesi:
 600 Agenorun surətinə girib, ona bənzəyərək,
 Axillesin qabağınca qaçdı, – o da təqib etdi.
 Apollonu qovaraq o, qalın buğda tarlasında,
 Sıxışdırmaq istəyirdi Skamandr sahilinə.
 O, yaxından qaça-qaça aldadırdı Axillesi.
 605 Axilles zənn edirdi ki, bircə anda çatacaqdır...
 Bu vaxt isə, bütün qalan troyanlar sevinərək
 Axışdılar Troyaya, şəhər doldu qaçanlarla.
 Heç kəs daha cürət edib bürc önündə gözləmirdi –
 Bir görsün ki, dalda qalan, düzdə ölüb qalan kimdir,
 610 Kim ölüb, kim sağ qalıbdır... Ayağında taqət olan
 Soxulurdu tez şəhərə, öz canını qurtarmağa.

İYİRMİ İKİNCİ NƏĞMƏ

Hektorun ölürü

Hürkmüş ceyran sürüsütək doldu şəhrə troyanlar.
Söykənərək mazqallara öz tərini qurudan kim,
Su içən kim... Axeylərsə, qalxanları dik tutaraq,
Dayanmadan gəlirdilər birbaş möhkəm bürcə sarı.
5 Hektorusa, məşum tale bənd etmişdi... Bürcdən kənar,
Möhkəm Skey darvazası qarşısında qalmışdı tək...

Feb-Apollon birdən-birə Axilləse dönüb dedi:
“Ay Pelid, – sən fani insan, mən – allahı belə yeyin
Niyyə təqib eləyirsən? Yəqin məni tanımayıb,
10 Səhvən vurub öldürməyə cəhd edirsən!.. Qabağından
Qaçan düşmən troyanlar cəlb etmirlər səni daha!..
Onlar şəhrə doluşublar, sən düzlərdə axtarırsan!..
Mən ölməzəm, – nahaq yerə öldürməyə cəhd cləmə!”

Qəzəblənib belə dedi yeyinayaq Axill ona:
15 “Sən, ey xəbis allah! Məni cəlb eləyib bürcdən kənar,
Aldatmışsan! Yoxsa hələ troyalı qoşunlardan
Çoxu dişlə sərt torpağı gəmirərdi bu meydanda!
Qələbədən məhrum etdin məni, səne düşmənləri
Hifz eləmək çətin deyil: qorxun yoxdur intiqamdan!
20 Əgər mümkün olsaydı, mən səndən yaman üç alardım!”

Belə deyib coşqun döyüş həvəsilə, mükafata
Layiq olan gərdunəli bir at kimi şəhrə cürdü, –
Belə bir at sanki uçar, ayaqları dəyməz yerə, –
Axilles də belə yeyin şığıyırdı şəhrə sarı.

25 İlk olaraq Axillesi gördü qoca, mərd Priam.
Zirehləri ulduz kimi parlayırdı, dəhşət ilə, –
Bir ulduz ki, payız vaxtı doğub gecə zülmətində,
Ulduzların arasında şölə saçır, par-par yanar.
“Orion iti” ad qoyublar ona insan övladları.
30 Parıltısı güclüsə də, ancaq çox pis əlamətdir, –
Pis isitmə xəstəliyi yayır fani insanlara. –
Bu ulduztək parlayırdı Axillesin zirehləri.
Çığıraraq qapazladı mərd Priam öz başını.
Acı-acı fəryad edib, öz sevimli mərd oğluna
35 Çox yalvardı... Ancaq Hektor Axilleslə bərk vuruşmaq
Arzusuyla tək dayandı darvazanın qarşısında.
Qoca ata yazıq-yazıq yalvararaq belə dedi:
“Əziz balam, mərd Hektorum! Təkbaşına bürədən kənar
Gözləmə sən o hərif! Çox çəkməz ki, Axill səni
40 Tələf edər, – çünki yaman hərifdir o, çox güclüdür!
Kaş ki, onu allahlar da elə məntək istəyəydi!..
Onda çoxdan bu meydanda köpəklərlə ac quzğunlar
Onu didib dağıtmışdı... Dərdim-qəmim qalmazdı heç!
O zalımın pəncəsində neçə oğlum tələf olub:
45 Ya öldürüb, ya da əsir tutub satıb yad ellərə.
Baş arvadım – Laofoya bəxş etdiyi iki oğlum –
Likaonla Polidor da heç gözümə görünmədi.
Əgər onlar əsir düşüb, sağdırlarsa, – vaxtı gələr,
Bol-bol qızıl ya mis verib qaytararam onları mən.
50 Var-dövlətim boldur mənim... Qocalmış Alt öz qızına
Cehiz kimi, bol xəzinə bəxş etmişdi bir vaxt mənə.
Yox, – məhv olub gediblərsə qorxunc Aid aləminə,
Bu, mənə də anaya da, əlbət, böyük dərd olacaq.
Başqaları onlar üçün ömürlük yas tutan deyil, –
55 Təki sən sağ qurtaraydın Axillesin nizəsindən!
Oğul. Cəld ol, qaç qalaya, heç olmasa, sən sağ qal ki,
Troyalı cavanları qoruyasan, – Pelid ad-san
Qazanmasın... Öz canına qıyma nahaq, qaç, xilas ol!
Oğul, mənə rəhmin gəlsin, – əqlim-huşum yerindədir, –
60 Nə bədbəxtəm mən yazıq, ah!.. Atam Zeves son nəfəsdə
Nə bəd tale vermiş mənə... Ah, mən nələr görəcəyəm!

Oğlanlarım həlak olur, qızlarımsa əsarətdə,
Evim yağma ediləcək, dil bilməyən körpələri
Amansızca qıracaqlar, çırpacaqlar sərt daşlara,
65 Gəlinlərim axeylərə qul olacaq yad ellərdə!..
Özümü də öldürəcək, atacaqlar, cəsədimi.
Öz qapımın ağızındaca o qanıçən ac köpəklər
Parça-parça didişdirib, qapışdırıb yeyəcəklər, –
Öz süfrəmdən yemək verib bəslədiyim o köpəklər
70 Al qanımı içib, orda məst olaraq yatacaqlar...
Döyüşlərdə həlak olan bir gənc necə düşüb qalsa,
Eyb eləməz, çünki cavan bədəninin hansı yeri
Açıq qalsa yenə gözə xoş görünür, gözəl olur.
Ancaq qoca cəsədinin boz tük basmış üz-gözünü,
75 Ya eybəcər yerlərini ac köpəklər gəmirərsə,
Fənilərçün bundan iyirənc bir mənzərə ola bilməz!”

Belə deyib oğluna o, yoldu öz ağ saçlarını.
Ancaq yenə igid Hektor dönmədi öz qərarından.
Anası da yalvararaq, göz yaşları tökə-tökə,
80 Bir əlilə paltarının yaxasını aç-aça,
O birilə döşlərini göstərərək ona dedi:
“Oğul, Hektor! Bunlara bax, anana rəhm elə barı!
Bir zaman sən ağlayanda, əmizdirib susdurardım.
Oğlum bunu yadma sal, gəl qalaya, burdan vuruş,
85 Təkbaşına dayanma sən o zalımın qarşısında!
Əgər səni öldürsə, o, cəsədini evimizdə
Uzandırıb, matəm tutmaq bizə qismət olmayacaq.
Cəsədini axeylərin gəmiləri qarşısında,
Düşmənlərin arasında ac köpəklər didəcəklər!”

90 Belə dedi ata-ana yalvararaq, ağlayaraq.
Ancaq Hektor yenə əsla dönmədi öz qərarından.
Sakit durub gözləyirdi nəhəng igid Axillesi. –
Necə dağda bir kahada zəhərli ot yeyib qızmış
Bir əjdaha qıvrılarak, dəhşət saçan gözlərilə
95 Bir yolçunu pusub yaxın gəlməsini gözləyərsə, –
Eləcə də Hektor durub, par-par yanan qalxanını

Bir bucağa söykəyərək, bərk qozəblə gözləyirdi.
 Bu zaman o, öz cürətli ürəyinə belə dedi:
 100 “Vay halıma, burdan qaçıb darvazaya girsem əgər!..
 Ən əvvəl mərd Pulidamant danlayaraq decəyək ki,
 Axilles bu döyüşlərə qoşulduğu həmin gecə
 Qoşunları Troyaya qaytarmağı söyləmişdi, –
 Mənsə, əməl etməmişdim... Çox faydalı məsləhətmiş!..
 105 İndisə, öz inadımla xalqı darda qoyduğumdan,
 Utanıram troyalı kişilərdən, qadınlardan, –
 Qorxuram ki, məndən alçaq biri töhmət edib deyər.
 “Öz gücünə güvənərək, xalqı bədbəxt etdi Hektor!”
 Yəqin belə deyəcəklər... Bundan isə, xoşdur mənə
 Təkbaşına vuruşaraq Axillesi həlak edim,
 110 Ya da onun pəncəsində şan-şərəflə həlak olum!
 Bəlkə qalxan-sərpuşumu tamamilə qoyum yerə,
 Nizəmi də söykəyərək bu divara, dümdüz gedim
 Nəcəbətli Peley oğlu Axillesə söyləyim ki,
 Yelenanı qaytarırıq Atridlərə, üstəlik də
 115 Bu savaşa bais olan Parisin öz gəmisilə
 Qarət edib gətirdiyi o tükənməz sərvəti də.
 Veririk biz... Bundan başqa təklif edim, bu şəhərdə
 Olan bütün sərvəti də yarı bölüb verək ona.
 Sonra isə, troyalı başçılara and içdirib
 120 Tapşıraram ki, şəhərdə olan bütün sərvətləri
 Gizləməyib, sədəqətlə iki yerə ayırsınlar.
 Ancaq... Nədir ürəyimə əzab verən bu duyğular?
 Danışmağın nə mənası!.. Yalvarışı dinləməz o!..
 Mən silahı, zirehimi yerə qoysam, – rəhm etmədən
 125 Elə çılpaq bir qadıntək öldürəcək məni yəqin.
 Bir-birilə görüşəndə palıd ilə daş haqqında
 Söhbət açan gənc qızlarla oğlanıartək bizə əslə
 Mümkün deyil bir də başdan başlayaq bu söhbətlərə.
 Ən yaxşısı budur ki, cəld işə salaq silahları,
 130 Sonra görək kimə verir qadın Zeves şan-şöhrəti”.

Bu fikirlə gözlədi o... Axilles də Eniali
 Allah kimi dəhşət saçan sərpuşuyla şığıyır.

Qorxunc, nəhəng nizəsi də parlayırdı sağ çiyində.
 Əynindəki tunc zirehi yanan coşqun bir tonqaltək
 135 Və ya günəş şöləsitək nur saçırdı hər tərəfə.
 Onu görək, qorxu düşdü qoç Hektorun ürəyinə,
 Darvazaya dal çevirib qaçdı onun qarşısından.
 Yeyinayaq Axilles də cumdu onun arxasınca. –
 Necə dağda itiqanad şahin qorxaq göyərçinin
 140 Arxasınca uçub, ona asanlıqla yetişəndə,
 Göyərçin bərk vurnuxanda, şahin birdən qıy vuraraq,
 Yaxınlaşdı onu didmək istəyərsə, bircə anda, –
 Axilles də şığıyır, Hektor isə, divarların
 Dibi ilə ora-bura vurnuxaraq bərk qaçırdı.
 145 Divardibi yollar ilə bir təpəni, bir ağacı
 Ötüb onlar qaçırdılar bircə an da dayanmadan.
 Çatdı onlar büllur sulu cüt bulağa... Bu saf sular
 Burdan axıb dərin, coşqun Ksanfa tökülürdü...
 Birincisi – isti soydu, buxarlıydı üstü daim,
 150 Sanki yanğın vardı burda, qalın tüstü ucalırdı.
 İkincisi – hətta isti yay günü də daim buztək,
 Yağan qartək, ya dolutək – sərin, soyuq, dişdonduran.
 Yanlarında nəhəng göllər, hər tərəfi gözəl-göyçək,
 Yastı daşlar döşənmişdi sahillərə, diblərinə.
 155 Hərbdən əvvəl, axeylilər Troyaya gəlməmişdən,
 Troyalı qız-gəlinlər burda paltar yuyardılar... –
 Burdan gəlib ötdü onlar, – biri qaçır, biri qovur.
 Qaçan güclü, qovan isə, üstün idi ondan qat-qat.
 Yaman yeyin qaçırdılar: axı onlar bu yarışda
 160 Öküz və ya dəri almaq niyyətində deyildilər.
 Burda məqsəd at ram edən mərd Hektorun canı idi.
 Ölənin şərəfinə yarışlarda gənc bir qadın
 Ya səpəyə qazanmaqçün bir dirəyin dövrəsində
 Yeyin çapan atlıartək onlar üç yol Priamin
 165 Gözəl-abad şəhərinin dövrəsinə hərləndilər.
 Bunu bütün allahlar da seyr edirdi bir kənardan.
 Ölməzlərin, fanilərin atası Zevs birdən dedi:
 “Eyvah! Mənə əziz olan bir igidi bərk qovurlar,
 Mərd Hektora heyfim gəlir, qəlbim yanır bu halıma,

170 Axı mənim şərəfimə dik İdanın zirvəsində,
Troyada – Akropolda dikbuynuzlu öküzlərin
Budlarından çox yandırılıb, qurban verib, indi isə,
Allahsifət Axill onu qovur şəhrin dövrəsinə.
Ey allahlar, yaxşı-yaxşı fikirləşin, deyin görək,
175 Necə edək: qurtaraqmı onu, yoxsa, razı olaq,
Mərdliyinə baxmayaraq həlak etsin onu Axill?”

Bayquşgözlü pak Afina belə cavab verdi ona:
“Sən, ey Şimşəksaçan ata, bu nə sözdür danışırısan?
Ta özəldən ölmək üçün yaradılmış bir insanı
180 Ölümdən sən həmişəlik xilas etmək istəyirsən!
Sən özün bil, biz allahlar bu fikrimi bəyənmirik”.

Cavabında belə dedi buludyığan Kronion:
“Əziz qızım, Afina, sən heç narahat olma əsla.
Bunu ciddi söyləmirəm, çoxdur sənə məhəbbətim.
185 Xəyalında hər nə varsa, ləngimədən et, çəkinmə!”

Afinanın ürəyindən oldu onun bu sözləri,
Olimpin dik zirvəsindən birçə anda cumdu yerə.

Yeyinayaq Axill yaman bərk qovurdu mərd Hektor
Necə dağda yuvasından qaldıraraq gənc maralı
190 Qovar köpək dərələrdən, yamaclardan aşa-aşa,
Qaçıb kola girəndə də iz aparar, tapar onu,
Əl çəkmədən, əldən salıb tutanadək qovar-qovar, –
Eləcə də Hektor qaçıb qurtarmırdı Axillesdən.
Hər dəfə o qaçıb Dardan qapısına – bürçə sarı,
195 Yuxarıdan atılacaq oxlar ilə qorunmağa
Cəhd edəndə, – Axilles tez cumub onu qabaqlayır,
Çölə sarı qovlayırdı. Özü isə, divardibi
Qaç-a-qaça, yol verməyib, onu yaxın qoymayırdı.
Röyalarda olan kimi çatmırdılar bir-birinə.
200 Nə o qaçıb qurtarırdı, nə bu onu haqlayırdı.
Hektor qaçıb gedə bilmir, Axill ona yetişmirdi.

Son dəfə də Feb Hektorun imdadına gəlib, ona
Qüvvət-cürət verməsəydi, yəqin ki, o burda əsla
Bədtaleyin pəncəsindən – nəqd ölümdən qurtarmazdı...

205 Allahsifət Axill isə, axeylərə işareylə
Əmr etdi ki, ox ya nizə atmasınlar mərd Hektora, –
İstəmirdi ondan əvvəl vursun onu bir başqası.
Dördüncü yol onlar gəlib bulaqlara yetişəndə,
Zeves ata alıb qızıl tərəzini, – hər gözüne
210 Qoydu əzab-əziyyətli məşum ölüm qüresini.
Axilleslə mərd Hektorun bunlar ölüb qüresiydi.
Tən ortadan qaldıranda, Hektorunku ağır gəldi,
Çəkdi onu Aid sarı... Feb də ondan üz döndərdi.
Bayquşgözlü Afinasa, yaxın gəlib Axillesə
215 Çox mənalı sözlər ilə ona belə xitab etdi:
“Ey allahlar sevimlisi, Axill! Yəqin əminəm ki,
Bu gün axey qoşununa şən-şərəf edəcəyik.
Hektor necə sərt cəngavər olsa da, biz bu gün onu
Həlak edib, ordugaha şən-şöhrətlə bəxş dönəcəyik.
220 Köməkçisi Feb nə qədər Zevs ataya yalvarmaqla
Qurtarmağa cəhd etsə də, xilas edə bilməyəcək.
Hələ dayan, dincəl bir az!.. Mən də gedim qoy Hektoru
Qızısdırım, aldadım ki, çıxsın sənə vuruşmağa!”

Belə dedi. Axilles də sevinərək razı oldu.
225 Durub bir az, söykəndi öz nəhəng göyrüş nizəsinə.
Afinasa, üzdən, səsdən Deifoba bənzər halda
Tez Hektora sarı getdi... Yaxınlaşan kimi ona
Çox mənalı sözlər ilə xitab edib belə dedi:
“Ey əzizim!.. Yeyinayaq Pelid səni bərk qısnayıb,
230 Üç yol qovub, hərləndirib İlionun dövrəsinə, –
Ancaq geri dönmək yoxdur, burda durub bərk vuruşaq!”

Parlaqşərpuş igid Hektor ona belə cavab verdi:
“Ey Deifob, Priamla Hekubanın övladları
Arasında sən həmişə mənə əziz dost olubsan.
235 İndi isə, bir qat daha artdı sənə məhəbbətim.

Məni xilas etmək üçün o qaladan tək birçə sən
Çıxıb gəldin... Başqaları qaldı orda rahat-laqeyd!”

Bayquşgözlü Afinasa, ona yenə belə dedi:
“Ah, əzizim, atam-anam dizlərimə sarılaraq
240 Yalvardılar, dostlar da çox dedilər ki, qalım orda.
Hamısının ürəyinə indi yaman qorxu düşüb...
Ancaq mənim qəlbim orda qalmağıma tab etmədi.
Haydı, hücum! Tez vuruşaq! Gəl yağdıraq nizələri!
Görək sonu nə olacaq: onu bizi həlak edib
245 Aparacaq bizim qanlı zirehləri gəmilərə,
Yoxsa onu sən nizənlə vurub həlak edəcəksən!”

Belə deyib hiylə ilə öz ardınca çəkdi onu.
Bir-birinə şığıyaraq, qabaq-qənşər gələn kimi
İlk olaraq parlaqsərpuş Hektor dedi Axillesə:
250 “Ey Pelid, gəl, qabağından daha dönüb qaçmaram mən,
Vuruşmaqdan çəkinərək Priamın şəhərinə
Üç yol dövrə vurdum, – indi qəlbim mənə ömr edir ki,
Yeter artıq, gəl vuruşaq: ya öldürər, ya ölürəm!..
Ancaq təklif edirəm ki, ilahların hüzurunda
255 Əhd eləyək, onlar yaxşı münsif olar əhdimizə:
Əgər Zevsin hökmü ilə mən öldürsəm səni, bil ki,
Cəsədini əsla təhqir eləməyəm, yalnız gözəl
Zirehini soyundurub apararam... Nəşinisə,
Axeylərə qaytararam, – sən də belə etməlisən”.

Bərk qəzəblə baxıb ona cavab verdi mərd Axilles:
260 “Ey əbədi mənfur Hektor, şərt-şürutu bir yana qoy!
Aslanlarla insanların arasında nə and-aman?
Qurdla quzu bir-birilə razılaşmaz heç bir zaman,
Bir-birinə qarşı onlar daim qəddar düşmən olar.
265 Biz də əsla uzlaşmarıq... Nə qədər ki, ya mən, ya sən
Sərələnib öz qanıyla o qanıçən sərt Aresi
Doğdurmayıb, – aramızda əsla bir şərt ola bilməz!
Topla bütün qüdrətini: indi gərək cəhd edərek
Var gücünlə, cürətinlə, hünərinlə vuruşasan.

270 Daha qaçmaq mümkün deyil, birçə anda pak Afina
Nizəm ilə vurur səni... Bu gün gərək öldürdüyün
Dostlarımla acığını tamamilə çıxam səndən!”

Belə deyib, qolaylandı, atdı uzun nizəsini
Ancaq bunu görcək Hektor cəld əyildi, nizə isə,
275 Düz başının üzərindən ötüb batdı sert torpağa.
Afinasa, qoşunların sərkərdəsi mərd Hektordan
Gizlin onu cəld qaldırıb verdi yenə Axillesə.
Hektor isə, belə dedi Peley oğlu qəhrəmana:
“Ey allaha bənzər Pelid,boşa çıxdı nizən, yaqin
280 Taleyimi sənə Zeves söyləməyib, uydurursan,
Boş sözlərlə qorxutmağa cəhd edirsən məni, – bəlkə
Beləliklə cürətimi-qüdrətimi azaldasan!
Yox, qaçmaram qabağından, nizən daldan dəyməz mənə!
Düz üstünə yeriyrəm... Allah sənə qismət etsə,
285 Sənəmdən vur!.. Hələlik sən özün qorun nizəmdən!.. Ax,
Kaş ki, sən bədənə bataydı bu iti nizəm.
Sən ölsəydin troyalı qoşunlara herb də asan
Gələrdi çox, – qorxudubsan hamısının gözlərini!”

Belə deyib qolaylandı, atdı uzun nizəsini.
290 Nizə döydi Axillesin qalxanının ortasından
Ancaq ordan sıçrayaraq yana getdi.. Nizəsinin
Belə boşa çıxdığını görüb Hektor, yaman yandı.
Çaşıb qaldı: ikinci bir nizə yoxdu vuruşmağa.
Uca səslə çığırdı o, ağ qalxanlı Deifoba,
295 Nizəsini versin ona... Gördü yoxdur yanında o.
Onda işi başa düşüb, belə dedi öz-özünə:
“Eyvah! Mənə allahlar da ölüm hökmü verib yaqin!
Elə güman edirdim ki, mərd Deifob yanımdadır,
Oysa yoxmuş, – ah, Afina aldadıbmiş məni, eyvah!
300 İndi artıq ölüm mənim qarşımdadır, yaxındadır!
Ondan qaçmaq mümkün deyil! Mənə daim kömək edən
Zeves ilə oğlu Feb də yaqin daha ölməyimi
Qət edəblər... Bu gün tale verəcəkdir öz hökmünü.
Ancaq mən də vuruşmadan, şan-şərəfsiz ölmərəm, yox!
305 Gərək elə vuruşam ki, dastan olsun nəsilərə!”

Belə deyib, cəld əl atdı belindəki kəməmindən
 Çəkdi iti, ağır, nəhəng, dəhşət saçan qılıncını, –
 Göy üzündə süzə-süzə yerdə körpə bir quzunu,
 Ya da qorxaq bir dovşanı ovlamaqçün birdən-birə
 310 Qalın qara buludlardan şığıyan bir qartal kimi,
 Mərd Hektor da yumurlanıb-açılarıq, dəhşət ilə
 Qılıncını oynadaraq, bərk şığıdı Axillesə...
 Axilles də var gücünü toplayaraq cumdu ona.
 Qəşəng-möhkəm qalxanını önə tutdu, başındasa,
 315 Yırğalandı dörd daraqlı sərpuşunun zər qotazı.
 Zər tükləri daraqlara mahir Hefest bənd etmişdi.
 Gece sair ulduzların arasında ən gözəli
 Necə par-par parıldayıb, hamıdan çox nur saçarsa,
 Axillesin nizəsinin ucu elə parlayırdı.
 320 Bu nizəni sağ əlində tutub, Axill baxırdı ki,
 Hektorun ağ bədənindən açıq qalmış bir yer görsün.
 Ancaq onun mərd Patroklu soyub özü geyindiği
 Möhkəm zireh bədənini başdan-başa bərk örtmüşdü.
 Yalnız boynu bədəninə bitişdiyi yerdən azca
 325 Açıq idi... Can almağa ən qorxulu yerdi ora...
 Mərd Axilles nizəsinə tuşladı düz həmin yerə.
 Zərif boynu dəlib keçdi iti nizə birçə anda.
 Nizə onun hülqumunu tamamilə üzmedi ki,
 Son nəfəsdə Axillesə bir neçə söz deyə bilsin.
 330 O yıxıldı... Axill isə, bərk çığırdı qürur ilə:
 “Mərd Patroklu öldürüb sən sağmı qalmaq istəyirdin?
 Mən döyüşdən kənarda yəni, heç məndən də çəkinmədin!
 Yox, ey sarsaq! Mərd Patroklun arxasında, düşərgədə,
 Gəmilərin yaxınında igid dostu – mən vardım, mən!
 335 Bükdüm sənə dizlərin! İndi sənə itlər, quşlar
 Didəcəklər, – onu isə, axeylilər dəfn edəcəklər!”

Parlaqsərpuş Hektor ona belə dedi zarıyaraq:
 “And verirəm öz canına, əziz ata-anana, gəl,
 Məni axey itlərinə yem eləmə, yalvarıram!
 340 Əvəzində atam-anam sənə bol-bol sərvət verər,
 Sən də qaytar cəsədimi qoy evimdə, vətənimdə

Troyalı arvad-kışı matəm qurub yas tutaraq,
 Od qalayıb, cəsədimi mərasimlə yandırınlar”.

Yeyinayaq Axill ona qəzəb ilə baxıb dedi:
 345 “Köpək! Məni ata-anama, öz canıma and vermə sən!
 Əgər coşqun qəzəbimə əməl etsəm, sənə indi
 Diri-diri doğrayaraq çiy ətinə yeyəm görək!
 Yox, Hektor yox, daha sənə heç kəs xilas edə bilməz!
 Mənə on qat, iyirmi qat artıq hər cür dövlət-sərvət,
 350 Hətta qadir Dardan oğlu Priam diiz sən çəkiddə
 Xalis qızıl vəd etsə də, – yenə anan öz evində
 Öz oğlunu yatağına uzadaraq, mərasimlə
 Məclis qurub sənə əsla yas saxlaya bilməyəcək.
 Ac köpəklər, vəhşi quşlar didəcəklər cəsədini!”

Parlaqsərpuş Hektor ona belə dedi can verərkən:
 355 “İndi sənə tanıdım mən, bildim nahaq yalvarıram
 Sənə rəhmətə getirməyə... Dəmərdənmiş sənə qəlbin!
 Ancaq qorx ki, məndən ötrü allahların qəzəbiylə
 Paris ilə oxatan Feb, – nə qədər də güclü olsan,
 360 Sənə Skey qapısında bir gün həlak edəcəklər!”

Belə dedi... Qadir ölüm yumdu onun gözlərini,
 Gəncliyinə, saflığına təəssüflə ağlayaraq,
 Bədənindən çıxıb ruhu uçdu Aid aləminə...

Axill onun cəsədinə xitab edib belə dedi:
 365 “Sən öl get! Qoy ulu Zevsin, allahların
 Hökmü ilə ölüm nə vaxt gəlir-gəlsin, hazıram mən!”

Belə deyib çəkdi onun cəsədindən nizəsinə,
 Qana batmış zirehini soyundurdu... Birçə anda
 Axeylilər axışaraq Hektorun o gözəl, uca
 370 Qamətini seyr edərək, ona heyran qaldı hamı
 Hərə onun bədəninə nizə ilə vurub, sonra
 Bir-birinə baxa-baxa çoxu belə söyləyirdi:
 “Bir zaman o, gəmiləri odlandıran qoç Hektorun
 Əvvəlkindən çox yumşalıb o yenilməz sərt bədən!”

375 Belə deyib yaxınlaşır, nizə ilə vururdular,
Yeyinayaq Axill onun zirehini soyundurub,
Axeylərin arasında dayanaraq belə dedi:
“Əziz dostlar, siz, ey qoşun başçıları! Müşavirlər!
İndi ki, mən allahlardan köməylə bizə ön çox
380 Zıyan verən bu igidi öldürməyə nail oldum,
Gəlin şəhri dövrələyək, görək indi troyanlar
Nə edirlər, bundan sonra qəsd nədir düşmənlərin.
Hektor həlak oldu, – görək yenə uca Troyada
Qalacaqlar, yoxsa onu tərək eləyib gedəcəklər?
385 Ancaq nədir məni belə düşündürən bu fikirlər?
Əziz Patrokl düşərgədə hələ də dəfn edilməmiş
Qalır... hələ nə qədər ki, canlıların arasında
Canım sağdır, onu əsla unutmaram bircə an da.
Hərçənd Aid aləmində bir-birini yad etmirlər,
390 Mən olsəm də, orada da yad edərem əziz dostu!
Ey Axeya igidləri, gəlin pean oxuyaq biz.
Sonra alıb cəsədi də gəmilərə sarı gedək!
Böyük zəfər qazandıq biz, troyanlar allah kimi
Sayıb dua etdikləri qadir Hektor həlak oldu”.

395 Belə deyib, Hektorla o, çox nalayiq rəftar etdi:
Onun iki ayağını vurub dəldi dabanından,
Qayış salıb uclarını bənd elədi gərdunəyə,
Çiyinləri, başı qaldı toz-torpağın üstə yerdə.
Zirehini dik qaldırıb, gərdunəyə qoyub, mindi,
400 Qamçıladi atlarını... Yeyin-yeyin çapdı atlar.
Bulud kimi toz ucaldı süründükcə cəsəd yerdə.
Qara saçlar, o gözəl baş batdı tamam toz-torpağa.
Şimşəksaçan Kronion düşmənlərə imkan verdi
O cəsədi öz yurdunda belə təhqir etməyə.

405 Başı tamam toz içində... Ana yolub saçlarını,
Öz oğluna baxa-baxa başdan gözəl örtüyünü
Tullayaraq, şivən salıb fəryad etdi yana-yana...
Atası da yazıq-yazıq ağlayırdı... Bütün şəhər
Bircə anda doldu fəryad, ah və nələ səslərilə.

410 Sanki qat-qat bütün uca Troyanı başdan-başa
Coşqun yanğın alovları bürümüşdü hər tərəfdən.
Priamı zorla tutub saxlayırdı öz dostları,
Vumuxaraq can atırdı bürədən kənar çıxmaq üçün.
Toz-torpaqda çırpınaraq, hər birinə öz adıyla
415 Müraciət edə-ədə, yazıq-yazıq yalvarırdı:
“Aman, dostlar, qoyun gedim təkbaşına bu şəhərdən!
Qoyun gedim axeylərin gəmiləri duran yerə!
O insafsız zalıma mən yalvararam-yaxararam,
Belkə rəhmi gələ mənim bu yaşında göz yaşına!
420 Axı onun özünün də evdə məntək atası var.
Qoca Peley onu bizə bir qənimtək böyütmüşdür.
Hamıdan çox mənə qənim oldu ancaq onun oğlu,
Neçə-neçə gənc oğlumu həlak etdi döyüşlərdə!
Hamı mənə dərd olsa da, ancaq yenə hamıdan çox
425 Mərd Hektorun dərdi məni yəqin həlak edəcəkdir!
Barı mənim qucağında can verəydi! Onda yenə
Yazıq, bədbəxt anası da, mən də barı ağlayaraq
Göz yaşıyla söndürərdik qəlbimizin alovunu!”

Belə dedi hönkürərək... Adamlar da ağlaşdılar.
430 Hekuba da qadınların arasında oxşayırdı:
“Oğul, daha səndən sonra dərd içində, qəm içində
Neyləyim mən bu dünyada? Bu şəhərdə gecə-gündüz
Sənə baxıb foxr edirdim, İlionda arvad-kəşi, –
Hamıya sən pasibandın... Allah kimi sayılırdın...
435 Çünki sağkən şan-şərəfdin bu ölkədə hamıya sən...
Əfsus... Ölüm bəd taleylə üstün gəldi sənə, əfsus!..”

Belə dedi hönkürərək... Arvadısa, öz evində
Bixəbərdi mərd Hektordan: heç bir qasid mərd ərinin
Bürədən kənar qalıb həlak olduğunu deməmişdi.
440 Uca evdə, bir otaqda qalın qumaş toxuyurdu,
Rəng-rəng əlvən gül-çiçəklər nəqş edirdi üzərinə.
Qıvrımsaçlı kəzilərə əmr etmişdi od qalayıb
Səpayədə su qoysunlar Hektor hərbdən qayıdanda,
İliq hovuz hazır olsun, o da çimib rahatlansın...

445 Heç əqlinə gəlmirdi ki, mərd Hektoru, burdan uzaq,
Axillesin əllərilə öldürmüşdür o Afina...
O, qüllədən gələn fəryad səslərini eşidəndə,
Bədəninə lərzə düşdü, məkiki də saldı yerə.
Qıvrımsaçlı kənzilərə sarı dönüb belə dedi:
450 "İki nəfər gəlsin mənə! Gedim, görüm orda nə var.
Qaynatamın səsi gəlir, ürəyim də bərk çırpınır,
Dizlərim də əsim-əsim əsir: yəqin Priamın
Övladından kimə isə, bir fəlakət üz vermişdir.
455 Dilim-ağzım yansın, ancaq düzü yaman qorxuram ki,
Allahsifət Peleyoğlu Yeyinayaq, mərd Hektoru
Təkləyərək bürçdən kənar, darvazadan xeyli uzaq
Düzənliyə qovlayaraq şirin candan məhrum edəl!
Axı Hektor heç vaxt qoşun arasında qalmayaraq,
Hücum edir irəliyə, şücaətlə vuruşmağa".

460 Belə deyib həyəcanla menadətək cumub çıxdı
Sarayından... Kənzilər də yüyürdülər arxasınca.
O, qülləyə çatan kimi, bürçə çıxıb kişilərin
Toplaşdığı yerdən baxıb gördü: eyvah! – O meydanda
Çapar atlar mərd Hektorun cəsədini amansızca
465 Sürüyürlər axeylərin gəmiləri duran yerə...
Zülmət gecə çökdü o an gözlərinə, Andromaxa
Heç dinmədən qəşş ələyib üzüquyulu sərələndi.
Dartıb atdı başındakı parlaq lenti, çutqusunu,
İncə zərif tor örtüyü... – bunu ona bir zamanlar
470 Parlaqsərpuş Hektor saysız sərvət verib, öz vətəni
Getiondan gəlin edib gətirdiyi həmin o gün,
Qızıl taclı Afrodita bəxş etmişdi məhəbbətlə. –
Baldızlar da, gəlinlər də tez başına toplaşaraq,
Yarımcən bir halda onu aralıqda saxladılar.
475 Gözlərini açıb huşa gələn kimi, hönkürərək,
Troyalı qadınların arasında nalə çəkdi:
"Hektor, yaman bədbəxtəm mən! Taleyimiz birdir bizim:
Sən Priamın sarayında, Troyada, mən meşəli
Plakdakı Fivada mərd Getionun evindəcə doğulmuşuq...
480 Bədbəxt atam uşaqlıqdan mənə bədbəxt böyütmüşdür

Heç dünyaya gəlməsəydim, daha yaxşı olardı, ah!
İndi Aid aləminə – yer altına gedərək sən
Məni burda sarayında dərdə-qəmə qərq ələyib,
Dul qoyursan... Bizim bədbəxt oğlumuz da
485 Hələ körpə bir uşaqdır... Sən də öldün, nə sən ona
Havadarlıq edəcəksən, nə o sənə... ah, ey Hektor!..
Axeylərin qan-qadali qırğımından sağ qalsa da,
Yalnız zəhmət, cövr-cəfa olacaqdır onun payı...
490 Yadlar onun tarlasının məzrlərini pozacaqlar,
Yetim uşaq yoldaşdan da, oyundan da məhrum olar.
Üzü qara, gözü yaşlı olar daim yazıq yetim.
Atasının dostlarının evlərinə gedib əgər
Onun-bunun ətəyindən tutsa, bəlkə bəziləri
Rəhm ələyib birçə qədəh şərab verər, – o bədbəxtin
495 Dodaqları islansa da, damağına dadı çatmaz.
Validəynli yaşlıları məclislərə qoymaz onu,
Döyüb-söyüb qovlayarlar içlərindən həqarətlə:
"Rədd ol burdan! Sənin atan bu məclisdə qonaq deyil!"
Əvvəlləri atasının qucağında yalnız ilik,
500 Cızdağ yeyən Astianakt məlul-mələl ağlayaraq,
Yazıq bikəs anasının qucağına sığmacaq...
Əvvəlləri şirin yuxu gələn zaman oynamaqdan
Əl çəkərək dayəsinin qucağında dadlı-dadlı
Yemək yeyib, yatağında mışıl-mışıl yuxulayardı.
505 Troyanlar seve-seve "Astianakt" dedikləri
Uşaq indi yetim qalıb nə cəfalar çəkəcəkdir!..
Bəli, səndin Troyanı hifz ələyən, təkçə səndin!
İndi isə, bizdən uzaq gəmilərin qarşısında
İtlərə yem olacaqsan, qurd salacaq gül bədənin.
510 Arvadımın əllərilə hazırlanmış incə-zərif
Paltarların evdə qalır, sənə, orda çıl-çılpaqsan!
Mən də yığıb hamısını atacağam yanar oda...
Onlar sənə bundan sonra daha lazım olmayacaq!..
Şərəfinə hamısını yandırıb kül edəcəyəm!"

515 Belə deyib ağladıqca, hönkürürdü arvadlar da...

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ NƏGMƏ

Patroklun şərəfinə oyunlar

İlionda hamı belə məyus idi... Axeylərsə,
Hellospontun sahilinə, ordugaha yetişərək,
Qaraçanaq gemilərə dağılmışdı hamı.. Ancaq
Mirmidonlu qoşunları buraxmadı mərd Axilles.
5 Döyüşsevən dostlarına xitab edib belə dedi:
“Siz, ey mənim mərd dostlarım yeyinathı mirmidonlar!
Biz atları hələ açıb dincəlməyə buraxmayaq.
Gərdunəli – atlı, hamı mərd Patroklun cəsədinə
Yaxın gedib, şərəfinə ləyaqətlə yas saxlayaq,
10 Ağlayaraq, oxşayaraq təskin edək qəlbimizi,
Atları da açıb orda, oturub şam eləyərək”.

Axilles ilk başlayınca hamı bərkdən nalə çəkdi.
Ağlaşaraq hərləndilər üç yol nəşin dövrəsinə.
Hamısını ağlaşmağa pak Fetida sövq edirdi.
15 Göz yaşları islatmışdı paltarları, torpaqları.
Mərd başçıya onlar belə yana-yana ağlaşdılar.
Yeyinayaq Axilles öz igidqıran əllərini
Sinəsinə qoyub onun, ilk başladı ah-naləyə:
“Aiddə də olsan, – sevin, əziz dostum, igid Patrokl!
20 Sənə olan hər vədimi yetirirəm yerinə mən:
O Hektorun cəsədini itlərə yem edəcəyəm,
Tonqalmanın önündəsə, sənin üçün öc alaraq
On iki gənc troyalı igid başı kəsecəyəm!”

25 Belə deyib o Hektorla çox naləyiq roftar etdi:
Üzüquylu atdı yerə, o cəsədin qarşısında.

Bu arada mirmidonlar çıxarıb tunc zirehləri,
Berk kişnəşən atları da açıb rahat elədilər.
Əyləşdilər Axillesin gəmisinin qarşısında.
O da əziz dostu üçün ehsan verdi səxavətlə...
30 Xeyli cavan kök öküzlər xırıldadı kəsiləndə,
Xeyli keçi, yağlı qoyun, ətli-piyli kök donuzlar
Kəsilərək qalaq-qalaq tonqalların üzərində
Coşqun Hefest alovunda parıl-daşıb qızardıldı.
O qədər qan axmışdı ki, qədəh-qədəh doldur, al iç!

35 Bu vaxt başqa sərkərdələr Axillesin qəzəbini
Çətinliklə yatızdırıb, minnət ilə apardılar
Baş sərkərdə Aqamemnon Atreidin hüzuruna.
Aqamemnon Atreidin çadırına gələn kimi,
Əmr olundu od qalayıb, səpayədə su qoysunlar.
40 Bəlkə Pelid razı olub, qan-tərini yuya təmiz.

Ancaq Axill qətiyyətlə rədd eləyib, berk and içdi:
“Allahların ən ulusu qadir Zevsə and olsun ki,
Öz dostumun cəsədini yandıraraq, üzərində
Uca təpə qalamamış, saçlarımı kəsdirməmiş,
45 Mən başıma bir damcı da su vurmaram, yuyunmaram.
Nə qədər ki, bu dünyada hələ sağam, ömür edirəm.
Bir də mənə belə böyük ağır matəm qismət olmaz.
Çarə yoxdur, gəlin mənfur yeməklərdən yeyək, ancaq
Ey hökmdar Aqamemnon, buyruq ver ki, dan sökəndə
50 Meşədən bol odun gəlsin, yer altının zülmətinə
Səfər edən bir ölüyə nə lazımsa, hazır olsun.
Qoy hər şeyi udan alov onu da məhv eləyərək,
Nəzərlərdən nəhan etsin, hamı getsin öz işinə”.

Dinləyərək Axillesi hamı razı oldu buna.
55 Tez-tələsik şam yeməyi hazırlandı, başladılar,
Hamı yedi, bu məclisdə ac qalmadı bir nəfər də.
Yeyib-içib, doyub sonra bütün sair sərkərdələr
Çıxıb getdi düşərgədə rahat yatıb dincəlməyə...

Axilessə, ləpələrin axışdığı qum sahilə,
60 Quru yerdə uzanaraq, dərindən ah çəkməkdəydi.
Toplaşmışdı dövrəsinə mirmidonlu yoldaşları.
Orda onu ürəkləri təskin edən yuxu basdı, –
Dərin yuxu, şirin yuxu... O Hektoru küləkdöyən
İlionun dövrəsində qovalarkən, yorulmuşdu...
65 Birdən bədbəxt mərd Patroklun ruhu əyan oldu ona:
Böy-buxunlu, səsi, gözü, tamam ona bənzəyirdi.
Hətta o da Patrokl geyən paltarları geyinmişdi.
Axillesin başı üstə durub belə dedi ona:
“Rahat-rahat yatırsan!.. Ah, unudubsan məni, Axill!
70 Sağlığımda sən mənə hey belə laqeyd olmamışdın!
Ölənlərin ruhları heç qovur məni o qapıdan,
Çayı keçib, içlərinə qarışmağa qoymayırlar.
Aidin gen darvazası önündə hey gəzişirəm.
75 Darıxıram, ver əlini! Cəsədimi yandırarsanız,
Bir də bura qayıtmaram əsla Aid aləmindən.
Bəli, əziz dost-aşnadan bir kənara çəkilərək,
Diri-diri sənə birgə bir də söhbət etmərəm mən.
Doğuluşdan bizi güdən zalım Kera uddu məni.
80 Ancaq sən də, ey allaha bənzər Axill, Troyanın
Divarları qarşısında, bil ki, həlak olacaqsan.
Mənim başqa bir xahişim vardı, ona əməl elə:
Sizinkilər ilə yaxın yerdə olsun gəmiklərim, –
Çünki sənə birgə sizin evinizdə böyüdüm mən.
85 Mən uşaqkən atam Menet Opoyentdən məni sizə
Gətirmişdi. Orda adam öldürmüşdüm təsadüfən:
Amfidamant oğlunu mən, oyuncaqçın dalaşaraq,
Qəsd etmədən, anlamadan öldürmüşdüm... Onda atan
Məşhur atbaz Peley məni qəbul edib, tərbiyəmlə
90 Məşğul olub, döyüslərdə sənə yavər eləmişdi.
Gərək bizim külümüzü Fetidanın bəxş etdiyi
Qoşaqlı qızıl güldən hifz eləsin öz qoynunda”.

Yeyinayaq Axilles də belə dedi cavabında:
“Əziz dostum, söylə görüm, niyə durub gəldin bura?
95 Niyə mənə belə bir-bir danışırısan olanları?”

Nə əmr etsən, yəqin bil ki, edəcəyəm hamısını.
Ancaq yaxın gəl, bir görüm! Gəl səninlə qucaqlaşaq,
Heç olmasa, acı-acı ağlaşaraq vidalaşaq!”

100 Belə deyib öz əlini uzatdı o, yoldaşına,
Ancaq...Birdən onun ruhu duman kimi vıyılıyla
Batdı yerə... Axill qalxıb təəccüblə əllərini
Yelləyərək qəmgin-qəmgin belə dedi öz-özünə:
“Ey allahlar, demək Aid aləmində insanların
105 Ruhları da kölgə kimi gəzişirlər, cansız xəyal...
Bədbəxt dostum mərd Patroklun ruhu gecə sübhə kimi
Durub mənim qabağında acı-acı hönkürürdü,
Danışırdı olanları, üzdən ona bənzəyirdi”.

Belə deyib, hamısını ağlatdı o dostlarının...
Gül yanaqlı Eos qalxıb, o cəsədin qarşısında
110 Ağlar gördü hamısını... hökmürəvan Aqamemnon
Ordugaha adamları toplayaraq əmr etdi ki,
Bol-bol odun daşsınlar, hamısına nəzarəti
İdomeney dostu igid Meriona tapşırırmışdı.
Balta, kəndir götürərək, hamı çıxıb düşdü yola,
115 Qatırları önlerine qatıb onlar hər tərəfə,
Eniş-yoxuş, sağa-sola yayılaraq, axır gəlib
Bol meşəli dik İdanın otayına yetişdilər.
Mis baltalar düşdü işə, nəhəng palıd ağacları
Şaqqılıyla, gurultuyla sərilirdi bir-bir yerə.
120 Ağacları doğrayaraq yüklədilər qatırlara.
Qatırlar da, dırnaqlarla sərt torpağı eşə-eşə,
Köl-kosların arasılə düzənliyə yönəldilər.
Şalbanları odunçular daşıyırdı, çünki bunu
Başçıları mərd Merion onlara əmr eləmişdi.
125 Şalbanları Axillesin Patrokl üçün məzar yeri
Seçdiyi bir dik sahile qaladılar cərgə-cərgə.

Odunları daşıyaraq qalayandan sonra hamı
Əyləşərək gözlədilər. Axilles də öz döyüşkən
Mirmidonlu dostlarına əmr etdi ki, zirehləri

Geyinərək, tez qoşsunlar atlarını gərdunəyə.
130 Mirmidonlar cəld qalxaraq geyindilər zirehləri,
Sürücülər, döyüşçülər tez mindilər gərdunəyə.
Gərdunələr öndə, sıx-sıx piyadalar arxasınca,
Ortada da öz dostları, – mərd Patroklun cəsədini
Aparırdı... Saçlarını kəsib onlar atırdılar
135 O cəsədin üzərinə... Saç çulğadı onu tamam...
Başındansa mərd Axilles tutub onun qəmgin-qəmgin,
Öz qəhrəman mərd dostunu düz Aide ötürürdü...

Axillesin göstərdiyi yerə gəlib çatan kimi,
O cəsədi yerə qoyub şalbanları cəld düzdülər.

140 Bu vaxt igid Axillesin ağına bir fikir gəldi.
Tonqaldan yan çəkilərək, uşaqlıqdan çay allahı,
Sperxeyçün saxladığı qumral, qıvrım saçlarını
Kəsə-kəsə, gur dənizə nəzər salıb bərkədən dedi:
“Ey Sperxey, atam sənə nahaq yerə əhd edib ki,
145 Əziz yurda sağ qayıtsam, saçlarımı kəsib sənə
Bol-bol qurban verib, əlli qoç kəsəcək, qanları da
Ətir saçan qurbangahdan tökülecək bulacağına...
Atam belə əhd etmişdi... Əhdə əməl etmədin sən!
150 İndi ki, mən qayıtmalı olmadım öz vətənimə,
Saçlarımı bu qəhrəman, mərd Patroklə bəxş elədim!”

Belə deyib saçlarını qoydu onun əllərinə.
Bunu görcək hamısının ürəkləri bərk kövrəldi.
Batan günəş onları qəm içində tərk edəcəkdi, –
155 Əgər Axill Atreidə deməsəydi bu sözləri:
“Ey Atreid! Axeylilər hər əmrinə əməl edər, –
Daha vaxtdır, ağlamaqla qəlbimizi təskin edək.
Əmr elə ki, dağılsınlar, şam yeməyi hazırlansın.
Ölən üçün ən çox yanan biz özümüz nə lazımsa,
160 Eləyərək... Qoy başçılar qalsın bizim yanımızda”

Bu sözləri eşidəntək hökmürəvan Aqamemnon
Camaatı tez göndərdi gəmiləri duran yerə.

Yalnız dəfnə qoşulacaq sərkərdələr qaldı orda.
En-uzunu yüz pilləlik xeyli şalban düzüb onlar
165 Cəsədi də qaldıraraq qoydular lap təpəsinə.
Kök qoyunlar, əyribuynuz öküzlərdən xeyli kəsib
Dəriləri soyub, sonra piylərini ayırdılar.
Axill çıxıb, mərd Patroklun cəsədini başdan-başa
Təpəsindən durnağadək bu piylərlə çulğaladı.
170 Bal-yağ dolu ikiqulplu küpləri də yığdı ora.
Dərin-dərin ah çəkərək, dörd atı da atdı oda.
Axillesin qapısında doqquz köpək vardı daim,
İkisini ayıraraq, kəsib atdı o tonqala.
Sonra da ən ləyaqətsiz – insafsız bir iş tutdu o:
175 Troyanın nəcabətli gənclərindən düz on iki
Qəhrəmanın başlarını kəsdi iti xəncərilə,
Tonqalı bərk qızıdırıb, acı-acı hönkürərək,
Öz dostuna xitab, edib belə dedi uca səslə:
“Aiddə də olsan, – sevin, əziz dostum, igid Patrokl!
180 Hüzurunda hər vədime bir-bir əməl cəyirəm!
Düz on iki troyalı nəcib gənc də sənə birgə,
Ey qəhrəman Menet oğlu bu tonqalda yanacaqdır.
Hektorusa, yandırmayıb, itlərə yem edəcəyəm!”

Belə dedi. Hektora heç itlər yaxın düşmədilər.
185 Zevsin qızı Afrodita qovlayırdı köpəkləri.
Gecə-gündüz gül yağlayırdı cəsədi ki,
Axill onu sürüyəndə xarab olub dağılmasın.
Feb-Apollon o cəsədin uzandığı yer üstünə
Göyə qədər qapqara bir qalın bulud çəkmişdi ki,
190 Üzerinə günəş düşüb qurutmasın damarları,
Tez çürüdüb vaxtsiz xarab eləməsin o cəsədi.

Ancaq tonqal alovlanıb guruhurla yanmayırdı.
Yeyinayaq Axill onda buna da bir çarə tapdı.
Kənar durub, küreklərə – Borey ilə Zefire də
195 Dua edib yalvararaq, bol-bol qurban nəzir dedi:
Qızıl qədəh dolduraraq şərab səpdi, yalvardı ki,
Tez əssinlər, tonqalı bərk qızıdırıb coşduraraq,

Cəsədləri yandırsınlar... Axillesin duasını
Eşidəndə, İrida cəld həmin külək – allahlarm
200 Hüzuruna cumdu... Onlar tufansaçan pak Zefirin
Sarayında kefdəydilər, – pak İrida astanada
Gəlib durdu... Onu görə, hamı qalxıb dəvət etdi
Öz yanına. İridasa, oturmaıy o məclisdə,
Belə dedi orda olan küləksaçan allahlara:
205 Oturmağa halım yoxdur, tələsirəm, gedim çatım
Okeanın sahilində efioplar ölkəsinə.
Orda ölməz allahlara bol qurbanlar veriləcək...
Yeyinayaq Pelid bol-bol nəzir deyib, gur-gur əsən
Zefir ilə pak Boreyi dəvət edir ordugaha,
210 Əsib orda mərd Patroklun cəsədinin qoyulduğu
Tonqalları yandırsınlar... Axeylər yas içindədir”...
Belə deyib İrida tez getdi. Onlar cəld qalxaraq,
Buludları qova-qova gurultuyla bərk əsdilər.
Yetişdilər pak dənizə, – viyıldayan fırtınadan
215 Dalğalar dik qalxdı, onlar Troyaya çatan kimi,
Bərk əsdilər, sönən tonqal coşdu-daşdı.
Bütün gecə viyılıyla coşdurdular o tonqalı.
Yeyinayaq Axilles də bütün gecə ikiqulplu
Qədəh ilə nəheng qızıl kraterdən torpaqlara
220 Şərab səpdi. Yer islandı al şərabdan, bol şərabdan.
Səsleyirdi səpə-səpə mərd Patroklun ruhunu da. –
Cavan subay bir oğlunun cəsədini yandıranda
Ata, onun kədərilə necə yanıb odlanarsa, –
Pelid də öz dostu üçün belə yanır-odlanırdı.
225 Ağır-ağır dolanırdı o tonqalın dövrəsinə...

Artıq doğub dan ulduzu, müjdə verdi al günəşdən,
Zəfəranı libasından sonra Şəfəq cəlvələndi.
Yavaş-yavaş zəifləyib, ən nəhayət söndü tonqal.
Küləklər də dik ucalıb, Frakiya dəniziylə
230 Qayıtdılar evlərinə: guruldayıb coşdu dəniz.
Bərk yorulmuş mərd Axilles o tonqaldan bir kənar
Qum üstündə uzandı, bir şirin yuxu basdı onu.
Hamı qalxıb yönəldilər Atreidin hüzuruna, –

Ayaq səsi bidar etdi Axilli də yuxusundan.
235 Ayrılıb o, oturaraq belə dedi gedənlərə:
“Atreyoğlu, sizlər də, ey axeyalı sərkərdələr!
Əvvəl-əvvəl o tonqalı, – harda az-çox od qalayıbsa, –
Köpüklənən al şərabdən səpib tamam söndürünüz.
240 Sonra isə, Menetoğlu mərd Patroklun gəmiyini
Ayrıraraq yığaq gərək: onu tapmaq çətin deyil:
O, tonqalın ortasında – adamlarla atlar isə,
Bir-birindən xeyli ayrı kənarlara düzülmüşdü.
Gəmikləri düz iki qat piyləyərik, – mən özüm də
245 Məşum Aid aləminə gedənədək, qızıl qabda
Saxlayaraq... Məzarda da hələlik çox uca təpə
Qaldırmayın! – Mən öləndən sonra isə, ordugahda
Sağ qalan siz axeylilər ikimizə layiq olan
Böyük, geniş, xeyli uca təpə-məzar qurarsınız!”

Belə dedi. Tabe oldu hamı onun sözlərinə.
250 Əvvəl-əvvəl tünd şərabla söndürdülər o tonqalı.
Qalın-dərin kül qalağı bircə anda yatdı tamam.
Nəcib dostun qalığını ayıraraq, qəmgin-qəmgin
Qızıl küpə yığıb, sonra iki qat piy töküüb üstədən,
Ordugaha gətirərək bürüdülər bir kətana.
255 Tonqalınsa dövrəsinə təpə üçün bir daire
Çəkib, sonra özül üstə xeyli torpaq qaladılar.
Sonra hamı dağılışdı. Axillesə, hamısını
Yığıb geniş bir daire təşkil edib əyləşdirdi.
Gəmilərdən mükafatlar gətirildi: tas, səpayə,
260 Qatırlarla, yeyin atlar, kök öküzlər, qızıl kemer
Taxmış gözəl qadınlarla paslanmamış boz sərt dəmir...

Əvvəl-əvvəl ən birinci sürücüyə mükafatı
Göstərdi o: hər bir işdə mahir olan gözəl qadın,
Bir də ki, düz iyirmi iki ölçü tutan mis səpayə.
265 İkinciyyə işləməmiş, altıyaşar, qarnında da
Qatır bala olan gözəl, boğaz madyan.
Üçüncüyə – od görməmiş, par-par yanan, dörd ölçülük
İncə-zərif naxışlanmış, ağardılmış mis bir qazan.

305 Gəlib belə öyüd verdi öz ağıllı gənc oğluna:
 “Antilox, sən hələ gəncsən, ulu Zeves, pak Poseydon
 Səni sevib, at sürməkdə çox fəndləri öyrədiblər.
 Mənim sənə indi çox şey öyrətməyim lazım deyil.
 Özün yarış meydanında at sürməkdə çox mahirsən...
 310 Ancaq bizim atlar çox da yeyin deyil... Qorxuram ki,
 Uduzasan, – həriflərin atları çox qaçaraqdır.
 Özlərisə, səndən mahir deyildirlər, – buna görə,
 Dostum, çalış məharətlə sür atları, – elə et ki,
 Mükafatın ən yaxşısı özgəyə yox, sənə çatsın!
 315 Odunçu da öz işində məharətli olsun gerek.
 Sükançı da gur dənizdə küləklərin apardığı,
 Gəmisini məharətlə sürüb çatar mənzilinə.
 Yarışda da məharətlə üstün gələr hər sürücü.
 Adam var ki, gərdunəylə atlarına güvənərək,
 320 Sağa-sola, – hara gəldi, – çapır yarış meydanında.
 Özbaşına qaçır atlar, sürücü də fikir vermir.
 Ancaq mahir bir sürücü, – atlar yaxşı olmasa da, –
 Diroyi heç gözdən qoymaz, çatan kimi tez döndөрөр.
 Cilovları bərk çəkməyin zamanını yaxşı bilər.
 325 Öndəkinini izləyərək, möhkəm tutar cilovları...
 Mən hədəfi düz göstərim, – sən də yaxşı yadda saxla:
 Odur, uca bir palıd ya şam kötüyü var uzaqda,
 Yağış-yağmır çürütməyib onu hələ, yaxşı qahr.
 Sağındakı dönüşdə də iki iri ağ daş vardır,
 330 Ətrafısa, düzənlikdir, tamamilə dümdüz, geniş...
 Bəlkə məzar daşlarıdır, çox qədimdən qalıb onlar
 Və ya burda əvvəldən də dönüş üçün nişanəymiş...
 İndi yarış üçün bunu hədd seçibdir mərd Axilles.
 O kötüyə çatan kimi, cəld döndөр өз atlarını,
 335 Özün isə, gərdunənin içində bərk-möhkəm dayan,
 Sola əyil, sağındakı atı vurub səsle, – onda
 Cilovu da boş qoy, – solda olan atı son həddəki
 Nişanəyə elə yaxın sür ki, görən elə bilsin
 Guya ki, ox o kötüyə sürtünərək ötüb keçdi...
 340 Ancaq daşa toxunma ha!.. Ayıq ol ki, yoxsa at da.

Gərdunə də şikəst olar, özün rüsvay olub tamam
 Rəqibləri sevindirər, uduzarsan yarışı da.
 Buna görə, əziz dostum, ehtiyatlı-tədbirli ol!
 Əgər yeyin çapa-çapa o nişanı ötüb keçsən,
 345 Daha heç kəs, hətta qadir allahların mərd Adrasta
 Bəxş etdiyi Arion da, Laomedont hökmdarın
 Troyada məşhur olan atları da gəlmiş olsa,
 Əziz oğlum, bil ki, sənə çatıb əsla öte bilməz!”

Belə deyib Neleyoğlu qoca Nestor öz oğluna
 350 Tamam-kamal öyüd verib, öz yerinə döndü yenə.

Beşinci də Meriondu, – o da qoşdu atlarını.
 Hamı mindi gərdunəyə, püşk atdılar bir sərpuşda.
 Peleyoğlu çalxaladı. İlk püşk düşdü Antiloxa.
 İkincisi – mərd Yevmələ, üçüncüsü – Atreyoğlu
 355 Menelaya qismət oldu. Ondan sonra Meriona.
 Sonuncu püşk at çapmaqda hamısından mahir olan
 Tideidə düşdü... Hamı cərgə ilə durdu, sonra
 Peleyoğlu mərd Axilles uzaqdakı düzənlikdə
 Dönüş üçün nişanəni göstərərək, – nəzarəti
 360 Atasının köhnə dostu Mərd Feniksə tapşırı ki,
 Yarışlara göz yetirib, sonra desin həqiqəti.

Hamı birdən atlarını qamçılıyıb, cilovları
 Çırpa-çırpa, uca səsle başladılar yarışmağa.
 Atlar yeyin çapa-çapa, gəmilərdən uzaqlaşıb,
 365 Şığıdılar düzənliyə. Toz qalxaraq duman kimi
 Çulğaladı gərdunəylə atları ta döşə qəder.
 Atların sıx yalları da dalğalanır, yellənirdi.
 Gərdunələr gah məhsuldar torpaqları zolaqlayır,
 Gah da sanki uçurdular. Sürücülər ayaqüstə
 370 Çapırdılar, – qalibiyyət həvəsilə ürəkləri
 Çırpınırdı. Hər sürücü coşqun-coşqun hayqıraraq,
 Öz atını haylayırdı, atlar da bərk çapırdılar.

Ancaq atlar geri dönüb sahil sarı çapan zaman,
Sürənlərin məharəti gözə aydın görünürdü.
375 Atlar yaman qızmışdılar... Yevmelin cəld madyanları
Çox sürətlə hamısını ötüb birdən çıxdı önə.
Ardınca da Diomedin ayğırları çapırdılar.
Ona elə yaxınlaşıb dabanbasdı gəlirdilər,
Sanki indi gərdunənin üzərindən aşacaqlar;
380 Nəfəsləri qızdırırdı mərd Yevmelin küreyini.
Başlarını dirəyərək çapırdılar arxasınca.
Əgər Febin Diomedə bərk qəzəbi tutmasaydı,
Ya ötəcək, ya çətinə salacaqdı qələbəni:
Feb qamçını Diomeddən alıb atdı bircə anda.
385 Qəzəbindən yaş bürüdü gözlərini, Yevmelinsə,
Atları cəld ötdü onu... Daha qamçı vurulmayan
Atlar yavaş tərponərək, hər an geri qalırdılar.
Ancaq Febin Diomedə elədiyi yamanlığı
Afina da gördü. Cumub qamçı verdi Diomedə,
390 Atlarına daha artıq qüvvət verdi, sürət verdi.
Sonra cumub bərk qəzəblə o Yevmelin atlarının
Boyunduruq qayışını qırdı, atlar çıxdı yoldan.
Gərdunənin çilləsi də sınıb düşdü bir tərəfə...
Yevmel isə, gərdunədən yığıldı düz təkər sarı,
395 Dirşəkləri, dodaqları, burnu, alını neçə yerdən
Bərk əzilib yaralandı, ağrıların şiddətindən
Gözlərini yaş bürüdü, büllur səsi batdı tamam.
Tidid ötüb keçdi onun lap yanından, bircə anda
Hamısını dalda qoyub, önə çıxdı... Pak Afina
400 Atlarına qüvvət verdi, özünə də şərəf-şöhrət.
Diomedin ardınca da mərd Menelay ötüb keçdi.
Nestor oğlu bərk çığırdı atasının atlarına:
“Hey, tərponin! Yeyin olun, güc verin bir ayaqlara!
Demirəm ki, Diomedin atlarını ötüb keçin,
405 O igidin atlarına pak Afina qüvvət verir,
Özünə də şərəf-şöhrət bəxş edibdir səxavətlə.
Atrey oğlu Menelayın atlarına çətin bari!
Cəld, irəli!.. Yoxsa, madyan Efa sizi rüsvay edər.

Niyə geri qalırınsız? Əzizlərim, axı niyə?
410 İndi sizi mən xəbərdar ələyirəm, yaxşı bilin:
Daha evdə mərd atamdan qayğıkeşlik gözləməyin,
Ləng tərponib pis mükafat alsaq əgər, yəqin Nestor
Həmin saat xəncər ilə kəsəcəkdir başımızı.
Di, cəld olun! Qanadlanın, uçun, çətin həriflərə!
415 Mən özüm də belə hiylə işlədərəm: dar bir yerdə
Çatıb ona yol vermərəm, onda məni keçə bilməz!”

Belə dedi. Atlar qorxub Antiloxun hədəsindən,
Bir qədər bərk yeridilər. Bir enişdə mərd Antilox
Daralmış bir keçid gördü, – qışdan qalmış sular burda
420 Bir çökəyə dolub yolu dərinlətmiş, yumuşdular, –
Mərd Menelay bunu görcək toqquşmaqdan çəkinərək,
Gərdunəni bir azacıq ləngidəndə, Antilox cəld
Yandan sürüb atlarını, – yoldan kənar çıxdı bir az.
Sonra da bərk çapa-çapa Menelayı ötdü yandan.
425 Qumral saçlı Menelaysa, qorxub dedi Antiloxa:
“Ay Antilox, heç belə də sürmək olar? Sürmə, saxla!
Görürsən ki, keçid dardır! Düzənə çıx, sonra öt,keç!
Gərdunələr, toqquşarlar, – əzilərək ikimiz də!..”
Belə dedi. Antiloxsa, sanki əsla eşitmədi.

430 Atlarını bizləyərək sürdü daha yeyin-yeyin.
Bir gənc igid öz gücünü sınamaqçün, var gücüylə
Atdığı disk nə qədər bir məsafəni qət edərsə,
Bir o qədər yolu onlar bir-birilə qoşa çapdı.
Sonra isə, bu dar yolda toqquşmaqdan çəkinərək,
435 Mərd Menelay atlarını ləngidərək qaldı geri.
Qorxurdu ki, gözəl-qəşəng gərdunələr aşar birdən,
Özləri də toz-torpağa yığılaraq əzilərlər.

Qumral saçlı mərd Menelay qəzəblənib bərk çığırdı:
“Hey, Antilox, fanilərdə səndən bədxah adam varmı?
440 Yaxşı... Öt keç!.. Ancaq səni hamı aqıl tanıyardı!
And içməmiş o mükafat çatmayacaq sənə əsla!”

Belə deyib, mərd Menelay çığırdı öz atlarına:
“Ləngiməyin! Bunu əsla dərd etməyin özünüzə!
O atların ayaqları sizdən çox tez yorulacaq.
445 Gənclikləri çoxdan ötüb, qocalıblar arıq onlar!”

Belə dedi. Atlar qorxub Menelayın gur səşindən,
Yeyinləyib haqladılar öndə gedən Antiloxu.

Oturub seyr edirdilər arqivlilər bu yarış.
Atlar çapıb gəlirdilər, toz qaldırıb düzənlikdə.
450 Kritlilər sərkərdəsi İdomeney bir tərəpədən
Baxdığından, ən uzaqdan ilk o gördü çapanları.
Atlara bərk çığıranın səşini də, atları da
Tanıdı o: at kəhərdi, alnında da tən ortada
Bədirlənmiş aya bənzər dəyirmi bir qaşqa vardı.
455 Bunu görüb tanıyantək tez yerindən sıçrayaraq,
Həyəcanla, uca səslə bərk çığırdı arqivlərə:
“Ey rəhbərlər, sərkərdələr, əziz dostlar, gəlirlər ha!..
Atları tək mən görürəm, yoxsa siz də seçirsiniz?
Deyəsən, ən öndə gələn heç bayaqkı atlar deyil!
460 Sürücü də başqasıdır! Mərd Yevmelin madyanları
Haradasa, yolda qalıb... Ən öndəydi əvvəl onlar.
Aydın gördüm, əvvəl onlar ötüb döndü nişanədən, –
İndi isə, Troyanın gen düzünü seyr etdikcə,
Onları heç görmürəm mən... Bəlkə onun əllərindən
465 Cilov düşüb, bəlkə həmin nişanəni dönən zaman
Gərdunəsi aşıb, özü yıxılıbdır orda yerə,
Atları da açılaraq, hürküb-qaçıb uzaqlara...
Siz də qalxın, ayaq üstə, bir diqqətlə baxın, bari,
Gözüm yaxşı seçmir mənəm, bəlkə də səhv edirəm mən,
470 Ancaq güman edirəm ki, hamısından öndə gələn
Etolyalı məşhur rəhbər, arqoslular sərkərdəsi
At ram edən mərd Tideyin oğlu igid Diomeddir!”

Yeyinayaq Ayaks coşub bərk çığırdı Devkalidə:
“Boş danışma, İdomeney, Troyanın düzlərində
475 Öndə gələn elə həmin yelqanadlı madyanlardır!

Axeylərin arasında çox da cavan deyilsən sən,
Gözlərin də gücdən düşüb, o qədər də yaxşı görmür!
Daim boş-boş danışsın! Daha sənə yaraşmaz bu!
Çerənləmə! Səndən yaxşı adamlar da çoxdur bizim aramızda!..
480 Atlar elə əvvəldən də öndə gedən madyanlardır,
Mərd Yevmelin madyanları!.. Odur sürən gərdunəni!”

İdomeney bərk qəzəblə cavab verdi mərd Ayaksa:
“Ey acıdil, bəhs etməkdə birincisən!.. Qalan işdə
Səndən üstün olan çoxdur... Həm də yaman tündməzacsən!
485 Gəl səninlə mərc çəkişək qazandan ya səpayədən.
Aqamemnon Atreid də münsif olsun mərcimizə.
Uduzanda bilərsən ki, atlar kimin atlarıdır!”

Belə dedi. Yeyinayaq Ayaks isə, dik qalxaraq,
Tutarlı bir söyüş təhqir etdi onu, – yəqin
490 Bir-birilə bəhsə girib onlar yaman qızacaqdı, –
Ancaq Axill özü qalxıb belə dedi ikisinə:
Bəşdir, Ayaks, İdomeney! Belə çirkin sözlər ilə
Özünüzi nahaq yerə burda rüsvay eləməyin!
Bir başqası bunu etsə, yəqin onu danlarsınız...
495 Sakit olub, seyr eləyin. Sürücülər çapıb gəlsin.
İndi onlar gəlib çıxar, qələbəni qazanarlar.
Onda tamam əziyyətsiz görərsiniz – bilərsiniz,
Öndə gələn hansılardır, geri qalan hansılardır...”

Belə dedi. Elə bu an Diomed bərk çapıb gəldi.
500 Qolaylanıb var gücüylə qamçılایır atlarını,
Atlar sanki uçurdular gemilərə sarı birbaş.
Dırnaqlardan qopan tozu çırpırdılar sürücüyə.
Gərdunənin qızıl-qalay bəzəkləri parıldaşır,
Yeyinçapan atlar onu gətirirdi uça-uça.
505 Elə yeyin gəlirdi ki, narın tozun üzərində
Gərdunənin təkərləri incə bir iz buraxırdı.
Meydanın tən ortasına çatıb durdu o gərdunə.
Atlardan tər süzülürdü quru torpaq üzərinə.
Diomedse, gərdunədən sıçrayaraq qamçısını

510 Atdı onun üzərinə... Dostu igid Sfenel də
Tez birinci mükafatı – gənc qadınla səpayəni
Alıb verdi aparsınlar Diomedin çadırına.
Özü isə, gərdunənin açdı yorğun atlarını...

Tideiddən sonra isə, Antilox da çapıb gəldi.
515 Sürətlə yox, hiylə ilə ötmüşdü o Menelayı.
Yenə ondan lap azacıq geridəydi Atreyoğlu.
At qoşulu gərdunəni geniş düzdə sürən zaman
Atla təkər arasında lap azacıq bir yer qalar,
Quyruqların tükələri də hərdən dəyər təkərlərə,
520 Təkərlər də lap yaxında, at çapdıqca bərk hərlənər, –
Aradakı məsafə lap azca olar... – Qumral saçlı
Menelay da bu qədərəcə məsafədə Antiloxdan
Geridəydi... Əvvəl nizə mənzilincə vardı ara, –
Sonra ona yetişmişdi. Aqamemnon Atreidin
525 İpək yallı atı Efa – əvvəlkindən bərk çapırdı.
Yarış davam etsə idi, Atrid onu ötüb keçər,
Qələbəni onda yəqin Diomedlə bölüşərdi...

Devkalidin igid dostu mərd sərkərdə Merionsa,
Düz bir nizə mənzilincə geridəydi Atreiddən.
530 İpək yallı atları da bir az ləngdi yeriməkdə,
Özünün də at çapmaqda əli yoxdu bir o qədər.
Admetoğlu Yevməli isə, ən axırda gəlib çıxdı:
Madyanları qabağınca, gərdunəsi arxasınca...
Belə görcək Axillesin yaman rəhmi gəldi ona.
535 Arqivlərin arasında durub belə xitab etdi;
“Ən birinci sürücümüz ən axırda gəlib çıxdı!
Ancaq gəlin haqq iş görək, biz ikinci mükafatı
Ona verək, – birincisi Diomedə qismət olsun”.

Belə dedi. Axeylilər bəyəndilər bu təklifi.
540 Atı ona verəcəkdə Axill xalqın rızası ilə.
Ancaq bunu təhqir sayan Nestoroğlu mərd Antilox
Qalxıb birdən Axillesə belə haqlı sözlər dedi:

545 “Ey Axilles! Dedişini etsən, mən bərk inciyrəm!
Mükafatı məndən alıb, belə güman edirsən ki,
Gərdunəni atlar qırıb, oysa əla sürücüdür?..
Axı neçün allahlara dua edib yalvarmadı:
Yoxsa o da bu yarışda belə sonda qalmazdı heç!
Əgər ona rəhmin gəlir, çox ürəyin yanır, – onda
Sənin ki, öz düşərgədə az deyildir qızıl ya mis, –
550 Qoyun, at, ya əsir qızlar... – hər nə desən vardır səndə.
Onlardan seç, daha böyük mükafat ver, ya indico,
Ya da sonra, – onda səni alqışlayar axeylilər.
Bunu isə, mən vermərəm! Axeylərdən kim istəsə,
Gəlsin görüm vuruşmağa, – bax, bu meydan, bu da ki mən!”

555 Belə dedi. Cavabında mərd Axilles gülümsədi.
Antiloxdan xoşu gəldi, onun əziz dostu idi.
Çox mənalı sözlər ilə belə xitab etdi ona:
“Ey Antilox, deyirsən ki, mən Yevmələ başqa bir şey
Bəxş eləyim, – sevə-sevə, gülə-gülə eləyəyəm.
560 Asteropey düşmənimin zirehini verdim ona,
Parlaq misdir həşyəsi də, işıldayan ağ qalaydan,
Ən şöhrətli igidlərə layiqdir bil, bu erməğan”.
Avtomendont dostunasa, dedi ki, tez düşərgədən
O zirehi alıb gəlsin, – o da gedib cəld gətirdi.
565 Təqdim etdi mərd Yevmələ, – o da aldı sevinərək...

Mərd Menelay qaşqabaqlı qalxdı birdən yığıncaqda,
Antiloxdan yanıqlıydı... Carçı ona tez bir əsa
Təqdim ilə, əmr etdi ki, sussun bütün ordakılar.
Allahsifət Menelay da nitq eləyib belə dedi:
570 “Əvvəllər sən əqilliydin, ey Antilox, neylədin sən?
Məni nahaq rüsvay etdin, atlarını çox ləngitdin,
Mənimkindən çox pis olan atlarını saldım qabaq.
Sizə xitab edirəm, ey axayalı sərkərdələr!
Heç bir tərəf saxlamadan ayırd edin bəhsimizi.
575 Axeylərdən, sonra mənə, heç kəs deyə bilməsin ki:
“Antiloxa hiylə ilə üstün gəldi Atreyoğlu!

Budur, atı aldı ondan, ancaq onun öz atları
Pisdir amma adı-sanı, gücü-hökmü çoxdur ondan”.
Qoyun özüm hökmü verim, yaqın hər bir danaylı da
580 Razılaşar bu fikrimlə, mənim hökmüm haqq olacaq:
Ey allahlar yetirməsi Antilox, gəl!.. Adət üzrə
Atlar ilə gərdunənin önündə dur, qamçımı al,
Atlarına toxundurub, sonra qadir Poseydon
And içərək iqrar et ki, yolda mənim gərdunəmin
585 Qabağını özün qəsdən hiylə ilə kəsməyibsən!”

Düşüncəli Antilox da belə dedi Menelaya:
“Ürəyini sakit elə! Mən ki, səndən çox cavanam,
Sən – hökmdar, Atreyoğlu yaşda, adda çox üstünsən.
Bilirsen ki, cavanlıqda adam hərdən həddi aşar,
590 Gəncin əqli çaşqın olar, düşüncəsi zəif, cılız...
Qəzəblənmə!.. Aldığım o mükafatı öz xoşumla
Verim sənə... əgər başqa təmənnan da varsa məndən,
Ləngimədən öz evimdən gətirərək bol-bol verim,
Təki ey mərd Atreid, sən mənə gözdən salmayasan, –
595 Allahların nəzərində xəyanətkar sayılmayım!” –

Belə deyib Nestoroğlu həmin atı gətirərək
Menelaya təqdim etdi, Menelay da çox sevindi.
Bu elə bir sevincdi ki, hələ taxıl dən tutanda,
Düşən şəhdən sünbüllərin sevincinə bərabərdir... –
600 Sən də belə fərəhlənib sevindin, ey mərd Menelay!
Atreyoğlu uca səslə belə dedi Antiloxa:
“Ey Antilox, mən də tamam əl çəkirəm qəzəbimdən.
Sən də bu gün gənclik üstün gəldi əqlə, ancaq ki, sən
Heç bir zaman düşüncəsiz demdəməki olmayıbsan.
605 Əzizim, gəl daha bir də hiylə qurma heç bir kəsə!
Heç kəs sənə qane edə bilməz idi əsla mənə.
Mənimçün sən çox iş görüb, çox da zəhmət sərf edibsən, –
Sən özün də, mərd atan da, cəsur-igid qardaşın da...
Xahişini qəbul etdim, al, bu at da sənə olsun?
610 Ey Antilox, qoy bunlar da bilsinlər ki, mən heç zaman
Nə yekəbaş, nə də qəlbən mərhəmətsiz olmamışam”.

Belə deyib atı verdi Antiloxun sürücüsü
Noyemona, – özü isə, mis qazanı aldı ancaq.
Merionsa – dördüncüydü, – iki qızıl talant aldı.
615 Mükafatın beşincisi – ikiqulplu mis qab isə,
Qaldı... Onu mərd Axilles apararaq hörmət ilə
Neley oğlu mərd Nestora təqdim edib belə dedi:
“Al! Ey pir, qoy bu hədiyyə mərd Patroklun matəmindən
Bir yadigar qalsın sənə... Axeylərin arasında
620 Onu daha görmək olmaz!.. – Bu, yarışsız mükafatdır:
Sənə daha bundan sonra döyüşməklə, güləşməklə,
Qaçışmaqla, ya da nizə tullamaqla işin yoxdur.
Qocalığın ağır yükü sustaldıdır əl-qolunu...”

Belə deyib, mükafatı verdi ona... Nestor isə,
625 Fərəhlənib sevincindən belə cavab verdi ona:
“Oğul, bütün dediklərin həqiqətdir, – qocalmışam,
Bütün əzam gücdən düşüb, ağırlaşib ayaqlarım,
Əlim-qolum bəndlərdən laxlayıblar – boşalıblar.
Ah, kaş ki, mən bir zamanlar o hökmdar Amarinqi
630 Dəfn edəndə olduğumtək gənc və gümrah olaydım, ah!
Onda onun övladları Buprasiyada şərəfinə
Yarış təşkil etmişdilər Orda igid etolyalı,
Piloslu, ya yepəylərdən heç kəs mənə bacarmadı.
Yumruqda mən Yenop oğlu Klitomedə qalib gəldim,
635 Güləşməyə plevronlu Ankay çıxdı, – basdım onu.
Qaçışmaqda məşhur olan Efikli də ötüb keçdim.
Nizoni də Polidorla Fileydən çox uzaq atdım.
Bircə Aktor oğulları ötdü mənə at çapmaqda
Qələbəmdən qəzəblənib, əlbir oldu iki, qardaş, –
640 Çünki orda böyük-böyük mükafatlar vardı hələ...
Onlar iki nəfərdilər, – biri yalnız cilov tutur,
O biri də qamçılıyır, bərk çapırdı gərdunəni...
Bəli, – bir vaxt beləydim mən!.. İndi daha bu işlərə
Qoy cavanlar baş qoşsunlar, – mən baş əyim qocalığa..
645 Bir zamanlar mən də vardım qəhrəmanlar arasında...
Davam etdir sən dostunun şərəfinə yarışları.

Hədiyyəni qəbul edir, sevinirəm... Çox şadam ki,
Sənə olan sevgimi də, özümü də unutmayıb,
Axeylilər arasında mənə layiq hörmət etdin...
650 Əvəzində pak allahlar sənə daim yar olsunlar!”

Neleidin bu tərifli sözlərini dinləyərək,
Mərd Axilles qayıdaraq getdi yenə öz yerinə.
Çatıb, yumruq döyüşü üçün mükafatı elan etdi:
655 Altıyaşar bir qatırı çəkdi meydan ortasına.
Kimse onu minməmişdi, hələ harın bir heyvandı.
Məğlub olan üçün isə, ikiqulplu qədəh qoydu.
Sonra qalxıb uca səslə xitab etdi arqivlərə:
Ey Atreid, ey xoşgeyim axeylilər! Ey igidlər...
660 Çətin yumruq döyüşündə mahir olan iki nəfər
Hünərinə güvənənlər gəlib çıxsın bu meydana.
Apollonun köməyiylə, axeylərin təsdiqilə
Hər kim qalib gəlsə, bu gənc, güclü qatır onun olsun!
İkiqulplu bu qədəh də basılana çatacaqdır...”

Belə dedi. Yumruq ilə döyüşməkdə mahir olan
665 Nəhəng, zorlu Panopeid Yepəy çıxdı ortalığa,
Qatırı bir əlləyərək, belə dedi uca səslə:
“İkiqulplu bu qədəhi kim istəyir, gəlsin görək!”
Qatır isə, mənimkidir... Axeylərdən məni heç kəs
Əsla məğlub edə bilməz: yumruqda mən birinciyəm!
670 Başqa cürə döyüşlərdə əlim yoxdur, nə etməli!
Hər bir işi əla bilmək əlbəttə ki, mümkün deyil...
Sizə aşkar söyləyirəm, dediyimi edəcəyəm:
Hərifimi əzişdirib parça-parça didəcəyəm!
Məzarçıları gəlsin bura!.. Mən yumruqla öldürəntək
675 Cəsədini sürüyərək aparsınlar bu meydandan!”

Belə dedi. Sakit-sakit dinlədilər axeylilər.
Bircə Talay hökmdarı Mekistein pak övladı
Mərd Yevrial qalxıb çıxdı döyüşməyə o meydana.
Bir zamanlar Fivada o, mərd Edipin şərəfinə
680 Mərasimdə kadmlılara üstün gəlib qayıtmışdı.

Nizəvuran mərd Tideid ürək-dirək verib ona,
Qalibiyyət arzusuyla hazırladı döyüşməyə.
Kəmərinə bərk bağlayıb, möhkəm öküz derisindən
685 Qayıq verdi əllərinə... Kəmərləri bağlayaraq,
Döyüşənlər cəld meydanın ortasına yeridilər.
Hər ikisi bircə anda qaldıraraq qollarını
Vuruşdular, yağdı yaman iti yumruq zərbələri.
Çənələri şıqqıldayır, tər axırdı bədənlərdən.
690 Yevrial ən qəti zərbə vurmağa yer axtaranda,
Yepəy birdən cumub vurdu yumruğuyla sifətindən.
Yevrial tab gətirmədi əzaları düşdü gücdən. –
Borey coşub bərk əsəndə, sudan çıxıb ot üstünə
Düşən balıq necə bərk-bərk çapalayıb atılarsa,
Yevrial da bu zərbədən bərk atılıb – yıxılanda,
695 Alicənab Yepəy ona əl yetirdi, – dostları da
Gəlib onu sürüyərək çıxardılar o meydandan.
Ağzından qan gəlir, başı əyilmişdi böyrü üstə.
Onu tamam huşsuz halda uzatdılar, – özlərisə,
İkiqulplu qədəhi cəld alıb ona gətirdilər.

700 Çətin-ağır gülüş üçün üçüncü bir mükafatı
Gətirərək mərd Axilles nişan verdi danaylara:
İlk mükafat – iri, qəşəng bir səpəyə, – axeylilər
On iki baş öküz qədər qiymət qoydu səpəyəyə.
Basılançün hər bir işdə mahir olan gənc bir qadın, –
705 Dörd öküzə qiymət etdi bu qadını seyrçilər.
Sonra qalxıb mərd Axilles belə dedi arqivlərə:
Bunları kim istəyirsə, durub gəlsin bu meydana!”

Belə dedi. Telamonid Ayaks ilə çox ağıllı.
Fəndlər bilən mərd Odisey cəld qalxdılar hər ikisi.
710 Meydanın tən ortasına çıxıb onlar əyilərək,
Bir-birinə əl uzadıb möhkəm-möhkəm tutuşdular. –
Mahir dülğər küləklərə yaxşı davam gətirməkçün
Bir binaya qayırdığı çatı kimi möhkəm qollar
Qoltuqlardan kürəklərə keçib sıxdı bir-birini.
715 Kürəkləri şıqqıldayır, tər axırdı bədənlərdən.

Çiyinlərdə, böyürlərdə qan rəngində qıpqırmızı
Sıx zolaqlar görünürdü. Onlar isə gözəl-zərif
Səpayəni almaq üçün yaman möhkəm güləşirdi.
Mərd Odissey heç cür yıxa bilməyirdi qoç Ayaksı.
720 Ayaks da Odisseyə üstün gələ bilməyirdi.
Xoş geyimli axeylilər axır bundan danıxdılar.
Onda Ayaks Odisseyə xitab edib belə dedi:
“Ey ilahi Laertoğlu, ey ağıllı mərd Odissey,
Ya sən qaldır, ya mən! Qalan işlər Zevsin öz işidir!”

725 Belə deyib qaldırdı o, Odisseyə, fənd işlətdi:
Dabanilə vurub onun bir dizini saldı gücdən.
Ayaks aşdı üzüquylu, Odissey də onun üstə...
Seyr edənlər heyrət ilə baxırdılar bu güləş.
Sonra onu qaldırmağa cəhd elədi mərd Odissey, –
730 Ancaq azca tərətətsə də, qaldırmağı bacarmadı.
Bir badafaq vurdu ona, ikisi də sərələndi
Bir-birinin yanındaca, bulaşdılar toz-torpağa.
Tez ayağa sıçrayaraq, üçüncü yol tutuşanda,
Mərd Axilles özü qalxıb yaxınlaşdı, belə dedi:
735 “Daha bəsdir əlləşdiniz! İncitməyin özünüzü!
İkiniz də qalibsiniz, – mükafat da – ikinizin!
Çıxın daha, qoy meydana başqaları yarışsınlar”.

Belə dedi. Axillesin sözlərinə tabe olub,
Qayıtdılar yerlərinə təmizlənib, geyindilər.

740 Qaçışmaqçün mükafatlar elan etdi mərd Axilles:
Altı ölçü şorab tutan gözəl gümüş bir krater, –
Misilsizdi, yer üzündə bərabəri yoxdu onun.
Çünki onu yaratmışdı mahir Sidon ustaları,
Finikiyalı kişilərsə, dəniz aşıb, onu Lemnos
745 Bargahında mərd Foanta ənam kimi vermişdilər.
Yazon oğlu Yevney isə, krateri mərd Patrokla
Vermişdi ki, Priamid Likaonu azad etsin.
Bərk qaçmaqda birincilik qazanana mükafattək

İndi həmin krateri verəcəkdə mərd Axilles.
750 Mükafatın ikincisi etli-canlı bir öküzdü;
Axırınca mükafat da – yarım talant xalis qızıl,
Mərd Axilles qalxıb belə xitab etdi axeylərə:
“Kim bunları istəyirsə, durub çıxsın bu meydana!”

Belə dedi mərd Axilles, Oileid Ayaks qalxdı,
755 Ardınca da mərd Odissey, Nestoroğlu gənc Antilox, –
Cavanlarda hamısına üstündü o bərk qaçmaqda.
Cərgə ilə düzöldülər, – həddi nişan verdi Axill.
Xətt üstündən qaçırdılar, Oiloğlu qoçaq Ayaks
760 Bircə anda çıxdı önə, ardınca da mərd Odissey.
Ona yaxın yürüyürdü. – Yun əyirən bir toxucu
İyi basıb sinəsinə, məkikini sapla birgə
Hərleyəndə öz köksünə necə yaxın saxlayarsa, –
Odissey də Ayaks ilə daim bu cür lap döz-döşə
765 Lap izinə ayaq basıb – dabanbasdı yüyürürdü.
Odisseyin nəfəsini öz başının üzərində
Hiss edirdi qaçan Ayaks... Bunu görə axeylilər
Odisseyi hay-küy ilə ruhlandırıb, coşdururdu.
Ancaq yarış artıq sona yetişəndə, mərd Odissey
770 Bayquşgözlü Afinaya yalvararaq belə dedi:
“Dinlə məni, ey ilahə dadıma çat bu yarışda!”

Belə deyib dua etdi. Afina da dinləyərək,
Ayağını yüngül edib, əzasına qüvvət verdi.
Artıq gəlib çatırdılar, az qalmışdır mükafata.
Birdən Ayaks bərk sürüşdü, – Afinanın işiydi bu! –
775 Ayağının altında yaş mal təzəyi qaldı onun, –
Həmin yerdə Patrokl üçün Axill öküz kəsmiş idi...
Mərd Ayaksın ağzı-burnu təzək ilə doldu tamam.
İlk yetişən Odissey də krateri altı getdi.
Öküz isə, Oiloğlu gənc Ayaksa qismət oldu.
780 Yapışaraq iki əlli o öküzün buynuzundan,
Təzəkləri tüpürərək belə dedi arqıvlərə:
“İşə baxın!.. Odisseydən ana kimi ayrılmadan,
Kömək edən o ilahə çəkdi mənim ayağımdan!”

Belə dedi. Axeylilər buna şən-şən gülüşdülər.
785 Nestor oğlu Antiloxsa, alaraq son mükafatı,
Gülümsünə-gülümsünə belə dedi arqivlərə:
“Dostlar, yaxşı bilirsiniz deyəcəyim sözləri siz:
Allahlar da hörmət edir hələ yaşlı kişilərə.
Ayaks məndən az böyükdür, Odisseysə, keyli yaşlı, –
790 Bizdən əvvəl doğulanlar nəslindəndir.
Deyirlər ki, o, qoca da olsa, – əsla qocalmayıb!
Axillesdən başqa heç kəs onu əsla ötə bilməz!”

Belə deyib təriflədi yeyinayaq Axillesi.
Cavabında Peleyoğlu belə dedi Antilopa:
795 “Bu tərifin mükafatsız qalmayacaq, əziz dostum!
Yarım talant qızıl da mən artırırım mükafata”.

Belə deyib hədiyyəni verdi, – şən-şən aldı o da.

Sonra isə Axilles bir uzun nizə gətirərək,
Yanında da qalxan, sərpüş, – qoydu yerə o meydanda.
800 Sarpedondan almışdı bu silahları igid Patrokl.
Sonra qalxıb belə dedi mərd Axilles arqivlərə:
“İki igid çağırırıq bunlar üçün vuruşmağa.
Möhkəm zireh geyib, iti nizə ilə döyüşməkdə
Camaatın qarşısında gərək hünər göstərsinlər.
805 İlk olaraq kim rəqibin zirehini dəlib, onu
İncə zərif bədəninə çatdırarsa nizəsini,
Vuruşmada Asteropey qəhrəmandan saldırdığım
Gümüşqadaq bu Frakya qılıncı da onun olsun:
Sarpedonun yarağını qoy arada bölüşsünlər.
810 Üstəlik də ordugahda bir ziyafət verərik biz”.

Belə dedi. Telamoni böyük Ayaks qaldı, sonra
Ardınca da Tideyoğlu adlı-sanlı mərd Diomed.
Öz dostları arasında döyüş üçün geyinərək, –
Gözlərində odlu şimşək, – bərk vuruşmaq niyyətilə
815 Çıxdı onlar tən ortaya, – dəhşət aldı axeyləri.

Bir-birinə qarşı cumur qabaq-qənşər gələn kimi,
Şığıyaraq bir-birilə üç yol möhkəm toqquşdular.
Ayaks dəldi nizəsilə Diomedin qalxanını,
Bədəninə toxunmadı, – zireh kəsdi qabağını.
820 Diomedə, mərd Ayaksın qalxanının üzərindən
Nizəsilə boğazından vurmağa cəhd ələyirdi.
Bunu görcək axeylilər mərd Ayaksa heyfəsilənib
Çığırdılar, əl saxlayıb bölüşsünlər mükafatı.
Ancaq nəhəng mis qılıncı, – qını qəşəng qayışıyla, –
825 Mərd Axilles öz əlilə Diomedə təqdim etdi.

Sonra yeni tökülmüş bir dəmir disk də gətirdi o, –
Bunu əvvəl mərd Getion tullayardı yarışlarda.
Ancaq onu öldürərək yeyinayaq Axill, diski
Qənimətlər arasında gətirmişdi gəmisində.
830 Qalxıb belə xitab etdi mərd Axilles arqivlərə:
“Bu mükafat uğrunda kim yarışsın, – durub gəlsin, –
Kimin burdan uzaqlarda bərəkətli zəmiləri
Varsa, – azı beş il ona bəs ələyər həmin dəmir.
Çobanı, ya əkinçisi, – evdə dəmir ola-ola, –
835 Uzaq-uzaq şəhərlərə getməz dəmir axtarmağa”.

Belə elan etdi Axill. Qalxdı, igid mərd Polipet,
Qalxdı zorlu-əzəmətli allahsifət mərd Leontey,
Qalxdı Ayaks Telamoni, qalxdı igid-qoçaq Yepey.
Durdy onlar cərgə ilə... İlk olaraq Yepey alıb
840 Həmin diski hərləndirib atdı... Baxıb gülüşdülər.
Sonra Ares yetirməsi Leonteyə gəldi növbə.
Ondan sonra Telamonid Ayaks atdı var gücüylə.
Hamısından uzaq getdi... Ondan sonra qoç Polipet
Həmin diski qaldıraraq aldı güclü əllərinə. –
845 Necə çoban çomağını hərləyərək tullayanda,
İnəklərin başı üstədən üzüb gedər uzaqlara, –
Polipet də elə atdı... Hamı birdən bərk çığırışdı.
Qolu zorlu Polipetin dostları cəld Axillesin,
Verdiyi o mükafatı ondan alıb apardılar.

850 Ox yarışı üçün möhkəm göy dəmirdən hazırlanmış
İki başlı on çəkicə on da adi çəkic gəldi.
Sonra da bir gömi doru gətirdilər o meydana.
Uzaqda bir göyərçini ayağından incə sapla
Həmin dora bağlayaraq, hədəf qoyub Axill dedi:
855 “Hər kim oxla quşu vursa, – ikibaşlı çəkicləri
Alıb burdan aparacaq öz evinə, – kim quşu yox,
Yalnız sapı vurub qırsa, – pis atıcı kimi, ancaq –
O da adi çəkicləri mükafatək alacaqdır”.

Bu çağırışın cavabında hakim Tevkr qalxdı, bir də
860 İdomeney qəhrəmanın dostu igid, mərd Merion.
Püşk ataraq, tunc sərpuşu çalxadılar, – birincilik
Mərd Tevkrə düşdü. O da qadir-mahir əllərilə
Oxu atdı, – ancaq ulu allahlara ilk doğulmuş
Quzulardan bollu qurban verməyi nəzir eləmədi, –
865 Quşu vura bilmədi o... Mane oldu Feb-Apollon...
Oxun ucu göyərçinin ayağına bağlanmış o
İncə sapa dəyib, onu kəsib atdı birçə anda.
Göyərçin cəld uçdu göyə, sap açılıb ayağından
Süzə-süzə endi yerə, – axeylilər çığırdılar.
870 Merion cəld qapdı onun əlindəki əyri yayı,
Oxu isə, əvvəlcədən əldə hazır saxlamışdı.
Həmin saat oxyağdıran uzaqvuran Apollona
İlk doğulmuş quzulardan bol-bol qurban nəzir elədi, –
Gördü ki, quş buludlardan aşağıda, göy üzündə
875 Dövrə vurur... Atıb oxu, qanadının düz altından
Vurdu quşu, ox süzərək gəldi birbaş Merionun
Ayaqları qarşısında sancıldı sərt torpaqlara.
Yaralı quş süzə-süzə qonaraq dor ağacına
Boynu bükük bir neçə yol qanad çaldı, sonra birdən
880 Canı çıxdı bədənindən, yuvarlandı, dor başından
Merionun qarşısına... Hamı heyran qaldı buna.
İkibaşlı on çəkicə mərd Merion sahib oldu,
Qalan adi on çəkic də qismət oldu mərd Tevkrə.

Sonra Axill bir nizəylə kök bir öküz qiymətində
885 Öl görməmiş, üstü naxış rəngbərəng bir mis qazan da
Gətirdi. Nizə atan igidlər də cəld qalxdılar:
Atreyoğlu – çox ellərə hökmürevan – Aqamemnon,
İdomeney qəhrəmanın yoldaşı mərd, qoç Merion, –
Axillesə, cəld onların arasında durub dedi:
890 “Ey Atreid, məlumdur ki, nizə atmaq işində sən
Çox güclüsən, çox mahirsən... Gəl məndən bu mükafatı
Qəbul edib apar birbaş gəmilərin duran yerə.
Nizəni də verək igid Meriona... Əgər buna
Razısansa, – belə olsun... Belə təklif edirəm mən”.

895 Hökmürevan Aqamemnon razılaşdı bu təkliflə.
Axill verdi nizəni mərd Meriona, Atreidsə,
Öz qasidi Talfibiyə ötürdü o hədiyyəni...

İYİRMİ DÖRDÜNCÜ NƏĞMƏ

Hektorun cəsədinin geri alınması

Oyun-yarış çatdı başa... Axeylər də şam eləyib,
Şirin-şirin yatmaq üçün həyəsi öz gəmisinə
Dağılışdı. Yeyinayaq Pelid isə öz dostunu
Yad eləyib ağlayırdı. Hər insanı ram eləyən
5 Yuxu getmir gözlərinə... Vurnuxurdu yatağında,
Qəmli-qəmli yad edirdi öz dostunun mərdliyini;
Patrokl ilə birlikdə o, düşmənlərlə savaşlarda
Gur dağlar arasında nə əzablar çəkmişdilər!..
Yad etdikcə bunları o, durmayırdı göz yaşları...
10 Yatağında gah çevrilir böyrü üstə, gah qıvrılır,
Üzüquylu uzanır, gah da arxa üstə çevrilirdi...
Axır qalxıb sahil boyu gözündə o... Dan sökülür,
Qızıl şəfəq nur saçdı dənizə də, sahilə də...
Yenə qoşub yeyinayaq atlarını gərdunəyə,
15 Bağlayaraq arxasına o, Hektorun cəsədini,
Üç yol sürdü mərd Patroklun mezarının dövrəsində
Sonra yenə o cəsədi üzüquylu atıb orda,
Dönüb getdi düşərgəyə bir azacıq dincəlməyə.
Apollonsa, mərd Hektorun cəsədinə rəhm edərək,
20 Qoruyurdu... hər yanına qızıl qalxan tutmuşdu ki,
Axill onu sürüyəndə, heç bir zərər yetirməsin.

Belə təhqir eləyirdi mərd Hektoru qızmış Axill...
Bunu gören ilahların rəhmi gəldi o Hektora;
Hermesə dil tökdülər ki, oğurlasın cəsədini.
25 Bunu hamı bəyənirdi. Ancaq Hera, pak Afina,
Bir də ki, o yersarıdan Poseydon yol vermirdilər.
Əvvəlkitək onlar yenə Priama, təbəsinə

Düşməndilər, – çünki Paris günahkardı, – o, bir zaman
Mənfur, iyrenc ehtirasa qapılaraq, kənd evində
30 İlahələr şərəfini həqarətlə tapdamışdı...

On ikinci səfəq parıldıyıb nur saçanda,
Feb–Apollon allahlara xitab edib belə dedi:
“Ey insafsız, sərt allahlar! Bu, həmin o Hektordur ki,
Sizə bol-bol öküz, keçi budlarını yandırardı!
35 İndi onun cəsədini xilas etmək istəməyib,
Qoymursunuz həsrət qalan qoca ata-anasını,
Arvadını–uşağını bir doyunca görsün onu, –
Xalq o mərdi hörmət ilə, od qalayıb dəfn eləsin...
Siz o zalım Axillesə daim kömək edirsiniz.
40 Ürəyində haqq–ədalət yoxdur onun, əqli kəmdir.
O sərt, azgın bir aslandır, – bir aslan ki, öz zoruna,
Cürətinə güvənərək, öz qarnını doyurmaqçün
Hücum edər insanların bəslədiyi sürülərə, –
Axilldə də bu aslantək nə insaf var, nə də həya.
45 O həya ki, insana həm fayda verər, həm də ziyan.
Çox olur ki, insan əziz bir adamı, – gənc oğlunu,
Ya da doğma qardaşını itirəndə, dörd-qəm çəkir,
Ağlayır, yas tutur, ancaq sonra yenə sakitləşir.
İlahələr insanlara dözümlü ruh lütf etmişlər, –
50 Bu zalımsa, allahsifət mərd Hektoru öldürərək
Cəsədini gərdunəyə bağlayaraq, öz dostunun
Dövrəsində sürükləyir... Bundan ki, bir fayda yoxdur!..
Ad-sanına baxmayaraq, gerek ona cəza verək!
Qəzəbindən qudurub o, pak torpağı təhqir edir!”

İncə zərif Hera ona qəzəblənib belə dedi:
“Ey Oxatan, sən o zaman haqlı ola bilərdin ki,
Axille do, Hektora da eyni hörmət edileydi.
Ancaq Hektor bir fanidir, insan südü əmmişdir o, –
Pelid isə, – bir ilahə övladıdır... Fetidanı
60 Mən böyüdüb, allahların çox sevdiyi adlı-sanlı
Mərd Peleyə ərə verdim... Allahlar da olub toyda, –
Sən özün də, ey dönük dost, forminq çalıb həvəs ilə,
Həmin toyda şənliklərə qoşulmuşdun, yadımdamı!..”

Buludyığan Zeves belə cavab verdi arvadına:
65 “Hera, ölmez allahlardan heç incimə nahaq yerə!
İkisinə eyni hörmət olmaz... Ancaq troyanlar
Arasında Hektoru da seven vardı allahlardan, –
Mən özüm də!.. – O, qurbanla yad edərdi daim məni.
Qurbangahım – insanlardan, bizə layiq ziyafətdən,
70 Şərablardan, tüstülərdən, nizələrdən boş qalmazdı...
Oğurlamaq olmaz əsla o cəsədi Axillesdən.
Gecə–gündüz yanındadır öz anası, keşik çəkir,
Qayğısına qalır daim öz oğlunun, ayıq–sayıq...
Allahlardan biri əgər Fetidanı tez yanıma
75 Çağırsaydı, – tapşırırdım, Axillesə söyləsin ki,
Priamdan fidyə alıb, versin ona o cəsədi”.

Yelqanadlı İrida cəld uçub getdi bu xəbərlə.
Qayalıqlı İmbr ilə Sam adası arasında
Atıldı o, gur dənizə, uğuldadı dərin sular.
80 Balıqçılar bir öküzün buynuzuna bağlayaraq
Qırmaqları dibe çəkmək üçün suya atdıqları
Bir qurğuşun lot kimi o getdi suyun lap dibinə.
Fetidanı gedib tapdı bir kahada... Dövrəsində
İlahələr, – öz oğlunun Troyada bədtaleyin
85 Hökmü ilə ölümünü düşünərək ağlayırdı...

İrida cəld yaxınlaşıb belə dedi Fetidaya:
“Qalx, Fetida! Hökmürəvan Zeves səni dəvət edir!”

Gümüşayaq Fetidasa belə dedi cavabında:
“Nə əmr edir qadir allah! Allahların hüzuruna
90 Çıxmağa mən utanıram: bezar edib qüssə məni.
Sözü yerə düşməməkçün necə olsa, gedəm gerek”.

Belə deyib, ilahələr ilahəsi əsla misli
Tapılmayan qapqara bir örtük salıb, ləngimədən
Düşdü yola. Yelqanadlı İrida da keçdi önə.
95 Dənizin gur dalğaları ayrılaraq iki yana,
Yol verirdi sürət ilə gedən iki ilahəyə.
Dik sahilə çıxan kimi, ucaldılar asimana.

Yetişdilər şimşəksaçan ulu Zevsin hüzuruna, –
Dövrəsində bütün qadir allahlar da hazırtdılar.
100 Fetida öz atasına yaxın yerdə oturdu, cəld
Afina yer verdi ona, Hera isə, – bir qızıl cam,
Fetida da içib, camı qaytardı o ilahəyə...

Allahların, fanilərin atası Zevs belə dedi:
“Ey Fetida, Olimpə çox dərddli-qəmli gəlibsən sən.
105 Bilirəm ki, ürəyində dərdin böyük dərddir, – ancaq
Qoy deyim ki, səni bura nə məqsədlə çağırmışam.
Doqquz gündür məqtul Hektor, bir də qadir qalayıxan
Pelid burda allahların arasına nifaq salıb:
Arqovuran Hermesə dil tökürlər ki, o cəsədi
110 Oğurlasın... Ancaq sənə dostluğumuz xatirinə
Bu şərəfi Axilləyə nəsib etmək istəyirəm.
Cəld qayıdıb öz oğluna çatdır mənim bu əmrimi:
De ki, bütün allahların, hamıdan da artıq mənim
Qəzəbimə bais olub, – çünki azgın bir kənlə o,
115 Mərd Hektorun cəsədini vermir ata-anasına.
Əgər məndən çəkinirsə, tez qaytarsın o cəsədi,
İridanı gəndərirəm, Priama tapşırırsın ki,
Öz oğlunu almaq üçün bol hədiyyə ilə getsin,
Düşərgədə fidyə verib, razı salsın Axillesi”.

120 Belə dedi. Fetida da qulaq asdı qadir Zevsə.
Olimpin dik zirvəsindən cumdu birbaş yer üzünə,
Gəlib çatdı ordugaha... Gördü yenə mərd Axilles
Ah-zar edir, – dövrəsində yaxın, əziz yoldaşları
Vurnuxaraq, cidd-cəhdlə ona yemək hazırlayır.
125 Kəsdikləri qalın yunlu yekə bir qoç yerdə idi.

Öz kədərli mərd oğlunun yanındaca oturaraq,
Əllərilə oxşayaraq, belə dedi pak ilahə:
“Əziz oğlum! Bu vaxtadək niyə belə dərddə-qəmlə
Ağlayaraq-inləyərək üzürsən öz ürəyini?
130 Nə yeyirsən, nə yatırsan... Bir qadınla sevişərək,
Yatmaq sənə xoş deyilmidi?.. Axı ömrün az qalıbdır!..
Ən yaxında ölüm hökmü verəcəkdir bəd taleyin.
Sözlərimi dinlə, – sənə Kroniddən bir xəbər var:

135 Deyir, – sənə söyləyim ki, allahların, – hamıdan da
Artıq onun qəzəbinə baıssən sən, – azgınlıqla
Mərd Hektorun cəsədini vermirsən öz atasına...
Oğul, fidyə alıb, qaytar ləngimədən o cəsədi”.

Yeyinayaq Axilles də belə dedi cavabında:
“Yaxşı, olsun! İndi ki Zevs təkid edir, – mən razıyam, –
140 Kim fidyəni götürərsə, cəsəd ona veriləcək”.

Beləliklə ordugahda, gəmilərin qarşısında
Ana-oğul bir-birilə xeyli söhbət elədilər.
Zevs isə, İridanı göndərdi pak Troyaya:
“Cəld ol, durma, get İrida, dik olimpdən ayrılaraq
145 Troyada o hökmdar Priama de əmrimi, –
Öz oğlunu almaq üçün bol hədiyyə ilə getsin,
Ordugahda fidyə verib razı salsın Axillesi.
Təkcə getsin Troyadan heç bir kəsi aparmasın!
Ancaq yüklü arabada qatırları sürmək üçün,
150 Qayıdanda, – Axillesin öldürdüyü oğlunu da
Gətirməkçün qocalmış bir qasidlə də gedə bilər.
Nə qorxunu, nə ölümü heç əqlinə gətirməsin...
Biz beləldçi qoşacayıq ona allah pak Hermesi,
Ötürəcək onu birbaş Axillesin hüzuruna.
155 Onu görçək nə Axilles özü ona əl qaldırar,
Nə də başqa bir adamı qoyar ona toxunmağa.
O nə sarsaq dəmdəməki, nə də alçaq adam deyil,
Ona pənah gətirəne aman verər hər bir zaman”.

Yelqanadlı İrida cəld apararaq bu xəbəri,
160 Priamın sarayına çatıb, şivən gördü orda.
Həyətin tən ortasında, Priamın dövrəsində
Ağlaşaraq övladları, göz yaşları tökürdülər.
Qoca isə, bürünmüşdü ridasına... Çiyini, boynunu
Üstü-başı başdan-başa bulaşmışdı külə-toza,
165 İkiəlli ovucdayıb kül səpirdi öz başına
Qızlarıyla gəlinləri axeylərin pəncəsində
Döyüşlərdə həlak olan igidləri yad edərək,
İçin-için ufuldayıb, qəm-qüsqəyə batmışdılar...

Ulu Zevsin elçisi cəld Priama yaxınlaşıb,
170 Yavaşcadan bir söz dedi. Əsim-əsim əsdi qoca:
“Təmkinli ol, ey Dardanid mərd Priam, qorxma əsla
Bəd niyyətlə gəlməmişəm bil ki, sənin hüzuruna, –
Zevəsdən xoş bir xəbərlə gəlmişəm mən, ey hökmdar.
175 Hətta səndən uzaqda da qəlbi yanır onun sənə
Zevs əmr edir, – Axillesə ləyaqətlə fidiyə verib,
Mərd Hektorun cəsədini ondan geri almalısan.
Ancaq tək get, Troyadan heç bir kəsi aparma sən.
Yalnız yüklü arabada qatırları sürmək üçün, –
180 Qayıdanda, Axillesin öldürdüyü oğlunu da
Gətirməkçün qocalmış bir qasid sənə gedə bilər.
Nə qorxunu, nə ölümü heç əqlinə gətirmə sən, –
Zevs bələdçi qoşur sənə qadir allah pak Hermesin,
Ötürəcək səni birbaş Axillesin hüzuruna.
185 Onu görcək, nə Axilles özü sənə əl qaldırır,
Nə də başqa bir adamı qoyar sənə toxunmağa.
O nə sarsaq dəmdəməki, nə də alçaq adam deyil,
Ona pənah gətirənə aman verər hər bir zaman”.

Belə deyib, yelqanadlı pak İrida çıxıb getdi.
Priam da oğlanlara əmr etdi ki, yaxşı-möhkəm
190 Bir araba hazırlayıb cəld qoşunlar qatırları.
Özü isə, uca tağlı, divarları qoz ağacı,
Hər tərəfi yaraşıqlı zirzəmiyə enib, ordan
Öz arvadı Hekubanı çağıraraq, belə dedi:
“Ey əzizim, Zeves mənə elçi ilə əmr edib ki,
195 Axeylərin ordugahı olan yerə gedib, orda
Axillesə fidiyə verib, oğlumuzun cəsədini
Almalıyam... Söylə görüm, fikrin nədir bu barədə?
Axeylərin gəmiləri duran yerə – ordugaha
Getmək mənə bərk qorxudur, dəhşət alır ürəyimi!..”

200 Belə dedi. Arvadı da ah-vay ilə cavab verdi:
“Ay dad!.. hanı sənin ağlın-düşüncən ki, bir zamanlar
Həm ölkəndə, həm xarıcdə dildən-dilə düşmüş idi?
Necə cürət edirsən sən, tək gedib o ordugaha,
Neçə igid mərd oğlunu həlak etmiş o zalımın

205 Gözlərinə görünəsən? Dəmərdənmi sən qəlbin!..
O qanıqən qanqusmuşun sən gözüne dəysən əgər,
Bil ki, nə rəhm eləyəcək, nə də səndən utanacaq!
Gəl elə öz evimizdə oğlumuzdan uzaqlarda
Yas saxlayıb ağlaşaq biz... Yəqin elə doğulandan
210 Qadir tale öz hökmüylə ona qismət edibmiş ki,
Əziz ata-anasından uzaqlarda bir namərdin
Qarşısında ac itlərə yem olaymış... Of!.. Dışimlə
Gəmirərdim o Pelidin ciyərinə!.. Öc alardım!..
Oğlumu ki, – qorxaq kimi öldürməyib o Axilles:
215 Troyalı qadınları, körpələri qoruyaraq,
Əsla qorxub-çəkinməyib, qaçmayıbdır meydandan o!”

Hekubaya cavabında belə dedi mərd Priam:
“Yox, gedirəm!.. Gəl saxlama!.. Bədfal bir quş olma mənə
Öz evimdə... Məni qane edə bilməz sən sözün!
220 Bunu mənə ya bir falçı, ya da nəzir almaq ilə
Xəbər verən adi kahin söyləseydi, – biz hamımız
İnanmayıb, bir yalantək, əlbəttə, üz döndərərdik.
İlahəni öz gözümlə görüb, özüm eşitmişəm!..
Gedirəm mən! Zevsin sözü, əlbəttə ki, yalan olmaz!..
225 Özüm bunu istəyirəm.. Bir oğlumu qucaqlayıb
Doyunca bir ağlayım, qoy Axill həlak etsin mən!”

Belə deyib açdı qəşəng sandıqların qapağını.
Düz on iki ən qiymətli gözəl örtük aldı ordan,
O qədər də qışlıq adı qalın yun şal daha sonra
230 On iki gözəl xalça, o qədər də qəşəng rida,
On iki də zərif xiton götürdü o sandıqlardan.
Düz on talant xalis qızıl çəkdi sonra tərəzidə,
İki parlaq səpayələ, işıldayan dörd mis ləyən,
Bir zamanlar Frakyada elçi ikən ona çatan
235 Çox qiymətli qədəhi də saxlamadı sarayında, –
Çünki əziz övladının cəsədini almaq üçün
Canı yanır, heç bir şeyi əsirgəmək istəmirdi.
Söyüb qovdu qapısından troyalı camaatı.
“İtilin, ey dələduzlar! Evinizdə ağlaşmaqdan
240 Doydunuzmu, gəlib burda mənə əzab verirsiniz!

Yoxsa Zevsin mərd oğlumu məndən alıb, verdiyi dərd
Hələ azdır!.. Görərsiniz nə gələcək başımıza:
İgid Hektor həlak oldu, bundan sonra axeylilər
Hamınızı asanlıqla yox edəcək yer üzündən.
245 Mənə isə, öz yurdumu külə dönmüş görməkdənsə,
Yerə girmək, sət Aiddə məskən salmaq qat-qat xoşdur!”

Belə deyib, – əldə əsa, – hücum etdi camaata.
Hamı qaçıb dağılışdı... Qoca isə çığıraraq,
Doqquz oğlu: allahsifət Aqafonu, Paris, Pammon,
250 Gipofeyi, Antifonu, Deifobu, Gelen ilə
Diyi, Paliti – danlayaraq, hamısına əmr elədi:
Cəld olun, ey yaramazlar, naxələflər!.. Kaş ki orda
Gəmilərin qarşısında qanlı döyüş meydanında
Mərd Hektorun əvəzinə sizlər tələf olaydınız!..
255 Eyvah, necə bədbəxtəm mən!.. Troyada yetirdiyim
Gözəl-igid oğullardan bircəsi də qalmadı, ah!..
Atoynadan Troil yox, allahsifət Məstor yoxdur,
Hektor da yox!.. Allahlara bənzərdi o igid oğul,
Sanki insan oğlu deyil, ölməz allah övlədiydi!
260 Ares aldı igidləri, bu qorxaqlar qaldı mənə.
Bu yalançı hoqqabazlar, oyun-mahnı qoçaqları,
Camaatdan oğlaq-quzu oğurlayan yaramazlar!..
Cəld tərponin, hazırlayın qoşun görüm arabanı!
Tez hər şeyi yığın ora, ləngimədən çıxım yola!”

265 Belə dedi. Atanın bu hay-küyündən qorxub onlar
Tez-tələsik sürə-sürə gətirdilər qatırları,
Təkərləri oxu möhkəm, gözəl-qəşəng arabanı...
Möhkəm fıstıq ağacından boyunduruq, ortasından
Qayış yeri, yanlarında ucu əyri qarmaqları,
270 Doqquz dirsek uzununda möhkəm qoşqu qayışları, –
Bənd etdilər onu hamar, bərk çillənin lap ucuna.
Ön tərəfdən keçirdilər həlqələri qarmaqlara,
Üç qat qayış sarıdılar, sonra bir-bir növbə ilə
Çillə ilə birləşdirib, bərk çəkdilər qayışları.
275 Anbardan da Hektor üçün verilməli o qiymətli
Hədiyyələr gətirildi, – arabaya yüklədilər.

Bir zamanlar misyahlılar tərəfindən Priama
Bəxş edilmiş qatırları qoşdular o arabaya.
Priamın özü üçün gərdunəyə at qoşdular, –
280 Bu atları özü üçün bəsləmişdi tövləsində.

Hökmdarla qasid isə dürlü tədbir düşünərək,
Saraydan seyr edirdilər arabanı qoşanları.
Pak Hekuba qəmgin-qəmgin yaxınlaşdı qocalara,
Sağ əlində qızıl camda şirin şərab gətirdi ki,
285 Onlar yola çıxmamışdan səpsinlər pak allahlara.
Gərdunənin qarşısında durub dedi Priama:
“Al, şərab səp Zevs ataya, dua et ki, sayəsində
Sağ-salamat qayıdasan düşmənlərin arasından.
Mən nə qədər cəhd etdimse, sən dönmədin niyyətindən.
290 Dik İdanın zirvəsindən Troyanı seyr eləyən
Buludyığan ulu Zevsə sidq-ürəkdə dua elə.
Yalvar ona, ən sevdiyin, ən uğurlu, ən müqəddəs
Quşlardan, ən güclü quşu göndərsin bir xoş xəbərlə.
Yalvar ki, o, sağdan ötsün, öz gözünlə görüb onu,
295 Arxayınca gedəsən o danayların arasına.
Göygurladan Kronion bir bələdçi qoşmayınca, –
Sidq-ürəklə yalvarıram, – əl çək, dön bu inadından,
Arqivlərin arasına ordugaha ayaq basma!”

Allahsifət Priamsa, cavab verdi Hekubaya:
300 “Arvad, bax, bu tapşırığa yəqin əməl eləyəyəm,
Ulu Zevsə qorunmaqçün dua etmək faydalıdır”.

Belə deyib xidmətçiye əmr etdi ki, əllərini
Yumaq üçün su gətirsin. Xidmətçi də cəld gedərək
Əl yumaqçün mis ləyənlə, bir bardaqla su gətirdi.
305 Əllərini yuyan kimi, Priam öz arvadından
Al şərabı alıb durdu həyətin tən ortasında.
Şərab səpib, səmalara üz tutaraq, dua etdi:
“Ey İdada hökm eləyən qadir ata, ulu Zeves!
Elə et ki, Pelid məni məharətlə qəbul etsin.
310 Quşlardan ən çox sevdiyin, ən uğurlu, ən müqəddəs
Ən güclü, ən gözəl quşu göndər mənə xoş xəbərlə.

O quş sağdan ötüb keçsin, öz gözümle görüm onu,
Arxayınca gedim sonra danayların arasına”.

315 Belə deyib dua etdi. Zevs eşitdi bu sözləri.
Quşlarda ən sədəqətli, tünd boz rəngli, ən yırtıcı,
Həm də “xallı” dedikləri bir qartalı göndərdi o.
Hər qanadı varlıların evlərində bərk bağlanan
Qullabalı qapı boyda... Bu heybətli nəhəng qartal
Troyanın üzərindən, sağ tərəfdən ötüb keçdi.
320 Onlar unu gören kimi, bu uğurlu əlamətdən
Hamısı çox sevindilər, sakitləşdi ürəkləri...

Priam cəld tərpanərək, mindi gözəl gərdunəyə,
Yeyin gedən atlarını sürüb çıxdı darvazadan.
325 Öndə gedən dörd təkərli arabada qatırları
Müdrək qoca İdey sürür, arxadan da gərdunədə
Priam da atlarını sürət ilə sürə-sürə,
Küçələrlə gedir, – dostlar qəmgin-qəmgin baxırdılar.
Sanki gedər-gəlməz yola gedirdi o bədbəxt qoca...
Darvazadan çıxıb onlar düzənliyə yönəldə,
330 Oğullarla kürekənlər qayıtdılar Troyaya.
Ancaq yola düşənləri qadir Zeves görməyəydi.
O, qocanı düzdə görüb, yaman rəhmi gəldi ona.
Əziz oğlu pak Hermesə xitab edib belə dedi:
“Hermes, sən öz xoşun var, yazıq fani yolları
335 Həmdəm olub dərdlərini dinləməyə.. Dayanma, get,
Priamı götür, axey gəmiləri duran yerə.
Elə et ki, Axillesin hüzuruna çatanadək,
Yolda başqa arqivlilər onu görə bilməsinlər”.

340 Belə dedi. Arqovuran bələdçi də əməl etdi.
Yerin-suyun üzərindən qanad kimi süzüb keçən
Qızıl çarıq geyinərək, fəniləri birçə anda
Həm yatıran, həm oyadan əsanı da alıb ələ,
O qüdrətli Arqovuran Olimpin dik zirvəsindən
Uçub birbaşa süzə-süzə ləngimədən düşdü yola.
345 Hellespontun sahilinə yetişərək, keçib ordan,
Gəlib çatdı Troyanın geniş yaşıl düzlərinə.

Ömrün ən xoş çağı olan gənc yaşında – bığ yerləri
Tərəlyən bir gənc şahzadə surətində çıxdı yola...

350 Qocalarsa, ötmüşdülər İlin uca məzarını,
Çaya çatıb, suladılar atlar ilə qatırları.
Axşam alatoranlığı çökməkdəydi yer üzünə...
Qasid birdən qarşısında pak Hermesi gören kimi,
Priama xitab edib, belə dedi qorxa-qorxa:
“Yavaş, dayan! Ay Dardanid! Ehtiyatlı olaq gərək:
355 Bizə sağ bir gələn var, birdən bizi öldürər ha!”

Belə dedi. Qoca bundan bərk tutuldu, qorxdu yaman,
Onun qoca vücudunda biz-biz oldu ağ tükələri, –
360 Donub qaldı... O xoşrəftar Hermes ona yaxınlaşdı,
Əllərindən tutub onun, belə dedi nəvazişlə:
“Ata, bu zil qaranlıqda, hamı yatmış, gecə vaxtı
Sən atlarla, qatırlarla, arabayla hara belə?
Bəs amansız düşməniniz axeylilər hər addımda
365 Pusqudaykən sən onlara rast gəlməkdən qorxmursanmı?
Belə zülmət bir gecədə bu qiymətli xəzinəni
Apararkən, qarşına bir hərif çıxsa, neyləyərsən?
Özün qoca, ötürücü yoldaşın da sənənin tayın.
Əlinizdən nə gələcək yolkəsənə rast gəlsəniz?
370 Məndən sizə pislik gəlməz, hətta sənəni qoruyaram.
Çünki mənim öz atama bənzəyirsən hər cəhətdən”.

Allahsifət Priam da belə cavab verdi ona:
“Əziz oğul, sən haqlısan, tamam düzdür dediklərin!
Ancaq mənim yolum üstə sənə kimi gözəl, igid,
375 Həm əqilli, həm də güclü bir cavanın çıxmasından
Görünür ki, allahlardan biri mənə rəhm edərək,
Özü əlini uzatmışdır... Xoşbəxt olsun ata-anan!”

Ötürücü Arqovuran belə dedi cavabında:
“Bəli!.. Haqlı söz deyirsən, ey nurani müdrək qoca!
380 Səndən bir söz soruşum mən, doğrusunu söylə ancaq:
Bəlkə sən bu sərvətləri yad ölkəyə göndərərək,
Deyirsən ki, – heç olmasa, bunlarsa da qalsın sənə?”

385 Yoxsa, düşüb bərk qorxuya, o müqəddəs İlionu
Hamınız tərk edirsiniz? Əfsus, sənin igid oğlun
O qəhrəman həlak oldu!.. Axeylərdən güclüydü o!”

Allahsifət Priamsa, cavabında belə dedi:
“Əzizim, de görüm kimsən? Söylə kimdir atan-anan?
Necə şirin danışdın sən mənim bədbəxt Hektorumdan!”

390 Ötürücü Arqovuran belə dedi cavabında:
“Görürəm ki, istəyirsən Hektordan mən bir söz deyim:
Öz gözümlə çox görmüşəm onu şanlı savaşlarda.
Hətta Hektor arqivləri gəmilərə sən qovub
Qırdığı gün görmüşəm mən qüdrətini-cürətini.
395 Biz uzaqdan heyran idik, mərd Hektora. Qoç Axilles
Atreiddən küsüb bizi qoymayırdı vuruşmağa.
Mən Axillin yoldaşyam, bir gəmidə gəlmişik biz.
Mənim əslim mirmidonlu, atam isə Poliktordur.
Varlı-karlı bir kişidir, qocalmışdır o da səntək.
Evdə altı oğlu da var, mən yeddinci övladıyam.
400 Püşk atdıq biz, mənə düşdü Axill ilə yoldaş olmaq.
İndi isə, gəmilərdən uzaqlaşıb gəldim bura,
Dan sökəndə axeylilər şəhrə hücum edəcəklər.
İşsiz-gücsüz darıxırlar, can atırlar vuruşmağa,
Ala bilmir önlərini arqivlərin hökmdarı”.

405 Allahsifət Priamsa, cavabında belə dedi:
Doğrudan da sən Axillin yoldaşsan əgər, onda
Yalvarıram, – həqiqəti olduğutək söylə mənə, –
Oğlum hələ gəmilərin qarşısında qalır, yoxsa
Axill onu parçalayıb, tullamışdır köpəklərə!”

410 Ötürücü Arqovuran belə dedi cavabında:
“Qoca, onu nə köpəklər, nə də quşlar didməyiblər.
Axillesin gəmisinin qarşısında: ordugahda
Necə ki, var, – elə qalır. Düz on iki gündür ölüb,
Ancaq cəsəd çürüməyib; döyüşlərdə ölənləri
415 Yeyən acgöz qurdlar da heç daraşmayıb bədəninə,
Düzdür, şəfəq sökən kimi, Axill onu insafsızca
Sürükləyir öz dostunun məzarının dövrəsinə...”

420 Ancaq cəsəd salamatdır. Özün görsən, mat qalarsan:
Sanki onu şəh yumuşdur, – tərtemizdir, nə qan izi,
Nə bir ləkə yoxdur əsla... Yaralar da bitişmişdir.
Ancaq onun bədəninə çox yaralar vurulmuşdu...
Görürsən ki, oğlun artıq ölmüşsə də, pak allahlar
Onu necə qoruyurlar! Çox sevirilər onu yəqin”.

425 Belə dedi. Bu sözlərdən sevinərək dedi qoca:
“Bax, belədir, oğul, əlbət Olimpdəki allahlara
Öz vaxtında sədaqətlə qurban vermək yaxşı işdir!
Sağlığında onları heç unutmazdı igid oğlum.
Buna görə öləndə də, allahlar yad edir onu.
430 İndisə, al, bax, bu gözəl qədəhi, gəl allahların
Köməyilə təhlükəsiz ötür mənə, sağ-salamat
Gedim çatım Peleyoğlu Axillesin çadırına”.

Ötürücü Arqovuran belə dedi cavabında:
“Gəncliyimə baxıb, mənə sən tamahkar sanma, qoca!
Deyirsən ki, Axillesdən gizlin səndən peşkəş almı?
435 Mən doğrudan utanıram, çəkinirəm Axillesdən.
Sonra başım belə çəkər bu təklifi qəbul etsəm!..
İstəyirsən həm gəmidə, həm piyada Arqosadək
Canla-başla bələdçilik edim sənə, – həm də yolda
Heç kəs əsla yaxın düşüb bizə hücum edə bilməz!”

440 Belə deyib o xoşrəftar Hermes mindi gərdunəyə.
Cəld qançını, cilovları alıb ələ birçə anda
Atlar ilə qatırlara qüvvət verdi-sürət verdi.
Yetişdilər gəmilərin önündəki uca bürçə.
Bir az əvvəl axeylilər burda yemek bişirirdi.
445 Orda keşik çəkənləri tez yatırdı Hermes, sonra
Darvazanı açaraq, o gərdunədə Priamı,
Yüklə dolu arabanı sürdü ordan düz sahilə.
Yetişdilər Axillesin uca, gözəl çadırına,
Düşərgənin qarşısında mirmidonlar dirəklərdən
450 Möhkəm hasar çəkmişdilər, üstünü də bataqlıqdan
Qırdıqları incə-yumşaq qamışlarla örtmüşdülər.
Çadırının dövrəsinə çaxçax vurub, – sərkerdəyə

Geniş həyət düzəldərək, qalm, möhkəm ağaclardan
Darvaza da qoymuşdular. Onun ağır sürgüsünü
455 Üç axeyli zorla çəkib çətinliklə açardılar.
Axilləsə, asanlıqla onu açıb bağlayırdı.
Bu qapını açıb Hermes, o qiymətli hədiyyəni
Yeyinayaq Axillesçün ötürərək içəriyə,
Gərdünədən yerə düşüb, belə dedi Priama:
460 “Ey qoca, mən Olimpdəki allahlardan biriyəm, – bil,
Hermesəm mən!.. Atam məni sənə kömək göndərmişdi.
İndi daha qayıdıram. Qoy görməsin Axill məni.
Çünki əsla bir allaha yaraşmaz ki, boş-boşuna
Adi-fani bir insanla görüşərək, dostluq etsin.
465 Sən get gir cəld çadırına, düş Axillin ayağına,
Yalvar, yaxar, üroyini yumşaltmaqçün dil-ağız et,
And ver onu atasına-anasına, öz sevimli balasına”.

Belə deyib Hermes ordan uçub getdi pak Olimpe.
Priamsa, gərdünədən ağır-ağır enib yerə,
470 İdeya berk tapşırırdı ki, orda durub, atlar ilə,
Qatırlara keşik çəksin. Özü isə, düz yönəldi
Allahların sevimlisi Axillesin çadırına.
Gördü orda oturubdur, yanında da yoldaşları.
İki nəfər – Avtomedont ilə Alkim ortalıqda
475 Vurnuxurdu. O, yenicə şam eləyib, yemiş-içmiş;
Süfrə hələ önündəydi... – səs-səmirsiz içəriyə
Girib qoca mərd Priam yaxınlaşdı Axilləse,
Qucaqlayıb dizlərini, əllərindən öpdü bir-bir, –
O əllər ki, boyanmışdı mərd oğlunun qanına... –
480 Bir nəfər öz vətəninə hiddətlənib, bir kişini
Öldürərək yad ölkəyə qaçıb, – orda bir varlıya
Sığınanda, – necə hamı heyrətlənib mat qalarsa, –
Axilles də Priamı birdən görçək heyrətləndi,
Orda hamı təəccüblə nəzər saldı bir-birinə...
485 Priamsa, yalvararaq belə dedi Axilləse:
“Sən ey allahsifət Axill, yad et öziz pir atanı!
Məntək o da qocalığın astanası ağzındadır.
Bəlkə elə indi onun düşmən altı dövrəsini,
Heç kimsəsi yoxdur, onu fəlakətdən qurtarmağa, –

490 Ancaq bilir, heç olmasa, eşidir ki, sən dirisən!..
Buna qəlbən sevinərək, daim ümid bəsləyir ki,
Əziz oğlu Troyadan bir gün yurda qayıdacaq...
Mən bədbəxtsə, Troyada çox oğullar böyütmüşdüm,
Ancaq indi bircəsi də qalmamışdır bu dünyada!..
495 Axeylilər gələn zaman əlli oğlum vardı mənim,
On doqquzu bir anadan doğulmuşdu, – qalanları
Başqa-başqa arvadlarım doğmuşdular sarayımda.
Zalım Ares çoxlarını savaflarda həlak etdi,
Bircə Hektor qalmışdı ki, Troyanı təkbaşına
500 Qoruyardı... – Onu da sən həlak etdin bu günlərdə!..
Mən onunçün gəldim axey gəmiləri qarşısına, –
Bol-bol fidyə gətirmişəm cəsədini almaq üçün...
Rəhm et, Pelid, allahlara hörmət elə, öz atanı
Yadına sal!.. Ondən artıq layiqəm mən mərhəmətə!..
505 Heç bir insan edə bilməz bu işi ki, mən edirəm:
Öz oğlumun qatilinin əllərini öpürəm mən!”

Axilles də ağlamsındı yad edib öz atasını
O qocanın əllərindən tutub sakit kənar etdi.
İkisi də ağlayırdı... Axillesin ayağına
510 Düşüb qoca, ağlayırdı igid oğlu mərd Hektora,
Axilles həm atasına, həm Patrokla ağlayırdı, –
Yayılmışdı bütün evə ikisinin ahü-zarı...
Allahsifət Pelid bol-bol göz yaşları tökə-tökə,
Ağlamaqdan doyub qəlbi, əzaları sakitləşdi, –
515 Cəld durub öz kürsüsündən Priamın bir əlindən
Tutub, onu tez qaldırdı. Ağ saçına-saqqalına
Baxa-baxa, kövrəlib o, Priama belə dedi:
“Ah, ey bədbəxt!.. Nə belələr çəkib sənə dərddə qəlbin!
Söylə, bizim ordugaha, – neçə-neçə mərd oğlunu
520 Həlak etmiş bir adamın qarşısına nə cürətlə
Gələ bildin, sən, ey qoca? Dəmirdənmiş qəlbin sənə!
Di sakitləş, otur-dincəl!.. Hər nə qədər acı olsa,
Dərdimizi qəlbimizdə pünhan edək, gizli qalsın!
Hər nə qədər fəryad etsək, heç bir fayda verməyəcək...
525 Allahların fanilərə lütf etdiyi qismət budur:
Gərək daim dərd çəkələr, – dərdsiz yalnız allahlardır!

Ulu Zevsin sarayında iki nəhəng saxsı küp var, –
İçi dolu: – biri bədbəxt, biri xoşbəxt hədiyyələr...
Zevs onları qarışdırıb, bəxş etdiyi fani insan
530 Hərdən bədbəxt, hərdən xoşbəxt olur daim həyatında.
Ancaq bədbəxt hədiyyələr qismət olan insan isə, –
Yurd-yuvasız, aclıq çəkər bu dünyada o dərbəder;
İnsanlar da, allahlar da onu daim təhqir edər.
Peley də, bax, bu gündədir, – gəncliyində pak allahlar
535 Bol nemətlər vermiş ona: xoş bəxt ilə, sərvətilə
Seçilmişdir insanlardan, hakim olmuş Mirmidona.
O faniyə pak allahlar bir ilahə qismət etmiş...
Ancaq allah bədbəxtlik də vermiş ona: öz evində
Bir övladı qalmayıb ki, varis ola dövlətinə.
540 Bir oğlu var, – ömrü gödək... Heç indi də o qocaya
Bir təskinlik vermərəm mən. Vətənimdən uzaqlarda
Burda sənə, övladına min əziyyət verməkdəyəm...
Bilirəm ki, sən də əvvəl çox bəxtiyar ömür edibsən:
Lesbosdan da şimaladək – bütün Makar diyarında,
545 Frigiyada, uc-bucaqsız Hellespontda, bir zamanlar
Sərvətin, mərd oğulların geniş şöhrət qazanıbmış.
Ancaq sonra o allahlar bir əbədi fəlakətdə
İlionu döndərmişlər qanlı savaş meydanına...
Dözümlü ol, dərdlə-qəmlə üzmə əbəs öz canını.
550 Oğlun üçün dərd çəkməyin bir faydası yoxdur sənə.
Ölən bir də dirilməz, sən öz canının hayına qal!”

Allahsifət Priamsa belə dedi cavabında:
“Yox, ey Zevsin sevimlisi, – hələ Hektor məzarda yox,
Quru yerdə yata-yata, – mən oturub dincəlmərəm.
555 Tez ver, onu görsün gözüm!.. Özün də get, gətirdiyim
Bol fidyəni qəbul elə... Qoy sən mənə aman verib
Gün işi görməyimə müsaidə etdiyindən,
Vətəninə qayıdarkən, bunlar sənə şadlıq versin!”

Qəzəblənib Priama belə dedi mərd Axilles:
560 “Qoca, mənə hirsəndirmə!.. Mən Hektoru fidyəsiz də
Qaytararam.. Dənizlərin hökmdarı Poseydonun
Qızı – anam, Zevs adından tapşırıbdır mənə bunu,

Ey Priam, heç gizlətmə, bilirəm ki, səni bura
Gətirən də, əlbəttə ki, ölməzlərdən biri olub!..
565 Yoxsa, adi insanlardan ən coşqun bir cavan belə
Keşiklərdən yayınaraq ordugaha girə bilməz,
Darvazanın bəndini də, açma bilməz əsla heç kəs.
Bəsdir, mənim bu cəfakəş üreyimi coşdurma sən!
Yoxsa, burda bir diləkçi olmağına baxmayaraq,
570 Zevsin əmri xilafına, sənə aman vermərəm, bil!”

Belə dedi. Qoca qorxub əməl etdi o deyənə.
Pelid isə, bir aslantək şığıdı öz çadırından,
Onun iki yoldaşı da, – Avtomedont ilə Alkim –
Çıxdı onun arxasınca... Patrokldan sonra Axill
575 Başqaları arasında bunlarla çox bərk dost idi.
Atlar ilə qatırları açıb onlar, qasidi də
Gətirdilər Axillesin çadırına, – oturdular.
Mərd Hektorun cəsədinin əvəzində gətirilmiş
Həd-hesabsız fidyəni də götürdülər arabadan.
580 Orda yalnız iki zərif xiton, rida qoydular ki,
Mərd Hektorun cəsədini geyindirib yollasınlar.
Axill isə, kənzilərə əmr etdi ki, o cəsədi
Atasına göstərmədən, yaxşı yuyub yağlasınlar.
Qorxurdu ki, öz oğlunu görsə, qoca coşar-daşar,
585 Axilles də bərk hirsələnib, birdən buna dözə bilməz,
Pozub Zevsin fərmanını, qətl eləyər o qocanı.
Kənzilər də təmiz yuyub, yağlayaraq o cəsədi,
Təzə xiton geyindirib, ridasına bürüdülər.
Xərəyi də Axill özü öz əl ilə, – dostlarının
590 Köməyi ilə qaldırdı o yaraşlıq arabaya.
Sonra Axill hönkürtüylə xitab etdi öz dostuna:
“Ey mərd Patrokl, Aiddə də eşitsən ki, mən Hektorun
Cəsədini qaytarmışam atasına, – heç incimə:
Əvəzində bol qiymətli hədiyyələr gətirmişdir.
595 Yarısını sənə üçün, bil ki, qurban verəcəyəm!”

Yeyinayaq mərd Axilles qayıdıb öz çadırına,
Öz əvvəlki kürsüsündə Priamla qabaq-qənşər
Oturaraq, təmkin ilə o qocaya xitab etdi:

600 “Ey pir, bil ki, oğlun artıq qaytarıldı, xərkəddir!
Dan sökəndə, öz şəhərin İliona aparanda,
Özün onu görəcəksən... İndisə, gəl şam eyləyək.
Düz on iki uşağının, – altı oğul, altı qızın, –
Bircə gündə öz evində ölümünə tab gətirən
605 Nioba da əsla yeyib-içməkdən əl çəkməmişdi.
Oğlanları – Niobaya qəzəblənən Feb-Apollon,
Qızları da Artemida vurub həlak eləmişdi.
Anaları al yanaqlı Leto ilə bəhs edibmiş,
Deyibmiş ki, – onun iki uşağı var, mənimki – çox! –
Bunlar iki olsalar da, çoxları məhv elədilər...
610 Cəsədləri düz doqquz gün qaldı evdə, dəfn etməyə
Heç kəs yoxmuş, Zeves daşa döndəribmiş adamları.
Onuncu gün pak allahlar dəfn edibmiş hamısını...
Nioba da təskin tapıb... Axır yenə yeyib-içmiş...
Deyirlər ki, bu günədək Sipilada, harda isə,
615 Allahların sığındığı tənha dağlar arasında,
Axeloyun sahilində, pərilər rəqs edən yerdə
Daşa dönmüş o Nioba bu ilahi dərdi çəkir...
Deməli ki, ey ilahi qoca, biz də indi gərək
Yeyək-içək... Oğlun üçün sonra yenə Troyada
620 Yas tutarsan, dərdin-qəmin sənə hələ çox olacaq!..”

Belə deyib, özü çıxdı, ağ bir qoyun tutub kəsdı.
Yoldaşları onu soyub, ətini də qayda ilə
Doğradılar, parça-parça, tikə-tikə çəkib şişə.
Bişirərək səliqəylə şişdən çəkib gətirdilər...
625 Avtomedont çürək düzdü səbətlərdə o süfrəyə,
Axill isə, ət payladı süfrədəki adamlara.
Əl uzadıb başladılar, hamı birgə şam etməyə.
Yeyib-içib doydu hamı... Sonra isə, pir Priam
Xeyli müddət nəzər salıb heyran oldu Axilləyə:
630 Çox Heybətli, çox gözəldi, allahlara bənzəyirdi.
Axilles də Priamın gözəl-nəcib simasına
Çox mənalı, dərin müdrik sözlərinə heyran qaldı.
Bir-birinə baxa-baxa, zövq alırdı hər ikisi.
İlk olaraq, nəcib qoca xitab etdi Axilləyə:
635 “Ey Zevesin yetirməsi, icazə ver, gedim yatım.

Qoy bir şirin yuxudan da ləzzət alağ... Çoxdandır ki, –
Oğlum sənə ellərinədə həlak olan gündən bəri, –
Yuxu nədir – bilməmişəm, gözlərimi bircə an da
640 Yummamışam... Dərd əlindən həyatımın ortasında
Toz-torpağa yığılaraq daim feryad eləmişəm.
Ancaq bu gün yemək yeyib, tünd şərəbdən içdim bir az, –
Bu günədək dilimə də əsla bir şey döyməmişdi”.

Axilles cəld kənzlərə, dostlarına buyurdu ki,
Dəhlizdə tez – gözəl yumşaq balıqlardan, döşəklərdən
645 İki yataq hazırlansın, – üstlərinə xalça-yorğan
Salsınlar ki, yatanların yeri yumşaq, rahat olsun.
Kənzilər də əldə məşəl cəld gedərək həmin yerdə
Tez-tələsik iki gözəl rahat yataq düzəldilər.
Axilles də Priama belə dedi zarafatla:
650 “Ey pir, sən get bayır əldən yat ki, birdən gecə vaxtı
Axeylilər gəlib mənə dəng etməsin. Yoxsa onlar
Məsləhətə gəlib mənə oyadırlar, – adət olub!
Əgər biri səni görsə, Aqamemnon Atreidə
Həmin saat gedib xəbər verəcəkdir, – onda yəqin
655 Cəsədi də sənə vermək işi çətin olacaqdır.
Ancaq mənə bir şeyi sən açıq-aşkar söylə görüm:
Mərd Hektoru dəfn etməyə neçə gün sərf edəcəksən?
O müddətdə axeyləri hər b etməyə qoymayım mən”.

Allahsifət Priam da belə dedi cavabında:
660 “Oğlumun dəfn etməyə mənə fürsət vermək üçün,
Belə etmiş olsan əgər, səndən razı qalaram mən:
Bilirsən ki, mühasirə içindəydik, – odun gərək
Uzaqlardan gətirilsin, – troyanlar çox qorxurlar.
Doqquz gün mən öz evimdə qaydayla yas saxlayaraq,
665 Onuncu gün dəfn eləyib, ziyafət də verməliyəm.
Ertəsi də qəbr üstündə uca təpə qalanacaq.
On ikinci gün sənə, yenə lazımdırsa, hər b başlansın!”

Yeyinayaq Axilles də belə cavab verdi ona:
670 “Ey Priam, necə arzu edirsənsə, – elə olsun!
Söylədiyin müddətdə mən hər bə ara verəcəyəm”.

Bele deyib, mærd Axilles o qocanı tæskin üçün,
Sağ əlini öz əlifə tutub sıxdı sədəqlə.
Priamla qasidi də Axillesin dəhlizində
Fikirləşə-fikirləşə yataqlara uzandılar...
675 Axilles öz çadırında, gözəl-rahət yatağında,
Al yanaqlı, gül dodaqlı Briseida ilə yatdı...

Olimpdəki allahlar da, atlı-atsız qoşunlar da
Bütün gecə rahat-rahət, şirin-şirin yatdı... Ancaq
Xeyirsevən Hermes əsla uymadı həmin gecə.
680 O, hökmdar Priamı keşikçilər hiss etmədən,
Darvazadan keçirməyə tədbir-çarə axtarırdı.
Gəlib onun başı üstə durub belə xitab etdi:
“Ey qoca, sən Axillesə sığınaraq, düşmənlərin
Arasında arxayınca, rahat-rahət nə yatıbsan!..
685 Öz oğlunun cəsədini almaqçün bol fidyə verdin.
Ancaq bil ki, Aqamemnon ya da başqa axeylilər
Sənin burda olduğundan xəbər tutsa, – övladların
Səni diri qurtarmaqçün üç qat artıq verəcəklər”.

Bele dedi. Qoca qorxub, qasidi də cəld oyatdı.
690 Hermes isə, tez atları, qatırları qoşub, özü
Heç bir kəsə görünmədən çıxardı o ordugahdan.
Hamı gəlib ulu Zevsin yaratdığı büllur sulu,
Dərin, coşqun Ksanf çayın sahilinə yetişəndə,
Onları tərk eyləyərək, cəld qayıtdı pak Olimpə.

Zəfərani libasında Şefəq göyden nur saçanda,
Onlar ah-zar edə-edə, gedirdilər şəhrə sarı.
Gözəllikdə Afrodita bərabəri Kassandrada
Başqa heç kəs, kişilərdən, zər kəmərlı qadınlardan
Bir nəfər də görmədi bu gələnləri ondan əvvəl.
700 Sübh ertədən Kassandra Perqamaya çıxıb, ordan
Gərdünədə atasıyla qasidini gələn gördü.
Qatırların qoşulduğu arabada mærd Hektorun
Cəsədini görçək, bütün şəhər duydu fəryadını:
“Ah, aman!.. Ey troyanlar, pişvaz edin mærd Hektoru!
705 Siz ki, onu hər döyüşdən qaydında təmtəraqla
Qarşıladız... o, fəxriydi bu şəhərin, bu ellərin!”

Bele dedi. Troyada birdən-birə, arvad-kışı,
Hamısının dərin bir qəm-kədər çökdü ürəyinə.
Darvazanın qarşısında qarşıladı hamı onu.
710 Öndə cavan arvadiyla qoca ana saçlarını
Yola-yola, mærd Hektorun cəsədini qucaqlayır,
Bütün xalq da da hönkür-hönkür ağlayırdı qəhrəmana.
Bütün günü darvazanın ağızından əl çəkməyərək,
Yəqin hamı axşamədək ah-vay edib ağlayardı,
715 Ancaq birdən mærd Priam gərdünədən bərk çıxırdı:
“Yol verin biz keçib-gedək, sonra evə toplaşaraq,
Matəm tutub ölümüzə, oxşayarıq-ağlaşarıq!..”

Bele dedi. Xalq ayrılıb yol verdi o arabaya.
Priamın sarayında şebəkəli çarpayıda
720 Uzatdılar o cəsədi. Ağıçılar çağırıldı.
Oturaraq dövrəsində acı-acı oxşayaraq,
Onlar ağı söylədikcə, arvadlar da vay tutdular.
Andromaxa mærd Hektorun başına əl çəkə-çəkə,
Yanıqlı bir fəryad ilə oxşayırdı öz ərini:
725 “Cavan getdin bu dünyadan, ey həmdəmin, mehribanım!
Mən bədbəxt – dul, yazıq balan – birçə oğlun yetim qaldıq...
O ağ bir gün görməyəcək... Yəqin bizim İlionu
Darmadağın edəcəklər... Səndin ancaq bu şəhəri,
Arvadları-uşaqları düşmənlərdən hifz eyləyən!..
730 İndi daha hamımızı yeyin gedən gəmilərə
Yığıb əsir edəcəklər... Ah balacan, mənle birgə
Sən də əsir gedəcəksən... Yad ellərdə sərt-amansız
Ağalara qul olaraq, ağır işlər görəcəksən...
735 Yaxud da ki, bir axeyli yapışaraq qollarından,
Dik qüllədən tullayacaq səni yerə... – ah, ne dəhşət!.. –
Mærd atanın döyüşlərdə öldürdüyü qardaşının,
Ya oğlunun əvəzini, oğul səndən çıxacaqlar...
Çünki onun nizəsilə həlak olan axeylərdən
740 Çoxları öz dişlərilə sərt torpağı gəmirmişdir.
Atan sərtədi döyüşlərdə... Yas saxlayır ona hamı...
Ey mærd Hektor, ölümünlə öz atanı, öz ananı –
Hamımızı tükənməz qəm dəryasına qərğ elədin!..
Sən öz ölüm yatağından mənə bir əl uzatmadın,

745 Vəsiyyət də edib bir söz demədin ki, barı onu
Yad eləyib, ağlayım mən, ömrüm boyu gecə-gündüz!..”

Belə deyib hönkürdü, arvadlar da vay tuturdu.
Ondan sonra Hekuba da oxşayaraq fəryad etdi:
“Oğlanlarım arasında ən əzizim səndin, Hektor!
Sağlığında pak allahlar səni əziz tutardılar,
750 Öləndə də, yandı sənə ölməzlərin ürəkləri.
Yeyinayaq Axill mənim çox oğlumu əsir edib,
Diri-diri satıb qultək uzaq-uzaq dənizlərdə:
Samos, İmbros, sıx dumanlı Lemnos kimi adalara...
Ancaq səni öldürüb o, – hərbdə həlak elədiyin,
755 Dirildə də bilmədiyi o Patroklun məzarının
Dövrəsində cəsədini hər nə qədər sürüdüsə, –
Sən yene də şəh yuyantək tərtəmizsən, saf, ləkəsiz,
Sanki səni gümüşoğlu Feb-Apollon incə – zərif
Oxu ilə birdən-birə vurub həlak eləmişdir!”

760 Belə dedi hönkürərək, hamı bərkdən ağlaşdılar.
Ondan ona Yelena da oxşayaraq fəryad etdi:
“Ey qayınlar arasında ən əzizim, igid hektor!
Çünki ərim Paris sənin əziz doğma qardaşıdır.
Ah, mən bədbəxt axı niyə çoxdan həlak olmadım, ah!
765 Düz iyirmi ildir ki, mən öz yurdumu tərk eləyib,
Gəlib sizin ölkənizdə bu sarayda yaşayıram.
Bu vaxtadək səndən əsla acı bir söz eşitmədim!
Hətta evdə olanlardan: qayın, baldız, ya gəlinlər,
Ya qaynanam, – qaynatansa, çox mehriban olmuş mənə, –
770 Biri məni danlayanda, sən həmişə şirin sözlə,
Xoş rəftarla onların da ürəyini yumşaldaraq,
Məni yersiz hücumlardan qoruyardın hər bir zaman.
Həm sənə, həm öz bəxtimə yanaraq mən ağlayıram.
Bu möhtəşəm İlionda mənə ürək dostu olan
775 Səndən başqa heç kəs yoxdur, – hamı məndən nifrət edir!”

Belə deyib hönkürdü o, arvadlar da vay tutdular.
Pir Priam camaata xitab edib belə dedi:
“Ey Troya camaatı, gedin odun daşımağa,

780 Axeylərdən heç qorxmayın, – Axill mənə ordugahda
Söz verib ki, on iki gün gəlib başa çatanadək,
Bizə onlar tərəfindən heç bir ziyan dəyməyəcək”.

Belə dedi. Hamı gedib cəld qoşdular qatırları,
Öküzləri, Troyanın kənarında toplaşdılar.
Onlar odun daşıdılar düz doqquz gün dayanmadan.
785 Onuncu gün fəmilərə nur çiləyən Şəfəq doğcaq,
Acı-acı ağlaşaraq, mərd Hektorun cəsədini
Tonqalın dik təpəsinə qoyub, odu yandırdılar...

Gül yanaqlı Eos erkən seyrə çıxdı asimana.
Xalq axıxdı mərd Hektorun yandığı o tonqalgaha.
790 Hamı gəlib toplaşandan sonra, əvvəl tünd şərəbdən
Səpə-səpə, orda-burda qalib hələ közərişən
Odu tamam söndürdülər... Qardaşlarla dostlar isə,
Acı-acı ağlaşaraq, göz yaşları tökə-tökə,
Qəhrəmanın qalıqları – gəmikləri topladılar...
795 Sonra qızıl bir qutuya əvvəlcə al-əlvan, yumşaq
Parça salıb gəmikləri yığıb ora doldurdular.
Həmin saat onu orda qoyub dərin bir məzara,
Üstünə də nəhəng, ağır sal daşları sıx düzdülər.
Sonra uca bir təpə də qaladılar üzərinə.
800 Keşikçilər qoydular ki, düşmən basqın eləməsin...
Dik təpəni tez qalayıb sonra hamı dağılışdı.
Daha sonra ulu Zevsin yetirməsi Priamın
Sarayında təmtəraqlı ziyafətə toplaşdılar...

Bəli, – belə dəfn etdilər mərd Hektorun cəsədini.

İZAHLAR

GİRİŞ

Min illərlə bundan əvvəl, uzaq ictimai bir mühitdə yaranmış, öz dövrünün dünyagörüşünü, duyğu və düşüncələrini, zövq və əməllərini əks etdirən "İliada"da bu gün oxucular üçün çətin anlaşılan, tamamilə aydın olmayan bəzi səhnələr, epizodlar, ayrı-ayrı ifadələr var ki, bu da tamamilə təbiidir. Məsələn, bizə nisbətən daha yaxın zamanlara aid olan atəşpərəstlik ənənələri ilə əlaqədar tonqaldan hoppanıb qada-baladan təmizlənmək və ya qurban, orucluğu, məhərrəmlik kimi islami, dini qahqlarla bağlı ifadələr başqa xalqlar üçün xüsusi izahsız anlaşılmayacağı kimi, insan cəmiyyətinin ilk gənclik dövrünə aid yunan əfsanə və əsətlərində, insan xəyalının yaratdığı cürbəcür allahlarla adamların bir-birinə "qarıxdıqları" bir dövrdə yaranmış ifadələr də izaha möhtacdır.

Yunan xalqının min illərlə yaratdığı çox zəngin mifoloji rəvayətlərdən geniş istifadə yolu ilə yaranmış "İliada"da yunan xalqının da çoxdan unuduğu cürbəcür əfsanəvi-ənənəvi mərasimlərlə əlaqədar epizod və ifadələr bol-boldur. Bundan başqa əsərdə yunan xalqının həqiqi həyat və tarixi də qismən əfsanələşdirilmiş, qismən də tamamilə real-xronikal şəkildə əks etdirilmişdir. Bu səbəblərə görə "İliada"ni yaxşı qavramaq üçün, adi bədii əsərlər kimi, birbaşa oxumaq mümkün deyil. Mütləq izahedici, aydınlaşdırıcı mənbələrdən, bu bərdə yazılmış xüsusi izahlı lüğət və ensiklopediyalardan və s. köməkçi vasitələrdən istifadə etmək lazım gəlir. Məsələn, birinci nəşrdə baş sərkərdə Aqamemnon falçı Kalkasa acıqlanıb deyib:

Ey fəlakət xəbərçisi! Səndən xoş söz eşitmədim.
Zövq alırsan bizə daim qara xəbər gətirməkdən...

Zahirən burada heç bir izaha ehtiyac yoxdur. Amma Aqamemnon əvvəllər baş vermiş bir hadisəyə işarə edir: onlar Troyaya yola düşməmişdən əvvəl Aqamemnon falçı Kalkasın tələbi ilə ilahə Artemidanın könlünü almaq üçün öz qızı İfigenyani qurban veribmiş. Bu bərdə "İliada"da doğrudan doğruya heç bir şey yoxdur, buna görə də izahlarda bu bərdə məlumat verilmir. Homer allahlara insan qurban vermək məsələsinin üstündən keçərək, buna yalnız işarə etməklə kifayətlənmişdir. Əsərdə bu cür geniş izaha ehtiyacı olan yerlər çoxdur.

"İliada"da qədim yunan mifoloji və xalq rəvayətlərində 10 il davam edən Troya müharibələri, buna səbəb və nəticələri haqqındakı böyük dastanlar

silsiləsini ortadan yalnız bir neçə həlqəsi verilir. Hadisələrin əvvəl və axırının oxuculara – dinləyicilərə məlum olduğu nəzərdə tutulur. Buna görə də hadisələrin əvvəli və sonu haqqında ən müxtəsər şəkildə bilmək lazımdır.

Rəvayətə görə baş ilahə Zevs dəniz allahı Poseydonun qızı ilahə Fetida ilə evlənmək istəyir, amma Prometey xəbər verir ki, bundan böyük bir bədbəxtlik törəyə bilər. Buna görə Fetidamı Peley adlı insana əvəz verirlər. Nifaq ilahəsi Erida toya çağırılmadığından, gizliincə gəlib araya fitnə salmaq məqsədilə ortaliqə bir alma atır. Almanın üzərində "ən gözələ" sözləri yazılıbmış. İlahələr: Hera, Afina və Afrodita bu almanın kimə çatacağını təyin etmək üçün Zevsə müraciət edirlər. Zevs isə onları Troya hökmdarı Priamın gözəl oğlu Parisin yanına göndərir. Paris də Afroditanın gizli vədinə aldanıb almanı ona verir. Afrodita isə bunun əvəzində ona ən gözəl qadın olaraq hökmdar Menelayın arvadı Yelenanı göstərir. Paris qonaqpərvərlik qanunlarını pozub, Yelenanı götürüb öz vətəni Troyaya qaçır. Buna görə də Menelay başda qardaşı baş sərkərdə Aqamemnon olmaq üzrə başqa yunan qəbilə başçılarının iştirakı ilə Yelenanı almaq və Troyanı dağıtmaq məqsədilə müharibəyə girişirlər. On illən artıq davam edən bu müharibənin "İliada" əsərində yalnız son illərdəki bəzi səhnələr və hadisələr təsvir edilir. Hadisələrin və sağ qalan qəhrəmanların aqibəti isə qismən "İliada"nın davamı olan "Odyssey" da verilir.

Əsərdə əvvəlki hadisələr haqqında bəzən rast gəlinən işarə və ifadələr bəzində izah verilməli olsaydı, bunların həcmi kitabın özündən qat-qat artıq olardı. Buna görə də kitabda yalnız ən zəruri və müxtəsər izahlar verilməmiş və səhifənin sol kənarında bunların aid olduğu misralar göstərilmişdir. Bundan əlavə əsərdə allahların, iştirakçıların adları cürbəcür mifoloji anlayışlar, müxtəlif şəkildə işlədilir. Məsələn, allahların başçısı Zevs: Zeves, Şimşəksaçan, Kronion, Buludyıqan, Buludqovan və sair adlarla verilir. Başqa allahlar, qəhrəmanlar və sair iştirakçılar da belədir. Bununla yanaşı bir çox nəşmələrdə təkrar olunan coğrafi və mifoloji anlayış və ifadələr də vardır ki, bütün bunlar ən müxtəsər şəkildə kitabın sonunda əlifba tərtibi üzrə verilmişdir. Daha ətraflı məlumat üçün bir neçə yardımçı vasitə :

Azərbaycan dilində:

1. V.Q.Belinski – Seçilmiş məqalələr, Bakı, "Uşaqgəncnəşr", 1948.
2. "Antik ədəbiyyat müntəxəbatı" Bakı, Azərneşr, 1950.

Rus dilində:

1. Гомер – "Илиада", Москва-Ленинград, "Академија", 1935. (Məqalələr və izahlar).
2. Гомер – "Илиада", Гослитиздат, Москва-Ленинград, 1949. (Məqalələr və izahlar).

Türk dilində:

1. Homeros – İlyada – türkçesi. A.Erhat, – A.Kadir, – İstanbul. 1958.

BİRİNCİ NƏGMƏ

Misra 1. *İlahə*. – Burada qədim yunan mifologiyasına görə – musiqi, nəğmə, rəqs və ǧeir ilahələri Zevsle Minemozinadan (Hafizədən) törəmiş muzalar (ilham pəriləri) nəzərdə tutulur. Şair keçmişlər barəsində ondan “məlumat” istəyir.

Misra 2-3. *Mərd, igid, qəhrəman*. – sözləri “İliada” da xüsusi bir qəhrəmanlıq və şücaət göstərən şəxs mənasında deyil, ümumiyyətlə döyüşçü mənasında işlədilir.

Yəni orada – *Ruh* sözü “İliada” da bədənə qarşı qoyulmur, ümumiyyətlə fərdin cisimsiz bənzəri kimi təsəvvür edilir. İnsan öləndən sonra ruhu yer altına, dumanlı Aid zülməti aləminə gedir.

Misra 7-8. *Ulu Zevsin qəzəbi*. – “İliada” da yerlə göyün münasibəti belədir ki, dünyada baş verən bütün başlıca hadisələri allahlar idarə edir. Onlar, yeri gəldikcə, vuruşanlardan gah bu tərəfi – gah da o tərəfi ya cəzalandırır, ya da himayə edirlər.

Misra 9. *Leto ilə Zevsin oğlu*. – Yəni Feb-Apollon.

Misra 15. *Qızıl əsa*. – Kahinlik əlaməti.

Misra 39. *Sminfey*. – Feb-Apollonun ad-ləqəblərindən biri – “çöl siçanlarını qıran” mənasına gəlir.

Misra 159. *İtsifət*. – it həyasızlıq rəmzi kimi təsəvvür olunur.

Misra 175. *Qədim yunan aristokratları*. – öz hökəmranlıqlarını buna əsaslandırırıldı ki, guya onlar allahlarla insanların (fənilfrin) cütləşməsindən əmələ gəlmişdir, ya da heç olmasa allahların yetirmələridirlər. Xalq isə “pəlid və daşdan” – torpaqdan əmələ gəlmişdir. Hökəmdarların guya ilahi “aşqarları” varmış.

Misra 188 və sonrakılar. – yunan eposu üçün çox səciyyəvi bir səhnə verilir. Davranışın bütün təfərrüatı adət-ənənələrə müəyyən edilmiş bir cəmiyyətdə dərin mənəvi mübarizəyə imkan yoxdur. Bu mübarizənin yalnız zahiri əlamətləri təsvir olunur. Qəti qərar, yenə allahların müdaxiləsi ilə verilir.

Misra 225. *Məral qəlbli*. – qədim yunanlarda məral qorxaqlıq rəmzi kimi təsəvvür olunur.

Misra 261. *Pirifoy, Driant və s.* – Döyüşkən Fessaliya qəbilələri lapiflərin sərkərdələrindən Pirifoyun toyunda yarı at-yarı insan olan gentavrlar ilə bərk savaşda bunlar əfsanəvi nəhənglərə qalib gəlirlər. Müdrik qoca Nestor surətindən “İliada” da didaktik mənada öyüd-nəsihət vermək və ya Troya müharibələrindən əvvəlki dövrə aid rəvayətlər daxil etmək üçün istifadə olunur. Ümumiyyətlə eposda əvvəlki nəsil müasir nəsildən üstün göstərilir.

Misra 266. *Dağlardakı nəhənglər*. – Yəni gentavrlar

Misra 317. *Qasidlər (yaxud cərcilər-elçilər)*. – Zevsin himayəsi altında olan toxunulmaz adamlardır. Çünki onlar xalqlar arasında münasibətlərə xidmət edirlər.

Misra 337. *Qəhrəmanın ağlaması*. – Ümumiyyətlə qəhrəmanları sərt və möhkəm təsəvvür edən bizlərə qərribə görünə də, Homer qəhrəmanlarının məzaclarına görə, bu, təbiidir. Onlar tez-tez coşub-daşırlar və bunun zahiri-fizioloji əlamətlərini gizlətmirlər.

Misra 399. *Briarey*. – Homərə görə, Poseydonun oğludur.

Misra 464. *Krater*. – İçərisində şərabla su qarışdırılan böyük qab, – sonra bu qabdan qədəhləri doldururlar.

Misra 480. *Gəmiləri dirəklər üstünə qaldırırlar ki, altı yaş qumdan çürüməsin*.

Misra 494. *Dizlərini qucaqlamaq və çənəsini əlləmək*. – yalvarmaq əlamətidir.

Misra 591. *Nektar*. – Allahların içkisi.

Misra 593. *Axsaq sənətkar allah*. – olan Hefest allahlar məclisində gülünc göstərilir. “Homersayağı gülüş” ifadəsi də buradan gəlir.

596. *Forminq (forminqa)*. – Dördtelli xalq çalğı aləti. Lira isə yeddi telli olur.

İKİNCİ NƏGMƏ

Misra 155. *“Arxları təmizləyir...”* – Dənizdən gəmiləri sahilə çıxarmaq, sonra yenə dənizə salmaq üçün qazılan arxlar nəzərdə tutulur.

Misra 389. *Hər qəbilənin öz qəbilə* (əşirət) allahları vardır.

Misra 679. Bir çox Şərq xalqlarının qadınları kimi yunan qadınları da mətəm əlaməti olaraq üzlərini cırmaqlardılar.

Misra 699. *Filoktet* – Məşhur oxatan. Herakl Filoktetin göstərdiyi xidmət müqabilində, ölərkən öz yayını və oxlarını ona bağışlayır. Filoktet Troyaya gələrkən, yolda zəhərli ilan onu çalır. Yarasından bərk üfunət yayılmış, özü də ara vermədən çıxarmış. Yunanlar onu Lemnos adasında qoyurlar. Orada əzab işgəncəli bir həyat keçirir. Müharibənin onuncu ili yunanlar Filoktetin ardınca adam göndərməli olurlar. Çünki fəlcinin dediyinə görə, o, ox atmasa, Troyanı almaq mümkün olmayacaqmış. Maxaon Filokteti sağaldır, o da Heraklın oxu ilə Parisi vurub öldürür və Troyanın alınmasına kömək edir.

Misra 721. *“Nəhəng qıllı azmanlar”*. – Kentavrlar nəzərdə tutulur (birinci nəğmənin 261-ci misrasına verilən izaha bax).

Misra 734. *Stiks suları*. – Yeraltı cəhənnəm çayı Stiks. Stiksə and içmək allahlar arasında ən dəhşətli and sayılır. Onu pozmağa heç kim cürət etməzdi.

Misra 760. *Tifey və ya Tifon*. – Yeraltı vulkan atəşinin rəmzi, Tartar ilə Yerin oğlu, ağızlarından atəş püskürən yüzbaşı əjdaha. Dəhşətli bir vuruşmadan sonra Zevs onu məğlub edib Tartara atmışdı.

Misra 796. *Qoçaq, zirək Mirina*. – Yəqin ki, amazonka nəzərdə tutulur.

Misra 847. *Gigey gölü övladları*. – Yəni bu gölün pərilərinin övladları.

ÜÇÜNCÜ NƏGMƏ

Misra 6. *Piqmeylər*. – Boyları dirsək boyda olan əfsanəvi cırtdanlar, – bunlar uzaq cənubda Okean sahillərində təsəvvür olunur.

Misra 144. *Efra və Klimena*. – Bu iki kəniyi Yelena özü ilə bərabər Spartadan götürübmiş. Efra Trezen hökmdarı Pitfeyin qızı, Afina hökmdarı Egeyin arvadı imiş. Ən məşhur qəhrəman Herakldan sonra birinci sayılan Tezeyi doğubmuş. Yelena hələ qız ikən Tezey onu qaçırmış. Yelenanın qardaşları Kastor ilə Polidevk, Tezey evdə olmadığı zaman Yelenanı xilas etmiş, Tezeyin anası Efranı da qaçırmışlar. O vaxtdan Efra Yelenanın kəniyi olmuş. O zaman Yelenanın qardaşları Tezeyin dostu Lapif hökmdarı Pirifoyun bacısı Klimenanı da qaçırmışlar.

Misra 335. *Qardaşı Likaonun döşlüyü*. – Paris özü bir oxatan döyüşçüsü kimi yüngül geyinib silahlanmış olduğundan döyüş meydanına çıxarkən zi-rəhli döşlük geyinməyibmiş.

Misra 449. *Dəlmə-deşik çarpayı*. – Çarpayının deşiklərindən qayıqlar çəkilibmiş ki, bu da indiki çarpayılarda olan alt döşəyi əvəz edirmiş.

DÖRDÜNCÜ NƏGMƏ

Misra 219. *Xiron*. – Axillesin, Kastorun, Polidevkin tərbiyəçisi olmuş, müdrik gentavr. Onlara Pelion dağında musiqi, həkimlik, idman və fəlcılıq öyrədibmiş.

Misra 409. *Yeddi darvazalı Fiva*. – Bu şəhər Misirdəki yüz darvazalı Fivadan fərqli olaraq Beotiyada imiş. Arqivlilər Fivaya iki dəfə hücum edib-lərmiş, Birinci qəhrəmanlardan Adrast, Polinik, Tidəy, Kapaney və başqaları iştirak edibləmiş. Ancaq onlar ağılsız bir hərəkətlə özlərini məhv edibləmiş. Şəhərə hücum edən zaman Kapaney bürçə dırmaşaraq qudurğancasına qışqırıbmış ki: hətta Zevsin ildırımını da onu bürçdən aşağı sala bilməz. Zevs onu bürçdən yıxıb, qoşununu da darmadağın edibmiş. Fiviya ikinci hücum həmin qəhrəmanların oğulları Eknaley, Fersandr, Diomed, Sfanel və başqaları tərəfindən edilmişdi. Onlar Fivanı alıb darmadağın edibləmiş.

Misra 518. *Tritogeneya*. – Qədim məlumata görə Beotiyada meşədən axan Triton çayının kənarında doğulduğu üçün belə adlanır.

BEŞİNCİ NƏGMƏ

Misra 223. *Tros atı*. – Tros Troya hökmdarlarından biridir. Troya şəhəri-nin adı da onun adı ilə əlaqədardır. Zevs onun gənc qəşəng oğlu Qanimedi oğurlayıb, ona ölümstüzlük bəxş etmiş və Olimpde özünə saqi edibmiş. Bunun

əvəzində onun atasına çox yeyin qaçan atlar bağışlayıbmiş. Həmin atlar buna görə Tros atları adlanır.

Misra 386. *Oi və Efialt*. – Poseydonun nəvələri. Çox güclü nəhənglər.

Misra 393. *Amfitrionun oğlu* – Yəni Herakl.

Misra 637. *Sarpedon*. – Zevsin oğlu, Tilopelem Zevsin Herakldan nəvəsi.

Misra 650. *Troyalı hökmdar, Laomedontun* (Priamın atasının). – Hesiona adlı bir qızı varmış. Həmin qızı dəniz əjdahasına qurban verməli imiş. Herakl həmin nəhəngi öldürüb, Hesionanı xilas edir. Bunun əvəzində Laomedont ona mükafat olaraq məşhur Tros atlarını verməyi vəd edir. Amma vədə xilaf çıxıb, atları vermir. Herakl dənizi öz qoşunları ilə keçib, Troyaya gəlir, müha-ribə nəticəsində şəhəri darmadağın edir və Laomedontu öldürür.

Misra 672. *Qadir ata*. – Yəni Zevs.

Misra 743. *Atasının sarayında*. – Olimpde hər allahın ayrı bir sarayı var-mış, Afina isə, Zevsin sevimli qızı olduğundan, atası ilə birlikdə, onun sara-yında yaşayırmış.

Misra 857. *Aidin sərpuşu*. – Yəni yeraltı allahı Aidin gözə görünməyən sərpuşu (onu qoyan gözə görünmürmüş).

Misra 910. *Uranilər*. – Allah Uranın nəhəng övladları, allahların əvvəlki böyük nəslə. Başda Zevs olmaqla allahların sonrakı kiçik nəslə nəhəngləri yıxıb, onları yerin dərin qatlarında Tartarda həbs etmişdilər.

ALTINCI NƏGMƏ

Misra 200 və sonrakılar. – Bellerofont qanadlı at Peqası üzərində vuruş-mada Ximeri həlak edir; sonralar Peqası minib Olimp dağına çıxmaq istəyir, amma at onu yerə yıxır. Bellerofontun bu cürətinə görə allahlar ona qəzəb-lənirlər, o kor olur, topal olur və el-obadan uzaq tək-tənha ölüb gedir.

Misra 403. *Astianakt*. – Yəni şəhərin qorucusu.

Misra 430. *Artemida həlak etdi*. – Anı olaraq əziyyətsiz ölən qadınlar bərəsində belə güman edirdilər ki, o Artemidanın oxu ilə öldürülmüşdür.

YEDDİNCİ NƏGMƏ

Misra 167. *Eniali*. – Yəni Ares.

SƏKKİZİNCİ NƏGMƏ

Misra 362. *Zevsin övladı*. – Yəni Herakl, o, hökmdar Yevrisfeyin ömrül-rini yerinə yetirməyə məhkum edilmişdi.

Misra 364. *Erebdən Aidin köpəyini götürmək.* – Burada yeraltı dünyanın qapısında keşik çəkən üç başlı Kerber (Serber) adlı köpək nəzərdə tutulur.

DOQQUZUNCU NƏĞMƏ

Misra 564. *Alkiona.* – Dəniz quzğunu. Qədim yunanlar bu quş barəsində belə bir rəvayət danışirlər: erkək öləndən sonra dişisi heç bir şey yeyib-icməyir, daim dərqli-dərqli çıxır və axırda ölür.

Misra 570. *Qardaşının qatli üçün.* – Meliavr döyüş zamanı öz anası Afeyanın qardaşını öldürübmüş.

Misra 581. *Əlli giy.* – Bir giy bir kotanla bir gündə sürülə bilən yer ölçüsü. Onun dəqiq ölçüsü məlum deyil.

ONUNCU NƏĞMƏ

Misra 111. *Yeyinayaq Ayaks.* – Yeni Oiley oğlu Ayaks.

Misra 113. *Allahsifət Ayaks.* – Yeni Telamon oğlu Ayaks.

Misra 216. *Bir balalı qara qoyun* – Mükafatın cüziliyi və onun belə yüksək qiymətləndirilməsi haqlı olaraq, şübhəli görünür.

Misra 267. *Avtolik.* – Allah Hermesin oğlu. Atasını onu oğurluğa öyrədibmiş, nəticədə o fırıldaqçı olubmuş. “Odyssey” əsərində o, Odiseyin ana babası hesab olunur.

Misra 497. Heç bir mənə ifadə etməyən bu misra yəqin ki, sonradan artırılmışdır.

ON BİRİNCİ NƏĞMƏ

Misra 1. *Tifon – Tifonon* – ilahə Eosun (Şəfəqin) sevimlisi gözəl fəni bir gənc. Eos Zevsə yalvarıb, onu ölümsüz edibmiş.

Misra 4. *Savaş əlaməti.* – Bir mülahizəyə görə burada meşəl, digər mülahizəyə görə Zevsin qalxanı nəzərdə tutulur.

Misra 59. *Ölüm saçan ulduz.* – Bütün hərəkət edən ulduzlar arasında ən işıqlısı olan Sirius ulduzu. O doğan zaman ilin ən isti fəslində quraqlıq, yoluxma xəstəliklər və sair fəlakətlər baş verərmiş.

Misra 604. *Bu, bəlanın əvvəliydi...* – Nestorun gətirdiyi yaralının kim olduğunu bilmək üçün gedəndə, Patrokl Nestorun məsləhətinə qulaq asıb Axillesi dilə tutub müharibəyə qoşulmağa ondan icazə alır və nəticədə özünü həlak olur.

Misra 683. *Heraklın sərt qəzəbindən...* – Herakl Neleye qəzəblənib Pilosu darmadağın edir və Neleyin Nestordan başqa bütün oğullarını qırır.

Misra 706. *Epeylilər.* – Şimali Elidanın sakinləri. Avgi onların hökmdarı idi.

ON DÖRDÜNCÜ NƏĞMƏ

Misra 214. *Naxışlı qayıq.* – Bunu adətən “kəmə” tərcümə edirlər. Amma Afroditanın geyimində bu, qayıqdan qayrılma bir sehri təlsimdir.

ON ALTINCI NƏĞMƏ

Misra 148. *Bərk ayaqda etibarlı yoldaş...* – Sürücünün vəzifəsi çox məsuliyyətli idi. O, döyüşdə arxada olub, döyüşçünün hər addımını diqqətlə izləməli və ilk çağırışda cəld onun yanına çatıb gərdünəyə mindirməli, düşmənin ardınca çapmalı və ya onu düşmənin təqibindən qaçıb, aradan çıxarmalı idi.

ON YEDDİNCİ NƏĞMƏ

Misra 330. *Saya deyil cəsarətlə güclərinə güvənmişlər...* – Apollon burada Heraklın Troyaya hücumunu nəzərdə tutur. O, cüzi bir qoşunla Troyanı darmadağın edibmiş.

ON SƏKKİZİNCİ NƏĞMƏ

Misra 481. *Beş qat idi dairəsi...* – Yəqin ki, bunu belə təsəvvür etmək lazımdır: altdakı hər qat-təbəqə üstdəkindən enli imiş. Beləliklə, beş konsentrik zolaq emələ gəlmiş olur ki, bunların üzərində şəkillər həkk edilmişdir: üst qatda, yeni qalxanın mərkəzində – kainat (483–488), ikinci qatın zolağında – şəhər mənzərəsi (490–540), üçüncüdə – kənd mənzərəsi (542–572), beşincidə – şənlik mənzərəsi (590–606), qalxanın haşiyəsində də – Okean.

Misra 570. *Nəğmə deyir gözəl Linin şərəfinə.* – Lin – köpəklərin parçalayıb, gənc yaşında həlak etdikləri bir gəncin adıdır, – bu, yay bürküsündən quruyub tələf olan bahar bitkilərinin rəmzidir. Bunun şərəfinə həzin nəğmələr oxunarmış.

İYİRMİ BİRİNCİ NƏGMƏ

Misra 483. *İstədiyın hər qadını öldürərsən.* – Qadınlar arasında ani ölüm guya Artemidanın oxu ilə vurulmaq nəticəsində olmuş.

İYİRMİ İKİNCİ NƏGMƏ

Misra 126. *Palıd ilə daş haqqında söhbət.* – Bezi əfsanələrə görə insanlar palıd ilə daşdan əmələ gəlmiş. Hektor demək istəyir ki, indi Axilles ilə müharibənin səbəbləri barəsində, Yelenanın qaytarılması və sairə haqqında köhnə rəvayətlərə qayıtmaq vaxtı deyil.

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ NƏGMƏ

Misra 226. *Dan ulduzu.* – Zöhrə (Venera).

Misra 567. *Carçı ona əsa təqdim etdi.* – Bunun mənası odur ki, Menelay rəsmən Antiloxdan şikayətçi kimi çıxış edir.

İYİRMİ DÖRDÜNCÜ NƏGMƏ

Misra 753. *Six dumanlı Lemnos.* – Lemnos vulkan nəticəsində əmələ gəlmiş bir adadır.

Misra 758. *Sanki səni gümüş oxlu Feb-Apollon incə zərif oxu ilə birdən-birə vurub həlak etmişdir.* – Kişilərdə əziyyətsiz ani ölüm guya Apollonun oxu ilə vurulmaq nəticəsində olmuş (qadınlarda Artemidanın oxu ilə olduğu kimi).

ŞƏXS ADLARI, COĞRAFİ ADLAR VƏ MİFOLOJİ İFADƏLƏR LÜĞƏTİ

A b i d, A b i d o s – Hellespontun Kiçik Asya sahilində şəhər

A d m e t – Fessaliyada Fera şəhərinin hökmdarı.

A d m e t i d – Admetin oğlu Yevmel.

A d r a s t 1) Sikion və Arqos hökmdarı, 2) Troyanın Adrasteyadan gələn müttəfiqlərinin sərkərdəsi, 3) Aqamemnonun öldürdüyü troyalı, 4) Patrokluun öldürdüyü troyalı.

A d r a s t e y a – Propontida sahilində Misiyada şəhər.

A f i n a – 1) Qız ilahə, Zevsin qızı, zəka, əl işləri, eyni zamanda müharibə ilahəsi. Adəton oğnında cəngəver paltar, başında sərpüş, ölində nizə və qalxan şəklində təsvir olunur. “İliada”da Hera ilə birlikdə Troyanın bədxahlarındandır, 2) Attikada mərkəzi şəhər.

A f r o d i t a – Zevs ilə Dionanın qızı, eşq ilahəsi.

A g e n o r – Troyalı, Antenorun və kahin qadın Feanonun oğlu.

A x a y a – Axcylilərin ölkəsi.

A x e l o y – 1) Yunanıstanda ən böyük çay, Epir dağlarından Korinf körfəzinə qədər axıb dənizə tökülür, 2) Frigyada Sipila dağı vadisində çay.

A x i l l e s – Peley ilə Fetidanın oğlu, Mirmidon hökmdarı. “İliada”nın baş qəhrəmanı.

A i d – Ölümlər aləminin allahı, sözün lüğəti mənası “gözə görünməz”, Aidin bu adına görə, onun sərpüşü (Aid sərpüşü) “gözə görünməz” mənasında işlədilir.

A i d e y a – Aid aləmi, ölüm diyarı.

A k s i – Makedoniyada Fermey körfəzinə tökülən çay, sonrakı adı Strimon, indiki adı Bistrisa.

A q a m e d a – Şehirbaz qadın, Avginin qızı, Mulinin arvadı.

A q a m c m n o n – Atrid, Atreid, Atreyoğlu, Mikena hökmdarı. Bütün müttəfiq axey qoşunlarının baş sərkərdəsi, Menelayın qardaşı.

A l a l k o m e n a – Afinanın ləqəblərindən biri.

A l e k s a n d r – Priamın oğlu, Parisin ikinci adı.

A l f e y – Peloponnesdə bir çay.

A l k a f o y – Eziet oğlu, troyalı Eneyin qızı Hippodamiyanın eri.

A l k e s t a – Fessaliyada hökmdar Admetin arvadı. Əfsanəyə görə, allahlar Admeto lütf edib söz veribləmiş ki, onun ölüm vaxtı çatanda, bir nəfər onun yerinə ölməyə razılıq versə, onun ölümünü təxirə salacaqlar. Arvadı Alkesta könüllü olaraq, onun yerinə ölməyə razı olur.

A l k i m e d o n – Mirmidonyalı Laerkinin oğlu, sərkərdə, Axillesin yaxın dostlarından.

A l k i o n a – (dəniz quzğunu) Meliaqrın arvadı Kleopatranın ləğəbi. Qədim etiqada görə bu quşların erköyi öləndə, dişisi də uzun müddət acı-acı çığırıp ölənmiş.

A l k m e n a – Fiva hökmdarı Amfitronun arvadı. Zevs ilə cütleşib Heraklı doğubmuş.

A m a r i n k – Epcylilərin hökmdarı. Onun oğlu Dior Troya müharibələrində Vupraziya qoşunlarına sərkərdəlik edir.

A m a z o n k a l a r – Əfsanəvi cəngavər atlı qadınlar. Sözün lüğəti mənası “döşsüzlər” deməkdir. Guya onlar ox atmağa mane olmamaq üçün sağ döşlərini kəsərmiş.

A m i n t o r – Ormenoğlu, Feniksin atası.

A n d r o m a x a – Kiçik Asyada, Kilikyada, Fiva hökmdarı Getionun qızı, Hektorun arvadı.

A n x i z – 1) Dardaniya hökmdarı, Eneyin atası, 2) Exepolun atası.

A n x i z i d – Anxizin oğlu, Eney.

A n k e y – 1) Arkad qoşunları sərkərdəsi Aqapenorun atası, 2) Amarinkin dəfnində yarışlarda iştirak etmiş plevronlu.

A n t e n o r – Troyalı ağsaqqal, kahin qadın Feanonun əri, Priamın yaxın dostu.

A n t e n o r i d – Antenorun oğullarından hər birinin ləqəbi.

A n t i l o x – Nestorun böyük oğlu.

A p o l l o n – Gənc oxatan allah, Artemidanın ciz qardaşı, Zevs ilə Letonun oğlu, Troyanın və müttəfiqlərinin hamisi, Hektorun daimi qoruyucusu. Perqamada onun adına məbəd vardı.

A r e s – Zevs ilə Heranın oğlu, müharibə allahı.

A r e t – 1) Nestorun oğlu, 2) Priamın Avtomedon tərəfindən öldürülmüş oğlu.

A r q i v l i l o r, a r q i v l e r – 1) Arqos şəhərinin sakinləri, 2) Arqos vilayətinin əhalisi, 3) Ümumiyyətlə yunanlar.

A r q o s – 1) Peloponnesdə baş şəhər, 2) Aqamemnonun hökmdar olduğu ölkə, mərkəzi şəhəri – Mikena, 3) Bütün Peloponnesə verilən ad.

A r q o v u r a n – Yəni “arqonu öldürən” – allah Hermesin ləqəbi. (Arqo – Arqos – Arqus – əfsanəvi nəhəng əjdaha, keşikçi).

A r t e m i d a – Zevs ilə ilahə Letonun qızı, Apollonun bacısı. Ov ilahəsi, qardaşı ilə birlikdə troyalılara kömək edir.

A s i – 1) Arızbalı Gitrakın oğlu, Troyanın müttəfiqi, 2) Diamatın oğlu, Hegubanın qardaşı, frikiyalı.

A s k a l a f – Allah Ares ilə Astioxanın oğlu İyalmenin qardaşı, hər ikisi Orxomendən gələn beotiyalılara sərkərdəlik edirlər.

A s k l e p i – Apollonun oğlu, təbib allah. “İliada”da Asklepi allah deyil, fessaliyalı bir insan, döyüşçü həkimlər Maxaon ilə Podalirinin atasıdır. Özü də həkimliyi kentavr Xirondan öyrənibmiş.

A s t e r o p e y – Pelaqon oğlu, sərkərdə, troyalıların müttəfiqi.

A s t i a n a k s – (Astianakt) – Sözün mənası “şəhərin qorucusu”. Hektorun oğlu Skamandrin ləqəbi.

A t r e i d – (Atrid, Atreon) – Atrey oğlu: Aqamemnon, Menelay.

A t r e y – Pelopsun oğlu, Tiyestin qardaşı, Aqamemnon ilə Menelayın atası, Mikena hökmdarı. Troya müharibələri vaxtı o ölübmüş.

A v k i, A v g e a s – Elidanın şimal hissəsinin hökmdarı.

A v l i d a – Beotiyada Evbey boğazında dəniz limanı. Troya üzərinə yürüş üçün axeylilərin donanması burada toplaşmışdı.

A v t o l i k – Parnas dağı ətrafında hiyləgər bir hökmdar. Odisseyin ana babası.

A v t o m e d o n – Diorey oğlu, Axillesin sürücüsü.

A y a k s – 1) Oiley ilə Eriopanın oğlu, 2) Salamin hökmdarı Telamonun oğlu, Tevkrin qardaşlığı, Axillesdən sonra axey qoşununda ən güclü cəngavər.

B a l i – Yəni “ala” – Axillesin ölümsüz atlarından birinin adı. Bunlar guya Zefir küləyi ilə tufan ilahəsi Harpiyadan doğulubmuş.

B e l l e r o f o n t – Ximeraya qalib gəlmiş qəhrəman (altıncı nəğmənin izahına bax).

B e o t i y a l ı l a r – Orta Yunanıstanda Attika ilə Fogida arasında Beotiya vilayətinin əhalisi.

B o r e y – Şimal küləyi.

B r i s e i d a – Axillesin Lirnes şəhərini fəth edəndə, əsir aldığı arvad. Minetin arvadı.

D a n a y l a r – Qəbilə adı, Homerin əsərlərində “axeyalı”, “arqivli” sözləri kimi, ümumiyyətlə yunanlılar mənasında işlədilir.

D a r d a n – Zevsin oğlu, Priamın ulu babası, Dardaniya ölkəsinin banisi.

D a r d a n d a r v a z a s ı – Troya şəhərinin darvazası, “İliada”da bu darvaza Skey darvazası adlanır.

D a r d a n i d, D a r d a n i o n – Dardan övladları, Dardan nəslı.

D a r d a n i y a – Kiçik Asyada, Hellespont sahilində qədim şəhər.

D e d a l – Qədim əfsanəvi heykəltaraş.

D e i f o b – Priam ilə Hekubanın oğlu. Troyanın ən mərd müdafiəçilərinəndən biri.

D e m e t r a – Torpağın istehsal qüvvələri: əkinçilik və taxıl ilahəsi.

D e v k a l i d – Devkalionun oğlu İdomeney.

D e v k a l i o n – 1) Minosun oğlu, İdomeneyin atası, 2) Axillesin öldürdüyü troyalı.

D i o m e d – Arqos şəhərinin hökmdarı, Arqos qoşunlarının sərkərdəsi.

D i o n a – Afroditanın anası.

D i o r i d – Dioreyin oğlu, Avtomedon.

D o d o n a – Epirdə Zevsin ibadətگاهی.

E a k – Zevs ilə pəri Eginanın oğlu, Peley ilə Telamonun atası.

E a k i d – 1) Eakin oğlu, Peley, 2) Eakin nəvəsi, Axilles.

E f a – (Kürən) Aqamemnonun kürən madyanının adı.

E f i o p l a r – Əfsanəyə görə dünyanın qurtaracağında, Okean yaxınlığında ən şərqdə və ya ən qərbdə yaşayan xalqın adı.

E g i o x – Zevsin ləqəblərindən biri. Sözün mənası “qalxanlı”.

E n e y – 1) Dardanya hökmdarı, hökmdar Anxiz ilə ilahə Afroditanın oğlu. Dardanlıların sərkərdəsi. Priamın qohumu və müttəfiqi, 2) Kalidoniya hökmdarı.

E n i a l i – Müharibə allahı Aresin leqəbi.

E r e b – Ölülərin qaranlıq məskəni.

E r i d a – Nifaq ilahəsi.

E r i n i l e r – İntiqam ilahələri, qohum, xüsusən ana qatillerini təqib edən ilahələr.

E t o l i y a – Orta Yunanıstanın qərb hissəsində, Epirin cənubunda vilayət.

E v b e y a – Egey dənizində orta Yunanıstan sahilində bir ada, əsas şəhərləri Eretriya, Xalkida, Gistiyeya, əsas əhalisi döyüşkən yunanlı abant qəbiləsi.

E v r i s f e y – Qəddar və qorxaq Mikena hökmdarı.

F a m i r – Əfsanəvi Frakiya nəğməkarı. Nəğmə oxumaqda muzalarla yarışmağa cəsarət etdiyi üçün onlar tərəfindən gözleri kor edilmiş.

F e a n a, **F e a n o** – Afina məbədində kahin qadın, Antenorun arvadı.

F e b – Apollonun leqəbi.

F e n i k s – 1) Fessaliya hökmdarı Amintoronun oğlu, qoca, Axillesin tərbiyəçisi və dostu.

F e r s i t – Axey qoşununda ən çirkin və üsyankar döyüşçü.

F e s t o r – Kalxasın atası.

F e t i d a – Deniz ilahəsi, Axillesin anası, Peleyin arvadı.

F i l a k – 1) İfklın atası, Filakın əfsanəvi banisi, 2) Bir troyalının adı.

F i v a – 1) Yeddi qapılı Beotiyalada şəhər, 2) Yüz qapılı Fiva – Misirdə şəhər, 3) Kilikiya fıvası – Kiçik Asyada Andromaxanın atasının hakim olduğu və Axillesin dağıtdığı şəhər.

G e a d l a r – Bürclər (ulduzlar).

G e l e n – Priamla Hekubanın oğlu. Troyada bir falçı və allahların rəyini izah edən adam kimi tanınmışdı.

G i r t a g i d – Girtakın oğlu, Asi.

H a r p i y a l a r – Havada gözə görünmədən uçan şiddətli külək ilahələri.

H e b a – Zevs ilə Heranın qızı. Başlıca olaraq, Olimpde allahların qonaqlıqlarında xidmət edən gənc ilahə.

H e f e s t – Zevs ilə Heranın oğlu, axsaq atəş allahı, dəmirçi allah.

H e k a m e d a – Tenedos adasından Arsinoyun qızı Nestoronun kızı.

H e k a t o m b a – Yeni “yüz öküz” qurbanı, sonralar ümumiyyətlə çox miqdarda kəsilən heyvanlardan verilən qurban.

H e k t o r – Priam ilə Hekubanın oğlu. Troyanın baş müdafiəçisi, Troya qəhrəmanlarının ən qüdrətlisi, Troya qoşunlarının baş sərkərdəsi.

H e k u b a – Frigiya hökmdarı Diamasın qızı, Priamın arvadı.

H e l i k a – Peloponnesin şimalında Axaya vilayətində bir şəhər, burada Poseydon məbədi var.

H e l l e s p o n t – Dardanelin əfsanəvi adı.

H e r a – Kronun qızı, Zevsin bacısı və arvadı, baş ilahə, Troyanın amansız düşməni.

H e r a k l – Yunan folklorunda ən sevimli qəhrəman.

H e r a k l i d – Heraklın oğlu.

H e r m e s – Zevs ilə ilahə Mayanın oğlu, gənc allah, Zevsin allahlara və insanlara qasidi.

H e r m i o n a – Menelay ilə Yelenanın qızı.

H e t i o n – 1) Kilikiya fıvası hökmdarı, Andromaxanın atası. 2) Troyalı Podesin atası.

H i p p e m o l q l a r – Lüğəti mənası “at sağanlar”, ehtimal ki, skiflər.

H i p p o d a m i y a – 1) Pirifoyun arvadı, 2) Anxizin qızı, troyalı Alkafoyun arvadı.

H i p p o f o y – 1) Larisli Lefin oğlu, pelasqların sərkərdəsi, 2) Priamın oğullarından biri.

H i p p o l o x – 1) Bellerofontun oğlu, Qlavkın atası, 2) Troyalı, Antimaxın oğlu.

H i p p o l o x i d – Qlavk.

X i r o n – Müdrik kentavr, Axillesin tərbiyəçisi, bir çox sənət və o cümlədən həkimlik bilicisi.

X r i s e i d a – Xrisin qızı, Aqamemnonun əlində əsir olan qız.

X r i z (**X r i s**) – Xriz adasında Apollon məbədinin kahini.

İ d a – Troyada uca dağ. Troya şəhəri onun ətəklərindəki düzənlikdə salınmışdır.

İ d e y – 1) Priamın carçısı, 2) Troya kahini Hefestinin oğlu.

İ d o m e n e y – Devkalionun oğlu, Krit adası hökmdarı və Krit qoşunlarının sərkərdəsi.

İ l – Trosun oğlu, Laomedonun atası, Assarak ilə Qanimedin qardaşı, Priamın ulu babası, Troya hökmdarı. Onun məzarı Troya sahilindəki düzənlikdədir.

İ l i f i l e r – Doğum ilahələri.

İ l i o n – Troya şəhərinin ikinci adı.

İ n e y – Etoiyada Kalidon hökmdarı. Tideyoğlu Meliaqrın atası.

K a d m – Feniksin oğlu.

K a l e t o r – Klitinin oğlu, Priamın qohumu.

K a l x a s – Müttəfiq qoşununda – axeylərdə falçı.

K a p a n e y – Sfenelin atası.

K a p a n i d – Kapaneyin oğlu, Sfenel.

K a s s a n d r a – Troyalı falçı gözəl qız, Priamın qızı.

K a s t o r və **P o l d i d e v k** – Ekiz qardaşlar, Yelenanın qardaşları. Polidevk ölümsüz, Kastor isə fani bir insandır.

K e b r i o n – Priamın oğullarından biri.

K e n t a v r l a r – Yarı insan, yarı heyvan, – əfsanəvi məxluqlar. “İliada”da çox vaxt nəhəglər, vəhşilər adı ilə də verilir.

Kleopatra – Meliaqrın arvadı.
Klitemnestra – Sparta hökmdarı Tindareyin qızı, Yelenanın, Kastorun və Polidevkin bacısı, Aqamemnonun arvadı.
Krit – Aralıq dənizində əhalisi çox olan böyük ada.
Kron – Zevsin, Poseydonun, Aidin, Heranın, Demetranın atası. Zevs hakimiyyəti atasından alıb, onu müdafiə edən nəhəngləri məğlub edərək, hamısını Kron ilə birlikdə yeraltı Tartar aləminə atmışdır.
Kronid, Kronion – Kronun oğlu, Zevs.
Ksanf · 1) Troyada Skamandır çayının ikinci adı, 2) Likiyada çay, 3) Troyalı Fenopsun oğlunun adı. 4) Axillesin ölümsüz atlarından birinin adı, 5) Hektorun atasının adı.
Qanimed – Hökmdar Trosun oğlu, gözəl olduğundan, Zevs onu Trosdan alıb, əvəzində ən yaxşı atlar vermişdi. Oğlanı isə, Olimpə özünə saqi aparmışdı.
Qarqar – İda dağının tepələrindən biri.
Qlavk – Gippoloxun oğlu, Bellerofontun nəvəsi, Sarpedonla birlikdə likiyahların sərkərdəsi.
Qorqona – Qadın cinsli qorxunc məxluq, başının görkəmi hamını dəhşətə salar və bəzi rəvayətlərə görə, adamı daşa döndərərmiş.
Laert – Arkesinin oğlu, Odisseyin atası.
Laertid – Layert oğlu, Odissey.
Laksmedon – Peloponnesin cənub şərqində vilayət.
Lamp – (Açıq rəngli, səmənd) Hektorun atlarından birinin adı.
Laodik · 1) Priam ilə Hekubanın qızı, Gelikaonun arvadı. 2) Aqamemnonun qızı.
Lamedon – İlin oğlu, Priamın atası. Troya hökmdarı. Poseydon və Apollonun köməyi ilə Troya-Perqam qalasının banisi. O, əfsanəyə görə, Poseydon ilə Apollonu işlədib, sonra muzdlarını verməyərək qovlamışdır.
Lapiflər – Fessaliyada əfsanəvi yunan qəbilələrindən biri.
Leleqlər – Ən qədim yunan qəbilələrindən biri.
Lesbos · Egey dənizində ada.
Leto, Leta, Latona – İlahə, Zevsin arvadlarından biri. Apollon ilə Artemidanın anası.
Likaon · 1) Likiya hökmdarı, Pandarın atası, 2) Priamın oğlu.
Likaonid – Likaon oğlu, Pandar.
Lokrlar – Orta Yunanıstanda Evbay körfəzi sahilində Lokrida ərazisinin sakinləri.
Meliaqr – Kalidoniya hökmdarı İneyin oğlu.
Menada – Lügoti mənəsi, “azgın, coşqun” deməkdir. Menadalar Dionis – Baks mərasimlərinin qadın iştirakçılara deyilirdi.
Menelay – Atreyoğlu, Sparta hökmdarı, Aqamemnonun qardaşı, Parisin qaçırdığı Yelenanın əri.
Menesfey – Peteyoğlu, Afina qoşunlarının sərkərdəsi.

Menet – Aktoroğlu, Patroklun atası.
Merion – Molunoğlu, İdomeneyin dostu, köməkçisi.
Mikena – Peloponnesdə baş şəhərlərdən biri, Aqamemnonun paytaxtı.
Mirmidonlar, Mirmidonyalılar – Ftidada yaşayan yunan Fessaliya qəbilələrindən biri.
Mol – Devkalion oğlu, Merionun atası.
Molid – Moloğlu, Merion.
Muzalar – Zevs ilə Mnemozinanın (Hafizənin) qızları, musiqi, nəğmə, rəqs və şeir ilahələri.
Nayada – Bulaq perisi.
Nektar – Allahların içkisi.
Neley – Nestorun atası.
Nelid – Neley oğlu, Nestor.
Neoptolem – Axilles ilə Deydamiyanın oğlu.
Nereidlər – Dəniz ilahələri, Nereyin qızları, Axillesin anası Fetida da bunlardan biridir.
Nerey – Dəniz allahı, “dəniz ağsaqqalı”
Nestor – Pilos hökmdarı, axey qoşunları ilə birlikdə Troyaya gəlmiş müttəfiq hökmdarlardan ən yaşlısı.
Nestorid – Nestoroğlu, Antilox.
Nioba – Altı qız və altı oğul anası. Öz övladlarının bolluğu ilə öyünərək, özünü yalnız iki uşağı (Apollon ilə Artemida) olan Letoya qarşı qoymuş, buna görə allahlar onu cəzalandırmışlar. Övladlarını Apollon ilə Artemida oxla vurub qırılmış, Nioba özü isə, qayaya dönmüşdü.
Nissa – Əfsanəvi dağ adı.
Not – Cənub küləyi.
Odissey – İtaka hökmdarı, Homerin “Odisseyə” əsərinin qəhrəmanı.
Oiley · 1) Lokrid hökmdarı, lokridli Ayaks ilə Medonun atası, 2) Bianorun sürücüsü, troyalı.
Oilid – Oilcyoğlu, Ayaks.
Okean – Əfsanəvi böyük çay adı, guya bu dünyanı o biri dünyadan ayırmış. “İliada”da Okean bütün allahların ulu əcdadı kimi də verilir.
Olimp – Yunanıstanda Fessaliya ilə Makedoniya arasında əfsanəvi bir dağ. Başlıca allahların məskəni.
Olimpli – Zevsin ləqəblərindən biri.
Onktor – Troyada Zevs ibadətəgahının kahini.
Orest · 1) Aqamemnonun oğlu, 2) Hektorun öldürdüyü axeyli, 3) Troyalı.
Orion – Əfsanəvi ovçu, gözəl və qüdrətli bir gənc. Şəfəq ilahəsi Eosun Sevgilisi. Artemida onu öldürdükdən sonra guya o biri dünyada ovçuluq edirmiş. Onun adı ilə ulduzlar bürcü də adlanır. (Orion iti) Sirius.
Pallada – İlahə Afinanın ləqəbi.
Pandar – Likaonun oğlu, likiyahların sərkərdəsi, mahir oxatan.
Panfoid · 1) Polidamas, 2) Evforb.

P a n f o y – Troya ağsaqqallarından biri. Evforbun, Polidamasın və Hipperenorun atası.

P a r i s – Troya hökmdarı Priamın oğlu. Menelayın arvadı Yelenanı qaçırdığından Troya müharibələrinə bais olmuşdur.

P a t r o k l – Menetoğlu, – uşaqlıqdan Axilles ilə birlikdə böyüyüb, onunla ən yaxın dost olmuş və birlikdə Troya müharibəsinə getmişdir.

P e a n – Fəlakətdən xilas olmaq üçün allahlar şərəfinə oxunan dua-nəğmə. Düşmən üzərində qələbədən sonra allahlar şərəfinə oxunan dua da pean adlanır.

P e l a s q l a r – Yunanıstanın qədim əhalisi.

P e l e i d – Peliid – Peleyoğlu, Axilles.

P e l e y – Fessaliyada mirmidonlar hökmdarı. İlahə Fetidanın əri, Axillesin atası.

P e l i o n – Şimali Fessaliyada Olimp yaxınlığında dağ.

P e l o p s – Aqamemnon ilə Menelayın ulu babası.

P e o n – Həkim, allah, allahların həkimi.

P e r q a m – Troya qalası (Perqama).

P e r s e y – Zevs ilə Arqos hökmdarının qızı Danayanın oğlu. Orağ ilə dəniz nəhəngi Qorqonanı öldürüb, Qalaya bənd edilmiş Andromedanı xilas edən qəhrəman.

P l a k – Fiva yaxınlığında, Kilikiyada dağ.

P l e v r o n – Etoliyada şəhər.

P l e y a d l a r – Ulduz bürcləri.

P o d a l i r və qardaşı **M a x a o n** – Həkim qardaşlar.

P o d a r q a (yeyinayaq) – Hektor ilə Menelayın atlarının adı.

P o d a r q a – Harpiyalardan birinin adı.

P o d e s – Getionun oğlu, troyalı, Hektorun dostu.

P o l i d a m a s – Panfoy oğlu, ən görkəmli troyalı qəhrəmanlardan biri.

P o l i d e v k – Kastor sözünə bax.

P o l i d o r – 1) Priamın Laofoyadan kiçik oğlu, Likaonun qardaşı, 2) Amarinkin dəfn mərasimində yarışlarda Nestorun məğlub etdiyi naməlum axeyli.

P o l i t – Priamın oğullarından biri.

P o s e y d o n – Posidaon, (Poseydaon) Zevsin qardaşı, baş dəniz allahı. Allahlar arasında Hera ilə Afinadan sonra troyalıların ən başlıca düşməni.

P r i a m – Troyanın qoca hökmdarı.

P r i a m i d – Priam oğlu, Hektor, Paris və s.

P r o t e z i l i a y – Fessaliya qoşunlarının başçısı. Kiçik Asyaya ilk olaraq o çıxmış və düşmən tərəfindən öldürülmüşdür.

R e y a – Uran (göy) ilə Geyanın (Yerin) qızı. Kronun bacısı və arvadı. Zevs, Poseydon, Aid, Gestiya, Demetra və Heranın anası.

S a l a m i n – Afrika sahillərində ada.

S a m – Frakya sahillərində ada.

S a r p e d o n – Zevs ilə Bellerofont qızı Laodamiyadan doğulmuş oğlu. Likiya hökmdarı. Troyalıların müttəfiqi.

S a t n i o n – Kiçik Asiyada çay.

S a k m a n d r – Hellesponta tökülən çayın adı. Troya bu çayın kənarında salınmışdır. “Allahların dilində” bu çay Ksanf adlanır.

S f e n e l – 1) Arqolida hökmdarı, Kapaneyin oğlu, Diamedin dostu, 2) Persey ilə Andromedanın oğlu, Yevrisfeyin atası. Mikena hökmdarı.

S i m o i s – İda dağından başlayıb Troya düzənliyindən axıb Skamandr çayına tökülən çayın adı.

S k e y d a r v a z a s ı – Lüğəti mənası “qərb darvazası”. Troya şəhərinin baş darvazası.

S m i n f e y – Apollonun istehzalı ləqəblərindən biri (siçan tutan).

S t i k s – Yeraltı aləmində çay.

Ş i m ş ə k s a ç a n – Zevsin ləqəblərindən biri.

T a r t a r – Yer altında Aiddən də aşağıda qaranlıq, dibsiz uçurum, Zevs öz atası Kronu, onu qoruyan nəhəngləri və öz hakimiyyətinin başqa düşmənlərini oraya atmışdır.

T e l a m o n – Eak oğlu, Peleyin qardaşı. Ayaks ilə Tevkrin atası, Salamin adasının hökmdarı.

T e l a m o n i d – Telamon oğlu, Ayaks.

T e n s d o s – Egey dənizində, Troada sahillərində ada.

T e v k r – Telamon ilə Hesionanın oğlu. Ayaksın qardaşlığı, axey qoşununda ən yaxşı ox atan.

T e z e y – Əfsanəvi Afina hökmdarlarından biri.

T i d e i d, **T i d e o n** – Tidey oğlu, Diomed.

T i d e y – Diomedin atası. Kalidoniya hökmdarı İneyin oğlu.

T i f o n – Hökmdar Laomedonun oğlu, Priamın qardaşı, ilahə Eosun sevgilisi.

T i p o l e m – 1) Heraklın oğlu, Rodos adasının hökmdarı, 2) Damastorun oğlu, likiyalı.

T r i t o g e n i a, **T r i t o g e n a** – Afinanın ləqəbi.

T r o i l – Priam ilə Hekubanın oğullarından biri.

T r o s – 1) Priam ilə Eneyin ulu babası, Troya şəhəri bunun adı ilə əlaqədardır, 2) Alastorun oğlu, Axillesin öldürdüyü genc troyalı.

T r o s a t l a r ı – Eneyin atları.

U r a n i d l a r – Zevs tərəfindən Tartara atılmış nəhəng allahlar. Uran (Göy) ilə Geya (Yer) övladları.

Y e l e n a – Zevs ilə Ledanın qızı, Menelayın arvadı. Paris onu Spartadan qaçırtıb Troyaya gətirmişdi.

Y e r s a r s ı d a n – Dəniz allahı Poseydonun ləqəbi.

Z e f i r – Qərb küləyi.

Z e v s, **Z e v e s** – İnsanlara şimşək və ıldırım şəklində zahir olan göylər allahı. Kron ilə Reyanın oğlu. Bütün allahların başçısı.

M Ü N D Ə R İ C A T

Əsrlərin sınağından çıxmış söz	4
NƏĞMƏLƏR	
BİRİNCİ NƏĞMƏ Qırğın. Qəzəb	15
İKİNCİ NƏĞMƏ Yuxu. Sınaq. Heotiya və ya gəmilərin adları	35
ÜÇÜNCÜ NƏĞMƏ Andlar. Büredən Axey qoşununun seyri. Parislə Menelayın təkbətək vuruşu	61
DÖRDÜNCÜ NƏĞMƏ Andların pozulması. Aqamemnonun yoxlama gəzintisi	77
BEŞİNCİ NƏĞMƏ Diomedin şücaətləri	95
ALTINCI NƏĞMƏ Hektorun Aeromaxa ilə görüşü	123
YEDDİNCİ NƏĞMƏ Hektorla Ayaksın təkbətək vuruşması. Ölənlərin dəfni	141
SƏKKİZİNCİ NƏĞMƏ Dayandırılan döyüş	157
DOQQUZUNCU NƏĞMƏ Axilləse elçilər. Xahiş-minnet	175
ONUNCU NƏĞMƏ Doloniya	197
ON BİRİNCİ NƏĞMƏ Aqamemnonun şücaəti	215
ON İKİNCİ NƏĞMƏ Hasar önündə savaş	241

ON ÜÇÜNCÜ NƏĞMƏ Gəmilərin yanında döyüş	257
ON DÖRDÜNCÜ NƏĞMƏ Aldadılmış Zevs	283
ON BEŞİNCİ NƏĞMƏ Gəmilərdən geri dönüş	299
ON ALTINCI NƏĞMƏ Patroklyaya	323
ON YEDDİNCİ NƏĞMƏ Menelayın şücaəti	349
ON SƏKKİZİNCİ NƏĞMƏ Silah hazırlanması	373
ON DOQQUZUNCU NƏĞMƏ Qəzəbdən həzər	393
İYİRMİNCİ NƏĞMƏ Allahların savaşı	407
İYİRMİ BİRİNCİ NƏĞMƏ Çay qırağında döyüş	423
İYİRMİ İKİNCİ NƏĞMƏ Hektorun ölümü	441
İYİRMİ ÜÇÜNCÜ NƏĞMƏ Patroklin şərəfinə oyunlar	457
İYİRMİ DÖRDÜNCÜ NƏĞMƏ Hektorun cəsədinin geri alınması	485
İZAHLAR	508
ŞƏXS ADLARI, COĞRAFİ ADLAR VƏ MİFOLOJİ İFADƏLƏR LÜĞƏTİ	517

Buraxılışa mosul:	<i>Əziz Gülləliyev</i>
Texniki redaktor:	<i>Rövşən Ağayev</i>
Tərtibatçı-rəssam:	<i>Nərgiz Əliyeva</i>
Kompyuter səhifələyicisi:	<i>Emil Məmmədov</i>
Korrektor:	<i>Elmira Teymurova</i>

Yığılmağa verilmişdir 18.05.2004. Çapa imzalanmışdır 20.12.2004.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 33. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 215.

Kitab “Şərq-Qərb” mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küç., 17.